MADELEINE ALBRIGHT
Împreună cu Bill Woodward
DOAMNA SECRETAR DE STAT
Traducere din limba engleză şi note ALIN-VICTOR MATEI
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României ALBRIGHT, MADELEINE
Doamna Secretar de Stat / Madeleine Albright, Bill Woodward; trad.: Alin-Victor Matei.
Bucureşti: RAO International Publishing Company, 2004
Bibliografie
Indice
ISBN 973 – 576 – 706 – 6
I. Woodward, Bill II. Matei, Alin-Victor (trad.)
396.9 (420) Albright, M.
929 Albright, M.
RAO International Publishing Company
Grupul Editorial RAO Str. Turda nr. 117 – 119, Bucureşti, România – Madam *Secretary with Bill Woodward*
© 2003 by Madeleine Albright
All rights reserved.
First published by Miramax Books, a division of Miramax Film Corp., New York, NY.
Published by arrangement with Linda Michaels Limited.
International Literary Agents.
Coperta DOYLE PARTENERS
Fotografia copertei I TIMOTHY GREENFIELD-SANDERS
Fotografia copertei a IV-a DIANA WALKER
Lector de specialitate conf. dr. OCTAVIAN ROTSKE
© RAO International Publishing Company, 2004 pentru versiunea în limba română
Tiparul executat de
R.A. „Monitorul Oficial".
Bucureşti, România
2004 ISBN 973 – 576 – 706 – 6
familiei mele trecute şi prezente
PE CARE O CINSTESC şi O IUBESC

Prefaţă

TOŢI AVEM POVEŞTILE NOASTRE. Aceasta e povestea mea. Ea

reflectă violenţa secolului care a trecut, rolul în continuă creştere şi schimbare al femeii şi conflictul dintre cei care, pretutindeni în lume, cred în libertate şi cei care pun puterea deasupra oricărei valori umane.

Înainte de a începe să scriu, am citit memoriile altor Secretari de Stat. Cărţile erau excelente, dar abordarea nu îmi părea cea mai potrivită. Doream să combin personalul şi politicul şi să descriu nu numai ce s-a întâmplat, dar şi modul în care evenimentele au fost influenţate de relaţiile interumane. Voiam, de asemenea, să mă asigur că personajul principal nu-i plictisea de moarte pe cititori.

Multe destine evoluează într-un mod mai mult sau mai puţin previzibil, aidoma apei printr-un canal bine trasat. Viaţa mea a fost diferită.

Ideea că o fiică a Cehoslovaciei, născută cu puţin înainte de izbucnirea celei de-a doua conflagraţii mondiale, va deveni într-o zi prima femeie Secretar de Stat din Statele Unite cu greu putea fi atunci imaginată.

A fost aproape de neconceput ca o persoană care nu deţinuse nicio funcţie oficială până la vârsta de treizeci şi nouă de ani să devină femeia cu funcţia cea mai înaltă în stat din istoria Americii. Mult timp, ca adult, nu mi-am putut închipui că o să ajung ce am ajuns.

Dar dacă am avut un start tardiv, m-am şi grăbit să recuperez.

Am început ca voluntar, strângând fonduri pentru candidaţi politici şi pentru cauze nobile, întâlnind oameni noi, extinzându-mi constant orizonturile şi obţinând în acelaşi timp o diplomă de doctorat. Cu sprijinul familiei mele, am trecut pragul vieţii profesionale, lucrând în Senat şi la Casa Albă, consiliind candidaţi democraţi la funcţii naţionale, conducând un *think tank* şi susţinând cursuri de relaţii internaţionale. An după an, am acumulat cunoştinţe, experienţă şi deprinderi. Puţină lume auzise de mine când preşedintele Clinton m-a întrebat dacă sunt dispusă şi vreau să preiau funcţia de ambasador al Statelor Unite la ONU, în 1992. După standardele de la Washington, avusesem o carieră „invizibilă", dar eram pregătită. Aşa cum senatoarea Barbara Mikulski, ea însăşi o deschizătoare de drumuri, spunea despre noi două: „Am obţinut succesul peste noapte… o noapte de douăzeci şi cinci de ani".

Odată ajunsă în cercurile oficiale, a trebuit să fac faţă provocării de a lucra într-un mediu preponderent masculin. Provocarea nu era

nouă, dar nivelul era mult mai înalt şi presiunile, mai mari. Sunt adeseori întrebată dacă am fost tratată de sus de bărbaţi în timp ce călătoream prin lume, în statele arabe şi în alte zone cu o cultură tradiţionalistă. Am replicat: „Nu, pentru că atunci când ajungeam undeva, o făceam într-un avion pe care scria «Statele Unite ale Americii»". Oficialii străini respectau acest lucru. Mult mai multe probleme am avut cu unii oficiali din administraţia noastră.

Terminând colegiul la sfârşitul anilor '50, făceam parte dintr-o generaţie de femei încă nesigure de faptul că puteau fi bune mame şi soţii, având în acelaşi timp şi cariere de succes. Din ziua absolvirii până în momentul în care ultimul dintre copiii mei a absolvit la rândul lui, a trebuit să fac faţă dificultăţii vechi de când lumea de a găsi un echilibru între cerinţele vieţii de familie şi activitatea profesională. Pe măsură ce am avansat în carieră, a trebuit să mă obişnuiesc cu termeni diferiţi pentru a descrie calităţi similare la bărbaţi (încrezător, plin de iniţiativă, dedicat) şi femei (autoritară, agresivă, emotivă). A durat ani de zile, dar în timp am dobândit suficientă încredere în mine pentru a face lucrurile aşa cum credeam de cuviinţă, gândindu-mă ceva mai puţin la părerea celorlalţi.

Cred că am fost norocoasă să lucrez cu un preşedinte precum Bill Clinton care vedea clar rolul Americii ca forţă unificatoare într-o lume ce se schimbă cu o viteză ameţitoare. Preşedintele credea, asemenea mie, că obiectivul ţării noastre nu era acela de a fi un simplu martor al istoriei, ci de a o modela astfel încât să ne servească interesele şi idealurile. Tot el mi-a oferit ocazia de care nu a mai beneficiat nicio altă persoană, bărbat sau femeie, de a deţine mandate complete, atât ca ambasador al Statelor Unite la ONU, cât şi ca Secretar de Stat. Au fost două slujbe extrem de captivante, pe care am avut ocazia să le îndeplinesc într-un moment în care ONU îşi găsise de curând o nouă forţă şi în care toate instituţiile de politică externă, toate relaţiile, ipotezele şi doctrinele erau reevaluate prin prisma căderii Zidului Berlinului.

Mi-a plăcut să fiu Secretar de Stat şi aş fi putut scrie bucuroasă despre tot ce s-a întâmplat în anii mandatului meu. În funcţie, am fost criticată sistematic după un discurs sau după o mărturie depusă în faţa Congresului, pentru că nu discutasem despre o problemă sau alta ori despre o anumită zonă a globului. Problema o reprezintă lipsa spaţiului – fie că e vorba de un discurs sau de o carte – necesar pentru

a trata totul. Scriindu-mi memoriile, am descoperit că a trebuit să renunţ literalmente la sute de pagini pentru a menţine textul la dimensiuni rezonabile, în consecinţă, în încercarea de a-mi prezenta anii petrecuţi în slujba guvernului, a trebuit să fiu foarte selectivă. Regret ceea ce a fost omis şi acest fapt nu înseamnă defel lipsă de respect pentru oamenii şi naţiunile ale căror nume nu se regăsesc în aceste pagini. Voi continua să scriu, relatând alte părţi ale poveştii pe parcurs.

În aceste condiţii, volumul de faţă este o poveste personală, nu o istorie a politicii externe a administraţiei Clinton şi nici măcar o cronică relativ cuprinzătoare a afacerilor internaţionale la sfârşitul ultimului secol. Tratează însă punctele de interes, unele incluzând chestiuni care au continuat să domine titlurile ziarelor de când am părăsit funcţia – printre ele terorismul, Irakul, Orientul Mijlociu şi Coreea de Nord. Pericolul inerent în scrierea unei asemenea cărţi este că lumea continuă să se schimbe în timp ce textul este editat, imprimat, legat şi distribuit – un proces care durează luni întregi. Textul acestui volum a fost finalizat în tumultuoasa primăvară a anului 2003. Ceea ce s-a întâmplat de atunci îţi este cunoscut – cititorule –, dar necunoscut mie în timp ce scriu. Ai acest avantaj şi el îţi va influenţa, sunt sigură, modul în care vei citi anumite capitole-cheie ce urmează.

Vieţile sunt, în mod necesar, dezordonate şi inegale, dar există o oarecare simetrie în povestea existenţei mele. În timp ce pentru unii oameni diplomaţia şi politica externă sunt pasiuni dobândite, eu le am în sânge. Tatăl meu a lucrat ca diplomat şi profesor şi, din copilărie, am fost cel mai avid elev al său.

Forţe istorice similare celor care mi-au modelat destinul personal au reapărut în timpul perioadei petrecute ca factor de decizie în cadrul guvernului. Când eram încă o fetiţă, familia mea a fost alungată de două ori din casa ei, mai întâi de fascişti, apoi de comunişti, în timpul mandatului meu am reuşit să lupt împotriva epurării etnice în Iugoslavia, o ţară în care trăisem în copilărie, în cea mai mare parte a vieţii mele, comunismul a divizat Europa. Mi-am petrecut cariera academică studiindu-i efectele. Odată ajunsă în funcţie, am putut ajuta noile naţiuni democratice din centrul şi estul Europei, inclusiv pământul meu natal, Cehoslovacia, să devină parteneri deplini ai lumii libere.

Am putut aplica lecţiile propriei experienţe pentru a sprijini aspiraţiile femeilor la serviciu, la şcoală şi acasă. Am făcut eforturi de a revitaliza Organizaţia Naţiunilor Unite, instituţia pe care tatăl meu o deservise într-un moment esenţial pentru existenţa noastră.

Mai presus de toate, fiind martoră de la o vârstă fragedă la ceea ce se poate întâmpla când America joacă un rol pasiv în afacerile internaţionale, m-am folosit de poziţia mea pentru a conlucra strâns cu aliaţi şi prieteni de pe toate continentele, astfel încât să construim un front unit în sprijinul libertăţii şi o opoziţie faţă de forţele intoleranţei, ale ambiţiei nelimitate şi ale urii.

Am citit multe autobiografii şi întotdeauna cele mai bune mi s-au părut a fi cele oneste. Aşadar, onestă am încercat să fiu şi eu chiar şi când mi-a fost dificil. Cea mai fericită experienţă a mea a fost căsătoria şi viaţa de familie. Cea mai dureroasă a fost divorţul şi încercarea de a-mi reveni. Cea mai marcantă a fost aflarea adevărului despre trecutul meu evreiesc. Cea mai tristă a fost să descopăr că trei dintre bunicii mei muriseră în lagărele de concentrare. O parte importantă a acestei cărţi tratează şocul acestei descoperiri şi complexitatea încercării de a face faţă acestor revelaţii chiar în momentul în care îmi începeam activitatea de Secretar de Stat.

Când, în aceste pagini, trec de la viaţa personală la cea publică, etapele pot părea fără legătură între ele, dar nu sunt. Fiecare etapă m-a pregătit într-un fel sau altul pentru următoarea şi a influenţat ceea ce am devenit. În discuţiile cu tinerele, am spus adeseori că viaţa femeilor e formată din segmente distincte, dictate în parte de biologie. Am adăugat însă că acest fapt este, în realitate, un avantaj, pentru că le permite femeilor să experimenteze căi diferite. Este important, cu toate acestea, să ai o stea călăuzitoare. Pentru mine, acea stea a fost întotdeauna credinţa într-una dintre promisiunile democraţiei, conform căreia fiecare persoană ar trebui să poată merge atât de departe cât îi permit talentele sale.

E o credinţă pe care am moştenit-o de la părinţii mei şi pe care am dezvoltat-o pe parcursul diverselor experienţe de viaţă; este aceeaşi credinţă care îi inspiră pe eroii pe care i-am întâlnit, cauzele pe care le-am sprijinit şi milioanele de oameni pe care i-am văzut, direct sau indirect, ce luptă zi de zi pentru a le deschide altora uşă spre un viitor plin de oportunităţi. Credinţa în idealurile democratice reflectă ce e mai bun în America şi ce e mai promiţător în lume. Voi fi

întotdeauna recunoscătoare pentru şansa pe care am avut-o de a servi aceste idealuri şi voi încerca să răsplătesc, cât de bine voi putea, darul libertăţii, oferit mie şi familiei mele de Statele Unite.

PARTEA ÎNTÂI

De la Madlenka la Madeleine Albright

CAPITOLUL I

I şi ticăloşi

NU VOIAM SĂ SE TERMINE.

Sperând să opresc timpul în loc, mă gândeam la acel telefon dintr-o dimineaţă de decembrie şi la cuvintele: „Vreau să fii Secretarul meu de Stat", la ceremonia de depunere a jurământului, când insigna mea cu acvilă s-a desfăcut. Mă gândeam la fetiţele care îmi cereau autograf în timpul călătoriei triumfale cu trenul de la Washington la sediul Naţiunilor Unite din New York, la figura lui Václav Havel, caldă şi serioasă, în timp ce îmi punea pe umăr o eşarfă roşie, la numele înscrise pe zidurile unei sinagogi din Praga. Mă gândeam la clădirile distruse în Kenya şi Tanzania, la coşciugele înfăşurate în drapelul american, la preşedintele Clinton într-o cămaşă şifonată, cu ochelarii coborâţi pe nas, pledând cauza păcii în Orientul Mijlociu.

Mă gândeam la nenumăratele întâlniri, unele dintre ele desfăşurate la miezul nopţii în palate grandioase, altele în sate izolate, în care singurul lucru care creştea era foamea copiilor, dar în care oamenii găseau totuşi puterea să zâmbească şi să spere. Mă gândeam la aclamaţiile mulţimii, fericite în Kosovo şi în Europa Centrală, forţate în Coreea de Nord, la femeile şi fetele ce-şi mărturiseau neliniştile într-o tabără de refugiaţi la câţiva kilometri de graniţa cu Afghanistanul.

Sunetele bandei adezive desfăşurate de pe role uriaşe mi-au întrerupt visarea cu ochii deschişi. Fusesem atât de ocupaţi, încât ne-am apucat de împachetat doar după lăsarea întunericului. Peste tot erau cutii şi ambalaje aflate între grămezi de cărţi, pungi goale de covrigei şi suveniruri adunate din milioanele de kilometri parcurşi şi aproape trei mii de zile în slujba guvernului. Membrii echipei se agitau în jurul meu, ocupaţi cu sortarea, ambalarea, sigilarea şi etichetarea. M-am retras tăcută în micul bkou al Secretarului de Stat, încă al meu pentru câteva ore, şi m-am îndreptat instinctiv spre fereastră.

Priveliştea îmi va lipsi la fel de mult ca orice altceva. Cercurile de lumină de pe National Mall înconjurau Lincoln Memorial şi

Monumentul Washington, între ele, ascunse în noaptea de ianuarie, se aflau încrâncenatele figuri de bronz ce comemorau participarea Americii în Războiul din Coreea, precum şi marmura tăcută, dar elocventă, a Zidului Vietnamului. Peste Tidal Bassin puteam vedea cupola memorialului dedicat de naţiune lui Thomas Jefferson, primul Secretar de Stat al Americii şi, dincolo de râu, strălucirea distantă a flăcării eterne de la mormântul lui John Kennedy, în Arlington National Cemetery. Simţeam o imensă gratitudine pentru fiecare zi în care am fost capabilă să continui această tradiţie de onoare şi sacrificiu, celebrată în faţa mea.

Poate că nu îmi doream să se termine, dar timpul se scurgea şi nu era nimic de făcut. M-am aşezat pentru ultima oară la birou şi mi-am oprit privirea asupra unei coli pe care o aşezasem în mijloc. „Dragă Colin [Powell]", am scris. „Am muncit mult şi sper că biroul va fi curat atunci când vei ajunge aici. Cu toate astea, va fi în continuare încărcat de spiritul predecesorilor noştri care, fiecare la rândul său, a simţit că a reprezenta Statele Unite este onoarea supremă. Aşadar, îţi transmit cea mai bună slujbă din lume. Succes şi cele mai calde urări, Madeleine".

MADELEINE NU A FOST NUMELE MEU INIŢIAL. M-am născut la Praga pe 15 mai 1937, într-un spital din districtul Smichov. În cehă, *smâchov* înseamnă „râs, veselie", dar Cehoslovacia nu prea a avut parte de aşa ceva în anul naşterii mele. Erau vremuri ameninţătoare. Am fost botezată Marie Jana, fiind primul copil al lui Josef şi al Annei Korbel, dar nu mi se spunea aşa. Bunica m-a poreclit Madia, după numele personajului unui spectacol popular la acea vreme, *Madia în fabrica de cărămizi*. Mama, cu felul ei de a pronunţa cuvintele, l-a modificat în Madlen. Cel mai des mi se spunea Madlenka. Am avut nevoie de ani buni ca să-mi dau seama care era numele meu adevărat. Abia pe la zece ani, când învăţam franceza, am găsit versiunea care să mă mulţumească: Madeleine. Cu toate astea, în ciuda tuturor schimbărilor de ţară şi de limbă din tinereţea mea, nu mi-am schimbat niciodată numele, şi pe certificatele de naturalizare şi de căsătorie poate fi citit „Marie Jana Korbel" 1.

Pentru a mă înţelege pe mine, trebuie să îl înţelegeţi pe tatăl meu. Pentru a-l înţelege pe tatăl meu, trebuie să înţelegeţi că părinţii mei au crescut într-un loc pe care îl considerau binecuvântat.

Cehoslovacia era singura democraţie funcţională din Europa

Centrală între cele două războaie mondiale şi fusese dăruită cu un lider înţelept, partide politice care concurau prin mijloace paşnice şi o economie prosperă.

Noua republică democratică se născuse la sfârşitul Primului Război Mondial, când tatăl meu avea nouă ani şi când întreaga hartă a Europei a fost redesenată. Germania şi aliaţii săi fuseseră înfrânţi. Printre acei aliaţi se afla şi Austro-Ungaria, care dominase Europa Centrală mai bine de trei secole şi care acum dispăruse. Cincizeci şi unu de milioane de oameni s-au trezit în state noi sau reorganizate după principiul autodeterminării, enunţat de preşedintele Woodrow Wilson.

De la bun început, noua Cehoslovacie a fost legată de Statele Unite. De fapt, crearea sa a fost anunţată la Pittsburgh în 1918. Preşedintele şi autorul Declaraţiei de Independenţă a fost Tomăs Garrigue Masaryk, născut dintr-un tată slovac, vizitiu de meserie, şi o mamă din Moravia, un intelectual care a îmbrăţişat cu entuziasm principiile aflate la baza sistemului politic american. Masaryk s-a căsătorit cu o americancă, Charlotte Garrigue, şi a făcut neobişnuitul pas de a prelua numele ei de fată ca al doilea nume al său.

Formarea unei ţări are de înfruntat dificultăţi. Şi în Cehoslovacia existau multe probleme de natură economică şi socială, inclusiv tensiuni între partea cehă, industrial avansată, şi cea slovacă, preponderent

1 Familia mea a încetat să utilizeze umlautul pe litera o din numele Korbel în Anglia, în timpul celui de Al Doilea Război Mondial [NB: toate notele unde nu s-a marcat intervenţia traducătorului sau a lectorului de specialitate – n. O.R. – îi aparţin autoarei].

agrară. Existau, de asemenea, tensiuni care aveau să se agraveze constant în relaţiile cu minoritatea germană ce trăia în Zona Sudetă în apropiere de lunga graniţă cu Germania. Dar Masaryk era un preşedinte deosebit. Era un lider cu adânci convingeri umaniste şi religioase, şi, sub conducerea sa, Cehoslovacia a devenit cu adevărat un loc binecuvântat, cu o presă liberă, un învăţământ public de calitate şi o viaţă intelectuală tumultuoasă. Deşi Masaryk a murit când eu aveam patru luni, imaginea lui mi-a fost mereu în preajmă. Familia mea vorbea deseori despre el, iar tata era puternic influenţat de profunda sa credinţă în democraţie, de convingerea sa că micile naţiuni aveau drepturi similare celor mari, de respectul şi afecţiunea pentru Statele

Unite.

Amintirile tatălui meu legate de anii ’20 şi ’30 arată mândrie şi exuberanţă, „în vreme ce alte state cunoşteau răsturnări politice şi sociale, instabilitate financiară şi cădeau pe rând pradă fascismului”, avea el să scrie, „Cehoslovacia era un bastion al păcii, al democraţiei şi al progresului. Noi, studenţii, savuram binefacerile libertăţii.

Citeam avid presa, literatură autohtonă sau străină şi în fiecare seară frecventam Teatrul Naţional sau Opera Naţională; n-am fi ratat nici măcar un singur concert al Orchestrei Filarmonice din Praga”.

De secole, Praga a fost o Meca culturală şi, pentru tinerii intelectuali asemenea tatălui meu, reprezenta o atracţie irezistibilă.

Crescut în orăşelul Kysperk, visase să se mute în marele oraş, să vadă locurile unde concertase Mozart şi să meargă în cafenelele în care Franz Kafka îşi zămislise ideile. Voia să fie un avangardist – să citească ficţiunile utopice ale lui Karel Capek2 şi să cumpere tablourile lui Josef, fratele lui Karel.

Cum în Kysperk nu exista un liceu, la vârsta de doisprezece ani tata a trebuit să meargă la şcoală undeva în apropiere, la Kostelec nad Orlică, un oraş ceva mai mare. Era un elev silitor, întotdeauna

1 în 2000, când am vizitat Praga pentru a participa la ceremoniile prilejuite de aniversarea a 150 de ani de la naşterea lui Masaryk, un bătrân ceh pe care nu îl întâlnisem niciodată mi-a lăsat un cadou şi un mesaj la hotel. Cadoul era un album cu articole de presă referitoare la moartea şi funeraliile lui Masaryk. Mesajul mărturisea că albumul îmi fusese dăruit deoarece, în opinia bătrânului, luptam pentru aceleaşi idealuri ca şi Masaryk. Am fost foarte mişcată.

z într-o piesa scrisă în 1920, intitulată K.f/J? Čapek a introdus conceptul de robot, derivat din cuvântul ceh *robota*, care înseamnă „muncă” sau „corvoadă”.

activ în viaţa culturală şi politică. Ştia de foarte timpuriu că dorea să devină diplomat, ziarist sau om politic şi a plănuit în consecinţă.

Dragostea însă nu a plănuit-o.

S-au întâlnit la liceu. Mama era puţin mai tânără decât el şi foarte drăguţă. Era minionă, cu păr şaten scurt, pieptănat îndrăzneţ şi cu gropiţe în obraji. Tata avea o figură serioasă, plină de forţă, şi părul ondulat; mama obişnuia să spună că devenea din ce în ce mai atrăgător pe măsură ce îmbătrânea. După cum susţinea tata, când s-au întâlnit, el

a început discuţia spunând că mama era cea mai vorbăreaţă fată din Boemia, aşa că ea l-a pălmuit. Numele ei era Anna, dar fusese poreclită Andula şi, mai apoi, în timpul liceului, Mandula, o prescurtare a felului în care o striga tata, Mă (a mea) Andula. Ea îi spunea Jozka. Părinţii ei, aparent nu foarte încântaţi de relaţie, au trimis-o la o şcoală din Geneva. Dacă mutarea era menită să le rupă relaţia, stratagema aproape că a funcţionat, într-un mic eseu, mult mai târziu, pe un carneţel galben pe care l-am găsit abia în momentul morţii ei, scria: „Jozka era, cu siguranţă, un bărbat pe care merita să-l aştept şapte ani, până când a fost gata să se căsătorească".

Apoi adăugase – şi tăiase: „dar nu am fost întotdeauna atât de entuziastă. Câteva ori m-am gândit să las toate astea". (Chiar după patru decenii în Anglia şi America, engleza mamei avea un puternic accent şi o gramatică proprie.)

Continuă: „Adeseori m-am întrebat ce admir cel mai mult la el:

perseverenţa pe care probabil o moştenise de la tatăl său, care dintr-un mic comerciant a devenit acţionar şi director la o mare companie de construcţii, sau sufletul lui bun, blândeţea, altruismul şi loialitatea faţă de familie, moştenite de la iubita sa mamă". Oricare ar fi fost răspunsul, nu a încetat niciun moment să îl adore.

Tata şi-a dus educaţia la bun sfârşit cât a putut de repede, studiind germana şi franceza cu profesori particulari, în timpul vacanţelor de vara, apoi petrecând un an la Sorbona pentru a-şi perfecţiona limba franceză şi pentru a gusta un pic din lumea de dincolo de graniţele Cehoslovaciei. La vârsta de 23 de ani, şi-a luat doctoratul în drept la Universitatea Carol din Praga, cea mai veche din Europa Centrală.

După 14 luni de serviciu militar obligatoriu, a fost acceptat de Ministerul de Externe şi, conform spuselor mamei, „după câteva luni de muncă benevolă, ne-am putut căsători".

Nunta a avut loc pe 20 aprilie 1935. Mama, tipic pentru acea vreme, nu avea diplome universitare comparabile cu ale tatălui meu. Cu toate astea, îi împărtăşea preocupările culturale şi era încântată să i se alăture în orice aventură care i-ar fi condus prin Praga sau prin ţară. S-au mutat într-un apartament *art deco* văruit în alb şi negru şi foarte repede s-au integrat în cercurile boeme, în anul ce a urmat tata a fost numit ataşat de presă la legaţia cehă din Iugoslavia, şi părinţii mei s-au mutat din nou, de data aceasta la Belgrad. Faptul că Iugoslavia era la

acea vreme un regat, precum şi convingerile profund democratice ale tatălui meu l-au făcut să se împrietenească cu unii lideri din opoziţia democrată, persoane cu care se întâlnea adeseori, dar discret.

„Poate pentru că eram tineri şi fericiţi", scria mama despre acea perioadă petrecută la Belgrad, „câteodată nu le-am dat atenţie norilor întunecaţi ce se adunau în jurul nostru, pe scena politică. Eram cu toţii conştienţi de ei, dar într-un fel speram că vor trece fără furtună". Tânărul cuplu era suficient de optimist pentru a pune bazele unei familii – fapt care mă aduce şi pe mine în discuţie –, dar „furtuna" nu era departe. „Timpul fericirii a fost pentru noi mult prea scurt", îşi amintea mama. „Hitler era prea puternic şi agresiv, iar democraţiile occidentale mult prea slabe, şi în felul acesta Republica Democrată Cehoslovacă a avut prima de suferit şi, odată cu ea, milioane de oameni nevinovaţi".

Diplomaţia cehoslovacă se bazase pe alianţele cu Franţa şi Uniunea Sovietică pentru propria protecţie, dar şi pe convingerea că generoasele principii ale Ligii Naţiunilor vor fi respectate, în mod tragic, venirea lui Hitler la putere nu a fost luată în calcul. Noul preşedinte, Edvard Beneš, a preluat funcţia în 1937, dar, în vreme ce împărtăşea filosofia umanistă a lui Masaryk, îi lipsea charisma acestuia din urmă şi capacitatea lui de a inspira oamenii. Era, în cuvintele tatălui meu, „un matematician al politicii". Cu toate acestea, Beneš a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru a avertiza Europa Occidentală că ambiţiile lui Hitler erau nelimitate, în martie 1938, Hitler a forţat cu succes unirea cu Austria, în septembrie, i-a cerut lui Beneš să cedeze controlul asupra Regiunii Sudete. În loc să sprijine Praga, puterile occidentale sperau să evite războiul făcând presiuni asupra lui Beneš pentru ca Cehoslovacia să cedeze. La Ivliinchen, pe 29 septembrie, Marea Britanie, Franţa, Germania şi Italia au semnat un acord care cerea practic capitularea acesteia.

Două zile mai târziu, germanii au început să ocupe Regiunea Sudetă.

Beneš a demisionat, în schimb, premierul englez Neville Chamberlain a făcut faimoasa declaraţie conform căreia Acordul de la München „asigură pacea pentru generaţia noastră". Aceste cinci cuvinte, alături de umbrela neagră a lui Chamberlain, au rămas de atunci simboluri infame ale conciliatorismului.

Făcând presiuni de la Berlin, guvernul german a instalat la

Praga un regim marionetă care a epurat aparatul guvernamental şi a iniţiat acţiuni menite să şteargă toate rămăşiţele filosofiei lui Masaryk şi Beneš. Contactele tatălui meu cu opoziţia democrată iugoslava îl făceau o persoană incomodă pentru Belgrad, şi noul ministru de Externe cehoslovac a răspuns rapid cererii de a fi retras din post. Astfel, în decembrie 1938, ne-am mutat din nou la Praga.

Potrivit spuselor mamei, tata a primit o slujbă de rutină în Ministerul de Externe, dar, asemenea oricărui alt suporter loial şi proeminent al lui Beneš, avea un viitor nesigur.

Întrucât Beneš şi câţiva dintre miniştrii săi părăsiseră deja ţara, tata a început şi el să caute o cale de scăpare. „Să părăseşti Cehoslovacia imediat era, practic imposibil", scria mama. „Praga era într-un haos total. Mijloacele de comunicaţie au fost blocate pentru un timp, băncile erau închise, prieteni de-ai noştri erau arestaţi. Aflasem dintr-o sursă de încredere ca şi numele lui Jozka era pe o listă cu persoane ce urmau să fie arestate". Pentru scurt timp am fost trimisă la ţară, la bunica din partea mamei, în timp ce părinţii mei au părăsit apartamentul şi stăteau în fiecare noapte la alţi prieteni, zilele petrecându-şi-le pe străzi şi prin restaurante, plănuind evadarea.

„Gestapoul făcea arestări de cele mai multe ori în cursul nopţii", îşi amintea mama. „Am schiţat tot felul de planuri, posibile şi imposibile, şi, cu ajutorul unor prieteni devotaţi, cu mult noroc şi cu mici bacşişuri, am reuşit să obţinem din partea Gestapoului aprobările necesare pentru a părăsi ţara". Era esenţial să ne grăbim. Pe 15 martie 1939 armata germană a intrat în capitala cehoslovacă.

Zece zile mai târziu, pe 25 martie, bunica m-a adus la Praga. În acea seară, la ora 23, cu doar două mici valize, adică tot ceea ce putusem împacheta în mare grabă, ne găseam deja într-un tren ce urma să ne scoată afară din ţară. Mama avea să scrie simplu, dar înfiorător: „Era ultima dată când ne-am văzut părinţii în viaţă. Abia peste şase ani ne-am putut întoarce".

Am stat întâi la Belgrad şi apoi la Londra, unde am sosit în mai, când eu aveam aproape doi ani. Oraşul era invadat de străini care căutau o slujbă, aşa că tata a fost uşurat să afle, nu la mult timp după sosirea noastră, că Jan Masaryk, fiul fostului preşedinte, cel care avea să devină liderul guvernului cehoslovac în exil, ajunsese şi el la Londra, în scurt timp a închiriat un mic birou şi a angajat foşti funcţionari ai Ministerului de Externe ceh, printre care şi tatăl meu. În iulie a sosit şi

Beneš. Ţelul celor aflaţi în exil era să folosească radioul şi presa britanice pentru a face cunoscute realităţile ocupaţiei germane şi pentru a-şi mobiliza conaţionalii.

Întotdeauna am fost convinsă că părinţii mei s-au adaptat la viaţa din Anglia, dar, după ce am citit amintirile mamei, am văzut lucrurile diferit: „În jurul nostru erau numai cehi şi, cu câteva excepţii, nu am reuşit să ne facem prieteni printre englezi…

Le-am admirat întotdeauna sinceritatea, cinstea în momentele dificile, curajul în timpul bombardamentelor, hotărârea lor de a lupta cu Hitler chiar în condiţiile cele mai nefavorabile, dar mi-a luat mult timp să le înţeleg stilul de viaţă şi să mă simt confortabil printre ei… Şi pe cât de mult ne doream noi să ne întoarcem acasă, pe atât de mult aşteptau ei momentul în care toţi străinii vor putea face acest lucru".

PRIMELE MELE AMINTIRI sunt legate de un apartament de pe Kensington Park Road, în Notting Hill Gate. Părinţii mei dormeau pe un pat ce se cobora din perete şi aveam un telefon verde. Când l-am auzit pe tata vorbind la BBC, am crezut că e *în* aparatul de radio. Fusese însărcinat cu asigurarea informaţiilor pentru guvernul în exil, şi discursurile sale erau transmise către ţară timp de câteva ore pe zi. În blocul nostru, construit special pentru refugiaţi, trăiau şi alte familii cehe. Vecinii îmi dădeau câteodată pâine neagră cu untură şi sare. Ne strângeam toţi în subsol în nopţile în care suna *alarma*, antiaeriană. Cântam melodii precum *One Hundred Green gottles Hanging on the Wall* şi dormeam în culcuşuri improvizate.

Părinţii mei spuneau că e sigur să fii în pivniţă, dar pe acolo treceau conducte de gaz şi apă caldă, şi azi îmi dau seama că nu am fi supravieţuit dacă acea clădire ar fi fost lovită.

Tot atunci am simţit pentru prima dată gustul celebrităţii. Comunitatea emigranţilor – cu ajutorul Crucii Roşii – dorea să facă un film despre dificultăţile copiilor refugiaţi şi am fost aleasă pentru a juca în rolul principal. Filmul a fost realizat într-un adăpost asemănător celui în care stăteam. Mi-am luat slujba foarte în serios şi, drept recompensă, am primit un iepuraş roz de pluş, care m-a alinat pe durata întregului război.

În Anglia mai erau şi alţi membri ai familiei. Fratele mai mare al tatălui meu, John, soţia sa, Ola, şi copiii lor, Alena şi George, se stabiliseră în Berkhampstead, într-o casă de tip Howards End.

Înainte de a ne muta la Londra, am locuit pentru scurt timp

acolo, dar fraţii aveau personalităţi diferite şi se certau constant. Când au încetat, au făcut-o pentru că nu îşi mai vorbeau. Disa, fiica surorii tatălui meu, Greta, a venit şi ea din Cehoslovacia sa trăiască împreună cu noi. Din când în când, în primii doi ani, primeam scrisori de la cei trei bunici încă în viaţă1, pe care părinţii le citeau cu voce tare. „Vă iubim şi o să ne vedem după război". Mai târziu am primit vestea că sora mamei mele, Masa, a murit din cauza unei afecţiuni la rinichi, îmi amintesc asta pentru că mama era de neconsolat.

Deşi partea cea mai rea a Blitz-ului trecuse, părinţii mei doreau să ne mutăm în afara Londrei. Am stat puţin timp la Beaconsfield, oraşul natal al lui Benjamin Disraeli, influentul premier al reginei Victoria. Acolo, pe 7 octombrie 1942, s-a născut sora mea, Kathy.

Apoi a venit rândul oraşului Walton-on-Thames, la o oră distanţă de Londra, unde locuiam într-o casă de cărămidă ce avea în faţă un ciudat copac ornamental plin de ace şi veşnic verde. Mergeam la Şcoala

Tatăl mamei mele murise în 1938, înainte să părăsim Praga.

Ingornar, purtând o uniforma alb cu maro, inclusiv o cravată şi o pălărie de paie cu o panglică dungată, în fiecare zi la prânz mâncam carne rece cu o porţie de *bubbles and squeak* (o combinaţie de resturi de cartofi şi varză, toate prăjite, numite aşa după sunetele scoase de stomac după ce le mâncai). Eram foarte preocupată să devin o adevărată mică englezoaică. Şi pentru că vorbeam engleza mai bine decât mama mea, eram adeseori trimisă cu cartela de raţii şi cu Kathy în cărucior, pe o stradă aglomerată, de-a lungul a patru cvartale, până la negustorul de legume. Aveam note bune, dar, jenant – având în vedere viitoarea mea carieră –, am primit un 5 la geografie.

Deşi Walton-on-Thames era situat într-o zonă rurală, războiul era o parte însemnată a vieţii noastre, el furnizând atât rutina, cât şi dramatismul de zi cu zi. Tatăl meu era responsabil cu avertismentele în caz de raid aerian. Cumpărasem o masă de oţel Morrison, numită astfel după ministrul de Interne al lui Churchill, Herbert Morrison.

Era ultima invenţie, prezentată ca fiind capabilă să salveze o familie într-o casă bombardată. Masa a devenit rapid centrul universului nostru. Mâncam pe ea, ne jucam pe şi în jurul ei, iar când sirenele sunau, trăgeam jaluzelele şi dormeam sub ea. În ochii mei, aceasta era normalitatea; războiul nu mă împiedica să mă bucur de fiecare zi sau să învăţ cum să beau ceai cu prietenii mei englezi.

Oricât de dificilă şi de terifiantă ar fi fost o situaţie, părinţii mei ne fereau de părţile cele mai neplăcute. Voiau să se asigure că eu şi sora mea ne simţim confortabil, în siguranţă, şi au reuşit. Aveau dragostea şi îndemânarea de a face ca anormalul să pară normal – conversaţiile în limbi diferite la şcoală şi acasă, excursiile cu familia la Lyme Regis pentru a înota, în ciuda uriaşelor cazemate de oţel de pe plaje, menite să protejeze Anglia de o invazie germană. Nu găseam nimic neobişnuit nici în întâlnirile duminicale cu prietenii lor cehi. După masă, bărbaţii se plimbau prin mica grădină din spate în grupuri de doi sau trei, discutând plini de gravitate. Mergeau cu mâinile la spate, aşa cum fac europenii, tatăl meu având întotdeauna pipa în gură şi capul învăluit într-un nor de fum. Abia în timpul facultăţii, când îmi redactam o lucrare la un concurs special dedicat Cehoslovaciei postbelice, am înţeles rolul său în timpul războiului, modul în care funcţionase guvernul în exil şi cât de importante fuseseră problemele discutate atât de aprins în curtea noastră în acele după-amiezi de duminică.

Nu îmi amintesc exact când am aflat că războiul se încheiase şi că vom pleca acasă. Ştiu însă că am sărbătorit. Nu vorbeam despre nimic altceva. Masa din mijlocul salonului devenise acum doar o simplă masă, nu un adăpost antiaerian. Eram pe cale, credeam, să începem o viaţă cu adevărat normală.

Tata s-a aflat în primul avion către Cehoslovacia eliberată, alături de preşedintele Beneš şi de echipa acestuia. Mama, sora mea, verişoara Disa şi cu mine l-am urmat câteva săptămâni mai târziu în cala unui bombardier, o experienţă atât de terifiantă, încât am avut nevoie de mai mulţi ani pentru a-mi învinge frica de a zbura din nou.

De vreme ce conducerea cehoslovacă a fost forţată să capituleze după München, germanii nu au bombardat capitala, astfel încât Praga rămăsese intactă şi, la cei ani opt ani ai mei, îmi părea magică. Ţara suferise însă pierderi ireparabile. Economia era la pământ.

Poporul experimentase şase ani de ocupaţie devastatoare pe plan moral. Populaţia evreiască fusese aproape în întregime decimată.

Datorită serviciilor aduse de tata în timpul şederii la Londra şi poziţiei sale în noul guvern, a primit un apartament încântător în Hradcanske Namesti (Piaţa Hradcanske), nu departe de Castelul Praga, unde locuia şi lucra preşedintele Beneš. Apartamentul era spaţios, plin de lumină, cu ferestre plumbuite şi cu un mobilier surprinzător de

frumos. Părinţii ne-au spus că aflaseră că bunicii au murit în timpul războiului, că părinţii lor fuseseră bătrâni şi că asta se întâmplă atunci când îmbătrâneşti. Mama plângea des, dar când o întrebam, se mulţumea să răspundă: „Mă bucur atât de mult că ne-am întors acasă!" Verişoara Disa continua să locuiască la noi. Şi părinţii ei muriseră, lucru pe care atunci l-am acceptat ca atare.

Soldaţi sovietici rătăceau pe străzi. Părinţii mei se temeau de ei, dar în acelaşi timp râdeau în particular pe seama mojiciei lor.

Mi s-a povestit că un avion american aruncase din greşeală singura bombă care căzuse în Praga. Am găsit acest fapt foarte derutant, dat fiind faptul că crescusem spunându-mi-se că germanii sunt răi, iar americanii şi ruşii, buni. Tata lucra nu foarte departe, la Ministerul de Externe, şi mă ducea întotdeauna la şcoală. Iubeam şcoala în Anglia, dar în Praga situaţia era exact pe dos; profesorii nu erau nici ei foarte impresionaţi de mine. Îmi petreceam cea mai mare parte a timpului la colţ. Când părinţii au întrebat care era motivul, li s-a spus că aveam un comportament arogant, „Cum aşa?", s-au mirat, învăţătoarea le-a povestit cum îi spusesem că avea o rochie drăguţă, în Anglia acest lucru ar fi fost considerat un compliment, dar pe continent era considerat inacceptabil ca un copil să vorbească aşa degajat cu un profesor.

Înainte de război, libertatea Cehoslovaciei fusese distrusă de fascişti; acum era pusă în pericol de comunişti. Partidul Comunist Cehoslovac a fost fondat în 1921, la patru ani după ce revoluţia bolşevică bulversase Rusia. A supravieţuit pentru că Cehoslovacia era o societate egalitară şi mulţi dintre cetăţeni au fost înşelaţi de rolul autoasumat de comunişti, de protectori ai clasei muncitoare, în plus, mulţi cehi şi slovaci vedeau „Mama Rusie" ca o naţiune slavă soră. După război, partidul *a* avut de câştigat pentru că puterile occidentale, şi nu Moscova, erau considerate responsabile pentru trădarea de la München. Uniunea Sovietică luptase împotriva naziştilor şi generalul Dwight Eisenhower fusese de acord ca Armata Roşie să fie cea care va elibera Praga. Ca urmare, comuniştii au devenit rapid cel mai puternic partid politic şi la alegerile din 1946 au obţinut chiar majoritatea. Datorită dorinţei de a păstra unitatea naţională şi datorită sistemului parlamentar cehoslovac, Beneš a fost de acord cu formarea unui guvern de coaliţie condus de un prim-ministru comunist şi alcătuit atât din comunişti, cât şi din reprezentanţi ai mai multor partide

democratice, în timp ce Masaryk, independent din punct de vedere politic, urma să fie ministru de Externe.

Beneš şi cei care îl sprijineau, inclusiv tatăl meu, doreau o reîntoarcere a Cehoslovaciei la valorile democratice ale perioadei antebelice.

Preşedintele a făcut greşeala să creadă că acesta era şi obiectivul comuniştilor. Reprezentanţi ai lor au fost plasaţi în fruntea Ministerelor de Interne şi de Război, iar un comunist slovac a devenit adjunctul lui Masaryk. Sub directivele şi cu asistenţa Moscovei, comuniştii au pătruns treptat în instituţii cheie, precum sindicatele, industrie, presa. De cealaltă parte, partidele democratice erau dezbinate şi nu îşi coordonau acţiunile.

În alte părţi ale Europei, Războiul Rece dintre Est şi Vest începuse. Sovieticii preluau în mod sistematic controlul asupra Europei de Răsărit. După succesul din 1946, Moscova a ajuns să creadă în şansele comuniştilor cehoslovaci de a prelua puterea pe căi legale, prin alegeri, creând astfel un model de succes pentru Europa Occidentală, unde Franţa şi Italia aveau, la rândul lor, partide comuniste puternice.

Cehoslovacia a fost prinsă din nou la mijloc. Beneš a încercat să prezinte această situaţie într-o lumină cât mai favorabilă, afirmând că ţara sa reprezenta o punte între Est şi Vest, aparţinând în acelaşi timp ambelor. Masaryk nu era foarte încântat de această imagine şi îi spunea regelui George al VI-lea: „Caii traversează punţi şi adeseori le murdăresc cu bălegar”. Masaryk mi-a rămas în memorie ca un om bun, foarte vesel şi cu un simţ al umorului sec. Când îl vedeam la ocazii oficiale, de cele mai multe ori avea mâna dreaptă bandajată. L-am întrebat pe tata: „Ministrul de Externe şi-a rupt mâna?” „Nu”, a răspuns.

„Poartă bandajul ca să nu dea mâna cu liderii comunişti”.

Tata a fost pentru scurt timp asistentul principal al lui Masaryk şi apoi, în toamna lui 1945, a fost numit reprezentant al Cehoslovaciei în Iugoslavia şi Albania, devenind ambasador la vârsta de numai 36 de ani – destul de neobişnuită pentru o astfel de funcţie.

Astfel, după doar câteva luni la Praga, ne-am întors la Belgrad.

Tatăl meu a găsit Iugoslavia, după propriile cuvinte, o naţiune „frântă”. Mai mult de o zecime din populaţie pierise în luptele cu germanii sau în conflictele intestine. Abia aştepta să-şi revadă vechii

prieteni, dar mulţi dintre ei deveniseră comunişti devotaţi şi acum îl evitau. Discuta cu sârbi ce resimţeau puternic masacrele comise de croaţi în timpul războiului şi constanta erodare a propriei identităţi naţionale sub dictatura guvernului comunist al lui Josip Broz, cunoscut ca Mareşalul Tito. A întâlnit croaţi care se opuneau înseşi existenţei Iugoslaviei şi care doreau o naţiune croată distinctă, separată. Printr-o coincidenţă, aceleaşi probleme pe care tata le întâlnise în 1945 şi despre care a scris în prima sa carte, „Comunismul lui Tito", aveau să îmi consume o bună parte a anilor petrecuţi în slujba guvernului. Afecţiunesa pentru această ţară era imensă; a mers până la a-şi dedica volumul „poporului iugoslav care, în decursul istoriei sale zbuciumate, şi-a vărsat sângele pentru *cauza* comună a libertăţii şi democraţiei, fără a beneficia de ele".

Ambasada cehoslovaca din Belgrad era situată pe una dintre arterele principale, vizavi de Poşta Centrală, foarte aproape de sediul Parlamentului, îmi părea grandioasă şi chiar aşa era. Pe partea dinspre stradă se afla un balcon lung, unde stăteam cu ocazia paradelor oficiale. Intrarea era păzită de partizani ai lui Tito în uniformă, iar reşedinţa ambasadorului se afla dincolo de o curte imensă. Aveam un valet, şofer, bucătar şi servitoare. Şi, pentru că tatăl meu nu voia să merg la o şcoală de comunişti, aveam o guvernantă. Deşi clădirea nu fusese bombardată în timpul războiului, devenise sediul comandamentului regional al armatei germane, şi picturile, covoarele, mobila, tapiţeriile dispăruseră odată cu întregul comandament. Numai mobilierul de birou fusese lăsat, aşa încât părinţii mei au fost nevoiţi să utilizeze o mare parte a mobilei din apartamentul din Praga.

Deşi viaţa era complet diferită de cea de la Londra sau chiar de la Praga, părinţii mei păreau să se adapteze foarte uşor. Când nu era la vreun dineu, tata mânca împreună cu noi în salon, după care şoferul ne conducea într-o Tatra neagră, maşina noastră cehoslovacă ce avea o aripioară în spate, asemenea unui Batmobil, spre pădurile din împrejurimi, unde ne plimbam mult timp.1

În ciuda incertitudinii politice şi a sărăciei din jur, părinţii mei păreau mult mai fericiţi decât în Anglia, în fond, viaţa de diplomat era lucrul pentru care se pregătiseră şi, în plus, eram împreună. Am fost cu toţii entuziasmaţi de venirea pe lume a fratelui meu, John, pe 15 ianuarie 1947. Mama se ocupa de personalul ambasadei şi de aprovizionarea cu alimente. Uneori aducea din satele din împrejurimi

mielușei vii, cu care ne jucam în bucătărie până când se transformau în cina pe care eu și sora mea refuzam apoi să o mâncăm.

În felul său inimitabil, mama nu accepta să urmeze strict protocolul. La dineurile oficiale, îi plăcea să invite mici grupuri în salonul

1 Guvernul cehoslovac i-a dăruit lui Tito o Tatra, iar el, la rândul său, i-a dat-o fiului sau ce își pierduse un braț în timpul războiului. Fiul conducea mașina prin Belgrad cu o viteză nebunească și mi-l amintesc pe tata spunând că ar rezulta un teribil scandal diplomatic dacă urmașul lui Tito ar muri conducând o mașină cehoslovacă.

familiei și să servească niște cârnăciori cehoslovaci, numiți *pârky*.

Odată a făcut acest lucru cu Tito. Se pare că degustătorul președintelui s-a opus ferm acestei idei – până când mama a luat un cârnat, la tăiat în două, a mâncat o jumătate și i-a oferit dictatorului comunist cealaltă jumătate. Temutul lider a înfulecat-o imediat.

Mama a reluat legăturile cu câteva dintre prietenele ei vechi și adeseori bea cafea turcească împreună cu ele, nu atât pentru gustul cafelei, cât mai ales pentru plăcerea de a întoarce cești le și de a citi viitorul în zaț. Întotdeauna am considerat asta una dintre principalele sale excentricități, dar mai târziu am aflat că mulți cehi cred în ghicit și în astrologie.

Ca fiică a ambasadorului, am devenit „copilul oficial”. Cu buchete de flori în mână și îmbrăcată în costum național – o bluză albă cu mâneci lungi și vaporoase, brodate cu galben-portocaliu, o fustă cu pliuri și modele roz, o vestă albastru marin brodată și cu multe, multe panglici –, îl însoțeam pe tata pentru a întâmpina persoanele oficiale, „îndatoririle” mele mi-au permis să întâlnesc unele figuri istorice încă de la o vârstă fragedă; l-am cunoscut chiar pe Tito, căruia i-am oferit trandafiri albi cu ocazia unei recepții de Ziua Națională.

Aveam zece ani când părinții au ajuns la concluzia că, din punctul de vedere al educației, guvernanta nu îmi mai era suficientă.

Eram prea mică pentru a fi înscrisă la un gimnaziu la Praga, așa că au anunțat că mă vor trimite la un internat în Chexbres, Elveția, ca să învăț franceza. Am reacționat așa cum ar face-o cei mai mulți copii la vârstă aceea: nu voiam să plec. Când ne-am oprit la Praga, în drum spre Elveția, literalmente m-am îmbolnăvit de anxietate și am ratat începutul școlii. Parcă nefiind ea, mama a insistat că mă simțeam

suficient de bine ca să plec. Am plâns pe durata întregii călătorii cu avionul până la Zürich, unde am şi înnoptat. Auzisem că Zürich-ul era un centru important în tratarea poliomielitei, aşa că în dimineaţa zilei următoare m-am plâns că picioarele mă dureau atât de rău, încât nu mă puteam ridica. Mama nu m-a crezut şi a adus un doctor care a declarat că sunt sănătoasă tun. Nu mai era nimic de făcut decât să merg la şcoală.

Am ajuns la Prealpina Institut pour Jeunes Filles (Institutul Prealpina pentru Fete) în septembrie 1947. Şcoala era amplasată

MADELEINE ALBRIGHT…!

Într-o clădire spaţioasă, pe un teren splendid cu vedere spre lacul Geneva. Camera mea dădea chiar spre lac; aveam trei colege. Mi s-a dat de înţeles că nu voi primi nimic decât dacă ceream în franceză, limbă pe care nu o vorbeam deloc. Pentru un timp m-am simţit mizerabil, în cele din urmă, am sfârşit prin a vorbi franceza şi, fiind întotdeauna o elevă sârguincioasă, am început să mă descurc binişor. Foarte repede mi-am făcut un obicei din a-mi lua îndatoririle prea în serios. Am fost făcută responsabilă pentru inspectarea camerelor, sarcină potrivită pentru cineva care încerca să obţină favorurile profesorilor, dar am dus lucrurile chiar mai departe de atât. Inspecţia camerelor a devenit inspecţie personală şi insistam ca fetele să-mi arate mâinile şi unghiile curate înainte de a putea merge la masă. Nu a durat mult până când au mărturisit ceea ce credeau despre comportamentul meu, aşa că a trebuit să muncesc din greu pentru a le intra din nou în graţii.

Mi-am făcut prima prietenă americană la Prealpina, o fată pe care o invidiam pentru părul blond, zâmbetul luminos şi stiloul Parker cenuşiu.

Directorul şcolii ar fi trebuit să ne dea în fiecare săptămână câte doi franci, bani de buzunar, şi să ne lase să mergem în sat. Rareori făcea acest lucru, dar când mergeam, întotdeauna îmi cumpăram o ciocolată triunghiulară Toblerone, ciocolată care îmi place şi acum.

În fiecare duminică, indiferent de vreme, mergeam mai mult de trei kilometri până la biserică; în Elveţia am învăţat să patinez şi să schiez – cu aceiaşi bocanci. Mult mai târziu, copiii mei americani, bine echipaţi, râdeau copios când le povesteam cum, demult, îmi ataşam cu o cheie patinele la bocancii de schi.

ÎN ACELAŞI TIMP, în Cehoslovacia experimentul guvernului de

coaliţie, experiment ce regrupa comunişti şi democraţi, se apropia de sfârşit. Lupta pentru controlul politic era neîncetată. Comuniştii se aflaseră în avantaj, dar acum se manifesta o reacţie puternică împotriva metodelor dure pe care le utilizaseră pentru a-şi extinde influenţa în societate. Pe măsură ce perspectivele de succes electoral deveneau mai îndepărtate, ei recurgeau la metode tot mai coercitive. Presiunile Moscovei au devenit la rândul lor şi mai puternice.

În vara lui 1947, Statele Unite au anunţat un program masiv de asistenţă – Planul Marshall – pentru a ajuta reconstrucţia naţiunilor europene după devastările războiului. Toate statele europene, inclusiv Uniunea Sovietică şi Cehoslovacia, au fost invitate să participe.

Sovieticii erau mai mult decât suspicioşi, văzând planul mai degrabă ca pe un cal troian american decât ca pe un mijloc de reconstrucţie economică. La Praga, Beneš, care dorea participarea Cehoslovaciei, a acceptat oficial invitaţia. Jan Masaryk, aflat într-o vizită oficială la Moscova, a fost convocat pentru o întrevedere cu Stalin şi a fost informat că ţării sale nu i se va permite participarea la plan. Revenit la Praga, Masaryk avea să le spună colegilor, plin de amărăciune şi sarcasm: „E un nou München. Am plecat la Moscova ca ministru de Externe al unui stat suveran. Mă întorc ca marioneta lui Stalin".

În ciuda acestui eşec, Beneš rămânea încrezător, punându-şi speranţele în alegerile din mai 1948. Când tata l-a vizitat pe preşedinte în luna ianuarie a acelui an, a încercat să-l avertizeze că, în încercarea de a prelua controlul, comuniştii vor utiliza orice mijloace, în vreme ce discutau despre cine era de încredere şi cine nu, Beneš i-a spus: „Nu-ţi face probleme. Pericolul unui puci comunist e de domeniul trecutului, întoarce-te la Belgrad şi continuă-ţi munca".

Tata avea să scrie: „Acestea au fost ultimele cuvinte ale preşedintelui Beneš. Nu l-am mai văzut niciodată după aceea".

Beneš greşea. Hotărâţi să nu aştepte alegerile, comuniştii i-au etichetat pe liderii democratici drept reacţionari, le-au distribuit arme activiştilor, au cerut naţionalizarea imediată şi radicală a economiei şi au încercat fără succes să asasineze trei miniştri, inclusiv pe Masaryk, prin plasarea unor pachete explozive. Slăbit de două infarcte, Beneš nu s-a putut opune unui inamic hotărât care, în plus, nu respecta niciun fel de reguli, în februarie, zece miniştri ai partidelor democratice şi-au prezentat demisiile în încercarea de a forţa alegerile anticipate, în

schimb, comuniştii s-au folosit de mulţime, de presă, de trupele paramilitare pentru a-l forţa pe Beneš să accepte un nou guvern de uniune naţională. Lovitura de stat din 25 februarie a plasat *de facto* controlul în mâinile comuniştilor, unde avea să rămână pentru mai bine de patru decenii. Pe 10 martie 1948, trupul lui Masaryk a fost găsit sub fereastra spartă a apartamentului său din sediul Ministerului de Externe. Moartea sa a fost catalogată de autorităţi drept sinucidere. Părinţii mei – şi majoritatea democraţilor cehoslovaci – au bănuit că e vorba de crimă. Pe 7 iunie, preşedintele Beneš şi-a prezentat demisia. Lagărul comunist era acum complet.

Pentru a preveni expansiunea comunismului în Europa, administraţia Truman s-a alăturat Canadei şi prietenilor de peste ocean, înfiinţând Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord – NATO.

Pentru părinţii mei, lovitura de stat *a* însemnat sfârşitul visului la o Cehoslovacie liberă. Nu i-am văzut decât mai târziu în acea primăvară, când au venit în Elveţia să-mi spună că tata fusese numit într-o nouă funcţie, la Naţiunile Unite. Cu puţin înainte de lovitura de stat, se oferise să demisioneze din postul de ambasador în Iugoslavia pe motiv că numai un comunist se putea bucura de încrederea regimului de la Belgrad. S-a discutat atunci despre posibilitatea de a deveni ambasador în Franţa, dar i-a fost oferită slujba de a reprezenta Cehoslovacia într-o nouă comisie a Organizaţiei Naţiunilor Unite care se ocupa de statutul controversat al Kaşmirului, o provincie revendicată de India şi Pakistan deopotrivă, ambele state recent devenite independente.

Mama, sora şi fratele meu urmau să se mute la Londra, în timp ce tata trebuia să plece în Asia de Sud. Părinţii mi-au prezentat situaţia calm, ca şi cum acesta era cursul normal al evenimentelor.

Când şcoala s-a terminat, m-am alăturat familiei la Londra, unde locuiam într-un apartament întunecos aflat la demisol şi care avea cada de baie în bucătărie. Tata ne trimitea scrisori entuziaste, în care lăuda frumuseţile oraşului Srinagar1 din Kaşmir, ne povestea despre maimuţele din New Delhi care, jura, intraseră chiar şi în camera sa de hotel. Nu pot să-mi imaginez ce îi scria mamei, dar ştiu că a căutat, şi a găsit, o cale de a ne trimite în America, unde urma să ni se alăture cât de curând posibil.

Aşa a început un nou capitol în istoria Europei şi a vieţii mele.

Pentru a doua oară în mai puţin de un deceniu, părinţii mei s-au

văzut forţaţi să lase în urmă pământul natal. La unsprezece ani, împreună, cu mama, sora şi fratele, m-am pregătit să traversez Atlanticul.

1 Oraş în nord-vestul Indiei, cunoscut pentru monumentele sale şi, în special, pentru Moscheea Madani, datând din secolul al XV-lea (n.tr.).

Cumpărasem bilete pentru un pachebot gigantic, *US America*, şi abia aşteptam cele cinci zile de călătorie. Ne-am îmbarcat într-o noapte, la Southampton. A doua zi dimineaţă am mâncat un mic dejun copios – ouă cu şuncă – şi doar ceva mai târziu ne-am dat seama că totul era atât de calm doar pentru că ancorasem la Le Havre. Acel mic dejun avea să fie ultima noastră masă adevărată pentru mult timp. Când vaporul s-a pus în mişcare, pe toţi ne-a cuprins răul de mare. Mama a stat în pat întreaga călătorie, în timp ce noi, copiii, supravieţuiau! mâncând cartofi copţi.

Vasul nostru avea de înfruntat o mare de noiembrie. Vânturile erau violente şi valurile, enorme. Imenşi nori negri se adunau deasupra noastră, aducând ploaie torenţială şi un frig înţepător. Priveam prin hublouri şi foarte rar ne aventuram pe punte. Credeam că această călătorie pe care o aşteptasem cu atâta nerăbdare nu se va mai termina vreodată. Abia când ne-am apropiat de destinaţie, cerul s-a luminat, în cele din urmă, pe 11 noiembrie 1948, de Ziua Armistiţiului, am intrat în portul New York. În faţa noastră se afla Statuia Libertăţii. Ţinându-mi sora de mână, fixam cu privirea, cuprinsă de uimire, silueta primitoare*”.*

J1-.»).:
va
Îi f.
(i ţ *V’f*
Kv. Ywî Ja.’1. m.); j;
Şi»”!6— „— i;! i. Mi.) IJ>W-U, *li*.: – ” >, *1*} fi Viii Te/f! f; *i*:
l o! ra» i i]:» i-vi.
Wf ti. Hira-Sâis! B.gntniu’intri

americane

MAMA, Kathy, John şi eu ne-am stabilit într-o căsuţă închiriată, pe o proprietate destul de mare în Great Neck, Long Island, nu departe de sediul provizoriu al Organizaţiei Naţiunilor Unite, pe malul lacului

Succes. Privind înapoi, îmi dau seama cât de bine s-a descurcat mama în a face faţă acestor schimbări. Cea mai mare parte a vieţii sale fusese o fiică răsfăţată şi apoi soţie de ambasador.

Acum, refugiată pentru a doua oară în viaţă şi în lipsa soţului, încerca să construiască un cămin pentru copiii ei într-o ţară străină.

Avea numai treizeci şi şapte de ani, dar îmi părea teribil de bătrână.

Nu ştiu să-şi fi făcut prieteni americani în această etapă, dar îmi aduc aminte că era prinsă de serialele radiofonice, fără să îşi dea seama că aceste poveşti nu se terminau niciodată.

Pentru mine, dorinţa de a mă adapta şi de a-mi face prieteni noi era deja o a doua natură. Mă simţeam, bineînţeles, „străină", dar eram obişnuită. Chiar şi şcoala din Cehoslovacia mă făcuse, prin stricteţea ei, să mă simt străină. Oricum, la Great Neck am devenit pentru prima dată conştientă de dilema care avea să mă urmărească întreaga viaţă:

date fiind experienţele mele personale şi dorinţa de a mă realiza, cum puteam să-mi depăşesc propria seriozitate şi să mă integrez?

Primul pas era să vorbesc ca un american. Mama ne-a înscris, pe mine şi pe Kathy, la Şcoala Arrandale, foarte aproape de casă.

Mersesem deja la două şcoli în Anglia şi la una în Cehoslovacia, studiasem doi ani cu o guvernantă la Belgrad, un an la internat în Elveţia şi trei luni la Liceul Francez din Londra. Vorbeam patru limbi – ceha, sârbo-croata, franceza şi engleza –, dar nu o vorbeam încă pe cea americană. Am renunţat la accentul britanic cât de repede am putut.

Tata a ajuns la timp pentru a petrece împreună primul Crăciun în Statele Unite. Pentru el, America însemna libertate şi securitate, în orice caz, a reuşit să vadă şi partea amuzantă a adaptării la o nouă cultură, în pauzele de lucru pentru Naţiunile Unite, şi-a făcut timp pentru a scrie o scurtă povestire intitulată *Domnul R* [*refugiat*] *descoperă America*. Nimicurile sunt cele care fac diferenţa, spunea povestirea. Asemenea tatălui meu, domnului R îi plăcea să se plimbe, dar în Long Island la acea vreme toată lumea avea maşină, în curând, domnul R urma să afle că nu putea merge nicăieri fără ca un străin să nu oprească maşina lângă el să-l întrebe dacă totul era în regulă şi dacă avea nevoie să fie condus undeva. Când domnul R a cedat, a devenit american. Domnul R nu auzise în viaţa lui de alergii. Când însă doamna R a făcut o alergie la săpunul pudră, a devenit, la rândul ei, americancă.

Iar când copiii domnului R au descoperit că nu pot trăi fără Howdy Doody şi fără guma de mestecat, şi ei s-au transformat în americani. Foarte curând familia R a început să se simtă ca acasă.

În realitate, nu a fost atât de facil să convingem autorităţile americane, dar atunci nu ştiam. Eram încă desemnată ca „refugiat", dar, spre deosebire de mulţi oameni care au venit în America înainte şi după noi, familia mea nu a avut o viaţă grea. Nu dispuneam de prea mulţi bani, dar venisem cu paşapoarte diplomatice.

Asta nu înseamnă că părinţii mei nu au trecut mari dificultăţi, atât financiare, cât şi politice. Dar niciodată nu ni s-a părut că noi, copiii, ar fi trebuit să ne îngrijorăm. După cum spunea mama, „tatăl vostru are grijă de toate".

Doar în prima zi a mandatului meu ca ambasador la Naţiunile Unite, în 1993, am aflat cât de precar fusese statutul familiei mele.

Unul dintre cercetătorii bibliotecii misiunii la ONU mi-a înmânat un teanc de documente care urmăreau dificila cale pe care tata a trebuit să o urmeze. Principala sa preocupare era să obţină azil politic şi

MADELEINE ALBRIGHT,).

Încerca să îşi dea seama care situaţie îl va avantaja mai mult: să demisioneze din poziţia de membru al Comisiei Kaşmirului sau să fie demis, în ambele situaţii, timpul era elementul crucial, pentru că avea nevoie de azil politic înainte de a-şi pierde statutul diplomatic şi de a fi forţat să părăsească Statele Unite. Cererea de azil îl punea într-o situaţie foarte delicată, pentru că trebuia să demonstreze că, deşi *de jure*, el reprezenta un guvern comunist, nu a fost un simpatizant şi nici nu a raportat comuniştilor, în dosarele ONU am găsit memorandumuri şi scrisori care atestau că tatăl meu a fost întotdeauna un adept al cauzei democratice şi că le-a fost de mare ajutor omologilor săi americani şi britanici. Dosarele au trezit în mine emoţii puternice, în special scrisoarea trimisă pe 12 februarie 1949 ambasadorului american la Naţiunile Unite, Warren Austin, în care îi cerea Secretarului de Stat Dean Acheson să ne permită să rămânem:

„Aş vrea să spun următoarele: am fost desemnat membru al acestei Comisii înainte de puciul comunist ce a avut loc la Praga pe 25 februarie 1948. În acord cu prietenii mei din exil, am decis să rămân în Comisie, convins fiind ca, împiedicând un comunist cehoslovac să îmi ia locul, ajut cauza comună a democraţiei şi a păcii. Despre aceasta

decizie l-am informat pe ambasadorul american la Londra, domnul Lewis Douglas, în iunie 1948.

Ca membru al Comisiei am refuzat să urmez politica blocului comunist, ai cărui reprezentanţi au obstrucţionat orice activitate constructivă în cadrul ONU, al comisiilor şi al altor agenţii. Nu am trimis guvernului comunist cehoslovac nici măcar un raport despre activitatea Comisiei, considerându-mă reprezentantul unei naţiuni paşnice şi democratice, naţiunea cehoslovacă. Cu acest lucru în minte şi lucrând împreună cu alţi membri ai Comisiei într-un spirit de încredere reciprocă, am încercat să contribui la cauza comună a democraţiei şi a păcii. Am lucrat în strânsă legătură cu reprezentantul Statelor Unite în Comisie.

Am participat la activităţile Comisiei până la revenirea acesteia în India, pe l februarie 1949... Am aflat că am fost demis, motivul fiind convingerile mele democratice şi activitatea în cadrul Comisiei".

DOAMNA SECRETAR DE STAT 37 Paragraful final rezuma foarte clar problema sa:

„Bineînţeles, nu mă pot reîntoarce în Cehoslovacia, întrucât aş! îi arestat pentru credinţa mea în idealurile democratice. V-aş fi! foarte recunoscător dacă aţi fi amabil să comunicaţi Excelenţei sale, Secretarul de Stat, că îl rog să mi se acorde dreptul de a rî mâne în Statele Unite împreună cu soţia şi cei trei copii ai mei".

La patru luni după ce tata a trimis aceasta scrisoare, ni s-a acor dat azil politic".

PENTRU MULŢI, anii '50 în America au constituit o perioadă a normalităţii, chiar una de mulţumire de sine. Pentru alţii, a fost o epocă a instabilităţii, periculoasă din cauza Războiului Rece şi tulburată de o aberaţie internă – McCarthysmul. Toate aceste s-au reflectat în viaţa pe care familia noastră avea să şi-o construiască în noua casă din Colorado.

Am ajuns la Denver graţie lui Dr. Philip Mosely, directorului Institutului Rus de pe lângă Universitatea Columbia, care avea legături şi cu Fundaţia Rockefeller. Datorită lui, tata a primit o bursă din partea Fundaţiei şi o ofertă de a preda la Universitatea din Denver, cu un salariu de cinci mii de dolari în primul an. A cumpărat imediat un Ford verde, a urcat familia în el şi ne-am îndreptat către Vest. Cele câteva lucruri pe care le aveam ne-au urmat într-un camion al Companiei Mayflower, motiv pentru tata să glumească toată viaţa că am sosit pe

Mayflower.2

De! a senatorul american Joseph Raymond McCarthy (1908 – 1957). Dincolo de aspectul de cruciadă anticomunistă şi de vânătoare de vrăjitoare, McCarthysmul a fost definit ca recurgerea, în scopuri politice, la atacuri la adresa unor persoane acuzate de activităţi antiamericane fără a beneficia de cele mai multe ori de dovezi clare. [N.tr.: V. Thomas *Pamsh*, *Enciclopedia Războiului – Rece*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2002, p. 193.]

Referire la corabia *Mayflower* care, în toamna lui 1620, a debarcat pe coastele statului Massachusetts de azi peste o sută de pelerini (cunoscuţi sub acest nume datorită puternicelor convingeri religioase) puritani englezi, care vor fonda în acelaşi 30 oraşul Plymouth (n.tr.).

Denver era la acea vreme un oraş vestic de mărime medie, cu un mic centru şi câteva suburbii. Liniştit şi prietenos, era perfect pentru noi întrucât, în ciuda izolării, exista o secţiune a universităţii puternic orientată spre exterior. Fundaţia pentru Ştiinţe Sociale a Universităţii din Denver a creat primul departament dedicat studiului relaţiilor internaţionale din Statele Unite. Directorul acestuia, Benjamin Cherrington, unul dintre membrii fondatori, nu numai că arăta ca un înger, dar cu siguranţă a fost din toate punctele de vedere unul pentru tatăl meu. Cherrington, care lucrase pentru Departamentul de Stat, este cel care l-a angajat pe tatăl meu. Când eram la liceu, acest om cumsecade a început să se intereseze de mine. Mergeam la masă şi discutam despre relaţii internaţionale şi despre Partidul Democrat. El este motivul de la baza neverosimilei prietenii care m-a legat mai târziu de senatorul republican de Alaska, Ted Stevens, căsătorit cu fiica lui Cherrington, Ann. În mod tragic, Ann a murit într-un accident de avion în 1978. În timp ce eram Secretar de Stat, Stevens prezida importantul Comitet pentru Alocări Bugetare. M-am întâlnit regulat cu acest senator chibzuit, dar zgârcit, cu scopul de a obţine pentru Departamentul de Stat un buget care să reflecte nevoile politicii noastre externe şi întotdeauna, înainte de a trece la treabă, făceam un schimb serios de povestiri familiale.

Privind înapoi la perioada petrecută la Denver, este uimitor cât de scurtă a fost – puţin peste şase ani între momentul sosirii şi cel al plecării la colegiu, în acei ani am făcut tot ce mi-a stat în putinţă pentru a deveni o adevărată americancă, încercând să menţin relaţii bune cu

toţi colegii, în timp ce luptam pentru primul loc în clasă, şi să le fac faţă părinţilor mei europeni, de o stricteţe exagerată. Era destul de dificil să fii populară când aveai o mamă protectoare care îşi făcea griji continuu pentru tine şi care găsea conceptul de petreceri nocturne total inacceptabil. Chiar după câţiva ani petrecuţi la Denver, într-un moment în care amintirile războiului începeau să pălească, mama se temea că ni s-ar putea întâmpla ceva şi, când ieşeam seara, mă aştepta întotdeauna plimbându-se prin casă în cămaşă de noapte până când mă întorceam.

Uneori, cu cât încercam mai mult să devin o americancă get-beget, cu atât mai mult părinţii mei insistau să fie ei înşişi. Mama nurta adeseori o haină de piele brodată, căptuşită cu blană de oaie, pe care o cumpărase din Iugoslavia. Mai târziu, când îmbrăcămintea cu specific naţional a devenit la modă, ar fi meritat să mori pentru o asemenea haină; în anii ’50 însă felul cum arăta mă înnebunea, jsfu voiam să invit niciodată pe nimeni la masă sau să petreacă noaptea la noi, de teamă că părinţii mei ar putea face ceva european. Ei, în schimb, cu bucurie organizau petreceri în grădina noastră dezordonată şi serveau *sarma* (rulouri iugoslave de varză umplute cu carne şi acoperite cu un sos de roşii picant) şi *knedliky* (găluşte de fructe ce înotau în unt topit, acoperite cu zahăr şi alune). Şi pentru a pune capac, tata cânta melodii cehe, slovace şi sârbeşti, iar mama citea în palmă, spunându-le invariabil femeilor de vârstă mijlocie că vor mai avea copii, iar bărbaţilor că vor avea aventuri amoroase. Prietenii pe care şi-i făcuseră în Denver iubeau această atmosferă. Şi părinţii mei au învăţat să iubească Denverul. Mama obişnuia să spună: „sunt două mari oraşe în lume, Praga şi Denver”, în timp ce tata nu obosea niciodată să repete sloganul lui *Denver Post*: „E un mare privilegiu să trăieşti în Colorado”.

În primii ani ne-am tot mutat, locuind în case închiriate, gata mobilate, în prima vară petrecută în Denver, în 1949, am locuit într-o căsuţă în sudul oraşului. Totul părea foarte liniştit. Tata tundea peluza, lucru pe care nu-l mai văzuseam niciodată făcându-l.

Ne împrietenisem cu familia Spencley, nişte vecini drăguţi şi tradiţionalişti, foarte primitori cu o familie ce venea dintr-o ţară de care nici măcar nu auziseră. Colecţia de timbre îmi ocupa o mare parte a timpului, lucru pe care tata îl încuraja în speranţa că mi-ar putea îmbogăţi cunoştinţele de geografie. De multe ori mergeam să înotăm în

lacul din Washington Park, până când am fost speriaţi de epidemia de poliomielită. La sfârşitul verii, am închiriat o altă casă, de data aceasta una aflată în proprietatea a doua surori în vârstă şi separată de cimitir printr-un gard de fier.

Deşi toţi am început să deprindem, mai mult sau mai puţin, limba engleză, am continuat să vorbim şi să mâncăm ceheşte acasă, iar responsabilităţile mele de adult includeau însoţirea lui Kathy la scoală şi la biserică (John era prea mic). Tocmai mă împărtăşisem pentru prima dată, îmi plăceau orele de catehism, iar după ce am început să învăţ latină, slujbele de la biserică au devenit şi mai frumoase. Când eram în Anglia, obişnuiam să mă joc de-a preotul şi foarte repede am devenit cea mai religioasă persoană din familie.

Mama nu venea decât rar la biserică, iar tata doar de Paşte şi de Crăciun, îmi spunea că puteau foarte bine să se gândească la Dumnezeu şi acasă şi obiectau la faptul că plicurile destinate chetelor erau astfel numerotate încât preotul putea verifica dacă am fost la slujbă.

În toamna lui 1949, am început gimnaziul la Morey, o şcoală ce reunea elevi atât din părţile bogate al Denverului, cât şi din cele mai puţin prospere. Invidiam vieţile colegilor mei de clasă, indiferent din ce cartier proveneau. Păreau atât de fericiţi! Totul părea simplu şi inocent. Era mai ales cazul lui Marilyn Van Derbur, cea mai frumoasă dintre colegele mele, cea care mai târziu, în 1958, a fost încoronată Miss America. Am fost şocată când, în 1991, a recunoscut public că în intervalul petrecut la Morley – pe când părea întruchiparea perfectă a fetiţei americane – era agresată de tatăl său, unul dintre stâlpii societăţii din Denver.

Era foarte greu pentru părinţii mei să înţeleagă că şcoala ar putea fi şi ar trebui să fie distractivă. Nu le venea să creadă că am cursuri precum cel de economie domestică, unde eram învăţata ordinea în care trebuia spălată vesela (vasele de sticlă, argintăria, vasele mici de porţelan, apoi cele mari şi, în final, castroanele şi tigăile) şi unde am învăţat să cos – o deprindere ce m-a ajutat să îmi fac propriile haine şi să-mi croiesc draperiile de fiecare dată când ne mutam.

Încercările mele de a nu ieşi în evidenţă au eşuat de mai multe ori. Îmi revin viu – şi dureros – în minte două asemenea ocazii.

Prima s-a ivit atunci când a trebuit să facem testele de

tuberculoză.

Al meu a ieşit pozitiv. Singurul coleg în aceeaşi situaţie era un băiat care venea la şcoală mereu neîngrijit. Explicaţia rezultatului meu era existenţa unor ţesuturi cicatrizate – în mod evident, intrasem în contact cu boala în timpul războiului –, dar, în ceea ce mă priveşte, motivul nu conta. Am fost stigmatizată împreună cu acel băiat.

Apoi a venit Ziua îndrăgostiţilor, sărbătoare de care nu mai auzisem în viaţa mea. Fiecare fată trebuia să aducă în cutii mâncare care era apoi licitată şi câştigată de băiatul care plătea cel mai mult.

Licitaţia nu avea însă nimic de-a face cu mâncarea, prezentarea era cea care conta. Cum nu ştiam acest lucru, am adus nişte mâncare delicioasă într-o cutie de pantofi înfăşurată în hârtie de ziar. Celelalte fete îşi împodobiseră cutiile cu fundiţe extravagante. Cutia mea a fost ultima vândută – cumpărată de băiatul tuberculos.

Bineînţeles, eram îndrăgostită de cel mai înalt şi cel mai chipeş băiat din clasă, care, deşi îmi împărtăşea pasiunea pentru relaţiile internaţionale, nu era deloc interesat de mine – sau de cutii cu mâncare prost împachetate.

În clasa a opta, cele două surori şi-au vrut casa înapoi, aşa că ne-am mutat într-o clădire a universităţii, la două cvartale de Capitoliul din Colorado, cu mult înainte de campania de restaurare a zonelor urbane. Asta mă plasa definitiv în categoria elevilor din cartierele mărginaşe, ce studiau la Morley. Locuiam într-un apartament cu două dormitoare. Sora mea şi cu mine împărţeam un dormitor. Părinţii îl împărţeau pe celălalt cu fratele meu, fapt ce poate explica de ce nu au mai avut alţi copii.

Când alt spaţiu de locuit al universităţii, mai apropiat de campus, a devenit disponibil, ne-am mutat din nou, de data aceasta într-o casă mică fără etaj, în apropierea stadionului de fotbal al Universităţii din Denver, între două parcări care se umpleau în fiecare sâmbătă după-amiază. Am stat acolo cea mai mare parte a anilor ’50.

Avea un singur nivel, iar în demisolul neterminat tata îşi făcuse biroul. De câte ori era inundat – şi nu se întâmpla poate rar –, tata stătea cu picioarele pe cărămizi pentru a putea lucra. Vinerea seara părinţii mei le predau limba engleză cehoslovacilor nou-veniţi, şi în acest timp eu trebuia să gătesc pentru Kathy şi John cărora, din fericire, le plăcea fasolea întinsă rece pe o felie de pâine prăjită. Sâmbăta mergeam la film, unde urmăream buletinele de ştiri, seriale,

dar şi câte două filme, inclusiv westernuri precum *Călăreţul singuratic*.

Aşteptam cu nerăbdare să trec în clasa a noua, ultima de gimnaziu, şi să ajung să le spun tuturor ce trebuie să facă. Exact atunci a venit tata cu ideea de a mă trimite la Kent, o mică şcoală privată de fete în Denver, care oferea burse fiicelor de profesori. M-am bosumflat şi am ţipat, dar, ca în toate celelalte certuri cu tata, protestele erau inutile. Aveam să apreciez educaţia primită în anii petrecuţi la Kent, dar, ca o catolică străină şi relativ săracă, mă simţeam inclusă într-un program de diversificare a unei şcoli pline de protestante bogate. Am fost salvata de la umilinţa zilnică numai prin faptul că eram obligate să purtăm uniforme. Odată, când nu purtam uniforma şi eram îmbrăcată cu o fustă în carouri şi o bluză cu model, m-am supărat când o profesoară mi-a spus că aşa ceva nu se poartă. Ce ar fi spus, oare, câţiva ani mai târziu, când a devenit preferata celor mai buni creatori de modă?

Pe măsură ce am crescut, m-am integrat mai bine, dar excesul meu de zel mă urmărea fără încetare. Eram foarte activă la ore, la hochei pe iarbă, la clubul muzical, în piesele şcolii (l-am jucat pe domnul Bennet în *Mândrie şi prejudecată*). Până când am ajuns în clasa a zecea, eram suficient de populară încât să fiu aleasă în consiliul elevilor, dar – ah! – mi-am dat din nou prea mult silinţa când am pârât pe cineva care vorbise în timpul orelor de studiu. Nu am mai fost aleasă nicăieri, niciodată. Poate pentru a compensa, am pus bazele unui club de relaţii internaţionale şi m-am autonumit preşedinte: ne întâlneam la prânz, o dată pe săptămână. Când am devenit ambasador la Naţiunile Unite, adeseori făceam audienţa să zâmbească spunând că una dintre calificările mele pentru această funcţie era câştigarea concursului Rocky Mountain Empire United Nations, ca eleva care ştia cele mai multe lucruri despre Naţiunile Unite. Memorasem în ordine alfabetică numele tuturor celor 60 de state membre ale organizaţiei în 1953.

Deşi începusem să mă consider tot mai mult ca o fată americană normală, tata nu se simţea niciodată prea confortabil cu ideea de viaţă socială a adolescenţilor, îmi amintesc cu groază primul meu bal. Mai întâi, se punea problema de a obţine acordul părinţilor. Nu îmi mai amintesc numele bietului băiat care mă invitase, dar îmi aduc aminte că avea 16 ani şi că, în consecinţă, avea permis de conducere, ceea ce în ochii mei răspundea la întrebarea referitoare la modul în care vom

ajunge acolo şi ne vom întoarce. Dar, nu; să conducă „băiatul” nici nu se punea problema, în cele din urmă, după discuţii prelungite, am ajuns la un compromis cu părinţii mei. Puteam merge în maşină cu „băiatul”, dar tata ne va urma la bal în maşina sa şi va face acelaşi lucru la întoarcere. Din ceea ce ştiu, a stat în afara sălii de dans, holbându-se pe geam pe durata întregii petreceri. Când pilcul nostru convoi a ajuns acasă, tata l-a invitat pe „băiat” înăuntru pentru lapte şi prăjiturele. Nu a mai existat o a doua întâlnire.

Date fiind toate astea, precum şi faptul că eram, mai degrabă, plinuţă şi bucălată decât blondă şi înaltă, nu puteam intra în competiţie cu fetele mult mai sofisticate, americancele perfecte, în mod clar, nu eram potrivită pentru Denver Country Club. Dar, pentru că învăţam la Kent, puteam merge la petreceri. Sau, mai exact, eram invitată pentru a fi torturată cu statutul meu de element decorativ.

Eram cunoscută ca o fată serioasă, cu o personalitate destul de plăcută, dar nu una pentru care băieţii s-ar aşeza la coadă, întreaga experienţă a fost dureroasă, dar un incident în special s-a dovedit cu adevărat crud. Spre surprinderea mea, la unul dintre aceste baluri, un tânăr, nu un adolescent – m-a invitat la dans. Era ca şi mine în anul doi, dar la colegiu, nu la liceu. Chiar mai surprinzător, după aceea mi-a cerut de mai multe ori să ne întâlnim. Părea cu adevărat interesat de mine, încercând să se adapteze chiar şi la ora de întoarcere acasă, fixată de tata la 22. Apoi, brusc, a dispărut şi a început să-i dea târcoale unei fete mai bogate. Datorită bârfelor, am aflat adevărul: întâlnirile cu mine fuseseră un test dat de ea pentru a accepta să se întâlnească cu el. Săptămâni întregi, gândindu-mă că toată lumea vorbea despre umilinţa prin care trecusem, mă temeam chiar să mai apar în public. Poate fi o persoană mai rea decât sunt fetele între ele în timpul liceului?

Aveam o singură rochie de petrecere care însă îmi oferea două opţiuni. Era din tafta de un albastru marin, cu ornamente în partea de sus şi o fustă din tul detaşabilă, pe care o puteam purta peste tafta, pentru variaţie. Niciuna dintre opţiuni nu era potrivită pentru un eveniment oficial; de aceea, când am fost invitată la o asemenea ocazie, unui cadru didactic al universităţii, o domnişoară Elizabeth Fackt, i s-a făcut milă de mine şi s-a oferit să-mi împrumute ceva adecvat. Era tot din tafta, numai că era albă, fără umeri, cu două rânduri de volane pe corset. Poate că domnişoara Fackt o găsea atractivă, le cei aproape

şaizeci de ani ai săi. Eu însă aveam numai şaisprezece şi arăta pe mine ca un abajur. Am încercat cu disperare să rac ceva. Ca fiică de fost diplomat, văzusem rochii elegante de bal, aşa că m-am dus, am cumpărat o panglică lată de zece centimetri din catifea stacojie şi am pus-o pe un umăr, asemenea unei eşarfe regale. Din nefericire şi aceasta arăta la fel de ridicol, aşa încât m-am decis să port panglica peste talie.

Domnişoara Fackt, rochia ei şi eşarfa sunt acum parte a fiinţei mele, domnişoara Fackt datorită modului în care părinţii mei îi pronunţau numele: pentru ei un *a* scurt era pronunţat ca un *u* scurt. Cât despre eşarfă şi rochie, aproape o jumătate de secol mai târziu mi s-a decernat cea mai înaltă distincţie pe care un străin o poate primi din partea guvernului ceh – Ordinul Leului Alb. Ne aflam în Castelul Praga, înconjuraţi de numeroşi demnitari şi am fost foarte onorată când preşedintele Havel mi-a pus pe umeri o panglică roşu cu alb. Totuşi, când mă plimbam prin Praga în acea zi, purtând eşarfa mea stacojie, nu mă puteam abţine să nu mă gândesc la acea rochie veche şi la femeia căreia părinţii mei îi ziceau „Miss F-ckt".

Viaţa mea socială era şi mai mult limitată de insistenţele părinţilor de a petrece toate duminicile în familie. Mergeam la munte şi la picnicuri. Tata, îmbrăcat în costum şi cu cravată, se ducea la pescuit, în timp ce mama culegea ciuperci pe care noi, copiii, ne temeam să le mâncăm pentru că eram siguri că nu ştia care erau cele otrăvitoare şi care nu. Întotdeauna mâncăm acelaşi lucru: o versiune cehă a hamburgerului numită *Karbenâtky* (un fel de putea rece) şi ceea ce înţelegea mama prin salată de cartofi – bineînţeles cartofi, o pungă de diverse legume congelate şi câteva linguri de maioneză.

Pe drum ne opream la restaurante unde, din cauza resurselor financiare limitate, Kathy, John şi eu eram învăţaţi să comandăm cele mai ieftine feluri de mâncare din meniu – un obicei de care nu am scăpat nici astăzi.

Peste ani, noi trei am creat o adevărată mitologie în jurul inflexibilităţii tatălui nostru, dar în realitate nu era vorba de aşa ceva, ci de dragoste. Pretindea respect şi uneori interveneau şi problemele de limbă. Odată, sora mea nu l-a ascultat, şi tata a refuzat să mai vorbească cu ea. „Eşti supărat?" 1. Tata a explodat: „Cum îndrăzneşti să îmi vorbeşti aşa?" Se gândea la engleza britanică în care *mad* înseamnă doar „nebun".

1 Are you mad? *mad* în engleza americană are şi sensul de „supărat” şi pe cel de „nebun” (n.tr.).

Mama era exact la polul opus. Felul total subiectiv în care ne privea o făcea să creadă că mustrările cu care fratele meu se întorcea de la şcoală nu erau ale lui; sau, dacă erau ale lui, însemna că profesorii sunt stupizi. Şi în cazul ei limba constituia o problemă, deşi în sensul distractiv – spre exemplu, incapacitatea ei de a face diferenţa între „a muri” (*pass away*) şi „a leşina” (*pass ouf*) atunci când vorbea despre starea unui vecin slăbit şi în vârstă sau faptul că părinţii mei au fost nevoiţi să scadă preţul de vânzare al primei case pe care am avut-o, la douăzeci şi nouă de mii de dolari, pentru că cei care doreau să o cumpere nu înţelegeau felul „special” al mamei de a pronunţa numărul treizeci.

Trebuia să avem ceea ce tata numea „solidaritate în familie”, pentru că lăsasem atâtea rude în urmă. Fratele tatălui meu, împreună cu soţia şi copiii săi au rămas în Anglia, şi cei doi încă nu îşi vorbeau. Verişoara Dăsa, care locuise cu noi în Anglia şi ne vizitase la Belgrad, a ales să rămână în Cehoslovacia când tata a rugat-o să vină cu noi.

În timp ce familia Korbel îşi construia un destin în Denver, dictatura lui Stalin se consolida în ţările din centrul şi estul Europei.

Diferenţele care existaseră între aceste state erau sistematic şterse, pe măsură ce liderii naţionali, inclusiv comuniştii „deviaţionişti”, erau condamnaţi la moarte în procese publice. Teroarea domnea.

După moartea lui Stalin, în 1953, blocul comunist s-a consolidat, când Cehoslovacia şi ceilalţi sateliţi au aderat la Pactul de la Varşovia – o replică deformată a NATO.

Ca refugiat din calea comunismului, tata era dispus – dornic, de fapt – să vorbească şi să scrie despre ororile acestui regim. Cartea sa dedicată Iugoslaviei, *Comunismul lui Tito*, a fost publicată în 1951 şi era foarte căutat pentru interviuri, întotdeauna mi-am imaginat că taţii altor copii discută despre subiecte mai puţin serioase, de pildă, sportul. Tata îmi vorbea de istorie şi politică externă cu orice ocazie, şi convingerile sale au devenit rapid ale mele.

Putea să reînvie orice perioadă istorică pe care o studiam şi să plaseze în context orice bătălie sau conferinţă. Când vorbea despre Al Doilea Război Mondial, întotdeauna revenea la învăţămintele Münchenului: când marile state se dovedesc împăciuitoare faţă de

forţele râului, când iau decizii fără să ţină seama de soarta statelor mai mici, când îşi întorc ochii de la evenimentele ce au loc în teritorii îndepărtate, nu pot rezulta decât tragedii de nedescris. Spunea că ţările mici trebuie să lupte pentru ele însele şi că Cehoslovacia era gata de luptă, în fapt, în calitate de rezervist, fusese el însuşi mobilizat pentru scurt timp şi alături de mulţi alţi cehoslovaci fusese dezamăgit de decizia lui Bencă de a ceda în faţa marilor puteri.

Mi-a povestit multe despre Holocaust. Nu era un subiect foarte discutat în anii ’50, spre deosebire de timpurile recente. Ştiam de la el despre trenurile pline cu oameni ce mergeau spre lagărele de concentrare şi despre milioanele de morţi arşi în crematorii. Ştiam că antisemitismul era inacceptabil, iar toleranţa, esenţială. Mama îl aproba şi adăuga că ar trebui să-i urâm cu toţii pe germani şi pe toţi cei pe care ea îi numea „colaboraţionişti”. Vorbeam despre atât de multe, încât îmi părea că sunt puţine lucruri pe care nu le ştiam.

Aveam impresia că ştiu mult prea multe despre tristeţe, deşi eram doar o adolescentă; trăiam cu senzaţia că mă născusem adultă.

În acea casă, anormalitatea vieţii noastre era evidentă pentru toată lumea. Mobila noastră era împrumutată sau cumpărată din magazine ieftine, şi noi mâncam pe masa de bucătărie acoperită cu o muşama, în schimb, pe pereţi aveam o colecţie splendidă de picturi în ulei – rezultatul unei greşeli extraordinare. Când în 1948 părinţii mei se pregăteau să părăsească Cehoslovacia, se prefăceau ca împachetează în vederea unei simple schimbări de post diplomatic.

Mama – spuneau ei oamenilor – urma să-i ia pe John şi Kathy într-o vacanţă în Elveţia, unde trebuia să se întâlnească cu mine şi apoi aveam să ne întoarcem la Praga, în timp ce tata pleca în India şi Pakistan. Doar secretara tatălui meu ştia de intenţia lor de a nu mai reveni în Cehoslovacia.

Mobila de la reşedinţa ambasadorului urma să fie transportată la Praga, în timp ce, pe ascuns, lăzile umplute cu fotografiile de familie şi cu biblioteca personală a părinţilor mei trebuia să ne urmeze în exil. Dar, datorită unei erori, după ce am sosit la Denver am primit lâzi pline cu cristal de Boemia, un covor imens dintr-unul dintre saloanele de ceremonii ale ambasadei şi… picturile. Lăzile conţinând obiectele noastre personale nu au mai fost recuperate niciodată.

plspariţia tuturor fotografiilor de familie a însemnat că nu mai aveau nicio poză a mea de când eram mică. Pot acum să dezvălui că

poza bebeluşului care ar fi trebuit să fiu eu, inclusă în anuarul liceului, era, de fapt, a fratelui meu, John, care la acea vârstă avea un păr blond cârlionţat, mult mai lung decât îi place să-şi amintească.

În ciuda faptului că această colecţie de artă europeană nu se potrivea deloc cu restul casei, eram mulţumiţi că aveam în jurul nostru atâtea obiecte familiare. Printre picturi se aflau două înfăţişând copii jucându-se, semnate Josef Čapek, cumpărate înainte de război. Iubesc aceste picturi care acum se găsesc în dormitorul meu.

Aveam, de asemenea, câteva tablouri iugoslave în ulei, din perioada petrecută la Belgrad, alături de cele primite odată cu apartamentul din Praga, după război, în ceea ce priveşte covorul, era atât de mare încât trebuia să-l împăturim în patru pentru a încăpea în sufragerie.1

Pentru a ne descurca, mama lucra ca secretară în şcolile publice din Denver. Când era tânără, urmase un curs de secretariat, aşa că ştia să dactilografieze şi să îndosarieze, iar engleza ei, deşi un pic aparte, îi era suficientă pentru a se descurca. Slujba mamei şi orarul tatălui meu făceau ca el să fie acasă la ora la care ne întorceam noi de la şcoală, împreună, fostul ambasador şi cu mine spălam vasele în fiecare seară şi făceam curat vinerea după-amiază, Kathy fiind

1 La puţin timp după ce am devenit Secretar de Stat, în 1997, am fost contactată de un moştenitor al familiei care locuise înaintea noastră în apartamentul din Praga, oferit nouă în timpul şederii acolo în 1945 şi ale cărui proprietăţi fuseseră confiscate prin aşa-numitele decrete Bencă. Familia Nebirch se afla printre germanii care fugiseră din Praga în acel an. S-au mutat în Austria, au cerut cetăţenia austriacă şi ulterior au încercat fără succes să obţină proprietăţile confiscate de guvernul cehoslovac, în cererea adresată mie, solicitau returnarea oricărei proprietăţi care s-ar putea afla în posesiunea familiei Korbel. Am cedat responsabilitatea pentru această chestiune fratelui meu, John, să o rezolve în numele familiei. El şi avocaţii săi au investigat întreaga problemă şi, în final, au cerut indicaţii din partea guvernului ceh. Pe 20 mai 1999, fratele meu a primit din partea ambasadorului ceh în Statele Unite, Alexandr Vondra, un răspuns ce confirma că „membrii familiei Nebrich au locuit în Cehoslovacia înainte şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial şi au fost cetăţeni ai Reich-ului”. Proprietăţile lor, scria Vondra, au fost confiscate în conformitate cu decretele Bencă şi „nu există bazele legale pentru nicio cerere faţă

familia Korbel în ceea ce priveşte aceste proprietăţi". A doua zi, avocatul lui °hn a comunicat poziţia guvernului ceh moştenitorilor familiei Nebrich şi cu aceasta am considerat chestiunea încheiată.

responsabilă cu baia şi John, cu scosul gunoiului, toate acestea în acompaniamentul unor opere precum *Aida* sau *Evgheni Oneghin*.

Tata se afunda în lucrul la a doua carte a sa, *Pericol în Kaşmir*, considerată încă cea mai bună istorie a acestui dureros conflict. Pentru un timp, toţi mergeam de colo-colo înclinându-ne cu sfinţenie unul în faţa altuia, imitându-l pe Mahatma Gandhi. Întotdeauna o fiică silitoare, am scris un referat consistent dedicat marelui lider indian.

Kathy şi John au făcut mai târziu acelaşi lucru.

Viaţa nu însemna însă numai familia. Am sfârşit prin a trăi o poveste de dragoste în liceu cu un băiat mai mare cu un an. L-am întâlnit pe Elston Mayhew la o petrecere. Ochii de un albastru deschis se asortau cu puloverul său cu anchior. îl plăceam cu adevărat şi el mă plăcea. Era pasionat de ştiinţe şi nu era membru al vreunui club. Fiul adoptiv al unei familii din clasa mijlocie, i se permitea să conducă Oldsmobile-ul verde al tatălui său. Am început să ne întâlnim în patru, împreună cu o fată care venise din anul doi la Kent şi care locuia într-una dintre suburbiile mai puţin elegante. Deşi era o persoană foarte îndrăzneaţă, fuma şi avea maşină, Val Blum a devenit cea mai bună prietenă a mea. Era extrem de amuzantă şi, împreună cu iubitul ei, Robert Dupont, cel mai bun prieten al lui Elston, am fost nedespărţiţi timp de doi ani, până când Elston a plecat la Princeton. Făceam, cu siguranţă, lucruri pe care părinţii ni le-ar fi interzis – dacă ar fi ştiut ce aveam în minte. Adeseori petreceam nopţile acasă la Val, unde nu exista oră de stingere. Uneori le spuneam părinţilor că ne ducem la film şi de fapt mergeam cu maşina 50 de kilometri până la Boulder, gonind pe o autostradă nouă, pentru a-l vizita pe fratele lui Val la Universitatea din Colorado.

Sau mergeam să urmărim avioanele aterizând la Aeroportul Stapleton şi aburem geamurile încăpătorului Oldsmobile.

Deşi poate nu era la fel de stresantă ca în zilele noastre, intrarea la colegiu avea şi atunci o importanţă considerabilă. Pentru mine problema nu era atât admiterea, cât obţinerea unei burse, pentru că altfel părinţii mei nu şi-ar fi permis sub nicio formă să mă trimită.

Consilierul în această problemă a fost o femeie minunată şi răbdătoare, Aileen Nelson; preda istoria, materia mea favorită. Mă

decisesem deja să mă înscriu la Wellesley, dar, de teamă că nu voi obţine o bursă, am trimis aplicaţii şi la o serie de alte colegii – Stanford, Mount Holyoke, Universitatea Pennsylvania (pentru că era aproape de Princeton şi deci de Elston) şi Colorado. Directoarea şcolii Kent, domnişoara Mary Bogue, a obiectat – candidam la prea multe şcoli, spunea. Doamna Nelson nu era de acord, aşa că m-am ţinut tare, am trimis aplicaţiile şi am aşteptat.

Stanford mi-a comunicat acceptul o lună mai devreme decât celelalte colegii, îmi amintesc când am venit acasă şi am citit scrisoarea:

fusesem acceptată, dar fără bursă. Pentru mine era echivalent cu a fi respinsă. Am fugit din casă, dincolo de parcare, plină de lacrimi.

Tata a venit la mine şi a încercat să mă calmeze, spunându-mi din nou şi din nou că trebuia să fie o greşeală la mijloc. A doua zi la şcoală, domnişoara Bogue m-a chemat la ea, dar nu ca să mă consoleze. „Mare păcat – a spus – ca toate aceste şcoli tind să analizeze elevii în acelaşi fel".

Eram disperată. Două săptămâni mai târziu, am găsit acasă un nou plic, asemănător primului, înăuntru era o scrisoare care mă informa că primisem bursa clubului Colorado Stanford. Procesul de acordare a burselor era diferit de cel de admitere – mi se spunea – şi de aceea nu fusesem anunţată mai devreme. Apoi au început să sosească şi alte scrisori, fiecare cu oferta sa. În final, am primit oferte de bursă din partea tuturor colegiilor la care aplicasem, inclusiv Wellesley, prima mea opţiune.

Domnişoara Bogue m-a chemat din nou la ea. „Mare păcat", a declarat. „Depunându-ţi candidatura la atâtea colegii şi apoi refuzându-le, ai dăunat reputaţiei şcolii".

Am plecat din biroul său fără niciun fel de remuşcări. Mă simţeam gata pentru colegiu, în ciuda unor momente traumatizante – unele normale pentru o adolescentă, altele atribuite „străinătăţii" mele –, m-am bucurat de timpul petrecut la liceu, învăţasem mult, aveam un iubit şi mi-am făcut şi câteva prietene. Lucrasem ca baby-sitter pentru 25 de cenţi pe oră. Aveam toate certificatele de înotător. Datorită părinţilor, surorii şi fratelui, aveam un puternic simţ al apartenenţei şi eram Plină de optimism. Tata obişnuia să spună: „Există o mare diferenţă între Statele Unite şi orice altă ţară. Oriunde în altă parte, când soseşti ca refugiat, ţi se spune: «Ne pare rău că a trebuit să îţi

părăseşti ţara.

Ce putem face ca să te ajutăm? Apropo, când pleci înapoi?» în America ţi se spune: «Ne pare rău că a trebuit să îţi părăseşti ţara. Ce putem face ca să te ajutăm? Şi apropo, când îţi iei cetăţenia?»".

Ironic, a durat mai mult decât perioada normală de cinci ani pentru a obţine cetăţenia. McCarthysmul făcea victime şi, probabil, deoarece tata lucrase pentru un guvern cehoslovac de coaliţie care includea comunişti, existau mai multe semne de întrebare decât în mod obişnuit.

Dar dacă erau îngrijoraţi, părinţii mei nu au arătat-o niciodată.

În toamna lui 1955, echipată cu pantaloni scurţi din lână, o combinaţie de gri şi maro închis, asortaţi cu puloverul la baza gâtului şi cu o jachetă de polo din păr de cămilă (cu numărul regulamentar de nasturi de os) m-am îmbarcat în trenul Denver Zephyr pentru călătoria către colegiu. La Wellesley, spre deosebire de Kent, nu-i păsa nimănui că primisem o bursă, dar eram înscrisă ca studentă străină. Eram din Denver şi mă simţeam ca o americancă veritabilă, numai că nu avea cetăţenia. Nu încă. o

J.»...;",< *i*, *

y j. \» \ &

u... i t t' UH î, 11 III

CAF ITOLUL III

Cea «ai bună dintre lumile posibile

„TOTUL MERGE SPRE BINE în această cea mai bună dintre lumile posibile". Replica lui Voltaire din musicalul lui Leonard Bernstein din 1956 intitulat *Candide* surprinde cel mai bine entuziasmul meu pentru anii de facultate. Eram înconjurată de noi prieteni, de mari profesori, de cursuri stimulative şi de libertate – nu numai în sensul american, dar şi în acela că mi se cerea acum să iau singură decizii. Anii petrecuţi la Denver au marcat tranziţia de la copilul unui diplomat european trecut prin experienţa războiului la adolescentul american, dar fusesem puternic limitată de stricta supraveghere a părinţilor. Procesul de maturizare s-a accelerat şi m-am bucurat de fiecare moment chiar din clipa în care am ajuns în spectaculosul campus de la Wellesley, întins pe 500 de acri de pajişti şi păduri, la vreo 15 kilometri de Boston.

Tinerele femei care au intrat la Wellesley în toamna lui 1955 (promoţia 1959) erau fie ultimele din generaţia de fiice inteligente,

pregătite să devină soţii educate, inteligente şi supuse, fie prima Promoţie de femei dornice să fie luate în serios pe plan profesional şi să fie recunoscute ca indivizi independenţi, nu ca simple anexe ale soţilor după care alergaseră atât. De fapt, erau câte ceva din ambele; în orice caz, eu eram. Mă pregăteam pentru o carieră în jurnalism sau diplomaţie, dar, în acelaşi, timp voiam să mă căsătoresc cât mai repede cu bărbatul perfect. Faptul că ar fi putut exista o contradicţie între aceste două aspiraţii nu mi-a trecut prin cap. Aşa că m-am concentrat asupra studiilor şi m-am preocupat de viaţa mea socială.

Că eram o generaţie de tranziţie se reflecta şi în contrastul dintre educaţia modernă pe care o primeam şi tradiţiile de la Wellesley.

Acestea erau rezultatul unor timpuri de mult apuse, dar nu le puneam sub semnul întrebării. Aproape imediat ce am ajuns, am fost trimise la departamentul de educaţie fizică, unde am pozat pentru ceea ce se numea „fotografie de ţinută", pentru a se verifica dacă „înţelegeam alinierea corespunzătoare a corpului şi abilitatea de a sta corect". Nu ni se permitea să purtăm niciun fel de haine mai sus de talie. Autorităţile şcolare studiau atent fotografiile şi dacă picam examenul, eram obligate să facem exerciţii. Spre uşurarea mea, l-am trecut.1

În momentul absolvirii, fetele (la acea vreme nu ne simţeam deloc jignite când cineva ne spunea „fete") din ultimul an organizau un concurs care presupunea rotirea cu ajutorul unui băţ a unui cerc de mărimea celor folosite în gimnastică, de-a lungul unei cărări.

Participantele purtau robele de la ceremonia de absolvire şi toca fixată cu o eşarfă legată sub bărbie. Câştigătoarea – se presupunea – se va căsători prima din promoţie, deşi învingătoarea din anul meu, Amalya „Mal" Kearse, nu a făcut-o, dar a devenit, în schimb, prima femeie de culoare care a servit în cadrul Curţii de Apel a Statelor Unite (dar şi o jucătoare de bridge de talie mondială).

Wellesley în anii '50 reflecta concepţia contemporană asupra diversităţii sau, mai degrabă, lipsa acesteia. Mal era una dintre cele două fete de culoare din anul meu (cealaltă, Shirlee Taylor, a devenit o cunoscută scriitoare şi ziaristă).2 Colegele de cameră erau stabilite pe criterii religioase. Colega mea era o catolică, Mary Jane Dumford din Windsor, Connecticut. Era blondă, drăguţă şi, deşi eram diferite, ne-am înţeles aproape imediat. Intenţiona să se specializeze în matematică;

eu – în ştiinţe politice.

De câte ori mâncam îngheţată Howard Johnson, eu mă îngrăşam;

1 M-am întrebat mult timp ce s-a întâmplat cu acele poze. Apoi, acum câţiva ani, au fost descoperite într-un seif. La Yale.

2 Printre operele lui Shirlee Taylor Haizlip se numără şi clasica lucrare „Cu cât e mai dulce sucul: Memorii de familie în alb şi negru", publicată în 1994.

ea, nu. Avea un iubit la Harvard, cu care se vedea regulat. Eu eram îndrăgostită de Elston, pe care nu apucam să îl văd suficient. Mary Jane şi cu mine ne completam reciproc, spre exemplu în ceea ce priveşte limba franceză. Eu, studenta care îmi uimisem profesorii cu franceza mea fluentă, mi-am găsit naşul în timpul colegiului. Pe prima mea lucrare, *Monsieur* François a scris: *Vos idées sont très bonnes*; *mais vous avez massacre la grammaire*, Ideile dumneavoastră sunt foarte bune, dar aţi masacrat gramatica". Gramatica lui Mary Jane era perfectă. Ea îmi corecta lucrările, în timp ce eu o ajutam să câştige încredere în franceza pe care o vorbea.

Ceva mai încolo pe coridor, în aceeaşi clădire în stil victorian care adăpostea dormitoarele, locuiau două fete evreice. Susan Dubinsky, o scriitoare de succes în devenire, era unul dintre acei oameni care putea înţelege fiecare imagine din sonetele lui Shakespeare sau pe Faulkner în fragmentele sale cel mai puţin comprehensibile. Emily Cohen, o feministă convinsă încă de atunci şi o persoană care punea sub semnul întrebării întreaga noastră concepţie despre viaţă, a devenit pentru mine o prietenă extraordinară de o viaţă. Mai târziu aveam să împărtăşim pasiunea pentru jurnalism şi pentru politică, dar mai întâi ne-a apropiat plăcerea pentru cumpărături. O adevărată newyorkeză, Emily mă lua cu ea în timpul vacanţelor de primăvară la apartamentul familiei sale din Grand Concourse, în Bronx şi „îmi permitea" să o urmez în timp ce ea alerga după solduri. Îi plăceau atât de mult chilipirurile, încât era în stare să cumpere un sutien care nu i se potrivea numai pentru că era la reducere.

Ca un bun catolic, mâncam peşte în fiecare vineri. Acest lucru însemna, atunci când stăteam la Emily, să încerc să mănânc peşte umPlut pentru prima dată.

La un curs de ştiinţe politice, chiar în prima săptămână de la

sosire, m-am aşezat lângă o fată pe nume Wini Shore. În câteva clipe ne-am dat seama că fusesem colege în clasa a şasea, la Şcoala Arrandale din Great Neck. Asta o făcea să fie cea mai veche prietenă a mea din Statele Unite. Peste ani, prietenia noastră a crescut Şi a devenit mai profundă, pe măsură ce am trecut prin diferitele a. Pe ale vieţii, fiind apoi transmisă copiilor şi nepoţilor noştri.

T

Romanul lui Mary McCarthy, *Grupul*, descrie vieţile unor femei care se întâlneau la Vassar în anii ’30. Cu unele mici actualizări, există asemănări puternice cu anii mei la Wellesley. Acolo mi-am făcut cele mai bune prietene şi acest mediu a dat naştere nevoii mele pe termen lung de a avea un grup în interiorul căruia să activez.

În Denver, eforturile mele au mers în sensul integrării. La Wellesley mi-a fost mult mai uşor – în cea mai mare parte a timpului. Pentru că nu primisem încă cetăţenia, eram, din punct de vedere legal, „străină” şi mi se cerea să mă înregistrez pe lângă autorităţi în fiecare ianuarie, lucru pe seama căruia se făceau foarte multe glume. Cu o a asemenea ocazie, prietenele mele mi-au decorat dormitorul cu postere oficiale pe care scria mare: „Străinii trebuie să se înregistreze”. Am fost uimită când, la începutul primului semestru, am fost chemată la intrare. Acolo am găsit un grup de absolvente care veniseră să o ajute pe studenta străină – adică pe mine – să se adapteze la stilul american de viaţă. Au fost foarte descumpănite când am apărut îmbrăcată în pantaloni scurţi, cu pulover Shetland asortat şi cu o emblemă foarte obişnuită.

„Grupul” meu era, bineînţeles, interesat de bărbaţi şi de relaţii, numai că eram mult mai circumspecte şi îmbrăcate mult mai modest decât femeile de azi. Lenjeria noastră era menită să ascundă, nu să scoată în evidenţă, iar fustele nu urcau niciodată mai sus de genunchi. Trebuia să ne întoarcem de la întâlniri cel mai târziu la ora 23, şi băieţii aveau voie în camerele noastre numai duminica după-amiaza, cu uşa deschisă şi cu condiţia – care ni se aplică şi nouă – de a-şi menţine picioarele pe podea.

Eram şi naive într-o oarecare măsură. Când la ora de engleză analizam poemul lui William Blake *Trandafirul bolnav*, unde viermele invizibil găseşte patul plăcerii stacojii a trandafirului, profesorul, David Ferry, mi-a cerut să explic simbolismul. Am vorbit cu multă convingere despre flori ca simbol al reînnoirii şi despre grădini ca întruchipări ale

ciclului vieţii. Acestea nu l-au impresionat pe Ferry, care m-a întrebat cu asprime: „Bine, bine, dar ce ne puteţi spune despre conotaţiile sexuale, domnişoară Korbel?”

În zilele noastre, sălile de curs răsună de clicurile de mouse ale computerelor portabile pe care studenţii iau notiţe, în sălile în care învăţam eu, sunetul care putea fi auzit era cel al andrelelor în timp ce tricotam ciorapi sau pulovere pentru prietenii noştri. Am croşetat la multe cursuri pentru Elston şi pentru succesorii săi. Un profesor a devenit atât de sătul de agitaţia generală, încât ne-a spus că va interpreta din acel moment croşetatul ca o recunoaştere a faptului că eram gravide.

Faptul că Wellesley era un colegiu de fete făcea ca femeile (sau fetele) să ocupe toate poziţiile de conducere. Noi eram preşedinţii consiliilor studenţeşti, editorii ziarelor, căpitanii echipelor de atletism, noi eram studentele. Nimeni nu trebuia să facă pe neştiutoarea la cursuri pentru a nu-i da de gol pe băieţi, deşi tactica se aplică la întâlniri. Pe toată durata liceului am vrut să învăţ bine, dar să nu ies în evidenţă. Acum eram înconjurată de fete dintre care multe fuseseră primele în clasele lor de liceu şi care erau la fel de serioase ca mine.

Un colegiu de fete era diferit şi datorită recunoaşterii acordate femeilor profesor. Deşi nu le consideram nişte modele în acel moment, profesoarele de la Wellesley ne-au provocat la excelenţă.

Patru femei remarcabile m-au influenţat enorm: profesoara Margaret Ball, care preda relaţii internaţionale, profesoara Alona Evans (drept internaţional), profesoara Louise Overacker (politică şi grupuri de interese) şi profesoara Barbara Green (coordonator al tezei de licenţă). Lecţiile predate de ele despre funcţionarea sistemului internaţional, despre rolul jucat de America în calitatea ei de principal organizator al acelui sistem îmi sunt şi acum foarte vii.

În ciuda eforturilor de a mă integra, eram în continuare parte a unei minorităţi. Studentele de la Wellesley erau majoritatea republicane. Eu eram printre democratele colegiului. Dat fiind că eram un grup minoritar, ne arătam foarte îndrăzneţe şi foarte active. Mai târziu aveam să particip la conducerea campaniilor prezidenţiale, dar în 1956 eram doar unul dintre cei care îl susţineau pe Stevenson în campania sa fără prea mari speranţe împotriva lui Eisenhower. Plină de entuziasm, m-am oferit să strâng Dolari pentru Democraţi. Mergeam prin Boston cu insignele mele, când un bătrânel mucalit a

izbucnit: „Niciun dolar pentru democraţi, dar ce-ar fi dacă ţi-aş dat*ie* cinci dolari?”

La sfârşitul primului an, m-am întors acasă mulţumită.

earn douăzeci de ani. Îmi iubeam profesorii. Activitatea mea în la *Wellesley News* mă familiarizase cu arta jurnalismului. Aveam chiar şi o viaţă socială respectabilă. Prietenele mele şi cu mine am decis că Elston semăna un pic cu Elvis Presley, mai puţin în ceea ce priveşte părul, şi îmi plăcea să îl am aproape. Ne-am şi despărţit pentru un timp şi i-am înlocuit eşarfa portocaliu-negru de la Princeton cu una gri-maro a unui băiat de la Massachusetts Institute of Technology. Am avut câteva întâlniri şi cu Roger Cipriani din Chicago, student la Harvard, pe care îl întâlnisem în tren spre Boston.

Scurta noastră prietenie avea să îmi influenţeze viaţa într-un mod nebănuit. Oricum, până la venirea verii, mă împăcasem cu Elston.

Viaţa mea părea să se afle pe o traiectorie ascendentă, începusem să lucrez pentru *Denver Post* (o slujbă mult mai bună decât cea din vara anterioară, când vândusem lenjerie într-un magazin) şi se apropia momentul în care urma să primesc cetăţenia americană. Totul părea că merge cu adevărat bine în această cea mai bună dintre lumile posibile.

MEMBRII FAMILIEI MELE au devenit cetăţeni americani în martie 1957, când eu eram plecată la colegiu. Aşa că eu mi-am obţinut-o în vara aceluiaşi an. Fiind deja de doi ani la colegiu, simţeam că ştiu totul, aşa că eram puţin prea plină de mine atunci când a venit momentul examinării. Cel care îmi lua interviul dorea să se asigure că înţelegeam responsabilităţile unui cetăţean şi că nu eram comunistă, în schimb, eu voiam să-mi spun părerea despre legea McCaran, un act normativ federal care – credeam eu – limita în mod injust imigraţia. Din fericire, am reuşit să mă abţin în a-mi duce argumentele prea departe, iar examinatorul s-a dovedit suficient de tolerant pentru a le trece cu vederea. Astfel, alături de un întreg grup de candidaţi nerăbdători, am jurat credinţă Statelor Unite. După ce a am fost instruită în legătură cu drepturile şi îndatoririle ce derivau din acel jurământ, mi-am primit certificatul de naturalizare. Devenisem, în cele din urmă, cetăţean american.

Eram fericită să am această dovadă a apartenenţei, dar eram şi prea tânără ca să înţeleg cu adevărat semnificaţia cetăţeniei, în anii ce s-au scurs de atunci, m-am gândit adeseori la acea zi îndepărtată,

petrecută la Denver. Pe 4 iulie 2000, am vorbit la o ceremonie de naturalizare în Monticello, oraşul natal al primului Secretar de Stat american. Am făcut câteva remarce despre responsabilităţile cetăţeniei şi apoi, stând sub portic în aşteptarea jurământului, am studiat mulţimea.

Sub soarele fierbinte de vară erau sute de figuri, brune sau albe, asiatice sau negre, tinere sau încercate de vreme, refugiaţi, imigranţi, adoptaţi. Când ceremonia avea să se încheie, vor deveni cetăţeni americani. Au fost rugaţi să stea pe treptele din faţa noastră şi să jure credinţă. M-am alăturat lor şi am repetat jurământul patriotic. Când fiecare nou cetăţean venea să îşi ia certificatul, îi strângeam mâna şi îi spuneam: „Am şi eu un certificat exact la fel. Aveţi grijă de el. Este cea mai importantă bucată de hârtie pe care o veţi avea vreodată". Revenită acasă, în acea seară am căutat în dulapul cu acte şi am găsit documentul pe care îl primisem la Denver exact acolo unde trebuia să fie – între cele ale părinţilor mei.

Cariera mea de jurnalist, atât de dorită, a început de jos. Responsabilităţile mele *la Denver Post* constau în a citi şi a decupa articole pentru „morgă" – biblioteca ziarului –, în a răspunde întrebărilor telefonice şi a duce reporterilor pachete cu decupaje din ziare. Nu a trecut mult şi am remarcat un tânăr reporter care frecvent urca scările până în biroul nostru pentru a face cercetări necesare articolelor pe care le scria. Ne zâmbeam, aşa cum o fac oamenii care se remarcă reciproc, dar întrucât purta un inel de aur la mâna stângă şi credeam că e însurat, nu îi zâmbeam în *acel* fel. Într-o dimineaţă s-a întâmplat să arunc o privire mai atentă şi am descoperit cu plăcere că purta, de fapt, inelul promoţiei sale.

Şi pentru că terminasem anul întâi, am îndrăznit să îi pun o întrebare mai degrabă încrezută acestui tânăr cu aparenţă băieţească:

— Unde mergi la colegiu?

— La Williams în Williamston, Massachusetts.

— Eu merg la Wellesley în Wellesley, Massachusetts. De unde eşti?

— Din Chicago.

— Chiar aşa? Am avut un prieten din Chicago, Roger Cipriani.

— Îl cunoşti?

— Dacă îl cunosc? E cel mai bun prieten al meu. O, Doamne, tu trebuie să fii domnişoara Wellesley, mi-a spus tânărul reporter.

Cu aceste câteva cuvinte mi-am început relaţia cu Joe Albright.

pentru că despărţirea dintre mine şi Roger nu fusese una dintre cele ni mai calme, nu am continuat această discuţie, dar i-am povestit despre Elston şi el despre prietena sa din Bennington. Mi-a spus că locuia într-o casă a colegiului, lângă Universitatea din Denver. Eu i-am răspuns că era foarte aproape de mine şi s-a oferit să mă ducă cu maşina, în schimb, eu l-am invitat la cină.

Părinţii mei erau dornici să îmi testeze iubiţii, ca şi cum eu aş fi fost o prinţesă, iar ei ar fi trebuit să rezolve ghicitori şi să ucidă balauri pentru a trece pragul uşii. Problema era că în faţa uşii nu se desfăşurau parade, nu ne aflam în Europa Centrală şi că testele mele erau diferite de cele ale părinţilor, în afară de acestea, Joe cu greu putea fi numit prieten în acel moment – şi cu atât mai puţin iubit.

Unul dintre testele care ar fi descalificat imediat orice persoană care trecea pragul familiei Korbel era o provocare pe care niciun tânăr nu avea cum să o anticipeze. Casa era plină de acele picturi eclectice aduse din apartamentul de la Praga. Orice novice în ale artei şi-ar fi dat seama că nu puteau fi pictate toate de aceeaşi mână, dar unii dintre potenţialii iubiţi au presupus exact acest lucru. „Ia te uită – spuneau – ai o mulţime de tablouri. Tatăl tău pictează?" în acel moment, mama obişnuia să spună în cehă: „Ăsta-i un idiot".

Tata, tot în cehă, se declara de acord.

Când Joe a intrat în casă, primele sale cuvinte au fost: „Aveţi câteva tablouri extraordinare. Tatăl meu este pictor".

Tata şi-a dat ochii peste cap şi a spus în limba maternă: „De data asta a adus un băiat al cărui tată este zugrav".1

Mama s-a dovedit a fi ceva mai îngăduitoare. Mi-a mărturisit tot în cehă: „E un băiat drăguţ". La cină am discutat despre Harry Truman, pe care tata îl admira. Joe a recunoscut că el crescuse într-o familie care îl dispreţuia. Poate pentru că îi complimentase mâncarea, mama a trecut peste această gafă şi, fără să mă consulte, l-a invitat pe Joe la cină în seara următoare şi apoi în următoarea. Joe, de asemenea fără să mă întrebe, a acceptat.

Am început să ne întâlnim şi la prânz. În weekend-uri lucra nopţile, în timp ce eu continuam să mă întinesc cu Elston. Şi în

1 în limba engleză cuvântul *painter* poate fi tradus prin „pictor", dar şi prin „zugrav" (n.tr.).

plus, un tânăr de la Harvard Business School pe care îl

întâlnisem la sfârşitul anului universitar era în Denver, aşa că am ieşit de câteva ori împreună. Aveam sentimentul neobişnuit de a fi regina balului.

Firesc, tata era îngrozit, îşi exprima nemulţumirea prin cuvântul sârbesc *zaglavices* care, după felul în care îl pronunţa, însemna: „ai apucat-o pe calea cea rea şi o să sfârşeşti la marginea drumului, ca o desfrânată". Când venea vorba de lecţii moralizatoare, tata nu ezita să vorbească făţiş, chiar în limbi străine.

Nu avea însă de ce să se îngrijoreze. Elston şi cu mine eram aproape pe punctul despărţirii. Inginer aspirant, mi se plânsese de câteva ori că eram o „pseudointelectuală", deoarece discutam prea mult despre istorie şi politică, în plus, îi spusesem şi de Joe. M-a acuzat că nu îi eram fidelă, ceea ce era adevărat, dar şi el făcuse acelaşi lucru de multe ori. În orice caz, Elston – deşi nu de bunăvoie – şi-a urmat propriul destin.

Între timp, eu şi Joe nu epuizam niciodată subiectele de discuţie. Era interesat de ceea ce credeam şi se dovedea, în plus, plin de surprize, în iulie, când m-a întrebat dacă voiam să merg la un rodeo cu ocazia Cheyenne Frontier Days, am crezut că va fi o bună ocazie să-l introduc în viaţa Vestului. Dar când acest băiat de oraş a apărut purtând o pereche de blugi uzaţi, cizme de cowboy şi conducând o maşină Stetson hârbuită, am fost impresionată. S-a dovedit că familia sa avea o fermă în Wyoming, unde petrecea verile de la o vârstă fragedă şi prindea viţei la rodeo cu lasoul. În acea zi am vorbit, ne-am plimbat, ne-am ţinut de mână, ne-am sărutat şi ne-am îndrăgostit în cel mai profund sens al cuvântului.

Odată cu trecerea timpului, Joe a aflat tot mai multe despre familia mea şi eu tot mai multe despre a lui. Familia mea de diplomaţi transplantaţi era ceva neobişnuit; familia sa era de-a dreptul extraordinară. Stră-strâbunicul lui Joe era Joseph Mediii, cel care mfiinţase *Chicago Tribune*. Bunicul său, Joseph Mediii Patterson, a rondat *New York Daily News*. Mătuşa sa, Cissy Patterson, era proprietara ziarului *Washington Times-Herald*, care mai târziu avea să le vândut tatălui lui Katharine Graham, Eugene Meyer, şi avea să uzioneze cu *Washington Post*. Persoana din familia lui Joe care îl ra pe Truman fusese verişorul bunicului său, colonelul Bertie

McCormick, fostul editor al ziarului *Chicago Tribune*, cel care purtase o adevărată bătălie editorială împotriva preşedintelui. Alte

dezvăluiri de familie au venit mai lent – doar când era nevoie să ştiu.

Când tata a câştigat o bursă Guggenheim, Joe era acasă la noi şi am sărbătorit împreună. La sfârşit, Joe m-a luat deoparte şi mi-a şoptit:

„Madeleine, nu ştiu dacă ar trebui să-ţi spun asta, dar Harry Guggenheim este unchiul meu".

Tata a avut un şoc similar atunci când un prieten iubitor de artă s-a întâmplat să-l întâlnească pe Joe la noi acasă. „Tinere – i-a spus prietenul tatălui meu – ştiai că porţi numele unui artist american faimos, Ivan Albright?"

— Da, domnule, a replicat Joe. Este tatăl meu.

Îmi amintesc şi acum figura tatălui meu, care combina în egală măsură uimirea, dar şi uşurarea că Joe nu putuse înţelege ce i-a spus mamei mele în cehă în acea primă zi.

De fapt, Ivan Albright nu era tatăl bun al lui Joe. Era al doilea soţ al mamei sale, Joséphine Patterson. Joséphine era inteligentă, frumoasă, cu o figură marcată de experienţele dure prin care trecuse, dar şi teribil de fragilă. Anterior fusese măritată cu un avocat al cărui nume era Fred Reeve. Reeve şi Joséphine au avut împreună doi copii – Joe şi sora lui, Alice –, apoi Reeve s-a hotărât să se întoarcă la prima lui soţie. După cum îmi povestea Joe, Reeve a simţit că poate reveni la fosta sa consoartă ca şi cum nu ar fi plecat niciodată, pentru că Biserica Catolică nu îi recunoscuse primul divorţ şi al doilea mariaj. Pentru Joséphine, afirma Joe, asta era o dovadă de ipocrizie, şi rezultatul a fost un sentiment de dispreţ nu numai împotriva lui Reeve, ci şi împotriva Bisericii, în ceea ce-l priveşte pe Reeve, îşi vizita copiii, dar nu a avut niciodată o relaţie strânsă cu ei. Joe vorbea întotdeauna despre tatăl său natural cu un amestec de admiraţie şi tristeţe.

La şase săptămâni după ce ne-am întâlnit, Joe mi-a propus să-i fiu soţie. Am acceptat, cu condiţia ca nunta să aibă loc doar după absolvire, în mod evident, nu ne cunoşteam foarte bine unul pe altul, dar cui îi păsa? Eram îndrăgostiţi până peste cap şi Joe îmi părea un prinţ apărut din senin. Mi-a dat insigna sa cu Theta Delta Xi să o port şi a plecat spre Wyoming, să le spună părinţilor lui despre e. Când s-a întors, mi-a mărturisit că au apărut probleme. Mama sa era total nemulţumită de apartenenţa mea la religia catolică şi l-a întrebat foarte direct dacă mă căsătoream cu el pentru bani. Mă îndrăgostisem de Joe foarte repede, înainte să aflu prea multe despre familia sa şi cu atât mai puţin despre banii ei. Dimpotrivă, credeam că vizitele

frecvente pe care ni le făcea la cină îi erau lui de ajutor din punct de vedere financiar. Eram insultată – şi pentru mine şi pentru el. Cum putea propria lui familie să-l desconsidere într-un asemenea grad? Ar fi părut complet nesincer să te plângi de bogăţie şi de faimă, dar pentru mult timp Joe s-a aflat constant sub presiunea de a dovedi că statutul său era meritat cu adevărat, nu numai moştenit. Responsabilitatea care venea odată cu genealogia i s-a părut mereu neplăcută, iar povara, uriaşă.

Am revenit la Wellesley pentru al doilea an. Prietenele mele au ţipat de uimire când au văzut insigna fraternităţii pe partea stângă a pieptului meu. Plecasem în vacanţa de vară fără niciun pretendent în mod special şi mă întorsesem aproape logodită.

Eram mândră să spun că insigna – şi eu odată cu ea – aparţinea unui băiat extraordinar, student în ultimul an la Colegiul Williams.

Joe era editorul-şef al ziarului său, membru junior în Phi Beta Kappa şi dispus să conducă la fiecare sfârşit de săptămână până la Wellesley sau să mă invite la Williams. Totul părea perfect. Şcoala mergea bine şi urma să mă căsătoresc cu un bărbat fascinant, care credea că o să am o carieră ce o va completa pe a sa.

Purtam foarte des insigna fraternităţii lui Joe şi mă împodobeam cu eşarfa de la Williams sau îmbrăcam un pulover negru al lui, pe spatele căruia, cu cifre portocalii, era trecut anul promoţiei sale – 1958. Când îl vizitam la Williams, colegii săi din fraternitate îmi cântau serenade.

Mult mai dificil a fost să fiu acceptată de familia lui. La puţin timp după ce Joe i-a dat vestea mamei sale, aceasta a rugat-o pe sora ei, Alicia, să mă verifice, în consecinţă, în drum spre colegiu am fost nevoiţi să mergem în vizită la Alicia Patterson şi Harry uggenheim, pe imensul lor domeniu cu vedere spre Long Island ound. Joe mi-a explicat că se numea Falaise după un oraş dinranţa şi că o parte din cărămizi fuseseră aduse chiar din Europa.

Vila era înconjurată de porţi de metal şi de proprietăţi ce mi se păreau a fi mai mari decât întregul campus Wellesley. Charles Lindbergh era una dintre personalităţile care locuiseră acolo; mult mai târziu, când am văzut *Naşul* lui Francis Ford Coppola, am fost surprinsă că acesta folosise una dintre camere şi grajdurile de la Falaise pentru filmări. Dacă vă uitaţi bine într-una dintre scene, veţi vedea portretul Aliciei Patterson pe un perete.

Pentru prima dată am zburat spre est în loc să iau trenul. Joe m-a aşteptat la New York şi am mers cu maşina până în Long Island. Fusesem complet instruită. Harry Guggenheim era al treilea soţ al Aliciei. Ca şi mama lui Joe, era foarte inteligentă şi avea trăsături – pomeţi înalţi şi ochi adânciţi în orbite – care trădau un caracter puternic. Semăna cu Katharine Hepburn în *Leul în iarna* şi se îmbrăca la fel ca Ducesa de York. Era o femeie cu adevărat îndrăzneaţă. Fuma, bea, vâna prepeliţe, dar şi vânat mare, juca tenis şi bridge, toate într-un stil foarte graţios. Neavând copii, îi considera pe Joe şi pe sora lui, Alice, ca moştenitorii ei.

Era foarte cald în ziua aceea, dar, pentru că eu mă aşteptam la o vreme tomnatică, aveam pe mine un pulover albastru din lână de miel şi o fustă cu pliuri. Alicia ne-a întâmpinat şi am plecat într-o scurtă plimbare. Deşi „mătuşa Alicia" – aşa cum m-a rugat să îi spun – încerca să mă facă să mă simt confortabil, nu eram potrivită pentru rolul de cenuşăreasă şi nu mă simţeam în apele mele.

După plimbare, ne-a anunţat că trebuia să ne schimbăm pentru cină. Îmi adusesem întreaga garderobă de la colegiu cu mine, aşa că eram pregătită, sau cel puţin aşa credeam, dar, când am ieşit din baie înfăşurată într-un prosop, am descoperit că nu era nici urmă de haină în cameră.

După câteva clipe de teroare, am văzut o cameristă intrând cu toate hainele mele abia călcate. Acum ştiu că aşa sunt trataţi oaspeţii în astfel de cercuri, dar atunci m-am temut că se considerase că hainele mele aveau nevoie să fie curăţate, în timpul acelei cine mi-am început viaţa ca membru al clanului Patterson, pentru că asta au fost întotdeauna, chiar dacă prin alianţă unii şi-au schimbat numele, între toasturi – o parte nelipsită a reuniunilor familiale – a unui şi pentru mama şi tatăl meu, „distinşi diplomaţi şi reprezentanţi ai Cehoslovaciei libere". Mi-a plăcut asta.

Părinţii mei i-au întâlnit pe cei ai lui Joe înaintea mea. Pe drujnul lor dinspre Wyoming spre Chicago, familia Albright s-a oprit în Denver pentru a-i cunoaşte pe ai mei. În naivitatea noastră, amânejoi am considerat că era o idee bună, dar e greu să-ţi imaginezi două cupluri mai diferite. Aveau un singur lucru în comun: dorinţa de a afla dacă copilul celuilalt era suficient de bun pentru propria odraslă. Tata, intelectualul diplomat, credea că poate face orice întâlnire să meargă. Mama, exuberantă, spontană şi vorbăreaţă, dorea ca toată lumea să o

placă. Ivan Albright, care putea surprinde pe pânză cele mai mărunte detalii, găsea inconfortabilă comunicarea verbală. Iar mama lui Joe, un amestec de răzvrătire şi mondenitate, putea fi fermecătoare, dar şi grosolană. Nedorind să ne supere, ambele cupluri ne-au declarat că întâlnirea decursese bine; detalii despre stânjeneala prin care au trecut am aflat mulţi ani mai târziu.

Pe părinţii lui Joe i-am întâlnit pentru prima dată la New York de Ziua Recunoştinţei. Deşi era mai multă tensiune decât în cazul mătuşii Alicia, păream să ne înţelegem bine. Stăteam în casa Aliciei şi a lui Harry Guggenheim de pe Strada 74 şi, cu ajutorul cinelor şi al pieselor de teatru la care mergeam împreună, credeam că am reuşit să răspund satisfăcător la întrebările pe care familia Albright le avea despre mine.

În timpul vacanţei de Crăciun, m-am oprit la Chicago în drumul dinspre Denver şi i-am vizitat din nou familia. Pânzele bogate şi meticuloase ale lui Ivan Albright atârnau peste tot. Viitorul meu socru era unul dintre cei mai originali artişti americani ai secolului XX, cunoscut cel mai bine pentru a sa *Portretul lui Dorian Grey*. Am învăţat să-i admir imens munca, în acel moment însă mă luptam cu realismul său macabru; nu m-am obişnuit niciodată cu felul în care zugrăvise *ispitirea Sfântului Anton*, cu cadavre scufundate, devorate de peşti pe jumătate mâncaţi, în timp ce lupi plini de bale priveau de pe margine. Scena atârna deasupra mesei la care mâncam.

Vizita de Crăciun a fost totodată o ocazie de a o cunoaşte pe bunica UI Joe, Alice Higinbotham Patterson, o întruchipare a matriarhatului, îi spunea Gaga, ceea ce cu siguranţă nu era. Reprezentantă a vechiului Chicago, era fiica unuia dintre fondatorii magazinului universal Marshall Field. Gaga avea aproape un metru şi jumătate, era firavă şi frumoasă. Divorţată, trăia singură într-un apartament elegant, plin de tablouri şi de statuete chinezeşti, cu vedere spre lacul Shore Drive. La prânz ni s-a servit un sufleu de brânză. Nu mai mâncasem aşa ceva. În momentul în care am atins cu lingura acea delicată creaţie, s-a prăbuşit şi, odată cu ea, şi sufletul meu. Eram convinsă că făcusem o mare greşeală.

Să spun că am fost copleşită de familia lui Joe ar fi o subestimare. Pentru a le lua apărarea, trebuie să menţionez că, o dată ce s-au convins că eram hotărâţi să ne căsătorim, au încercat să facă lucrurile să meargă, dar asta le-a luat timp. A fost un şoc pentru ei

faptul că Joe, un obişnuit al balurilor debutantelor din Chicago, unde escorta domnişoare Roosevelt sau Coolidge, m-a ales tocmai pe mine. În trecut, membri ai familiei se mai căsătoriseră cu străini, dar cel puţin primiseră titluri nobiliare făcând acest lucru. Iar eu nu eram contesă.

M-am întors la Wellesley după Crăciun, convinsă că am trecut testul şi că reuşeam să păstrez un echilibru între viaţa personală şi studii. După cum s-a dovedit, ambele presupuneri erau neadevărate.

Întotdeauna am fost o studentă organizată. La cursuri îmi luam notiţe pe caiete cu spirală şi, în timp ce învăţăm, pe unele cu foi detaşabile. Apoi puneam notele de lectură laolaltă cu cele de curs la care se refereau şi le prindeam cu nişte inele mari de metal. Fiecare pagină corespundea strict unui subiect anume. Foloseam creioane de diferite culori, gândindu-mă la timpul pe care îl voi câştiga când voi utiliza notiţele mai târziu. Rezumam cursurile pentru examen şi îmi făceam indexuri, apoi rezumam rezumatele.

Acum însă, vizitele lui Joe şi călătoriile mele la Williamstown îşi făceau simţite efectele asupra obişnuinţelor mele de studiu. Nu mai aveam timp pentru notiţe în culori diferite sau pentru rezumarea rezumatelor.

Examenele se apropiau, mă simţeam nepregătită şi credeam că o să le pic pe toate. Şi parcă pentru a-mi spori zbuciumul, Joe începea să aibă îndoieli, în timpul unui weekend de iarnă petrecut la Williamston, la centrul studenţesc Baxter Hall, mi-a cerut să mă aşez şi mi-a spus că simţea că toată relaţia a progresat prea repede.

Tsâu va Putea alunge niciodată „cineva” dacă se căsătorea atât de tânăr. Am rămas împietrită.

Am început să îmi scot insigna, sperând că mă va opri. Când nu făcut-o, i-am aruncat-o în poală. El s-a ridicat şi a aruncat-o pe fereastră. Gestul său îmi impunea să plec imediat, dar nu exista nicio posibilitate de a părăsi oraşul fără maşină, şi eu nu aveam una, aşa că m-am întors în camera închiriată. Nu am putut adormi, încercând să-mi dau seama ce s-a întâmplat şi dacă exista vreo şansă ca Joe să se răzgândească. Concluzia nu era prea încurajatoare:

mama lui reuşise să-şi facă simţită influenţa.

Joe probabil că a reflectat singur peste noapte. A venit să mă ia la micul dejun şi mi-a înapoiat insigna, pe care o recuperase între timp. Era un miracol că o găsise. Am căzut de acord să menţinem relaţia, dar

să o luăm mai încet. M-am întors la Wellesley descumpănită. Nu voiam să cred că prinţul meu s-a transformat într-o broască râioasă şi nu puteam să mă abţin să nu mă gândesc la băiatul de colegiu care se întâlnise cu mine şi apoi mă părăsise. Poate că eram blestemată să-mi distrug speranţele începând relaţii care erau prea frumoase ca să fie adevărate. Poate că nu Joe era problema; poate că vina era a mea.

În lunile următoare, Joe a continuat să îmi scrie zilnic. Diferenţa era că semna scrisorile „Al tău sincer", în loc de „Cu dragoste".

Când ne-am reîntâlnit, am descoperit că aveam în continuare multe să ne spunem, mai multe decât oricui altcuiva. Cu toate acestea, ceea ce ne-a consolidat relaţia a fost Biblioteca Congresului. Amândoi ne-am dat seama că trebuia să facem cercetări acolo pentru lucrările finale, aşa că am plecat împreună la Washington în vacanţa de primăvară. De data aceasta nu au mai existat îndoieli, nu mai era loc pentru „Al tău sincer". Am avut clipe minunate şi cumva am căzut de acord că mariajul nostru nu va sta în calea carierei lui Joe.

Din acel moment, „mergem la Washington" a devenit codul nostru secret pentru a ne distra împreună.

Cu toate acestea, mama lui Joe nu era convinsă – lucru ce a devenit dureros de clar la ceremonia de absolvire a fiului său. Când ne-am adunat în camera lui înainte de ceremonie, Joe i-a arătat teza a. Primise nota maximă pentru ea şi avea să fie scoasă în evidenţă la ceremonie, dar mama lui a aruncat o privire peste dedicaţie – „LUI MADELEINE, CU CARE…" – şi în acel moment ea şi Ivan au părăsit încăperea fără să se mai întoarcă la ceremonie.

Teza era despre Joseph Mediii Patterson, tatăl ei, aşa că Joe probabil că nu ar fi trebuit să mi-o dedice mie, dar asta era situaţia.

Mai mult, dacă influenţa lui Joséphine se făcuse simţită de Crăciun, nu acelaşi lucru s-a întâmplat şi peste vară. Când Joe s-a întors în acea toamnă dintr-un tur cu autobuzul al Uniunii Sovietice, mi-a adus un inel vechi de logodnă cu smarald şi diamant pe care îl cumpărase de la Londra. Logodna a fost anunţată câteva luni mai târziu.

Ştirea a fost prezentată în *Chicago Sun-Times* cu un titlu pe şase coloane – „Joseph Albright se va căsători în iunie" – şi includea nu o fotografie a viitoarei mirese, aşa cum se obişnuia, ci una a mirelui.

Numele meu apărea în a doua propoziţie, prima fiind: „Joseph Mediii Patterson Albright se va căsători în iunie la Denver".

În acea toamnă, Joe şi-a luat prima slujbă cu normă întreagă, la *Chicago Sun-Times*. Vorbeam la telefon în fiecare noapte şi, în afară de activitatea mea de redactor de ştiri la ziarul colegiului şi de şefă a chioşcului de gustări, nu exista nimic care să îmi distragă atenţia.

Mă concentram asupra studiilor şi în special asupra tezei finale.

Nu mi-ar fi stat în fire să nu urmez sfaturile tatălui meu în orice domeniu, mai ales în ceea ce priveşte punctul culminant al activităţii de student. El mi-a sugerat să scriu despre un om care în Cehoslovacia postbelică a jucat rolul personajului negativ. Zdeněk Fierlinger a fost un social-democrat care şi-a condus fără rezerve partidul într-un parteneriat cu liderii comunişti. Rezultatul final a fost moartea lui Masaryk, demisia lui Beneš şi sfârşitul democraţiei.

Apropiaţii tatălui meu se refereau la Fierlinger ca la un Quisling, după numele lui Vidkun Quisling, politicianul norvegian a cărui cooperare cu naziştii înainte şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial i-a făcut numele sinonim cu lipsa de verticalitate şi trădarea. Termenul „tovarăş de drum" le-a devenit foarte cunoscut americanilor, graţie senatorului Joseph McCarthy, care şi-a făcu o carieră din a acuza diverşi oameni, indiferent de vinovăţia sau nevinovăţia lor, că i-au sprijinit pe comunişti. Fierlinger era un adevărat tovarăş de drum. Bănuiesc că ar fi fost surprins să afle că în primăvara lui

1959 toate fetele dintr-un cămin american de colegiu îi ştiau numele-Luni întregi am vorbit despre el aproape la fel de mult cât J6 spre Joe; cu siguranţă însă am petrecut mai mult timp cu acesta din urmă.

Teza mea se concentra asupra locurilor natale. Deşi devenisem americanca, nu puteam să mă rup de situaţia din Europa. Oricât de mult mi-aş fi dorit să fiu asemenea contemporanilor mei americani, nu puteam. Petrecusem prea multe nopţi în adăposturi antiaeriene.

Am simţit pe pielea mea nenorocirile pe care războiul le poate aduce. Familia mea a fost alungată de pe pământul ei natal de admiratorii lui Stalin. Aceste experienţe mă transformaseră într-o persoană cu opinii foarte puternice şi, în plus, mă născusem cu tendinţa de a le exprima întotdeauna foarte clar.

Confruntarea Războiului Rece era foarte reală pentru mine şi urmăream îndeaproape evenimentele – denunţarea lui Stalin de către Hruşciov, lansarea satelitului sovietic Sputnik, care i-a şocat pe oamenii noştri de ştiinţă şi a marcat debutul erei spaţiale, revoluţia

comunistă din Cuba, la numai 150 de kilometri de coastele americane, prăbuşirea imperiilor coloniale şi competiţia dintre America, Uniunea Sovietică şi China lui Mao, pentru influenţa în noile state din Africa şi Asia. Era o epocă a neliniştii, dar – pentru mine – şi una de o claritate morală izbitoare. Noi eram cei buni; comuniştii se aflau la polul opus. Jumătate din Europa era liberă; cealaltă jumătate – după gratii. Oamenii de pretutindeni care credeau în umanismul democratic de tipul celui predicat de Tomás Masaryk trebuiau să-şi unească forţele.

În Denver, tata era departe de cercurile politice americano-cehoslovace, dar gândurile sale se îndreptau în continuare spre ţara-mamă.

Începuse lucrul la a treia sa carte, „Subversiunea comunistă în Cehoslovacia", care era în esenţă un avertisment asupra fragilităţii deWocraţiei şi asupra pericolelor coexistenţei alături de comunişti. La concluzii avea să scrie că Lenin şi-a îndrumat susţinătorii să utilizeze „orice viclenii, tertipuri, subterfugii, artificii, metode ilegale, inselăciuni şi disimulări" pentru a-şi atinge scopurile. Tata îi înemna pe liderii democratici să nu se lase orbiţi de propria credinţă în Practicile democratice şi de dorinţa lor de a avea încredere, în comunişti nu te puteai încrede, pentru că ei nu doreau coexistenţa; ei doreau să preia controlul, în ceea ce priveşte posibilitatea ca la un moment dat Uniunea Sovietică să renunţe voluntar la comunism, Hruşciov însuşi declarase sfidător că acest lucru se va întâmpla doar atunci când „creveta va învăţa să fluiere".

Scrierea tezei a fost uneori descurajantă, dar m-a învăţat să lucrez la un singur proiect o perioadă îndelungată de timp. Multe dintre materialele pe care le-am găsit erau în cehă şi foarte rapid am descoperit că nu stăpâneam cu adevărat ceha scrisă, pe care încetasem să o învăţ la nouă ani. Pentru mine aceasta era, în primul rând, o limbă vorbită, aşa că am început să citesc cu voce tare. Părinţii îmi cumpăraseră o mică maşină de scris Olivetti când am plecat la colegiu, cu condiţia să scriu în cehă şi să nu dactilografiez niciodată scrisorile către ei. Tata considera nepoliticos să baţi la maşină scrisorile personale şi credea că aceasta va fi pentru mine o bună ocazie să învăţ ceha. Când mi-a trimis înapoi scrisorile corectate cu cerneala roşie, m-am revoltat şi i-am spus că voi scrie în engleză dacă vrea să mai audă de mine. Chiar dacă ceha mea vorbită este bună, chiar şi azi, când le scriu prietenilor, o fac în engleză, pentru că mă stânjeneşte stilul

copilăresc al variantei scrise.

În ciuda eforturilor mele, nu cred că altcineva, în afară de tata, Joe şi coordonatorul meu, mi-a citit vreodată teza. Pe de altă parte, cartea tatălui meu era citită nu numai în Vest, dar şi în Cehoslovacia, după cum aveam să aflu mai târziu. În 1990, după căderea Zidului Berlinului, participând la o conferinţă la Berlin am avut o conversaţie cu Jaroslav Sedivy, cel care avea să devină ulterior ministrul ceh de Externe. Mi-a spus că, în timp ce lucra în arhivele Ministerului de Externe cehoslovac, a intrat în conflict cu cei care fuseseră instruiţi să şteargă orice informaţie legată de tatăl meu, considerat un trădător. A lucrat apoi la un institut, unde a obţinut cumva o copie pirat a „Subversiunii comuniste în Cehoslovacia". Când a citit, spunea, a realizat pentru prima dată ce se întâmplase cu ţara sa între sfârşitul războiului şi preluarea puterii de către comunişti, în 1948.

Sedivy a devenit un disident şi a fost arestat. După o perioadă petrecută în închisoare, a fost eliberat şi şi-a câştigat existenţa spălând ferestre până când Cehoslovacia a redevenit liberă.

Nu îmi displăceau vacanţele de la şcoală, în ultimul an, Joe m-a nvitat la Chicago pentru vacanţa de Paşte, ca să pot petrece mai ult timp cu el şi cu familia sa. Bunica lui Joe – formidabila Gaga – a luat sub aripa ei. Această nouă evoluţie avea avantaje şi dezavantaje-Bătrâna era extrem de amuzantă, dar, sincer, îmi era teamă de ea. La începutul vizitei m-a invitat la prânz la exclusivistul Casino Club, pe lacul Shore Drive. În acele vremuri, fetele de condiţie superioară purtau pălării şi mănuşi albe. Nu mi-a trecut prin minte că prânzul era o ocazie pentru a purta aşa ceva, dar mă uitam în jur şi toată lumea avea pălării, inclusiv Gaga. Ar fi trebuit să nu zic nimic, dar stânjeneala m-a adus pe o cărare foarte alunecoasă.

— Întotdeauna mi-a plăcut să am o nouă pălărie de Paşte, dar nu am putut găsi una pe placul meu la Wellesley. Credeam că o să pot cumpăra una aici.

— Ce idee minunată, a răspuns Gaga. După prânz mergem direct la o casă de modă şi îţi cumpărăm o pălărie.

— Casă de modă?

Mă gândeam că e vorba doar de un magazin special pentru pălării.

Eu îmi cumpărasem întotdeauna pălăriile din magazinele universale.

Tot ceea ce trebuia să facem era să traversăm Michigan Avenue ca să ajungem la Bes-Ben. Magazinul era plin de oglinzi în faţa cărora erau aşezate scaune, aşa că puteai petrece ore întregi stând acolo şi încercând pălării. Erau câteva expuse pe rafturi, dar Gaga mi-a spus să mă aşez şi i-a cerut vânzătoarei, care evident o cunoştea, să-i aducă colecţia de Paşte pentru „logodnica nepotului meu" – sau poate a spus „aleasa". (Era important să foloseşti cuvântul corect în preajma membrilor familiei Patterson. Mi s-a spus de când am cunoscut familia că exprimarea corectă este „ţinută de seară", nu „rochie de seară", „draperii", nu „perdele", „sofa", nu „canapea"...cadou", nu „dar" şi „bogat", nu „avut".)

În timp ce creatoarele îşi aduceau modelele, preţul unuia mi-a trecut prin faţa ochilor. Când mi-am pus pălăria şi m-am privit în

°glindă, am văzut-o pe Minnie Pearl la Grand Ole Opry, dar ceea

Ce ni-a îngrozit era preţul. Costa 200 de dolari – cu mult peste 1.000

a valoarea de azi. Nici nu se punea problema.

— Este încântătoare, dar nu mi se potriveşte culoarea, am spus.

— Nu-ţi face probleme, dragă, o putem confecţiona în ce culoare îţi doreşti, m-a asigurat vânzătoarea.

— Şi nu mi se pare că aceste flori sunt tocmai potrivite; *i*

— Putem pune orice tip de flori sau de fructe vrei... i"; – Ştiţi, nu am nevoie cu adevărat de o nouă pălărie.

În acel moment Gaga a intervenit: „f

— Dragă, dar la prânz mi-ai spus că da!: <

Cu asta, discuţia s-a încheiat, înainte să-mi dau seama, aveam o bandă de măsurat în jurul capului, alegeam culori, panglici, flori şi fructe. Vânzătoarea mi-a spus că voi primi pălăria înainte de Paşte.

Eram îngrozită. Urma să plătesc pentru pălărie sau era un dar?

Dacă plătea Gaga şi nu îi mulţumeam, m-ar fi considerat teribil de nepoliticoasă. Dar dacă îi mulţumeam şi nu era un cadou, aş fi fost considerată de-a dreptul obraznică. Tocmai mă decisesem să sacrific pentru pălărie banii pe care îi strânsesem pentru cadoul de nuntă al lui Joe, când Gaga mi-a spus: „Sper că îţi place cadoul de Paşte".

Eram salvată. Pălăria era din paie naturale, cu flori fucsia, fructe de diferite feluri şi cu o panglică de catifea de culoarea zmeurii. Am purtat-o de Paşte şi câteva luni mai târziu, la repetiţia nunţii. Şi acum o am în dulap, pusă încă în cutia albastră originală.

Cu nunta care se apropia cu paşi repezi, Joe a atins un subiect sensibil: m-ar deranja cumva să devin episcopaliană? Am discutat cu părinţii, care mi-au răspuns că decizia îmi aparţinea în întregime. Dintotdeauna mersesem la biserică mult mai regulat decât ei şi pur şi simplu nu aveau o părere bine conturată pe marginea subiectului. Mi s-a amintit că Tomás Masaryk a fost un om foarte religios, dar că mulţi cehoslovaci nu erau atât de ataşaţi de religie. Era şi cazul părinţilor mei. Ceea ce îi preocupa mai mult decât convertirea mea era faptul că fiecare membru al familiei lui Joe părea să fi divorţat cel puţin o dată. Tata a avut o discuţie foarte directă cu Joe despre cât de inacceptabil considera el divorţul. „Dar Joe i-a spus tatălui tău că nu crede în divorţ", avea să-mi repete mama de nenumărate ori mai târziu – şi nu pe nedrept.

În ceea ce priveşte sentimentele mele, nu mă deranja convertirea decât dintr-un singur punct de vedere: credeam în dogma catolică conform căreia Fecioara Maria îi putea transmite rugăciunile noastre lui Dumnezeu. Spuneam rozariul şi anual îmi sărbătoream onomastica pe 15 august, ziua Adormirii Maicii Domnului. O dată ce am fost de acord să devin episcopaliană, mama lui Joe mi-a cejut să mă întâlnesc cu un înalt prelat episcopalian şi exact despre acest lucru am discutat. Mama lui Iisus are un loc venerat în toate credinţele creştine, dar cea mai apropiată îmi era perspectiva catolică. Nu credeam că pot renunţa la Maria şi nici nu am făcut-o.

Plecarea mea din cadrul Bisericii Catolice a afectat şi locul în care trebuia să ne căsătorim. Cum biserica pe care o frecventasem la Denver devenise nepotrivită, ne-am decis asupra unei mici biserici episcopaliene din Wellesley, Saint Andrew. Chiar şi în circumstanţe normale nu mi-o puteam închipui pe mama organizând o nuntă în stil american. Date fiind locul ceremoniei şi problemele cu familia Albright, faptul că eu am preluat o mare parte a controlului s-a dovedit a fi soluţia ideală, între capitolele tezei de absolvire, am ales rochiile domnişoarelor de onoare, am scris de mână invitaţiile, am selectat un loc pentru recepţie, am ales meniul. Provocarea era ca opţiunile mele să nu fie sub standardele familiei Patterson, dar nici să nu-i falimenteze pe ai mei.

Am absolvit pe 8 iunie. Dacă nu m-aş fi căsătorit, aş fi urât ideea că trebuia să părăsesc Wellesley. În cele trei zile dintre decernarea diplomelor şi nuntă, am stat în cămin împreună cu Mary Jane, a cărei

nuntă era fixată la două zile după a mea.

Pe 11 iunie 1959, o zi cu adevărat minunată, m-am măritat cu Joe. Părinţii mei, împreună cu Kathy şi John au venit cu maşina tocmai din Colorado. Familia Albright a găzduit o cină de probă la restaurantul Joseph's din Boston. A doua zi m-am trezit, mi-am spălat părul, mi-am pus rochia de mireasă cu văl şi o diademă de Perle puţin neobişnuită, confecţionată de un prieten ceh al mamei.

Bineînţeles, tata a fost cel care m-a condus la altar, iar Kathy mi-a rost domnişoară de onoare. Era atât de emoţionată în timpul ceremoniei, încât florile îi tremurau. Joe era atât de concentrat să răsPUndă corect la întrebările preotului, încât atunci când a fost întrebat „*Wih thou*…", a răspuns, / *wilt*".*1* Părinţii lui păreau foarte l y

n nou un joc de cuvinte: *wilt thou* este formula arhaică a lui *will you* tradus n» vei". Răspunsul *I wilt* poate fi tradus prin „Mă pierd cu firea" (n.tr.).

mulţumiţi de ceremonia în întregime episcopaliană. Singurul eveniment neplăcut a fost cauzat de ultrasofisticata soră a lui Joe, Alice, abia admisă la Radcliffe. Ura rochia de domnişoară de onoare de un verde pal; după nuntă şi după fotografii, a rupt-o în două şi a lăsat-o în coşul de gunoi al toaletei. Dar toate acestea nu îmi puteau diminua fericirea. Devenisem doamna Joseph Albright – şi aveam şi papetărie cu monogramă cu care să o dovedesc.

La doisprezece ani după ce venisem ca refugiat în Statele Unite, eram cetăţean american, îmi făcusem un grup de prieteni extraordinari. Absolvisem cu note mari un colegiu de elită, care se specializase în înzestrarea femeilor cu calităţi de lider. Mă căsătorisem cu un prinţ american pe care îl adoram şi care mă iubea, încercasem pantoful de cleştar. Şi se potrivise, în basm aici se opreşte povestea, în viaţa mea era doar începutul unui nou capitol.

«W?
I
Sili j.
! (). v. i.: >l".
rm j
Jir
I
I tfy. >ilAWTOLUL IV
r).,» >→. i» i. i –:

¥i-ori familiale
— Ţi. v «01 j.
— 3
a.
— D U

FIICA MEA CEA MAI MICĂ s-a născut în 1967 şi, în momentul în care ea a ajuns la colegiu, se preda deja un curs despre anii ’60. L-a urmat. Deceniul devenise sinonim cu experienţele anticulturale – hippy, droguri, emancipare sexuală, Woodstock, demonstraţii antirăzboinice.

Din multe puncte de vedere, cei care au absolvit la sfârşitul anilor ’50 au ratat deceniul următor, în timp ce surorile şi fraţii noştri mai mici îşi construiau propriul destin, noi ne luam în serios atribuţiile de părinţi, începând cariere şi punând bazele unor familii.

Chiar şi printre colegii noştri cu cămăşi scrobite, Joe şi cu mine ieşeam în evidenţă prin seriozitate. Am început însă printr-o nu foarte serioasă lună de miere de şase săptămâni în mai multe insule din Caraibe. Imediat după aceea, la sfârşitul lui iulie, lui Joe i s-a cerut să se prezinte la Fort Leonard Wood, în Missouri, pentru serviciul militar de şase luni. Când a plecat pentru instrucţia de bază, m-am întors la Denver pentru a mai petrece un timp cu părinţii şi am acceptat singura slujbă pe termen scurt pe care am putut-o găsi – să vând bilete pentru compania de autobuze Gray Line – în timp ce mă pregăteam să mă alătur lui Joe.

Ani plecat în Missouri cât de repede am putut. Joe trebuia să ră în unitate, aşa că eu am găsit o cameră de motel în care să mă Am luat în consideraţie şi am refuzat „funcţii” precum cea de chelneriţă într-un restaurant *drive-in* sau de agent de publicitate pentru un salon de tatuaj, înainte de a-mi găsi o slujbă perfectă pentru un viitor jurnalist. Am lucrat *la Rol Ja Daily News* – al cărui slogan era „Servim Greater Rolla Area” –, unde făceam din toate câte puţin. Am scris necrologuri şi articole pentru pagina mondenă, am preluat anunţuri1, am făcut reportaje de la evenimentele sportive şi le-am luat interviuri celor care văzuseră OZN-uri. Conduceam în fiecare zi către locul de muncă aproape 50 de kilometri în vechiul Ford alb-albastru al lui Joe, oprindu-mă uneori la întoarcere pentru a mă întâlni cu tânărul meu soţ. Înainte de a intra în armată, Joe era bronzat şi avea un păr şaten închis şi bogat – îl credeam foarte arătos. Şi acum mi se părea la fel, dar

era ras în cap şi îl consideram prea slab. În orice caz, am primit din partea armatei o scrisoare în care mi se spunea cât de mândră ar fi trebuit să mă simt pentru că Joe trecuse de perioada de instrucţie cu calificativele maxime.

Pentagonul, aflat în vreme de pace, a declanşat Operaţiunea Moş Crăciun, scurtând serviciul militar al lui Joe cu o lună, astfel ca el şi mulţi dintre colegii lui să-şi poată petrece Crăciunul cu familia. După sărbătorile petrecute la Denver, în ianuarie 1960 am plecat la Chicago pentru un nou început. Părinţii lui Joe îşi retrăseseră copiii mai mici, Adam şi Dina, din şcoală şi plecaseră într-o călătorie prin lume, ceea ce ne lăsa nouă mai mult spaţiu. Ne-am instalat în casa lor până ce ne-am găsit un apartament la etajul trei, cu grădină pe acoperiş, situat pe North Pine Grove Avenue.

L-am mobilat cu piese cumpărate la licitaţii. Ceva mai târziu aveam să îmi duc la bun sfârşit activitatea de licenţiată într-un fotoliu uriaş, pe care îl cumpărasem din greşeală, pentru că pe scenă părea a fi de mărime obişnuită. (Acum se află la ferma pe care o am în Virginia şi în el încap toţi nepoţii mei la un loc.) Ne-am găsit un grup minunat de prieteni şi am devenit obişnuiţi la Chicago's Second City, teatrul de improvizaţie. Ne vedeam, de asemenea, şi cu bunica lui Joe. Am încercat să-mi dau seama cum să socializăm cu câteva tinere din oraş, unele dintre ele foste prietene ale lui Joe.

1 Pe unul dintre ele mi-l aduc şi acum aminte: „Loc de veci – proprietarul trebuie să se mute; ieftin ca braga".

lyfi-a luat săptămâni întregi să cos o rochie de bal de catifea de culoar6 rubinie cu mâneci lungi, pentru a o purta la cel mai important veniment monden al sezonului. Rochia se asorta cu un vechi colier cu granate pe care părinţii mi-l oferiseră drept cadou de nuntă, în loc să mă mândresc cu faptul că îmi confecţionasem singură rochia, când eram întrebată de unde am cumpărat-o, preferam să zâmbesc.

Joe a revenit la *Sun-Times* şi eu am început să-mi caut o slujbă.

De vreme ce erau în acel moment patru ziare în Chicago, am crezut că nu îmi va fi greu să îmi găsesc un post la unul din celelalte trei, dar n-a fost să fie. Într-o seară, la un dineu oficial, redactorul-şef al lui Joe m-a întrebat:

— Şi tu, dragă, ce vei face?

— Voi lucra la un ziar, am răspuns.

— Bine, dar nu poţi lucra la acelaşi ziar cu soţul tău, pentru că

este împotriva politicii noastre. Şi, cu siguranţă, nu ar fi de ajutor pentru cariera soţului tău să lucrezi la un ziar concurent. Mi-e teamă că va trebui să te gândeşti la altceva.

Azi, la câteva decenii de atunci, aş putea găsi o mulţime de răspunsuri pe care ar fi trebuit să le dau în acea seară. Atunci însă am tăcut şi am trecut mai departe.

Până la urmă, acel altceva pe care am ajuns să îl fac a fost să devin asistent al redactorului de imagini pentru *Encyclopaedia Britannica*. În timpul interviului pentru slujbă am fost întrebată când plănuiam să am un copil. Nu-mi amintesc să mă fi simţit jignită; am spus doar că nu mă grăbeam. Am fost uimită atunci când m-au angajat, pentru că nu aveam niciun fel de experienţă în lucrul cu imaginile. Cred că era suficient că puteam citi. Politica *EB*, după cum îi spuneam între noi, era să revizuiască o anumită categorie de articole pe an.

În 1960 revedeau articolele geografice şi între atribuţiile mele se aflau selectarea fotografiilor, scrierea legendelor şi stabilirea amplasării acestor imagini. Ulterior m-am mutat la departamentul de relaţii cu publicul, unde trebuia să aleg cu grijă din *EB* „umpluturi" care puteau fi introduse la sfârşitul coloanelor de ziar. Am ales perle Precum: „Struţii sunt tăcuţi, conform *Encyclopaedia Britannica*".

Anul 1960 a reprezentat pentru noi prima oportunitate de a vota n alegerile prezidenţiale; Joe şi cu mine urmărisem campania îndeaproape. Aşa cum se întâmplase cu multe alte femei, John F. Kennedy îmi sucise şi mie capul, în 1958, cu ocazia campaniei sale în vederea realegerii în Senat, am avut ocazia de a-i lua un interviu viitorului preşedinte, pentru ziarul din Wellesley. Dar nu i-am pus întrebări legate numai de articol, ci i-am cerut şi un autograf. Joe mi-a spus că am dat dovadă de lipsă de profesionalism. Avea dreptate, dar, chiar şi aşa, obţinusem autograful.

Campania din 1960 a însemnat pentru Joe şi prima sa mare realizare profesională. Convenţia Republicană era organizată la Chicago, iar el s-a ascuns în toaleta unei camere de la Hotelul Sheraton, Blackstone, unde Richard Nixon1 ţinea o şedinţă cu principalii lideri ai partidului, pentru a-şi alege partenerul de campanie, în timp ce Joe, ghemuit în cadă, lua febril notiţe (unele chiar pe hârtie igienică), Nixon spunea că ar avea nevoie de Henry Cabot Lodge2 pentru că acesta i-ar fi un mare sprijin în problemele de politică externă, în timp ce el se putea concentra pe problemele interne. Povestea a devenit un articol

pe prima pagină.

Cam tot atunci, un alt tânăr reporter, James Hoge, a fost angajat de *Sun-Times*. Hoge avea de toate – părul blond, o bărbie proeminentă, eleganţă şi educaţie la Yale. Nu a surprins pe nimeni atunci când a reuşit să-şi construiască o carieră ziaristică remarcabilă la Chicago şi New York, dar în acel moment concurenţa şi tensiunile între el şi Joe erau inevitabile. Deşi profesional cei doi reuşeau să se evite, în curând acest lucru a devenit imposibil, în ciuda divergenţelor, Jim s-a căsătorit cu sora lui Joe, Alice. După ce eu şi Joe am divorţat, iar Jim s-a implicat tot mai mult în afacerile externe, am descoperit că aveam multe de discutat cu fostul meu cumnat.

Poate că eu am fost fiica supusă, dar Joe trebuia – şi a şi încercat – să fie fiul şi nepotul ascultător. A fost crescut pentru a prelua afacerile familiei. Pe lângă celelalte ziare deţinute, mătuşa sa, Alicia, şi Harry Guggenheim lansaseră un altul, *Newsday*, cu foarte mare succes în

1 Richard Milhous Nixon (1913 – 1994), vicepreşedinte în timpul mandatului prezidenţial al lui Eisenhower (1953 – 1961), al 37-lea preşedinte al Statelor Unite (1969 – 1974), primul preşedinte din istoria Americii care a demisionat (n.tr.).

2 Henry Cabot Lodge (1902 – 1985), om politic republican, senator. După eşecul campaniei alături de Nixon, devine ambasador în Vietnamul de Sud în perioada 1963 – 1964 şi 1965 – 1967 (n.tr.).

T, ong Island. Cu mult înainte ca eu să devin parte a familiei, toată lumea se aştepta ca la un moment dat Joe să preia controlul.

În primăvara lui 1961, a primit o scrisoare din partea mătuşii sale în care i se transmitea că venise momentul să se mute în Long Island şi să treacă prin programul de pregătire *Newsday*. Gândul Oiutării nu m-a speriat. Abia aflasem că sunt însărcinată, aşa că viaţa noastră avea să se schimbe oricum. Cu toate acestea, amândoi ezitam. Ne plăcea sentimentul independenţei de până atunci, dar eram, în egală măsură, pregătiţi pentru pasul următor.

Nu m-am îndoit nicio clipă că vom avea o viaţă incitantă din momentul în care va prelua ziarul. Eram în continuare fascinată de familia lui, dar ceea ce iubeam cel mai mult la soţul meu era exact deosebirea dintre el şi ai săi. Nu pierdea timpul discutând despre arborele său genealogic, gândindu-se la următoarea vacanţă extraordinară sau reflectând la viitoarea proprietate de pe lista

achiziţiilor.

Nu lua parte nici la cele mai iritante conversaţii din familia Patterson referitoare la cine cât şi cui lasă.

Unul dintre motivele pentru care se discuta atât de mult despre testamente era miza – proprietatea asupra ziarului *Newsday*. Când acesta fusese înfiinţat, Alicia devenise editor şi director, fiind proprietară în proporţie de 49%. Harry supraveghea în continuare afacerea şi controla celelalte 51 de procente. De vreme ce Harry era cu peste zece ani mai vârstnic decât ea, în general se presupunea că ea îi va supravieţui şi în acel moment două procente din acţiuni i-ar fi revenit, preluând astfel controlul asupra publicaţiei pentru ea şi urmaşii ei.

Deşi mariajul Aliciei cu Harry nu mai mergea atât de bine, era evident de ce îl găsise fascinant. Cu studii la Cambridge, el se distinsese în război şi diplomaţie, condusese o companie minieră şi avea să fie unul dintre pionierii tinerei industrii aviatice. Era şi filantrop, proprietar al unui minunat muzeu de artă, un om care putea Povesti despre Charles Lindbergh şi Jimmy Doolittle şi care avea un cal câştigător la Kentucky Derby.

Îşi scriau unul altuia scrisori interminabile când nu erau aproape, scrisori care începeau cu: „Draga mea cea mai dragă", dar Alicia şi arry nu erau niciodată de acord în ceea ce priveşte felul în care tre' Ula condus ziarul şi în problemele politice. Harry era republican.

Alicia, mai mult democrată, în 1956, asta însemnase că Harry sprijinise realegerea lui Eisenhower. Alicia era pentru Adlai Stevenson.

Alicia şi Adiai se ştiau de mulţi ani. În anii '50 au avut o aventură, şi ea s-a gândit chiar să-l părăsească pe Harry pentru a se căsători cu Stevenson. În cele din urmă, a renunţat, în principal pentru cele două procente. Oricum, ea şi Adiai au rămas prieteni apropiaţi.

Chiar şi la începutul anilor '60, Adiai obişnuia să vină fără prea multe secrete în Long Island când Harry era plecat. Am fost oarecum dezamăgită să-l aud pe marele Adiai lansându-se în discuţii mărunte despre sejururi cu iahtul pe Coasta de Azur. Pe de altă parte, era încântător să-i asculţi anecdotele despre preşedintele Kennedy şi modul în care descria viaţa ambasadorului american la Naţiunile Unite.

După ce am venit cu maşina de la Chicago în Long Island, ne-am stabilit într-un mic apartament în Garden City, la circa un kilometru şi jumătate de sediul ziarului. Obligaţia mea, conform instrucţiunilor

obstetricianului, era să merg pe jos. Aşa că mergeam cel puţin opt kilometri pe zi. Într-o epocă în care ecograful şi mâncarea ecologică erau de domeniul viitorului, beam numai Metrecal, singura băutură dietetică a momentului, şi cafea neagră. Cu toate astea, mă îngrăşam în continuare, într-un final, în a şasea lună, medicul mi-a spus că aveam „cel puţin gemeni".

Pe 17 iunie, în timp ce Joe livra ziare din portbagajul maşinii noastre (parte a pregătirii sale în departamentul de distribuţie), i-am trimis vorbă să se întoarcă rapid. Gemenele noastre soseau cu şase săptămâni mai devreme. După naşterea lor nu mi s-a permis nici măcar să le ating. Micuţele nu puteau respira cum trebuie; au fost introduse imediat în incubatoare şi ni s-a spus că s-ar putea să nu supravieţuiască. Când eram mai tânără, părinţii mă feriseră de pericole şi tristeţe. Nimeni nu mă mai putea proteja acum. Mă simţeam atât de neputincioasă. Nici nu am vrut să le dăm nume până în momentul în care nu am ştiut sigur că vor trăi. Dar bebeluşii noştri erau nişte luptători, şi „copilul A" a devenit Anne Korbel Albright, iar „copilul B", Alice Patterson Albright.

Am fost externată, dar Anne şi Alice au fost ţinute sub supraveghere pentru încă şase săptămâni. Era dureros – şi, credeam, anormal – r, pentru intervale limitate.

* ai doi copii mici şi să nu te poţi apropia de ei. Conform practicii urente, puteam să le privesc pe fereastră, dar chiar şi aceasta pe

Simţeam că înnebunesc tot gândindu-mă la modalităţile de a-mi ocupa timpul, într-una dintre lungile plimbări prenatale văzusem un anunţ referitor la un curs intensiv de opt săptămâni de limba rusă la Colegiul (acum Universitatea) Hofstra. Am decis să mă înscriu.

Şase ore pe zi învăţam, apoi mergeam la spital pentru porţia zilnică de privit. Faptul că ştiam ceha m-a ajutat să învăţ rusa, aşa că, la sfârşitul cursului, vorbeam binişor.

În cele din urmă, am adus copiii acasă (în coşuri de rufe) cu o singură instrucţiune –, aceea de a-i hrăni. Nu aveau încă greutatea necesară şi trebuia să mănânce din trei în trei ore, zi şi noapte. Aşa a început un nou capitol din viaţa mea, unul definit în primul rând prin supt, scutece, jucării, râgâieli, creşterea dinţilor, cântăriri frecvente, vizite la doctor şi băi cu ţipete şi bălăceli, dar şi prin frustrare, pentru că voiam să-mi pun în valoare educaţia.

Mătuşa Alicia, care venea adeseori să ne vadă, era conştientă de

dificultăţile prin care treceam eu şi tinerele femei de vârsta mea.

Când Colegiul Radcliffe i-a cerut să participe la un seminar dedicat factorilor sociali care stimulează sau obstrucţionează carierele femeilor, m-a contactat pe mine. Mi-a scris: „Am crezut că ai putea să ştii câte ceva despre acest subiect, dată fiind dorinţa ta de a-ţi continua activitatea profesională, în ciuda venirii pe lume a copiilor". În încercarea de a-i oferi o imagine cât mai completă, am contactat câteva colegii feminine pentru a obţine unele statistici, apoi am scris un eseu despre mine, care era, deopotrivă, adevărat şi deprimant. De curând l-am găsit printre hârtiile mele şi am fost sur Prinsă să văd cât este de actual pentru dilema clasică a femeii, aceea de a echilibra căsnicia, creşterea copiilor şi profesiunea. Scriam:

„De două ori în doi ani a trebuit să abandonez slujbe bune, cu perspective, pentru a-mi urma soţul. Şi aceasta înainte de a avea:

copii. Acum, chiar şi pentru a-mi lua o slujbă, ar trebui să găsesc şi; să angajez o bonă pe care să mă pot baza şi să o plătesc poate chiar mai mult decât aş câştiga eu însămi. Poate că sunt prea pesimistă.

t Poate că mi-aş găsi chiar mâine o slujbă de dactilografă. Următoa-].! rea întrebare ar fi însă: Merită? îmi doresc o slujbă doar de dragul ei sau vreau să lucrez pentru a realiza ceva semnificativ?"

I Suna chiar mai pesimist decât era situaţia în realitate, aşa că am filcheiat pe un ton ceva mai optimist:

„Trebuie să recunosc că, într-un fel, mă simt ca o deschizătoare

J de drumuri. Nu îmi surâde ideea de a nu lucra nimic toată viaţa şi de a reflecta doar la ordinea în care voi face curat în camere. Vreau < să găsesc o soluţie şi cred încă în posibilitatea de a fi, în acelaşi în timp, o mamă responsabilă, o bună soţie şi de a avea o slujbă satisEM făcătoare din punct de vedere intelectual".

h:

„În toate acestea Joe mi-a fost aliat şi chiar m-a ajutat la redactarea lucrării. A dat dovadă de multă delicateţe, ştergând cuvântul „fată" şi înlocuindu-l cu „femeie".

În ciuda acestor probleme, viaţa noastră era foarte plăcută. Mergeam la fiecare sfârşit de săptămână la New York pentru spectacole, cumpărături sau pentru o cină elegantă alături de invitaţi celebri, la Alicia şi Harry. Alicia ne invita şi la casa ei din Georgia, unde mă chinuiam să devin sportivă. Tenisul era sportul meu preferat, dar

am învăţat să joc crochet şi am încercat chiar şi vânătoarea de prepeliţe. Lucrurile s-au complicat atunci când a trebuit să învăţ schiul nautic pe râul Saint Mary, populat din belşug cu şerpi, dar care – m-a asigurat mătuşa Alicia – nu muşcau în apă. Foarte bine – îmi spuneam – dar şerpii ştiu asta?

După un an petrecut în Long Island, a venit momentul ca pregătirea lui Joe să treacă în etapa următoare, aşa că a fost trimis la biroul din Washington al ziarului *Newsday*. În primăvara lui 1962, când am ajuns acolo, am închiriat o casă mică, cu şindrilă roşie, umbrită de un uriaş mirt. Casa era situată în Georgetown, pe R Street la numărul 3421, pe partea mai puţin elegantă a Wisconsin Avenue.

Eram încântaţi să fim parte din Washingtonul lui Kennedy. Toate acestea se întâmplau înainte de Vietnam, înainte de Watergate sau de orice scandal asemănător. Camelot era la apogeu. Opinia publică a mai încrezătoare, şi noi urmăream conferinţele de presă de la Casa Albă nu numai pentru a ne informa, ci şi pentru că preşedintele era sclipitor, spiritual şi elegant.

Aveam douăzeci şi cinci de ani, dar, pentru că Joe era jurnalist, chiar dacă abia la început de drum, am pătruns rapid în cercurile politice şi mondene de la Washington. Am devenit parte a unui grup de tinere cupluri foarte asemănătoare între ele. Printre apropiaţii noştri se numărau Ward şi Jean Just, Eric şi Muffie Wentworth, \Vorth şi Joan Bingham. Când Alice şi soţul său, Jim Hoge, au venit la rândul lor la Washington, s-au alăturat grupului nostru. Soţii erau toţi jurnalişti şi exista o competiţie pentru a obţine cele mai bune subiecte. Soţiile încercau să vadă care dintre ele prepară cel mai bun sos olandez care nu se încheagă, îl puneam pe aproape orice fel de mâncare şi apoi sosea desertul de struguri verzi cu smântână şi cu zahăr brun, care făcea furori la acea vreme. Jucam tenis la St. Albans, un teren după care tânjea absolut oricine. Discutam la nesfârşit despre cei trei „p": politici, politică, personalităţi.

E specific pentru petrecerile de la Washington ca întrebarea ce urmează imediat după: „Cum vă numiţi?" să fie invariabil: „Cu ce vă ocupaţi?" sau, mai degrabă în acei ani, „cu ce se ocupă soţul dumneavoastră?" De răspuns depindea de multe ori continuarea conversaţiei şi eram cu toţii impresionaţi de vecinul de alături, Richard Gardner, care avea pretenţioasa funcţie de Asistent Adjunct al Secretarului de Stat pentru Organizaţiile Internaţionale. Soţia lui,

Danielle, mi-a devenit cea mai apropiată prietenă la Washington.

Mătuşa Alicia ne vizita destul de des atunci când participa la vreun dineu la Casa Albă sau la vreo reuniune legată de conducerea ziarului. Când se afla în capitală, întotdeauna îşi făcea timp să vadă copiii şi să joace bridge, în timpul acestor partide am întâlnit-o pentru prima dată pe legendara Kay Graham, omniprezentă în Washington, dar care încă se considera în acel moment, conform Propriilor afirmaţii, în primul rând soţie şi mamă.

Deşi participam la aceste activităţi, îmi împărţeam timpul între ce şi cursurile postuniversitare la Şcoala de Studii Internaţionale Avansate John's Hopkins. Renunţasem la cariera în jurnalism şi mă că aş putea urma exemplul tatălui meu, pentru a deveni profesor universitar. Urmam cinci cursuri, plus limba rusă. Gemenele aveau un an, iar eu angajasem un ajutor de nădejde, dar celelalte tinere mame nu s-au întrecut în a mă sprijini; mă întrebau frecvent cum am putut să îmi las copiii cu o bonă. Era pentru prima dată, dar cu siguranţă nu şi pentru ultima, când dihotomia dintre mamele care aleg să nu stea acasă şi celelalte mi-a devenit foarte clară. Credeam şi cred încă în dreptul lor de a face singure alegerea, bazându-se pe condiţiile particulare în care se află, iar cei care nu sunt de acord ar trebui să-şi vadă de treabă.

Eram la jumătatea lui 1963. Se împlinise un an de când ne aflam la Washington. Joe se descurca bine la ziar. Le adusesem acasă pe cele două „A". Arme şi Alice, gângurind tot timpul şi încercând să evadeze din căruciorul dublu în care le plimbam prin Georgetown, erau extraordinare, cu ochi imenşi şi bucle aurii. Când pediatrul ne-a avertizat că fetele nu vor rămâne la fel de frumoase deoarece felul în care arătau se datora faptului că era născute prematur, am mers la un alt pediatru.

Anii au trecut şi previziunile sale s-au dovedit a fi complet greşite.

Ne pregăteam pentru o vară plăcută, când am primit ştirea că mătuşa Alicia fusese internata pentru ulcer hemoragie. Directoarei de ziar căreia îi plăcea viaţa şi care muncea extraordinar de mult i s-a spus că are de ales între a trece la un regim ceva mai blând şi a se opera. A ales ultima variantă şi a respins sfaturile de a amâna operaţia până când îşi va fi recăpătat forţele. Câteodată e periculos să fii bogat şi puternic şi să nesocoteşti sfatul altora, fie ei şi doctori. Alicia a murit

pe masa de operaţie pe 2 iulie 1963, la 56 de ani. Moartea sa avea să marcheze un alt moment-cheie în viaţa lui Joe şi a mea.

În conformitate cu planurile Aliciei de a-i ceda treptat nepotului său controlul asupra ziarului, unchiul Harry l-a convocat imediat pe Joe în Long Island. La puţin timp după aceea, am participat la o petrecere la care o femeie care nu îl cunoştea pe Joe i-a spus:

— Am auzit că nepotul său vine să preia afacerea şi toată lumea este îngrijorată.

— Nu ştiu ce spune toată lumea, dar, cu siguranţă, eu sunt îngrijorat, i-a replicat Joe.

Avea numai douăzeci şi şase de ani, şi disconfortul pe care îl simţea când trebuia să apară în public era evident. Că părea mai tânăr în realitate, acest lucru avea să-l preţuiască mai târziu în viaţă, dar în 1963 nu era tocmai un avantaj. Avea părul tuns scurt, purta chelari cu ramă neagră din corn şi costume de la Brooks Brothers.

Arata de douăzeci de ani. Nu-l ajuta prea mult nici faptul că mulţi de la *Newsday* îl cunoşteau drept Joey, aşa cum îi spusese Alicia le-a lungul anilor.

Nimeni, şi cu atât mai puţin Joe, nu se aştepta ca el să devină imediat editor şi director, aşa ca nimeni nu s-a mirat când unchiul Harry l-a rugat pe Mark Ethridge, respectatul editor şi director de la *Louisville Courier-Journal*, să conducă ziarul în perioada de interimat. Joe a fost numit director-adjunct şi i s-au dat o grămadă de însărcinări pe termen scurt, cu scopul declarat de a câştiga experienţă. Chiar şi aşa, Joe trebuia să demonstreze încrederea şi rafinamentul necesare pentru a conduce un ziar important, fiind, în acelaşi timp, modest şi nepretenţios, pentru a arăta că nu suferea de grandomanie. Trebuia să-l impresioneze pe unchiul Harry, fără însă a-l irita. Era, în cele din urmă, un echilibru imposibil de menţinut.

Privind în urmă, la anii petrecuţi în Long Island, îi văd ca pe o perioadă de tranziţie în cariera lui Joe, în evoluţia şi aspiraţiile mele şi chiar în căsnicia noastră, în acel moment însă aveam sentimentul că vom urma un drum care devenise deja clar. Eram neliniştiţi, dar eram şi încrezători că *Newsday* reprezenta viitorul nostru.

DUPĂ CE AM VIZITAT mai multe case spectaculoase în calitatea mea de doamna Joseph Mediii Patterson Albright, am mers cu câţiva agenţi imobiliari în calitatea de Madeleine Korbel şi am găsit o încântătoare vilă din secolul al XVIII-lea, acoperită de glicină şi

înconjurată de grădini îndelung neglijate, dar uimitor de bine gândite.

Nu cred că mă voi mai ataşa de o altă casă atât de mult. Când am văzut gemenele urcând treptele de la intrare, am avut viziuni cu ele coborând în rochii de mireasă. Joe îmi împărtăşea sentimentele, lată răbdător, îşi învăţa fiicele să schieze pe movila de lângă casă Pe timp de iarnă şi să înoate în piscină când vremea se încălzea.

Mutarea noastră acolo s-a dovedit benefică şi pentru activitatea ca academică. Mi-am putut continua activitatea la Universitatea Columbia, în afară de lucrul pentru doctorat, am decis să încerc să

HI

M

obţin o diplomă de la Institutul Rus al Universităţii, considerat cel mai bun din ţară. Aceasta însemna să urmez chiar mai multe cursuri şi mergeam, în consecinţă, de trei ori pe săptămână în oraş. Restul timpului îl petreceam în Long Island ca mamă, soţie şi îngrijitoare a unei grădini năpădite de buruieni. Cu puţin ajutor am reuşit.

Pe 22 noiembrie, mă aflam într-un taxi în Manhattan în drum spre Clubul Universităţii, unde trebuia să mă întâlnesc cu Danielle Gardner, înainte de a merge la Columbia. Mă gândeam la viaţa mea fragmentată, când am auzit la radio că preşedintele Kennedy fusese împuşcat. Am ieşit din maşină şi am fugit spre club, unde am întâlnit-o pe Danny şi am intrat în toaleta doamnelor, în timp ce încercam să ne calmăm reciproc, am auzit o femeie într-una dintre cabine spunând: „Aşa i-a trebuit”. Eram atât de dezgustate, încât nici nu am vrut să vedem cine rostise aceste cuvinte. Mai târziu ne-am alăturat mulţimii uriaşe înmărmurite în faţa unui perete de televizoare pe care se vedea doar chipul lui Walter Cronkite, în vitrina unui magazin de electronice, într-o stare de amorţeală, am luat trenul spre casă.

Joe şi cu mine am regretat că am părăsit Washingtonul în apogeul erei Kennedy, dar, când am aflat de moartea preşedintelui, ne-am bucurat că nu eram acolo. Ne aflam însă sub o constantă supraveghere. Joe era observat şi evaluat. Când am găzduit o petrecere de Crăciun, am găsit câţiva oameni pipăind covorul de la etaj. „Nu e lână”, a exclamat unul dintre oaspeţi. Pe măsură ce Joe trecea de la o funcţie la alta, supravegherea şi bârfele s-au intensificat. Cu siguranţă, erau şi semne bune. Unchiul Harry ne lua cu el regulat la cursele de cai, paria pentru noi sume generoase şi, de obicei, duminica luam

împreună prânzul compus din friptură de vită şi budincă Yorkshire. Dar nu era un om care să laude cu uşurinţă; Joe nu ştia niciodată care erau sentimentele unchiului faţă de el. Întotdeauna o extravertită, am încercat să fac relaţia să funcţioneze cât mai bine.

Întotdeauna o optimistă, am continuat să interpretez schimbările de funcţie ale lui Joe ca pe un semn bun.

Activitatea mea la Columbia era solicitantă şi de multe ori mă întrebam de ce îmi alesesem o cale atât de dificilă. Răspunsul este că o găseam incitantă. Nu a existat un moment mai bun pentru studiile sovietice. Criza rachetelor cubaneze din 1962 a demonstrat jzele uriaşe presupuse de încercarea de a înţelege enigmele sistemului sovietic şi am avut cei mai buni profesori de la care să învăţ.

Facultatea era un *Who's Who* al studiilor comuniste – Seweryn gialer, Alexander Dallin, John Hazard, Donald Zagoria şi Zbigniew grzeziński, cel care mai târziu avea să devină consilierul pe probleme *de* securitate naţională al preşedintelui Jimmy Carter şi şeful meu.

L-am întâlnit pentru prima dată pe Brzezinski atunci când, în calitatea sa de tânăr profesor la Harvard, a venit să susţină o conferinţă la \Vellesley. Între timp publicase *The Soviet Bloc1*, o analiză pătrunzătoare a felului în care Stalin îşi construise imperiul. Era doar la jumătatea celui de-al patrulea deceniu de viaţă, dar era citat peste tot şi tot mai prezent în mediile politice. Am considerat esenţial să mă înscriu la un seminar al său dedicat analizei comparative a comunismului, aceasta în sine fiind o idee novatoare. Cu tot respectul pentru ceilalţi foşti profesori, l-am considerat cel mai bun curs postuniversitar. Profesorul ne provoca, materialul era complet nou şi noi toţi ne credeam a fi cei mai buni. Brzezinski cita adeseori pe larg în rusă, fără să se întrebe dacă noi puteam înţelege. Şi pentru că era bun prieten al prietenilor noştri, familia Gardner, dar şi pentru că eram ceva mai în vârstă decât majoritatea studenţilor, am putut cunoaşte şi latura sa umană. Pentru cei mai mulţi era însă de neabordat. Era strălucitor, intervenea doar atunci când avea ceva semnificativ de spus şi, deşi vorbea cu un accent polonez, o făcea în fraze perfecte, foarte clare.

Chiar şi atunci puţini se îndoiau că va ajunge să joace un rol important în politica externă a Statelor Unite.2

În prima zi Brzezinski a cerut un voluntar pentru prima dizertaţie. Tăcere. Ştiam toţi că respectivul va avea mai puţin timp să

se pregătească şi niciun exemplu de care să profite. Tăcere în conţinuse. Inteligent era să aştepţi, chiar dacă Brzezinski devenea din ce în ce mai nerăbdător. Mâna mi-a ţâşnit. Profesor sau tată, eu trebuia să

„Blocul sovietic" (n.tr.).

În micul nostru grup de studenţi făcea parte şi Joseph Starobin, fostul redactor

Zlarului communist *Daily Worker*. Joe era chiar mai în vârstă decât mine, avea un ePut de chelie, purta nişte ochelari mari şi putea vorbi în cunoştinţă de cauză spre schimbările din gândirea comunista şi despre întrevederile sale cu Mao şi

lu' u în n altu' era William Taubman, a cărui biografie exhaustivă dedicată

1 „ruşciov a fost publicată în 2003.

mulţumesc pe cineva. Nu sunt sigură că Brzezinski mi-a apreciat efortul, dar cu siguranţă nu am uitat niciodată şi azi oricare dintre studenţii mei dispuşi să se ofere pentru această primă prezentare ocupă un loc special în inima mea.

La sfârşitul semestrului am predat lucrarea ce compara dezvoltarea naţionalismului şi a comunismului, strecurând-o pe sub uşa încuiată a biroului lui Brzezinski, împreună cu un bileţel în care îl rugam să îmi trimită nota. Groaza m-a lovit imediat ce lucrarea a dispărut sub uşă – aceeaşi groază pe care aveam să o experimentez în anii următori, când lucram la Casa Albă pentru el: cum îi scrisesem numele? „B-r-z-e-z…" sau, Doamne fereşte, „B-r-e-z…". Am încă biletul care era ataşat de lucrare atunci când am primit-o înapoi.

Brzezinski îmi dăduse zece minus şi îi scrisesem numele corect.

Mi-a fost întotdeauna teamă că nu voi avea la dispoziţie timpul necesar pentru a-mi duce la bun sfârşit doctoratul. Exista un termen limită de şapte ani pentru a urma cursurile şi a scrie dizertaţia. Voiam să termin, pe de altă parte, voiam şi mai mulţi copii. M-am bucurat să aud că pot obţine o derogare dacă eram gravidă. Când s-a întâmplat acest lucru, iar Alice şi Anne aveau patru ani şi jumătate, le-am înscris la ceea ce ne plăcea să numim Şcoala Domnişoarei Stoddard pentru Copii Foarte Mici. Abia aşteptam să pot petrece mai mult tip cu gemenele. Oricum, lucrurile nu au mers aşa cum mă aşteptam. Când eram încă în primele trei luni de sarcină, fetele au făcut pojar. Avusesem boala asta la Praga, dar nici eu, nici mama nu ne aminteam

dacă era aceeaşi formă – ceea ce noi numeam „pojarul de trei zile” – sau „pojarul german”. Obstetricianul mi-a dat gammaglobulină, tratamentul standard pe atunci. Când ajunsesem în şase luni, eram din nou cât o casă, aşa că doctorul, crezând că am gemeni din nou, a hotărât să-mi facă o radiografie.

Nu aveam gemeni. De fapt, bebeluşul era foarte mic. Sufeream de o afecţiune numită hidramnioză, în care prea mult lichid amniotic este produs şi presează asupra craniului fătului.

— Care sunt riscurile ca fătul să aibă leziuni cerebrale? am întrebat.

— Foarte mari, a replicat doctorul calm.

Am crezut din tonul său că nu pusesem bine întrebarea, aşa că am repetat-o. Răspunsul a fost acelaşi. Joe şi cu mine eram îngroziţi.

Am consultat un specialist la New York, pentru o a doua opinie. Mi-a us acelaşi diagnostic. Când am întrebat, cu mare dificultate, despre osibilitatea unui avort, doctorul mi-a răspuns că era nu numai ilegal, dar şi tardiv, sfat pe care l-am acceptat.

Lunile următoare au fost tăcute, înfricoşătoare, zdrobitoare, oribile. Le-am spus numai familiilor şi am încercat să-mi iau gândul de la toate acestea croşetând cel mai complicat pulover irlandez din lume. În luna a opta, doctorul nu mai putea detecta bătăile de inimă ale micuţului, dar, a spus el, acest lucru putea fi cauzat de lichid.

Am devenit alergică la propriul meu trup şi aveam constant mâncărimi. Când am intrat în travaliu, la termen, doctorii mi-au spus că bebeluşul se va naşte mort. Asta m-a descurajat total. Când mi-am revenit, nu mă mai mânca pielea, abdomenul era relativ plat, dar mâna îmi era ca un balon. Perfuzia ratase vena şi toată soluţia îmi intrase în braţ. Pentru că Joe părea atât de tânăr, iar eu arătam atât de rău, o soră m-a întrebat dacă Joe este fiul meu. Ar fi trebuit să fie acolo un copil care să plângă. În schimb, plângeam eu.

Eram extrem de derutaţi. Treceam printr-o tragedie; copilul pe care ni-l dorisem murise. Cu toate acestea, când am fost capabili să reflectăm, am simţit şi uşurare. Petrecusem săptămâni întregi încercând să ne dăm seama cum le va afecta pe gemene naşterea unui copil retardat mintal. Prietenii erau şocaţi şi plini de compasiune pentru moartea copilului, dar, fiindcă nu le împărtăşisem nimic din spusele doctorilor, nu le-am putut explica faptul că alături de durere, eram consolaţi de sfârşitul acestei experienţe sfâşietoare. În momentul

în care ţi se întâmplă, ai impresia e & eşti singura femeie din lume care a experimentat o asemenea agonie, dar, cu trecerea anilor, am întâlnit şi alte femei care trecuseră prin tragedii similare.

Ştiu că tot ceea ce am scris despre gândurile şi sentimentele care te-au încercat în acea perioadă îmi vor aduce critici din partea celor care au copii cu handicap mintal. Sunt convinsă că aceste familii îşi II>besc copiii şi ştiu că, dacă ar fi trăit, copilul meu ar fi avut parte e° nemărginită dragoste. Ştiu, de asemenea, că experienţa mi-a ernonstrat cu claritate că o femeie ar trebui să aibă dreptul de a ege, mai ales în cazuri dificile, şi că decizia de a avorta nu poate fi luată fără multă durere – indiferent dacă motivele sunt legate de sănătatea fătului, a femeii sau de alte triste împrejurări.

AM RĂMAS GRAVIDĂ din nou în 1966 şi Katharine Mediii Albright Katie – s-a născut pe 5 martie 1967. Mulţumită lui Dumnezeu, sarcina a mers foarte bine, iar bebeluşul a fost sănătos şi grozav de plin de viaţă. Joe şi cu mine ne-am bucurat de o vară extraordinară cu trioul nostru de fete. Când Alice şi Anne s-a dus din nou la şcoală în acea toamnă, am făcut şi eu acelaşi lucru.

Programul meu de doctorat nu presupunea susţinerea unei teze de masterat, dar m-am hotărât să scriu una pentru a avea ceva tangibil de arătat în cazul în care nu puteam să-mi duc la capăt doctoratul. În cercurile academice şi politice se punea din ce în ce mai mult accentul asupra înţelegerii modului în care funcţiona societatea sovietică. Am ales să studiez un segment al elitei sovietice corpul diplomatic. Am ajuns la concluzia că majoritatea ambasadorilor sovietici fuseseră recrutaţi de NKVD, adică de poliţia secretă, în ciuda faptului că totuşi cei mai mulţi dintre ei aveau o pregătire tehnică. Altfel spus, principala lor sarcină era aceea de a spiona.

Peste ani, când lucram la Naţiunile Unite sau ca Secretar de Stat, aceste concluzii mi-au furnizat subiecte interesante de conversaţie cu ministrul de Externe rus Evgheni Primakov şi cu succesorul său, Igor Ivanov, amândoi înştiinţaţi în prealabil despre activitatea mea de cercetare. De multe ori au încercat să-mi demonstreze cât de diferit de predecesorul său era actualul corp diplomatic rus.

Adăugarea tezei la un număr deja mare de cursuri a reprezentat o provocare ce nu putea să nu-şi facă simţită influenţa asupra vieţii mele personale. Voiam note mari, dar voiam, în egală măsură, să petrec mai mult timp cu fetiţele mele. Doream să fiu o bună soţie şi să îl ajut

pe Joe în unele dintre obligaţiile sale sociale. Voiam să fiu o bună gazdă pentru grupul activ de prieteni pe care îl creasem şi pentru care pregăteam veritabile ospeţe. Joe mă sprijinea din plin, dar sentimentul care începuse să mă obsedeze la Washington mă urmărea acum pretutindeni: indiferent ce făceam, simţeam că ar trebui să fac un cu totul alt lucru. Pe mine şi pe alte femei ne unea acelaşi sentiment: vinovăţia.

Îmi aduc foarte bine aminte de o asemenea ocazie. Anne era foarte bolnavă, chiar în noaptea premergătoare examenului final.

Am stat trează toată noaptea, şi dimineaţa, deşi se simţea mai bine, a gram o epavă. Am pus pe mine o rochie de lână verde-oliv, una dintr-o serie de rochii făcute la comandă, moştenite din garderoba mătuşii Alicia, deasupra mi-am aruncat o haină şi am plecat cu maşina la New York. Am fost uimită când am primit un 10. Am hotărât că e din cauza rochiei care, în ciuda tristei proveniențe, îmi purta noroc. Am îmbrăcat-o la majoritatea examenelor ce au urmat, inclusiv atunci când am susţinut teza de doctorat, mulţi ani mai târziu.

Nu a existat însă o rochie suficient de norocoasă care să mă ajute în chestiunea sentimentului de vinovăţie, şi atâta vreme cât copiii erau acasă, eram îngrijorată că nu-mi stabilisem corect ordinea priorităţilor. Dacă Joe nu mi-ar fi spus că fac ceea ce trebuie, nu sunt sigură că aş fi continuat.

Joe trecea prin momente şi mai grele, încerca să-l mulţumească pe unchiul Harry, dar e de discutat dacă acest lucru era posibil. Privind înapoi, nu cred că Harry a intenţionat vreodată să-i cedeze ziarul nepotului soţiei sale. Avea proprii copii, nepoţi şi strănepoţi.

Mai mult, contestase de mai multe ori modul în care Alicia conducea ziarul. Dacă Alicia ar fi trăit, sunt sigură că ar fi perfecţionat talentele de editor şi manager ale lui Joe, dar situaţia era atât de confuză, încât nimeni nu s-a oferit să-i fie mentor. Cu câteva excepţii la ziar şi a prietenilor foarte buni de vârsta noastră, se părea că existau două tipuri de oameni în jurul lui Joe în acele momente – ambele nesincere. Unii încercau să-i intre în graţii, bazându-se pe faptul că va lua potul cel mare. Alţii aşteptau ca el să eşueze. Citind o carte despre *Newsday1* publicată mai târziu, am fost uimită să aflu cât de mulţi dintre foştii săi colegi îl considerau pe Joe un tip simpatic, modest, un bun reporter care, în opinia majorităţii, a fost pus într-o situaţie extrem de dificilă.

În 1966, Harry Guggenheim l-a angajat pe Bill Moyers să conducă ziarul, un om care era cu doar trei ani mai în vârstă decât Joe.

Robert F. Keeler; *Newsday*: *A Candid History of the Respectable Tabloid*, York, William Morrow, 1990.

dar care fusese secretarul de presă al lui Lyndon Johnson1. Din punctul de vedere al lui Harry şi al reputaţiei ziarului, aducerea lui Moyers reprezenta o lovitură. Era foarte respectat, fin politician, plin de idei măreţe despre îndatoririle jurnalistului.

Mulţi vedeau sosirea lui Moyers ca pe o modalitate de face din *Newsday* ceva mai mult decât o afacere de familie. Evident, pentru noi alegerea avea o tentă mult mai personală. Joe era fericit să vadă ziarul progresând, dar voia să fie el cel care îl ducea pe noi culmi.

Mark Ethridge constituise o măsură provizorie, dar Moyers era o ameninţare. Relaţia dintre Joe şi Bill era cordială pe plan personal, dar complicată profesional. Joe a devenit redactor al ediţiei de Suffolk a ziarului, lucru care presupunea ca el să conducă maşina zilnic până la extremitatea estică a Long Island, fapt ce îl excludea din principalul centru decizional. Apoi Moyers i-a permis lui Joe să se mute la biroul din Washington. Deşi eram mulţumiţi de perspectiva mutării, am început să ne reconsiderăm viitorul. Biroul directorului de la *Newsday* părea acum de neatins. Ne gândeam că Joe s-ar putea implica mai mult în compania *Tribune* şi că în timp ar putea ocupa o slujbă executivă la un alt mare ziar.

Era 1968 şi ne pregăteam să ne mutăm din nou la Washington.

Trecusem toate examenele orale şi scrise, predasem teza de masterat şi primisem diploma din partea Institutului Rus. O bună parte a activităţii mele postuniversitare se încheiase, şi domeniul de studiu ales era fascinant. O întâlnisem pe fiica lui Stalin, Svetlana, care venise în Long Island după ce denunţase metodele de lucru ale tatălui său decedat. Un vas de pescuit sovietic se apropiase prea mult de coastă şi, ca vorbitoare de rusă, am fost rugată de *Newsday* să vorbesc cu ofiţerii, în Cehoslovacia se cristaliza un grup de reformişti care încercau să umanizeze sistemul comunist.

Între timp, ţara pe care o adoptasem şi care mă adoptase era cufundată în propria confruntare filosofică. Iniţial nu m-am implicat deloc, deşi protestele împotriva Războiului din Vietnam răsunau pretutindeni

1 Lyndon Baines Johnson (1908 – 1973), vicepreşedinte în

timpul mandatului prezidenţial al lui J.F. Kennedy, apoi, din noiembrie 1963, preşedinte, reales în 1964.

Cunoscut mai ales pentru implicarea Americii în Războiul din Vietnam şi pentru campania sa în favoarea drepturilor civice (n.tr.) –

jurul meu. Eram, prin ereditate şi convingere, puternic anticomu'stă, şi instinctul îmi spunea să sprijin guvernul american. Pentru uit timp nu m-am gândit să pun sub semnul îndoielii războiul. Lururile au început să se schimbe după ofensiva Tet, la începutul lui 1968, în timpul căreia trupele nord-vietnameze au atacat şi au pătruns în complexul ambasadei noastre din Saigon, înainte de a fi respinse-Oricare ar fi fost intenţiile noastre, era din ce în ce mai puţin probabil că urma să învingem.

Chiar şi când m-am întors împotriva războiului, studenţii protestatari mă scoteau din minţi, îmi fixasem anumite zile pentru a veni la Columbia şi, când găseam biblioteca blocată de protestatari, nu numai că nu mă alăturam lor, dar îi vedeam ca pe o sursă majoră de iritare, îmi era teamă că nu voi putea intra în clădirea în care se desfăşurau examenele orale. Ca tânără mamă a trei copii, nu mă vedeam capabilă să mă implic într-o demonstraţie.

Anii '60, care pentru mine şi Joe au debutat atât de previzibil, nu s-au încheiat în aceeaşi notă. Calea pe care domnul şi doamna Joseph Mediii Patterson Albright ar fi trebuit s-o urmeze era blocată.

Nu mă deranja prea mult; viaţa mă învăţase să mă adaptez. Era mai greu pentru Joe. Unde avea să conducă această dificultate… nu puteam să-mi imaginez.

Pentru moment, ne îndreptam spre Washington, acolo unde se întâmpla totul. Joe avea ocazia de a-şi pune în valoare formidabilele abilităţi de scriitor şi de reporter de investigaţie. Alice şi Anna mergeau la şcoală; Katie era la vârsta gângurelii. Puteam să-mi continuu studiile postuniversitare – şi mai mult decât atât. Nu mai eram doar soţia unui director de ziar care trebuia să fie, mai presus de orice, asemenea soţiei lui Cezar. Pentru prima dată, puteam să mă implic eu însămi în politică.

Îl fi:! i! –; li i –;> K –.).

tt im.:!"

ani v i f rr

la Washington

ÎN MOMENTUL NUMIRII ca Secretar de Stat, unii au spus că am

plănuit toată viaţa mea de adult să obţin această funcţie. Lucrurile nu stau aşa. În cea mai mare parte a acestei perioade, nici nu mi-aş fi putut imagina aşa ceva. Ce e adevărat este că, pe măsură ce a devenit tot mai evident că Joe nu va fi niciodată director al *Newsday*, am început să mă gândesc la posibilitatea de a combina într-un fel dubla mea pasiune pentru politică şi diplomaţie. Dar care erau posibilităţile?

Femeile pe care le admiram cel mai mult fuseseră excepţionale în toate sensurile cuvântului; nu mă puteam aştepta să le urmez. Eleanor Roosevelt a avut o contribuţie spectaculoasă la redactarea Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului, dar a fost soţia unui preşedinte.

Indira Gandhi a devenit prima femeie prim-ministru din istoria Indiei, dar fusese fiica unui prim-ministru. Golda Meir – profesoară în Statele Unite – a trebuit să se mute în Israel înainte de a fi considerată un potenţial lider. Bineînţeles că nu urmăream să fiu preşedinte sau prim-ministru, voiam doar o slujbă interesantă, de preferat în diplomaţie. Dar nu existau atunci multe femei în asemenea poziţii legate de politica externă. Puţine erau ambasador, dar cele mai multe dintre ele începuseră de timpuriu şi erau diplomaţi de carieră.

Aşa că nu aveam un traseu clar în minte, dar voiam să realizez ceva. Pentru a mă lansa pe un asemenea drum aveam nevoie de ecomandări adecvate şi de sprijinul cuiva cu suficienta încredere în mine pentru a mă ajuta – nu din milă, ci pentru că recunoştea valoaa pe care o reprezentam pentru el sau pentru proiectul său. În consecinţă, am continuat să lucrez la doctoratul meu şi ani profitat de orice ocazie pentru a obţine recomandări şi a-mi crea noi contacte.

Am început prin a deveni un voluntar de clasa A, strângând fonduri şi lansând o gazetă pentru o mică şcoală. Am făcut parte dintr-o varietate de comitete care consiliau în mai toate domeniile, de la educaţie la administraţie. Am contribuit la organizarea unor licitaţii. Am stat în faţa centrelor de vot îndemnându-i pe trecători să voteze şi le asiguram adăpost şi hrană puţinilor vizitatori cehoslovaci. Organizam petreceri şi picnicuri la ferma noastră de patruzeci şi şase de acri pe care o cumpărasem în Virginia, cu o casă de piatră veche de două secole, cu păşuni şi vaci. Făceam şi o mulţime de lucruri specifice unei mame: coseam câteodată o rochie sau un costum, corectam temele, stabileam un program după care diferiţi părinţi aveau să ia copiii de la şcoală, conduceam pe străzile nu întotdeauna sigure pentru

copii din Georgetown, pentru a vinde prăjiturele ale cercetaşelor. Aceste activităţi îmi aduceau multe satisfacţii, dar cu greu se poate spune că erau concentrate asupra unui domeniu. Viaţa mea părea un puzzle, numai că lucram cu piese de la mai multe jocuri în acelaşi timp şi nu exista nicio imagine completă care să îmi spună cum se vor termina toate acestea.

CÂND AM REVENIT la Washington în 1968, ne-a fost uşor să ne integrăm, pentru că Joe era încă parte a unui grup respectat – cel al jurnaliştilor. Dar aveam mai puţine visuri legate de viitorul nostru, «i oraşul era, în egală măsură, mai puţin visător. Camelot1 dispăruse. Protestele legate de Vietnam şi campania pentru drepturi civile sufocau acum capitala. Imediat după asasinarea lui Martin Luther King Jr., Resurection City2 a fost ridicat pe Mall pentru a le armnti oamenilor politici de Campania Săracilor. Când Joe şi alţi amelot este oraşul legendar în care regele Arthur îşi avea curtea. Prin extrapoe> denumirea a fost utilizată în anii ’60 pentru a desemna Washingtonul în pe2 °? da lui John F. Kennedy (n.tr.).

„Oraşul învierii” (n.tr.). r ziarişti au realizat reportaje despre protestele de stradă, s-au „dotat” cu pălării confecţionate din materiale dure. Mama şi fratele lui Joe, Adam, aflaţi în vizită, s-au întors de la marşuri şi de la priveghiurile la lumina lumânării pentru a-şi spăla ochii de *gazele*, lacrimogene, într-una dintre manifestaţiile mai tumultuoase, Anne şi Alice au putut privi din dormitorul lor cum studenţii desprindeau cărămizi din trotuar pentru a le transforma în proiectile. La un moment dat a trebuit să plec în căutarea maşinii noastre, pe care protestatarii o mutaseră cu mâinile goale, pentru motive pe care nici azi nu le înţeleg, începând cu 1969, când deschideam televizoarele, în locul prezenţei elegante a lui JFK, vedeam figurile încruntate ale lui Richard Nixon şi Spiro Agnew.

Mulţi dintre prietenii noştri mai vechi plecaseră, dar am făcut tot posibilul pentru a ne reintegra în viaţa oraşului. Ca o liberală ce avea conştiinţă socială, voiam să fac totul pentru a elimina barierele economice, sociale şi rasiale care fragmentau Washingtonul acelor zile mult mai profund decât în prezent. Am încercat să mă implic în cursele electorale locale şi am făcut campanie pentru mărirea finanţării în şcolile de stat. În acelaşi timp, nu fără un oarecare sentiment de vinovăţie, mi-am înscris fetele la Beauvoir, o şcoală privată care începea de la grădiniţă şi mergea până în clasa a treia.

Beauvoir era instituţia aleasă pentru mulţi dintre copiii oamenilor politici, dar şi ai celor mai proeminente familii. Era una dintre cele trei şcoli asociate cu Catedrala Naţională din Washington, dar cu greu putea fi numită flexibilă.

Felul meu de a compensa – sau de a raţionaliza – a constat în a conduce o campanie pentru a recruta profesori şi studenţi afro-americani şi pentru a spori fondurile alocate burselor. Era un debuşeu cu adevărat nou pentru energia mea şi am descoperit că aveam talent pentru aşa ceva. Nu mai strânsesem niciun ban până atunci, dar consideram strângerea de fonduri în primul rând ca pe o chestiune de organizare şi – dat fiind trecutul meu marcat de luarea de notiţe, creioane colorate şi fişe de index – eram organizată.

Poate că sună ciudat, dar nimeni nu ar citi această carte dacă nu mi s-ar fi cerut să fiu membră în consiliul de administraţie de la Beauvoir şi să conduc campania anuală de strângere de fonduri, care cepea în toamna lui 1969. În viaţă, un lucru duce la altul, şi situa a nu diferă în cazul recomandărilor personale la Washington.

s, o recomandare contează numai dacă este favorabilă, iar gram hotărâtă, indiferent de slujba pe care o primeam, să excelez.

Partenerul meu de strângeri de fonduri a fost, la un moment dat, n alt părinte, Harry McPherson – o legendă politică a acelor vremuri. Harry fusese consilier al lui Lyndon Johnson atât în Senat, cât şi la Casa Albă. Era binecuvântat cu un farmec texan şi râdeam, povesteam, cântam melodii *western* în timp ce trimiteam cereri de fonduri pe care Harry, glumind, le semna câteodată cu numele lui LBJ1.

Succesul meu în acest domeniu a fost remarcat şi mi s-a cerut să devin preşedintă a consiliului de la Beauvoir, iar Harry mi s-a alăturat ca membru.2 La un moment dat, am avut o problemă cu un alt membru al consiliului, care era foarte bine privit în comunitatea noastră, dar era acuzat că înşelase oameni cu o schemă piramidală.

Era o situaţie neplăcută, dar nu aveam de ales: persoanei în cauză trebuia să i se ceară să demisioneze. Harry era alături de mine când am dat nefericita veste. Trebuia să fiu dură, dar şi diplomată.

„Madeleine", mi-a declarat Harry când totul se terminase, „pentru a folosi o veche expresie texană, tu eşti persoana potrivită cu care să mergi la puţ". Nu mai primisem niciodată un asemenea compliment din partea unui bărbat. Pentru mulţi ani de atunci, oricând mi se cereau recomandări, apelam la Harry. Mă sprijinea de fiecare

dată.

În orice caz, un alt eveniment de la Beauvoir mi-a schimbat cu adevărat viaţa. Unele persoane, care mă văzuseră la lucru la şcoală, m-au întrebat dacă n-aş fi fost dispusă să organizez un dineu în vederea strângerii de fonduri pentru campania prezidenţială din 1972 a senatorului de Mâine, Edmund Muskie. Am răspuns că aş fi încântată, şi aceasta din două motive: îmi doream ca un democrat să recâştige fotoliul de la Casa Albă şi îmi plăcea acţiunea.

Cu patru ani în urmă, Muskie îşi impresionase alegătorii cu integritatea şi inteligenţa sa, în calitate de partener al lui Hubert

2 Lyndon Baines Johnson (n.tr.).

a Preşedintă, dedicam atât de mult timp şcolii, încât mama izbucnea: „Ce e cu e Şi cu şcoala asta? Te porţi ca şi cum ar fi Harvard, dar e, de fapt, doar o biată

Eră H

m tă cu şcoală până la clasa a treia!”

Humphrey, în ciuda eşecului înregistrat. Cu o figură proeminentă şi un corp deşirat, înalt de aproape doi metri, era adeseori comparat cu Lincoln, în ajunul alegerilor legislative de la jumătatea mandatului) Muskie lansase un apel televizat pentru moderaţie în politică, fapt care i-a mărit dramatic popularitatea, între numeroşii candidaţi democraţi în 1972, Muskie ieşea în evidenţă prin experienţă şi recunoaştere oficială. Războiul din Vietnam reprezenta încă tema predilectă în dezbateri şi opoziţia sa argumentată îi câştigase pe mulţi dintre liderii partidului. Dar cu două săptămâni înainte de alegerile din New Hampshire, publicaţia ultraconservatoare *Manchester Union Leader* a dat publicităţii o scrisoare care afirma – neadevărat, de altfel – că Muskie tolerase utilizarea cuvântului „Canuck” pentru a-i desemna pe canadienii de origine franceză, care trăiau în număr mare şi în New Hampshire.1 Ziarul cuprindea şi un editorial care lovea în soţia lui Muskie, Jane, pe care o acuzau de comportament „nepotrivit unei doamne” – se spunea că ar fi mestecat gumă şi ar fi înjurat.

Furios, Muskie a urcat în spatele unui camion oprit în faţa sediului *Union Leader*, pentru a se apăra şi pentru a protesta faţă de directorul ziarului care îi atacase soţia. Scena era emoţionantă şi, relatau ziariştii, în timp ce începuse să ningă, pe obrajii senatorului au apărut lacrimi. Astăzi, un om politic care ar izbucni în plâns

apărându-şi soţia ar urca probabil în sondaje, în 1972 însă se presupunea că bărbaţii nu trebuie să plângă în public, mai ales atunci când candidează la preşedinţie. Muskie a insistat că tot ceea ce văzuseră ziariştii erau fulgi de zăpadă topiţi. A câştigat primul tur al alegerilor, dar la o diferenţă mai mică decât se estimase. Brusc, campania sa avea probleme.

Acest pas înapoi a mărit presiunea asupra mea. Erau şase săptămâni între alegerile din New Hampshire şi dineul pe care fusesem rugată să-l organizez pentru strângerea de fonduri. Iniţial, dineul conta datorită banilor. Acum urma să fie în atenţia tuturor pentru a se vedea dacă oficialii democraţi de la Washington erau încă entuziasmaţi de candidatura lui Muskie.

1 în anii următori a fost dezvăluit faptul că autorul scrisorii „Canuck" fusese Kenneth Clawson, directorul adjunct de comunicaţii al lui Nixon.

Am lucrat cu înfrigurare, cu mult ajutor din partea prietenilor, şi încercat să obţin preţul record, pe atunci, de 125 de dolari penun bilet. Am ales decoraţiunile, am comandat mai mult de o mie je meniuri şi am descoperit pe pielea mea complicaţiile legate de oliceperea invitaţiilor care trebuiau scrise pe hârtie reciclabilă şi tânărite de muncitori sindicalizaţi. Pe măsură ce ziua cea mare se apropia» eram tot mai emoţionată: biletele se epuizaseră. Urma să gtringem o sumă uriaşă şi, poate, aveam să-i dăm campaniei lui jyluskie impulsul de care avea nevoie.

În dimineaţa acelei zile am primit un telefon straniu de la Ambasada Ciadului, însărcinatul cu afaceri mi-a spus că fusese invitat la dineu de cei care se ocupau de campanie. „Când trimiteţi limuzina să mă ia?" L-am rugat să aştepte un moment şi am chemat oficialii de campanie1, care nu-şi aminteau să fi făcut o asemenea invitaţie. „Lăsaţi-l să vină oricum – au răspuns ei –, dar spuneţi-i că nu avem limuzine". Am transmis mesajul şi am uitat de acest telefon.

Dineul avea loc în sala de bal a hotelului Hilton din Washington. Muskie avea să fie sărbătorit de aproape toţi democraţii cu nume răsunătoare. Purtam ceea ce consideram eu a fi o rochie extraordinară, cu mult auriu, pe care o cumpărasem de la Bergdorf la piperatul preţ de trei sute de dolari. Pe cap aveam o perucă blondă de tip paj (pierdusem mult păr după naşterea gemenelor şi încă nu-mi crescuse suficient), cumpărată înainte de revenirea la Washington.

Nu ştiu cum, dar reuşisem să mă conving că oamenii vor crede că tot acel păr era al meu şi că voi fi ceea ce dorisem întotdeauna să fiu – o blondă sofisticata. Din fotografia pe care o am cu acea perucă îmi dau seama că n-aş fi putut păcăli pe nimeni.

De vreme ce eram responsabilă pentru dineu, nu mă puteam relaxa o clipă: trebuia să mă asigur că totul merge conform planului.

regâtirile din orele premergătoare evenimentului s-au desfăşurat ara incidente, dar apoi a apărut o florăreasă spunând că are afară în arr>ion cincizeci de „aranjamente florale" pe care le comandasem.

n *972, directorul de campanie al lui Muskie era Beri Bernhard, un renumit avoc Şi funcţionar public. Asistentul său era George Mitchell, cel care avea să-i ia loUI Muskie în Senat şi care avea să devină liderul majorităţii.

Am rămas muţi. Nu comandasem aşa ceva. În realitate, decorasem hotelul cu brazi naturali în ghivece.

Abia refuzaseră oamenii noştri florile, când a apărut un bărbat cu o duzină de lăzi de băutură care trebuia, de asemenea, plătită la livrare. „Nu, mulţumim, am spus, avem deja". Apoi câţiva oameni au intrat cu două sute de pizza mari, din nou plătibile la livrare.

Am trimis totul înapoi, în ciuda protestelor celor care le aduseseră.

Nu aveam nici cea mai vagă idee cu privire la ceea ce se întâmpla.

Venise momentul recepţiei pentru VIP-uri. Am zărit un cuplu îmbrăcat în costume africane şi m-am îndreptat către el. „Trebuie să fiţi de la Ambasada Ciadului".

„A, nu, mi-a răspuns bărbatul, eu sunt ambasadorul Kenyei". Am căutat cu privirea. La intrare era un alt cuplu african, apoi altul, şi altul, multe în costume tradiţionale, în spatele lor, am descoperit foarte repede, erau limuzine cu şoferi care aşteptau să fie plătiţi, într-o jumătate de oră, nu mai puţin de douăzeci de ambasadori africani se aflau acolo. Am început imediat să căutăm locuri libere, la un dineu la care mesele erau deja pline. Nu voiam să aranjăm o masă suplimentara, doar pentru africani: ar fi părut o insultă. Gretchen Poston, care aici a înghesuit oameni, dincolo şi-a convins prietenii, ne-a salvat şi astfel ambasadorii şi soţiile lor şi-au găsit locuri.

În cele din urmă, fiecare avea locul lui. Masa începuse. Am

respirat uşurată. Atunci au intrat două persoane pe care nu le recunoşteam. „O, Doamne, ce mai urmează?" mi-am spus şi am ridicat mâna pentru a-i opri. „Suntem magicienii angajaţi pentru a-i distra pe copii", m-au anunţat. Le-am spus că noi organizasem un dineu politic, nu o petrecere pentru copii. După câteva minute de discuţie, mi-au zis: „Suntem cu adevărat magicieni şi încă unii foarte buni.

Am deprins asta în Insulele Virgine. Dacă nu ne primiţi, vă vom transforma în ceva teribil". Nu m-am putut abţine să nu zâmbesc.

„La naiba, ce se poate întâmpla? Intraţi".

A doua zi, am luat prânzul cu echipa mea. Strânsesem mai mulţi bani pentru Muskie decât oricine altcineva înaintea noastră, dar aveam de-a face cu un şir de furnizori supăraţi, neplătiţi, cu care trebuia să ajungem la o soluţie. „Ce Dumnezeu s-a întâmplat?" Nu ştiam, dar bănuiam că fusese opera celor care se ocupau de campania ui rival democrat. Cel mai probabil, credeam noi, invitaţiile false livrările fuseseră aranjate de Dick Tuck, un faimos aventurier al mii politiob aflat atunci în slujba lui George McGovern, unul

H'titre principalii rivali democraţi ai lui Muskie. Doi ani mai târziu.

— Timpul audierilor pentru scandalul Watergate, am aflat, în cele din urmă, adevărul. Donald Segretti, avocatul care conducea camania de „trucuri murdare" pentru comitetul de realegere a lui

Hixon, plănuise totul. Republicanii, considerându-l pe Muskie cel

pai puternic candidat democrat, doreau să-i distrugă campania.

Segretti a mărturisit comitetului Watergate că singurul truc pe care s-a hotărât să nu-l aplice era trimiterea unor elefanţi în sala de bal.

După 1972 m-am întors de multe ori, cu diferite ocazii, la Hilton, cel mai recent ca membru al Cabinetului, şi de fiecare dată când păşesc de-a lungul holului ce duce spre marea sală de recepţii, mă gândesc la intrarea mea, în rochie aurie, cu perucă blondă, alături de senatorul Muskie. Deşi acesta nu a fost desemnat candidat la alegerile prezidenţiale, pentru mine acel dineu a marcat debutul unei prietenii nepreţuite cu senatorul şi cu familia sa, prietenie ce durează de multe decenii.

DUPĂ AGITAŢIA CAMPANIEI, mi-a venit greu să mă concentrez asupra tezei de doctorat. Nu pentru că ar fi fost foarte dificil, ci pentru

că mai erau atâtea altele de făcut. Scrierea unei dizertaţii presupune singurătate, în plus, aşa cum descoperă cele mai mult mame, copiii ocupă mai mult timp când sunt ceva mai mari decât în primele luni de viaţă. Au teme şi activităţi extraşcolare care trebuie, fiecare în parte, supravegheate. Bineînţeles, să-ţi petreci timpul cu copiii era mai distractiv decât să scrii dizertaţia, îmi plăcea în special vinerea după-amiaza, când terminau şcoala devreme şi făceam comisioane, mergeam să călărim sau le duceam la lecţiile de chitară. Iubeam „ceaiul între doamne", aşa cum îl numeau fiicele mele.

Dar chiar şi când fetele erau plecate la şcoală, telefonul suna ară încetare. Cu fiecare succes într-o activitate, sosea o invitaţie

Pentru o alta. Am adunat fonduri pentru campaniile senatoriale ale

1 Walter Mondale şi pentru cea a fiului lui Adlai Stevenson. Am

°st rugată să fac parte din Fondul Studenţilor Negri (redenumit curând Fondul Studenţilor de Culoare) şi din grupul Cetăţenii din D.C.1 pentru O Educaţie Mai Bună. Eram în comitetul director al Colegiului pentru Preoţi al Catedralei Naţionale şi, ca membru în consiliul Beauvoir, făceam parte automat şi din consiliul de administraţie al Catedralei Naţionale, „Adunarea Canonică", după cum i se mai spunea.

Catedrala este locul de desfăşurare al celor mai importante reuniuni episcopale şi ecumenice, dar şi al funeraliilor şi al celebrărilor religioase, în timp ce eram membră a Adunării, catedrala trecea printr-un vast program de extindere, ceea ce a însemnat că am participat la luarea deciziei privind viitoarea rozetă şi am dezbătut cum va arăta exact viitorul set de garguie. Când a fost pusă piatra de temelie pentru nava extinsă, am ţinut un discurs din amvon. Stând acolo, am simţit puţin din gustul visului din copilărie, acela de a deveni preot, deşi nici măcar episcopalienii nu hirotoniseau femei la acea dată. Aşa cum ştiu toţi cei care au avut o funcţie similară la o biserică sau într-o fundaţie, apar întotdeauna conflicte de personalitate sau de principii, care trebuie rezolvate. Deşi Adunarea îşi începea fiecare şedinţă cu o rugăciune, am aflat tot atâtea despre politică acolo, câte aş fi aflat într-o campanie electorală.

Mai târziu, când trebuia să-mi scriu un curriculum vitae, îmi era întotdeauna dificil să descriu această perioadă, pe care am început să o numesc „timpul faptelor bune". E adevărat că nu aveam o slujbă „adevărată", dar eram tot timpul ocupată. Am învăţat să organizez, să

conduc, să mediez, să motivez şi să mă asigur că întotdeauna îmi ţineam promisiunile. Cu toate acestea, mi se părea că activitatea mea nu era luată în seamă în afară şi îmi doream să fi existat un sistem de evaluare pentru munca de voluntariat, care să poată fi echivalat cu activitatea în guvern sau în lumea afacerilor.

„Prim-vicepreşedinte pentru comunicaţii" suna cu mult mai important decât „responsabil cu gazeta şcolii". Impresiile multora dintre oamenii influenţi la Washington s-au format în această perioadă, ele nefiind câtuşi de puţin uniforme. Unii mă vedeau ca pe o femeie energică, inteligentă, care putea duce lucrurile la bun sfârşit.

Districtul Columbia (n.tr.).

n-ar indiferent cât de sus aş fi urcat în aparatul guvernamental, alţii ontinuau să mă vadă, în primul rând, ca pe soţia prietenului lor sau a pe o mamă foarte amabilă, care se ocupa de transportul copiilor.

Şi apoi, era problema dizertaţiei. Mă simţeam ca iepurele alb din *Alice în Ţara Minunilor*, uitându-mă tot timpul la ceas să văd dacă mai am timp. Într-un final, am găsit şi soluţia: să mă trezesc înainte de dezlănţuirea zilnică a haosului din casă. Timp de aproape trei ani mă trezeam în fiecare dimineaţă la patru şi jumătate, îmi făceam o cană de cafea, urcam la etajul al treilea al casei noastre şi scriam.

O temă potrivită pentru dizertaţie trebuie să fie ceva mai mult decât originală şi documentată. Trebuie să-ţi menţină interesul pe parcursul intervalului prelungit în care o scrii, îmi alesesem subiectul cu câţiva ani în urmă, în august 1968, când împachetam pentru mutarea din Long Island la Washington.

Cu radioul răsunând în întreaga casă, ascultam cu sufletul la gură cum tancurile sovietice pătrundeau în Praga, zdrobind ceea ce fusese numită „Primăvara de la Praga". Era vorba de un experiment dramatic lansat sub conducerea primului-secretar Alexander Dubček, un slovac reformist, care încerca crearea unui „socialism cu faţă umană" – după cum îl numea. Sub Dubček, cenzura presei a încetat, deţinuţii politici au fost eliberaţi, au început reformele economice şi abuzurile guvernelor anterioare au fost denunţate.

Vălul de teamă care cuprinsese ţara timp de două decenii începuse să se risipească.

Deşi Dubček a insistat că programul său reformist era o problemă internă, conducerea totalitară de la Moscova nu era dispusă să-l accepte. Tancurile au intrat în ţară. Dubček a fost reţinut, dat afară

din partid şi i s-a interzis să vorbească în public fără permisiune-Cizma sovietică avea să strivească pentru o vreme opoziţia, dar comportamentul cehoslovacilor în primele opt luni ale lui 1968 a Dovedit, în cele din urmă, că nu sunt simple marionete ale sovietillor; strânsoarea ideologiei comuniste nu era indestructibilă.

Cu riscul de a părea subiectivă, trebuie să spun că Primăvara de raga a fost un dar de la Dumnezeu pentru cineva care căuta o ertlă de dizertaţie. M-am decis să scriu despre rolul presei cehosloace> îmbinând astfel cunoştinţele mele de limbă şi de istorie cu studiile din domeniul evoluţiei sistemelor comuniste şi cu interesul neştirbit pentru jurnalism.

Nimănui nu-i place cu adevărat să scrie o dizertaţie. Chiar profesorii care ulterior au scris alte volume privesc înapoi cu groază la această experienţă, însă asta nu-i împiedică să-şi supună studenţii aceloraşi rigori. Lucrarea ta devine punctul culminant al unor ani întregi de eforturi, în ea ţi-ai investit întregul tău ego; eşti judecat de oameni care nu numai că îţi stabilesc sentinţa, dar sunt, la rândul lor, judecaţi de colegii lor, pentru a vedea cât sunt de severi cu studenţii.

Aşa cum, mai devreme, mutarea la New York se dovedise benefică pentru că m-am putut înscrie la Institutul Rus al Universităţii Columbia, eram la fel de norocoasă să mă mut acum la Washington. Biblioteca Congresului se poate mândri cu o superbă secţie slavă. Acolo puteam studia principalele publicaţii cehoslovace, în încercarea de a stabili momentul în care ziariştii au simţit că se pot abate de la linia partidului. Mâzgăleam note pe fişe, aşa cum obişnuiam la Wellesley, numai că acum fişele erau puţin mai mari. Astăzi poate părea o tehnică primitivă, dar era satisfăcător să-mi văd dosarele umplându-se.

Materialul pe care îl parcurgeam era fascinant, dar îi lipsea ceva. Mult mai convingătoare erau analizele persoanelor pe care le-am întâlnit prin intermediul unui cuplu cehoslovac, Jan şi Meda Mladek, care locuiau mai jos de noi, pe aceeaşi stradă. Casa familiei Mladek era un loc primitor pentru vizitatori şi refugiaţi din Cehoslovacia, iar eu încercam să discut cu fiecare dintre ei. Doi ziarişti mi-au fost de mare ajutor, vorbind cu mine ore întregi, furnizându-mi informaţii şi dând viaţă acestora din urmă. În dizertaţie a trebuit să îi prezint ca surse anonime, pentru a-i proteja. Un sfert de veac mai târziu, nu mai am asemenea temeri. Era vorba de Olga Krîlovă şi de un bine cunoscut

reporter, Jiři Dienstbier.

Dienstbier fusese unul dintre cei mai proeminenţi comentatori radio pe parcursul celor opt luni ale Primăverii de la Praga. Chiar şi în timpul invaziei sovietice a reuşit să menţină transmisiile Radio Praga şi să relateze onest evenimentele. Cu ajutorul unor colegi, a fost însărcinat să meargă la Washington. Nu mi-a venit să cred când s-a decis să se reîntoarcă în Cehoslovacia. Avea să fie, cu siguranţă, arestat, jgjeredea că datoria faţă de ţară îi cerea să revină. Când a făcut-o, a fost obligat să renunţe la jurnalism şi să accepte slujbe înjositoare, în ele din urmă, a fost arestat. Când Dienstbier a dispărut dincolo de EOrtina de Fier, nu mai ştiam dacă îmi va fi dat să-l revăd.

Obţinerea titlului de doctor a fost cea mai grea provocare pe care a trebuit s-o înfrunt vreodată singură. Mi-a luat treisprezece ani-Am început când Anne şi Alice abia făceau primii paşi. Când am terminat, erau la liceu, în tot acest interval m-au luat peste picior, spunându-mi că nu ar trebui să-şi termine temele atâta vreme cât nici eu nu eram în stare.

Pe l mai 1975 dimineaţa, într-o cameră de hotel din New York, într-o zi neobişnuit de caldă, am pus pe mine rochia de lână verde oliv ce-mi purta noroc şi m-am îndreptat spre universitate pentru a-mi susţine dizertaţia, în mod specific mie, aveam emoţii. Examinatorii întruchipau chiar Europa Centrală. Printre ei se numărau un profesor maghiar, un iugoslav, un polonez şi un expert în probleme bulgare. Dat fiind trecutul meu, subliniasem rolul unic jucat de ziarişti în Boemia şi în Cehoslovacia interbelică. Profesorii au reacţionat ca şi cum aş fi jignit jurnaliştii din ţările de origine; fiecare simţea că propria istorie naţională era unică. Aşa că am început să transpir, atât de căldură, cât şi din cauza întrebărilor detaliate. Cu toate acestea, am primit nota maximă, într-o stare triumfală, mi-am sunat imediat părinţii. La fel de specific pentru mine, fusesem singura care avusese îndoieli în privinţa reuşitei. Joe era atât de sigur, încât organizase deja petrecerea-surpriză, cu care am fost întâmpinată la întoarcere.

CÂND AU ÎNCEPUT pregătirile pentru campania din 1976, cei care lucraseră pentru Muskie au început să-şi spună că el ar trebui să candideze din nou pentru preşedinţie. Deşi nu fusese desemnat candidat în 1972, ca preşedinte al Comitetului Senatului pentru Buget 1§1 făcuse un nume din încercarea de a aduce sub control procesul naotic de alocare a fondurilor. Iniţiase legi de o importanţă istorică

Privind protecţia mediului, care vizau purificarea apelor şi a aerului Poluat din ţara noastră, şi conducea un subcomitet de supraveghere, °are identifica cheltuielile guvernamentale nejustificate. Muskie era un democrat liberal, dar se născuse în zgârcitul Mâine: „Nu e nimic liberal – a declarat el – în a irosi banii contribuabililor". Muskie era cunoscut, şi renumele era bine meritat, pentru temperamentul său dur, dar democraţii şi republicanii deopotrivă îl admirau pentru forţa şi principiile sale.

Am crezut că aveam ocazia de a lansa candidatura lui Muskie atunci când i s-a cerut să dea răspunsul Partidului Democrat la mesajul preşedintelui Ford privind Starea Naţiunii în 1976. Discursul lui, susţinut înainte de alegerile de la jumătatea mandatului legislativ, s-a dovedit un imens succes. Sperând să repetăm acelaşi efect, am apelat la unii dintre cei mai respectaţi oameni ai Partidului Democrat, pentru a pregăti prezentarea. Printre ei se numărau Bob Squier, un consultant politic cu mare experienţă, care jucase rolul-cheie în redactarea discursului din 1970, Richard Goodwin, care scrisese pentru preşedintele Kennedy şi pentru fraţii acestuia, şi faimosul specialist în sondaje, Patrick Cadell. Sarcina mea era să strâng banii necesari pentru a-i plăti pe aceşti oameni. Credeam că eforturile noastre vor fi răsplătite.

Un semn de rău augur a apărut atunci când Bob Squier a fost citat în *New York Times* comentând în legătură cu posibila candidatură prezidenţială a lui Muskie: „Îmi asum poziţia doctorului Frankenstein: noi l-am inventat pe Muskie în 1970 şi îl putem reinventa în 1976". Apoi, întâlnirile fără sfârşit ale celor trei nu au reuşit să producă un proiect de discurs acceptabil.1 A urmat transmisia televizată, a cărei primă imagine îl arăta pe Muskie stând într-un scaun prea mic pentru el şi dându-şi ochii peste cap, pentru că pe monitor era afişat un alt text. Cei pe care îi invitasem la mine acasă să vadă discursul au izbucnit în râs, în timp ce eu încercam să le distrag atenţia cu tăvile de apetitive, în cele din urmă, senatorul s-a dovedit credibil, dar nu strălucitor, aşa că nu a candidat.

Oricum, Muskie a ajuns pe scurta listă a vicepreşedinţilor luaţi în consideraţie de Jimmy Carter, în timp ce Muskie zbura spre Georgia pentru a fi intervievat, eu am fost trimisă la New York, unde se organiza Convenţia Democrată, pentru a face aranjamentele

1 în final, o mare parte a discursului a fost scrisă de doi membri

ai sfaff-ului senatorial, John McEvoy şi Al From.

necesare şi pentru a instala o linie telefonică privată în camera lui lyluskie. Carter voia să discute cu toţi candidaţii pentru vicepreedinţie fără a fi auzit de alţii. După ce Carter a fost desemnat, am aşteptat. Telefonul a venit în dimineaţa de 15 iulie, dar pe linia hotelului – nu pe cea privată pe care o instalasem atât de laborios, Muskie a răspuns. Cam în trei secunde a şi pus receptorul jos. Tot ceea ce spusese Carter a fost: „Nu aţi fost selectat. Vă mulţumesc".

Lipsa de politeţe a durut o bună bucată de timp.

La puţin timp după ce am revenit la Washington, asistentul legislativ principal al lui Muskie s-a alăturat campaniei Carter-Mondale.

jă Tu era clar cine îl va înlocui. Pentru că nu mai lucrasem în Senat, nu eram deloc sigură că aveam calificarea necesară, dar Joe m-a sfătuit să încerc. Pentru prima dată, titlul de doctor a făcut diferenţa.

Muskie putea spune: „Am angajat-o pe doamna dr. Albright pentru această slujbă importantă", mai degrabă decât: „Am angajat-o pe soţia lui Joe Albright care, în plus, a strâns şi o mulţime de bani pentru mine". Deci în 1976, la vârsta de 39 de ani, cu trei copii, am obţinut prima slujbă plătită cu normă întreagă de *la Encyclopaedia Britannica*, cu cincisprezece ani înainte.

Statele Unite erau ocupate cu celebrarea bicentenarului. Aveau loc festivaluri, parade, superbe focuri de artificii şi alegerile prezidenţiale. Părinţii mei, aşa cum le era obiceiul, ne-au sunat să se asigure că nepoţii lor cântau cântece patriotice şi să le readucă aminte cât de norocoşi erau că trăiau în Statele Unite. Şi eu simţeam acelaşi lucru. Ca asistent legislativ principal al lui Muskie, pătrunsesem, în cele din urmă, în interiorul sistemului, acolo unde se luau deciziile şi unde pregătirea mea avea să continue.

Am învăţat de la cei mai buni. Ed Muskie era un mentor extraordinar, în sensul că puteam învăţa enorm numai studiindu-l în timp ce lucra, atât în public, cât şi în spatele scenei. Senatorul ştia să ţie moderat când căută să obţină informaţii şi să construiască alianţe, dar ştia şi când să-şi dezlănţuie temperamentul, pentru a-i rage la răspundere pe oficiali şi pentru a-şi îngheţă oponenţii. A lulra Pentru Muskie presupunea obligaţia de a învăţa foarte repede, Pentru că era inacceptabil ca senatorul veteran din Maine să aibă un ubaltern care nu putea ţine pasul.

Devenisem brusc o bună cunoscătoare a industriilor vitale pentru Mâine, precum pescuitul, încălţămintea şi hârtia. Aveam responsabilitatea redactării unui memorandum înainte de fiecare vot, pe orice subiect. Am contribuit la construirea argumentelor în favoarea controversatului tratat care oferea statului Panamá controlul asupra Canalului şi am învăţat metodele prin care Congresul poate influenţa politica externă – lecţii ce s-au dovedit ulterior nepreţuite.

Majoritatea asistenţilor senatorilor erau cu cinci sau zece ani mai tineri decât mine, necăsătoriţi sau recent căsătoriţi. Seara se răspândeau prin numeroasele localuri din apropierea Capitoliului, pentru a discuta politică sau pentru a flirta. Eu mergeam direct acasă. Alice şi Anne aveau cincisprezece ani, iar Katie, numai nouă. Simţindu-mă vinovată, am întrebat-o dacă o deranja faptul că îmi luasem o slujbă cu normă întreagă. A răspuns „nu", pentru că avea să ştie cel puţin unde eram; înainte, din cauza atâtor activităţi de voluntariat, cu greu îmi putea de de urmă. Şi, din prima până în ultima zi în slujba guvernului, mi-am fixat drept regulă ca orice telefon din partea uneia dintre fiicele mele să aibă, în măsura posibilului, prioritate.

Într-o seară, când am intrat în casă, Katie era foarte nerăbdătoare să ştie ce se întâmplase. „Mamă, când am sunat la tine la birou, mi s-a spus că eşti pe podea cu senatorul Muskie. Ce făceaţi voi doi?" I-am explicat că activitatea legislativă se desfăşura în sala Senatului.1 A doua zi, i-am povestit întâmplarea lui Muskie, care întotdeauna o plăcuse pe Katie, pe care o şi poreclise Katydid. Când l-a întâlnit pentru prima dată – avea numai cinci ani – s-a uitat în sus la bărbatul de doi metri şi a întrebat: „Domnule senator Muskie, sunteţi un uriaş?"

Oricine a urmărit viaţa în Washington ştie despre lupta dintre puterea executivă şi cea legislativă. Fiecare e invidioasă pe prerogativele celeilalte; fiecare se consideră mai reprezentativă; fiecare citează pe larg din Constituţie pentru a-şi susţine pretenţiile. Când cele două puteri sunt controlate de partide politice diferite, aşa cum s-a întâmplat la sfârşitul administraţiei Ford, conflictul este exacerbat.

1 Un alt joc de cuvinte: *floor* are atât densul de „podea", cât şi pe cel de spaţiu în care se desfăşoară lucrările unei adunări, ale unei reuniuni (n.tr.).

Când Jimrny Carter l-a învins pe preşedintele Ford în noiembrie 1976, ne-am bucurat să avem un democrat la Casa Albă, dar realitatea era mult mai complexă. Tabăra lui Muskie avea legături transe cu noul vicepreşedinte Mondale, dar selecţia pentru acest „ost crease resentimente. Necunoscând stilul lui Jimmy Carter, am – fost dezamăgiţi de prima scrisoare adresată de preşedinte senatorului nostru şi a cărei formulă de început era „Către Ed Muskie" şi nu

Dragă Ed". Nici primele întrevederi cu apropiaţii lui Carter nu au mers bine. Candidaseră „împotriva Washingtonului" şi păreau hotărjţi să menţină această atitudine. Exista multă nemulţumire în interiorul colectivului nostru legată de ceea ce consideram a fi aroganţa nou-venitului.

Într-o zi ne plângeam că senatorul nostru nu era tratat cu respectul care i se cuvenea, când Muskie a intrat în cameră, ne-a întrebat care era problema şi a spus: „Vreau să fie clar un lucru. Ştiu cine sunt şi mai ştiu că nu avem decât un preşedinte, iar acesta se întâmplă să fie democrat. Pe măsura abilităţilor noastre, vom coopera". Acestea erau ordinele. Au fost multe momente, în timpul administraţiei Clinton, în care îmi aminteam de aceste clipe şi îmi doream, visătoare, ca şi alţi membri democraţi ai Congresului să fi fost acolo pentru a învăţa lecţia respectivă.

ŞI PE MĂSURĂ CE ÎNCEPEAM să îmi pun viaţa în ordine, planurile lui Joe păreau să se năruiască. În primăvara lui 1970, în timpul convalescenţei după hepatita pe care a contractat-o după ce mâncase în străinătate stridii crude, a primit un telefon de la unchiul Harry.

Eram acolo şi am auzit protestele lui Joe: „Ce vrei să spui? Vinzi *Newsday*? Nu poţi face asta. Nu. Familia mea deţine patruzeci şi noua de procente". Convins că sub conducerea lui Bill Moyers *Newsday* devenea un purtător de cuvânt al liberalilor, Harry i-a transmis lui Joe că plănuia să vândă ziarul lui Norman Chandler, conservatorul proprietar al Companiei *Times Mirror*.

J°e şi Bill Moyers nu au fost niciodată apropiaţi, dar acum

Şi-au unit forţele pentru a strânge suficienţi bani în vederea cumpărârii celor cincizeci şi unu de procente aflate în proprietatea lui arry Guggenheim. Au reuşit, dar Harry nu voia să le vândă lor.

Joe şi familia sa au sfârşit prin a primi mai mulţi bani pentru acţiunile minoritare decât a primit Harry pentru majoritate, dar nu

banii erau importanţi.

Deşi Joe a fost profund dezamăgit, şi-a revenit rapid. A scris un volum, *What Makes Spiro R un*, spunând pentru prima dată întreaga poveste din spatele evenimentelor murdare ce au condus la demisia forţată a lui Spiro Agnew din funcţia de vicepreşedinte al lui Nixon.

Apoi şi-a continuat cariera de jurnalist de investigaţie, lucrând pentru *San Francisco Chronicle* şi pentru alte ziare, apoi pentru grupul de presa Cox.

Cercetând, a aflat că un număr de instalaţii nucleare militare pe care guvernul american le terminase aveau nevoie de modernizarea sistemului de securitate. Dându-se drept om de afaceri interesat de aceste contracte, a primit hărţi ale fabricilor de armament şi i s-a permis să le viziteze, găsindu-se astfel în imediata apropiere a unor arme nucleare. A scris o serie de articole convingătoare despre lipsa unei securităţi adecvate la aceste instalaţii. Seria a câştigat numeroase premii şi a fost nominalizată pentru Premiul Pulitzer – visul oricărui jurnalist. Joe şi-a permis să spere şi a fost dezamăgit când nu a câştigat. Am încercat să-i explic eşecul povestindu-i ceea ce auzisem despre deciziile în domeniul eticii ale comitetului de decernare, care hotărâse să nu mai acorde premii ziariştilor care lucrau sub acoperire. I-am sugerat chiar că unor membri ai juriului s-ar putea să le displacă numele său, din diverse motive. Dar nimic din ce îi puteam spune nu îi micşora durerea.

Eram însă de acord că duceam o viaţă minunată. E drept că Joe nu devenise director de ziar, dar lucra în profesia pe care şi-o alesese şi era respectat de colegii săi.

Un portret al familiei Albright la jumătatea anilor ’70 ar fi arătat un cuplu căsătorit, fericit, cu trei fiice frumoase şi inteligente.

Mergeam în continuare în Georgia pentru a vâna şi a ne relaxa.

Schiam în Colorado. Aveam propria noastră fermă în Virginia, unde cumpăram pământ de câte ori aveam ocazia şi unde munceam în jurul vechii case de piatră. Aveam atât de multe de făcut la fermă grădinărit, vopsit, construit –, încât începusem să o denumim Gulagul Albright, dar în egală măsură ne plimbam, citeam, jucam tenis.

DOAMNA SECRETAR DE STAT

mergeam la cursele locale sau pur şi simplu priveam vacile răspândite *pe* păşune, cu fetele noastre „galopând” în jurul lor. Joe nu se dădea niciodată înapoi de la licitaţii, şi calităţile lui de ofertant au

absolut ferma de lucruri extraordinare, în contrast cu copilăria mea, aveam multe rude în jur. Părinţii mei şi ai lui Joe ne vizitau periodic. Fratele meu, John, devenit economist, se mutase la Washington împreună cu soţia, Pamela, veneau la fermă la fiecare sfârşit de săptămână şi ne deveneau părtaşi într-ale muncii şi distracţiei.

Ne creasem un grup plăcut şi variat de prieteni, dar cele mai bune momente erau cele petrecute împreună. Joe îmi era nu numai soţ, ci şi cel mai bun prieten.

Wini Shore de la Wellesley devenise acum Wini Shore Freund şi încă era o persoană căreia mă puteam destăinui. Wini avea şi ea o căsnicie fericită şi nişte fiice minunate. „Nu-i aşa că suntem norocoase?" am întrebat-o.

— Nu spune asta, s-a înfiorat ea, sunt superstiţioasă.

fă

j... *! t:? 1 f; 1 1

ti; – Aşi!: JifOIQ!: tfi).} *rifu*.< *s*... ywijrfio iii

V?} de

."?</.

— O «; i»

CARICOLUL VI

f! te >! >.

„.

D & la un polonez la altul

«ion atf

ÎN VACANŢA DE CRĂCIUN a lui 1976 eram acasă, bolnavă de pneumonie. Telefonul a sunat; era fostul meu profesor, Zbigniew Brzezinski. Peste ani stabilisem relaţii de prietenie şi, la o petrecere gen bal mascat organizată la casa familiei sale din New Jersey, purtasem un costum ce reprezenta... partea din spate a unui cal. Ceva mai recent îmi telefonase în Maine, unde eram cu Muskie în noaptea alegerilor, preocupat de rezultatul strâns şi nerăbdător să afle în ce direcţie mergeau cele patru voturi ale statului. Acum, cu abia perceptibilul accent polonez pe care îl cunoşteam atât de bine, Zbig mi-a spus: „Preşedintele Carter mi-a propus să fiu consilierul său pe probleme de securitate naţională".

— Ştiu, i-am replicat. Felicitări, e o veste minunată!

— Îmi poţi găsi un loc unde să stau?

— I-am spus glumind:

— Bineînţeles, dar credeam că ai sunat ca să îmi oferi o slujbă.

— Nu, a răspuns. Am sunat doar ca să găsesc o locuinţă.

— Ulterior s-a mutat permanent în McLean, Virginia; familiile noastre au devenit tot mai apropiate. A ajutat şi faptul că soţia sa era tot o americancă de origine cehoslovacă şi absolventă la Wellesley. La începutul lui 1978 ea m-a sunat să mă întrebe despre petrecerea anuală pe patine şi dacă mai aveam carne de căprioară

J6 la fermă. De asemenea, m-a întrebat, dar nu am acordat mare. portantă, dacă eram interesată să lucrez pentru guvern. I-am dat locaţia petrecerii, i-am spus că, de fapt, nu vânasem căprioara şi că „Oii plăcea să lucrez la Capitoliu împreună cu Muskie.

Mai târziu, în aceeaşi zi, unul dintre asistenţii din biroul nostru mi-a SPUS că doctorul Brzezinski era la telefon „în legătură cu discuţia pe care ai avut-o cu Muska…", a început Zbig, iar eu mă întrebam la ce se referea, la patinaj sau de carnea de vânat. Apoi: „Ai vrea să lucrezi la Casa Albă?"

Mă aflam într-un birou tipic de la Senat, în care toţi stăteam practic unul peste altul. Cu o voce joasă, i-am zis: „Nu, îmi place ceea ce fac acum". Imediat ce am închis, am decis că era nebunesc să refuz atât de rapid, aşa că am alergat la o cabină telefonică în hol şi am sunat imediat înapoi. „M-am grăbit", i-am spus şi am stabilit data unei întâlniri.

Într-adevăr, nu ştiam dacă să accept oferta. Nu îl întâlnisem niciodată pe preşedintele Carter şi petrecusem un an criticând modul de abordare a relaţiilor noii administraţii cu Senatul. De cealaltă parte, la Casa Albă puteam lucra exclusiv în domeniul politicii externe şi nemijlocit cu Brzezinski. În plus, Joe mă îndemna să accept. „Asta ţi-ai dorit dintotdeauna. Nu mai sta pe gânduri!"

Slujba consta în gestionarea relaţiilor Consiliului Securităţii Naţionale (CSN) cu Congresul. Aş fi lucrat împreună cu personalul CSN pentru a prezenta Congresului priorităţile de politică externă, coordonând strategia legislativă a administraţiei, participând la întrevederile preşedintelui cu membri ai Congresului, răspunzând la interpelările venite de la Capitoliu.

Nu mă gândisem niciodată că îl voi părăsi pe Muskie. Aveam o relaţie extraordinară şi puteam învăţa mereu câte ceva de la el. Dar

°încât de mult îl plăceam, Muskie a reuşit să mă înfurie manifestodu-şi îndoiala legată de capacitatea mea de a face faţă noului

Post. Nu era sigur, afirma el, că o femeie poate reuşi într-o slujbă egată de relaţiile cu Congresul, în bună măsură pentru că, practic, w senatorii şi membrii Camerei Reprezentanţilor erau bărbaţi.

Ieşi trei dintre cei cinci copii ai săi erau fete şi avea o soţie foarte rajoasă, Muskie era nesigur atunci când avea de-a face cu femei

MADELEINE ALBRIGHT)

pe plan profesional, lucru dovedit şi de petrecerea mea de adio Stând în faţa tuturor, a spus: „Am acum multe doamne în *staff*-\±\ meu, dar întotdeauna o voi preţui pe Madeleine pentru că a fost prima care a adus sexul la birou". Ne-am holbat toţi la el şi am început să râdem.

„Domnule senator", i-am răspuns, „cred că aţi vrut să spuneţi «feminitatea»". Referindu-se la propria sa origine etnică şi la cea a noului meu şef, a continuat: „Îmi pare foarte rău că Madeleine pleacă, dar asta înseamnă că va fi pentru totdeauna cunoscută drept prima femeie din lume care a trecut de la un polonez la altul".1

TATA VENEA destul de frecvent la Washington cu afaceri şi, împreună cu mama, a fost prezent la dineul pentru strângerea de fonduri destinate lui Muskie. Cred că l-am surprins cu activitatea mea; cu siguranţă el m-a surprins cu a sa. În anul nunţii mele devenise decanul Şcolii Postuniversitare de Studii Internaţionale a Universităţii din Denver. îi plăcea ideea construirii a ceea ce el numea „Harvard-ul Vestului" şi a strâns o mulţime de fonduri în acest sens.

M-am bucurat că a putut să mă vadă alăturându-mă lui Muskie şi îmi doream să fi trăit suficient pentru a mă vedea la Casa Albă.

Tata a murit relativ tânăr. Nu avea încă şaizeci şi opt de ani şi nu fusese bolnav pentru mult timp. Deşi de-a lungul anilor a mai avut probleme cu stomacul, era relativ sănătos şi preocupat mult mai mult de sănătatea mamei, în al şaselea deceniu de viaţă, mama fusese diagnosticată cu o boală incurabilă – scleroderma. După aceea, tata era constant tulburat de simptomele ei: degete vinete, piele tot mai dură, dificultăţi respiratorii.

Sănătatea mamei nu îi împiedica să călătorească, în primăvara lui 1977 tata şi-a terminat cartea „Cehoslovacia în secolul al XX-lea" şi începuse un alt proiect dedicat Legiunii Cehe, formaţiunea militară abandonată în Rusia la sfârşitul Primului Război Mondial. A plecat să vadă ce poate găsi în arhivele britanice. Când s-au oprit la Washington, pe drum, au venit la fermă şi, în timpul unei plimbări, au început să

urce pe colina din spatele casei. Pentru prima dată, tata a

1 Joc de cuvinte: *Pole* desemnează în limba engleză atât o persoană de origine poloneză, cât şi polul geografic (n.tr.).

ecunoscut că era prea obosit să continue; a trebuit să coboare ei itru a trage un pui de somn.

Cu toate acestea, părinţii mei s-au simţit bine în Europa; au avut ciuar °*cazia* de a-l revedea pe fratele tatălui meu, cu care se împăcaseră după atâţia ani. Apoi, la scurt timp după ce au revenit, în aprilie, mama m-a sunat să îmi spună că tata se îngălbenise. M-am gândit că era vorba de hepatită şi am zburat spre Denver. La spital, în timp ce aşteptam rezultatele, tata insista că se simte bine. Înotase cu două zile în urmă. Eram optimişti, dar rezultatele au dezvăluit că avea cancer la pancreas. După operaţie, am fost din nou optimişti, întrucât chirurgii ne asiguraseră că îndepărtaseră toată tumoarea.

Tata începuse să-şi recapete puterile şi a reluat înotul.

Câteva săptămâni mai târziu, mama, panicată, mi-a telefonat iar.

Tata se simţea din ce în ce mai rău. Avea febră mare şi halucina.

M-am întors la Denver, unde doctorii mi-au spus mie, lui Kathy şi lui John că şi ficatul îi fusese afectat de cancerul care acum se răspândea în tot corpul. Nu mai era nimic de făcut. Chiar şi după toţi aceşti ani petrecuţi în Statele Unite, mama era obişnuită cu doctorii europeni, care nu îţi spuneau niciodată exact ce nu mergea bine.

Când a auzit verdictul, a leşinat.

Intrând în camera tatălui meu, am fost şocaţi să vedem cât de mult se deteriorase starea lui. Un om raţional şi cerebral toată viaţa, era acum doborât de boală şi de incoerenţă. Doctorii nu ne puteau spune cât mai avea de trăit. Am căzut de acord că vom face cu schimbul pentru a fi cu el. Kathy, fiind profesoară şi având vara liberă, a ales primul schimb. S-a dovedit a fi şi ultimul. John şi cu mine ne spuneam că nu ne credem vreodată în stare să ne luăm adio de la tatăl nostru, dar de atunci şi până azi nu am încetat să ne dorim să fi fost acolo cu mama şi cu Kathy când, pe 18 iulie 1977, a murit. Mama părea doborâtă de durere şi noi, cei trei copii, ne întrebam dacă va supravieţui. Fuseseră totul unul pentru celălalt, încă din adolescenţă. Pentru restul vieţii, şi-a făcut un obicei din a ne suna pe data de 18 ale fiecărei luni, pentru a depăna amintiri.

Aveam patruzeci de ani, eram, în mod evident, o persoană inde-Pendentă, dar tata îmi fusese cel mai bun prieten şi sfetnic, în

mod ciuat> deşi sufeream, nu mi-am spus niciodată „dacă aş fi…” Fusesem o fiică ascultătoare şi afectuoasă. Nu mă simţeam apăsată de niciun păcat făcut cu voie sau fără de voie. Şi pentru că încercam să-l imit, aveam sentimentul că îmi era tot timpul aproape şi nu am încetat niciodată cu adevărat să mă gândesc la el. Chiar şi azi, deşi nu am nevoie de stimuli speciali, mirosul sau imaginea unui bărbat fumând pipă mi-l readuce întotdeauna în memorie.

La înmormântarea din Denver, omagiile nu au contenit. John, Kathy şi cu mine eram impresionaţi să vedem cât de mult era respectat de foştii lui colegi şi studenţi şi cu câtă căldură vorbeau despre el. Casa ne era plină de flori, printre care şi un ghiveci neobişnuit, în formă de pian, umplut cu filodendroni. Când mama m-a văzut studiindu-l, mi-a spus: „Este din partea studentei favorite a tatălui tău”. „Cine?”, am întrebat. „O tânără femeie”, a replicat mama, „Condoleezza Rice” 1.

Tatălui meu îi plăcuse enorm să predea. Fusese votat cel mai bun profesor al universităţii de mai multe ori şi, după ce a părăsit postul de decan, a continuat să predea. Era foarte preţuit în cercurile academice, în parte datorită cărţilor sale şi numeroaselor articole ştiinţifice.2 Oricând intervenea un eveniment internaţional semnificativ, domnul doctor Korbel era rugat să-l comenteze.

Câteodată discutam despre ce s-ar fi întâmplat dacă nu ar fi preluat comuniştii controlul asupra Cehoslovaciei. Unii dintre cunoscuţii săi credeau că ar fi ajuns, în cele din urmă, ministru de Externe, dar tata nu vedea cu ochi buni aceste speculaţii. În mod evident, renunţase să spere la acel post când devenise cetăţean american. A schimbat costumul şi cravata pentru o helancă şi o haină sport şi şi-a lăsat barbă. Ştiu că

1 Condoleezza Rice s-a specializat în muzică – de aici pianul, dar şi-a schimbat specializarea după ce a urmat un curs al tatălui meu şi a colaborat cu el pentru teza de doctorat. Zece ani mai târziu, eu eram consiliera pe politică externă a lui Michael Dukakis şi căutam experţi pentru alcătuirea unei echipe de specialişti în vederea campaniei electorale. Am sunat-o pe Condi, gândindu-mă că era perfecta.

Era expert în probleme sovietice, locuia în afara Washingtonului şi era o femeie afro-americană. Dar după ce mi-am terminat discursul, mi-a răspuns: „Madeleine, nu ştiu cum să-ţi spun asta, dar sunt republicană”. „Condi, cum se poate? Am avut doar acelaşi părinte!” am rostit cu uimire.

2 în afară de prima sa carte despre Tito, tata a scris: „Pericol în Kaşmir", „Subversiunea comunistă în Cehoslovacia", „Polonia între Vest şi Est", „Destinderea în Europa: reală sau imaginară?", „Cehoslovacia în secolul XX".

g

— Şi aducă familia în America. După cum scria mama: „Obişnuia să una că a avut multe slujbe prestigioase, dar că aceea de profesor

— Ta oamenilor ce sufereau sub comunism îl întrista, dar nu a ezitat

universitar într-o ţară liberă îl făcea să se simtă cel mai bine".

Ieşi tata era cel care ţinuse familia pe linia de plutire, nu ar fi reuşit faj-a mama. Era o bună cunoscătoare de oameni, plină de farmec, capabilă să facă şi să spună cele mai cumplite lucruri – chiar şi lui. După cum povestea ea, tata avea un comportament foarte temperamental când era tânăr. Odată l-a scos din sărite un comentariu „arogant" al unuia dintre copii şi a trântit farfuria cu micul dejun atât de puternic, încât s-a spart, în seara aceea, la cină, noi aveam farfurii de porţelan, dar mâncarea lui era servită pe o farfurie de carton. „Ce înseamnă asta?", s-a răstit el.» NU avem suficiente farfurii pentru toţi", i-a răspuns ea, mieroasă.

Tata s-a încruntat, apoi a început să râdă, s-a ridicat şi a sărutat-o.

Părinţii mei nu au fost niciodată mai fericiţi decât în perioada în care au locuit în Colorado. Chiar şi atunci când banii nu mai reprezentau o problemă, mama a continuat să lucreze ca secretară într-un birou care se ocupa cu serviciile financiare, pentru că îndrăgea prietenii pe care şi-i făcuse acolo. Când soseau imigranţi cehoslovaci, îi adopta. Numeroşi studenţi veneau la cină, când masa era animata de discuţiile cu tata. El nu era de acord cu vizitele ei la ghicitoare sau la şedinţe de spiritism, aşa că aştepta până ce el pleca din oraş şi apoi găsea o prietenă care să o însoţească.

Părinţii mei au fost pentru nepoţii lor tot ceea ce bunicii mei nu au putut fi pentru mine, având o influenţă imensă asupra fiicelor mele. Mama făcea prăjituri împreună cu fetele şi le învăţa cântece cehoslovace, pe care ele nu le puteau înţelege. Mult mai important, le-a învăţat ce înseamnă o familie. Tata le-a învăţat să pescuiască şi să iubească istoria, în fiecare vară le trimiteam pe toate trei în

Colorado, pentru o vizită. Când fetele au plecat într-o tabără lângă

°lorado Springs, bunicii au fost acolo, în weekend-ul părinţilor.

e Crăciun, întregul clan se reunea la Aspen, inclusiv John şi athy, partenerii şi copiii lor. Fetele mele îi adorau pe Buni şi pe ale şi mă compară şi astăzi cu mama atunci când îmi fac griji şi tata când încep să comentez ultimele ştiri.

116 MADELEINE ALBRIGHT ş

Acum, când intram într-o nouă etapă a vieţii mele profesionale tata îmi lipsea extrem de mult. Mama, cu puterile ei extrasenzoriale obişnuia să-mi spună: „Stai liniştită, vede ce faci şi se bucură". Ar fi fost încântat de felul în care îi urmam pasiunile, aşa cum fusese în cântat când îmi obţinusem doctoratul. Când a scris ultima sa carte, dizertaţia mea era amintită în bibliografie, imediat după sursele prin, mare. Nu am fost niciodată tipul de om care poartă conversaţii imaginare, dar, în anii în care am servit administraţia Carter, am reflectat de multe ori la ceea ce tata ar fi gândit. Cred că ar fi aplaudat curajul lui Carter în a transforma problematica drepturilor omului într-un factor determinant al relaţiilor noastre cu alte state, deşi mă îndoiesc că în acelaşi timp s-ar fi putut convinge să spună, aşa cum a făcut-o Carter, că în felul acesta ar trebui să abandonăm „teama nemăsurata de comunism".

ÎN MARTIE 1978 m-am instalat în ceea ce era, practic, un dulap în subsolul Aripii de Vest a Casei Albe. Aş fi putut avea un birou mai mare, cu şemineu de marmură, dar ar fi fost în Old Executive Office Building1 unde se instalase cea mai mare parte a *staff-ului* CSN. în politica de la Casa Albă, ca şi în afacerile imobiliare, locaţia înseamnă totul.

Nu e neobişnuit pentru oamenii care manifestă un interes viu pentru politică să se mute în mod repetat dintr-un capăt în celălalt al bulevardului Pennsylvania. Experienţa lucrului pe Colina Capitoliului îţi îmbogăţeşte experienţa în ramura executivă şi viceversa.

Cu toate acestea, uimitoare e rapiditatea cu care cineva devine iritat de punctul de vedere al celeilalte puteri. Am avut o revelaţie de acest gen chiar din prima zi.

Ed Muskie era unul dintre consilierii din partea Senatului la negocierile legate de Tratatul Legii Mărilor care trebuia să revizuiască regulile internaţionale referitoare la exploatarea oceanelor.

Avea respect pentru acordurile internaţionale, dar era şi reprezentantul unui stat cu un ţărm lung şi cu o industrie piscicolă vitală din punct de vedere economic. Una dintre ultimele mele acţiuni în

1 Vechea Clădire a Birourilor Executive (n.tr.) –

DOAMNA SECRETAR DE STAT 1 1 7

I ţaţe de asistent legislativ principal al lui Muskie fusese redactaunei scrisori către preşedintele Carter, în care ne exprimam i unul de principiu pentru tratat, dar ne plângeam de eşecul admitraţiei în a înţelege problemele pe care acesta le-ar crea pentru iătorii noştri. Scrisoarea a fost semnata şi trimisă către Casa

Albă într-o vineri.

sosit la noul meu loc de muncă în lunea următoare, gata să-mi reiau noile responsabilităţi – una dintre ele fiind să răspund la corespondenţa sosită de la Senat. Pe birou se afla scrisoarea pe care o scrisesem eu însămi. M-am aşezat şi am schiţat un răspuns în care ne manifestam înţelegerea pentru preocupările alegătorilor senatorului, dar consideram că, în general, Tratatul Legii Mărilor era mult mai important pentru interesele Statelor Unite. Scrisoarea a fost dactilografiată pe coli de un verde-deschis, de tipul celor utilizate de preşedinte, persoanele autorizate au semnat-o şi a fost trimisă. Un moment specific Washingtonului.

Am petrecut trei ani lucrând pentru CSN şi fiind atentă la tot ce se întâmpla în jurul meu. Am învăţat cum funcţionau mecanismele de luare a deciziilor în domeniul securităţii naţionale, mi-am cizelat capacitatea de a trata cu Congresul şi m-am familiarizat cu o serie de chestiuni de politică externă foarte reale şi foarte actuale.

Eram încântată să lucrez la Casa Albă, unde fiecare încăpere şi coridor respiră istorie, dramă, intrigă, în schimb, spaţiul aflat la dispoziţia noastră era mic şi înghesuit, în timp ce urcam scările dinspre biroul din subsol spre prima mea şedinţă din Cabinet Room, mă întrebam cum a fost posibil ca nimeni din Casa Albă în perioada lui Nixon să nu fi ştiut de scandalul Watergate. Oficiali de diferite ranguri treceau în continuu unul pe lângă celălalt. Expresiile de pe figurile lor ar fi trebuit să trădeze ceva.

Apoi am intrat pentru prima dată în Cabinet Room. În jurul mensei mese ovale erau aşezaţi preşedintele, vicepreşedintele alter Mondale, Secretarul de Stat Cyrus Vance, Secretarul Apărării Harold

Brown, directorul CIA, amiralul Stansfield Turner, reşedinţele Statului Major Reunit, generalul George Brown, eziński şi câţiva senatori veniţi pentru a-l asculta pe preşedinte.

Grupul fusese reunit pentru a discuta pachetul privind vânzările de armament în Orientul Mijlociu. Preşedintele Carter a evidenţiat faptul că avea obligaţii faţă de securitatea Israelului, dar, în acelaşi timp, considera vitală consolidarea legăturilor cu naţiunile arabe moderate, prooccidentale. În acest scop, la mijlocul lui februarie administraţia a făcut public planul de a furniza Israelului şi Arabiei Saudite avioane F-16 şi F-15, iar Egiptului mai puţin sofisticatele F-5. Israelienii au obiectat faţă de livrările către arabi, iar comunitatea evreilor americani se opunea şi ea planului.

L-am ascultat cu atenţie pe preşedinte în timp ce explica de ce aceste livrări erau esenţiale şi am luat notiţe când senatorii au început să pună întrebări, pentru că era responsabilitatea mea să dau răspunsurile ulterior. Ca nou-venită, totul îmi atrăgea atenţia – studiam portretele aliniate pe pereţi, priveam pe fereastră şi mă întrebam cum va arăta vara Grădina de Trandafiri, atunci când vor apărea şi trandafirii.

Reuniunea s-a terminat şi am revenit în biroul meu, încântată de mine şi de slujba mea. Telefonul a sunat imediat. Era linia mea directă către Brzezinski. „Madeleine, vino sus, te rog". Zbig încă discuta cu oficialii care participaseră la şedinţă. „Vrei, te rog, să îţi consulţi notiţele şi să le spui domnilor secretari Vance şi Brown cum a formulat domnul preşedinte o anume chestiune legată de vânzări?"

Priveam în jos la mâzgăliturile abia descifrabile de pe carneţel şi mă simţeam ca în ziua examenului de doctorat. Nu luasem notiţe despre acea parte a întâlnirii, aşa că a trebuit să spun: „Nu pot". Lăsată să plec, m-am furişat înapoi în ascunzişul de la subsol, convinsă că voi fi concediată.

Gândindu-mă la ce avea să urmeze, mi-am spus ca cea mai bună apărare este atacul, aşa că imediat ce am aflat că e liber, m-am întors la biroul lui Brzezinski. Întreaga întâmplare reflecta faptul că fusesem numită într-o funcţie relativ importantă fără pregătirea care vine odată cu ascensiunea în ierarhie. Cu destul de multă obrăznicie, am spus: „Nu ştiam că am fost angajată ca secretară".

Fără să ridice vocea, Brzezinski mi-a răspuns că nu ştia despre ce vorbesc.

— Ai privit în jur la cei din Cabinet Room??»

ni

DOAMNA SECRETAR DE *SUNT* 119

— Bineînţeles. – Nu erai persoana cu funcţia cea mai mică?

— Fără îndoială.

— Ei bine, iată şi răspunsul. Nu eşti secretară, ci doar persoana u cel mai mic grad la o întâlnire la nivel înalt, şi asta e slujba ta.

Fusesem mustrată fără a fi pedepsită.

Când am început să mă simt mai confortabil în noua funcţie şi prietenia mea cu Brzezinski s-a consolidat, îndrăzneam să-l dojenesc şi eu. Mă angajase să lucrez cu Congresul, dar el însuşi nu înţelegea cu adevărat semnificaţia acestui lucru. Respingea ideea de a merge pe Colina Capitoliului, nu pentru că n-ar fi vrut să fie văzut acolo, ci pentru că i se părea o pierdere de timp întâlnirea cu un singur senator. Când se plângea, trebuia să-i amintesc că ei erau oficiali aleşi, în timp ce el nu era. Mai târziu în cariera mea, când eu însămi eram convocată la Capitoliu pentru a se ţipa la mine pentru ceva ce nu făcusem, trebuia să îmi amintesc ce îi spusesem lui Zbig.

Unul dintre cele mai bune aspecte ale slujbei mele era reprezentat de reuniunile săptămânale ale personalului, care nu erau deloc diferite de un seminar de prima mână. Era un grup strălucit.

Brzezinski a spus că ne va povesti întotdeauna întâlnirile sale cu preşedintele, atâta vreme cât nu vom transmite informaţiile mai departe. Nu s-a întâmplat aşa ceva şi s-a ţinut de cuvânt. După comentariile sale, alegeam un subiect de discuţie – de la dezavantajele şi avantajele limitării armamentelor la construirea unor noi relaţii cu China, la analiza felului în care vedea el evenimentele din Orientul Mijlociu – şi se aştepta ca fiecare dintre noi să contribuie, indiferent dacă intra sau nu în domeniul nostru de pregătire.

Pentru cei care îl vedeau pe Brzezinski numai la televizor, părea

O figură austeră, cu trăsături dure, pe care caricaturi ştii le-au transformat cu uşurinţă în cele ale unui vultur. Ca profesor mă temeam e el, dar ca şef era o persoană caldă. Nu numai că folosea doar cumtul „colegialitate", dar îl şi punea în aplicare. Nu ne prezenta ciodată ca pe subalternii lui; eram colegi. De multe ori, la sfârşitul

1 ei> cei care lucrau în aripa de vest se întâlneau în biroul săuntru a asculta ştirile sau pentru a discuta despre ziua respectivă.

tachinat pentru accentul său, iar frizura sa radicală era subiect

de discuţie. Hamilton Iordan spunea că arăta precum ciocănitoarea Woody. Nu am putut să ne abţinem din râs atunci când Brzezinski a apărut cu părul aranjat cu uscătorul, într-o încercare a purtătorului de cuvânt de a-i modifica imaginea.

Deşi cea mai mare parte a posturilor de directori în cadrul CSlăf sunt ocupate de bărbaţi, erau şi câteva excepţii. Strălucitoarea Jessica Matthews se ocupa de „problemele globale" – o categorie nouă de probleme de politică externă care includea unele dintre subiectele favorite ale preşedintelui Carter: drepturile omului, protecţia mediului şi unele chestiuni legate de resurse. Christine Dodson, pe care o întâlnisem la Columbia pentru prima dată, era asistenta şi confidenta lui Zbig. Christine şi cu mine am devenit şi am rămas apropiate. Este o femeie de un rar bun-simţ, una dintre puţinele persoane care niciodată nu înfrumuseţează adevărul.

Pe măsură ce timpul se scurgea, am început să colaborez tot mai strâns cu membri ai personalului prezidenţial. Credeau că pentru un specialist în politică externă mă pricep destul de bine la politică şi eram o democrată loială. Participam la reuniunile zilnice din Sala Roosevelt, care începeau dimineaţa la şapte şi jumătate, urmate de mic dejun şi de discuţii în sala de mese a Casei Albe. În fiecare dimineaţă rezumam ştirile internaţionale şi priorităţile zilei, evidenţiindu-le pe cele care îl priveau direct pe preşedinte sau pe vicepreşedinte.

Moartea unui lider important intra în această categorie de ştiri. Timp de mai multe săptămâni, am urmărit starea în continuă deteriorare a preşedintelui iugoslav Tito, 1 raportând în cele din urmă, pe 4 mai 1980, că murise. Tito fusese curtat de ambele superputeri şi câştigase în acelaşi timp respectul lumii în curs de dezvoltare.

De aceea, la funeraliile sale, America trebuia să fie bine reprezentată. Vicepreşedintele Mondale a fost desemnat să conducă delegaţia americană compusă din membri ai cabinetului şi diverşi alţi demnitari. Datorită legăturilor mele anterioare cu Iugoslavia, am

1 în 1978, înainte de a fi afectat de boală, am avut şansa – la treizeci de ani după *ce* i-am oferit flori la Belgrad – să-l întâmpin din nou, de data aceasta la o ceremonie desfăşurată pe peluza de la Casa Albă. Am fost uimită de starea excelentă în care se afla omul forte al Iugoslaviei, deşi era imposibil să nu-i observi părul portocaliugt şi eu invitată, în final, erau atât de multe personalităţi, încât nu ai fost loc suficient în partea din faţă a avionului pentru fostul nvernator Averell

Harriman şi pentru soţia sa, cunoscuta şi încântătoarea Pamela.

O personalitate care se „calificase" pentru un loc în faţă era marna preşedintelui, cunoscută nouă tuturor ca „Miz Lillian". Ea diferea ca stil, dar nu şi ca forţă a convingerilor de celebrul său fiu.

În vreme ce el era, din motive evidente, foarte grijuliu cu declaraţiile sale, ea era îndrăgită pentru francheţea şi voia bună care o caracterizau. Personalul ştia că o călătorie cu ea va fi o aventură. Nu putea dormi bine în avion şi avea nevoie să fie distrată. Am făcut cu schimbul. Mie mi-a venit rândul la miezul nopţii, când ea a ieşit de la toaletă după ce abia fusese Pamela Harriman. Cu pumnul plin de inele, mama preşedintelui ne-a spus într-un limbaj colorat că doamna Harriman le uitase pe chiuvetă. Apoi a adăugat: „Şi aţi văzut-o cum stătea pe braţul fotoliului chipeşului Walter Mondale?

Aşa de aproape? Cred şi eu, măritată fiind cu boşorogu' ăla!".

Avionul avea paturi care erau coborâte din plafon peste noapte şi apoi strânse dimineaţa. Noaptea se scursese, eram treji deja de o bună bucată de vreme, ne pregăteam să aterizăm, când Pamela a început să se plimbe de colo-colo printre scaune cu o expresie neliniştită pe figură. „L-a văzut cineva pe Averell?" a întrebat. Au fost verificate toate locurile şi toaletele. Nu era nici urma de octogenarul om de stat. Ne uitam unii la alţii cu uimire. Unde îl lăsasem pe Averell Harriman? Pamela era disperată. Apoi un membru al echipajului s-a gândit să deschidă patul de deasupra locului lui Averell. Evident, guvernatorul, fudul de-o ureche, nu auzise agitaţia de dimineaţă şi nu s-a ridicat din pat odată cu noi. Echipajul ridicase patul şi îl închiseseră în plafonul din care acum reapărea, aproape neşifonat.

CURBA DE ÎNVĂŢARE pe care o parcurgeam era foarte abruptă, dar era un urcuş euforic. Când m-a angajat, Brzezinski m-a îndemnat să nu încerc să dau o definiţie constrângătoare slujbei mele.

Pentru că asta ar fi însemnat să desemnez şi lucrurile pe care nu tre' Ula să le fac. „Ai grijă", mi-a spus, „să nu excluzi singură sarcinile teresante". În cele din urmă, şi-a dat acordul să particip la toate reuniunile pe politică externă ale preşedintelui cu membrii Congresului şi să coordonez strategia legislativă în toate problemele pe care CSN le avea în vizor. Ca urmare, a trebuit să studiez evenimente din toate regiunile lumii, să învăţ despre Departamentul Apărării şi despre CIA şi să monitorizez încotro trebuia să se îndrepte fiecare dolar dedicat de noi politicii externe. Mai presus de toate,

trebuia să stăpânesc detaliile complicate ale controlului armamentelor. Preşedintele Carter se pregătea să obţină acordul Senatului pentru Tratatul SALT II1, menit să limiteze cursa înarmărilor nucleare cu Uniunea Sovietică, în mod clar, avea să fie o luptă dificilă. Mulţi senatori considerau că tratatul avea să le dea un avantaj sovieticilor şi că implementarea lui nu putea fi verificată, în timp ce alţii pur şi simplu nu doreau un succes major de politică externa pentru preşedintele democrat. Ratificarea tratatului era atât de importantă, încât preşedintele a creat o echipă de experţi în frunte cu un avocat din Washington, Lloyd Cutler, care să coordoneze strategia. Sarcina mea era să menţin legăturile cu senatorii şi să raportez despre poziţiile acestora.

Acordul SALT II a fost semnat, în cele din urmă, la Viena, pe 18 iunie 1979. Una dintre ultimele probleme a fost cea legată de bombardierul sovietic supranumit Backfire. Preocupaţi că acest bombardier mediu putea fi modificat pentru a lovi teritoriul american, doream impunerea unor limite asupra performanţelor sale şi asupra ritmului în care era produs.

O scrisoare specială de asigurări privind acest avion a fost anexată la procesul verbal al întâlnirii. Câteva zile mai târziu, tratatul gros de cinci centimetri, îmbrăcat în piele albastră, a apărut pe biroul meu pentru a fi transmis Senatului. Semnătura lui Carter o ştiam bine – plină de forţă. Lângă ea era cea a lui Leonid Brejnev, surprinzător de firavă şi nesigură. Dar unde era scrisoarea legată de Backfire? Trebuia să fie anexată la tratat. L-am chemat pe expertul în limitarea armamentelor al CSN, care nu era sigur: plecaseră în grabă din Viena. Apoi cineva şi-a amintit că văzuse ceea ce considerase a fi o copie a scrisorii în coşul de gunoi. Printr-un miracol.

1 Strategic Arms Limitation Talks şi strategic Arms Limitation Treaty (n.tr.).

crisoarea a fost recuperată. A fost transmisă biroului meu, complet ototolită. Instinctele casnice au preluat în acel moment controlul.

a fi folosit fierul de călcat, dar tot nu arăta foarte oficial, aşa că am. pers la sala de mese a Casei Albe şi am „împrumutat" o copertă din piele albastră a unui meniu, apoi la un magazin de mărunţişuri unde am găsit o panglică roşu, alb, albastru pentru a o aşeza pe scrisoare. Le-am pus pe toate la un loc, am ataşat scrisoarea la tratat şi l-am

trimis Senatului.

Spre sfârşitul lui 1979, dezbaterea pe marginea SALT II era în toi şi numărătoarea votului a început să încline în favoarea noastră. Am fi obţinut, probabil, ratificarea Senatului dacă în ziua de Crăciun trupele sovietice nu ar fi invadat Afghanistanul.

Traversând acel lanţ muntos înalt, sovieticii au mai trecut peste încă o limită. Şi-au utilizat forţa militară pentru a-şi extinde sfera de influenţă dincolo de ceea ce le fusese alocat la sfârşitul celui de Al Doilea Război Mondial. Era o acţiune imperialistă cum nu se putea mai clară şi, în ciuda faptului că tratatul SALT era încă în interesul nostru naţional, devenise clar că Senatul nu avea să-l accepte.

Invazia a deschis un nou front în Războiul Rece. Administraţia a reacţionat pe plan economic oprind exporturile de grâu1, interzicând transferul de tehnologie de vârf şi restricţionând drepturile de pescuit. Pe plan politic, am răspuns boicotând Olimpiada de la Moscova din 1980, reinstituind înregistrarea în vederea efectuării serviciului militar obligatoriu, iar pe plan militar am iniţiat o relaţie bazată pe furnizarea de armament şi pe antrenarea rezistenţei afghane – mujahedinii –, folosind Pakistanul drept bază. Consecinţele nedorite ale acestei relaţii care s-a dezvoltat în următorul deceniu s-au făcut simţite în timpul mandatului meu de Secretar de Stat şi chiar şi după aceea.

Criza din Afghanistan i-a apropiat – cel puţin pentru moment – pe „ance şi Brzezinski. Deşi cooperaseră pentru a sprijini alegerea lui Carter ca preşedinte, abordau foarte diferit chestiunile majore de polilcă externă, inclusiv relaţiile cu Uniunea Sovietică. Vance, un avocat

Către URSS (n.tr.).

abil, credea că negocierile pot modera tensiunile americano-sovietice, servind astfel ambelor părţi. Pentru Brzezinski, relaţiile Statelor Unite cu sovieticii erau, practic, un joc la sumă zero. Deşi nu se opunea negocierilor într-o serie de chestiuni precum limitarea înarmărilor, se îndoia că sovieticii vor accepta „coexistenţa paşnica”.

Avertizase cu mai mult timp în urmă în legătură cu intenţiile sovietice în Afghanistan şi considera că atitudinea americană faţă de sovietici trebuia să fie foarte fermă pe toate fronturile.

Vance şi Brzezinski erau tot timpul în competiţie, chiar dacă discret, pentru influenţa asupra minţii şi sufletului lui Carter. Au

rezultat nişte neplăcute conflicte interne, în teorie, sarcina Secretarului de Stat este să formuleze şi să implementeze politica externă a Statelor Unite. Mandatul consilierului pe probleme de securitate naţională este să se asigure că toate politicile care privesc securitatea naţională – incluzând apărarea, diplomaţia, serviciile de informaţii – merg în aceeaşi direcţie. El (sau ea) ar trebui deci să coordoneze politici, nu să le formuleze sau să le implementeze, în realitate, liniile de demarcaţie sunt neclare. E o replică obişnuită la Washington să spui că singura ocazie cu care CSN şi Departamentul de Stat au lucrat bine împreună a fost când Henry Kissinger s-a aflat în fruntea amândurora.

Dezacordurile dintre CSN şi Departamentul de Stat, suprimate în ceea ce priveşte reacţia la invadarea Afghanistanului, au erupt cu ocazia crizei aproape simultane din Iran, unde militanţi sprijiniţi de regimul revoluţionar al Ayatolahului Khomeini luaseră ostatici cincizeci şi trei de americani. Singurul lucru asupra căruia cele două părţi erau de acord era faptul că merita să se încerce calea diplomatică pentru a obţine eliberarea acestora. Trebuie să ripostăm şi să riscăm astfel vieţile ostaticilor? Ce ar trebui să facem cu şahul detronat al Iranului, a cărui primire în Statele Unite pentru tratarea unui cancer declanşase criza? Ar trebui să încercăm să-i eliberăm noi înşine sau ar trebui să aşteptăm Naţiunile Unite sau alt mediator, pentru a obţine acest lucru? Preşedintele era măcinat de preocuparea pentru salvarea vieţilor americanilor capturaţi, între timp, presa devenise violentă. Redactorul de ştiri de la ABC, Ted Koppel, a devenit cunoscut cu programul său

DOAMNA SECRETAR DE STAT 1 25

octurn intitulat *America Held Hostage1* (nume schimbat ulterior *pfightline*). În fiecare seară, la sfârşitul ştirilor, Walter Cronkite, a figura sa se bunic, le reamintea americanilor de câte zile erau înşişi ostaticii. Republicanii s-au năpustit asupra preşedintelui pentru presupusa sa naivitate în relaţiile cu sovieticii şi pentru aparenta neputinţă în a reacţiona la criza iraniană.

Pe 24 aprilie, încărcată cu câteva imense hărţi ale Orientului jylijlociu, l-am însoţit pe Brzezinski la o discuţie pe tema problemei israelo-palestiniene cu nişte alegători ai senatorului de Colorado Gary Hart. Abia începuse, când a fost întrerupt de un mesaj şi brusc s-a scuzat. Mai târziu am participat la o întâlnire în Situation Room2 care a

durat mai mult decât ne aşteptam, şi, când am părăsit Casa Albă, în jur de ora douăzeci şi unu, am trecut pe lângă un şir de limuzine negre ale membrilor cabinetului, aflate la intrarea dinspre vest. „Se pune la cale ceva important, mi-am spus. Dar ce anume?" La ora trei a nopţii următoare, telefonul de acasă a sunat. L-am auzit pe Joe spunând: „Cum adică o misiune de salvare a eşuat?" A început să se îmbrace. „De ce nu te aşezi la loc?", l-am întrebat, gândindu-mă că telefonul era pentru mine. „Era de la birou", a răspuns el. „E deja public. Au eşuat". Partea ciudată era că ar fi fost vorba de un conflict de interese dacă am fi discutat ceea ce auzise el şi ceea ce ştiam sau nu ştiam eu.

În acea dimineaţă, mai întâi Joe, şi apoi toată America, s-a trezit cu ştirea morţii a trei puşcaşi marini şi a cinci aviatori într-o coliziune în deşertul iranian, între un elicopter şi un C1 30. Misiunea de salvare planificată fusese deja abandonată din cauza unei furtuni de nis1P şi a unor probleme de ordin mecanic. Era o tentativă incredibil de curajoasă, dar care se terminase cu o tragedie. Cu Vance se opusese, deoarece nu credea că va avea succes. Din principiu, demisionase.

«Prietenul tău, Ed Muskie, a fost desemnat pentru a-i succeda 111 Cu", mi-a spus Zbig cu o zi înaintea anunţului oficial. Adminisatia avea nevoie de cineva de talia lui Muskie pentru a calma prostele cauzate de eşecul misiunii şi de această demisie a lui Vance.

În Cabinet Room pentru a asculta anunţul. Preşedintele sala di

„America ţinuta ostatica" (n.tr.).

e Criza (n.tr.).

Carter mi-a făcut cu ochiul şi mai târziu m-a întrebat dacă eram mulţumită. Am răspuns cu un da entuziast, adăugând „poate nu vă amintiţi de unde vin?"

— Bineînţeles că da, mi-a răspuns.

În timp ce Muskie răspundea la întrebări, îl priveam pe monitorul din Cabinet Room. Iniţial, starea lui de spirit era bună. Apoi au început murmure legate de stilul prea autoritar în care vorbea, de faptul că îl eclipsa pe preşedinte. Mi-am dat seama că unii membri ai personalului se întrebau dacă aveau să regrete această alegere.

Relaţia Muskie-Brzeziński a debutat cu dreptul, pentru ca apoi să se deteriorareze. Muskie şi-a adus propriii asistenţi la Departamentul de Stat – oamenii care îi erau sută la sută loiali, aveau o predispoziţie în a-l displăcea pe Zbig şi care, cu două excepţii, nu lucraseră niciodată pentru executiv. Mai mult, oamenii lui Carter care

se ocupau de securitatea naţională, după ce lucraseră trei ani împreună, spuneau în foarte puţine cuvinte că Muskie nu se putea descurca.

Eram într-o poziţie bizară, pentru că amândoi sperau să temperez tensiunile dintre ei. Muskie, fost guvernator, candidat la preşedinţie şi preşedinte al Comitetului Senatului pentru Buget, se simţea tratat de sus. Mă suna şi îmi spunea:

— Ce se întâmplă cu Zbig? De ce trebuie să facă pe grozavul tot timpul, spunându-ne lucruri precum numele tuturor triburilor din Nigeria?

— E normal, răspundeam. Zbig este profesor şi a petrecut o viaţă întreagă studiind lucrurile acestea.

Apoi mă suna Brzezinski:

— Ce se întâmplă cu prietenul tău, Muskie? Tot ceea ce face este să pună întrebări, nu spune niciodată ceea ce gândeşte.

— E normal, replicam. E senator, şi senatorii pun întrebări.

Muskie, al cărui tată era polonez, se plângea: „Brzezinski se poartă ca şi cum ar fi mai polonez decât mine".

Ce puteam să spun? „Aşa şi este. Ambii lui părinţi sunt polonezi şi vorbeşte perfect limba".

Cei doi polonezi au cooperat însă în toamna lui 1980, atunci când informaţiile primite arătau că sovieticii intenţionau să trimită trupe în Polonia pentru a zdrobi mişcarea Solidaritatea. Au considerat că era ai înţelept să-l alerteze pe un alt lider de origine poloneză, Papa an Paul al II-lea, dar centralista de la Casa Albă avea dificultăţi – găsească numărul. După ce în sfârşit a fost găsit, Brzezinski a mis: „Treceţi-l în agenda mea, la P de la Papă".1

Când m-a angajat, Zbig mi-a spus că noi formam garda pretorină a preşedintelui, cercul său intim şi că trebuia să fim disponibili tot timpul. Ştia că am trei copii, ca şi el, dar lucra enorm şi aştepta de la fiecare dintre subalternii săi să facă acelaşi lucru. Programul era încărcat la Congres, dar existau pauze numeroase atunci când senatorii se întorceau la circumscripţiile lor. La CSN ritmul nu încetinea niciodată.

Joe era minunat. A preluat sarcina supervizării temelor şi lua masa cu fetele, mâncarea fiind preparată de alaiul nostru de menajere, încercam să ajung la cină în fiecare seară, dar nu reuşeam întotdeauna. Bineînţeles, Anne şi Alice, deja adolescente, evitau pe cât posibil

mesele în familie, în timp ce Katie, mereu ascultătoare, se conforma. Câteodată mi se alăturau sâmbăta la prânz, în sala de mese a Casei Albe, sau la recepţiile oferite oficialilor străini şi la focurile de artificii de 4 iulie pe Peluza de Sud. Fetele erau mai puţin entuziasmate de ideea de a-şi părăsi la fiecare sfârşit de săptămână prietenii pentru a merge la fermă, iar Joe şi cu mine nu eram prea dornici să le lăsăm cu prietenii lor. Sfârşiturile de săptămână la fermă s-au transformat în excursii de duminică, în încercarea de a nu rămâne în urmă cu planurile noastre de reparaţii şi de îngrijire a preţuitei recolte de roşii.

În mod nu foarte surprinzător, am continuat să mă simt vinovată pentru că nu petreceam mai mult timp cu familia, dar, din câte îmi dădeam seama, nimeni nu părea să sufere. Joe era un tată care se implica şi era mult mai priceput decât mine în a le învăţa pe fete să scrie fraze splendide, încerca să mă ferească de acest sentiment spunându-mi erau de mândri de mine şi că eram exact tipul de mamă pe care fie mele ar trebui s-o aibă. îi plăcea să povestească oricui despre folosit acel număr câteva luni mai târziu. În mai 1981 eram în biroul personal lui! 7W – a „g când am auzit că avusese loc o tentativă de asasinat asupra Papei.

pe SUnat «i am sfârşit prin a vorbi cu o călugăriţă. Apoi Brzezinski a luat telefonul u a-şi exprima simpatia şi preocuparea.

momentul în care, în Colorado, Katie ne-a relatat o conversaţie pe care a avut-o de mai multe ori la schi. Se obişnuia să-ţi scrii nurnârul de telefon pe schiuri şi, când oamenii observau prefixul de Washington D.C. pe schiurile lui Katie, întrebau: „Tatăl tău lucrează pentru guvern?" Ea răspundea prompt: „Nu, mama lucrează".

Eu, în schimb, îl admiram enorm pe Joe. Lăsase în urmă pro, blemele cu *Newsday* şi îşi utiliza talentele jurnalistice pentru a depista subiecte interesante în orice domeniu, de la concesionarea pământului în vest, până la vânzările de grâne către Rusia. Din câte îmi dădeam seama, nu exista subiect pe care să nu îl poată stăpâni.

OBIŞNUIAM SĂ ÎMI SPUN că, indiferent cât de mult îi plăceam pe Muskie şi Brzezinski, nu eram sigură dacă puteam supravieţui unui al doilea mandat alături de amândoi. S-a dovedit a fi numai o chestiune ipotetică. Preşedintele Carter a fost unul dintre cei mai inteligenţi lideri, unul care a demonstrat un devotament energic fată de prevenirea conflictelor şi faţă de demnitatea umană atât în timpul, cât şi după mandatul său. A fost un preşedinte cu iniţiativă, care a realizat

enorm în domeniul politicii externe, inclusiv istoricele Acorduri de Pace privind Orientul Mijlociu, de la Camp David.

Politic însă a fost lipsit de şansă. Preţurile crescânde ale ţiţeiului au afectat economia. Invazia sovietică în Afghanistan ne-a subminat politica externă. Criza ostaticilor a creat un sentiment de neputinţă la nivel naţional, în plus, candidatul republican, Ronald Reagan, s-a dovedit a fi un adversar mult mai puternic decât au prevăzut mulţi democraţi. Eu, etern optimistă, încă mai credeam că o putem scoate la capăt. Greşeam.

A sosit, inevitabil, ziua de 20 ianuarie 1981: ianugurarea noii administraţii. Christine şi cu mine nu am plecat din Casa Albă decât cu o oră înainte de începerea ceremoniei de la prânz. În Situation Room, oamenii încă se confruntau cu problema ostaticilor. Ca o insultă finală la adresa lui Carter, ostaticii au fost eliberaţi chiar în momentul în care Reagan depunea jurământul. Afară, în stradă, ne întâlneam cu oamenii lui Reagan râzând, gata să preia birourile 51 slujbele noastre. Am urcat în maşina mea şi am condus până la Baza Aeriană Andrews, unde Carter, palid şi glacial, îşi lua rămas-bun pe

stă de la un personal posomorât. S-a îmbarcat în avionul cu destiaţia Georgia. Joe Albright, însărcinat să relateze plecarea, a urcat bordul altuia. Christine şi cu mine am plecat să mâncăm tarte cu crab şi mulţi, mulţi cartofi prăjiţi.

DUPĂ° SCURTĂ VACANŢĂ am început să lucrez pentru Zbig, ajutându-l cu cercetarea pentru memoriile sale, „Putere şi principii”, jyţi-a plăcut, dar, în acelaşi timp, am realizat că aveam nevoie de un proiect propriu. Era timpul să mă gândesc la un alt polonez, în august 1980, Lech Wałęsa, un electrician, a scos la lumină nedreptăţile dintr-un stat al muncitorilor, atunci când a urcat pe un gard al Şantierelor Navale Lenin din Gdańsk şi a cerut un sindicat liber.

Aşa cum cehoslovacii încercaseră în 1968, polonezii doreau să se elibereze de dominaţia comunistă şi, încă o dată, eram interesată de rolul pe care avea să îl joace presa. Am aplicat pentru o bursă din partea Woodrow Wilson International Center for Scholars şi am fost acceptată.

La începutul lui septembrie 1981, am început un nou stil de viaţă. Ca întotdeauna, aveam nevoie să slăbesc şi deci trei dimineţi pe săptămână mergeam peste Key Bridge, în Virginia, şi apoi la un centru de slăbire, unde eram cântărită şi mi se dădea un supliment de

vitamine. Continuam cu un curs de o oră de limba poloneză pe care, într-un moment de exuberanţă, promisesem să o învăţ ca să pot intervieva jurnalişti polonezi. De acolo luam metroul către clădirea Institutului Smithsonian unde se află Centrul Wilson.

Evoluţia rapidă a evenimentelor din Polonia nu mi-a permis stabilirea unui plan bine pus la punct. Pe măsură ce Solidaritatea câştiga în anvergură, părea tot mai probabil că Uniunea Sovietică, aducându-şi aminte de episodul cehoslovac al Primăverii de la Praga, va interveni pentru a stopa continuarea liberalizării. Proiectul avea fie mult mai puţin interesant dacă nu puteam merge în Polonia.

I Centrul Wilson dorea ca cercetătorii săi să rămână în Washington, James Billington, un mare istoric şi director al instituţiei, a înţeles necesitatea plecării mele.

La sfârşitul lui octombrie, mi-am umplut valizele cu tot felul de cadouri – Nescafe, Marlboro, ciocolate şi, mai presus de toate, cutii cu şuncă poloneză – şi am plecat spre Polonia, unde am petrecut două săptămâni incitante. Am început cu numele câtorva ziarişti furnizate de o cercetătoare pe nume Jane Curry, dornică să-şi împărtăşească propriile surse. Până la sfârşitul vizitei, cum un ziarist mă trimitea la un altul, i-am putut întâlni pe cei mai importanţi jurnalişti din Gdańsk, Cracovia şi Varşovia. Am vorbit cu ei în birourile lor editoriale, în apartamente, în restaurante zgomotoase, la un pahar, dimineaţa devreme, noaptea târziu. Am fost uimită să văd că nu se temeau că ar fi fost înregistraţi. Erau dornici să spună povestea începutului cu foi bătute la maşină şi a metodelor complicate prin care le livrau, a modului în care au decis să distribuie casete cu ştiri despre activităţile lor muncitorilor în fabrici, a progreselor precaute până când au putut publica adevărul în ziarele proprii şi cum au obţinut hârtie de ziar. Deşi mi-a fost mult mai greu să învăţ poloneza în comparaţie cu rusa, am luat cele mai multe interviuri în poloneză – cu câteva cuvinte cehe strecurate din loc în loc.

Discutam în biroul său cu directorul *Gazetei Krakowska*, un om foarte deschis, când a primit un telefon prin care a aflat că Wałęsa avea să vorbească la Nowa Huţa, una dintre cele mai mari oţelării.

Doream să merg şi eu? Mi-am luat imediat reportofonul şi am reuşit să ajung la unul dintre cele mai impresionante discursuri ale lui Wałęsa din câte am ascultat vreodată. Deşi conducea o mişcare muncitorească, în acel moment încerca să îi convingă să renunţe la

grevă, pentru că nu dorea ca Solidaritatea să fie interzisă. Wałęsa avea un păr negru şi lung, mustaţă mare şi purta o jachetă albastră din dril. Muncitor până în măduva oaselor, a vorbit cu forţă şi emoţie, îmi place să compar fotografia pe care i-am făcut-o atunci cu cea realizată împreună ani mai târziu, în care purta un costum gri, iar părul îi era tuns îngrijit. Responsabilităţile funcţiei i-au îmblânzit stilul, dar nu i-au micşorat charisma.

Mă aflam la Gdańsk când oraşul a decis să redenumească unul dintre şantierele navale în onoarea primului preşedinte al Poloniei, Jozef Piłsudski. Se aflau acolo preoţi şi demnitari, iar mulţimea a vuit când unul dintre vorbitori le-a reamintit ca Piłsudski îşi trimisese armatele spre est. Nu trebuia să mai adauge că Piłsudski luptase împotriva bolşevicilor.

În Varşovia am locuit cu mama profesoarei mele de poloneză.

artamentul fusese foarte confortabil la vremea lui. Avea un par. bt frumos şi am învăţat rapid să mă descalţ şi să păşesc pe nişte – trate de lână decupate dintr-o pătură veche, astfel încât mai degrabă – ilustruiam, decât îl deterioram. Doamna Stypuikowska împărţea mâncarea cu mine şi îmi îngăduia să utilizez cada, pe care îndrăzneam să o umplu cu numai câţiva centimetri de apă caldă. Citeam la un bec de 40 W, pentru a face economie la curent. Când am încercat să i ofer câteva dintre proviziile mele, m-a refuzat. De fapt, a fost interesant să scap de lucrurile pe care le cumpărasem. Nescafe-ul *a* avut succes, la fel şi ciocolata pentru copii. Am dat şunca unei şcoli-Cu ţigările, lucrurile au stat cu totul altfel. Nu fumam, dar nici nu voiam să-i fac pe oameni să se simtă stânjeniţi dându-le pur şi simplu pachete de ţigări, aşa că luam una şi lăsam restul pe masă.

Mai târziu, am auzit că, desfăcând pachetul, stricam, de fapt, totul:

pachetele întregi puteau fi schimbate pe aproape orice.

Am păstrat acelaşi şofer de taxi pe toată durata şederii şi am vorbit mult despre proiectul meu. L-am întrebat de mai multe ori dacă ştia pe cineva care avea o colecţie completă a periodicului Solidarităţii, *Tygodnik Solidamosc*, o publicaţie înfiinţată în aprilie 1981. Acest ziar a consemnat obiectivele şi ideile mişcării sindicale până când a fost desfiinţat, opt luni mai târziu, moment în care înregistra cel mai mare tiraj al unui săptămânal polonez. După câteva zile, şoferul avea suficientă încredere în mine pentru a recunoaşte că deţinea o

asemenea colecţie. I-am plătit câteva sute de dolari pentru ea, făcându-l pe el fericit şi mie oferindu-mi o mină de aur de informaţii.

Foarte repede a sosit şi momentul plecării. Când oamenii de la vamă mi-au deschis valizele, au devenit imediat suspicioşi. Erau pline °u teancuri de ziare şi nişte ceramică, asta pentru că le dădusem cea mai mare parte a hainelor gazdei mele şi unor ziariste. Aveam mai ult de zece casete ascunse în locuri diferite, inclusiv într-o halbă de re. Întotdeauna calculată, înregistrasem pe câteva dintre casetele mai echiale lui Joe. Când vameşul a început să-mi pună întrebări legate ete, i-am spus că erau de la soţul meu, care îmi trimisese câteva esaje. Printr-un miracol, caseta pe care mi-a cerut să o asculte nu o încă, şi vocea foarte americană a lui Joe l-a mulţumit.

Cele două săptămâni în Polonia au reprezentat perioada cea mai lungă în care am fost departe de familia mea. Credeam că îşi vor face griji, în prima săptămână, am bravat în faţa unui vânt aspru §; rece, pentru a merge la un oficiu telegrafic de unde să-l anunţ pe Joe că eram bine. Când am ajuns la Cracovia, am verificat dacă *pţ* [,misem mesaje. La Gdańsk, la fel. La Varşovia am verificat din nou.

Totul în zadar. Nu primisem niciunul.

u"!

Îi j. ff-i

», K*)" / M". j<! I l i //*< „*t*? *n*. *... CAPITOLUL VII

„Până când moartea ne va despărţi".

MIERCURI, PE 13 IANUARIE 1982, o furtună de zăpadă a paralizat Washingtonul. La Aeroportul Naţional s-a format un şir de avioane care aşteptau permisiunea de a decola. La ora 16.01, zborul 90 al Air Florida s-a ridicat ezitant de pe pistă, luptându-se cu gheaţa depusă pe aripile avionului înainte de a pierde altitudine şi de a se prăbuşi în zona de nord a podului de pe Fourteenth Street. Avionul avariat a zdrobit câteva maşini, s-a dezintegrat şi s-a scufundat în apele îngheţate ale Potomacului. Oraşul îi privea neputincios pe cei câţiva supravieţuitori care încercau să rămână la suprafaţă suficient de mult pentru a fi scoşi din apa îngheţată. Chiar în momentul în care această scenă haotică era în plină desfăşurare, un tren al metroului s-a izbit de un stâlp de beton între Federal Triangle şi staţia Sinithsonian, ucigând trei pasageri şi rănind alţi douăzeci şi cinci.

Nimeni aflat în oraş în respectiva după-amiază nu poate uita acea zi.

Era şi cazul meu. Dar şocul începuse pentru mine câteva ore ai devreme, cu devastatoarea mea prăbuşire. Nu au fost morţi, doar mutilare afectivă, amorţeală şi o fractură completă în viaţa mea Normală. Joe şi cu mine ne aşezasem, la o ceaşcă de cafea, de mii e °îi în fotoliile confortabile din salon. Acea dimineaţă avea să fie Să diferită. De mai multe săptămâni, de la călătoria mea în Polo13 Şi vacanţa de Crăciun ce a urmat, Joe fusese rece şi irascibil, dar într-o căsnicie exista şi momente mai puţin glorioase, mai ales într-una cu o vechime de douăzeci şi trei de ani. Joe, abia întors dintr-o misiune în străinătate, mi-a spus că trebuie să vorbim. Apoi fără niciun avertisment, mi-a zis: „Această căsnicie e moartă şi sunt îndrăgostit de altcineva".

Soţul meu m-a anunţat că avea să plece în acea după-amiaza pentru a locui în Atlanta, unde femeia pe care o iubea lucra ca reporter, în afară de faptul că era frumoasă şi considerabil mai tânără, Joe s-a abţinut să îmi dea alte informaţii. Mi-a mărturisit că de ceva vreme era nefericit. Am încercat să mă gândesc la indiciile pe care nu le observasem. Nu înţelegeam nimic. Lucrasem până târziu în fiecare zi la Casa Albă, dar această situaţie se sfârşise de mai mult de un an. În ultima perioadă, în afară de călătoria mea în Polonia, Joe fusese cel plecat. Nu-mi venea să cred ce mi se întâmpla şi căutam o altă explicaţie, în timp ce Joe vorbea, mă gândeam, ridicol, că era doar nobil şi curajos. Poate fusese diagnosticat cu o tumoare pe creier şi voia să-şi scutească familia de durerea de a-l vedea suferind. Sau poate nu voia să spună cu adevărat ceea ce spunea. Poate că remarcabilul meu soţ traversa o foarte banală criză a vârstei mijlocii şi a doua zi avea să-şi retragă toate declaraţiile. Poate că şi aceasta avea să se dovedească o altă alarmă falsă, asemenea acelei nopţi de la Williamstown, cu aproape un sfert de veac în urmă.

Nu ştiam ce mă tulbură mai mult: că Joe mă pusese în faţa faptului împlinit şi că nu era dispus să discute ce ar fi trebuit făcut pentru a rămâne împreună, că – după spusele sale – păream îmbătrânită sau lipsa lui de înţelegere pentru starea în care mă aflam, în fond, mi-a spus, „şi alţi oameni divorţează".

Şi dacă pentru mine anunţul lui Joe a venit ca un trăsnet, era evident că el făcuse deja unele cercetări. Conform unei legi a Districtului Columbia care desemna o formă de divorţ acordat fără căutarea şi stabilirea unei vine, Joe mi-a zis că putea obţine un divorţ automat într-un an sau în şase luni, dacă eu cooperam. Ascultându-l>

mă gândeam la dramele în care eroina strigă sfidătoare: „Vei obţine divorţul numai peste cadavrul meu!” Nu mi-a plăcut niciodată un asemenea personaj, pentru că nu m-aş fi putut vedea niciodată în acest rol. Nu am strigat, dar am început să mă identific cu rolul. Şi

ta nu era totul. Joe dorea să le spunem copiilor că decizia fusese aţă de comun acord. Am replicat: „Sub nicio formă!” Am căzut

acord ca, pentru moment, să ţinem totul secret şi să le spunem f jeelor şi prietenilor noştri că Joe era plecat cu afaceri în afara oraşului. J°e a urcat apoi pentru a împacheta.

Aveam programat un prânz cu Brzezsiński la care, incredibil, am dus. Ningea atât de puternic, încât singura cale de a ajunge în centru era pe jos, aşa că mi-am tras cizmele, am pus pantofii într-o plasă mare şi am plecat prin zăpadă. Probabil că am discutat cu Zbig despre oameni şi politică, dar nu îmi mai aduc aminte nimic.

Am ieşit din nou în zăpadă, simţindu-mă pierdută, emoţional abandonată, rătăcind fără niciun scop.

Joe a plecat mai târziu în acea după-amiază. Lunile ce au urmat au însemnat o tortură de o intensitate fără precedent, în mod clar, Joe încercase să pară foarte ferm, dar, odată ajuns la Atlanta, a început fie să se îndoiască de ceea ce făcuse, fie să se simtă tot mai stânjenit de modul în care procedase. Aşa că îmi telefona zilnic. Mă iubea, nu mă iubea. Ajunsese chiar să-şi cuantifice sentimentele în procentaje. „Te iubesc pe tine şaizeci la sută şi pe ea patruzeci; „sau în ziua următoare: „O iubesc pe ea şaptezeci la sută şi pe tine treizeci”.

Alternam sentimentele şi simţeam compasiune când pentru mine, când pentru el. Era, cu siguranţă, un om bun, aflat în suferinţă. Am spus doar unui restrâns cerc de prieteni – Danny Gardner, Christine Dodson, o prietenă de la Beauvoir şi din perioada Muskie, Dale Loy. Ani la rând ne-am împărtăşit totul, de la problemele cu copiii la activitatea politică, de la cursurile de bucătărie chinezească la cele de yoga.

Acum mă încuraja după telefoanele lui Joe.

Nu cred că fiicele mele suspectau ceva. De ce ar fi făcut-o? Nu existaseră niciun fel de senine vizibile de întristare. Alice era în Primul an la Williams. Anne venise acasă pentru un semestru, dar avea două prietene de la colegiu care locuiau cu noi şi era mai ocu Pată ca niciodată. Katie era şi ea absorbită de studiu şi de prieteni.

c-a lungul anilor, Joe avusese numeroase călătorii de afaceri în

afara oraşului, deci o altă asemenea plecare era perfect plauzibilă.

ne fiecare dată când lipsea mai mult timp, le suna pe fete pentru a e spune cum se simţea şi cât de mult le ducea lipsa. Fără să vrea.

Katie ne-a desemnat pe mine şi pe Joe ca însoţitori într-o excursie la schi cu şcoala. Nedorind să o dezamăgească, Joe s-a întclrs pentru asta. Poate încă sperând că se va răzgândi, am acceptat.

După excursia la schi, a revenit la Atlanta până în martie, cirul, aparent, s-a decis să vadă dacă ne puteam reface viaţa împreună întotdeauna mersesem la Aspen pentru a schia primăvara, aşa că, de ce nu şi acum? Joe a observat că slăbisem şi m-a complimentat.

E uimitor ceea ce pot face centrul de slăbire şi ameninţarea divorţului. Schiam mai bine ca niciodată, poate şi pentru că nu îmi păsa prea mult dacă îmi frângeam gâtul. Ne-am întors cu greu la Washington. De la secundă la secundă, Joe era ori omul pe care îl ştiam, ori un străin ale cărui gânduri nu le puteam pătrunde. Pentru a evita discuţiile în casă, ne plimbam mult seara prin Georgetown.

O prietenă care nu ştia ce se întâmplase m-a oprit într-o zi la cumpărături. „V-am văzut pe amândoi plimbându-vă", mi-a spus. „Ce drăguţ! Aş vrea ca şi soţul meu şi cu mine să facem asta". Am zâmbit în timp ce îmi spuneam: „Nu, nu vrei asta".

Am mers la un consilier marital, al cărui unic merit a fost acela că amândoi am căzut de acord că era complet inutil. Era deja aprilie, momentul anunţării Premiilor Pulitzer. Joe câştigase multe premii pentru reportajele sale, dar din momentul în care visul său de a deveni director de ziar se risipise, tânjise după acest premiu. Mai fusese finalist, dar în acest an credea că o serie de articole pe care le scrisese (despre revolverele cu ţeava retezată) şi care fuseseră apreciate de Asociaţia Corespondenţilor la Casa Albă avea şanse reale de succes.

Pe măsură ce ne apropiam de ziua respectivă, Joe a devenit obsedat de câştigarea premiului, într-o zi mi-a făcut o propunere uimitoare: dacă obţinea premiul, avea să rămână cu mine. Dacă nu, urma să mă părăsească şi să divorţeze. Nu ştiam cum să reacţionez.

Cu siguranţă, nu înţelegeam cum obţinerea sau nu a premiului ar fi afectat sentimentele sale faţă de mine. Nu mă puteam gândi decât la faptul că soţul meu îşi pierduse încrederea în el însuşi şi că, dacă nu-şi găsea într-un fel sau altul o reconfirmare a propriei sale persoane, avea să îşi construiască o viaţă nouă.

Târziu, în după-amiaza lui 12 aprilie, a sunat telefonul. Era Joe.

„Nu l-am obţinut, deci plec la Atlanta", mi-a spus. Cu asta terminat. Cel puţin incertitudinea luase sfârşit. Nu mi-am putut ciodată imagina cazul în care căsnicia mea ar fi fost salvată de o jzie diferită a Comitetului Pulitzer.

joc îi spusese mamei sale despre despărţirea noastră, iar ea mi-a cris o scrisoare foarte amabilă. De-a lungul timpului, ajunsesem să le simpatizăm şi, în mod evident, cunoştea pe propria piele suferinţele unui divorţ. Nu puteam să îndur să îi spun şi mamei. Se simţea <jin ce în ce mai rău şi, sincer, eram incapabilă emoţional să-i aduc vreo alinare. I-am spus însă surorii mele, care divorţase şi ea. Dacă a existat şi o parte bună a acestei dureri, a fost faptul că am devenit foarte apropiate. Le eram recunoscătoare lui John şi soţiei sale, Pam, care trăiau în Washington şi care m-au ajutat cum au putut mai bine.

Una dintre persoanele căreia mi-a venit cel mai greu să-i spun a fost prietena mea, Wini Freund, pentru că mă avertizase de atâtea ori că ispiteam soarta spunând cu voce tare cât de norocoasă mă simţeam.

Cu divorţul deja pe rol, nu mai puteam amâna să le spunem fetelor. Când Alice a revenit de la colegiu pentru vacanţa de vară, Joe s-a întors de la Atlanta şi le-am aşezat pe toate trei în salon. Joe le-a mărturisit că fusese nefericit timp de mai mulţi ani, că iubea pe altcineva şi că urma să ne părăsească. Nici nu le puteam privi pe fete.

La început, se uitau în gol pur şi simplu, cu lacrimi şiroindu-le pe obraji. Apoi, printre sughiţuri, au început să pună întrebări, în mod uimitor, întrebările lor erau chiar sistematice, întorcându-se înapoi în timp şi încercând să determine momentul în care Joe începuse să se simtă aşa. Vrei să spui că erai nefericit atunci când am mers la vânătoare în Georgia, anul trecut? Dar când am plecat în Puerto Rico de Ziua Recunoştinţei? Dar când am călătorit prin Europa? Erau coPleşite, nedumerite şi furioase. Nu am spus nimic. Ce puteam să spun? Că totul avea să se rezolve? Că nu ar trebui să se supere? Că se putea renunţa fără niciun regret la speranţele noastre de a pe «ece toată viaţa împreună, ca o familie? Nici vorbă!

Katie a plecat în tabără, Anne, la Dartmouth şi, puţin mai târziu, e, la Nantucket, pentru o slujbă de vară ca chelneriţă. Singurătaea a alina, pentru că nu trebuia să mă prefac că pot continua. Am reflectat mult. Teoria tumorii lui Joe trebuia, fără nicio îndoială, andonată, dar Joe cel cu adevărat agreabil, grijuliu, gata oricând să te sprijine, pe care îl cunoscusem atâta vreme, nu putea pur şi simplu să dispară.

Lucrurile dureroase pe care le spusese erau, cu certitudine, rezultatul suferinţei sale. Şi dacă ne referim la vorbe dureroase pot spune că am contribuit şi eu cu propriile perle atunci când discutam despre ceea ce făcuse el şi despre „cealaltă femeie”.

Între timp, Pământul continua să se învârtească. Trebuia să fac o prezentare orală a activităţii mele la Centrul Woodrow Wilson.

Odată întoarsă din Polonia, eram nerăbdătoare să-mi reiau cercetările, sperând să finalizez o carte până la plecarea mea din Centru în acea vară. Însă nu luasem în calcul posibilitatea de a rămâne singură, ca să nu mai vorbesc despre telefoanele zilnice ale unui soţ care nu se hotărâse dacă să mă părăsească sau nu. Am încercat să mă prefac că totul mergea bine şi încercam să înţeleg ceva din ziarele poloneze, deşi mintea îmi era incapabilă să se concentreze, indiferent de limba în care citeam. Zi după zi priveam pierdută pe fereastra biroului meu de la Smithsonian şi mă plimbam pe Mall.

Data prezentării se apropia neiertătoare – o zi caniculară din august. Am pătruns în camera cu lambriuri de lemn şi mi-am ocupat locul la o masă lungă, acoperită cu pânză verde, în faţa mea stăteau în jur de o sută de persoane provenind din mediul academic, dar şi jurnalişti, oameni care, fără nicio îndoială, puteau spune dacă analiza mea avea profunzime sau nu. Am început să vorbesc, dar trebuia să studiez în acelaşi timp audienţa, pentru a vedea dacă mă făceam înţeleasă. Nimeni nu părea prea uimit, aşa că am continuat.

Cu toate astea, mi-a luat încă un an pentru a transforma materialul pe care îl aveam într-o carte.

Divorţul a fost pronunţat pe 31 ianuarie 1983. Aveam patruzeci şi cinci de ani şi mai mult de jumătate din ei îi petrecusem cu Joe.

Nu locuisem niciodată singură: chiar şi cele trei zile dintre absolvire şi nuntă le-am petrecut în cămin, cu Mary Jane. Conform termenilor divorţului, aveam să păstrez casa din Georgetown şi ferma. Din punct de vedere financiar, nu aveam de ce să mă plâng. Psihologic, trebuia să o iau de la capăt.

Eram o femeie adultă, necăsătorită. Nu mai trecusem prin aşa ceva şi nici nu mă puteam închipui în ipostaza asta. Aveam însă trei copii, şi Katie era încă acasă. Am fost descrisă ca o mamă singură din toate punctele de vedere aşa şi eram, dar nu în sensul clasic i expresiei-Copiii nu depindeau financiar de mine; Joe era geneos. Şi dacă cineva era dependent de altcineva în această perioadă, a eram cea

care depindeam de fete: ele îmi furnizau punctul de reer Tot ce trebuia să fac era să le privesc sau să vorbesc cu ele la telefon ca să în dau seama că trebuie să fi făcut şi eu ceva cum trebuie – eu sau noi. Toate trei erau afectuoase, aveau un cult al Buneii înnăscut, erau atente la cei din jur şi aveau sistemul de valori bine definit, între noi se crease o legătură specială de vreme ce fetele Albright înfruntau lumea împreună.

Am început încet să îmi caut propria cale, dar lucrurile se mişcau foarte lent. Am descoperit cât de dificil era să iau decizii despre orice pentru „mine", nu pentru „noi". Eram incapabilă să refuz o invitaţie: discernământul meu se pliase în mare parte pe dorinţa lui Joe de a merge într-un loc sau în altul. Nu puteam să mă decid nici la cumpărături: gusturile lui Joe deveniseră ale mele. Stăteam în faţa raftului cu cereale, chinuindu-mă să aleg între Cheerios şi Shredded Wheat. Am redescoperit că, de fapt, nu-mi plăcea carnea de vită, deşi ani de-a rândul ăsta mâncasem aproape în fiecare seară.

Nu cred că vreo persoană care mă cunoscuse înainte de acest moment m-ar fi descris ca nehotărâtă sau vulnerabila, dar lucrurile nu stăteau chiar aşa. Inconştient, poate, întotdeauna avusesem nevoie de cineva care să-mi reconfirme valoarea, chiar dacă era vorba de tata, de Joe sau de şeful meu. Pe măsură ce am început să-mi port singură de grijă, îmi amintesc cum mă gândeam că nu doream să devin persoana care – credeam eu – trebuia să fiu pentru a supravieţui. Nu doream să devin cinică, indiferentă şi plină de resentimente sau să încetez să mă întreb dacă ceea ce făceam II Mulţumea pe ceilalţi. Următorii zece ani aveau să dovedească dacă Puteam rămâne eu însămi şi să reuşesc totodată în viaţă.

N CELE DIN URMĂ, mi-am găsit refugiul în două preocupări, cca. 016 profesor şi cea de practicant al politicii, în acea oribilă primată, după declaraţia lui Joe, dar înainte de anunţarea Premiilor r, am avut de luat o decizie în ceea ce priveşte cariera mea.

Mondale se pregătea deja să candideze la preşedinţie şi mi

MADELEINE ALBRIGHT K

s-a cerut să fiu asistenta directorului său de campanie. Dar mi se oferise şi oportunitatea de a preda la Universitatea Georgetown.

Deşi opţiunea între lumea academică şi cea politică era dificil am ales-o pe prima. Mă atrăgea ideea de a călca pe urmele tatălui meu. În fond, din cauza asta lucrasem atât de mult pentru doctorat, îmi

făcusem şi nişte calcule personale. Dacă mă părăsise pentru ca funcţia de la Casa Albă îmi oferea un statut care îl deranja, conştient sau nu, participarea mea la o campanie prezidenţială cu un profil atât de înalt ar complica şi mai mult lucrurile, încă speram că se va întoarce. Pe de altă parte, dacă mă părăsise definitiv, aveam nevoie de stabilitatea unei slujbe pe termen lung.

În acel moment credeam că aceste două opţiuni se excludeau reciproc, dar lucrurile nu stăteau aşa. La Washington există întotdeauna posibilitatea de a te implica în politică, eventual ca o a doua slujbă. Până la urmă, am obţinut tot ce mi-am dorit.

La Georgetown mă ocupam de trei lucruri: predam, participam la crearea Programului Donner pentru Femei1, şi serveam ca model de urmat pentru tinerele ce studiau acolo. Eram convinsă că femeile aveau nevoie de o educaţie care să le pregătească pentru orice provocare, unele chiar fără precedent pentru o femeie, astfel încât să devină competitive în faţa bărbaţilor pe arena internaţională.

Predam cursuri de relaţii internaţionale unui grup de bărbaţi şi femei, inspirându-mă din ceea ce învăţasem la Casa Albă în timpul lui Carter. Eram convinsă de utilitatea asumării anumitor roluri de către studenţi, aşa că învăţăceii mei au renegociat Tratatul Canalului Panamá şi au discutat meritele controlului armamentelor din perspectiva unui înalt oficial guvernamental. De multe ori le-am putut furniza documente recent declasificate, care le puteau sprijini argumentele. Am pus studente în roluri pe care nu le-ar fi putut juca în aparatul guvernamental al acelor vremuri, iar studenţii erau obligaţi să le evalueze. Am invitat femei de carieră pentru a discuta trasee profesionale variate şi foarte neregulate, demonstrând că.

1 Allan E. Goodman, decanul programului postuniversitar al Şcolii Serviciului Diplomatic, a reuşit să obţină fonduri din partea Fundaţiei Donner pentru a pune în practică un program destinat să încurajeze formarea de specialiste în domeniul relaţiilor internaţionale.

Îi, cea mai scurtă distanţa dintre două puncte nu e întotdeauna i mia dreaptă care le uneşte.

jyli-am utilizat propriile experienţe. Le-am spus că de nenumă – ale ori ezitasem să aduc un argument în timpul unei întâlniri de teamă că va fi considerat stupid, numai pentru a vedea ceva mai târziu cum unul dintre bărbaţii prezenţi utilizează acelaşi argument şi este

considerat inteligent. „Exprimaţi-vă punctele de vedere!" le-am spus studenţilor, „întrerupeţi!" Poate că erau puţin dure cursurile mele, dar femeile învăţau, iar bărbaţii au acceptat situaţia, îmi amintesc însă de un caz în care planurile mele au mers exact pe dos. Stabilind rolurile în gestionarea unei crize internaţionale ipotetice, am ales o femeie să fie Preşedintele Statului Major Interarme. Într-o poziţie subalternă, cea de Secretar al Forţelor Aeriene, l-am desemnat pe un student foarte retras, David Hale. Hale era extraordinar de inteligent şi, din nefericire, în câteva minute, fără răutate, a transformat-o pe Preşedinta Statului-Major Interarme din cel mai puternic militar al lumii într-o femeie înecată în lacrimi.1

Din când în când îl tachinasem pe tata când era profesor, pentru că avea o slujbă comodă: câteva ore de predare, nişte întâlniri cu studenţii, apoi toată vara liberă. Cât de departe fusesem de adevăr!

Fiecare oră de curs trebuie să fie precedată de zeci de ore de lectură, în plus, toată această muncă o faci de unul singur. Nu există personal care să te asiste şi nimic nu poate fi mai terifiant decât o încăpere plină de tineri inteligenţi, dornici să înveţe, dar sceptici în acelaşi timp că ar mai putea exista lucruri pe lume pe care nu le cunosc deja. Trebuie să stăpâneşti totul. Dacă ai fost surprins o singură dată pe picior greşit, s-a terminat.

Totuşi, oricât de dificil era să predau, mi se părea chiar mai greu să joc rolul de model. Am discutat opţiunile dificile pe care femeile le au la dispoziţie şi mi-am implorat studenţii să nu-şi manifeste iritarea, în special în timpul interviurilor pentru slujbe. Am vorbit cu Pasiune despre femeile care nu trebuie să distrugă scara pe care au Urcat spre succes, ci să le ajute şi pe altele să reuşească. Credeam în este ani, când am fost numita Secretar de Stat şi Hale era diplomat de carieră, a evenit asistentul meu executiv.

logica afirmaţiilor mele, dar transformările din propria stare civilă.

simţeam eu – îmi ştirbeau credibilitatea. Când studentele mă întrebau cum reuşisem să am o căsnicie, copii şi o slujbă în acelaşi timp, mă simţeam ca o mincinoasă, pentru că, de fapt, nu reuşiseră

Eram încântată să lucrez la Georgetown, într-o facultate de elita Aveam seminarii extraordinare, organizam şi mergeam la conferinţe pur şi simplu ne plăceam reciproc, în acelaşi timp, trebuie să recunosc că o mare parte din ceea ce se spune despre invidia şi meschinăria din

viaţa unei facultăţi este adevărat. Deşi studenţii se înghesuiau la cursurile mele, unii dintre colegii mei se comportau ca şi cum eu ar fi trebuit să le fiu recunoscătoare că mă aflu printre ei. Am fost catalogată drept profesor „politic”. Când am fost selectată pentru a dobândi un statut permanent în cadrul facultăţii, doi dintre cei care nu fuseseră aleşi s-au plâns că relaţiile mele erau cele care câştigaseră.

După ce am fost votată cel mai bun profesor de la Şcoala Serviciului Diplomatic patru ani la rând, era să-l plesnesc pe unul dintre colegi pentru că mi-a spus: „Ştii, singurul motiv pentru care acest lucru s-a întâmplat este participarea mare la cursurile tale”.

Îmi plăcea enorm să lucrez cu studenţii, dar nu aveam nicio intenţie de a renunţa la politică. Mă pasionau problemele dezbătute în politică, felul în care acestea afectau oamenii de rând şi, cu siguranţă, nu împărtăşeam dispreţul popular pentru politicieni, în politică, oamenii trebuie să accepte compromisuri, să petreacă prea mult timp strângând fonduri, câteodată să promită mai mult decât pot realiza, dar îşi pun propria persoană în bătaia focului, muncesc din greu, riscă, iar cei mai buni dintre ei realizează lucruri durabile şi de valoare.

În timp ce predam, mi-am găsit timp pentru a activa şi în calitate de consilier pe politică externă în campania lui Mondale. După ce fusese desemnat candidat al democraţilor, fostul vicepreşedinte venise cu nişte opţiuni în faţa convenţiei de la San Francisco a partidului. Una dintre ele era să-şi anunţe intenţia de a mări taxele pentru a reduce deficitul bugetar exorbitant, rezultat de pe urma politicii economice a lui Reagan. Onestitatea lui Mondale s-a dovedit a fi, din punct de vedere tactic, o mişcare greşită. A doua a fost că a desemnat o femeie drept candidat pentru vicepreşedinţi-Geraldine Ferraro era o stea în ascensiune a partidului. O întâlnisemntru prima dată în 1978, când, recent aleasă, inteligentă şi ener că, venise pentru a-l întâlni pe preşedintele Carter. Ne-am cunoşt n1 bine în timpul redactării platformei electorale democrate, „nd ea era preşedinta comitetului ce se ocupa de acest lucru, iar eu erveam ca reprezentant al lui Mondale în domeniul afacerilor externe. M-am bucurat atunci când mi s-a cerut să merg la Lake fahoe, unde ea şi Mondale aşteptau, pentru a rediscuta cu ea poziţiile noastre în politica externă.

Când am intrat în cameră, m-a întâmpinat şi m-a îmbrăţişat. Am fost surprinsă să fiu scoasă astfel în evidenţă în faţa tuturor oamenilor polipi prezenţi acolo, majoritatea bărbaţi, „îmi pare bine să te văd,

Madeleine", mi-a şoptit. „Nu ai cumva să-mi împrumuţi un furou?"

Bărbaţii care lucrau împreună cu noi au simţit foarte rapid ce înseamnă să ai ca partener o femeie candidat. Gerry îi chestiona pe experţii de campanie într-o serie de probleme, când au intrat cei trei copii ai ei. Fără a-şi trage suflarea, Gerry a schimbat registrul întrebărilor. „V-aţi băut sucul de portocale?" a declanşat ea tirul. „Doar nu crezi că te voi lăsa să te duci cu rochia asta şifonată la biserică?" în maşină, în drum spre hotel, unii dintre bărbaţi bombăneau: „Cum o s-o scoatem la cap dacă pe ea o interesează cum se îmbracă copiii?" M-au trecut fiori, pe mine şi pe multe alte femei, când Gerry a urcat pe podiumul convenţiei pentru a accepta nominalizarea la vicepreşedinţie. Avea un zâmbet luminos şi strălucea în costumul sau alb. Era fermecătoare, dar serioasă. „Numele meu este Géraldine Ferraro". De atât a fost nevoie pentru ca întreaga convenţie să explodeze în aplauze. Candidatura sa a reprezentat un punct de cotitură, un alt Pas înainte în implicarea femeilor în viaţa politică americană.

Sarcina mea era să călătoresc cu Ferraro şi să o consiliez în pro Wernele de politică externă, îmi plăcea să fiu parte a acestui spectacol politic, dar elementul logistic mă nemulţumea. Cum nu îmi

Putusem întrerupe activitatea profesorală, trebuia să revin la Wasington două zile pe săptămână. Deşi petreceam destul timp pe

°asta de Est şi în Vestul Mijlociu, marţea, când trebuia să mă întorc.

611 campaniei ne trimiteau de fiecare dată pe Coasta de Vest sau în e-un orăşel. Oriunde m-aş fi aflat, trebuia să abandonez „coconul".

Panici, unde problema hranei, a transportului şi a bagajelor era întotdeauna rezolvată, în favoarea aventurilor transportului comercial, gonind întotdeauna pentru a prinde avioanele de legătură prin locuri ciudate, la ore la fel de ciudate. Nu eram cel mai comod pa, sager, întrucât îmi înghesuiam în compartimentul de deasupra capului dosarele şi bagajele şi apoi trebuia să mă prăbuşesc în spaţim limitat al unui scaun în care – spre deosebire de cele din avionul campaniei – trebuia să şi stau.

Aşa cum se va dovedi tipic pentru participările mele în campanii electorale, eram printre cele mai în vârstă persoane. Totuşi, voiam să fiu parte din grup şi nu-mi recunoşteam niciodată oboseala.

Să fiu gata să răspund la orice întrebare legată de securitatea naţională, să lucrez la discursuri, să întâlnesc aproape întreaga populaţia a Statelor Unite – toate acestea au fost amuzante.

Toţi candidaţii sunt testaţi în timpul unei campanii, dar, în calitatea ei de prima femeie ce candida pentru o funcţie naţională, Ferraro a fost supusă unor interogatorii extrem de atente. La emisiunea *Meet the Press*, Marvin Kalb a întrebat-o dacă era suficient de puternică pentru a apăsa butonul nuclear. Nu l-a întrebat aşa ceva şi pe oponentul ei, George Bush. Şi la *Nighline* Ted Koppel a purtat-o prin cel mai detaliat set de întrebări legate de controlul armamentelor pe care l-am auzit vreodată la televiziune.

După alegeri, Koppel a venit să susţină o conferinţă la Georgetown. Neştiind că eu eram în public, şi-a reamintit episodul şi a observat că prestaţia sa fusese descrisă ca acuzatoare, pedantă, de profesor. „Aşa este!" am exclamat din sală. „Toate cele trei sunt valabile". L-am întrebat apoi: „Credeţi că dumneavoastră, asemenea altor comentatori, aţi fost mai dur cu membra Congresului Ferraro în problemele ce ţin de afaceri străine decât aţi fost în cazul oponentului ei din cauză că era femeie?" „Da, a recunoscut Koppel. Am fost".

În ciuda tuturor, Gerry era de neclintit. Indiferent cât de dificilă. era situaţia, se urca în fiecare dimineaţă în avion şi câştiga simpatia tuturor, în cazul meu, a funcţionat. Toţi profesioniştii politicii din, ţară erau convinşi că vom fi zdrobiţi. Eu eram sigură că aveam's», câştigăm. Pe măsură ce se apropia ziua alegerilor, mulţimile deveneau tot mai numeroase şi mai entuziaste. Avantajul era clar ce noastră sau, cel puţin, aşa credeam. Gerry s-a descurcat bine în Abaterea cu Bush, la fel şi Mondale în cea cu preşedintele Reagan.

Bineînţeles, lucrurile nu au ieşit aşa cum ne doream. Candidaţii jeniocraţi au fost distruşi. Uram să pierd, dar campania m-a ajutat a încep o viaţă nouă. Mi-am făcut noi prieteni şi m-am dovedit capabilă să fac faţă în cercurile cele mai selecte ale Partidului Democrat. Spre deliciul meu, aceiaşi profesori care mă etichetaseră drept politică" au început să scoată în evidenţă activitatea mea atunci când doreau să mărească atractivitatea vreunei conferinţe pe care o organizau. S-au bucurat să mă vadă discutând în contradictoriu cu alţi profesori „politici", precum Chester Crocker, cel care tocmai petrecuse opt ani ca Secretar de Stat Adjunct pentru Probleme Africane, în timpul preşedinţiei Reagan. Au acceptat şi invitaţiile de a participa la

dezbaterile regulate pe care am început să le organizez acasă la mine, pe teme de politică externă.

Am conceput aceste întâlniri în încercarea de a evita conflictele pe chestiuni de securitate naţională, de tipul celui apărut între Mondale şi Gary Hart în timpul campaniei de obţinere a nominalizării partidului, în primăvara lui 1984. Consideram că dezacordurile păgubitoare din timpul campaniei puteau fi evitate dacă experţii democraţi în politică externă se puteau cunoaşte reciproc şi îşi puteau rezolva diferendele în prealabil, în consecinţă, am început să invit membri ai Congresului, ai grupurilor de reflecţie, ai firmelor de avocatură la cină, unde un expert îşi prezenta ideile care apoi erau discutate de cei prezenţi. Mai târziu, unii aveau să spună că găzduisem „saloane" în casa mea „elegantă" din Georgetown, în realitate, casa mea e confortabilă, nu elegantă, iar cinele erau simple bufeturi – salată, rulouri şi o felie de ceva. După cum îi spusese un participant anonim unui reporter: „În mod cert, nu mergeam acolo pentru mâncare".

DINTRE CELE mai dificile chestiuni în politica la nivel prezidenţial este alegerea momentului potrivit pentru a-ţi declara sprijinul pentru un anume candidat. Dacă iei decizia de timpuriu este mai probabil că vei face parte din cercul de intimi ai preşedini, în cazul în care candidatul câştigă. Poţi să te hotărăşti mai târlu> şi atunci este mai probabil să alegi persoana câştigătoare, dar

MADELEINE ALBRIGHT, devine mai dificil să pătrunzi în acel cerc al apropiaţilor, în 1987, am luat hotărârea devreme, îl văzusem în 1976 în acţiune, în discuţiile pe marginea platformei electorale, pe senatorul de Massachusetts Michael Dukakis şi fusesem impresionată de felul în care stăpânea problemele şi îi convertea pe oameni la propriul său punct de vedere. De atunci îşi construise reputaţia de a fi unul dintre cei mai buni guvernatori din ţară şi îl consideram o persoană cu adevărat de valoare, foarte onestă, îi admiram şi pe oamenii din jurul său. Directorul său de campanie, John Sasso, condusese campania lui Ferraro. Susan Estrich, pe care o întâlnisem când ea conducea comitetul ce se ocupa, în 1984, de platforma electorală, era asistenta lui Sasso şi avea să devină ulterior succesoarea lui. Cel care îi scria discursurile lui Dukakis, Bill Woodward, avea să facă ani mai târziu acelaşi lucru pentru mine şi să îmi fie unul dintre cei mai apropiaţi consilieri.

M-am alăturat echipei relativ restrânse a lui Dukakis în martie

1987. Mulţi au considerat nebunească decizia mea de opta atât de rapid, dar, pe măsură ce campania progresa, iar ceilalţi candidaţi abandonau, experţii s-au răzgândit. Brusc, am devenit principalul consilier pe politică externă al candidatului democrat cu cele mai multe şanse. Telefonul meu suna neîntrerupt, mai ales miercurea dimineaţa, după alegerile preliminare victorioase de marţi, în momentul în care Dukakis a acceptat nominalizarea la convenţia de la Atlanta, din 1988, primeam deja zeci de telefoane pe zi.

Acea convenţie a rămas în memoria publică pentru discursul guvernatorului de Texas, Ann Richards, în care l-a luat peste picior pe George Bush, vicepreşedinte pe atunci („Bietul George, s-a născut într-o familie putred de bogată!"), pe Bill Clinton pentru îndelungul său discurs de nominalizare şi pe Dukakis pentru intrarea sa triumfală pe melodia lui Neil Diamond *America*, el fiind copil de imigranţi. Amintirile mele sunt mult mai detaliate. Sarcina mea era să mă plimb prin sala convenţiei şi să mă asigur că ieşeam în câştig de cauză în toate dezacordurile legate de politica externă, într-o asemenea locaţie întotdeauna domneşte haosul şi comunicaţiile sunt foarte dificile. Orice zvon trebuia verificat, aşa că mişcările mele erau dirijate prin staţie de Susan Brophy, unul dintre principalii consilieri de campanie, dintr-o rulotă aflată în afara clădirii. Dintr-un otiv oarecare alesesem să port o rochie de mătase albastră cu ştie pantofi uşori, galben cu turcoaz. Aveam o vestă albastră de ailon şi căşti. Echipa îmi dăduse o poreclă inspirată din *Războiul ielelor* R_2D_2. În timp ce mă plimbam de colo-colo am fost lovită

cap de camere aflate în mişcare, am călcat de nenumărate ori pe jeioare, glezne, cabluri şi cutii de pizza. Mă dezlănţuisem, dar eram în elementul meu, luptându-mă pentru diversele chestiuni de politică externă şi simţind că întreaga sală era a mea. În plus, am câştigat pe toată linia.

Reîntoarsă la Washington, am descoperit că asocierea mea cu rjmkakis îmi modificase statutul. Este ceea ce am numit faza jbrooke Shields". Un articol din *National Journal* descria un dineu la care o femeie fusese imediat înconjurată de bărbaţi: „Trebuie să fie Brooke Shields, credea un martor. Nu chiar, dar din punct de vedere al Washingtonului era cineva chiar mai atrăgător – Madeleine K. Albright, principalul consilier de politică externă în campania lui Dukakis". Oameni care nu îmi arătaseră niciodată un semn de simpatie acum mă

găseau încântătoare. Păreau să creadă că devenisem şi mai deşteaptă, înainte, chiar la discuţiile organizate de mine la cină, abia puteam spune un cuvânt. Acum, cei care mă ascultau dădeau aprobator din cap la fiecare silabă pe care o rosteam. Eram citată în fiecare zi în jurnale, în timp ce „băieţii cei mari" nu erau.

Totul a devenit atât de ridicol, încât la o întâlnire a trebuit să mă scuz, am mers la toaletă şi m-am privit în oglindă, spunându-mi:

„Nu eşti mai inteligentă decât luna trecută şi, dacă pierdem, nimeni nu te va mai asculta".

Câtă dreptate aveam! La puţin timp după înfrângerea lui Dukakis, am mers la Centrul Kennedy pentru o piesă de teatru, în pauză am rătăcit prin foaier. Nimeni nu se uita la mine. În cele din urmă, un avocat din Washington, care se pregătise pentru o slujbă în administraţie dacă am fi câştigat, fără să vrea a dat nas în nas cu mine:

„Ua ştiu că aţi dat-o dracului", mi-a spus.

E>ieşi democraţii au pierdut din nou, campania Dukakis a fost

Pentru mine o altă experienţă din care am învăţat enorm şi o desnizătoare de drumuri pentru alte oportunităţi. Eram recunoscătoare ai ales pentru prietenii noi din viaţa mea, întrucât mă simţeam

MADELEINE ALBRIGHT n, dezamăgită – poate pe nedrept – de cei vechi. Credeam că ar fi trebuit să-l convingă pe Joe să se răzgândească după ce ne-am făcut publice disensiunile. Ulterior, când tot mai mulţi dintre cunoscuţii mei au divorţat, am înţeles că le cerusem imposibilul.

Aşa cum se întâmplă în cazul persoanelor recent divorţate, trebuia să-mi construiesc o viaţă socială – lucru nu foarte uşor, dacă luăm în consideraţie faptul că nu mă mai uitasem la un alt bărbat de la vârsta de douăzeci de ani, că nu aveam încredere în mine date fiind comentariile făcute de Joe la despărţire despre felul în care arătam şi că eram timidă. Ultima mea întâlnire avusese loc în anii '50, iar acum eram în deceniul al nouălea al secolului. Neavând nici cea mai vagă idee despre noile reguli de conduită, mă simţeam ca o fecioară de patruzeci şi cinci de ani. Când întâlneşti pe cineva în adolescenţă sau când ai douăzeci de ani, nu ai prea multe lucruri din trecut despre care să vorbeşti. Când ai depăşit patruzeci sau cincizeci, oamenii pe care îi întâlneşti au o istorie lungă în spate, poveşti complicate de familie, interese speciale şi obiceiuri personale care pot fi, deopotrivă, bizare şi

inflexibile.

În anii ’60, dacă Joe şi cu mine aveam prieteni invitaţi la cină, copiii ar fi fost prezentaţi şi apoi trimişi în camerele lor sau li s-ar fi dat ceva de făcut pentru a nu ne sta în cale. Acum, dacă mergeam cu cineva în casa unui cuplu modern, copiii erau în centrul atenţiei toată seara. Dacă eram cu cineva mai tânăr, trebuia să îmi amintesc să împărţim nota de plată. Dacă ieşeam cu un străin mai în vârstă, trebuia să-mi aduc aminte să-i permit să comande, să nu stau niciodată cu spatele spre intrarea în restaurant şi să par ofensată dacă alţi bărbaţi nu se ridicau în picioare când plecam de la masă. Dacă eram „implicată” într-o relaţie cu cineva, trebuia să mă împac cu spectrul herpesului şi, mai târziu, al SIDA. Am simţit o nouă furie faţă de Joe pentru că trebuia să am de-a face cu asemenea lucruri la vârsta mea. Când le-am ţinut discursuri fiicelor mele despre sexul protejat, am avut dificultăţi.

Cu toate acestea, am încercat să umplu golul lăsat de Joe. îl întâlnisem pe Barry Carter în timpul campaniei pentru Mondale. Era un profesor de drept la Georgetown, care lucrase la CSN sub conducerea lui Kissinger, dar era, în egală măsură, un expert în control1”.

— Jamentelor şi un democrat care iubea politica. Aveam multe m şi petreceam atât de mult timp împreună, încât, în cele din a, s-a mutat la mine. Nu eram sigură că reprezentam cel mai bun exemplu posibil pentru Katie, dar era atât de amabil cu toate ele trei fiice ale mele şi, pentru un timp, ne-am simţit ca o familie.

doi ani ne-am despărţit amiabil. Era mai tânăr şi îşi dorea proriii săi copii; eu trecusem de faza asta. Fusese un prieten minunat într-un moment dificil. Dar, în cele din urmă, am înţeles că nu voi putea umple imensul gol din viaţa mea. Când am încetat să caut, am fost mai împăcată cu mine însămi.

ISTU îmi surâdea ideea de a trăi singură, dar cu ajutorul câtorva prietene, am făcut o încercare. După ce timp de mai mulţi ani fusesem una dintre puţinele femei din lumea academică, am început să întâlnesc femei de carieră extraordinare prin intermediul activităţii mele politice. Multe dintre ele nu trecuseră de patruzeci de ani, deci erau cu aproape un deceniu mai tinere decât mine. Prieteniile şi discuţiile din timpul unei campanii pot fi superficiale, dar se întâmplă să fie şi la polul opus. E noaptea târziu, eşti epuizată şi în autobuzul prost iluminat poţi doar să vorbeşti. Vă reuniţi pentru o masă bună, vă

plângeţi de lucrurile care au mers prost în acea zi şi apoi treceţi repede la chestiuni mult mai interesante, de multe ori personale.

Într-o seară, aproape de sfârşitul campaniei lui Dukakis, şase dintre noi ne-am întâlnit la cină. Cea mai mare parte a conversaţiei a fost dedicată faptului că, deşi existaseră multe femei în poziţii înalte în timpul campaniei, când venise vorba de culegerea roadelor, fuseseră date la o parte. Pentru mine însă partea care a urmat a fost cea interesantă. Fiecare dintre noi era într-un fel sau altul reprezentativă. Una se apropia de patruzeci de ani, căutase mult, dar nu în Unise niciodată persoana potrivită pentru a se căsători. O alta trăia cu un bărbat mai în vârstă şi îşi dorea să aibă copii, dar el avea Uva din prima căsătorie şi nu voia să fie tată din nou. O a treia femeie era gata să renunţe la tot ceea ce realizase pe Coasta de Est şi a se mute în vest pentru a întemeia o familie cu noul ei soţ. A paayea o căsnicie fericită, dar trăia în Oklahoma, departe de ce nu vieţii politice. Făcea o pauză din viaţa ei normală o dată la ru ani, pentru a-şi administra doza de viaţă politică. O alta avea deja un copil şi ar mai fi dorit alţii, dar nu era sigură dacă era indicat sau dacă putea.

În timp ce ascultam, eram fascinată de problemele acestor f e.

mei şi puţin invidioasă – în special pe cele măritate. Apoi una dintre prietene s-a întors către mine şi mi-a spus: „Madeleine, tu eşti cea care a reuşit în toate. Ai fost căsătorită, ai trei fiice nemaipomenite, o slujbă extraordionară. Cum ai reuşit?” Am rămas împietrită. Am realizat în acel moment că ajunsesem să îmi plâng de milă, concentrându-mă nu asupra a ceea ce aveam, ci asupra lucrurilor pe care le pierdusem, înainte de acest episod simţeam că nu le pot oferi niciun sfat femeilor mai tinere, pentru că eşuasem. Discuţia a alungat toate aceste gânduri.

În 1989, urma să merg la a treizecea reuniune de la Wellesley.

Una dintre colegele mele m-a întrebat dacă aş vrea să ţin un mic discurs despre existenţa unei legături între cariera şi divorţul meu.

În foarte puţine cuvinte, am refuzat. Am decis, de asemenea, că nu voi mai merge deloc la reuniune dacă asta e tot ceea ce oamenii voiau să ştie despre mine. A fost nevoie de eforturile unite ale lui Emily, Wini şi Mary Jane pentru a mă convinge. Organizatorul reuniunii ridicase însă o problemă cât se poate de reală.

Cariera mea cauzase divorţul? întotdeauna mi-a displăcut această întrebare. O consider insultătoare pentru femeile care îşi

doresc o carieră şi, în consecinţă, nu accept aluzia că aş fi fost egoistă, îmi displace întrebarea şi pentru că nu îi ştiu răspunsul. Sunt prea multe contradicţii în felul în care simt. Când am devenit Secretar de Stat, am realizat că nu aş fi ajuns niciodată atât de sus dacă aş fi fost măritată în continuare, deşi, poate, altele ar fi reuşit. Totuşi, divorţul mă întristează profund şi acum. Ştiu că în acel moment aş fi renunţat la carieră dacă de asta ar fi fost nevoie pentru a-l face pe Joe să se răzgândească.

Mi-a luat mult timp să-mi dau seama ce făceam de fapt. De când începusem activitatea de voluntariat în acei primi ani de după revenirea la Washington, sărisem de pe o piatră pe alta. Nu conta că erau aranjate la întâmplare sau că uneori erau alunecoase. Eram hotărâtă să nu cad în râu. Mă concentram să duc la bun sfârşit fiecare sarcină. Şi când traversarea a devenit mai dificilă, aveam prieteni care să mă ajute să-mi păstrez echilibrul.

Încet, dar constant, pe măsură ce anii ’80 se scurgeau, sentimentul singurătăţii a fost înlocuit de cel al libertăţii. Capacitatea de lua decizii singură mi s-a refăcut. Puteam utiliza casa aşa cum doearn. Când aveam curs dimineaţa devreme, îmi invitam studenţii la jeul dejun în salon. Aveam şi reuniunile politice de la cină. Nujjieroşi est-europeni treceau prin Washington şi mulţi stăteau la pâine, în casa pe care începusem să o numim Hanul Albright.

Călătoream săptămâni întregi în timpul verilor, la conferinţe organizate de universitate, ca parte a unui program al Statelor Unite de finanţare a specializării în străinătate a experţilor americani sau în calitate de vicepreşedinte al Institutului Naţional Democrat pentru Afaceri Internaţionale (IND), o organizaţie ce viza promovarea democraţiei în lume.1 Am mers în Orientul Mijlociu şi în cel îndepărtat, în Africa şi Europa.

Am învăţat să mă bazez pe mine însămi. Nu am fost niciodată o singuratică, dar acum puteam petrece o sâmbătă întreagă fără să scot o vorbă cu cineva. Puteam petrece singură noaptea la fermă.

Mergeam la concerte şi la operă singură. Puteam merge la un restaurant însoţită doar de o carte, deşi îmi era mai uşor să fac asta în afara Washingtonului. Nu mă mai simţeam vulnerabilă.

Eram pregătită pentru noi provocări. Când Ed Muskie m-a rugat să devin preşedinta Centrului pentru Politică Naţională (CPN), un grup de reflecţie, am acceptat, deşi însemna că nu voi mai avea la fel de mult

timp pentru activitatea universitară. Dispuneam de suficienţi bani şi nu aveam nevoie de o slujbă permanentă. Puteam preda la Georgetown şi în calitate de colaborator. Nu mai aveam obstacole de depăşit. Şi în timp ce viaţa mea se ordona, blocul comunist se dezintegra. Erau atât de multe de cercetat şi de învăţat! Voiam să fiu Pregătită pentru a sări pe următoarea piatră la momentul oportun.

ND este una dintre cele mai eficiente organizaţii non-profit ce acţionează pentru

Promovarea şi consolidarea democraţiei. Condusa iniţial de Brian Atwood, apoi de enneth Wollack şi de vicepreşedintele Jean Dunn, programele IND au ajutat mi-Oane de oameni de pe tot cuprinsul planetei să dezvolte instituţii democratice duaoile şi de Succes. Am fost onorată să devin preşedinta comitetului director când

Părăsit funcţia de Secretar de Stat.

CAPITOLUL VIII

Revoluţia de Catifea

ECRANUL TELEVIZORULUI meu înviase, în istorica Piaţă Wenceslas din Praga oamenii scandau sloganuri şi afişau pancarte pe care se putea citi *Posledni Zvoneni*, „ultimul clopot”. Demonstranţii îşi scuturau cheile în buzunare, imitând sunetul unui clopot ce vestea sfârşitul celor patru decenii de comunism. La un balcon ce domina piaţa şi exuberanta mulţime stăteau Alexander Dubček, eroul scurtei Primăveri de la Praga, şi Václav Havel, dramaturgul disident pe cale să devină una dintre cele mai respectate personalităţi ale planetei. Cu o lună în urmă, Havel fusese arestat. O lună mai târziu, avea să devină preşedinte al Cehoslovaciei. Era ziua de 24 noiembrie 1989. „S-a terminat”, mi-am spus cu voce tare, cu entuziasm, bucurie şi uşurare.

Germania Estică abandonase punctele de control ale Zidului Berlinului pe 9 noiembrie. Pe 10, bulgarii, până atunci indiferenţi, şi-au alungat dictatorul comunist care îi condusese atâta timp. În acel moment, Ungaria se pregătea deja pentru alegeri, iar Polonia era condusă de Solidaritatea. Dar ce se întâmpla la Praga? Cu câteva zile mai devreme, în pagina a doua a ziarului *Washington Post*, scriam cu tristeţe: „Cehoslovacia, ţara care a furnizat, o mare parte a fundamentelor intelectuale [ale distrugerii comunismului, n.tr.]… se ascunde [încă, n.tr.] în spatele unei cortine de fier pe care ea însăşi a coborât-o şi îi critică pe cei care au curajul să practice de care înşişi cehii şi slovacii s-au bucurat acum douăzeci şi unu”.

În decurs de o săptămână, mâhnirea mi-a fost risipită. Pe 17 no

studenţii în marş s-au abătut de la ruta aprobată de autori*r* – ţi şi au înaintat curajos spre centrul Pragăi. Poliţia a intervenit, bătându-i cu brutalitate. În loc să scadă, numărul studenţilor să mă t Părinţii lor – îngroziţi de ticăloşia autorităţilor şi uimiţi de bravura propriilor copii – li s-au alăturat apoi pe străzi. Spiritul de opoziţie a luat amploare, întreaga Orchestră Filarmonică Cehă s-a reunit să cânte pentru protestatarii al căror număr creştea zilnic, până când în piaţă s-au înghesuit trei sute de mii de cehoslovaci. Demonstranţii, în extaz, arătau că atunci când „68" este întors rezultă „89".

În rândurile cehilor şi al slovacilor s-au format rapid coaliţii prodemocratice, Forumul Civic şi, respectiv, Poporul împotriva Violenţei, care cereau demisia preşedintelui Gustâv Husâk şi a altor oficiali de partid, în cele din urmă, cu două zile înainte de sfârşitul lui 1989, Dubček a fost ales Preşedinte al Adunării Federale, iar Havel, preşedinte al statului. Comunismul murise în Cehoslovacia. Revoluţia de Catifea – numită aşa datorită caracterului ei paşnic – triumfase.

Deşi mă aflam la mii de kilometri distanţă, la Washington, m-am abonat la un serviciu de presă care furniza în fiecare zi descrieri detaliate ale evenimentelor din Europa Centrală şi de Est, evenimente pe care le urmăream cu pasiune. De asemenea, purtam discuţii pe aceste teme la cursurile mele. Cunoşteam toate personalităţile implicate şi mă simţeam prezentă acolo cu sufletul.

CORTINA DE FIER coborâse deasupra Europei Centrale şi de Est la sfârşitul anilor '40. În cele mai multe dintre cazuri, vocile opoziţiei au fost sugrumate şi au rămas neauzite pentru Occident; dar, o dată sau de două ori într-un deceniu, vântul ridica puţin cortina, suficient

Pentru a întreţine speranţa că libertatea va fi într-o bună zi recâşti-Sată. În 1948, Tito a rupt legăturile cu Stalin. În 1953, au izbucnit evolte în Germania Democrată, în 1956, mai întâi polonezii şi apoi ngurii au încercat să se ridice împotriva sistemului, în 1968 a venit neiul Cehoslovaciei. La sfârşitul anilor '70, docherii polonezi au at Solidaritatea, determinând impunerea legii marţiale în 1981.

Apoi mai era şi Nicolae Ceauşescu în România, al cărui regim debutase în 1965 şi s-a întins pe un sfert de veac. La început, a fost ca o briză proaspătă, sfidându-i pe sovietici şi propunând reforme, înainte de a se transforma într-o tornadă distructivă.

Legăturile care ţineau laolaltă imperiul sovietic fuseseră greu

încercate, dar nu au cedat până în 1985, când Mihail Gorbaciov devenit Secretar General al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Gorbaciov a pus la cale un program de restructurare economică (*perestroika*), combinat cu o nouă viziune socială şi intelectuală (*glasnost*) care punea sub semnul întrebării axiomele pe care fusese construit sistemul sovietic. Gorbaciov a arătat clar că statele satelite nu mai erau obligate să urmeze ordinele Moscovei.

Brusc, împăratul era mai liberal decât prinţii săi. Liderii sateliţilor, îmbătrâniţi şi conservatori, au fost denunţaţi ca nişte moşnegi incapabili; transformarea atitudinii sovietice a stimulat schimbarea în Estul Europei. Mişcările de opoziţie au înflorit. Ungurii au implementat reforme politice şi economice, dezvoltându-şi varietatea unică de „comunism de gulaş", în Polonia, autorităţile au fost forţate să ridice legea marţială, dând astfel Solidarităţii o a doua viaţă.1 Autorităţile est-germane erau convinse că au totul sub control când Gorbaciov, care se afla acolo pentru celebrarea celei de-a patruzeci şi două aniversări a regimului, le-a avertizat că, fără schimbare, se va ajunge la revolte populare masive.

Relativ puţină atenţie i-a fost dedicată Cehoslovaciei şi pot înţelege de ce. Invazia sovietică din 1969 frânsese spiritul multora. Oamenii s-au închis în ei şi petreceau cât de puţin timp posibil la slujbă, în schimb, îşi consumau energiile construindu-şi case de vacanţă la ţară, numite *chatas*, unde plecau vinerea, cât de devreme puteau. Dar vlăstarele „Primăverii de la Praga", care nu fuseseră distruse în totalitate, au început să iasă din nou la suprafaţă.

1 Timp de ani de zile am purtat o discuţie cu Zbig Brzezinski despre caracteristicii6 diferite ale cehoslovacilor şi polonezilor, în ciuda căsătoriei sale cu o cehoaică, 'n mod regulat, îi acuza pe conaţionalii mei că nu sunt la fel de curajoşi ca polonezii-Singura dată când mi-am putut lua revanşa a fost în momentul în care generalii p?" lonezi au impus legea marţială. „Zbig, i-am zis eu, măcar cehoslovacii nu s-" 11 invadat singuri!"

DOAMNA SECRETAR DE STAT 1 55

Ciudat, una dintre sursele care a hrănit aceste vlăstare a fost uzica rock americană. O formaţie numită *Plastic People of the*

Tiniverse, intitulată aşa după o melodie a lui Frank Zappa, a luat fi

nţă la° luna după invazia sovietică. Concertele ei atrăgeau atât

de lume, încât autorităţile i-au interzis grupului să cânte în public. În secret, formaţia a continuat să concerteze, până când membrii ei au fost arestaţi şi acuzaţi de perturbarea ordinii publice şi de faptul că interpretau o muzică cu „impact antisocialist şi antisocial" Procesul grupului a fost considerat de intelectualii disidenţi un test-cheie. Cu puţin după pronunţarea sentinţei, pe l ianuarie 1977, mai mult de două sute cincizeci de scriitori, profesori şi activişti ai drepturilor omului au semnat un manifest – Carta 77 – în care îi cereau guvernului cehoslovac să respecte drepturile civile şi politice cuprinse în Actul Final de la Helsinki1, pe care membrii blocului sovietic îl semnaseră cu şaisprezece luni în urmă. Unul dintre liderii Cartei 77 era Václav Havel, care a fost arestat de mai multe ori şi a petrecut peste patru ani în închisoare.

Religia a jucat şi ea un rol important. Chiar şi pentru tinerii educaţi într-un stil ateu, clericii catolici caterisiţi au devenit eroi. Preoţii, forţaţi să accepte munci înjositoare precum curăţarea latrinelor, oficiau slujbe clandestine. Dar până în 1989, acestea şi alte manifestări de nesupunere nu păreau a fi pe măsura uriaşei forţe a statului comunist.

Normal, eram curioasă în ceea ce priveşte evenimentele din ţara mea natală, şi în 1986 am profitat de şansa de a o vizita, în cadrul programului educaţional al Agenţiei de Informare a Statelor Unite.

Pentru protecţie, am locuit împreună cu însărcinatul cu afaceri american, Carl Schmidt, şi cu soţia sa, Rika, amândoi surse extraordinare de informaţii despre ceea ce se întâmpla. Ştiam că trebuia să nu discretă, întrucât autorităţile cehoslovace, iritate de activismul neîntrerupt al Cartei 77, adoptaseră o atitudine mult mai dură, dar Peram să pot vorbi cu câţiva disidenţi. Un oficial american a aranjat într-o seară, în secret, o întâlnire. Senatorul de South Dakota, Larry no601" 31 la *l* august 1975, Actu! Final de la Helsinki prevedea, în esenţa, recuj – era definitivă a frontierelor naţionale est-europene rezultate după Al Doilea re. M°ndial, precum şi respectarea şi protejarea drepturilor omului în această 8 mne (n.tr.).

MADELEINE ALBRIGHT v

Pressler, care se afla din întâmplare şi el la Praga în acel moment, fişese înştiinţat despre întâlnire şi era puţin prea entuziasmat. Aflându-ne împreună într-o maşină mai devreme în acea zi, mă întrebase:

— E adevărat că la întâlnire vor participa şi disidenţi?

De vreme ce în maşina erau aproape sigur instalate microfoane i-am făcut semn să tacă.

— Cine va fi acolo?

I-am făcut din nou semn.

: – De ce nu vrei să-mi spui nimic despre disidenţi?

(Mi-am pus mâna peste gură, am făcut semne din cap şi am arătat cu degetul spre locurile în care credeam că sunt microfoanele.

În acea seară ni s-a spus că oamenii pe care trebuia să îi întâlnim nu au putut veni pentru că erau supravegheaţi şi, în consecinţă, nici Pressler nu a mai venit. Dar, în ciuda acestui fapt, unul dintre liderii Cartei 77, Martin Palous, a apărut pentru că nu ajunsese încă acasă, acolo unde era postată poliţia. Am vorbit aproape patru ore. Cam la jumătatea conversaţiei, am primit un telefon de la Pressler. „Alo, Madeleine", mi-a spus prin telefon, „am înţeles că unii dintre disidenţi au apărut până la urmă. Sunt încă acolo?" I-am răspuns rapid:

„Aţi greşit numărul" şi am închis. Ceva mai târziu, cineva a ciocănit la uşă. Era Pressler. S-a îndreptat direct spre Palous şi l-a împins de mai multe ori cu degetul în piept. „Eşti cu adevărat disident?" l-a întrebat.

Eu, una, nu ştiam dacă să plâng sau să râd.

În acea perioadă ambasadele Statelor Unite din ţările comuniste sărbătoreau ziua de 4 Iulie, iar printre oaspeţi se numărau adesea şi disidenţi. Am participat la dineul din acel an de la Praga, dar, din cauza măsurilor dure ale guvernului, foarte puţini au venit, în timp ce priveam mulţimea răzleaţă, o tânără s-a apropiat de mine făcându-mi cu mâna. „Bună", mi-a spus, „sunt soţia lui Jifi Dienstbier".

Dienstbier era jurnalistul cehoslovac care în urmă cu mai bine de zece ani îmi fusese de ajutor pentru doctoratul meu. Nu mă aşteptam să-l mai întâlnesc. Soţia sa mi-a explicat că Jifi nu putuse veni la petrecere, dar voia să mă întâlnească în ziua următoare la Savarin Cafe, un local popular situat chiar lângă Piaţa Wenceslasăm acceptat fără ezitare, dar când am discutat cu oficialii ambasadei, mi-au spus: „Ţi-ai ieşit din minţi? Nu îţi dai seama ce se întâmpW-II DOAMNA SECRETAR DE STAT 157

„F îi supraveghează şi – ca fiică a lui Josef Korbel – te supraveghează pe tine. Nu puteţi să vă întâlniţi pur şi simplu în public. Şi apoi, afli aici sub auspiciile guvernului american şi nu vrem să creăm

probleme”. Aşa că nu m-am dus. Într-adevăr, Dienstbier a fost reţiut în timp ce mă aştepta pe mine.

Am revenit la Praga în anul următor, şi de această dată, atât eu, ciţ şi ambasada, am fost mult mai îndrăzneţi. Un funcţionar responsabil cu relaţiile cu publicul mi-a aranjat o întrevedere cu un alt disident, dar parcă am fi trăit un scenariu de capă şi spadă. Mi s-a spus să aştept la oră fixă un bărbat cu o pelerină, în faţa unei anumite clădiri, lângă o biserică într-o foarte cunoscută piaţă cu monument. Am ajuns acolo, dar în timp ce încercam să mă port cât mai normal, nu mă puteam abţine să nu privesc în jur cu nervozitate.

Din ce direcţie exact nu ştiu, dar dintr-odată a apărut un bărbat cu pelerină. „Urmează-mă”, mi-a spus în cehă. „Mergem cu metroul până la o staţie, la câteva minute de aici. Nu mă întreba unde”.

Când am urcat în tren, a zis: „Apropie-te de mine. Ne vom preface că suntem doi îndrăgostiţi şi nimeni nu ne va lua în seamă”.

Am primit apoi un sărut pe buze din partea unui bărbat pe care nu îl cunoşteam, în drum spre o destinaţie pe care o puteam doar ghici. Am ajuns, am mers pe câteva străzi până la o clădire ciudată şi am coborât în subsol. Acolo, pe nişte rafturi rudimentare, se aflau bunurile cele mai de preţ ale grupului pe care bărbatul îl reprezenta: numere din revista *Rolling Stone*. Era membru al Jazz Station, un grup format în 1971 doar pentru a cânta, dar care s-a transformat ulterior într-o importantă grupare a disidenţilor. Am vorbit ore întregi despre problemele lor, despre strategiile pe care le foloseau, despre speranţele pe care le aveau, înainte de a pleca, i-am asat banii pe care îi aveam la mine şi m-am oferit să-i trimit două sute de dolari apoi, dacă banii ajungeau la el, şi mai mulţi. Mi-a dat actresa la care puteam trimite ordinul de plată şi am făcut acest lucru tnediat ce am ajuns la Washington. Când i-am povestit mamei ce fă-Sem, s-a înfuriat, convinsă că sursa fondurilor va fi descoperită.

arti spus să nu-şi facă probleme. Destinatarul mi-a scris şi mi-au tumit pentru cele două sute de săruturi, dar când, din alte motive, °st arestat, mama a insistat că avusese dreptate.

În timpul următoarelor vizite la Praga m-am simţit mult mai confortabil, rătăceam pe străzi, mergeam singură cu metroul. Deşi hainele mele erau de o calitate mai bună, din punct de vedere fizic mă integram, întrucât mulţi dintre localnici erau exact ca mine; scunzi şi grăsuţi. Comandam în restaurante mâncărurile favorite, cu multe

calorii, mergeam la filme şi la piese de teatru şi înţelegeam limba fără nicio problemă. Dar paşaportul meu american făcea toată diferenţa. Mă puteam întâlni cu opozanţi ai regimului, pentru ca mai apoi să mă urc în avion şi să plec. Nu eram obligată să fac opţiunile pe care ei erau nevoiţi să le facă zi de zi.

Plimbându-mă prin Praga, un oraş deopotrivă frumos şi trist, mi-am pus câteva întrebări dificile. Ce s-ar fi întâmplat dacă părinţii mei nu ar fi luat decizia de a părăsi Cehoslovacia când comuniştii preluaseră puterea? Eram sigură că aş fi fost o disidentă politica, dar nu ştiam cum şi dacă aş fi acţionat. Aş fi avut curajul să protestez? Sau aş fi tăcut pentru a putea astfel merge la facultate? Cum m-aş fi comportat dacă aş fi fost supusă unui interogatoriu? Cum ar fi fost să fiu închisă? în timp ce reflectam, în minte mi-a venit povestea liderului disidenţilor, care se întâlneşte cu un vechi prieten şi îi cere ajutorul. „Te-aş ajuta", îi spune prietenul, „dar vezi că nu pot, pentru că am copii". Disidentul răspunde: „Aş tăcea ca tine, dar vezi doar că nu pot, pentru că am copii".

URMĂTOAREA MEA CĂLĂTORIE la Praga a avut loc în martie 1989. Am mers la un dineu la Ambasadă şi de această dată a venit şi Jlrî Dienstbier. Avea acum părul încărunţit, nepieptănat şi o mustaţă bogată; arăta foarte bine. Ne-am îmbrăţişat ca nişte prieteni de mult despărţiţi. A trebuit să plece devreme pentru a se prezenta la slujba de fochist de noapte la un furnal şi nu am mai auzit de el decât în ianuarie 1990. Atunci Havel era preşedinte, iar Dienstbier ministrul său de Externe.

Când am telefonat la ministerul de Externe, Jifi a răspuns imediat. Am întrebat ce pot face. „Ajută-i pe studenţi. Ei sunt cei care au făcut asta", mi-a spus.

Eram încântată să conduc, la jumătatea acelui istoric ianuarieo delegaţie a IND în Cehoslovacia, în momentul în care am ajunssunat pe Jiff, care m-a invitat să-l însoţesc la o piesă de teatru „scrisă de Havel. Opera dramatică a noului preşedinte fubse mult timp interzisă în ţara sa natală, deşi fusese pusă în scenă la] Stew York şi în alte regiuni ale lumii. Au*dienţă v*orbeşte despre efuzul unui muncitor de la o fabrică de bere de a deveni o marioetă comunistă, în ciuda cererilor autoritare ale şefului său beţiv, piesa se baza pe experienţele personale ale lui Havel, dar şi pe convingerea că prin autodisciplină şi credinţă este posibilă rezistenţa efectivă în faţa totalitarismului. Când cortina a

coborât, publicul a explodat în aplauze pentru Havel şi, cred, pentru Cehoslovacia.

A doua zi Jirî m-a primit în biroul său. Nu puteam să-mi cred ochilor văzându-l pe vechiul meu prieten instalat ca ministru de Externe. Pătrunzând în încăpere, am simţit un gol în stomac. Cu patruzeci şi trei de ani în urmă, tata intra chiar în această încăpere ca şef de Cabinet al lui Jan Masaryk. Am tremurat de emoţie când Jifi m-a dus în apartamentul său privat din minister şi mi-a arătat baia cu faianţă albă de la fereastra căreia Masaryk a sărit – sau a fost aruncat – pe 10 martie 1948. Pentru a „dovedi" că Masaryk sărise, comuniştii păstraseră scaunul simplu de lemn pentru a demonstra cum ministrul îl folosise pentru a se urca pe pervazul ferestrei.

Noul guvern avea să îl păstreze la rândul său un timp pentru a arăta cum fusese pierdută libertatea.

Jiff a aranjat pentru delegaţia mea o întâlnire cu preşedintele Havel la Castelul Praga. Mobila biroului prezidenţial era de un „comunism masiv", dar noul preşedinte nu era niciuna, nici alta. Un om destul de firav, cu o prezenţa extraordinară, purta blugi negri şi o helancă de aceeaşi culoare. Adusesem cu mine drept cadou un exemplar din ultoma carte a tatălui meu, „Cehoslovacia în secolul al XX-lea". Havel

ra pregătit să întâlnească o delegaţie americană şi nu se gândise că ar Putea întâlni un compatriot, aşa că, atunci când i-am înmânatcarea, a părut descumpănit. „A, da, doamna Fulbright", a spus. „Nu, a sunt doamna Albright. Josef Korbel a fost tatăl meu". Aşa a în Put una dintre cele mai preţioase prietenii ale vieţii mele.

Havel se afla la putere de numai câteva săptămâni. Delegaţia astră şi-a oferit ajutorul pentru elaborarea unei noi legi electoe> lucru pe care el l-a acceptat imediat. Foarte rapid am reunit o

160 echipă de experţi care nu includea numai americani, ci şi oame din alte ţări, precum Portugalia, care trecuseră relativ rece printr-un proces de tranziţie, la democraţie. La plecare, le-am s-o unor consilieri ai lui Havel că lucrasem la Casa Albă şi că aş fi cântată să-i ajut să alcătuiască structura noii instituţii prezidenţia M-au invitat la un restaurant chiar în spatele turnurilor întunec ale Catedralei Sfântul Vitus, în interiorul zidurilor castelului, şi; stat acolo ore întregi, desenând organigrame şi diagrame cu sâg indicând în toate direcţiile şi analizând modul în care noul guv «avea să funcţioneze. Mi-au spus şi

că Havel urma să viziteze în e rând Statele Unite şi că aveau nevoie de ajutor pentru a face aranmentele necesare. M-am oferit din nou voluntară.

Când am ieşit din restaurant, pământul era acoperit de zăpadă, luna plină strălucea puternic. Am coborât treptele abrupte ce pl ne-au de la castel, apoi am luat-o în jos pe strada Narudovă bătută vânt, pe lângă biserica barocă a Sfântului Nicolae, pe străzile mic înguste care duceau la Podul Carol, cu ale sale statui negre de sfii construit în secolul al XIV-lea. Mă gândeam cum îmi spusese tata motivul pentru care podul rezistase atât de mult era că mortarul şese amestecat cu ouă. În timp ce priveam apele râului Vita aveam ciudata senzaţie că nu părăsisem niciodată Praga. Cum ai putut să-i ajut pe cehoslovaci să-şi organizeze preşedinţia dacă nu fi învăţat despre instituţia americană chiar la faţa locului?

Înapoi la hotel, primisem un mesaj din partea unei femei nume Rita Klimovă. „Nu ne-am întâlnit încă, dar ne vom cunoaşt curând şi bine". Abia fusese numită ambasador în Statele Units mă invita chiar în acea seară să-i întâlnesc pe câţiva dintre prietesă-i. Când am ajuns, apartamentul ei era plin de membri ai nov guvern, iar ea era ocupată cu gătitul, în timp ce discutam, în teriorul sau în afara bucătăriei, a devenit clar că poveştile vieţi noastre erau foarte asemănătoare.

Familiile noastre trăiseră în Al Doilea Război Mondial în af Cehoslovaciei – a mea la Londra, a Ritei, la New York. Ambele revenit după înfrângerea naziştilor. Spre deosebire de tata, părifit Ritei era comunist, aşa că familia ei a rămas în ţară şi după cobe rea Cortinei de Fier. Apoi ea a predat cursuri de gândire econom

Jniversitatea Carol şi, în cele din urmă, şi-a dat seama că marxisn-avea niciun sens. În epurările care au urmat Primăverii de la ga, şi-a pierdut slujba, văzându-se în situaţia de a răspunde la e întrebări dificile pe care eu mi le pusesem doar retoric. Ani lui s-a luptat să câştige bani ca interpret, de cele mai multe ori fru americanii care îi vizitau pe disidenţi, în timpul Revoluţiei de ifea a fost vocea „engleză" a lui Havel, chiar dacă într-o impecaamericană de Brooklyn. Încă de la prima noastră întâlnire am snit aliate. Ulterior, la Washington, ne vedeam adeseori pentru a uta şi a râde atunci când ea comanda pastrama cu pâine albă, tru că îi plăcea pâinea americană pe care nu o putea cumpăra la ga, în timp ce eu abia aşteptam să mănânc pâinea cehoslovacă, cu acrişor de secară, pe care o puteai găsi doar la

ambasadă.

IŢA PREŞEDINTELUI HAVEL în America, în februarie 1990, a în parte sărbătoare, în parte, circ. Istoria mărise pasul şi lumea isturnase brusc. Nu existase un scenariu. Havel era la fel de şoca oricine altcineva să se trezească şef de stat şi erou al demoei la nivel mondial, pe cale să se adreseze unei sesiuni reunite a greşului Statelor Unite. Mi-am transformat casa în centru de andă al lui Havel, mobilizându-mi prietenii din campaniile tice precedente şi recrutând câţiva dintre studenţii mei de la rgetown ca să ne ajute.

n mers la reşedinţa Ritei pentru a-l pregăti pe Havel pentru a următoare. După toate experienţele mele la Senat şi la Casa a şi după campaniile Ferraro şi Dukakis, eram în elementul. Unica provocare era respiraţia. Havel era un fumător înrăit şi a pe măsură, înconjurat fiind de oameni cu obiceiuri identice, ţineam respiraţia şi îi înmânam memorandumurile pe care le ătisem, împreună cu paginile de posibile întrebări şi răspunsuri tu presă. Am fost încântată când s-a întors spre oamenii săi, îndule în cehă: *„j±sta* numesc eu consilier", iavel îşi scrisese discursul pe un carnet cu foi lungi şi galbene dăduse Ritei pentru a-l traduce în engleză. Nu avea nevoie de r, şi totuşi m-am bucurat să-i dau câteva sugestii. Aranjasem, semenea, ca Frank Greer, un consultant în materie de media.

163 dina sa ne-a anioan.

peam

Edisto

gis că li se eşti; laşi irie.

Ilui, care – am reul nou, ceslilor şi au Aici iartă: „li; kera in re de: peste să-l consilieze pe Havel pentru rostirea discursului. Unii oameni sunt înzestraţi din naştere cu extraordinare calităţi oratorice în faţa camerei de luat de vederi sau în faţa unei mulţimi, dar cei mai mulţi dintre noi suntem jalnici la început. Chiar oamenii lui Havel spuneau că el nu avea succes la televizor pentru că nu se uita în cameră, îşi citea textele lent şi nu utiliza un teleprompter, pentru că i se părea fals. Evita contactul vizual chiar şi cu reporterii, un obicei dezvoltat pentru a micşora eficienţa interogatoriilor din închisoare, în ciuda repetiţiilor şi a antrenamentului, prestaţia lui Havel în timpul discursului în faţa Congresului a fost lipsită de viaţă.1 Oricum, nimănui nu-i păsa – mesajul era cel care conta.

În centrul mesajului se afla un paradox. „Cel mai mult ne ajutaţi

dacă asistaţi Uniunea Sovietică pe ireversibila, dar imens de complicata cale către democraţie", a spus el Congresului. „Cu cât Uniunea Sovietică va păşi mai curând, mai rapid, mai paşnic pe calea democraţiei, cu atât mai bine va fi nu numai pentru cehi şi slovaci, ci pentru întreaga lume", a continuat Havel.

În acest discurs şi în altele, Havel şi-a manifestat îngrijorarea legată de eventuala reapariţie, într-o formă sau alta, a acelor trăsături umane care au făcut în egală măsură posibile Holocaustul şi imperiul sovietic – inclusiv complezenţa Occidentului. De aceea, în timp ce alţii foloseau expresia „arta posibilului" pentru a desemna politica, Havel şi-a îndemnat audienţa să caute „imposibilul". Din multe puncte de vedere, nu este un om practic. Este o persoană incomodă, un idealist care cunoaşte fragilitatea societăţii şi defectele caracterului uman, dar un om care insistă că întotdeauna cinismul ne este fatal. Dacă nu ne lăsăm comportamentul politic ghidat totodată de conştiinţă, susţinea el, vom avea nu numai un guvern prost, dar, în acelaşi timp, acesta ne va fi sfârşitul.

Evident, am fost încântată să-i arăt lui Havel Washingtonul şi să-l însoţesc la întâlnirile cu studenţii de la Georgetown şi din alte universităţi. Când m-a invitat să-l însoţesc la Casa Albă pentru a-l întâlni pe preşedintele George Bush, eram suficient de experimentată – ca o democrată cunoscută – pentru a declina invitaţia. Havel a fost mulţumit

1 Havel a fost însă ajutat de traducerea alertă realizată de Michael antovsky, viitor ambasador al Cehiei în Statele Unite.

vizită, arătându-mi un stilou pe care îl primise din partea preşedinlui S* pentru care mai târziu aveam să-i trimit rezerve.

L-am însoţit apoi la New York, unde şi-a putut dezvălui latura sa Mistică. La *Actors Studio* l-a întâlnit pe Paul Newman, care ne-a orbit despre originile slovace ale mamei sale. A fost apoi organizată o gală plină de vedete la Catedrala Sfântului Apostol Ioan.

oobert Silvers de la *New York Review of Books* a organizat o petrecere pe scena Teatrului Vivian Beaumont, în timpul căreia am tradus pentru cvartetul de ocazie format din William Styron, Edward Albee, Norman Mailer şi Václav Havel. De necrezut!

Mai târziu în acea primăvară, când am vizitat din nou Cehoslovacia, Havel m-a rugat să stau la Castelul Praga. Mi s-a dat o gigantică cheie de fier de la o imensă uşă de lemn şi mi s-a spus că pot

intra în castel înainte de ora 23, când uriaşele porţi de metal se închideau. Dormitorul meu avea vedere spre Hradcanske Nâmesti, aşa că aveam posibilitatea să văd din alt unghi aceeaşi piaţă, acelaşi parc, aceleaşi pietre de pavaj pe care le văzusem în copilărie.

Aşezată în faţa ferestrei, priveam schimbarea gărzii palatului, înveşmântată în noile uniforme create de Theodor Pistek, cel care câştigase Oscarul pentru costumele din filmul *Amadeus*. Mi-am lungit gâtul pentru a-i vedea pe trâmbiţaşii care acompaniau marşul gărzii de onoare.

Întreaga scenă era foarte mişcătoare, de vreme ce fratele meu, John, se afla din întâmplare şi el la Praga şi putea împărtăşi toate acestea cu mine. În acest castel locuise Tomás Masaryk în timpul primilor ani de aur ai Cehoslovaciei, atunci când părinţii mei s-au întâlnit şi au început să viseze la viaţa pe care aveau să o trăiască împreună. Aici Hitler a spulberat visele unei întregi generaţii când a intrat pe poarta castelului şi s-a proclamat stăpânul ţării, în anii Războiului Rece, lideri comunişti precum Brejnev, Ceauşescu şi est-germanul Honecker au stat chiar în aceste camere, odihnindu-şi dosurile pe mobila în °diosul stil al realismului socialist, care se afla încă acolo.

Fundaţiile Castelului Praga au fost puse în secolul al IX-lea. Spre deosebire de a' U preşedinţi, Havel lucra în castel, dar nu trăia acolo. Avea un apartament peste 11 şi mai târziu şi-a construit propria casă.

Am revenit la Praga în iunie, în calitate de preşedinte al unei echipe de observatori internaţionali electorali ai IND. Euforia era vi" zibilă. Legea electorală la redactarea căreia contribuisem în ianuarie era pe cale de a fi implementată. Secţiile de votare erau decorate cu steaguri roşu, alb, albastru. Când voturile au fost numărate, s-a constatat că Forumul Civic şi Publicul împotriva Violenţei, ambele prodemocratice, ieşiseră victorioase. M-am alăturat unui grup de foşti disidenţi la Teatrul Felinarul Magic, împreună am plâns de bucurie şi am cântat imnul mişcării americane a drepturilor civile, *We Shall Overcome1*. Seara, oamenii au umplut Piaţa Oraşului Vechi, înghesuiţi în jurul monumentului uriaş al martirului ceh, Jan Hus. Intensitatea celebrărilor a fost sporită şi de prezenţa lui Paul Simon, ale cărui versuri şi muzică indiferent de limbă – erau înţelese de toţi.

CONTACTELE MELE cu cehii şi slovacii în anii ce au urmat Revoluţiei au fost, în egală măsură, mai numeroase şi mai complicate

decât în perioada premergătoare, în saloane la Washington sau Praga, în medii academice sau în interviuri televizate, am purtat discuţii intense cu unele cunoştinţe mai vechi sau mai noi, despre adevăratul sens al democraţiei. Am dezbătut valoarea partidelor politice, rolul presei, importanţa investiţiilor străine şi metodele de a face economia să lucreze pentru popor. Cehoslovacii îşi iubeau noua libertate şi erau mari admiratori ai Statelor Unite, dar formulau şi o serie de critici clasice referitoare la rolul Americii în Vietnam, la presupusa ei lipsă de cultură, la materialismul nostru. Aşa că m-am amuzat când i-am dus pe unii dintre prietenii mei la un magazin universal lângă Washington, unde le-a venit greu să nu cumpere tot ce le vedeau ochii. Pentru americani, libertatea de a alege dintre zece mărci diferite ale aceluiaşi produs e ceva normal. Pentru cineva obişnuit să se holbeze în zadar la rafturile magazinelor de stat din Europa Centrală comunistă, era ca şi cum Crăciunul ar fi venit în fiecare zi.

Prietenii mei erau surprinşi de ceha pe care o vorbeam şi mă bucuram, în special, atunci când mi se spunea că nu aveam nici ufl accent străin perceptibil, în orice caz, a trebuit să învăţ un

1 „Vom învinge” (n.tr.).

ocabular. Nu purtasem niciodată cu adevărat o discuţie politică în ehă; unele dintre cuvintele pe care le utilizam îi făceau pe interloutorii mei să râdă. Dar problema principală nu era limba. Felul mare gândeam fusese modelat de faptul că statutul meu de american ijber îmi marcase evoluţia spre maturitate, în timp ce încercam să le explic cum funcţionează un guvern democratic, ce înseamnă să ai propria afacere, cât de importante sunt drepturile individuale şi de ce [nass-media nu trebuie să fie restricţionată, încercam să nu las impresia că le dau lecţii. Nu am reuşit întotdeauna şi din când în când unul dintre prietenii mei spunea caustic: „Ştii, nu am coborât chiar ieri din copaci”.

Deschiderea crescândă a Cehoslovaciei mi-a permis să încerc să dau de urma verişoarei mele, Disa. O văzusem numai o dată după ce familia mea plecase, în 1948. În vara lui 1967, împreună cu Joe, făcusem un tur al Europei Centrale şi ne oprisem la Praga. Atunci, deşi intrasem în ţară cu un nume, un paşaport şi un soţ american, aveam emoţii. Nişte prieteni de-ai părinţilor mei mi-au spus că tata fusese judecat în lipsă şi condamnat la moarte. Nu voiam să-i creez lui Disa probleme cu autorităţile, aşa că ne-am văzut doar pentru o oră, în

timpul unei întâlniri mai degrabă tensionate, într-o cafenea din Praga.

În 1990 puteam discuta fără să ne temem de guvern. Cu toate astea, a fost la fel de dificil. A fi ruda cuiva nu înseamnă să îi semeni.

Avusese o viaţă mult mai grea decât a mea, înrăutăţită de faptul că era nepoata tatălui meu. Era, mai degrabă, resemnată decât înverşunată. Deşi Disa voia să afle multe despre familia mea, nu mă simţeam prea bine povestindu-i detaliile tuturor lucrurilor de care ne bucurasem. M-am simţit, de fapt, uşurată să-i pot spune că nu totul Mersese perfect; soţul meu mă părăsise.

În timpul uneia dintre vizite l-am întâlnit şi pe Josef Marek, cel care fusese ataşatul de presă al tatălui meu la Belgrad. Era, de a se

enea, şi naşul fratelui meu. Mi-a spus că din cauza acestei legături e familie fusese aruncat în închisoare. Exista un contrast constant trebucuria pe care o simţeam pentru eliberarea ţării mele natale şi listeţea care mă încerca atunci când aflam într-un mod atât de perso despre suferinţele prin care trecuseră oamenii – unii ca urmare a lvismului democratic al tatălui meu.

166 Discuţiile cele mai inteligente le-am avut cu Václav Havel Aveam aproximativ aceeaşi vârstă, iar experienţele vieţii lui şi intelectul său creativ ne ofereau nenumărate subiecte de conversaţie. În vara lui 1990 m-am alăturat lui şi soţiei sale, Olga, în Bermude. Am vizitat staţia de urmărire a NASA şi în acea seară am rămas sub cerul înstelat, discutând despre felul în care cehoslovacii, pentru că locuiesc într-o ţară fără ieşire la mare, şi-au petrecut mult timp privind spre ceruri şi imaginându-şi cum ar fi să călătorească printre stele.

În tot acest timp o întrebare mult mai serioasă nu-mi dădea pace.

Voiam să ştiu dacă Havel îi critica pe cehoslovacii care plecaseră din ţară după preluarea puterii de către comunişti. Deşi răspunsul său a fost formulat într-un mod foarte diplomatic, credea – eram convinsă că greşiseră plecând. Havel avusese o serie de oportunităţi să trăiască în Occident; ar fi putut merge la Hollywood, unde ar fi scris şi ar fi dus o viaţă confortabilă. L-am întrebat de ce nu a făcut-o. Mi-a răspuns foarte simplu că se simţise obligat să rămână. M-am întrebat din nou dacă aş fi putut supravieţui încercărilor prin care trecuse el.

În 1991 – 1992, pe măsură ce democraţia se instala, Praga renăştea. Erau concerte peste tot, la fel ca în anii de tinereţe ai părinţilor mei. Galeriile se deschideau, pline de o artă modernă rebelă.

Fotografii de mult interzise ale celor doi Masaryk şi ale lui Edvard Beneš apăreau în clădirile guvernamentale. Turiştii se îmbulzeau pe străzile pietruite. Havel a devenit o icoană în propria ţară şi în străinătate. Deşi a început să se îmbrace şi să păşească asemenea unui preşedinte, revistele americane preferau să-l fotografieze într-un tricou cu Rolling Stones sau purtând o geacă neagră de piele, care îl făcea să arate ca o versiune cehă a lui Bob Dylan. Era un adevărat lider mondial, dar şi o forţă morală şi intelectuală – înzestrat cu un umor care te făcea să înţelegi că nu îşi lua faima foarte în serios.

Când dădea un autograf, obişnuia să folosească un stilou verde pentru a semna şi unul roşu pentru a desena o inimă dedesubt.

Dar apoi, asemenea unui prizonier ţinut în celulă zeci de ani fără nicio rază de soare, Cehoslovacia, s-a „ars" mult prea repede. Entuziasmul a început să slăbească. Chiar în discursul inaugural, Have s-a întrebat dacă idealurile care ghidaseră Revoluţia de Catifea îi vor supravieţui pentru mult timp. Era îngrijorat, în special, de reapărit al îndelung suprimatelor revendicări etnice – „sentimentul că istoria pe-a nedreptăţit", în 1992, în colaborare cu Andrew Cohut şi cu irnes Mirror Center for the People and the Press, am participat la realizarea unui studiu despre atitudinile existente după Războiul *ţiece* în Europa. Vestea bună era că Cehoslovacia dorea să devină parte a Europei Occidentale şi favoriza economia de piaţă. Dispariţia spiritului de cooperare interetnică, al cărui campion fusese Masaryk şi care era predicat de Havel, reprezenta vestea proastă.

Dintre toate popoarele din regiune, cehoslovacii aveau cea mai negativă atitudine faţă de romi sau ţigani. Chiar mai grav de atât, mulţi slovaci îşi doreau un destin propriu. I-am întrebat pe membrii unui grup de slovaci dacă preferau ca Slovacia să devină campioană mondială ca parte a unei echipe cehoslovace de hochei sau preferau locul opt ca o echipă pur slovacă. Au preferat opţiunea slovacă.

Dezbaterea naţionalistă s-a accentuat. Existau oameni în capitala slovacă, Bratislava, care nu agreau planurile economice care proveneau de la Praga. Slovacii erau dezavantajaţi şi de privatizare, pentru că multe dintre întreprinderile mamut din epoca sovietică erau situate în propria regiune şi nimeni nu voia să investească în ele. Politicienii naţionalişti au exploatat sentimentul că există o politică de discriminare împotriva slovacilor, în vreme ce amintirile vechilor

disensiuni dintre cehi şi slovaci erau readuse în atenţie. La miezul nopţii, pe 31 decembrie 1992, uniunea s-a dizolvat, în contrast cu disoluţia Iugoslaviei, sfârşitul Cehoslovaciei a fost unul paşnic. A fost numit Divorţul de Catifea. Această ruptură m-a întristat, pentru că, asemenea părinţilor mei, m-am considerat întotdeauna o cehoslovacă. Credeam atunci – şi încă mai cred – că aceste două naţiuni erau mai puternice împreună, deşi m-a bucurat să văd că relaţiile dintre ele s-au îmbunătăţit din acel moment.

Chiar înainte de secesiune, viaţa politică în ambele republici fusese complicată de o altă fantomă din trecut. Când dosarele Poliţiei Decrete din timpul Războiului Rece au fost deschise, mulţi oameni au descoperit că prietenii îi turnaseră timp de zeci de ani. Alţii, cu reputaţie de disidenţi, fuseseră, în realitate, agenţi dubli, în 1991 lticepuse un proces intitulat „lustraţie" – examinarea amănunţită a Acutului pentru a determina exact cine ce şi când a făcut. M-am

Întrebat adeseori cum ştiuseră disidenţii în cine să aibă încredere în timpul perioadei comuniste. Acum aveam şi răspunsul: nu ştiuseră.

DIN PĂCATE, MAMA nu a apucat să vadă Cehoslovacia libera.

A murit pe 4 octombrie 1989, cu şase săptămâni înainte de marşul studenţilor, în ultimii ani, scleroderma i se înrăutăţise şi devenise dependentă de masca de oxigen. Altitudinea mare la care se găsea Denverul, care se dovedise benefică pentru ea atâta timp, acum îi făcea viaţa dificilă. Am încercat s-o convingem să se mute la Washington, pentru a fi aproape de John şi Pam, de copiii lor, Josef şi Peter, şi de familia mea, dar s-a opus. Voia să rămână în locul unde cunoscuse fericirea alături de tata şi ne spunea: „Viaţa înseamnă mai mult decât să respiri. Jozka şi prietenii mei sunt aici. Veniţi să mă vedeţi".

În cele din urmă, în 1987, a acceptat şi, pentru timpul care îi mai rămăsese, a devenit parte a vieţilor noastre din Washington, stabilindu-se într-un apartament drăguţ. Petreceam mult timp împreună, mergând la fermă, la filme, jucându-ne cu copiii. Toate astea mă făceau să-mi doresc şi mai mult să se fi mutat mai devreme. Joe, aflând de starea ei, m-a sunat să mă întrebe dacă ne poate vizita, lucru pe care l-a şi făcut.

Mama a devenit o colecţionară inveterată de tăieturi din ziare

(„Trebuie să fac asta, pentru că la un moment dat s-ar putea să vrei să scrii o carte", obişnuia să spună) şi era fascinată de ceea ce se întâmpla în Europa Centrală şi de Est. Cred că evenimentele ce au urmat au făcut-o să se simtă mai aproape de tata. Deşi a încercat din greu, nu a reuşit niciodată să treacă cu adevărat peste moartea lui.

Când o vedeam, îmi spunea: „Tatăl tău a prezis că va exista o Europă unită. Mi-a spus-o din nou azi-noapte". Era frustrată de încetineala cu care lucrurile se mişcau în Cehoslovacia, dar cu puţin timp înainte de a muri mi-a spus: „Tatăl tău mi-a zis că Cehoslovacia va fi liberă. Nu s-a înşelat niciodată".

ÎN CEA MAI MARE parte a anilor '80, am predat un curs despre relaţiile americano-sovietice. Când Gorbaciov a venit la putere, a trebuit să-mi arunc notiţele. După aceea, am fost nevoită să schimb materia cursului de la un semestru la altul. Am început să predau

O curs despre viaţa politică în Europa Centrală, dar a trebuit să-l odific şi Pe el de la un semestru la altul. Nu cu mult timp în jţnă, fusesem un expert în sistemul comunist. Acum, mă simţeam ai degrabă ca un arheolog care se cufundă în trecut.

Le-am spus studenţilor mei că am ajuns într-unul dintre acele *taie* momente în care toate vechile presupoziţii trebuie revizuite, iar jpstituţiile actuale trebuie reformate sau abolite. Rivalitatea dintre sliperputeri părea încheiată, dar cu greu acest lucru putea fi considerat a fi sfârşitul istoriei. Apăreau deja noi provocări. Imperiul sovietic avea să fie înlocuit, dar nu era clar de ce anume. Aşa cum Havel prevăzuse, reînvierea naţionalismului crea un mediu fertil pentru conflicte. Abordările tradiţionale de politică externă aveau să fie completate, cu efecte diverse, de forţa crescândă a actorilor nonstatali, aici incluzând corporaţiile multinaţionale, grupurile de interese, crima organizată, terorismul. Războiul Rece se sfârşea şi existau voci care afirmau că Occidentul câştigase o victorie definitivă, dar eu eram îngrijorată de triumfalismul generalizat care ducea la complacere şi la o neglijare periculoasă a propriilor responsabilităţi de către America. Mi-am surprins studenţii spunându-le că noua lume ar putea fi chiar mai periculoasă decât cea veche.

În ceea ce priveşte viaţa personală, drumul fusese foarte sinuos, dar învăţasem enorm de la prima mea slujbă, în 1976. În afară de legăturile mele cu liderii cehi şi slovaci, am călătorit şi am întâlnit oficiali şi oameni simpli din întreaga Europă Centrală şi Orientală şi

din spaţiul ex-sovietic. Participasem la conferinţe în China, Africa şi America Latină. Predam, scriam articole, ţineam discursuri televizate, depuneam mărturie în faţa Congresului. Eram lidera unui grup de reflecţie cu vederi progresiste şi a unui grup de foşti oficiali ai administraţiei Carter, încă activi în Washington, care contribuia regulat la dezbaterile pe teme de politică externă.

Eram, de asemenea, profund interesată de rezultatul alegerilor Prezidenţiale din 1992. Democraţii se aflaseră în opoziţie pentru mai „ine de un deceniu. Aveam cincizeci şi cinci de ani. Dacă puteam Afluenţa politica externă în loc să discut despre ea, acum era motllentul. Din cauza asocierii mele cu Centrul pentru Politică Naţioo organizaţie non-profit, nu puteam să mă implic din plin în

170 MADELEINE ALBRIGHT

noua campanie prezidenţială, ca în campaniile anterioare, dar am f –, cut tot ce am putut. La numărarea voturilor am avut o presimţire Nemulţumiţi de marasmul economic, alegătorii le dăduseră democraţilor o şansă. Urma să avem un nou preşedinte, un preşedinte a cărui primă sarcină era să-şi selecteze echipa de politica externă.

Ol

<U *ett* –.:!.i.m.; u

Ki – îi. niiiM.v – K-... –.

— i; viv.» v u; *3**i*: „\:

şi „s. J l. V) /*!; –.

„"; ...; –, i' Ji! Jv... f; il. T'JttJ „i,.:

PARTEA A DOUA

Paisprezece costume şi o fustă

O* O

bv K; F V V L) o fi T:

CAPITOLULI I'X".

Un semn care spunea, simplu, „Statele Unite".

PAZNICUL DE LA Poarta de Nord a Casei Albe mi-a studiat permisul de conducere. „Vă cunosc", a remarcat el. „Aţi mai lucrat aici, nu-i aşa?" „Da, şi m-am întors", i-am răspuns fericită.

Trecuseră aproape doisprezece ani, dar mersul pe aleea către intrarea în aripa de vest era minunat de familiar. Era jumătatea lui noiembrie, la două săptămâni după alegerile din 1992, şi mă număram printre primii membri ai echipei lui Clinton care intrau în Casa Albă.

Datoria mea era să ajut la coordonarea procesului de predare a responsabilităţii către Consiliul Naţional al Securităţii.

Trebuia să mă întâlnesc cu persoana de contact de la CSN lângă Porţile electronice de la intrarea în legendara Situation Room – e-act locul din care plecasem de la Casa Albă pe 20 ianuarie 1981.

Am coborât pe mica scară spre birourile CSN. Oriunde mă uitam, erau fotografii ale echipei Bush-Quayle. Când văzusem ultima dată această parte a clădirii, situată chiar în faţa Situation Room, arăta la un labirint de birouri cu pupitre care nu se potriveau şi cu dula Puri de metal imense. Acum, multe din camerele mai mici fuseseră ansformate în încăperi spaţioase, cu dulapuri din mahon şi birouri se asortau. Mă simţeam de parcă îmi închiriasem casa unor

174 MADELEINE ALBRIGHT

străini şi la întoarcere o găsisem redecorată şi împodobită cu por.

trete ale unor copii şi animale pe care nu le cunoşteam.

Ştiam că în curând portretele vor fi înlocuite cu pozele Iu; Clinton şi Gore. Eram bucuroasă, dar şi neliniştită. Trebuia să servesc drept legătură între noul preşedinte şi echipa CSN care se pregătea să plece, ceea ce însemna că trebuia să identific punctele care necesitau o decizie imediată, trebuia să studiez grămezi de CV-urj şi să pregătesc rezumate pentru preşedinte şi pentru consilierul său pe probleme de securitate naţională.

În calitate de coordonator, am făcut recomandări pentru organizarea activităţii în domeniul securităţii naţionale pentru noua administraţie, una dintre ele afectându-mă şi pe mine ulterior, deşi nu aveam cum să mă gândesc la asta în acel moment. Am propus ca reprezentantul Statelor Unite la ONU să fie membru al Principals Committee1, cea mai importantă echipă de politică externă a preşedintelui.2

Voiam să-mi tratez însărcinarea temporară cu seriozitate, atât pentru importanţa slujbei în sine, dar şi pentru că ştiam că eram evaluată pentru o funcţie în administraţie. Nu mă implicasem în consilierea lui Bill Clinton aşa cum o făcusem pentru candidaţii democraţi în campaniile anterioare. Cu toate acestea, ne întâlnisem de câteva ori din întâmplare în timpul campaniei şi redactasem câteva documente la cererea echipei sale. îl cunoscusem în 1988, când a venit la Boston pentru a-l ajuta pe Dukakis să se pregătească pentru o

dezbatere. Câţiva dintre noi cinasem împreună şi am menţinut legătura după aceea, recomandându-l chiar pentru a fi ales membru al Consiliului pentru Relaţii Externe.

După victoria în alegerile din 1992, Nancy Söderberg, o membră a personalului lui Clinton şi o fostă studentă a mea, i-a pregătit preşedintelui nou-ales un memorandum cu diferite candidaturi pentru diverse funcţii. Mi-a trimis apoi o copie a răspunsului său.

1 Comitetul Director (n.tr.).

2 în timpul administraţiei Clinton, Principals Committee lua în discuţie principalele chestiuni de politică externă şi formula recomandări care erau apoi transmise preşedintelui. Printre ceilalţi membri ai comitetului prezidat de consilierul pe probleme de securitate naţională se numărau Secretarul de Stat şi al Apărării, directorul CIA:

Preşedintele Statului Major Reunit şi consilierul în domeniul securităţii naţionale al vicepreşedintelui.

DOAMNA SECRETAR DE STAT 1 75

meu era singurul subliniat şi cuvântul „bine" scris pe argine. Asta mă făcea să cred că avea să mi se ofere ceva, dar nu şti ştiam ce anume.

Dată fiind experienţa mea în administraţia Carter, mă aşteptaca, dacă aveam să revin în guvern, să mă întorc la CSN pe una dintre cele două poziţii de conducere – sau aşa sperasem. Acest lucru părea acum improbabil. Doi dintre prietenii mei – Anthony Lake şi Samuel („Sandy") Berger – erau, în mod clar, vizaţi pentru aceste funcţii. Tony se ocupase de planificarea politică a Departamentului de Stat în timpul lui Carter, iar Sandy fusese asistentul său. Amândoi au participat la discuţiile pe politică externă din timpul cinelor pe care le organizasem la Georgetown, în 1988, fusesem cel mai apropiat consilier de politică externă al candidatului democrat la preşedinţie, în 1992, Berger şi Lake jucau acest rol.

Sandy era un cunoscut avocat specializat în drept comercial, cu umeri puternici, o figură angelică şi un comportament degajat.

Analist, scriitor şi strateg de primă mână, putea fi câteodată temperamental, dar, în general, era răbdător. Prieten vechi al noului preşedinte, ar fi putut primi slujba de consilier pe probleme de securitate naţională, în schimb, a făcut un lucru fără precedent când i-a cedat locul lui Lake. Tony îşi începuse cariera ca membru al serviciului

diplomatic, dar demisionase în semn de protest faţă de decizia administraţiei Nixon de a invada Cambodgia în timpul Războiului din Vietnam şi devenise profesor la Colegiul Mount Holyoke. Era extrem de inteligent, cu puternice instincte umanitare şi specialist în probleme africane. Acum echipa Lake-Berger avea să fie reunită la CSN – cu Tony în frunte şi cu Sandy, din nou, asistentul său.

Mi-am concentrat atenţia asupra Departamentului de Stat. Cea filai ambiţioasă speranţă a mea era să devin prima femeie Secretar de Stat Adjunct. Nu mă interesa un post de ambasador în străinătate şi nu luasem ONU în consideraţie. Richard Gardner îşi dorise postul c'e ambasador la Naţiunile Unite încă de când ne întâlnisem primată, în timpul administraţiei Kennedy. Dick era mai mult decât calilcat şi fusese un suporter timpuriu al echipei Clinton-Gore.

La puţin timp după Ziua Recunoştinţei, Sandy m-a chemat în bioul său pentru a discuta despre posturi. Am fost luată prin surprindere când m-a întrebat: „Ţi-ar plăcea să fii ambasador la Naţiunile Unite? 1 în loc de răspunsul cuvenit, „Aş fi încântată", am spus: „Dick Gardner mă va ucide". Sandy mi-a răspuns: „Nu-ţi face griji. Asta nu e pro> blema ta". A repetat întrebarea şi de data aceasta am zis: „Bineînțe, Ies, dar dorinţa mea secretă este să devin Secretar de Stat Adjunct", La acest răspuns nu a reacţionat în niciun fel, şi interviul s-a termi, nat imediat după aceea.

Timp de mai multe zile nu s-a întâmplat nimic. Am crezut că am dat-o în bară. Desigur, nu voiam să ştie nimeni cât de emoţionată eram, aşa că am fiert în suc propriu, spunându-mi că mă vor nunii, cu siguranţă, şi pe mine *ceva*. Pe măsură ce zilele treceau, am început să-mi lustruiesc pantofii noaptea, să-mi reorganizez biroul de acasă, mutând hârtiile dintr-un loc în altul pentru a le repune apoi în acelaşi loc. Pe 20 decembrie, într-o duminică, am hotărât că nu mai puteam aştepta să sune telefonul, aşa că m-am dus la biroul meu temporar şi am lucrat la nişte documente, verificând robotul telefonic la fiecare zece minute. Când am revenit acasă, pe la ora 18, telefonul a sunat. Era Warren Cristopher, fostul Secretar de Stat Adjunct, cel care se ocupa de întregul proces de tranziţie. Mă suna de la Little Rock pentru a-mi spune că preşedintele intenţiona să-mi ofere funcţia de la Naţiunile Unite, dar voia să-mi vorbească mai întâi. Christopher m-a instruit să mă alătur lui în după-amiaza următoare şi să nu spun nimănui nimic despre conversaţia noastră sau despre plecarea în Arkansas. „După

cum ştii, Madeleine, n-aduce anul ce aduce ceasul. Du scutirile de taxe şi celelalte hârtii avocaţilor pentru a începe procesul de verificare şi apoi vino să mă vezi când ajungi aici. Şi adu-ţi o periuţă de dinţi, pentru eventualitatea în care lucrurile se prelungesc". Graţie muncii organizatorice pe care o făcusem, aveam toată documentaţia pregătită, inclusiv dovada că familia Albright făcuse deducerile corecte pentru asigurările sociale ale bonei copiilor noştri.

M-am urcat în avionul către Little Rock surescitată, obosită, preocupată să nu fiu văzută. Atunci am zărit-o pe soţia lui Richard Riley, Tunky. Riley era un apropiat al noului preşedinte şi credea că i se va oferi un post în Cabinet. Mi-a mărturisit că S1 Dick fusese convocat şi că îşi petrecuse toată ziua precedent3

Într-o cameră de hotel aşteptând un telefon şi întrebându-se ce nu mersese bine. În cele din urmă, totul a fost în regulă; acum lua avionul pentru anunţul oficial al numirii soţului ei în funcţia de gecretar al Educaţiei.

Când nu m-a întâmpinat nimeni la aeroport, m-am neliniştit din nou şi lucrurile s-au agravat atunci când am ajuns la biroul lui Warren Christopher şi cineva m-a întrebat: „Ce cauţi aici?" într-un final, mi s-a spus să merg la Hotelul Excelsior, să mă cazez şi să evit să fiu văzută. M-am strecurat în cameră şi am încuiat uşa încet, încrezătoare că nu mă văzuse nimeni. După numai câteva secunde, telefonul a sunat. „Suntem de la CNN şi ştim că sunteţi acolo". Am aruncat receptorul ca şi cum m-ar fi muşcat.

Era încă dimineaţă şi mă temeam să mai răspund la telefon, să ies din cameră sau chiar să solicit serviciul în cameră. Aşa că am stat şi m-am uitat la televizor, toate reclamele fiind, evident, despre mâncare. În cele din urmă, în jur de ora 17, mi-am încălcat promisiunea şi am sunat-o pe Nancy Söderberg. „Ce se întâmplă?", am întrebat. „Totul e în regulă", mi-a răspuns ea înainte de a adăuga cuvintele pe care aveam să le aud de atâtea ori în următorii opt ani:

„Preşedintele este puţin în întârziere".

Nancy m-a întrebat dacă făcusem aranjamentele pentru a-mi aduce fiicele. I-am spus că nu eram încă sigură că voi fi numită şi mi se ceruse să păstrez secretul. I-am povestit şi de telefonul de la CNN şi i-am jurat că nu spusesem nimic nimănui. „Bine, stai acolo. Menţinem legătura", mi-a răspuns Nancy.

În scurt timp am primit un telefon de la biroul lui Christopher,

în care mi s-a spus că întâlnirea cu preşedintele nu va avea loc decât la ora zece în acea seară şi că eram invitată la o cină cu domnul Christopher înainte de asta.

M-am îndreptat spre restaurant şi am fost condusă la o masă din colţul îndepărtat al unei săli vaste, goale, abia luminate, în câtfiva minute a sosit şi Warren Christopher sau Chris – cum i se spunea în timpul administraţiei Carter. Ne cunoşteam destul de bine, chiar dacă nu eram apropiaţi. Abia începusem să discutăm, cfrid Christopher s-a oprit şi a şoptit: „Madeleine, vreau să-ţi spun Ceva. O să fiu Secretar de Stat".

Mi-am pus mâna pe braţul său şi am replicat: „Chris, e extraordinar – şi meritat". Deşi eram singuri în sală, a continuat cu o fi.

gură lipsită de expresie: „Acum să nu mănifeşti niciun fel de emoţie". Când, după câteva momente, a apărut o chelneriţă, a început să vorbească despre vreme. Imediat ce aceasta a plecat, s-a uitat în dreapta şi în stânga înainte de a spune: „L-am rugat pe Clifton Wharton să-mi fie adjunct şi noul preşedinte îţi va cere să fii ambasador la Naţiunile Unite. Dar adu-ţi aminte: nicio vorbă nimănui".

Am ajuns la reşedinţa guvernatorului de Arkansas cu câteva minute înainte de ora zece. Rugată fiind să aştept, am stat pe veranda semiînchisă, în timp ce oamenii se agitau înăuntru, pregătindu-se în acelaşi timp pentru Crăciun, pentru a deveni membri ai noii administraţii şi pentru mutarea familiei Clinton la Washington. Brusc, o fată cu părul blond cârlionţat a ţâşnit dintr-una dintre camerele laterale şi a început să cotrobăie în cutii. Era Chelsea. Câteva minute mai târziu, James Woolsey, care avea să fie ales pentru a conduce CIA, a trecut pe lângă mine şi mi-a spus că întâlnirea lui tocmai se încheiase; Bill Clinton mă aştepta în biroul său.

Imediat ce am intrat, preşedintele nou-ales mi-a oferit postul de la Naţiunile Unite şi eu am acceptat. Am discutat apoi până la miezul nopţii. Deşi vieţile amândurora aveau să sufere o transformare dramatică, conversaţia noastră a fost deschisă şi relaxată. Bill Clinton stătea pe un fotoliu, cu picioarele sprijinite, sau ne plimbam prin cameră discutând despre proiectele sale de politică externă, îmi împărtăşea entuziasmul pentru încercarea de a eficientiza ONU, entuziasm pe care aveam să îl invoc mai târziu, când îi căutam sprijinul pentru diverse iniţiative. Mi-a vorbit despre celelalte numiri din echipa de securitate naţională care aveau să fie anunţate, odată cu a mea, în

dimineaţa următoare. Spunea că avea de gând să repună funcţia de ambasador la ONU la nivel de Cabinet, lucru care nu se întâmplase sub preşedintele Bush. Apoi a comentat: „Cred şi eu că m-a impresionat desemnarea ta drept cel mai bun profesor la Şcoala Serviciului Diplomatic patru ani la rând". Evident, nu a stricat nici faptul că absolvise şi el Georgetown, în cele din urmă, întrevederea s-a încheiat şi m-am putut întoarce la hotel obosită, dar încântată Nancy – Dumnezeu să o binecuvânteze – îmi lăsase un mesaj î".

Îmi spunea că luase legătura cu fiicele mele, care acum se aflau pe drum. Abia atunci am avut suficientă încredere pentru a cOate un carneţel şi a schiţa ceea ce aveam să spun a doua zi.

În dimineaţa următoare, noua echipă de securitate naţională s-a reiinit la reşedinţa guvernatorului.1 în ciuda tonului uşor sentimental al declaraţiei mele, îmi promisesem că nu o să plâng. Apoi am privit spre audienţă. Anne, Alice şi Kate izbucniseră deja în lacrimi şi câteva dintre încercatele jurnaliste aşezate în faţa mea îşi ştergeau ochii-Când am terminat, m-am întors şi l-am îmbrăţişat pe preşedintele nou-ales şi am văzut că până şi el avea ochii înlăcrimaţi.

Când fiicele mele au venit să mă felicite, mi-au spus: „Mamă, îi cunoaştem pe cei mai mulţi dintre oamenii de aici. Au venit la noi acasă, la cină". Era adevărat. Membrii echipei noastre se cunoşteau bine şi erau nerăbdători să lucreze împreună, în acea seară, când ne pregăteam să ne despărţim, am fost anunţaţi că aeroportul din Little Rock era acoperit de o ceaţă atât de densă, încât ne-am văzut obligaţi să petrecem şi noaptea acolo. Am ieşit la o cină festivă împreună cu celelalte persoane numite în posturi; am fost atât de emoţionată după aceea, încât abia am putut adormi. Apoi, în mijlocul nopţii, a sunat telefonul.

— Doamna ambasador Albright? *i*: *tt*".: e>.

Nu mi se mai spusese niciodată aşa; – y:.ce;

— Da, am răspuns precaută. „i k, r> i

— Va vorbeşte ambasadorul din Bangladesl-rătau peste drum şi vreau să fiu prima persoană care vă felicită.). –,!

— Dar e unu noaptea! am protestat. În v"; „— i; *".

— Voiam doar să mă asigur că nu mă veţi uita niciodată; mi-a spus.

Nu l-am uitat…!…).:

ACUM AVEAM UN NOU ŞEF. Desemnarea lui Warren Christo

Pher ca Secretar de Stat era logică şi a fost bine primită, în timpul

Grupul includea viitori oficiali precum Warren Christopher (care avea să devină Sectar de Stat), Clifton Wharton (Secretar de Stat Adjunct), Les Aspin (Secretar al

Parării), Tony Lake (Consilier pe probleme de Securitate Naţională), Sandy Berger Asistent al Consilierului pe probleme de Securitate Naţională), Jim Woolsey Director CIA) şi eu.

MADELEINE ALBRIGHT f administraţiei Carter el negociase eliberarea ostaticilor americani din Iran. El fusese, de asemenea, moderatorul unor dispute dure, Cu tentă rasială, între diverse persoane publice, inclusă în scandalul care a urmat celebrei bătăi administrate la Los Angeles lui Rodney Kingân 1991.

Christopher era avocatul avocaţilor, unul care punea mare preţ pe pregătire, precizie şi perseverenţă. Avea un corp uscăţiv şi era scump la vorbă. Observându-l, am ajuns să identific o sprânceană ridicată ca semn de emoţie intensă. Era un om energic, dar unul puţin cam greu de mulţumit, deşi costumele sale perfect croite aveau dungi subţiri de lână roşie, în prima sa călătorie peste hotare în calitate de Secretar de Stat, avionul său a făcut o escală pentru realimentare la Shannon, în Irlanda, o destinaţie foarte populară pentru presă şi pentru echipa guvernamentală, în parte datorită faptului că la bar se servea cafea irlandeză foarte tare, la care se adaugă whiskey local. Christopher dorea să-şi păstreze acuitatea mintală fără să se izoleze, aşa că a comandat o cafea irlandeză decafeinizată, fără alcool, un compromis ce a devenit rapid legendar. Preşedintele Clinton avea să glumească mai târziu spunând că Chris este singurul om din lume care mănâncă bomboane M&M cu cuţitul şi furculiţa.

Aveam să aflu curând cât de norocoasă eram să lucrez pentru Christopher. Experienţa şi numeroasele sale realizări păreau să-l fi făcut incapabil de meschinărie sau invidie. Nu eram întotdeauna de acord şi aveam temperamente diferite, dar era un adept convins al muncii în echipă. Mă întâlneam adeseori cu el înainte de reuniunile Principals Committee, pentru a rezolva dezacordurile dintre punctele noastre de vedere. Când nu eram în întregime de acord cu opinia Departamentului de Stat, mă îndemna să spun ce gândeam, ceea ce era foarte generos din partea lui, având în vedere că, totuşi, îi eram subalternă, în general, m-a sprijinit foarte mult şi a fost, poate, mai corect decât s-a dovedit succesorul său faţă de al meu, în timpul

următorului mandat prezidenţial.

O lună ne despărţea de momentul în care Senatul avea să voteze pentru sau împotriva nominalizării mele. Am plecat în vacanţa de Crăciun, stimulată de noua mea slujbă şi însoţită de uriaşe dosare pe care trebuia să le studiez pentru audierile de confirmare. Dosarele rău ticsite de diverse date despre operaţiuni de menţinere a păcii le Raţiunilor Unite, planuri de reformare a ONU sau bugete şi propuneri referitoare la poziţiile viitoarei administraţii în cele mai Averse probleme, de la Orientul Mijlociu la problematica drepturjlor omului în China. Responsabilităţile mele erau globale şi trebuia să ştiu ce să spun, dar şi ce să *nu* spun în fiecare chestiune – având grijă să evit răspunsurile care se puteau întoarce mai târziu împotriva mea.

Apoi mai era problema Balului Inaugural, o chestiune nu lipsită de importanţă. Cu ce să mă îmbrac? Cu siguranţă, nu puteam repeta povestea cu brocartul auriu, pe care îl păstram încă în dulap, din perioada Muskie. Am plecat la cumpărături într-unul dintre cele mai luxoase magazine din Washington şi trebuie să recunosc că arătam îngrozitor: îmbrăcată toată în negru şi fără machiaj. Nu e de mirare că vânzătoarele mă priveau dispreţuitor în timp ce examinam cele câteva rochii de pe rafturi. Nu m-am priceput niciodată, la măcelărie, să cer anumite bucăţi de carne şi nici nu ştiam că în magazinele de îmbrăcăminte lucrurile bune sunt păstrate în spate.

— Caut ceva să port la Balul Inaugural, i-am spus vânzătoarei.

— Şi de ce am face *noi* una ca asta? m-a întrebat ea, apăsat.

— Din întâmplare, celebra jurnalistă Helen Thomas trecea pe acolo chiar în acel moment şi m-a salutat:

— Bună ziua, doamnă ambasador.

Efectul asupra vânzătoarei a fost aproape ilar. Tot magazinul s-a pus în mişcare. Am fost introdusă într-o încăpere spaţioasă şi mi-au fost aduse cele mai bune rochii.

În timp ce încercam una dintre aceste noi creaţii, o altă vânzătoare a intrat să-mi spună că Dr. Hanan Ashrawi, cunoscuta purti

°are de cuvânt palestiniană, se afla în cabina de încercare alăturată

Şi dorea să mă salute. Unul dintre predecesorii mei, Andrew Young, sese forţat să demisioneze pentru că se întâlnise cu un reprezentant

Palestinian şi, în afară de asta, eram în chiloţi. Aşa că am ezitat,

dar ra deja prea târziu. Ashrawi a intrat şi nu ne-a trebuit mult să ne punem pe sporovăială.

Eram mulţumită de rochia mea şi încântată de festivităţile de inaugurare, dar nu am rămas până târziu, pentru că audierile de confirmare aveau loc a doua zi. Am fost mândră să fiu prezentată membrilor Comitetului pentru Relaţii Externe al Senatului de către fostul meu şef, senatorul Muskie, care a fost rugat de preşedintele comitetului, Claiborne Pell, să i se alăture la masa martorilor. Pell era cel mai însemnat susţinător al Naţiunilor Unite din Senat şi purta întotdeauna la el un exemplar, ce avea colţurile îndoite, al Cartei ONU. Mă pregătisem să răspund la mult mai multe întrebări decât ar fi avut Comitetul timp să-mi adreseze, aşa că audierile au decurs bine. Mi-au rămas în amintire mai cu seamă datorită primului contact oficial pe care l-am avut cu această ocazie cu Jesse Helms, senatorul de dreapta din Carolina de Nord.

Helms activase în Senat în perioada în care eu lucrasem pentru Muskie, dar m-am menţinut la distanţă pentru că părea să fie împotriva tuturor aspectelor în care credeam eu, de la controlul efectiv al înarmărilor până la poziţia de lider al Statelor Unite la ONU. Cu toate acestea, era cunoscut şi pentru politeţea sa specific sudistă, mai ales faţă de femei.

Înainte de declaraţia mea, Helms m-a rugat să-mi prezint familia. Alice, Anne şi Katie s-au ridicat cuminţi în picioare. Helms şi-a îndreptat privirea spre Katie, care avea douăzeci şi şase de ani, dar părea mult mai tânără. „Ce fată drăguţă!" a spus, adăugând apoi că avea şi el o nepoată pe care o chema Katie. Am văzut-o pe fiica mea strângând din pumni pentru că fusese luată drept un copil şi m-am rugat să nu spună ceva nepotrivit. Din fericire, şi-a păstrat calmul.

Mai târziu, când am luat-o la un dineu la Casa Albă, a fost din nou remarcată de senator. Acesta i-a spus lui Katie că îşi amintea de ea şi a întrebat-o cum mergea cu şcoala. Katie i-a răspuns că era avocată.

„Oh, o doamnă avocat", a replicat senatorul. Din nou Katie s-a stăpânit, dar în drum spre casă ne distram gândindu-ne care ar fi fost reacţia lui Helms dacă i-ar fi spus: „Avocată da, dar nu şi doamnă".

PEIFEBRUARIE am luat avionul spre New York. Urma să reprezint America în instituţia în care activase tata atunci când famili3 noastră a venit în State, în Consiliul de Securitate aveam să stau îl spatele unei plăcuţe pe care scria simplu „Statele Unite". Ajunseern la

Naţiunile Unite într-un punct de turnură în istoria sa.

Organizaţia a fost creată după cel de Al Doilea Război Mondial, reînviind speranţele pentru o pace globală, întruchipate anterior şi mai apoi îngropate de Liga Naţiunilor, în mod tragic, Războiul din *Corcea* şi extinderea influenţei sovietice au distrus rapid orice iluzie că ONU putea garanta singură pacea. Mulţi în Statele Unite şi peste tot în lume au continuat să preţuiască Naţiunile Unite pentru idealurile înalte pe care le susţinea, dar şi pentru calitatea sa de unic forum de discuţie sau pentru activitatea diverselor sale organisme, precum Organizaţia Mondială a Sănătăţii şi UNICEF. Oricum, în timpul Războiului Rece, de foarte puţine ori ONU a putut acţiona pentru păstrarea securităţii internaţionale. Cu Uniunea Sovietică şi China ca membri permanenţi cu drept de veto ai Consiliului de Securitate, Naţiunile Unite nu puteau acţiona decât dacă Estul şi Vestul se puneau de acord.

Acum, că Războiul Rece se încheiase şi Uniunea Sovietică încetase să existe, obstacolul în calea acţiunilor coordonate ale Consiliului de Securitate se prăbuşise. Această situaţie a fost ilustrată în modul cel mai dramatic de autorizarea de către Consiliu a „tuturor mijloacelor necesare" pentru a respinge invazia irakiană în Kuwait în 1990, o rezoluţie care a ajutat administraţia Bush să construiască o largă coaliţie în vederea operaţiunii Furtună în Deşert.

Din păcate, lumea de după Războiul Rece s-a născut cu o dublă personalitate. Milioane de oameni fuseseră eliberaţi de sub regimuri autoritare. Au apărut noi oportunităţi de rezolvare a conflictelor alimentate de tensiunile Est-Vest în zone precum Cambodgia, Mozambic, Angola sau America Centrală. Dar imperiul sovietic uezlânţuise un nou val de „conflicte etnice", generate de revendicări naţionaliste şi teritoriale nerezolvate în Africa Centrală, în Ballani şi Caucaz.

În trecut, trupele ONU de menţinere a păcii se implicaseră rare

°n în conflicte „fierbinţi". De obicei, ONU aştepta încheierea unui cord de încetare a focului, apoi trimitea unităţi militare uşoare

Pentru a se interpune între facţiunile opozante şi pentru a le da timp lPlornaţilor să ajungă la un acord general de pace – un proces care

MADELEINE ALBRIGHT:!

putea dura câteva săptămâni sau câteva decenii. Acestea erau cunoscute informai ca misiuni *cook and look*; prezenţa ONU era

stabilizatoare, dar trupele în sine se aflau foarte rar în pericol.

Acum, odată cu explozia cererii de forţe de menţinere a păcii, cuplată cu sfârşitul paraliziei Consiliului de Securitate, rolul ONU era în continuă creştere, în cei patru ani ai preşedinţiei Bush şi în primul an al mandatului lui Bill Clinton, Consiliul a autorizat mai multe operaţiuni de menţinere a păcii decât în cei patruzeci şi cinci de ani anteriori, în 1990, forţele de menţinere a păcii ale ONU nu aveau nici 14.000 de membri, în 1993, numărul lor a ajuns la mai mult de 78.000. În deceniile trecute Consiliul de Securitate se reunise la intervale foarte mari. În timpul mandatului meu de patru ani, ne-am reunit aproape zilnic.

Pentru mine şi pentru colegii mei de la ONU, toată această activitate reprezenta un fel de probă a focului. Eram încântaţi că ne găseam în mijlocul acţiunii, dar, în acelaşi, timp trebuia să facem eforturi pentru ca organizaţia să nu se prăbuşească sub greutatea poverii ei crescute. ONU, un comitet prin excelenţă, nu a fost niciodată un model de eficienţă. Prea puţin utilizată în timpul Războiului Rece, se îngrăşase şi îşi ieşise din formă, în discursurile mele glumeam spunând că birocraţia Naţiunilor Unite ajunsese la dimensiuni elefantine şi că dintr-odată lumea îi cerea să facă gimnastică. „ONU să rezolve asta", devenise o frază obişnuită la Washington şi în alte capitale.

Această transformare era parţial rezultatul speranţei că organizaţia va pune, în cele din urmă, în practică visele fondatorilor săi. Dar se datora în egală măsură şi dorinţei multor guverne naţionale, inclusiv a celui american, de a nu-şi asuma ele însele sarcinile dificile.

Slujba mea a fost complicată şi mai mult de atitudinea ambivalentă pe care mulţi în America o aveau faţă de Naţiunile Unite.

Pentru fiecare senator de genul lui Pell, care preţuia instituţia, exista un altul, de tipul lui Helms, care o disprețuia. Datorită structurii sale, ONU era vulnerabilă la acuzaţiile că era doar un for de discuţie pe jumătate inutil, populat de diplomaţi care nu făceau decât să colecţioneze amenzi neplătite pentru parcare în New York City. De-a lungul anilor, scepticismul Congresului şi tendinţa de a lua el însuşi decizii chiar în cele mai mărunte probleme au făcut ca Statele Unite *CFR* rămână în urmă cu plata a câteva sute de milioane de dolari din ceea ce datora ONU. Acest fapt s-a dovedit o durere de cap constantă. De fiecare dată când îi ceream altui stat să-şi respecte obligaţiile

internaţionale, mi se amintea că ţara mea îşi încălcase propriile angajamente. Chiar şi britanicii, care în mod normal ne sprijineau, au adoptat o poziţie pe care probabil o aşteptau de două sute de ani, acuzând Statele Unite că doresc „reprezentare fără impozitare".1

Misiunea Statelor Unite pe lângă ONU [USUN, în engleză]) se află dincolo de Fifth Avenue, chiar vizavi de sediul Naţiunilor Unite. Locaţia este excelentă, dar clădirea oribilă – un cub auster de beton, înalt de douăsprezece etaje. Biroul meu era le etajul unsprezece şi ar fi avut o frumoasă panoramă asupra râului şi zonei Queens dacă nu ar fi fost blocată de un fel de zăbrele de beton. Adusesem cu mine o poză a tatălui meu, care îl arăta pe el şi pe ceilalţi membri ai Comisiei Kaşmirului în vara lui 1948. Am cerut, de asemenea, să am în birou un bust al ilustrului meu predecesor, Adlai Stevenson. Ulterior, când am primit o cască albastră a ONU, am pus-o pe capul chel al lui Adiai. Poza şi bustul mă făceau să mă simt ca şi cum aş avea alături tot mereu prieteni din timpuri trecute.

În prima mea zi oficială ca ambasadoare, Warren Christopher m-a însoţit la New York, unde mi-am prezentat scrisorile de acreditare Secretarului General Boutros-Ghali, pe care îl plăceam. Pentru ca şi el era un fost profesor, am discutat despre tranziţia de la viaţa academică la cea diplomatică, îl întâlnisem în Africa în 1986, când reprezentase Egiptul la o conferinţă sponsorizată de IND. L-am remarcat atunci ca un om impresionant, binecuvântat cu o mare inteligenţă, încrezător în sine şi elegant, în drum spre Statele Unite, am întâlnit-o pe soţia lui, Leia, şi le-am vizitat frumosul apartament din Cairo cu vedere spre Nil.

Boutros-Ghali era un diplomat prin naştere. Bunicul său fusese Pnrn-ministrul Egiptului, iar unul dintre unchi, ministru de Externe.

°outros-Ghali a lucrat el însuşi timp de paisprezece ani ca adjunct

la una dintre principalele acuze aduse de cele 13 colonii nord-americane

u Britanii înainte de Războiul de Independenţă: Londra era acuzată că impune „ixe în colonii fără ca acestea să fie reprezentate în Parlamentul de la Westminster o *îl>xation without representation*) (n.tr.).

MADELEINE ALBRIGHT, i al ministrului de Externe egiptean, neputând deveni ministru – se zvonea – numai pentru că era membru al minorităţii creştinilor copţi din Egipt şi fiindcă soţia sa era evreică,

în cele din urmă, a fost numit viceprim-ministru pentru afaceri externe şi s-a impus ca un candidat de compromis pentru postul de Secretar General, învingând datorită experienţei sale diplomatice şi promisiunii de a nu accepta decât un mandat de cinci ani.

La primele noastre întâlniri, la cină sau la unele reuniuni, am discutat despre modalităţile de a îmbunătăţi imaginea ONU în America; am parcurs o listă lungă de probleme punctuale. Era întotdeauna foarte politicos. Eu eram deschisă şi amicală. Au trecut luni întregi până să-mi dau seama că relaţia noastră începuse într-un punct foarte înalt şi că după acest punct nu putea decât să se deteriorareze lent.

Mă aşteptam ca prima reuniune a Consiliului de Securitate la care participam să se desfăşoare în sala imensă cu masa în formă de potcoavă, pe care o vedem tot timpul la televizor, dar acea încăpere este utilizată numai pentru sesiunile oficiale. Camera folosită pentru şedinţele informale – unde se derulează o mare parte a activităţii de substanţă – nu era mai mare decât sălile de seminar de la Georgetown, pe care abia le lăsasem în urmă. Când am intrat, mica încăpere era deja plină cu diverşi ambasadori şi personalul lor. M-am strecurat printre ei şi m-am aşezat. Ceilalţi paisprezece reprezentanţi permanenţi, toţi bărbaţi, s-au aşezat şi ei şi şi-au încrucişat braţele la piept. M-am gândit imediat că, dacă voi apuca să-mi scriu memoriile, le voi numi, *faisprezece costume şi o fustă*". În mine a început un conflict între instinct şi datorie. Ca femeie, voiam să înţeleg cât de cât cine era cine şi care era dinamica relaţiilor dintre diferiţii jucători înainte de a vorbi. Ca reprezentant al Americii, ştiam că trebuia să iau cuvântul dacă doream ca vocea ţării mele să fie auzită.

După câteva minute, am tras adânc aer în piept şi am ridicat mâna.

LA PUŢIN TIMP după ce am devenit reprezentant permanent, m-am întâlnit din întâmplare din nou cu Helen Thomas la cumpărături şi m-a rugat să ţin un discurs la dineul oficial anual al Clubului Gridiron. Clubul nu avea nimic de-a face cu fotbalul; singurul său obiectiv era acela de a găzdui dineuri la care membrii corpului de l presă din Washington îi satirizau pe subiecţii ştirilor într-un program de cântece şi schiţe, în fiecare an, sunt invitaţi să vorbească preşedintele, o persoană din partea democraţilor şi un reprezentant al republicanilor, aşteptându-se de la ei sau să fie amuzanţi (ceea ce era

bine), sau să se umilească în public încercând să fie amuzanţi (ceea ce era şi mai bine).

Helen, prima preşedinte femeie a Clubului Gridiron, era hotărâtă să aducă un vorbitor de sex feminin. Hillary Clinton şi Elizabeth pole refuzaseră deja, aşa că m-a rugat pe mine. Mulţi preşedinţi s-au dovedit incapabili s-o refuze pe Helen, aşa că nici eu nu m-am descurcat mai bine. Acceptând, am îngheţat la gândul că, deşi aceste evenimente se desfăşoară „cu uşile închise", în ziua următoare *Washington Post* informează pe toată lumea cine a trecut testul şi cine s-a poticnit. Ştiam că pot povesti, dar nu fusesem niciodată prea bună la spus glume şi nu credeam că am nevoie să mă fac de râs din proprie iniţiativă.

Helen mi-a spus: „Nu te îngrijora. Cei care ţin discursul nu îşi scriu singuri materialul. O să găsesc pe cineva care să te ajute". Sunt sigură că a făcut tot ce a putut, dar scriitorul care a sunat nu prea m-a calmat. A început prin a mă întreba ce tip de umor aveam, a continuat prin a mă informa că onorariul lui era de zece mii de dolari şi a încheiat spunând că nu avea nici cea mai vagă idee cine eram.1

Acest refuz mi-a dat o idee. Asemenea partenerului celui de-al treilea candidat – Ross Perot – la preşedinţie, în alegerile din 1992, amiralul James Stockdale, m-am decis să urc pe podium şi să întreb publicul „Cine sunt eu şi ce caut aici?" Cerând sfatul unor prieteni şi Personalului meu, am încercat să creez un şablon în care să mă iau singură peste picior fără să exagerez şi să-i ironizez pe alţii fără a-i înţepa prea rău. La Clubul Gridiron această strategie este numită Principiul „pârleşte-te, dar fără să te frigi".

În noaptea evenimentului, senatorul Robert Dole a încălzit audienţa de 650 de persoane spunând: „Încântătoarea rochie pe care Helen Thomas o poartă este din noua colecţie J. Edgar Hoover".

În sfârşit prin a-i plăti o sumă simbolică lui Mark Katz, un comic tânăr pe care îl Unisem în timpul campaniei Dukakis. I-am fost recunoscătoare şi lui Robert ruttl pentru sfaturile sale valoroase – şi gratuite.

A urmat un amestec eclectic de cântece şi schiţe despre Nannygate, Albert Gore, Curtea Supremă şi despre animalele de casă prezidenţiale, cărora li se dedică volume întregi. Unele dintre momentele cele mai hazlii au fost realizate de cei mai incisivi jurnalişti din Washington, travestiţi în femei. Nu e de mirare că nu s-a permis

accesul fotografilor.

Când mi-a venit rândul, m-am uitat spre publicul care includea jumătate din membrii Cabinetului, pe mama preşedintelui şi aproape întregul *Who's Who* al Washingtonului, de la Ethel Kennedy şi Pamela Harriman la preşedintele Curţii Supreme, William Rehnquist, şi la Sam onaldson. Nu e nimic mai îngrozitor decât să fii nevoit să te arăţi amuzant. Nu ştiam dacă audienţa va reacţiona sau dacă va rămâne împietrită în timp ce eu mă făceam de râs.

În timp ce vorbeam, au venit – spre uşurarea mea – şi râsetele, auzindu-se exact în momentele potrivite. I-am mulţumit lui Helen Thomas pentru că ridicase statutul femeii în cadrul Clubului Gridiron, spunând că am felicitat-o în timp ce servea apetitivele în hol.

Mi-am încercat norocul cu un prieten, comparându-l pe Warren Christopher cu Sfinxul egiptean pe care tocmai îl vizitase şi numindu-l ca „în mod sigur un om de stat, aproape înţelept şi aproape plin de viaţă". Am spus că inteligenţa lui Bob Dole consuma atât de mult sânge, încât soţia sa nu a avut de ales şi a trebuit să devină preşedinta Crucii Roşii. Am adăugat apoi că îl cunoscusem pe George Stephanopoulos în timpul campaniei Dukakis, când i se spunea mai degrabă George Umplepliculos.

După ce îţi spui glumele, se aşteaptă de la tine să închei într-un mod foarte serios. Am terminat cu o referire la oraşul natal din Arkansas al preşedintelui Clinton, invocat în timpul campaniei ca „un loc numit Speranţă1" Am spus: „Aveam unsprezece ani când am ajuns în America dintr-un cartier din Praga numit *Smichov*, termen care, din întâmplare, înseamnă «râs, veselie». Indiferent cât de serioasă devine lumea, cred încă într-un loc numit *Smfehov*".

Umorul specific capitalei este unul extrem de tropical şi, aşa cum o arată „mostrele" de mai sus, nu rezistă prea bine timpului. O glumă

1 *Hope* (engl.) (n.tr.).

f are a fost foarte apreciată în acea seară, dar pe care am ajuns s-o rejet, a fost următoarea: „Sunt foarte fericită la ONU; singura problemă este că mi se pare că facem acelaşi lucru iar şi iar. Lucrurile Pot fi foarte, foarte repetitive. Sau cel puţin aşa îmi spune poutros Boutros-Ghali". Publicul a râs, dar încercarea mea de a fi amuzantă a contribuit, poate, la eforturile republicane de mai târziu de a ataca ONU ironizând numele Secretarului General.

În dimineaţa următoare am luat nerăbdătoare secţiunea mondenă a ziarului *Washington Post*. Am găsit acolo o prezentare extensivă a reuniunii de la Gridiron, atmosfera, hainele, schiţele, preşedintele, cântecele. M-am gândit: „Cui îi pasă de toate astea?

Dar despre mine ce scrie?" Eram gata să renunţ, când am dat peste fraza magică: „Vorbitorii au terminat marcând încă un punct. Ambasadoarea Albright, despre care nu ştiam că are haz, a entuziasmat publicul cu o serie de remarce inteligente spuse fără să clipească".

Vernon Jordan, un personaj activ de multă vreme în Washington, avea să îmi spună mai târziu că apariţia mea a schimbat radical modul în care eram percepută. M-am gândit că e ironic să fii nevoit să te arăţi mai întâi amuzant pentru a fi luat apoi în serios într-o funcţie politică.

RĂZBOIUL RECE ODATĂ încheiat, jocul diplomaţiei globale nu se mai ducea – aşa cum se întâmplase în aproape întreaga mea viaţă de adult – între două părţi: băieţii cei buni şi tipii cei răi. Acum erau mai mult decât două echipe; uniformele erau amestecate, iar tabela de marcaj o luase razna. Iar spectatorii – societatea civilă – începuseră să năvălească pe teren. Credeam, în timp ce îmi preluam funcţia de ambasador, că era necesară găsirea unei noi modalităţi de a discuta despre ea dacă voiam să înţelegem această nouă lume. New York-ul, ticsit de reprezentanţi ai aproape tuturor naţiunilor, reprezenta un Punct de observaţie ideal. Curând am început să formulez ceea ce echipa mea avea să numească mai târziu „cele patru grupuri alimentare", adică mobilitatea mea de a explica lumea în absenţa diviziunilor specifice Războiului Rece.

Conform acestei analize, primul grup de naţiuni era format din

Cele state care erau membre depline ale sistemului internaţional.

Aveau guverne care semnau tratate şi încheiau alianţe, instituţii oft, ciale care funcţionau, sectoare private funcţionale, cetăţeni ale căror drepturi erau respectate şi sisteme juridice care, în general reuşeau să impună legea.

Al doilea grup era, în mare parte, rezultatul tendinţelor democratice de după Războiul Rece. Acestea erau naţiunile care încercau dificila tranziţie de la regimurile autocratice la cele

democratice.

Atenţia lor era concentrată pe construirea instituţiilor interne funcţionale şi spre aderarea la instituţii internaţionale care să le ajute să prospere şi să le asigure securitatea.

Al treilea grup era alcătuit din ţări cu guverne slabe sau inexistente, deseori trase înapoi de sărăcie şi înecate în conflicte. Acestea aveau nevoie de ajutor pentru a se menţine pe linia de plutire.

Al patrulea grup era reprezentat de guvernele care, dintr-un motiv sau altul, erau ostile regulilor sistemului internaţional şi căutau să le ocolească sau să le submineze. Irakul lui Saddam Hussein şi Coreea de Nord a lui Kim Sung II erau exemplele cele mai concludente.

Aceasta putea fi cu greu numită o metodă ştiinţifică de a analiza globul şi multe naţiuni nu se integrau foarte clar într-o categorie sau alta, în timp ce altele puteau fi incluse în mai multe, în plus, nu lua în consideraţie ascensiunea actorilor nonstatali, care includ de la terorismul internaţional la corporaţiile multinaţionale. Cu toate acestea, am găsit util modelul, întrucât cele patru grupuri sugerau direct patru obiective de politică externă ale Statelor Unite şi ale aliaţilor lor. împreună trebuia să creăm cele mai solide legături posibile în interiorul primului grup, astfel încât să existe o fundaţie sigură pe care să se construiască; trebuia să ajutăm al doilea grup să reuşească, pentru a încuraja tendinţele democratice; trebuia să asistăm acele state din al treilea grup care erau dispuse să se ajute singure, astfel încât zonele de conflict şi de haos să se diminueze; în cele din urmă, trebuia să ne apărăm de membrii celui de-al patrulea grup reformându-i, izolându-i sau învingându-i.

Conceptul aflat la baza tuturor acestor politici era cel de „integrare” – un termen nu foarte stimulativ, dar care întruchipa procesul de apropiere dintre naţiuni în jurul unor principii de bază precum democraţia, piaţa liberă, statul de drept şi respectarea păcii, în cele jjn urmă, doream ca toate ţările să facă parte din primul grup. Poate inevitabil, echipa mea avea diverse prescurtări prin care diferitele categorii erau identificate şi – abandonând uzanţele – am ajuns să denumim statele din al treilea grup „cazurile de coş”. În curând, câteva asemenea cazuri au ajuns să-mi ocupe aproape tot timpul.

De-a lungul anilor petrecuţi la Organizaţia Naţiunilor Unite, am avut două sentimente contradictorii. În momentele de optimism mă

gândeam: „Nu sunt, oare, remarcabile eforturile Consiliului de Securitate de a uşura suferinţele şi de a pune capăt conflictelor, nu numai celor internaţionale, cât şi celor civile, în colţuri îndepărtate ale planetei?" în zilele nefaste îmi spuneam: „Stăm aici certându-ne pentru nişte virgule, în timp ce oamenii continuă să moară!" Aşa cum evenimentele aveau să o dovedească, ambele sentimente aveau fundamente reale.

V

< l H u} i

>! H S

rf < i l *t't*, l) *lu'*, 1.1 l].

<! „*" l)., 1, 1., *ti* tiii „*i*! – l> l.< (...)"!

I. i în i i) }, v *k*

j, în >; „i i în i» – i! *t t i*; „o. i / i

Îi i. iiif. –, ju! i în fi!

l r în l, f l, < o *l l* >al / i J l, l (*t!*

,»), Mi i i n... îi

„J – f

,! l l Jr l, i.

CAPITOLUL X

Noua (dez) ordine mondială».

O!:

PREŞEDINŢII NU MOŞTENESC o coală albă. Criticii timpurii ai politicii externe a administraţiei Clinton au pus sub semnul îndoielii rostul concentrării asupra unor zone îndepărtate, nesemnificative pentru interesele strategice ale Americii, dar aceste critici erau nedrepte şi, în plus, preşedintele nu prea avea de ales. Noua administraţie era profund preocupată de consolidarea legăturilor cu aliaţii noştri europeni şi asiatici, de construirea unei noi relaţii cu Moscova, de căutarea unei soluţii paşnice în Orientul Mijlociu, de câştigarea sprijinului pentru un acord de liber schimb cu Canada şi Mexic, de rezolvarea altor chestiuni importante. Dar echipa Clinton cu greu putea neglija faptul că, la începutul mandatului ei, un război civil era în plină desfăşurare în Bosnia, că mai mult de 20.000 de militari americani erau implicaţi în salvarea de vieţi în Somalia, că tensiunile etnice aveau să explodeze în statul central-african Rwanda şi că zeci de mii de imigranţi fugeau de regimul crud şi nelegitim din Haiti.

Stând la biroul meu din New York sau la Departamentul de Stat,

citeam în fiecare dimineaţă despre noi ciocniri, crime, orori şi ame” ninţări. Făceam acest lucru ştiind că oameni din toată lumea prl vesc spre Statele Unite şi spre Consiliul de Securitate pentru soluţii. Nu aveam timp să ne tragem suflarea. Totul era urgent, şi a luam decizii pe baza celor mai bune informaţii disponibile în acea zi influenţaţi inevitabil de hotărârile pe care le luasem în urmă cu o

„”: o săptămână sau un an. Tatonam drumul centimetru cu centiz*»

metru, păşind câteodată greşit şi fiind nevoiţi să încercăm un alt drum. În Somalia am încercat să facem prea multe, în Rwanda am făcut prea puţine, în Haiti şi Bosnia, după mai multe începuturi greşit6” în cele din urmă, am reuşit.

DACĂ ASTĂZI PRONUNŢI în faţa unui american numele „Somalia”, imaginile pe care cel mai probabil le va evoca sunt cele ale unui elicopter prăbuşindu-se, ale unui brav echipaj asupra căruia se trage, ale trupului unui soldat american târât pe străzi de mulţime. Dar în anii ce au precedat alegerea preşedintelui Clinton, America şi lumea întreagă erau asaltate de imagini diferite: copii somalezi cu braţe scheletice, cu ochii adânciţi, cu stomacuri umflate şi goale.

Ţara fusese săracă mult timp, dar la începutul anilor ’90 era zdruncinată de conflicte între facţiuni rivale, inclusiv una condusă de exoticul general Mohammed Farah Aidid. Eforturile internaţionale de a furniza asistenţă umanitară erau zădărnicite de bande înarmate.

O operaţiune de pace a Naţiunilor Unite, iniţiată pentru a fluidiza livrările de ajutor, a eşuat. Administraţia Bush a paraşutat conteinere cu hrană, care însă erau furate. Foametea a căpătat amploare şi, conform estimărilor, 350.000 de somalezi au murit.

Cam în jurul Zilei Recunoştinţei, în 1992, Secretarul de Stat interimar Lawrence Eagleburger i-a comunicat lui Boutros-Ghali că Statele Unite erau dispuse să conducă un efort multinaţional pentru a asista Somalia, după care responsabilitatea va fi retransmisă ONU.

Secretarul General a acceptat, dar a cerut ca în decursul acestui proces Statele Unite să-i dezarmeze pe liderii militari de genul lui Aidid, altfel securitatea nu ar fi putut fi stabilită pe termen lung.

ţagleburger a respins această cerere, spunând că Statele Unite doresc să intre şi să iasă din Somalia cât de repede posibil.

Operaţiunea „Redarea Speranţei”, condusă de Statele Unite, a outat în decembrie şi nu a întâmpinat, practic, nicio rezistenţă în

Cercarea sa de a redeschide căile de aprovizionare, salvând astfel vieţi. Aşa cum fusese planificat, forţele americane nu au făcut niciun efort de a-i dezarma pe liderii bandelor, în schimb au mediat întâlniri la care Aidid şi alţi conducători au promis să respecte o încetare a focului.

Când am ajuns la New York la începutul lui 1993, instrucţiunile mele vizau negocierea unui transfer rapid al unei mari părţi a responsabilităţii dinspre Statele Unite spre ONU. Pentagonul era nerăbdător să declare misiunea un succes şi să aducă soldaţii acasă.

Boutros-Ghali s-a opus, argumentând că organizaţia mondială nu avea nici personalul corespunzător, nici infrastructura necesară pentru a prelua o altă operaţiune majoră.

Cei de la CSN nu se lăsau nici ei mai prejos, sunându-mă în fiecare zi să mă întrebe: „De ce durează atât de mult?" Fiind nouă în această slujbă şi dornică să-mi câştig locul ca membru deplin al echipei noastre de politică externă, i-am spus Secretarului General că nu avea de ales – trupele americane se vor retrage indiferent dacă ONU era gata să-şi asume responsabilitatea sau nu. Spre sfârşitul lui martie, am ajuns la un compromis. Naţiunile Unite aveau să recruteze 28.000 de membri ai unei forţe de menţinere a păcii. Statele Unite aveau să menţină cam 4.000 de militari în zonă, inclusiv o Forţă de Reacţie Rapidă cu 1 300 de militari sub comandă americană, ca o asigurare în caz de urgenţă. ONU trebuia să-i dezarmeze pe liderii militari, să asigure securitatea, să înfiinţeze consilii regionale, să pună bazele unui proces politic pe termen lung bazat pe cooperarea dintre liderii locali. Era un mandat ambiţios, care cerea Naţiunilor Unite să realizeze mai mult decât reuşiseră Statele Unite, dar cu forţe reduse numeric şi mult mai puţin puternice. Compromisul crea confuzie şi în ceea ce priveşte rolurile Statelor Unite şi ale ONU, mai ales că reprezentantul special al ONU în Somalia era un american – amiralul în retragere Jonathan Howe.

Imediat ce numărul de trupe americane din Somalia a scăzut, tensiunile s-au amplificat. Generalul Aidid a început o campanie propagandistică virulent antiamericană şi anti-ONU şi a sabotat eforturile de încurajare a reconcilierii. Pe 5 iunie, oameni înarmaţi ai lui Aidid au prins într-o ambuscadă trupe pakistaneze de menţinere a păcii, ucigând şi mutilând mai mult de douăzeci de persoaneândemnat de reprezentantul permanent al Pakistanului, Consiliul d cecuritate a reacţionat cu furie, simţind că trupele de menţinere a păcii puteau

deveni ţinte peste tot în lume dacă uciderea lor în Somalia scăpa nepedepsită. Atacul lui Aidid avea să dovedească dacă operaţiunile ONU de menţinere a păcii intraseră într-o nouă epocă.

În consecinţă, fără dezbateri şi fără nicio voce care să se opună, Consiliul a condamnat atacul şi a cerut prinderea celor vinovaţi, porta de Reacţie Rapidă americană a lansat câteva raiduri asupra depozitelor de armament ale lui Aidid. Forţele ONU au intrat şi ele în acţiune – dar cu rezultate tragice. Forţele pakistaneze de menţinere a păcii, aparent temându-se de o repetare a atacului din 5 iunie, au deschis focul asupra unei mulţimi de somalezi neînarmaţi. Rezultatul a fost reacţia violentă a populaţiei, de care Aidid a profitat rapid.

Am urmărit evenimentele îndeaproape folosindu-mă de telegrame, de diverse rapoarte ale echipei mele şi de mass-media, dar nu credeam că dispuneam de o imagine completă, întotdeauna am încercat să-mi fac datoria cât mai bine. Acum eram hotărâtă să fiu o ambasadoare activă.

În iulie 1993 am călătorit împreună cu un grup de consilieri în Somalia, începând din portul sudic Kismayo. Mergând cu maşina dinspre aeroport, am văzut rezultatele luptelor feroce care se dăduseră în urmă cu numai câteva luni. Puţine clădiri erau încă în picioare.

Pe fiecare parte a drumului se afla o mare de turcoaz – nu apă, ci folii de plastic folosite pentru a înălţa corturi pentru refugiaţi. Liderii clanurilor locale pe care i-am întâlnit erau dornici să se organizeze singuri şi să-şi reia activităţile economice normale. Sprijineau complet măsurile de eliminare sau de marginalizare a lui Aidid.

Aici, ca în multe alte părţi ale Somaliei, transferul de responsabilitate dinspre Statele Unite spre ONU funcţiona.

Nu funcţiona însă la fel de bine în Mogadiscio, următoarea noastră oprire. Capitala era mai mult un câmp de bătălie decât un oraş.

târzile erau atât de periculoase, încât am luat un elicopter Blackhawk e la aeroport până la Cartierul General al Naţiunilor Unite, în reme ce elicopterul decola, nu ştiam dacă să mă simt în siguranţă u în pericol din cauza mitralierelor dispuse pe pistă şi pe lateralele

°navei, pentru a respinge atacurile. De sus am căutat cu privirea acar° clădire care să aibă încă acoperiş şi cei patru pereţi. Aproape

196 MADELEINE ALBRIGHT – fiecare apartament, magazin sau obiectiv economic fusese devastat.

Liniile de tensiune fuseseră doborâte, dispozitivele de prindere ale instalaţiilor distruse, magazinele – baricadate. Odată ajunşi la soij am văzut că ambasada americană fusese devastată, cu plăcile de marmură smulse de pe treptele de la intrare şi cu fire atârnând dezolant pe pereţi. Trupele ONU circulau prin oraş în convoaie puternic înarmate.

Când îl văzusem pentru ultima dată pe amiralul Howe, era consilier adjunct pe probleme de securitate naţională al lui Bush şi lucra într-un birou imaculat de la Casa Albă, având legături telefonice directe cu oficiali importanţi de pe întregul glob. În Mogadiscio, ca reprezentant al ONU, era aşezat pe un scaun pliant în faţa unei mese simple de lemn înconjurate de cutii de carton. Era nemulţumit de faptul că misiunea ONU nu funcţiona ca o forţă militară coerentă. Contingentele naţionale insistau să opereze independent. Spunea că prinderea lui Aidid era vitală, dar simţea că nu avea puterea de foc necesară. Ceruse Pentagonului tancuri, transportoare blindate, elicoptere de atac şi o unitate americană de forţe speciale şi m-a îndemnat să fac presiuni asupra Washingtonului pentru a acţiona – ceea ce am şi făcut. Departamentul Apărării respinsese iniţial cererile sale, pentru că nu dorea să „americanizeze" situaţia şi mai mult. Spre începutul lui august însă a început să cedeze şi a trimis un detaşament de 400 de luptători, alături de un contingent de trupe de elită şi echipament adiţional.

Reîntoarsă la New York, eram mult mai optimistă decât ar fi trebuit să fiu. La cererea preşedintelui, am redactat un articol pentru pagina de opinie a ziarului *New York Times*, în care îndemnam comunitatea internaţională „să menţină direcţia" în Somalia, într-un discurs de pe 27 august, Secretarul Apărării, Les Aspin, a exprimat acelaşi sentiment în termeni şi mai fermi. Doream să credem că eforturile noastre aveau să fie răsplătite şi cei de la faţa locului ne spuneau că Aidid era singura piedică în calea succesului. Primeam, de asemenea, informaţii conform cărora clanul lui Aidid avea să coopereze în încercarea de a-l convinge pe generalul renegat să părăsească Somalia. Cu siguranţă, capturarea lui Aidid ar fi dat un impuls puternic procesului politic şi ar fi refăcut coeziunea forţelor ONU.

Oricum, în ciuda presiunii militare crescânde, Aidid a continuat scape neprins. La jumătatea lui septembrie, sprijinul Congresului

pentru politica noastră era în declin. Căzusem în capcana de a perolializa lupta utilizându-l pe Aidid, apoi eşuasem în a pune mâna pe el. Forţele americane suferiseră pierderi în mai multe incidente l presiunea de a încheia misiunea devenea din ce în ce mai puternică. Liderii africani făceau şi ei presiuni pentru o soluţie diplomatică, în defavoarea uneia militare, în cazul lui Aidid. Venise timpul să ne modificăm abordarea. Pe 22 septembrie, la cererea Statelor Unite, Consiliul de Securitate a votat o rezoluţie care sublinia importanţa continuării strategiei politice şi economice, în concordanţă cu dorinţa noastră de a depersonaliza conflictul, nici măcar nu l-am menţionat pe Aidid în discurs.

Rezoluţiile Consiliului de Securitate nu se pun singure în aplicare şi nici aceasta nu făcea excepţie. Ne decisesem asupra unei noi strategii, dar coordonarea dintre oficialii de la New York, Washington şi cei din Somalia nu era la cel mai înalt nivel. Nu a fost găsită nicio soluţie diplomatică şi atacurile lui Aidid nu au scăzut în intensitate. Ordinele în vigoare pentru forţele din Mogadiscio rămăseseră aceleaşi – să-l captureze. Pe 3 octombrie, într-o duminică după-amiază, forţele americane au luat cu asalt o clădire de lângă Hotelul Olympic din Mogadiscio. Aidid nu se afla acolo, dar trupele au luat prizonieri mai mult de douăzeci dintre ajutoarele lui şi se pregăteau să-i ducă la bază, când un elicopter Blackhawk a fost doborât.

Americanii au fost supuşi unui foc intens în timp ce încercau să salveze echipajul doborât. Luptătorii somalezi ridicaseră baricade pentru a le bloca retragerea. Un elicopter venit să-i salveze a fost lovit de focul de arme uşoare şi a trebuit să revină la bază, în timp ce mai masivele şi mai bine înarmatele Blackhawk nu puteau ateriza pe străzile înguste de lângă locul prăbuşirii. Soldaţii şi o echipă medicală erau blocaţi acolo. Un convoi de maşini Humvee şi de ca

oane a încercat să ajungă la trupele încercuite, dar a eşuat. Un alt

ackhawk a fost doborât. Alte trupe au fost atacate în oraş în timp e transportau răniţii şi prizonierii. Un al doilea detaşament încerca a ajungă la locul prăbuşirii celui de-al doilea aparat. Abia după lezul nopţii o companie de infanterie americană, asistată de trupe

 în malaeziene şi pakistaneze, a ajuns la cel mai mare grup de soldaţi încercuiţi. Soldaţii americani salvaţi nu au ajuns la baze decât în zori. Când salvatorii au sosit la al

doilea elicopter prăbuşit, cadavrele fuseseră luate. Singurul supravieţuitor era pilotul Michael Durant, care a fost ţinut ostatic unsprezece zile. Buletinele de ştiri de seara arătau trupul unui membru al echipajului lui Durant târât pe străzi, în timp ce somalezii îl loveau şi îl batjocoreau, în cursul acestei ciocniri violente, au murit optsprezece americani şi alţi şaptezeci şi trei au fost răniţi. Eram îngrozită. La întruniri discutam despre ce s-a întâmplat şi de ce. Acasă, noaptea, analizam fiecare aspect al acţiunilor noastre. Fusesem parte a deciziilor care conduseseră la această situaţie. Unde greşisem? Era un coşmar.

Zdruncinată şi profund întristată, am sunat câteva dintre familiile soldaţilor care fuseseră ucişi. Am ajutat, de asemenea, reprezentând administraţia la *Nightline* şi într-o serie de alte emisiuni.

Credeam că învăţasem să mă descurc în momentele dificile la televiziune, dar aici era vorba despre o tragedie umană; cuvintele nu erau, pur şi simplu, de ajuns. Cei care ne luau interviurile arătau oribilele imagini, apoi întrebau: „Ce le spuneţi părinţilor celor care au murit? Pentru ce, exact, şi-au sacrificat ei vieţile?”

Existau răspunsuri, dar niciunul suficient de bun pentru a consola familiile. Fără îndoială că, dacă am fi avut mai mult timp la dispoziţie, am fi găsit soluţia pentru a dezamorsa criza somaleză, dar adevărul era că nu furnizasem şi mijloacele necesare pentru a atinge obiectivele fixate, şi nişte americani curajoşi muriseră din cauza asta.

În următoarele şase luni, Statele Unite au gestionat faza finală în mod responsabil şi profesionist. Preşedintele a fost criticat pentru opoziţia sa faţă de o retragere imediată, în timp ce Pentagonul a organizat şi a asigurat securitatea nu numai pentru trupele noastre, dar şi pentru cele ale celorlalte naţiuni care acordau sprijinul, multe dintre ele implicându-se la cererea noastră. Congresul ne-a susţinut planurile, şi retragerea americană a fost completă spre sfârşitul lui martie 1994.

În ansamblu, implicarea americană în Somalia a fost, din unele puncte de vedere, un succes, din altele, un eşec. Operaţiunea Redarea

Speranţei a reuşit să stabilească pe termen scurt condiţiile pentru a relua asigurarea asistenţei umanitare. A pus capăt foametei şi a salvat vieţi. Pe de altă parte, forţa condusă de americani a refuzat explicit să-şi asume mai dificilul rol de a dezarma miliţiile, rol lăsat pe seama ONU, pentru care însă aceasta din urmă nu era echipată.

În Congres, în presă, chiar şi la Casa Albă s-a făcut mult caz de eşecul Naţiunilor Unite", dar asta era numai o faţă a monedei. Reprezentantul Secretarului General în Somalia era un american, la fel era şi comandantul militar adjunct. Statele Unite sprijiniseră fiecare rezoluţie a Consiliului de Securitate privitoare la Somalia şi instrucţiunile mele fuseseră puţin dezbătute. Trupele se îndreptaseră spre dezastru sub comandă americană.

Mai mult, celelalte naţiuni care au susţinut menţinerea păcii şi-au urmărit propriile agende, în loc să acţioneze ca o echipă.

Italienii se opuseseră deschis strategiei ONU şi erau bănuiţi că ar fi mituit forţele lui Aidid pentru a-şi proteja propriile trupe.

Saudiţii afirmaseră că statutul lor singular în interiorul lumii islamice le interzicea să se implice în operaţiuni ofensive. Francezii cooperaseră numai din când în când. India pusese la dispoziţie o brigadă, dar apoi a refuzat să o desfăşoare în Mogadiscio. Pakistanezii deveniseră pe bună dreptate puţin temători.

Somalia a reprezentat un test pentru capacitatea Naţiunilor Unite de a duce la bun sfârşit operaţiuni de pace care implicau utilizarea forţei împotriva unui adversar hotărât să saboteze aceste operaţiuni.

ONU nu putea fi mai puternică decât membrii ei, aşa că a picat testul. Mandatul misiunii umanitare iniţiale a fost extins din motive întemeiate, dar fără suficiente pregătiri şi resurse. Relaţia dintre Statele Unite şi ONU nu fusese clarificată. Forţa militară a ONU era insuficientă pentru a înfrânge un oponent viclean, care acţiona Pe teren propriu, în aceste condiţii, misiunea avusese nevoie de noroc pentru a reuşi, dar cu siguranţă acest lucru i-a lipsit.

Statele Unite şi-au dat seama, cu mult înainte de Somalia.

Ca pentru a apela mai des la operaţiunile ONU de menţinere a păou trebuia să le eficientizăm. În faţa Adunării Generale a Naţiunior Unite, în septembrie 1992, preşedintele Bush a schiţat unele propuneri pentru îmbunătăţirea capacităţilor ONU. în momentul în, care mi-am preluat funcţia, planificatori de la Pentagon, CSN şi Departamentul de Stat lucrau intens la o politică detaliată. Propunerile, cunoscute sub denumirea de Directiva Decizie Prezidenţial25 (DDP-25), sprijineau operaţiunile ONU de menţinere a păcii dar stabileau criteriile pentru a le face mai eficiente în exterior şi mult mai acceptabile din punctul de vedere al publicului american.

Preşedinţii Bush şi Clinton înţelegeau în egală măsură ci Naţiunile Unite nu erau echipate pentru a face faţă responsabilităţilor sporite. Când am ajuns la New York, la Cartierul General al ONU erau ceva mai mult de zece persoane desemnate pentru a se ocupa de gestionarea operaţiunilor de pace. Nu exista un centru operaţional care să funcţioneze non-stop şi niciun control asupra logisticii. Fiecare operaţiune trebuia să înceapă de la zero, cu recrutarea comandanţilor şi a trupelor, cu procurarea tuturor celor necesare, de la căştile albastre, la creioane şi camioane. Spuneam publicului că numărul de telefon pentru urgenţe la nivel planetar suna ocupat sau era disponibil numai între nouă şi cinci şi că Secretarul General trebuia să-şi petreacă o mare parte din timp „cerşind" bani şi participanţi.

Deşi Naţiunile Unite şi-au îmbunătăţit constant capacităţile cu ajutorul Statelor Unite şi al altor state importante, aveau mult teren de recuperat. După cum demonstra experienţa somaleză, exista o nevoie urgentă de disciplină în stabilirea mandatelor pentru operaţiunile de menţinere a păcii, mai ales când putea fi anticipată existenţa unei opoziţii armate. Sursa acestei discipline trebuia să fie Consiliul de Securitate.

Geneza DDP-25 a fost complicată de scurgerea unor informaţii spre presă, de politicile partizane şi de tumultul evenimentelor zilnice. Esenţa documentului însă s-a modificat puţin în timpul îndelungilor deliberări. Obiectivul său era să plaseze America clar de partea operaţiunilor ONU de menţinere a păcii, cu condiţia ca lanţul de comandă să fie simplificat, ca aceste misiuni să fie planificate mult mai detaliat, să aibă un mandat precis, să fie eficient imple" mentate şi să fie precedate de o perioadă de consultări cu Congresul. Eram hotărâţi să nu repetăm experienţa din Somalia.

Directiva, rezultatul unui an şi jumătate de muncă, a fost făcută publică pe 3 mai 1994. În acel moment, teza sa centrală era supusă unui groaznic test într-o altă parte a Africii.

K [TJ M-AM NUMĂRAT printre cei care au realizat de timpuriu că cele mai şocante crime ale deceniului vor pune stăpânire pe ţărişoara numită Rwanda. Cel mai mare regret al meu din anii petrecuţi în slujba guvernului este legat de eşecul Statelor Unite şi al comunităţii internaţionale de a acţiona mai curând pentru a pune capăt acelor crime. Preşedintele Clinton şi-a cerut mai târziu scuze pentru inacţiune, aşa cum am făcut-o şi eu. S-a scris enorm despre

acele evenimente. Unele relatări sunt echilibrate, altele simpliste şi, în cel mai bun caz, adevărate numai pe jumătate. Nu pot spera să redau istoria completă; voi încerca mai degrabă să descriu pe scurt cum s-au văzut lucrurile din perspectiva mea.

Criza rwandeză s-a născut din rivalitatea dintre etniile Hutu şi Tutsi. Cele mai recente scrieri istorice aruncă vina asupra regimului colonial belgian, care a sporit tensiunile prin încurajarea creării unui sistem de caste în care minoritatea Tutsi deţinea o poziţie favorabilă.

După ce belgienii au plecat, la începutul anilor ’60, iar Rwanda a devenit independentă, violenţa extremistă a devenit ceva comun, atât în Rwanda, cât şi în ţara vecină, Burundi. În consecinţă, Consiliul de Securitate s-a simţit încurajat atunci când, în august 1993, un acord de pace a fost semnat între preşedintele Juvenal Habyarimana, de etnie Hutu, şi liderii opoziţiei Tutsi, Frontul Popular Rwandez.

Pe 5 octombrie 1993, la doar două zile după ce soldaţii americani au fost ucişi în Somalia, Consiliul de Securitate a pus bazele Ur>ei misiuni ONU de menţinere a păcii (UNAMIR) cu mandatul de a monitoriza încetarea focului şi de a pregăti alegerile. Spre deosebire de forţele ONU din Somalia, aceasta era gândită ca misiune de

P tradiţional, dependentă de voinţa celor două etnii de a-şi respecta aşjamentul. A fost creată o forţă de 2.500 de militari sub coandă generalului brigadier canadian Romeo Dallaire şi i s-a ordoat să nu ia partea vreunei tabere sau să se implice în lupte. Trupele le mai bine înarmate şi cele mai capabile aveau să fie cele belgine> bănuite încă de etnia Hutu că îi favorizează pe Tutsi.

Forţa ONU, ajunsă în noiembrie, nu prea a avut ce pace să menţină. Violenţa etnică a explodat, transmisiunile radio influenţate de cu, vern cerând ţăranilor Hutu să-i decapiteze pe membrii etniei Tutsi Eforturile de a obţine reconcilierea politică păreau să nu ducă nicăieri

Pe 11 ianuarie 1994, Dallaire a trimis o telegramă Cartierului General al ONU, în care cita afirmaţiile unui informator, conform cărora miliţiile extremiste Hutu erau înarmate în secret. Informatorul a dezvăluit şi planurile de a-i ataca pe militarii belgieni, de a-i asasina pe oamenii politici din opoziţie şi de a-i ucide pe Tutsi.

Oficialii Naţiunilor Unite de la New York i-au dat instrucţiuni lui Dallaire să-l informeze pe preşedintele rwandez despre acele afirmaţii şi să-i solicite efectuarea unor investigaţii. Ambasadelor americană, franceză şi belgiană li s-a cerut, de asemenea, să atragă atenţia asupra

pericolului reprezentat de extremişti. Ambasadorul american în Rwanda, David Rawson, a raportat Washingtonului că preşedintele Habyarimana păruse „să înţeleagă mesajul". Pe 23 februarie, Dallaire a avertizat Cartierul General al ONU că miliţiile Hutu se pregăteau să declanşeze un val masiv de violenţe. Un reprezentant al înaltului comisar ONU pentru refugiaţi şi-a exprimat şi el îngrijorarea. Din nefericire, aceste informaţii intrau în competiţia pentru atenţia noastră cu o avalanşă de alte informaţii din alte puncte de criză de pe glob. La acea vreme existau ciocniri sau tensiuni intense în Bosnia, Somalia, Haiti, Georgia, Azerbaidjan, Armenia, Angola, Liberia, Mozambic, Sudan, Cambodgia, Afghanistan, Tadjikistan, iar sfidarea rezoluţiilor Consiliului de Securitate de către Saddam Hussein continua. De-a lungul acestei perioade, citeam rezumate primite din partea serviciilor de informaţii privind evenimentele din zonele în care misiunile de menţinere a păcii sau agenţiile umanitare ale ONU erau implicate. Rwanda nu era nici scoasă în evidenţă, nici menţionată prea des.

Pe 24 martie am plecat într-o călătorie de două săptămâni în Europa, Africa şi America de Sud. În timp ce eram plecată, adjunctul meu, ambasadorul Edward Walker, s-a întâlnit cu viitorul preşedinte al Consiliului de Securitate pentru a discuta agenda Consiliului pe aprilie. Nu mai puţin de douăsprezece puncte au fost luate în discuţie, inclusiv patru legate de Africa. Rwanda nu era pe această listă în ziua premergătoare revenirii mele, pe 5 aprilie, Consiliul a „probat o scurtă prelungire a misiuni ONU, exprimându-şi în acelaşi timp marea îngrijorare pentru lipsa de progrese. A doua zi avionul preşedintelui Habyarimana a fost doborât în timp ce se apropia de Kigali» capitala Rwandei. Toţi cei aflaţi la bord au murit. Puţini străini şi-au dat seama în confuzia din acel moment că moartea preşedintelui pusese în mişcare un plan al extremiştilor Hutu de masacrare a moderaţilor Hutu şi a etniei Tutsi. În câteva ore, blocaje rutiere au fost instalate şi numeroşi politicieni moderaţi asasinaţi.

Aveau să treacă săptămâni până când am înţeles amploarea şi natura violenţelor. La început am crezut că preşedintele rwandez fusese ucis şi că forţele de securitate Hutu iniţiaseră o lovitură de stat împotriva autorităţilor civile. Pe 7 aprilie am aflat că prim-ministrul fusese asasinat şi zece militari belgieni – cărora li să o ordonase să-l păzească – au fost masacraţi, în aceeaşi zi, comandantul forţelor ONU

de la faţa locului a cerut permisiunea de a utiliza armamentul. Temându-se de o repetare a situaţiei din Somalia, Cartierul General al Naţiunilor Unite dorea să apară ca imparţial, aşa că a respins cererea, în plus, capacităţile militare ale forţelor lui Dallaire erau limitate. Contingentele din Ghana şi Tunisia nici măcar nu aveau veste antiglonţ. Stocurile de apă, hrană, combustibil, muniţie şi materiale medicale erau la un nivel minim.

Când recitesc procesele verbale ale reuniunilor din prima săptămână, mă uimeşte lipsa de informaţii despre începutul asasinatelor împotriva civililor rwandezi neînarmaţi, în comparaţie cu luptele dintre miliţiile Hutu şi Tutsi. Multe dintre ambasadele occidentale fuseseră evacuate, inclusiv a noastră, aşa că posibilitatea de a primi

Informaţii oficiale era limitată. Dallaire trimitea rapoarte cumplite

a ONU, dar rezumatele verbale oferite Consiliului de Securitate sufereau prin lipsa de detaliu şi nu reuşeau să surprindă adevărata linensiune a dezastrului. Ca urmare, Consiliul spera fără nicio

„Ftă de realism că fiecare nouă zi va aduce încetarea focului.

Exista, de asemenea, confuzie în atribuirea vinei. Francezii, tra Honal favorabili etniei Hutu, au bănuit iniţial că extremiştii Tutsi

Doborât avionul preşedintelui pentru a provoca atacurile Hutu şintru a justifica astfel contraatacurile proprii. Experţii americani, fără să fie de prea mare ajutor, au „limitat" numărul suspecţilor lg radicalii Hutu, moderaţii Hutu şi Tutsi – adică aproape toată lumea între timp, cei care în realitate coordonau asasinatele lansau un şir continuu de minciuni despre ceea ce făceau şi de ce.

Pentru a complica problema şi mai mult, la fel ca în Somalia comandantul ONU nu avea controlul complet asupra forţelor sale.

Belgia, şocată de uciderea propriilor soldaţi, şi-a anunţat intenţia de a se retrage, lipsindu-l astfel pe Dallaire de cele mai bune trupe ale sale. Autorităţile de la Bruxelles au lansat un apel către Statele Unite, ca aliat în NATO, pentru sprijin în vederea încheierii întregii misiuni a Naţiunilor Unite, dar am transmis Washingtonului ca toţi membrii Consiliului de Securitate doreau menţinerea cel puţin a câtorva elemente ale misiunii. Cu toate acestea, pe 15 aprilie am fost instruită să informez ONU că Statele Unite doreau „retragerea completă şi în ordine a întregului personal UNAMIR cât mai curând

posibil". „Opoziţia noastră faţă de menţinerea unei prezenţe UNAMIR în Rwanda este fermă", spuneau instrucţiunile pe care le primisem.

„Aceasta se bazează pe convingerea că obligaţia Consiliului de Securitate este de a se asigura că operaţiunile de menţinere a păcii sunt fezabile... şi că personalul ONU de menţinere a păcii nu este pus sau menţinut cu bună ştiinţă într-o situaţie greu de susţinut".

Asemenea altora, devenisem precaută şi rezervată în legătură cu operaţiunile de menţinere a păcii ale ONU în general şi nu vedeam nicio modalitate practică pentru Naţiunile Unite de a restaura ordinea în acel moment. Având în minte conversaţia cu părinţii americanilor ucişi în Somalia, mă temeam că mai multe dintre slab înarmatele trupe de menţinere a păcii ale ONU ar putea deveni victime, în timp ce ascultam dezbaterea informală condusă de reprezentantul permanent nigerian Ibrahim Gambari, am devenit din ce în ce mai convinsă că poziţia noastră era eronată. I-am cerut adjunctului meu să-mi ia locul şi am mers la una dintre cabinele telefonic6 din hol. Deşi ordinele mele veneau de la Departamentul de Stat.

m-am gândit că aş putea obţine o reacţie mai rapidă din partea CSN> care în chestiunea operaţiunilor de menţinere a păcii juca rolul cri «e de coordonator şi în cadrul căruia cunoştinţele lui Tony Lake despre Africa erau cruciale. Discutând cu unul dintre principalii săi asistent1

pl descris situaţia din Consiliu şi am raportat că poziţia americană ra considerată obstrucţionistă. Am cerut mai întâi instrucţiuni mai rjexibile, apoi am insistat pe un ton ridicat. Mi s-a spus să mă calmez. CSN avea să analizeze din nou ce era de făcut.

pe parcursul discuţiilor din Consiliu în acea săptămână, ambasadorul neozeelandez Colin Keating a citat un raport al unei echipe de asistenţă medicală a organizaţiei Medicii Fără Frontiere, care descria miliţiile Hutu intrând într-un spital şi ucigând tot personalul, revenind a doua zi pentru a-i masacra pe pacienţi. Această teribilă relatare m-a făcut să arunc o privire spre ambasadorul Rwandei, al cărui rând să activeze în Consiliu venise din întâmplare chiar în acel an fatidic.

Am ridicat mâna şi am sugerat să-i solicităm reprezentantului rwandez explicaţii: în fond, Consiliul obişnuia să convoace reprezentanţii permanenţi ai statelor implicate într-un conflict. A urmat o incomodă şi îndelungă tăcere, în cele din urmă, rwandezului

i-a venit glasul, dar numai pentru a ne spune că disponibilitatea guvernului său de a participa la negocierile de pace nu era împărtăşită de etnia Tutsi. Mă gândeam cât de groaznic era că regimului nelegiuit al Rwandei i se permitea să fie prezent în Consiliu.

Pe 20 aprilie, m-am întâlnit cu Secretarul General care mi-a mărturisit dilema sa. Membrii africani ai Consiliului doreau o consolidare a UNAMIR. Belgienii voiau o retragere completă a ONU, pentru a o acoperi pe cea a propriilor trupe. Liderii africani încercau să aranjeze debutul negocierilor de pace. Dacă se ajungea la o încetare a focului, avea să fie nevoie de trupe pentru a o monitoriza. Decizia privitoare la Rwanda era critică pentru imaginea Naţiunilor Unite, aşa că Boutros-Ghali dorea ca misiunea ONU să rămână la faţa locului.

În acea zi a prezentat Consiliului un raport cu trei opţiuni. Prima era trimiterea masivă şi imediată de întăriri pentru UNAMIR. A doua era reducerea numărului de trupe de la aproximativ 2.500 la 270, cu andatul de a încerca obţinerea unei încetări a focului. A treia era referea completă. Dintre acestea, doar a doua a fost luată serios în Otisideraţie. Opţiunea trimiterii de întăriri era lipsită de substanţă, de eme ce nu existau trupe echipate adecvat, gata de acţiune.

Instrucţiunile care m-au înfuriat au fost acelea de a susţine cea Qe-a.

°treia opţiune – retragerea totală. Acum primisem noi instrucţiuni mai flexibile, aşa cum cerusem. Pe 21 aprilie, Consiliul a adoptat în unanimitate a doua opţiune, în mod ironic, planificată reducere a numărului trupelor ONU nu a avut loc niciodată. Contingentele din Belgia şi Bangladesh plecaseră deja, dar cei 540 de militari din Ghana şi Tunisia aveau să rămână luni întregi, până când, în cele din urmă luptele au luat sfârşit.

În ultimele zile ale lui aprilie, am înţeles, împreună cu o mare parte a planetei, că acolo nu era vorba numai de violenţe teribile, ci de genocid. Relatările presei au devenit mult mai cuprinzătoare şi am aflat multe de la Monique Mujawamariya, o activistă rwandeză a drepturilor omului, care argumenta convingător că obiectivul extremiştilor Hutu era distrugerea definitivă a etniei Tutsi. Între timp, Comitetul Internaţional al Crucii Roşii a declarat misiunii noastre pe lângă Naţiunile Unite de la Geneva că estimările numărului total de victime crescuseră la 300.000 – 500.000.

Într-un târziu, priorităţile în Washington şi New York s-au

orientat spre ceea ce ar fi trebuit să fie de la bun început – oprirea crimelor.

Secretarul de Stat Christopher le-a scris tuturor capitalelor europene şi africane importante, solicitându-le un efort concertat pentru a convinge autorităţile rwandeze să pună capăt violenţelor. Prudence Bushnell, Asistent Adjunct al Secretarului de Stat pentru Afaceri Africane, i-a sunat direct pe liderii rwandezi şi i-a avertizat că vor fi făcuţi personal responsabili dacă aceste groaznice crime continuau.

Pe 29 aprilie, Consiliul de Securitate a aprobat o declaraţie prezidenţială care acuza guvernul interimar al Rwandei pentru majoritatea atrocităţilor; declaraţia utiliza citate din Convenţia privind Genocidul, pentru a avertiza că asemenea acte puteau fi pedepsite conform legislaţiei internaţionale. Dar cuvintele dure nu erau de ajuns. Ceea ce conta era dacă şi cum putea salva comunitatea internaţională vieţi omeneşti. Printr-o cruntă coincidenţă cronologică umbra Somaliei plutea deasupra ambelor chestiuni.

Casa Albă a făcut publică noua politică americană – *bazată ps* DDP-25 – faţă de operaţiunile de pace ale ONU pe 3 mai. În aceeaşi zi, Consiliul a adoptat un set paralel de principii, adăugând ca înainte de începerea unei misiuni, Consiliul ar trebui să discute „dacă puteau fi obţinute garanţii rezonabile din partea principalei".

Oarti sau facţiuni, referitoare la siguranţa şi securitatea personalului". Comisia ONU de Anchetă pentru Somalia îşi încheiase şi a activitatea, declarând că „ONU ar trebui să se abţină de la alte „cţiuni de menţinere a păcii în cazul unor conflicte civile", între tâmp, la Washington, prestigiosul Centru Stimson raporta: „Când Consiliul de Securitate aprobă o operaţiune de pace cu un mandat ambiguu şi imposibil de îndeplinit numai ca un «gest» politic…

acest lucru dăunează imaginii ONU ca instituţie şi îi reduce capacitatea de a acţiona".

Experţii ajunseseră la concluzia că Naţiunile Unite ar trebui să se abţină să intervină în circumstanţe de tipul celor din Rwanda, unde nu existau garanţii de securitate, cooperare între părţi, unde nu exista posibilitatea fixării unui mandat care să poată fi dus la bun sfârşit. Probabil unica soluţie ar fi fost formarea unei coaliţii mari şi puternic înarmate, conduse de o mare putere, dar, din cauza Somaliei, Statele Unite nu erau dispuse să facă acest lucru. Francezilor li s-ar fi opus

puternic minoritatea Tutsi. Belgienii nu aveau de gând să revină.

Britanicii aveau mii de militari blocaţi în Bosnia. Asta lăsa deschisă doar opţiunea unei forţe improvizate organizate fie de ONU, fie de Organizaţia Unităţii Africane, ambele sperând că totuşi cealaltă va acţiona prima. Pentru a forţa o decizie, Consiliul de Securitate i-a cerut lui Boutros-Ghali să traseze conceptul unei operaţiuni. Din păcate, planul cu care a venit el nu avea sens pentru planificatorii militari americani, cărora li se cerea să ajute la transportul şi aprovizionarea misiunii. De aceea, ei şi-au dezvoltat propriile propuneri.

Zile întregi a trebuit să stau în locul meu din Consiliul de

Securitate şi să cer mai mult timp, în vreme ce experţii ONU şi ai

Statelor Unite se contraziceau în problemele de tactică şi de strategie. Oficialii Naţiunilor Unite doreau o forţă cu baza la Kigali, care într-un fel oarecare ar fi „asigurat condiţii sigure", utilizând forţa numai în autoapărare, dar fără a aştepta o încetare a focului. Pentagonul nu credea că ONU va putea convinge alte ţări să participe la n asemenea plan, care era etichetat drept operaţiune umanitară, ar care avea loc în mijlocul unui război civil în plină desfăşurare.

n Plus, militarii americani au obiectat faţă de dificultăţile logistice, fă de riscurile transportării pe calea aerului a echipamentului greu şi a trupelor în capitala Rwandei, transformată în câmp de bătălie, şi au spus direct că nu erau dispuşi să participe, în schimb, Pentagonul a propus crearea unei zone sigure chiar pe graniţa rwandeza pentru a proteja populaţia civilă aflată în pericol şi pentru a asigura securitatea livrărilor de provizii.

După târguieli prelungite, pe 17 mai, am căzut de acord asupra unei rezoluţii care prevedea o misiune ONU extinsă, cu mandatul de a crea zone umanitare sigure „acolo unde era posibil".

Din nefericire, îndoielile noastre privitoare la disponibilitatea naţiunilor de a participa la o asemenea misiune s-au dovedit fondate, demonstrându-se încă o dată că rezoluţiile Consiliului nu aveau nicio semnificaţie decât dacă erau implementate. Timp de săptămâni, Boutros-Ghali a încercat să convingă diverse ţâri să se ofere. Unele şi-au asumat angajemente numai pentru a-şi le retrage apoi. Altele, precum Canada, au cerut clarificări legate de raportul dintre mandatul operaţiunii şi resursele sale limitate. Ministrul de Externe australian Gareth Evans a afirmat că ţara sa era dispusă să joace un rol, dar nu va

trimite trupe până când ONU nu îşi rezolva problema de bază. „Poţi întreprinde o misiune de menţinere a păcii doar dacă ai ce pace să menţii. Poţi întreprinde o misiune de impunere a păcii, dacă ai la dispoziţie resursele care îţi permit să duci treaba la bun sfârşit". Australia considera că avea să fie nevoie de o forţă de 30.000 – 40.000 de militari pentru a restaura ordinea. Ca să fiu cinstită, Statele Unite – nu prea entuziaste faţă de perspectivele unei misiuni aşa cum fusese ea gândită de ONU – nu au făcut exces de zel încercând să convingă alte ţări să-şi asume angajamente.

Şi în timp ce căutarea unei forţe ONU mai consistente continua, acelaşi lucru se întâmpla şi cu crimele. La jumătatea lui iunie, francezii ş-au oferit, în cele din urmă, să trimită 1 500 de militari, la care se adăugau 500 din Senegal. Planul a fost prezentat de foarte convingătorul reprezentant permanent al Franţei, Jean Bertrano Mérimée. Deşi Tutsi s-au opus şi cinci membri ai Consiliului s-au abţinut, Mérimée a reuşit. Operaţiunea Turquoise a stabilit o zonă de securitate în sud-vestul Rwandei şi a fost creditată cu salvarea a mai mult de 15.000 de vieţi.

America a trimis şi ea trupe la sfârşitul lui iulie, pentru a-i proteja pe refugiaţii care părăseau Rwanda. Stăvilind focarele de holeră, această operaţiune avea să salveze la rândul ei mii de vieţi.

Însă atunci când sunt comparate cu scala genocidului în care, conform estimărilor, au pierit 800.000 de persoane, intervenţiile franceză şi americană au reprezentat prea puţin, prea târziu. Mai mult, taberele de refugiaţi serviseră drept adăpost pentru mulţi dintre extremiştii Hutu care participaseră la măcel înainte de a fugi din calea miliţiilor Tutsi aflate în ofensivă.

Unii comentatori consideraseră America principala responsabilă pentru incapacitatea de a reacţiona eficient la genocidul din Rwanda. Argumentul lor era acela că ar fi trebuit să sprijinim întărirea UNAMIR în aprilie, în loc să votăm reducerea efectivelor sale, dar Consiliul fusese unanim în această chestiune şi perspectivele trimiterii de întăriri un miraj. Un alt argument a fost cel că în mai ar fi trebuit să sprijinim imediat proiectul lui Boutros-Ghali pentru o misiune de menţinere a păcii, în ciudă faptului că era considerată de către comandanţii noştri militari imposibilă.

Fără îndoială că o mare parte a criticilor sunt reale, dar circumstanţele erau mult mai complicate decât recunosc cei care scriu

beneficiind de avantajul perspectivei. Istoria se scrie privind înapoi, dar este trăită cu ochii aţintiţi înainte, în zilele critice dintre 15 şi 22 aprilie, purtătorului de cuvânt al Departamentului de Stat, Michael McCurry, i-a fost adresată doar o singură întrebare legată de Rwanda la conferinţele sale zilnice de presă – şi aceasta privitoare la securitatea forţelor ONU de menţinere a păcii. Crimele aveau loc în timp real, dar, pe fundalul altor evenimente de pe glob, iraţionalitatea metodelor nu a ieşit în evidenţă decât mai târziu.

Timp de mai multe săptămâni am crezut că avem de-a face cu o rePetare a situaţiei din Burundi, unde un val de asasinate se declanşase în °amna trecută – violenţe teribile, dar care s-au terminat înainte de a atuige aceste proporţii. Tocmai petrecusem un an asimilând lecţiile. Se «ici. Luptasem pentru şi obţinusem consensul în Consiliul de curitate şi într-o mare măsură acordul Congresului pentru o abordare şi bine gândită a operaţiunilor de pace ale Naţiunilor Unite.

Când violenţa a luat amploare, am încercat să încadrăm evenimentele din Rwanda în structura pe care o creasem. Am discutat cu oficialii ONU şi cu o mare parte a colegilor noştri africani despre modalităţile de relansare a procesului de pace. Am încercat să rămânem neutri şi să condamnăm violenţele tuturor părţilor. De la debutul până la sfârşitul crizei niciun stat nu s-a oferit să trimită trupe în Rwanda cu obiectivul de a lupta.1

În mod tragic, lecţiile pe care crezusem că le-am învăţat în Somalia pur şi simplu nu se aplicau pentru Rwanda. În cazul Somaliei era vorba de anarhie cvasicompletă. În cel al Rwandei – de genocid planificat. Consolidarea UNAMIR ar fi fost mult mai bine decât nimic, dacă am fi găsit trupele potrivite. O acţiune cu adevărat eficientă ar fi necesitat o coaliţie puternic înarmată, aproape sigur sub conducerea Statelor Unite, capabilă să se desfăşoare rapid, să-i intimideze pe extremişti, să-i aresteze pe lideri şi să restabilească securitatea. Regret profund că nu am susţinut această opţiune.

Mulţi oameni m-ar fi considerat nebună şi nu am fi câştigat niciodată sprijinul Congresului, dar aş fi avut dreptate şi poate vocea mea ar fi fost auzită. Nu pot încheia această discuţie fără a le aduce un omagiu celor care *au avut* dreptate nu mai târziu, când totul a fost uşor de înţeles, ci în momentul în care avertismentele lor dacă li s-ar fi dat curs – ar fi avut un efect. Printre ei se numără comandantul trupelor ONU Romeo Dallaire şi reprezentanţi ai organizaţiilor

nonguvernamentale precum Crucea Roşie, Medicii Fără Frontiere sau Human Rights Watch. Mă rog ca data viitoare lumea să asculte, deşi sunt departe de a fi convinsă că aşa se va întâmpla.

Cu excepţia probabilă a Romei antice, nicio societate nu a mai candidat vreodată pentru rolul de poliţist global. Cu siguranţă că Statele Unite – cel puţin până la sfârşitul secolului al XX-lea – nu şi-au dorit acest rol. În ceea ce priveşte ONU, aceasta şi-a demonstrat

1 „Neputinţa Naţiunilor Unite de a preveni şi mai apoi de a stopa genocidul din Rwanda a constituit un eşec al întregului sistem al ONU. Principala nereuşită a reprezentat-o lipsa resurselor şi a interesului politic pentru evoluţiile din Rwanda S pentru prezenţa ONU în regiune. A existat o consecventă lipsă de voinţă politică a statelor membre de a acţiona sau de acţiona cu suficientă fermitate". [*Raport al an' chetei independente a acţiunilor ONU în timpul genocidului din R wanda din 1994*, u1" dus ca anexă într-o scrisoare a Secretarului General Annan către preşedinte" Consiliului de Securitate S/1999/1257, 1999; 15 decembrie 1999, p. 1].

at, ilitatea de a juca rolul paznicului de noapte. Poate supraveghea şi trag6 alarma, dar nu poate garanta că va răspunde cineva la apel.

Lumea ar reacţiona probabil dacă un alt scenariu asemănător jjwandei ar începe să se desfăşoare, dar fiecare genocid îşi are particularităţile sale şi în fiecare zi cantităţi zdrobitoare de informaţii poposesc pe birourile liderilor lumii. Noi şi înspăimântătoare pericole s-au conturat după 1994 şi se întrec pentru a ne capta atenţia.

jsfu există suficiente motive să credem că primele manifestări ale următorului genocid vor fi detectate la timp şi că vor exista voluntari pentru a preveni asasinatele în masă, odată începute. Lumea a luat o serie de măsuri pentru a face o viitoare situaţie similară celei din Rwanda mai puţin probabilă, dar, luate împreună, ele nu sunt echivalente ca importanţă cu chestiunea fundamentală a voinţei politice. Dacă alarma va suna din nou, vor reveni în minţile liderilor noştri lecţiile Rwandei? Sau cele ale Somaliei?

MISIUNEA EŞUATĂ DIN SOMALIA şi-a pus amprenta asupra unor evenimente mai apropiate de ţărmurile noastre. Pe 11 octombrie 1993, la mai puţin de o săptămână de la uciderea trupelor din Mogadiscio, detaşamente de genişti şi experţi americani şi canadieni aflaţi la bordul vasului USS *Harlan County* se pregăteau să debarce în

capitala statului Haiti, Port-au-Prince. Misiunea lor era să asiste câteva proiecte de construcţii şi să contribuie la reformarea forţelor armate haitiene. În locul primirii cordiale la care se aştepta, vasului i s-a interzis să acosteze şi a fost întâmpinat de o mulţime înarmată cu bâte, ce-şi agita ameninţător pumnii şi care afişa pancarte pe care scria: „Aduceţi-vă aminte de Mogadiscio". După două zile, *Harlan County* a făcut cale întoarsă. Mai ales după experienţa Somaliei, imaginea unor militari americani retrăgându-se în faţa unei mulţimi ostile reprezenta punctul cel mai de J°s al politicii externe a administraţiei Clinton.

Harlan County fusese trimis ca parte a unui acord semnat în luna lulie a anului anterior cu liderii militari haitieni la Governors Island, se\v York. Pactul trasa o foaie de parcurs pentru restaurarea puterii Aerului democratic ales, părintele Jean-Bertrand Aristide, care fusese înlăturat de la putere de o junta militară condusă de locotenent-generalul Raoul Cedras.

Am intrat pentru prima dat în contact cu sărăcia şi teroarea din Haiti la începutul anilor '60, când Joe Albright relata de acolo despre situaţia ţârii sub regimul autoritar al lui François „Papa Doc" Duvalier, un dictator căruia avea să-i succeadă la fel de coruptul său fiu, Jean-Claude sau „Baby Doc", în momentul vizitei lui Joe, Haiti era cea mai săracă ţară din emisfera vestică. Acest lucru e valabil şi astăzi. Probabil că trei sferturi din populaţie este prost hrănită, prost îmbrăcată, trăieşte în condiţii abominabile sau este bolnavă. Populaţia a atins nivelul de şapte milioane şi este încă în creştere, iar experţii afirmă că teritoriul nu poate suporta decât trei milioane de locuitori. Ce mai mare parte a copacilor au fost de mult arşi pentru a obţine combustibil. Haiti este pe cât de săracă, pe atât de divizată. Sfârşitul regimului lui Duvalier în 1986 a adus o nouă constituţie, alegeri populare şi a impus simbolurile superficiale ale democraţiei, dar nu a pus capăt tensiunilor din insulă. Două procente din populaţie controlau aproape jumătate din bogăţia ţării, iar membrii elitei erau renumiţi pentru corupţie şi lăcomie. Pe plan politic însă îşi găsiseră rivalul în părintele Aristide, un om aspru şi energic, dar şi un orator strălucit, care se impusese spre sfârşitul anilor '80 ca liderul unei alternative populare la tradiţionala Biserică Catolică. Aristide susţinea că puterea politică ar trebui utilizată pentru a servi oamenilor, nu pentru a-i exploata – o noutate pentru Haiti. A devenit un erou al sărmanilor şi în decembrie 1990 a fost ales preşedinte cu aproape

68% din voturi. Angajamentul lui Aristide pentru o schimbare radicală a condus la răsturnarea sa de către armată în mai puţin de un an de la preluarea funcţiei; lovitura de stat a fost însoţită de o campanie masivă de represiuni, în iulie 1993, Naţiunile Unite au mediat acordul de la Governors Island, prin care generalul Cedras promitea „să se prevaleze de dreptul de ieşi la pensie mai devreme", permiţându-i astfel lui Aristide să revină. Din păcate, după cum demonstra incidentul *Harlan County*, liderii militari nu aveau nicio intenţie să-şi respecte angajamentele. Pentru a o face, trebuia să fie împinşi de la spate. Acest impuls a pornit de la Consiliul de Securitate, cu o rezoluţie ce reimpunea sancţiunile economic6 şi autoriza trimiterea unei echipe de observatori ai Naţiunilor Unite şi e Organizaţiei Statelor Americane (OSA), pentru a raporta încălcării6 drepturilor omului. Pe parcursul primelor luni ale lui 1994, presiunea a crescut fără încetare. Embargoul asupra petrolului a afectat economi3 &

ga slăbită a ţării, obligând ONU să-şi asume asigurarea hranei pentru jjoilion de persoane pe zi. Eforturile noastre de a găsi o soluţie diploatică erau blocate. Observatorii drepturilor omului raportau regulat torturări şi asasinate în rândul haitienilor despre care se credea că îi sunt loiali lui Aristide. În tot acest timp, mii de locuitori ai insulei încercau să ţi-averseze Marea Caraibilor spre Statele Unite.

politica noastră – moştenită de la fosta administraţie – viza oprirea acestor ambarcaţiuni încărcate cu oameni, în ciuda condiţiilor aspre din Haiti. Am salvat vieţi descurajând oamenii să plece pe mare în bărci supraaglomerate, dar politica a fost denunţată de Aristide ca fiind rasistă şi contestată puternic de Grupul de Culoare din Congres, de obicei un aliat al preşedinţiei. Administraţia era divizată. Multe persoane de la Casa Albă, de la biroul vicepreşedintelui sau de la CSN nu credeau că statu-quo-ul reprezentat de Cedras, de sancţiuni şi suferinţe umane putea sau trebuia susţinut. Cu toate acestea, nici Departamentul Apărării, nici majoritatea experţilor din Departamentul de Stat nu erau de acord cu o modificare a politicii. Militarii şi serviciile de informaţii nu aveau încredere în radicalul Aristide şi nu doreau să rişte vieţi de americani pentru a-i restaura regimul. Trimisul nostru special în Haiti, ambasadorul Lawrence Pezzullo, credea ca abordarea diplomatică va avea, până la urmă, succes şi că alternativa – intervenţia militară americană – ar fi fost contestată în întreaga emisferă.

Eu eram de partea acţiunii. Atât ONU, cât şi OSA ceruseră reîntoarcerea lui Aristide. Reprezentanţii de la New York ai statelor caraibiene mi-au spus că acestea sprijineau ideea unei intervenţii militare multinaţionale. Eram sigură că puteam să-i convingem pe militari şi că eram capabili să îndepărtăm junta într-un interval foarte scurt de timp, dacă jucam inteligent jocul diplomaţiei, fără a h consideraţi doar nişte yankei intervenţionişti. Trebuia să transforniâm lecţiile Somaliei în ceva pozitiv, înfrângerea noastră în Somalia nu însemna că trebuia să ne menţinem pentru totdeauna Deoparte; însemna că trebuia să ne pregătim mai bine.

Preşedintele a anunţat o nouă politică pe 8 mai 1994. Pentru à la mâna elitei haitiene, le-am interzis oficialilor superiori civili şi lor din armată şi poliţie să călătorească în exterior. Pentru a

a criticile pe plan intern, am încetat să mai întoarcem direct emigranţii haitieni. În replică, militarii haititeni au adoptat o atitudine şi mai dură, apoi au făcut greşeala capitală de a-i expulza din ţară pe observatorii drepturilor omului veniţi din partea ONU/OSA Era o provocare directă la adresa comunităţii internaţionale, iar pentru autorităţile haitiene era începutul sfârşitului.

Am petrecut cea mai mare parte a lui iulie 1994 încercând să conving Consiliul de Securitate să autorizeze utilizarea „tuturor mijloacelor necesare" – altfel spus, a forţei – pentru a restaura democraţia haitiană înlăturându-l pe Cedras şi readucându-l la putere pe Aristide.

Prima provocare era să ajung la o înţelegere cu Boutros-Ghali.

El nu agrea propunerea noastră iniţială pentru o forţă ONU considerabilă, deoarece organizaţia mondială era practic falimentară (în parte ca urmare a refuzului Congresului de a ne plăti contribuţia) şi din cauza dificultăţii de a strânge trupele necesare pentru alte misiuni. De asemenea, operaţiunea la care ne gândeam ar fi fost plasată sub comandă americană, s-ar fi desfăşurat lângă graniţele Statelor Unite şi ar fi implicat un procent mare de trupe americane. După cum arăta Secretarul General, Rusia trimisese trupe de menţinere a păcii în Georgia şi acum aceasta dorea ca ele să fie desemnate de Consiliu drept forţe ONU, ceea ce ar fi eliberat Moscova de 90% din povara financiară. După ce refuzase Moscova, Boutros-Ghali considera că nu ne putea da nouă decât acelaşi răspuns.

La jumătatea lui iulie, am revenit cu un plan revizuit, în loc să

începem cu o misiune ONU, am fi cerut Consiliului să autorizeze o coaliţie condusă de Statele Unite pentru a-i înlătura pe liderii nelegitimi, pentru a crea condiţii stabile şi pentru a pune bazele necesare unor noi alegeri. O forţă ONU mai redusă numeric avea să preia apoi controlul. Boutros-Ghali agrea această idee, dar dorea asigurări că nu li se va cere Naţiunilor Unite să joace rolul cel mai dificil, acela de a dezarma miliţiile. „Nu vreau încă o Somalie".

„Credeţi că noi ne dorim aşa ceva?", l-am întrebat şi apoi affl adăugat: „Nu vă faceţi griji, de data asta, împreună, o vom face trebuie". Precaut, Secretarul General a fost de acord.

Următoarea provocare a fost să obţin un mandat cât mai din partea Consiliului. Deşi un număr de state şi-au manifest3

Îngrijorarea, problemele principale pentru noi erau reprezentate de jjrazilia şi de Rusia. Nu există provocare diplomatică mai mare decât să convingi un lider latino-american să fie de acord în mod public cu o iniţiativă militară a Statelor Unite în emisfera noastră. După cum pli-a reamintit ambasadorul argentinian, Emilio Cârdenas, favorabil nouă, Statele Unite interveniseră de zeci de ori de-a lungul timpului la sud de graniţele noastre, uneori având consecinţe nefericite şi nedemocratice. Brazilienii nu erau de partea juntei haitiene, dar ezitau să sprijine o intervenţie militară. Ca un compromis, am căzut de acord să subliniem caracterul unic al circumstanţelor, astfel încât, dacă forţa avea să fie utilizată, acest lucru să nu fie interpretat ca un precedent.

Ruşilor nu le păsa prea mult de ce făceam noi în Haiti, dar erau hotărâţi să joace puţin pocher diplomatic. Ambasadorul Moscovei, Yuli Voronţov, mi-a pus o serie de întrebări despre misiune care lăsau să se înţeleagă că sprijinul rus în Haiti depindea de sprijinul american pentru propunerile ruseşti în Georgia. Aveam o relaţie bună cu Voronţov. Schimburile noastre de replici din timpul deliberărilor Consiliului referitoare la Haiti însă făceau să pară că Războiul Rece nu se încheiase niciodată. Un alt obstacol era părintele Aristide. Exilat la Washington, avea acces la fondurile îngheţate ale guvernului haitian.

O victimă a represiunii, exploata simpatia internaţională de care se bucura. Părea, de asemenea, să se obişnuiască tot mai mult cu acel confort fizic specific vieţii în America. Existau cinici care afirmau că nu dorea să se întoarcă prea curând la Port-au-Prince. Mai mult, pentru Aristide ideea de a reveni la putere cu sprijinul Statelor Unite

imperialiste" era supărătoare.

Dacă Aristide, preşedintele în drept, nu sprijinea planul nostru, nu aveam baza legală pentru a continua. Cu toate acestea, poziţia liderului exilat era neclară, în iunie a afirmat că nu va accepta» niciodată, niciodată, de trei ori niciodată" să fie readus la putere Qe o invazie americană, în alte zile cerea Americii să-i „înlăture pe leâloşi printr-o lovitură chirurgicală".

În cele din urmă am obţinut din partea lui Aristide o scrisoare în are îşi exprima sprijinul pentru rezoluţia pe care o redactasem.

°ronţov, după ce mi-a făcut viaţa cât a putut de mizerabilă, a declacă Rusia nu avea să ne blocheze planurile. Pe 30 iulie, cu sesiunea oficială a Consiliului programată pentru acea seară, am lucrat toată ziua pentru a pune lucrurile cap la cap. Discutasem personal cu fiecare reprezentant permanent şi cunoşteam poziţia tuturor. Aceasta era diplomaţia cu amănuntul. Dacă toţi se ţineau de cuvânt, aveam să câştigăm. Eram obosită şi arătam îngrozitor, aşa că în timpul unei pauze m-am întors acasă, mi-am spălat părul, m-am machiat, mi-am pus o rochie albastră de in şi m-am grăbit înapoi spre Consiliu, unde trebuia să-i înfrunt pe colegii mei traşi la faţă şi nebărbieriţi.

Şedinţa a durat toată noaptea. Mai mulţi ambasadori din America Latină s-au pronunţat împotriva pe motivul tradiţional de protejare a suveranităţii naţionale. Reprezentantul lui Aristide s-a declarat pentru. Fiecare reprezentant permanent în Consiliu a ţinut câte un discurs. Eu am afirmat:

„Statu-quo-ul din Haiti nu este nici durabil, nici acceptabil.

Trebuie să alegem... Astăzi, Consiliul face alegerea potrivită – în favoarea democraţiei, a legalităţii, a demnităţii şi a eliberării de îndelungile şi nemeritatele suferinţe. Iar mesajul Consiliului către *t* generalul Cedras... este unul simplu. Şi dumneavoastră aveţi de i ales. Puteţi pleca voluntar şi foarte curând sau puteţi pleca involuntar şi la fel de curând".

Când s-a votat, mi-am ţinut respiraţia. Consiliul a votat cu douăsprezece voturi pentru, niciunul împotrivă şi două abţineri. Până şi Rusia a votat pentru, dar Brazilia şi China s-au abţinut.1 Pentru prima dată în istoria sa, Consiliul autorizase foarte clar Statele Unite să utilizeze forţa într-un alt stat din emisfera vestică. Primisem mandatul; întrebarea era acum dacă puteam duce totul la bun sfârşit.

Ziua Muncii a venit şi a trecut, planificarea noastră militară s-a

intensificat, dar speram ca ameninţarea forţei să fie suficientă pentru a descuraja junta şi pentru a o determina să se retragă de la putere.

1 China dezagreează puternic orice acţiune a Naţiunilor Unite pe care o consideră, din adăpostul său de sticlă, un amestec în afacerile interne ale altora, în timpul unei reuniuni a Consiliului dedicate unei alte chestiuni, l-am văzut pe reprezentantul chinez exersându-şi muşchii strângând în mină o bilă de cauciuc tare. I-am trimis în bilet întrebându-l: „Ce e cu bila aceea?" Mi-a răspuns că încerca să capete puteri, pentru că în acea zi avea să ridice mâna şi să voteze pentru.

Puteţi pleca voluntar; i foarte curând sau puteţi pleca involuntar; i la fel *le* turnul.

Într-o ultimă tentativă diplomatică, preşedintele Clinton le-a cerut fostului preşedinte Carter, senatorului Sam unn şi generalului în retragere Colin Powell să aibă o întrevedere cu liderii militari haitieni şi să le ceară să demisioneze. Pentru a evita prelungirea negocierilor, preşedintele a stabilit un program clar pentru intervenţia militară.

Abia după ce avioanele Diviziei 82 Aeropurtate decolaseră şi se îndreptau spre Port-au-Prince la ordinul preşedintelui, Cedras a recunoscut că o ieşire la pensie înainte de vreme nu ar fi până la urmă o idee atât de rea. Forţele Statelor Unite aveau să intre totuşi în Haiti ca prezenţă predominantă într-o coaliţie formată din douăzeci şi opt de state, dar era vorba de o invazie care nu urma să întâmpine rezistenţă – cel mai bun tip de invazie. Până la jumătatea lui octombrie, Artistide îşi reluase funcţia, în acel an, de Ziua Recunoştinţei, am călătorit în Haiti împreună cu generalul Jack Sheehan, şeful Comandamentului Atlantic al Statelor Unite, şi am luat cina formată din curcan, cartofi şi Plăcintă împreună cu trupele. Soldaţii povesteau despre deliranta prin" fire pe care le-o făcuse populaţia fiinţă de lipsuri şi teamă. Au spus că erau mândri că fuseseră trimişi în Haiti şi mi-au mulţumit dăruindu-mi o beretă verde, pe care mai târziu am pus-o pe casca alastră de pe bustul lui Adlai Stevenson, din biroul meu. Puţine ţări au Vut un asemenea ghinion cu liderii lor ca Haiti, în trecut, lucrurile au at aşa pentru că figurile oneste, democratice, nu puteau supravieţui.

11!

În anii care au urmat intervenţiei noastre, Haiti a continuat să fie afectată de prezenţa unor lideri slabi sau, cum e cazul preşedintelui Aristide, de lideri care generează disensiuni. Astăzi există cadrul în

interiorul căruia o conducere raţională poate începe reconstrucţia ţârii, atrăgând în acelaşi timp asistenţă şi investiţii masive din exterior. Ştim că există capacitatea pentru un asemenea tip de conducere pentru că o vedem în interiorul comunităţii haitiano-americane. Sper să vină o zi în care Haiti să aibă un guvern capabil să readucă ţara pe linia de plutire.

Prima parte a anilor ’90 a fost o perioadă a experimentării şi a lecţiilor învăţate pe calea cea grea, despre potenţialul şi limitele operaţiunilor multilaterale de menţinere a păcii. Una dintre lecţiile cele mai importante pe care le-am învăţat în Somalia, Rwanda sau Haiti a fost că o abordare rigidă sau încercarea de a aplica exact un plan prestabilit nu funcţiona. Fiecare situaţie era diferită, cu un amestec unic de istorie, personalitate, cultură şi politică. Comunitatea internaţională, prin intermediul ONU sau folosind alte mijloace, avea responsabilitatea de a sprijini ţările aflate în suferinţă ca urmare a unei catastrofe naturale sau cauzate de om. Era în interesul Americii să se asigure că această responsabilitate va fi asumată, pentru că astfel lumea ar deveni mai stabilă şi mai paşnică şi pentru că aşa ar fi corect.

CAPITOLUL XI

< J”*!

Îi f – *i l*”, t /;…tvi

Pe dramuri în anii ’60, când locuiam în Long Island şi făceam naveta pentru cursurile de la Columbia, credeam că mi-ar plăcea să stau în New York dacă lucrurile ar fi mers bine. Acum făceam exact acest lucru. Reşedinţa reprezentantului permanent al Statelor Unite la ONU se găseşte într-un apartament luxos, în Turnurile Waldorf Astoria, la etajul 42. Pe uşa de la intrare în apartament se află un vultur de aur, interiorul este spaţios, şi pe toţi pereţii sunt imagini ale Manhattanului, inclusiv favorita mea – uriaşa Catedrală Sfântul Patrick, care pare aproape o jucărie între zgârie-nori.

După numai câteva luni în apartament, m-am decis că aveam nevoie de o „soţie” proprie, aşa că i-am fost recunoscătoare surorii mele, Kathy, când şi-a luat un concediu prelungit de la slujba sa în şcolile de stat din Los Angeles, pentru a mă ajuta. Cerinţele impuse de problemele din Somalia, Rwanda şi de alte crize, de conducerea unei misiuru diplomatice, de zborurile repetate spre şi dinspre Washington, deinistrarea a doua case apăsau asupra vieţii mele de zi cu zi. În cea ai mare parte a timpului mă descurcam, deşi nu ştiam niciodatănele se

aflau nu ştiu care haine. Când ceva nu putea fi găsit, cu siguntă erau în reşedinţa cealaltă. Câteodată uitam chiar şi unde mă gă – arn-Intr-o noapte, la New York, am căzut din pat gândindu-mă că 1 a Washington, unde dormeam pe cealaltă parte a patului.

După cum spune vechea zicală, ambasadorul este acel cineva trimis în străinătate să mintă pentru ţara lui. Câteodată simţeam că am.

fost trimisă la New York să mănânc pentru ţara mea. Ca gazdă sau oaspete, participam în mod constant la mese copioase, îmi făcea plăcere să cunosc oameni şi să amestec discuţiile obişnuite cu afacerile, dar statutul meu de femeie singură crea dificultăţi protocolare înainte de divorţ, trecusem de nenumărate ori prin experienţa de a fi identificată la evenimentele mondene după poziţia soţului meu. Ca ambasadoare, nu doream ca soţiile altor oaspeţi proeminenţi să creadă că le ignoram sau că le tratam de sus. În acelaşi timp, bărbaţii tind să se îndepărteze de femei în timpul discuţiilor care premerg şi urmează cinei – nu pentru un coniac şi un trabuc, ca în vremurile de odinioară, ci pentru a discuta afaceri. Intra în atribuţiile mele să particip la aceste conversaţii, lucru pe care nu îl puteam face fără să abandonez grupul femeilor, în consecinţă, pendulam între cele două grupuri, încercând să mulţumesc pe toată lumea.

Au fost multe zile dificile, chiar traumatizante, şi, cu toate acestea, îmi iubeam munca. Simţeam pentru prima dată că puteam utiliza „strălucitor" şi „viaţa mea" în aceeaşi propoziţie fără să fiu ironică, în acea primă lună de mai, preşedintele s-a întâmplat să fie la New York şi a venit la petrecerea de ziua mea de naştere. Fiica mea, Alice, se afla şi ea acolo, gravidă în ultima lună, şi la o întrebare a lui a răspuns „în orice moment". Preşedintele a spus: „Nu-ţi face probleme, sunt un adept al lui Lamaze".1 Expresia de pe faţa lui Alice m-a făcut imediat să mă gândesc că luase în consideraţie posibilitatea ca preşedintele să o asiste la naştere şi ajunsese la concluzia „în niciun caz".

Din fericire, a rezistat pe parcursul întregii petreceri şi nu l-a născut pe David – primul meu nepot neastâmpărat – decât a doua zi.

Trăind la New York şi având o funcţie foarte „la vedere", mă aflam în pericolul de a deveni ceva ce nu suportasem niciodată – ° persoană care încearcă să-i impresioneze, prin menţionarea funcţi" ilor sale, pe toţi cei pe care îi întâlneşte. Dar există un grăunte o6

adevăr în afirmaţia conform căreia persoanele publice şi artiştii sân

1 F. Lamaze, medic francez, adept al naşterii naturale. Unul dintre elemente centrale ale programului creat de el în acest sens este prezenţa activă a soţului i timpul naşterii (n.tr.).

traşi unii de ceilalţi. Există invidie de ambele părţi. Mulţi artişti Horesc să aibă un impact asupra politicii, iar politicienii pot fi la fel *aq* doritori de celebritate.

Ivli-a luat un timp să mă adaptez, dar am aflat că puteam invita oameni cunoscuţi la cină şi că ei acceptau. O parte a strategiei mele era să „amestec" demnitari străini cu ziarişti de categorie grea, precum Tom Brokaw, Dan Rather şi Peter Jennings. Invitam, de asemenea, vedete de cinema care manifestaseră interes faţă de afacerile internaţionale, precum Richard Dreyfuss, un cunoscător al Orientului Mijlociu, şi Michael Douglas, căruia i-am spus că îmi place slujba mea pentru că îmi permite să-mi urmez „instinctele primare". Douglas şi mulţi alţii din lumea spectacolului aveau o atitudine favorabilă activităţii ONU şi doreau să contribuie la sporirea sprijinului american. Când extraordinara cântăreaţă Judy Collins a fost numită ambasador al UNICEF, am devenit o bună prietenă a sa şi a soţului său, sculptorul Louis Nelson. Odată, Judy a cântat *Amazing Grace* în timp ce toţi cei din jurul mesei încercau să se abţină să nu plângă.

Câteodată, eram pur şi simplu egoistă şi invitam unele persoane pentru un singur motiv: acela că voiam să le cunosc. Diva operei, Jessye Norman, a venit şi a cântat, amintindu-mi de zicala: „Muzica e sunetul respiraţiei lui Dumnezeu". Fusesem copleşită *deAngela's Ashes* a lui Frank McCourt, aşa că, atunci când am aflat că trăia la New York, l-am contactat imediat. Acelaşi lucru a fost valabil şi pentru Walter Mosley, autorul inteligent şi modest al romanului *Devii în*in a *Blue Dress* şi al altor romane poliţiste din seria Easy Rawlins – preferatele mele şi ale preşedintelui Clinton.

Dintre toţi oamenii faimoşi pe care i-am cunoscut, cel mai mult tinip l-am petrecut cu Barbra Streisand. Devreme în 1993, mă aflam în toiul unui discurs în faţa Grupului Politic al Femeilor de la Hollywood, când o femeie minionă cu o beretă neagră ce-i acoperea jumătate din aţă a intrat şi s-a aşezat. Când şi-a scos bereta, am fost atât de sur, încât aproape am încetat să vorbesc. Discutând după aceea, mi-a risit că venea des la New York şi, în consecinţă, cu prima ocazie, invitat-o la masă. Mi-a spus că una dintre piesele în care jucase la CePutul carierei

sale era scrisă de Karel Čapek, un dramaturg

MADELEINE ALBRIGHT

cehoslovac pe care tata îl admira atât de mult cu ani în urmă. Îmi Barbra pentru că este pătimaşă şi îndrăzneaţă şi spune ce gândeşte Ne-am întâlnit de multe ori după aceea pentru câte un prânz, cumpărături, filme şi spectacole. Unul dintre avantajele faptului că o însoţeşti pe Streisand este că mergi să vezi un musical al lui Stephen Sondheim şi sfârşeşti la o cină sporovăind chiar cu domnul Sondheim.

Îmi plăcea compania ei şi cred că se bucura de şansa de a mă interoga în legătură cu evenimentele din lume, încercând să-şi susţină instinctele sociale puternice cu informaţii solide. La unul dintre ultimele sale concerte, în Madison Square Garden, Barbra mi-a dat un bilet în primul rând şi a împărţit cu mine atenţia publicului prezentându-mă ca pe o bună prietenă.

PENTRU CĂ WASHINGTONUL se afla la numai două ore distanţa şi eram adesea convocată pentru întâlnirile pe temă de politică externă ale Principals Committee, plecam frecvent din New York.

Aceasta îi supăra pe unii ambasadori la ONU. Erau iritaţi şi pentru că îmbinarea calităţii de membru al Cabinetului cu cea de reprezentantă a Americii îmi oferea adesea posibilitatea să mă întâlnesc cu miniştrii de Externe când călătoream în ţările lor. Când m-am întors la New York, unii dintre ei m-au anunţat că nu apreciau faptul că le scurtcircuitam poziţia. I-am contrazis spunându-le că participarea mea la deliberările politice de la Washington ne oferea tuturor siguranţa că Statele Unite luau în serios perspectiva Consiliului de Securitate. Şi le-am spus că de fiecare dată când mă întâlneam cu un ministru de Externe, prima mea acţiune era să-l laud pe reprezentantul permanent la ONU al ţării sale – ceea ce era perfect adevărat.

Realitatea este că majoritatea statelor îşi trimit cei mai capabili şi mai experimentaţi diplomaţi la New York. Sunt oameni care fie îşi dovediseră caracterul în alte posturi diplomatice, fie demonstraseră că erau oameni excepţionali, care promiteau. Mulţi au fost sau aveau să devină miniştri de Externe. Ca urmare, la Naţiunile Unite au loc discuţii mai informate, mai variate şi mai sofisticate decât oriunde altundeva. La început însă eram un novice în ale diploma” ţiei, lucru pe care unii dintre colegi nu au ezitat să îl arate.

sul meu a fost să-mi ţin ochii şi urechile deschise şi să învăţ.

Întrucât Consiliul de Securitate este un organism legislativ, a şti

să redactezi proiecte de rezoluţie constituie o abilitate esenţială. Deşi fa/f-urile noastre pregăteau proiectele, „reprezentanţii permanenţi", cOrti eram cunoscuţi, decideau formularea finală – uneori în urma unor lupte verbale foarte dure. Predecesorul meu, Thomas Pickering, fusese un maestru al limbajului diplomatic. Un star al Serviciului Diplomatic, jucase rolul principal în redactarea rezoluţiilor dinaintea, din timpul şi de după Războiul din Golf. Acum, în lipsa lui Tom, cea [n-ai mare parte a acestei sarcini a căzut pe umerii lui sir David Hannay, ambasadorul britanic, experimentat şi cu o inteligenţă seacă.

Hannay era deţinătorul tuturor expresiilor în latină, precum *inter alia*, şi ştia unde trebuie puse toate virgulele. Avea obiceiul de a începe fiecare frază cu: „Îmi pare rău, dar cred că acesta e modul corect de a spune…" La un moment dat, când corecta gramatica tuturor, am replicat: „*Îmi pare rău*, dar engleza nu este limba mea maternă".

Ca scriitoare, eram departe de a fi Tom Pickering. Cu toate acestea, aveam în urma mea experienţa Senatului, din care să mă inspir, consilieri pricepuţi în *staff* şi exemplul colegilor mei de urmat. Am învăţat rapid cât de multe se puteau face cu semnele de punctuaţie sau prin înlocuirea lui „şi" cu „său". Am învăţat trucul ONU prin care conferi cu subtilitate substanţă unei rezoluţii prin referiri la o alta. Pe măsură ce am început să-mi cunosc mai bine colegii, am descoperit diverse căi de a obţine consensul fără să fac concesii în chestiunile de principiu şi am început să văd clar ceea ce am ajuns să denumesc „efectul bilei de biliard" – modul în care o decizie le influenţează pe altele. Am deprins şi când trebuia să fiu directă, şi când trebuia să-i conving pe alţii din spatele scenei, pentru a demonstra ceva. Până în Momentul în care controversata Rezoluţie cu privire la Haiti a fost dezbătută, la jumătatea lui 1994, simţeam că ştiam nu numai cum lucrează Consiliul de Securitate, dar şi cum *să-l lucrez*.

O parte a strategiei mele era să folosesc din când în când eleentul surpriză, făcându-mi autocritica într-o lume în care această chea era rar utilizată, în timpul unei dezbateri, am spus Consili

1 că trebuia să amâne acţiunea până când îmi primeam instrucţiune de la Washington. „Problema nu va fi rezolvată", m-am nunţat cu solemnitate, „până când doamna cea grasă nu spune ce are de spus". Nimănui nu i-a venit să creadă că rostisem asta cu adevărat, dat fiind faptul că nu eram chiar slabă, dar nici nu au putut replica, în fond, erau diplomaţi.

PENTRU CĂ NAŢIUNILE UNITE aveau în agenda lor atâtea chestr uni, m-am implicat în formularea şi implementarea politicii externe a SUA într-un grad mai mare decât oricare dintre predecesorii mei Era o provocare – dar şi o frustrare. Ca membru al Principals Committee, aveam un loc la masa la care se luau deciziile, dar eram şi dezavantajată din două puncte de vedere, în primul rând, făcând parte din Cabinet, eram responsabilă în faţa preşedintelui, dar ca ambasadoare, îi raportam Secretarului de Stat. În fişa organizatorică oficială a Departamentului de Stat, eram menţionată la capătul unei linii punctate ce ieşea din urechea lui Warren Christopher. Statutul meu nu era deci chiar egal cu cel al celorlalţi membri ai Comitetului. Din fericire, legătura mea cotidiană cu Departamentul de Stat se realiza în principal prin intermediul Subsecretarului pentru Afaceri Politice, Peter Tarnoff – întotdeauna un ascultător cumsecade.

În al doilea rând, în timp ce birocraţii imense îi sprijineau pe ceilalţi membri ai Principals Committee, eu aveam în spate o singură misiune diplomatică şi un mic *staff* cu baza la Washington. Echipa mea lucra continuu pentru a mă pregăti pentru întâlniri, dar în unele probleme nu aveam resursele pentru a ne aduce o contribuţie proprie.

Mai ales la început, a trebuit să depun eforturi pentru a-mi face simţită prezenţa. O parte a vinei îmi aparţine. Dorind să fiu acceptată, am uitat adeseori sfatul pe care li-l dădusem tinerilor – vorbiţi la timpul potrivit şi întrerupeţi dacă este necesar. Când luam cuvântul, eram descurajată de maniera lui Tony Lake de a prezida şedinţele, îmi displăcea când bătea cu degetele în masă în timp ce vorbeam sau când se uita la ceas. Mă mira, pentru că în mod cert nu monopolizam întâlnirile şi, în plus, de cele mai multe ori punctele noastre de vedere coincideau. De multe ori m-am gândit că ar trebui să discutăm înaintea reuniunilor, dar nu era stilul lu' Tony. Nu eram sigură dacă faptul că eram femeie juca vreun r?" dar m-a simţit ofensată pentru că eram tratată ca şi cum aş fi *°s unul dintre studenţii lui.

Am ajuns curând la concluzia că nu puteam influenţa deciziile prin repetarea notiţelor pe care le pregătisem, în multe subiecte, răristopher avea în faţă aceleaşi cuvinte ca mine. Contribuţiile mele aveau un impact mai mare când se bazau pe informaţii la prima mână, aşa că am primit cu bucurie şansa de a reprezenta Statele Unite în misiuni în străinătate. Vizitam operaţiunile de menţinere a păcii ale ONU pentru că erau parte integrantă a slujbei mele, dar eram mai cu

seamă mulţumită atunci când preşedintele îmi cerea să-mi asum o misiune fără legătură cu ONU, într-un domeniu care îmi era foarte familiar.

La începutul anilor ’90, Europa Centrală era încă văzută de mulţi americani ca o entitate colectivă misterioasă, caracterizată de castele medievale, sosuri picante şi limbi lipsite de vocale, în realitate, fiecare dintre aceste ţări îşi are propria istorie, cultură şi limbă; fiecare are propriul panteon de eroi şi inamici; şi fiecare încearcă propriul sentiment de a fi fost, la un moment dat, trădată. Timp de secole, pentru aceste naţiuni s-au dat lupte, au fost dezmembrate şi supuse de vecini puternici. După Primul Război Mondial, Cele 14 Puncte ale lui Woodrow Wilson le-au oferit independenţa. După Al Doilea Război Mondial, imperialismul sovietic le-a răpit-o. Între anii ’40 şi ’80, Cortina de Fier a împiedicat orice rază de lumină şi nimic nu a crescut.

Acum lumina revenise şi libertatea putea înflori, dar în egală măsură puteau înflori nemulţumirile trecutului. Exista pericolul ca vechile adversităţi să reapară în întreaga regiune, tentându-i pe demagogi, sporind teama şi stimulând eforturile de a obţine securitate Prin forţă. Când Zidul Berlinului s-a prăbuşit, aşteptările au crescut.

Naţiunile recent eliberate, care doreau să se alăture rapid Occidentului, au devenit curând dezamăgite de ritmul progresului.

Unele naţiuni s-au aşteptat să fie primite cu braţele deschise în

Comunitatea Europeană (Uniunea Europeană de azi) şi în NATO.

unii sperau într-un nou Plan Marshall pentru a le facilita tranziţia economică. America şi aliaţii ei furnizaseră asistenţă, dar nu suficientă pentru a împiedica şomajul să crească şi nivelul de trai să se

Buşească. Central-europenii se simţeau abandonaţi şi se plinau că numai Germania Estică – reunită cu cealaltă jumătate a sa – fusese cu adevărat primită în Occident, în timp ce restului regiunii [se ceruse să aştepte prin anticamerele diferitelor instituţii.

În iunie 1993, administraţia Clinton a aprobat o nouă politic faţă de Europa Centrală şi de Est, menită să stimuleze democraţia să reducă barierele vamale şi să recompenseze naţiunile care iniţiau reforme economice. De asemenea, am dezvoltat patru principii care să ne ghideze politica faţă de NATO – instituţia la care aceste ţâri îşi doreau cel mai mult să adere.

În primul rând, credeam că NATO trebuia să rămână în centrul sistemului european de securitate. Nicio altă instituţie nu avea o forţă

comparabilă.

În al doilea rând, era corect ca NATO să-şi deschidă porţile noilor democraţii, cu o condiţie: ca acestea să îndeplinească aceleaşi standarde politice şi militare ca restul membrilor.

În al treilea, ar trebui să utilizăm perspectiva integrării în NATO drept stimul pentru ca ţările din regiune să asigure comanda civilă asupra forţelor armate, să-şi liberalizeze economiile şi să respecte drepturile minorităţilor.

În cele din urmă, lărgirea NATO trebuie să se producă gradual.

Noile democraţii nu erau capabile să îndeplinească peste noapte responsabilităţile Alianţei şi nu toate aveau să progreseze în acelaşi ritm. Un proces transparent şi bine gândit putea asigura Moscova că lărgirea NATO spre est ar fi un pas spre Rusia, nu împotriva ei.

Pentru a pune în practică aceste principii, preşedintele Clinton a aprobat o idee propusă de generalul John Shalikashvili, succesorul lui Colin Powell ca Şef al Statului Major Reunit. Generalul „Shali", cum îi spuneam noi, se născuse în Polonia, de unde fugise într-o căruţă în 1944, chiar înaintea sosirii trupelor sovietice aflate în ofensivă. Ne-a spus că învăţase engleza uitându-se la filmele cu John Wayne, la Peoria. Shali a adus în echipa noastră de politică externă o atitudine pozitivă, dar şi o minte ascuţită, vioiciune intelectuală şi cunoştinţele sale de-o viaţă despre Europa. Când am aflat de nunii rea sa, l-am sunat imediat pentru a-i ura bun venit – o rudă slava, născută tot în Europa Centrală, în Principals Committee.

Ideea lui Shali era să invităm tinerele democraţii ale Europei şi ale fostei Uniuni Sovietice să se înscrie într-o nouă entitat6

pgj-teneriatul pentru Pace (PPP), ai cărui membri urmau să participe la exerciţii militare alături de state NATO. Asta însemna că foştii inamici ai Alianţei aveau să înveţe să acţioneze împreună cu ea, în timp ce vechi rivali, precum România şi Ungaria, urmau să coopereze. Ţările care făceau cel mai mult pentru a-şi moderniza armata, pentru a dezvolta relaţii paşnice cu vecinii şi pentru a-şi consolida instituţiile democratice deveneau eligibile pentru statutul le membru cu drepturi depline al Alianţei.

Planul promitea să creeze o nouă structură europeană de securitate, menită să consolideze NATO, oferind în acelaşi timp tuturor un rol semnificativ, inclusiv Rusiei şi Ucrainei. Iniţial însă, central-europenii nu au fost impresionaţi. Lech Wałęsa a denunţat PPP

ca un „şantaj" şi „prea puţin". Liderii Lituaniei au făcut presiuni pentru admiterea imediată în NATO. Pentru a câştiga sprijin, preşedintele a hotărât trimiterea unei misiuni diplomatice în Europa Centrală şi de Est, chiar înainte de summitul NATO de la Bruxelles, din ianuarie 1994, unde avea să participe şi unde PPP urma să fie luat în discuţie. M-am bucurat când preşedintele Clinton ne-a cerut, generalului Shalikashvili şi mie, să conducem misiunea.

Sosind în prima săptămână a lui ianuarie, am descoperit că naţiunile din regiune erau extrem de receptive la puţină atenţie personală din partea noastră. Prima oprire a fost Polonia, unde Wałęsa ne-a primit cu mult scepticism. L-am convins cu greu că PPP însemna calea spre NATO, nu fundătura pe care o credea el; a fost de acord să spună la conferinţa noastră de presă că era dispus să se mulţumească cu „paşi mici", chiar dacă ar fi preferat să „sară" în NATO. La următoarea noastră oprire, ungurii au fost primii care au susţinut complet PPP. La Praga, cehii ne-au spus că erau gata să accepte un deficit bugetar pentru a-şi moderniza armata.

În fiecare „port", am pledat pentru răbdare, subliniind că NATO

era o alianţă militară, nu un club social. Avea standarde înalte, şi în cauza asta statele doreau să adere. Dacă intenţia unui guvern de candida era serioasă, atunci acesta ar trebui să devină şi mai se

°se în ceea ce priveşte îndeplinirea standardelor. Liderii pe care

111 întâlnit au apreciat asigurările mele că PPP era o foaie de fcurs spre intrarea în NATO. Au fost mai puţini impresionaţi însă de analogiile mele cu sportul. Le-am spus: „PPP este ca un meci de fotbal. Mingea s-ar putea să nu fie exact acolo unde ţi-ai dori-o, dar este în joc. Treaba ta este să o ridici şi să fugi" – o imagine potrivită în Dallas sau Detroit, dar în Varşovia când spui „fotbal", toată lumea se gândeşte la fotbalul european. Dacă ridici mingea cu mâna în fotbalul european, cealaltă echipă primeşte lovitură liberă.

La început, echipa lui Shali şi a mea nu erau prea sigure cum să stabilească legături între ele. Nu mai plecasem niciodată în călătorie cu Şeful Statului Major Reunit. Militarii nu erau obişnuiţi să călătorească alături de un înalt oficial femeie. Deşi culturile noastre s-au ciocnit uneori, echipele au ajuns să lucreze bine împreună şi s-au distrat în acelaşi timp. Shali şi cu mine consideram un accident al istoriei faptul că aveam slujbele pe care le aveam în momentul în care ţările noastre natale încercau să fie acceptate de Occident. Noi eram pentru

central-europeni dovada vie a faptului că existau la nivelurile superioare ale guvernului Statelor Unite oameni care le înţelegeau problemele din trecut şi speranţele pentru viitor.

Liderii pe care i-am întâlnit doreau protecţia garanţiilor de securitate ale NATO, deoarece se temeau că ursul rus s-ar putea să nu rămână binevoitor pentru mult timp. Garanţia unei acţiuni militare americane însă nu poate fi oferită cu uşurinţă. Eram autorizată să spun numai că securitatea fiecărei ţări era de un „interes direct şi material" pentru Statele Unite. Aceasta oferea asigurări fără să ne lege mâinile printr-un acord concret. După ce am explicat „interesul direct şi material", Shali a schiţat cam care erau lucrurile pe care le puteau aştepta participanţii la PPP. „Veţi veni la Bruxelles", a spus, „şi vă vom da un birou, un dulap cu dosare şi un telefon. Vom avea oameni acolo cu care vă veţi putea consulta şi cu care veţi face planificări. Vom învăţa cum să funcţionăm împreună, ca o echipă militară.

Şi vom dezvolta comunicaţiile şi alte echipamente interoperabile".

Date fiind geloziile care existau de la capitală la capitală, în timp ce treceam dintr-o ţară în alta nu îndrăzneam să ne modificăm prezentările sau rutina diplomatică. Dacă în ţara A participam la un prânz sau la un dineu, trebuia să facem acelaşi lucru în ţările B, C S1 D. Călătoria a fost pentru mine o unică ocazie de a-i întâlni pe prin" cipalii oficiali din Polonia, Ungaria, Republica Cehă, Slovacia»

a, Slovenia, Bulgaria şi Albania – totul în numai câteva zile.

par spre mijlocul călătoriei nu mai eram sigură unde mă aflam când cOboram din avion şi eram nevoită să spun doar: „E minunat să mă aflu în ţara dumneavoastră". Nu a trecut mult şi eram extrem de obosiţi şi suprahrăniţi. Mi-am exprimat „interesul direct şi material" pentru a porni spre următoarea staţie. Shali mi-a promis „un birou, un dulap şi un telefon" pentru biroul meu. Şi amândoi am căzut prajă înclinaţiei Pentagonului pentru acronime, nemaireferindu-ne la călătoria noastră ca la un „accident al istoriei", ci ca la „AAI".

LIDERII NATO au aprobat formal PPP la Bruxelles, pe 10 ianuarie 1994, după care preşedintele Clinton trebuia să zboare la Praga. M-am alăturat lui în Belgia, ceea ce mi-a permis să-i expun rezultatele întâlnirilor mele, dar şi să duc la bun sfârşit o însărcinare primită din partea preşedintelui Havel în timpul vizitei mele în capitala cehă. Gândindu-se cum să-l amuze pe şeful executivului american,

Havel hotărâse să-i dăruiască un saxofon de producţie cehă şi să-l ducă la un club de jazz. Însă mama preşedintelui murise cu o săptămână în urmă din cauza unor complicaţii ale unui cancer de sân şi echipa trimisă înainte nu era sigură de starea sa sufletească.

Mie îmi revenea sarcina de a-l întreba pe preşedinte direct ce voia să facă şi, imediat ce aterizam, să şoptesc răspunsul în urechea lui Havel, la ceremonia de primire de la aeroport.

Când am aterizat la Praga şi ne pregăteam să coborâm din avion, persoanele de la protocol ne-au aliniat. Secretarul de Stat Christopher se afla în spatele preşedintelui şi după el urmam eu. Chris, politicos ca întotdeauna, m-a invitat să trec în faţa sa. Să soseşti oriunde cu Air Force One este incitant. Să cobori treptele alături de liderul lumii libere, să fii primit de Havel, un prieten şi un erou al democraţiei în ţara mea natală era dramatic. La jumătatea scării, m-am întors spre preşedinte şi i-am spus „Mai bine de atât nu se poate".

M-a strâns de mână. Am ajuns pe pistă, l-am pupat pe Havel şi i-am „at răspunsul preşedintelui: clubul de jazz era OK.

De la aeroport am mers la Castelul Praga, pentru ceremonia de sosire. Garda de onoare a trecut, apoi fanfara a intonat imnul naţional Ceh *Unde este casa mea*? şi imnul american *Drapelul înstelat*, care se termina cu minunata frază „tărâmul celor liberi şi căminul vitejilor". Două imnuri, două cămine pentru mine. Un început incredibil şi, în curând, ziua a devenit şi mai bună.

Am urcat în biroul privat al lui Havel, care se schimbase vizibil de când fusesem acolo, cu patru ani în urmă. Mobila urâtă dispăruse; arta modernă bizară a lui Havel decora încăperea, inclusiv o pictură imensă cu două nuduri. Preşedintele Clinton i-a aruncat o privire uimită şi i-a spus lui Havel: „Vă puteţi imagina ce-ar spune oamenii dacă aş avea aşa un tablou în biroul meu?" Am continuat apoi cu întâlnirea oficială, cu cele două delegaţii faţă în faţă, de-o parte şi de alta a unei mese lungi. Nu cred că e important ce slujbă ai; întotdeauna te simţi bine când cineva îţi laudă munca în faţa şefului. Am zâmbit când preşedintele Havel l-a informat pe preşedintele Clinton că sprijinea PPP în mare parte graţie eforturilor mele diplomatice şi a adăugat:

„Trebuie să fiţi mândru că e americancă". Iar atunci când preşedintele Clinton a răspuns: „Trebuie să fiţi mândru că s-a născut cehă", am rânjit cu gura până la urechi.

Următoarele câteva ore au reprezentat o extravaganţă concepută special pentru televiziune, în care jucau doi lideri charismatici şi o doamnă elegantă cu o vârstă considerabilă – Praga. După întrevederea din biroul lui Havel, preşedintele a coborât la râul Vltava şi s-a plimbat pe podul Carol, care fusese golit de vânzătorii ambulanţi obişnuiţi. Cele treizeci de statui baroce aliniate pe pod erau luminate, dând naştere unor cercuri de lumină pe fondul amurgului tot mai târziu. Sunetul miilor de cehi care strigau „Clinton, Clinton!" forma ecouri datorită clădirilor şi străzilor înguste.

M-am alăturat din nou celor doi lideri la un local numit Tigrul de Aur. În timp ce savuram un şniţel şi bere, de noi s-a apropiat un cuplu de cehi în vârstă, care îl găzduiseră pe Bill Clinton în timpul unei vizite la Praga cu mulţi ani în urmă, pe când era student la Oxford.

Preşedintele a spus: „Aduceţi ceva de mâncare pentru oamenii aceştia" într-o limbă pe care Daniel Williams de la *Washington Post* a descris-o drept „o arkanslovacă fluentă".

În

Am mers apoi la Clubul de Jazz Reduta, unde preşedintelui i-a fost oferit noul său saxofon, pe care a fost invitat să-l încerce.

timp ce cânta *My Funny Valentine* şi *Summertime*, îmi spuneam ca destul de bine. Când a revenit la masă, a declarat: „Nu ai nici cea mai vagă idee cât de greu este să cânţi la un instrument nou".

— ai târziu a cântat în duet cu un saxofonist ceh extraordinar, în timp ce Havel, care nu are niciun fel de noţiune a ritmului, îi acompania – mai mult sau mai puţin – la maracas sau la tamburină, în acel mojţient, încăperea era atât de plină de politicieni cehi şi de fum, încât abia mai vedeai. Când plecam, am auzit ceea ce probabil a fost o petardă explodând în stradă, şi Serviciul Secret l-a dus în grabă pe preşedinte la hotelul său. Una peste alta, o zi memorabilă.

AGENDA ONU era astfel întocmită, încât cele mai multe călătorii pe care le-am făcut au vizat cele mai fierbinţi puncte de pe glob. În toamna lui 1994, am făcut o vizită de o săptămână în Caucaz, casa a patru republici mici şi neînduplecate, fiecare cu propria sa identitate, înghesuite între Marea Neagră şi Marea Caspică. Obiectivul meu era să demonstrez sprijinul american pentru suveranitatea acestor naţiuni de curând eliberate şi să avertizez Rusia împotriva unui amestec nejustificat sau împotriva tratării zonei ca o „sferă de interes".

Am început cu mica naţiune a Moldovei, sosind cu ajutoare

umanitare necesare din *cauza* recentelor inundaţii. Comentariile mele în sprijinul suveranităţii Moldovei au generat replici furioase din partea militarilor ruşi, a căror Armată a XIV-a rămăsese în ţară mult timp după ce ar fi trebuit să se retragă. Autorităţile moldovene au invitat delegaţia noastră la un dineu de mai multe ore şi cu mai multe feluri de mâncare într-o pivniţă de vinuri, în timpul căruia am toastat pentru relaţiile americano-moldovene, pentru ambasadorii noştri, pentru viitor, democraţie, mâncare, băutură, pentru bravul Popor moldovean şi pentru nobilul popor american, în timpul unui toast în cinstea mea, am fost comparată cu Margaret Thatcher («Doamna de Fier") şi poreclită „Doamna de Titan".

Următoarea oprire a fost capitala georgiană Tbilisi, unde am urat la bordul unui avion rusesc învechit, pentru a ajunge în oraşul °ridic Zugdidi. Ruşii au o viziune originală privind asigurarea nor compartimente separate pentru fumători şi nefumători: le dest printr-un culoar de trecere. M-aş fi putut obişnui cu asta, dar aginea mitralierelor împrăştiate peste tot şi a grenadelor atârnând de centurile soldaţilor care ne însoţeau mă făceau să-mi doresc să nu fi decolat niciodată.

Odată ajunşi, lucrurile nu au făcut decât să se înrăutăţească. La începutul anilor '90, o mişcare separatistă dezrădăcinase mulţi geor.

gieni şi îi silise să trăiască în tabere improvizate, nu departe de linia de încetare a focului negociată de Naţiunile Unite. Găsind un grup mare de oameni furioşi, le-am spus că încercam să identificăm o soluţie pentru a-i ajuta să revină la casele lor, dar că nu puteam raporta niciun progres concret, într-un efort de a încălzi atmosfera, am intrat într-o clădire aglomerată, unde erau cazate familiile refugiate.

Ca ambasadoare, nu aveam dreptul la un *staff* consistent în timpul călătoriilor. Doi agenţi de la Securitatea Diplomatică şi şefa mea de Cabinet, Elaine Shocas, m-au însoţit, dar foarte repede Elaine şi cu mine ne-am separat de agenţi şi am fost copleşite de oameni care ţipau şi împingeau. Gărzile locale nu au făcut nimic pentru a împiedica mulţimea. Coastele lui Elaine au fost învineţite într-o coliziune cu patul unei arme. Mi-am folosit coatele pentru a deschide o cale în jos pe scări şi afară, unde curajoşii noştri „protectori" bărbaţi, purtătorul de cuvânt James Rubin şi cel care scria discursurile, Bill Woodward, stăteau liniştiţi, fumându-şi ţigările. A fost unul dintre puţinele momente în care nu m-am simţit în siguranţă.

Preşedintele Georgiei era Eduard Şevarnadze, care fusese anterior ministru de Externe al lui Gorbaciov, perioadă în care jucase un rol important în încheierea Războiului Rece. Şevarnadze era considerat un om capabil şi sofisticat, ceea ce era foarte bine, pentru că încercarea de a aduce o guvernare democratică Georgiei constituie o provocare descurajantă. În timpul vizitei mele, am discutat larga diversitate de probleme pe care trebuia el să le înfrunte, inclusiv

1 Shocas, Rubin şi Woodward mi-au fost consilieri apropiaţi pe parcursul anilor în care am lucrat ca ambasadoare şi Secretar de Stat. Am întâlnit-o pe Elaine prin intermediul Institutului Naţional Democrat; fusese avocat în cadrul Departamentului de Justiţie şi consilier juridic pentru senatorul Edward Kennedy, în cadrul Corni e „tului Juridic al Senatului. Pe Jamie l-am întâlnit în 1988, când era angajat la as?" ciaţia pentru Controlul Armamentelor; a fost, mai târziu, principalul asistent pe politică externă al senatorului Joseph Biden. Aşa cum am spus mai devreme, l-am întâlnit pe Bill în timpul campaniei Dukakis, după care a lucrat pentru reprezentontul Gerry Studds şi pentru senatorul John Kerry.

crima, corupţia, terorismul şi conflictele interetnice. Mai târziu am vut o cina prelungită – punctată din nou de toasturi repetate.

Pe măsură ce seara înainta, nu m-am putut abţine să nu-i spun liderului georgian o poveste care circulase la sfârşitul administraşi Bush. Conform anecdotei, preşedintele Bush l-a întrebat pe Gorbaciov cum de avusese atâta inspiraţie să-l aleagă pe Şevarnadze.

Gorbaciov a replicat că optase pentru „Şevi", aşa cum era poreclit, pentru că răspunsese corect la ghicitoarea „Cine este fiul tatălui tău şi nu este fratele tău?" Şevarnadze spusese „Eu sunt, bineînţeles", aşa că a fost angajat. Bush s-a decis să-l cheme pe vicepreşedintele Quayle şi să-i pună aceeaşi întrebare. Quayle a spus că va trebui să se gândească şi a plecat să-l întrebe pe Richard Cheney, care era atunci Secretar al Apărării. Cheney a replicat: „Eu sunt". Quayle s-a întors la Bush şi i-a cerut: „Întreabă-mă din nou ghicitoarea". Bush l-a întrebat şi Quayle a răspuns: „Dick Cheney". Bush a replicat:

„Nu, idiotule, Şevarnadze". Lui Şevi i-a plăcut gluma şi a continuat să propună mai multe toasturi.

Armenia şi Azerbaidjanul sunt ambele vechi teritorii, vecini divizaţi de istorie şi cultură. Armenia majoritar creştină păstrează încă

amintirea traumatică a persecuţiei turceşti dinaintea şi din timpul Primului Război Mondial. Populaţia Azerbaidjană este în mare parte de origine turcă. Unul dintre trucurile lui Stalin a fost să plaseze regiunea preponderent armeană Nagorno-Karabah în interiorul graniţelor Azerbaidjanului. Imediat ce Războiul Rece a luat sfârşit, au izbucnit luptele. Armenii au preluat curând controlul regiunii Nagorno-Karabah şi au deschis un coridor terestru spre ea. În timpul călătoriei mele, am încercat să continui eforturile de a media o rezolvare negociată a statutului zonei Nagorno-Karabah. Din păcate, această iniţiativă avea să se prelungească de-a lungul anilor Petrecuţi de mine în guvern. De fiecare dată când ne apropiam de o soluţie, radicalii uneia dintre părţi provocau o criză.

Baku, portul pitoresc şi capitala Azerbaidjanului, este presărat sonde ce reflectau rolul tradiţional al ţării, acela de furnizor de P trol. Când am vizitat oraşul, era plin de afacerişti cu accent specisud-vestului Americii şi cu cizme de cow-boy. Restaurantele au la intrare afişe care îi rugau pe clienţi să-şi lase armele la uşă.

Am stat în casa de oaspeţi a preşedintelui, care s-a dovedit a fi un alt monument al esteticii regimului comunist din perioada sovietică. Atârnând de tavanul holului, se afla un candelabru lung de cinci metri, din sticlă verde şi violet, ce avea forma unui ciorchine.

După întrevederile oficiale, preşedintele, o persoană volubilă, m-a invitat să cobor în pivniţă, unde ne-am aşezat pe scaune acoperite cu blănuri de urs polar, într-un club de noapte numit Peştera, care includea stalactite şi stalagmite false, un ecran pentru proiectarea filmelor, o piscină, saună şi muzică proastă la volum maxim. Deşi la întâlnirile oficiale Aliev vorbea în azeră, în alte momente vorbea rusa, o amintire a faptului că fusese odată funcţionar al KGB. Mi s-a spus că Peştera fusese unul dintre locurile favorite de dans pentru Leonid Brejnev şi invitaţii săi.

AM VIZITAT DE TREI ORI Africa în calitate de ambasadoare a Statelor Unite. Există multe puncte luminoase pe continentul negru, dar acestea nu intrau în itinerariul meu. Mergeam în schimb în ţările afectate de războaie, cărora organizaţia mondială căuta să le pună capăt. Aşa cum am constatat la faţa locului, mizele erau imense, în Burundi am subliniat importanţa lecţiilor învăţate în Rwanda vecină, despre oroarea violenţei etnice şi m-am întâlnit cu un grup de femei Hutu şi Tutsi, care activau pentru a preveni o repetare a acelui genocid.

În Angola m-am plimbat pe câmpii părăsite împreună cu lucrătorii britanici, care făceau eforturi intense pentru a îndepărta minele antipersonal. Familiile care locuiau în apropiere îşi ţineau copiii legaţi. Am mers la un spital condus de Medicii Fără Frontiere, unde aveau în îngrijire copii care îşi pierduseră membrele. Experienţa a făcut din îndepărtarea minelor o pasiune pentru mine. Am obţinut sprijinul Naţiunilor Unite pentru rezoluţii care cereau iniţial *interzicerea* transferului sau a vânzării de mine pentru toate ţările. Mai târziu, cu sprijinul preşedintelui şi al senatorului de Vermont, Patrick Leahy» printre alţii, am lansat o campanie care dorea eliminarea ameninţări1 reprezentate pentru civili de minele antipersonal, pretutindeni în lume, până în anul 2010. Am avut norocul să am un asistent, ambasadori1 Karl „Rick" Inderfurth, care a fost vârful de lance al iniţiativei oastre.1 Printre numeroasele sale proiecte, Rick a cooperat cu aurii de benzi desenate din Washington pentru a realiza ediţii speciale, *Wonder Woman* şi *Batman*, avertizându-i pe copii în propriul lor limbaj despre minele antipersonal.

În timpul vizitelor din Africa am fost îngrozită de tinereţea soljaţilor, mulţi dintre ei nefiind nici măcar adolescenţi. M-am simţit frustrată şi pentru că, atunci când ONU reuşea dezarmarea voluntară a unor soldaţi, tot ce li se oferea în schimb era un „pachet de reabilitare" ce conţine câţiva dolari, nişte haine şi o periuţă de dinţi – nici pe departe suficient pentru a-şi construi o viaţă normală.

peţinerea unei arme îi dăduse bărbatului – sau băiatului – o identitate. O periuţă de dinţi cu greu putea avea acelaşi efect. Aveau nevoie de o educaţie şi de o slujbă. Unde puteau să le găsească?

În toată perioada petrecută la Naţiunile Unite, am fost martora nemijlocită a doua tendinţe aparent contradictorii. Unele zone ale lumii deveneau interdependente într-o măsură nemaivăzută; altele cădeau victimă tendinţelor centrifuge. Europa era angajată într-o mişcare istorică spre unificare economică şi spre cooperare politică tot mai strânsă. America Latină şi Asia de Est semnau noi tratate comerciale şi explorau mijloacele de a obţine o cooperare mai strânsă în materie de securitate. Cu toate acestea, Balcanii, Caucazul şi unele zone ale Africii se fragmentau copleşite de conflicte, lipsite aproape în totalitate în unele cazuri de instituţii de conducere.

Văzând mizeria pe care aceste condiţii o cauzau, nu puteam să nu mă gândesc la politicienii de acasă, care luau în derâdere

administraţia şi criticau propriile noastre instituţii guvernamentale, îmi spuneam: „Să vină aici, la marginea Pământului, şi să experimenteze Vlata fără «guvernul cel mare»". La urma urmei, nu exista taxă federală pe venit în Liberia, nici interdicţie pe atacurile armate în Ansoia, judecători prea blânzi în Rwanda, sistem de protecţie socială în

— J. Întâlnit prima dată pe Rick în timpul zilelor petrecute împreună în CSN-ul rzezinki. Mai târziu a fost adjunctul meu în timpul perioadei de tranziţie, apoi tat, asac or Pentru afaceri politice speciale la Naţiunile Unite. Cu dăruirea şi abiliin Rick în minte, am oferit mai multe responsabilităţi acelei funcţii, pentru a

Cr e Consiliul de Securitate şi operaţiunile de menţinere a păcii, în 1997, ca Sepe e Stat, i-am cerut lui Rick să preia funcţia de Secretar de Stat Asistent ru Afaceri Sud-Asiatice.

Sudan şi niciun fel de instituţii pentru protecţia mediului încoru jurător cu care să-ţi baţi capul în Caucaz.

LA ÎNCEPUTUL LUI 1995, revolta politică condusă de purtătorul de cuvânt al Camerei Reprezentanţilor, Newton Gingrich, a pus capăt celor patru decenii de preponderenţă democrată în cadrul acelui organism şi a adus la Washington o mulţime de noi membri. Într-vm efort de a stabili contactul, Casa Albă a programat o prezentare pe teme de politică externă pentru purtătorul de cuvânt şi pentru nou-veniţi. Într-o după-amiază de februarie, Secretarul de Stat Christopher, Tony Lake, generalul Shalikashvili, Secretarul Apărării şi cu mine am mărşăluit spre clădirea de birouri Rayburn House. În toţi anii de activitate alături de senatorul Muskie şi la CSN, nu îmi puteam aminti o vizită pe Capitol Hill a întregii echipe de politică externa a preşedintelui, pentru un schimb general de opinii. Am fost întâmpinaţi de o încăpere goală. Gingrich şi republicanii din Camera Reprezentanţilor se aflau într-o reuniune pe alte teme. Am fost rugaţi să aşteptam, ceea ce am făcut timp de 40 de minute, în acel moment eram frustrată, Shali făcea feţe-feţe, pe urechile lui Lake ieşeau aburi şi sprânceana stângă a lui Christopher părea gata să se frângă. După trei sferturi de oră ni s-a spus că cealaltă întâlnire a *Speaker-ului1* se putea prelungi nedefinit, aşa că am plecat înapoi spre centru.

Preşedintele nu a renunţat: a decis să găzduiască un mic dineu pentru liderii din Congres şi pentru echipa de securitate naţională.

Acea seară a scos la iveală o latură diferită a *Speakerului*, care de

data aceasta a fost punctual, a stat cu câţiva dintre noi în Camera Albastră înainte de cină şi a discutat amical mai bine de jumătate de oră despre istorie, arhitectura Casei Albe şi probleme de apărare.

La sosirea preşedintelui, varietatea subiectelor de discuţie a crescut pentru a acoperi aproape totul. Văzându-i pe preşedinte şi pe Gingrich împreună în cadrul unui eveniment monden era ca şi cum ai urmări doi generali ciondănindu-se înainte de a ieşi pe câmpul de bătăl e pentru a-şi zbura reciproc creierii. Amândoi erau comandanţi înnă S

eh

— Vi cuţi, şi comandanţii au nevoie de propriile lor armate. Gingn

1 Preşedintele ales al Camerei Reprezentanţilor (n. O.R.).

putea fi curtenitor, amabil, incitant, erudit şi provocator, dar nu cea de gând să-şi desfăşoare artileria de partea noastră. Noi eram. alnicii pe care fusese trimis să-i înfrunte.

Deşi faţă de mine personal adopta un ton laudativ, era în egală măsură un maestru al loviturilor politice gratuite, şi atacurile la adresa Naţiunilor Unite deveniseră sportul preferat ai dreptei. Stipulată de „Contractul cu America", de inspiraţie politică, noua majoritate părea hotărâtă să distrugă ONU. A fost introdusă o legislaţie care ar fi eliminat ca opţiune misiunile ONU de menţinere a păcii. Comisiile bugetare au specificat condiţii din ce în ce mai oneroase pentru plata datoriilor noastre către ONU. Unii reprezentanţi fără experienţă au cerut chiar retragerea completă a Statelor Unite din organizaţie şi, într-o audiere la Congres, mi s-a pus o întrebare pe care la început am considerat-o retorică: „Ce face de fapt ONU?" Mi-am dat seama apoi că persoana care pusese întrebarea nu avea nici cea mai vagă idee.

Eforturile mele de a colabora cu Congresul au fost complicate şi de două motive pentru care vina îmi aparţinea. Mai întâi, depunând mărturie despre necesitatea plăţii contribuţiei Statelor Unite la ONU, am spus: „Nu e uşor să reprezinţi un datornic". Congresmanul de Kentucky, Harold Rogers (preşedinte al subcomitetului pentru alocaţii bugetare responsabil pentru bugetul meu), a izbucnit instantaneu: „Cum puteţi insulta ţara noastră?" „Nu ar fi trebuit să spun asta", am replicat cu sinceritate. „Sunt mândră că sunt americancă, îmi cer scuze". După audieri, l-am sunat pe congresman şi ne-am împăcat, dar de atunci încolo am avut grijă la ceea ce spuneam.

Câteva luni mai târziu am făcut o a doua greşeală, de data

aceasta depunând mărturie în faţa Senatului, încercând să explic de ce era atât de important să avem parteneri în rezolvarea problemei conflice or regionale, am spus: „Poziţia de lider a SUA în cadrul organisitelor colective necesită ceea ce aş numi «multilateralism categoric»".

scensiunea la putere a lui Oingrich a fost însoţită de discursuri mai mult decât ţ ra" °are despre presupusa „irelevanţa" a preşedintelui Clinton şi a *Speakerului*

S > pe care-i numea „personalităţi de tranziţie". Nu mă puteam abţine să nu-mi el, ntesc de un roman din 1936 a scriitorului cehoslovac Karel Čapek. *În Război* în a *„andrele* se vorbeşte despre o rasă de salamandre uriaşe care ajung să cucească lumea.

Prin aceasta încercam să spun că, în condiţiile în care America nu acţiona singură, America ar trebui să preia conducerea în stabilire obiectivelor şi în a-şi asigura succesul iniţiativei. Nu excludeam în niciun fel posibilitatea unei acţiuni pe cont propriu pentru a ţie apăra sau pentru a proteja alte interese vitale. Din nefericire „multilateralismul categoric" a devenit o sintagmă ce s-a întors în, potriva mea. Multilateralismul îşi are cu siguranţă locul său ca în strument diplomatic, dar termenul în sine e lipsit de atractivitate în special pentru americani. Cuvântul are şase silabe, include ceva latină şi se termină în „ism". Pentru toţi cei care doreau să critice administraţia, termenul oferea ocazia perfectă.

Problema cea mai gravă cu care ne confruntam era încercarea noastră de a eficientiza un alt instrument de politică externă – operaţiunile ONU de menţinere a păcii – pe care mulţi în Congres îl dispreţuiau. În fond, noi aveam armata americană. Ceea ce am încercat să demonstrez era că preşedintele putea face cel mai mult pentru ţara sa atunci când utiliza o varietate de instrumente – inclusiv armata, alianţele viguroase, pârghiile economice şi capacitatea, la momentul potrivit, de a acţiona prin intermediul ONU şi al altor organizaţii internaţionale. Recunoşteam defectele Naţiunilor Unite, dar susţineam că ele puteau fi corectate şi erau pe cale să fie îndreptate – un proces pe care America avea interesul să-l încurajeze.

Cu cât mai eficient era ONU, cu atât mai mult ne putea ajuta, suportând o parte din costurile, riscurile şi responsabilităţile promovării păcii. Dacă nu sprijineam Naţiunile Unite suficient,

organizaţia avea să eşueze. Şi dacă ONU eşua, cu toţii urma să plătim un preţ Văzusem asta în Somalia şi Rwanda. Şi încă din primele mele zile la New York, văzusem acelaşi lucru în Bosnia.

„1

t „tf

CAPITOLUL XII

Oroare în Balcani

LA ÎNCEPUTUL MANDATULUI MEU ca ambasador la Naţiunile Unite, am vizitat o groapa comună lângă oraşul croat Vukovar.

Ceea ce am văzut era o groapă de gunoi, un câmp plin de frigidere ruginite şi de resturi de echipament agricol, înconjurată de cablu şi patrulată de trupe ruseşti de menţinere a păcii. Chiar sub suprafaţa solului se aflau mai mult de două sute de trupuri. Victimele nu fuseseră combatanţi în niciun război, ci pacienţi răpiţi din spital de forţele sârbe, în miezul nopţii. Autorităţile locale sârbe nu negau existenţa gropii comune, dar erau foarte mirate de preocuparea mea. Îmi spuneau că nu puteam înţelege istoria regiunii.

M-am gândit în timpul vizitei la fotografiile cu refugiaţi alungaţi din casele lor pretutindeni în Balcani, locuri precum Bihac, Brčko sau Mostar. Pentru cei mai mulţi dintre americani acestea sunt nume străine, greu de ţinut minte sau de spus pe litere. Mi-am amintit apoi de alte figuri, fotografiate în drum spre alte locuri străine, dificil de rostit pe litere, precum Auschwitz, Treblinka sau Dachau.

1939

Oroarea Holocaustului nu a fost egalată în conflictul ce a zdrun-al Bosnia în prima parte a anilor ’90, dar au existat similitudini, în

Pol, când feldmareşalul nazist Wilhelm Keitel a ordonat epurarea

°mei, a numit-o „curăţenie politică” 1, în anii ’90, noi vorbeam de *fiousecleaning* (n.tr.).

„Purificare etnică”. Contextul şi amploarea erau diferite, dar opt.

unde în faţa comunităţii internaţionale erau, în esenţă, aceleaşi într-una dintre cărţile sale, tata l-a citat pe patriarhul Cehoslovaciei Tomás Masaryk: „Iubirea faţă de aproape, de naţiune, de umanitate îi impune fiecăruia obligaţia de a se apăra în faţa răului şi de a-i rezista consecvent, în orice moment şi în toate acţiunile”. Pentru mine, această obligaţie a fost subliniată de campaniile brutale lansate de

preşedintele sârb Slobodan Milosević.

În calitatea mea de oficial al administraţiei Carter în 1980, participasem la funeraliile longevivului şi autoritarului lider al Iugoslaviei, mareşalul Tito. În anii imediat următori, federaţia iugoslava a început să se dezintegreze. Existau probleme economice grave şi tensiuni între grupurile etnice componente. Când a devenit clar că Războiul Rece se apropia de sfârşit şi că regimurile comuniste se prăbuşesc, a apărut oportunitatea impunerii unor noi tipuri de lider.

Din nefericire, aceste noi tipuri nu presupuneau în mod necesar o diferenţă în bine.

Milosević era un om de afaceri iugoslav care urcase în ierarhia Partidului Comunist după moartea lui Tito. A fost ales preşedinte al Parlamentului sârb în 1989 şi a câştigat popularitate exploatând temerile şi resentimentele etnice. Un oportunist lipsit de scrupule, a adoptat stilul dur al lui Tito, dar în acelaşi timp a exploatat conflictele dintre sârbi şi restul Iugoslaviei. Cu figura sa largă, neregulată, cu manierele energice şi cu garderoba luxoasă, nu părea un ticălos.

Discursurile sale, deşi puternic naţionaliste, nu erau impregnate de ură. Cruzimea sa era manifestă în acţiunile manipulative, în care îndemna forţele sârbe să utilizeze teroarea, violul şi violenţa fără niciun fel de discriminare împotriva adversarilor balcanici.

Diferitele provocări cărora a trebuit să le fac faţă în Somalia Rwanda şi Haiti erau noi pentru mine, dar Iugoslavia îmi era cunoscută, în afară de Cehoslovacia şi de Statele Unite, legăturile familiale cu această ţară erau dintre cele mai puternice. Trăisem acol°> fratele meu se născuse acolo şi tata lucrase ca diplomat de două of în Iugoslavia. Ca o persoană din mediul academic care studios transformările suferite de comunism, am petrecut mult timpzând această naţiune.

În New York, la reuniunile echipei noastre de politică externă, în pemorandumurile confidenţiale adresate preşedintelui, în discursuri pretutindeni în lume, am utilizat cel mai sugestiv limbaj posibil pentru a sprijini acţiuni ferme menite să-l oprească pe Milosević. Ca urmare a acestui fapt, am fost adeseori acuzată de etnicii sârbi că mi-am trădat rfloştenirea familială. Am replicat: „Da, este adevărat că tata a dedicat poporului iugoslav cartea despre Tito şi că îi iubea pe sârbi. Spunea chiar că ar fi vrut să fie sârb, dacă nu s-ar fi născut cehoslovac. Dar ataşamentul de bază al tatălui meu era pentru idealurile de libertate şi

toleranţă. Dacă azi ar mai trăi, ar lua poziţie împotriva lui Milosević şi în favoarea acelor idealuri, cel puţin la fel de viguros ca mine".

CONFLICTUL ÎNCRÂNCENAT care s-a desfăşurat în cei doi ani anteriori numirii mele ca ambasador la Naţiunile Unite a rupt Iugoslavia în bucăţi. Mai întâi Slovenia şi-a dobândit independenţa după un scurt conflict. Apoi Croaţia s-a eliberat – deşi acest lucru s-a întâmplat după un război sălbatic, aşa cum o dovedea groapa comună de lângă Vukovar. Macedonia s-a desprins paşnic, dar Bosnia şi Herţegovina s-au afundat în conflict, sârbii bosniaci, sprijiniţi de Milosević, aflându-se în avantaj. Zi după zi lumea era martoră la uciderea civililor, incendierea satelor, bombardarea apartamentelor, distrugerea bisericilor şi a moscheilor şi la relatările despre violuri în masă.

Bosni

Iniţial, criza a fost considerată de europeni şi de administraţia Bush deopotrivă o problemă europeană care putea şi trebuia să fie rezolvată de europeni. Diplomaţi de pe continent „făceau naveta", aranjând încetări ale focului care nu erau respectate şi prezicând un sfârşit al violenţelor, care nu mai venea. Aceste eforturi erau subminate de teoria, răspândită în Europa, că sârbii, croaţii şi bosniacii1 Sunt atât de preocupaţi să se omoare unul pe altul, încât e inutil să înlerci să-i opreşti. Această atitudine dispreţuitoare şi crudă îşi găsea undamentele în istoria regiunii, marcată de rivalităţi etnice, dar Sftora secolele în care aceleaşi populaţii coexistaseră paşnic şi caloriile interetnice care slăbiseră cu mult timp în urmă pretenţiilei, ac este termenul utilizat pentru a desemna un cetăţean al Bosniei-Herţegovina es e musulman.

multora la puritate etnică. Exista apoi o tendinţă tradiţională a cele mai mari părţi a Europei de a se identifica mai întâi cu indivizii la tolici (aici intrând croaţii), în al doilea rând cu ortodocşii (sârbii) sabia în al treilea rând cu „turcii" musulmani – dacă exista vrg urmă de identificare în cazul acestora din urmă. Nu era greu să citeşti printre rândurile afirmaţiilor celor care adoptau această *v* [*z* (.

une „filosofică" asupra violenţelor din Balcani că, deşi actuala rundă de reglări de conturi ar putea fi o afacere murdară, dispariţia Bosniei-Herţegovina s-ar putea să nu fie un lucru atât de rău.

Pentru a-şi completa acţiunile diplomatice, preşedintele Bush şi aliaţii săi transatlantici au trimis în Bosnia trupe de menţinere a păcii

slab înarmate, cu mandatul de a impune acordurile de încetare a focului, pentru a-i dezarma pe combatanţi de armamentul greu şi pentru a asigura furnizarea de asistenţă. Era ca şi cum l-ai fi trimis pe David împotriva lui Goliat, numai că fără praştie şi fără orice semn de ajutor divin, îngrădiţi de neutralitatea tradiţională a forţelor de menţinere a păcii, forţele ONU erau nevoite să întrebe: „Mamă, pot să fac asta'?" înainte de a acţiona. Acestea au devenit foarte repede martore pasive ale unor crime groteşti, înainte să ajung la New York, Consiliul adoptase peste douăzeci de declaraţii în care cerea încetarea luptelor. Adevăratul eşec era, din nou, nu cel al Naţiunilor Unite ca instituţie, ci al membrilor Consiliului, incapabili să-şi susţină sentimentele cu acţiunile potrivite.

Una dintre primele măsuri ale Consiliului a fost aceea de a aproba un embargo asupra livrărilor de armament către Iugoslavia.

Acesta era menit să reducă violenţele, dar aplicarea sa în Bosnia după dezintegrarea Iugoslaviei nu avea niciun sens. Spre deosebire de Belgrad, guvernul din recent independentul Sarajevo nu făcuse nimic care să justifice sancţiunile ONU. Mai mult, impactul embargoului era inegal. Sârbii din Bosnia aveau stocuri masive de armament şi puteau fi aprovizionaţi la nevoie de la Belgrad. Croaţii aveau ajutorul Zagrebului în ocolirea embargoului. Musulmanii erau aproape fără apărare.

În primele luni ale preşedinţiei Clinton, echipa noastră de p0" tică externă a ţinut numeroase întâlniri incoerente şi neconcludent despre criza pe care o moştenisem, fără să ajungă la un consens>

cgeretatul Apărării, Les Aspin, părea nehotărât între propriile sale. stâncte intervenţioniste şi reţinerea militarilor de a se implica. Se etarul de Stat Christopher avea dificultăţi în identificarea unei primi pe care să o poată recomanda. Tony Lake, prins iniţial de etorica robustă a campaniei lui Clinton, a început curând să sufere *aq* sindromul Vietnamului. Pe bună dreptate, nu dorea trimiterea de forţe americane pentru a lupta într-un război de necâştigat. În ace-şi timp, îmi împărtăşea opinia că violenţele din Bosnia afectau securitatea europeană şi, implicit, interesele noastre. Convingerile mele erau întărite şi de poziţia mea la ONU unde întâlneam zilnic mai mulţi oficiali străini decât oricare alt membru al echipei noastre.

Bosnia reprezenta o preocupare constantă şi consideram că am nevoie de un răspuns bun pentru reprezentanţii naţiunilor islamice,

care făceau presiuni asupra mea pentru a stopa măcelărirea fraţilor lor.

Un alt participant important la discuţiile noastre a fost vicepreşedintele Al Gore. îl cunoscusem anterior în calitatea sa de rival al lui Dukakis pentru nominalizarea candidatului democrat la preşedinţie în 1988, ca expert în controlul armamentelor şi ca senator de Tennessee preocupat de problemele de mediu. După ce am devenit ambasadoare, mă aşezam adeseori lângă el în timpul şedinţelor şi făceam schimb de bileţele pe teme de politici şi de personalităţi.

Lăsând la o parte imaginea sa de „înţepat", l-am găsit pe Gore a fi în egală măsură o persoană degajată şi amuzantă. Preşedintele îl trata ca pe un partener deplin în discuţiile politice, aşa că nu exista un sentiment al ierarhiei. Mai ales în prima perioadă, Gore a avut o influenţă moderatoare asupra echipei noastre. Asemenea consilierului său pe probleme de securitate naţională, Leon Fuerth, se preocupa cu pasiune de problemele de justiţie şi de drepturile omului.

Amândoi erau suporterii acţiunilor ferme.

La întâlnirile noastre, vicepreşedintele, Tony, Leon şi cu mine arr> susţinut o abordare de tipul „ridică şi loveşte". Conform acestui

Plan, urma să punem capăt embargoului asupra livrărilor de arme tare Sarajevo, ameninţând în acelaşi timp cu lovituri aeriene. Le-am dat astfel posibilitatea musulmanilor bosniaci de a se apăra şi am trimis un mesaj sârbilor prin care îi obligam să se abţină de la

Curmarea agresiunilor.

Preşedintele a fost de acord cu propunerea şi l-a trimis pe Christopher în Europa pentru consultări. Secretarul de Stat a rap Or, tat pe 8 mai 1993; noutăţile sale nu erau prea încurajatoare. „Con, ceptul nostru central de ridicare a embargoului asupra armelor s-g lovit de o rezistenţă fermă", ne-a spus Christopher, în parte fiindej aliaţii se temeau pentru securitatea propriilor forţe de menţinere păcii, dacă am fi lăsat impresia că luăm partea vreuneia dintre tabere. „I-am putea convinge să accepte – adăugă el – dacă le-am spune pur şi simplu că avem de gând să mergem înainte cu propriul plan, dar un asemenea curs nu-i va convinge de meritele abordării noastre". Christopher afirma că o asemenea de decizie ar fi necesitat o campanie diplomatică în toată regula, o campanie faţă de care nu manifesta prea mult entuziasm şi în care credibilitatea administraţiei ar fi fost pusă în joc. Pe de altă parte, „strategia consultativă" pe care o utilizase în timpul

călătoriei însemna că preşedintele nu îşi luase public niciun angajament. „Aveţi libertatea să luaţi în consideraţie şi alte opţiuni, deşi niciuna nu pare atractivă", i-a spus el preşedintelui.

Nu era o descriere foarte încurajatoare, dar ne învăţase ceva.

Consultările cu aliaţii sunt esenţiale, dar nu pot lua forma unor dezbateri fără sfârşit despre ce trebuia să facem în continuare. Nu puteam spera să-i convingem pe alţii, dacă nici măcar pe noi înşine nu ne convinsesem, în acest moment, cu un nou preşedinte, cu un Secretar de Stat precaut, cu un Pentagon foarte rezervat, cu nişte aliaţi foarte sensibili şi cu crize izbucnind pe rând în Somalia, Rwanda şi Haiti, nu eram pregătiţi să ne asumăm riscurile unor iniţiative în Bosnia. Am creat astfel condiţiile pentru apariţia unor riscuri şi mai mari.

În următorii doi ani, obiectivul nostru a fost o soluţie negociată, dar nu am recurs niciodată la o ameninţare cu forţa necesară pentru a ajunge la aceasta. Am utilizat în schimb o combinaţie de jumătăţi de măsură şi de ameninţări lipsite de conţinut, care nu a funcţionat. Am mediat acorduri de încetare a focului care au fost încălcate în numai câteva zile. Am propus o rezoluţie în Consiliu' de Securitate pentru ridicarea embargoului pe arme, dar a fe>s blocată atunci când nouă membri, inclusiv Marea Britanie, Frânt3

p. Rusia, s-au abţinut. Ne-am angajat să creăm şase „zone sigure".

usulmane, dar întăririle nu puteau ajunge în acele zone fără ori simţământul sârbilor bosniaci. Am promis să întrerupem livră

je de armament către sârbii bosniaci dinspre Belgrad, dar Milo

— bric a refuzat să permită accesul observatorilor de graniţă ai

Qţiv pe teritoriul iugoslav. Ne-am angajat să facem efective zonele de interdicţie aeriană, dar sârbii le-au violat de sute de ori fără să plătească vreun preţ semnificativ.

De la bun început i-am cerut lui Colin Powell, care era preşedintele Statului Major Reunit, să ne prezinte opţiunile militare.

Imaginea lui Powell venind la şedinţele noastre cu hărţile şi dosarele sale era impresionantă, în timpul Războiului din Golf, Powell apăruse ca un erou extraordinar, simbolizând hotărârea americană într-o perioadă de triumf celebrat de toţi, chiar dacă incomplet. Trăsăturile sale plăcute, umorul şi evidentul bun-simţ care îl caracterizau, combinate cu aerul său militar, îl făceau o persoană extrem de atractivă, în timp ce restul echipei de politică externă era

formată din oameni noi, Powell făcuse parte şi din administraţia trecută, având încă nouă luni de servit sub noul preşedinte, până la încheierea mandatului său ca preşedinte al Statului Major Reunit.

În timpul reuniunilor noastre desfăşurate la Casa Albă, în Situation Room, Powell utiliza un indicator cu laser roşu şi hărţi ale dificilului relief balcanic, pentru a arăta unde puteau fi executate bombardamente şi unde puteau înainta trupele dacă alegeam opţiunea militară. Când am întrebat de ce va fi nevoie pentru a elibera aeroportul din Sarajevo de ameninţarea artileriei sârbe din împrejurimi, a răspuns, în conformitate cu ataşamentul său faţă de doctrina utilizării unei forţei copleşitoare, că era nevoie de zeci de mii de mi" tari, că urma să coste miliarde de dolari, că aveau să rezulte numeroase pierderi umane şi că ar fi necesitat o implicare a trupeor americane pe termen nedefinit. De nenumărate ori ne dădea spe-te, pentru ca mai apoi să ne distrugă iluziile cu echivalentul Practic al lui „nu se poate". După ce am auzit asta de nu ştiu câte ori, întrebat: exasperată: „Colin, pentru ce păstraţi această forţă miliară superbă dacă nu o putem folosi?" Powell a scris în memoriile sale că întrebarea mea aproape că i-a cauzat un „anevrism" şi că a trebuit să-mi explice „cu răbdare" 1 rolul forţelor armate americane.

În faţa medaliilor şi a prestigiului său, mi-a venit greu să-l contrazic în ceea ce priveşte metodele corecte de a utiliza forţele americane Deşi eram membră a Principals Committee, eram totuşi o femeie şi un civil, însă credeam atunci, la fel ca acum, că lecţiile Vietnamului pu, te-au fi învăţate şi mult prea conştiincios. Era de înţeles că Powell dorea claritate legată de misiune şi certitudinea succesului înainte de a desfăşura trupe americane, dar strategia „fără buclucuri" nu era suficientă în această lume complexă şi haotică. Cu o planificare atentă, forte limitate puteau fi utilizate eficient pentru a atinge obiective limitate. Exista o nevoie urgentă pentru a face asta în Bosnia, dar Powell nu dorea ca armata americană să-şi asume această funcţie.

PE DURATA PRIMULUI MEU AN la New York, Consiliul de Securitate a autorizat crearea unui Tribunal Penal International pentru Fosta Iugoslavie (un tribunal pentru crime de război). Cu sediul la Haga, Curtea era prima de acest gen, de la instanţele create după cel de Al Doilea Război Mondial. Obstacolele aflate în calea instituţiei şi a celui dintâi procuror principal al ei, curajosul Richard Goldstone din

Africa de Sud, erau formidabile. Spre deosebire de acuzaţii de la Nilrnberg, cei suspectaţi de crime de război nu erau liderii capturaţi ai unei puteri înfrânte. Dimpotrivă, mulţi se aflau încă în funcţii înalte. Acest lucru obstrucţiona Curtea în ceea ce priveşte accesul la martori şi la spaţiile în care erau amplasate morminte în zonele controlate de forţe ostile, lucru valabil pentru cele mai multe dintre regiunile unde avuseseră loc crime. Tribunalul nu putea organiza procese fără suspecţi sub stare de arest, şi pentru mult timp nu a avut niciunul. Mai mult, neavând la dispoziţie o

1 La sfârşitul lui 1995, după ce loviturile aeriene ale NATO au contribuit la încheierea Războiului din Bosnia, un reporter m-a întrebat în legătură cu citatele din spusele lui Powell şi am răspuns sincer că avusesem divergenţe. L-am sunat pe Powell să-l înştiinţez în legătură cu interviul şi l-am tachinat pentru că folosise expresia „cu răbdare". Powell mi-a trimis imediat o copie a cărţii sale, cu dedicaţia „cu admiraţie şi prietenie, cu răbdare, al dumneavoastră, Colin Powell". I-am trimis o notă de mulţumire care se termina cu formula „cu admiraţie şi prietenie, a dumneavoastră cu nemărginită convingere, Madeleine Albright".

forţă militară sau de poliţie autonomă, era complet dependent de o operarea diferitelor guverne.1

Eşecul tribunalului părea a fi o posibilitate reala şi din nou coujunitatea internaţionala ar fi fost acuzată că promite multe, dar face puţin. Dar administraţia Clinton, principalul susţinător financiar* nu a şovăit. Ne-am pus la dispoziţie experienţa tehnică, în timp ce voluntarii noştri ajutau la intervievarea martorilor şi a refugiaţilor. Am transformat cooperarea cu tribunalul într-un punct de primă importanţă în relaţiile noastre bilaterale cu guvernele din regiune şi din afara ei. Eram mândră de rolul pe care biroul meu îl jucase, în special consilierul meu, David Scheffer, care dedicase proiectului sute de ore şi ulterior a funcţionat ca ambasador special al Americii pentru problemele strâns legate de crimele de război, o funcţie creată când am devenit Secretar de Stat.

Loialitatea noastră s-a dovedit a fi crucială. De-a lungul timpului, tribunalul şi-a construit o jurisprudenţă solidă, pe care viitoarele acuzaţii de crime împotriva umanităţii, crime de război şi genocid să poată fi bazate. Spre exemplu, a stabilit că violul şi sclavia sexuală pot fi considerate crime de război. Până în zilele noastre, mai

mult de patruzeci de suspecţi au fost judecaţi, inclusiv etnici sârbi, croaţi sau musulmani bosniaci. Aşa cum voi descrie mai târziu, tribunalul avea să prindă, în cele din urmă, şi peştele cel mare.

ÎN MARTIE 1994 am avut privilegiul de a inaugura locul pe care avea să se construiască clădirea Ambasadei Statelor Unite din Sarajevo. Evenimentul simboliza ataşamentul SUA – în cuvinte, dacă nu în fapte încă – faţă de ideea unei Bosnii unitare şi suverane. Nu mai fusesem la Sarajevo şi, în timp ce mergeam cu maşina Pe bulevardul larg ce ducea în oraş, emoţiile mele au devenit tot mai intense. Peste tot erau clădiri distruse şi ruine. Munţii pe care o Urne întreagă îi admirase în timpul Jocurilor Olimpice de Iarnă din e cea ce complica şi mai mult activitatea tribunalului era faptul că victimele viurilor ezitau adeseori să depună mărturie. Femeile victimizate în Bosnia, multe re ele musulmane sărace alungate din propriile case, erau nevoite să înfrunte, e rugă dificultăţile economice şi fizice, o serie de interdicţii sociale. Este uimitor rii au convins, în final, atât de multe femei să depună mărturie.

1984 erau împânziţi de artileria sârbă. Blocurile erau devastate, cu găuri imense acolo unde ar fi trebuit să fie ferestre. Lunetiştii şi criza de combustibil blocaseră transportul în comun. Zi de zi locuitori ai oraşului erau ucişi în locuinţele lor, la cumpărături, pe sănii sau în timp ce pur şi simplu traversau strada. Satele erau dependente pentru hrană de proviziile aruncate din avion, care nu ajungeau întotdeauna la destinaţie, sau de convoaiele nesigure. Oamenii erau înfometaţi şi mulţi nou-născuţi au murit. Doctorii operau fără anestezice, la lumina lumânării.

Cu ani în urmă călătorisem prin regiune şi fusesem profund impresionată de relativa modernitate a Iugoslaviei. Haris Siladzfe, premierul bosniac, mi-a povestit ce mândru era când, în copilărie, putea vedea de la aceeaşi fereastră clopotniţa unei biserici catolice, crucea uneia ortodoxe şi minaretul unei moschei. Acum asemenea locuri sfinte erau devastate, iar Biblioteca Naţională fusese arsă şi distrusă.

Viitoarea ambasadă, pe care venisem să o inaugurez, era o clădire în ruină. Avea în faţă ceea ce fusese un parc, dar care devenise acum cimitir, în remarcile mele mi-am exprimat plăcerea de a mă afla în „capitala unită a statului suveran şi independent Bosnia-Herţegovina”.

Am obţinut aplauzele asistenţei declarând: „Sunt o sarajeveană”, afirmaţie pe care o consideram a avea un efect dramatic la acea vreme, dar pe care o găsesc acum teatrală. Reflecta însă ceea ce simţeam.

PE MĂSURĂ CE TIMPUL se scurgea şi luptele continuau, căutam să evităm dilemele clasice ale politicii noastre. Nu puteam ridica embargoul asupra armelor pentru că nu aveam voturile necesare în Consiliul de Securitate şi nu puteam obţine un acord permanent de încetare a focului fiindcă ar fi fost inacceptabil pentru musulmanii bosniaci şi ar fi recompensat purificarea etnică. Nici nu ne puteam utiliza forţa în mod semnificativ pentru a-i pedepsi pe sârbii bosniaci, întrucât soldaţi din forţele ONU de menţinere a păcii puteau fi luaţi ostatici, iar misiunea umanitară ar fi periclitată.

Oricum, sancţiunile economice ne furnizau un mijloc de presiune. Milosević dorea anularea lor, iar noi în schimb doream ca el să facă presiuni asupra sârbilor bosniaci, cu cartierul general în oraşU Pale, pentru ca aceştia să se aşeze la masa negocierilor. Obiectiv-l

nostru era negocierea unui acord care să recunoască independenţa jjosniei şi a Herţegovinei, teritoriul fiind împărţit între o Federaţie jyjusulmano-Croată şi o entitate semiautonomă a sârbilor bosniaci, nacă Milosević era de acord să recunoască Bosnia şi să-i convingă pe sârbii de la Pale să accepte harta pe care o trasasem, noi eram de acord să ridicăm sancţiunile.

În toamna lui 1994, eforturile noastre au căpătat un nou avânt când experimentatul diplomat Richard Holbrook a preluat funcţia de Secretar de Stat Asistent pentru Afaceri Europene şi negociator în conflictul din Balcani. Sosirea sa a adus un plus imens de energie; în sfârşit, simţeam că am pe cine să mă sprijin. Obişnuiam să spunem că mergem umăr la umăr în ceea ce priveşte Bosnia.

La sfârşitul anului, negociatorii au căzut de acord asupra unei încetări a focului pe timp de patru luni. Părea o realizare extraordinară, în realitate, ningea şi acţiunile militare ofensive aveau oricum de suferit, în Balcani, primăvara reprezintă momentul cel mai periculos. Evident, au urmat săptămâni întregi de discuţii, pentru că negociatorii căutau combinaţia potrivită de suspendare a sancţiunilor, redesenare a hotarelor şi termeni de recunoaştere reciprocă, necesară pentru a-i ademeni pe sârbi, fără însă a îndepărta Federaţia Bosniacă.

Apoi a venit luna mai şi iadul s-a dezlănţuit din nou.

Sârbii bosniaci au sărbătorit încetarea focului lansând un

bombardament de artilerie cum Sarajevo nu mai văzuse de multe luni.

Generalul Rupert Smith, noul comandant al forţei ONU de menţinere a păcii, un om ferm, a cerut lansarea unor lovituri aeriene, dar a fost refuzat de Yasushi Akashi, reprezentantul civil al Secretarului General, neutru până la obsesie.

NATO nu putea lansa raiduri aeriene din proprie iniţiativă, din ca-U: za aşa-numitului sistem „al cheii duble", prin care trebuia ca liderii

UNU şi ai Alianţei să cadă de acord înainte de iniţierea unor acţiuni

Militare. Akashi se temea că loviturile aeriene ar putea duce la repre Salii sârbe împotriva trupelor Naţiunilor Unite de menţinere a păcii.

m avut una dintre cele mai neplăcute conversaţii cu Boutros-Ghali ind am protestat faţă de această lipsă de acţiune, spunând că nu va

Ce decât să încurajeze alte atacuri sârbe. Argumentele mele nu au rămas fără urmări. Pentru că bombardamentul continua, Smith a cerut din nou lovituri aeriene şi de data aceasta Akashi a cedat.

Pe 26 mai, avioane NATO au bombardat în două rânduri depozite de muniţie de lângă Pale. Aşa cum se temuse Akashi, sârbii s-au înfu, nat şi au bombardat cinci din cele şase zone sigure pentru musulmani din Bosnia şi au luat ostatici peste 340 de membri ai personalului ONU. Reprezentantul permanent rus, Serghei Lavrov, un om cu o minte strălucită, mi-a găsit punctul sensibil şi a început se vor, bească despre lecţiile Somaliei, în săptămâna următoare, un avion american F-16 care patrula în zona de interdicţie aeriană de deasupra Bosniei a fost doborât. Anunţată că pilotul, căpitanul Scott O'Grady, era dat dispărut, m-am simţit îngrozitor. *Am* dreptate în ceea ce priveşte bombardamentele, mi-am spus, dar ce altceva poate merge prost?

În timp ce ieşeam de la o şedinţă a Consiliului de Securitate, pe lângă mereu prezenţii reprezentanţi ai presei, un reporter a strigat:

„Cum vă simţiţi acum, doamnă ambasador? Sunteţi mulţumită de loviturile aeriene?" Am răspuns încercând să dau impresia de încredere, dar eram zdruncinată. Loviturile aeriene avuseseră loc, dar ONU – aflată la a cincizecea aniversare – părea ridicolă. Sârbii bosniaci legaseră membri ai forţei de menţinere a păcii de poduri, de dispozitive de apărare antiaeriană şi de alte ţinte potenţiale şi au

invitat presa mondială să privească. Câteva zile înainte de salvarea sa, am crezut că O'Grady era mort sau că fusese luat prizonier. Aveam nevoie de o strategie mai bună.

Problema de bază era ce trebuia făcut cu forţa ONU de menţinere a păcii. Boutros-Ghali era pregătit să o retragă. Generalul Smith argumenta că trebuia să ne hotărâm dacă eram sau nu dispuşi să luptăm; nu puteam continua să ne prefacem că ar exista o cale de mijloc. Eram de acord, dar existau şi motive serioase de a nu renunţa la prezenţa ONU. Trupele de menţinere a păcii jucau un rol esenţial în plan umanitar, în cel mai rău caz, aveau rolul unor mai" tori care i-ar putea determina pe combatanţi să-şi controleze cele mai violente instincte, în plus, retragerea se anunţa a fi complicată.

Planificatorii NATO anticipau că trupele ONU, în încercarea de a se retrage, aveau să devină vulnerabile la atacuri din toate părţii6 Estimau că o forţă de 60.000 de militari, incluzând 20.000 de am6

DOAMNA SECRETAR DE STAT 25 1

cani, ar fi necesară pentru a le asigura retragerea, în reuniunile de janificare din anul anterior, Statele Unite se declaraseră de acord că participe la un asemenea efort.

Asta însemna, de fapt, că ne angajasem să ne ajutăm aliaţii să se retragă, dar nu să câştige – o poziţie absurdă. La o şedinţă a echipei noastre de politică externă, spre sfârşitul lui iunie 1995, am afirmat:

Când statutul de lider al Statelor Unite este pus sub semnul îndoielii într-o zonă, poziţia de lideri ne este afectată şi în alte regiuni.

Decenta declaraţie a preşedintelui francez Chirac conform căreia «postul de lider al lumii libere este vacant» mi-a dat dureri de cap timp de săptămâni bune. Din cauza strategiei actuale, preşedintele pare ezitant. Trebuie să fim cu un pas înaintea celorlalţi".

Deşi eram conştientă de dificultăţi, am recomandat acceptarea retragerii ONU. Atâta vreme cât trupele de menţinere a păcii nu mai erau în pericol, aliaţii noştri nu mai puteau obiecta la înarmarea bosniacilor, ceea ce le-ar fi permis să se apere singuri. NATO putea lansa lovituri aeriene pentru a-i proteja, în timp ce ei se pregăteau.

Trebuia să insistăm ca Milosević să recunoască Bosnia şi să rupă legăturile cu sârbii de la Pale, în schimbul moderării sancţiunilor, în acelaşi timp, le-am fi arătat clar sârbilor bosniaci faptul că un compromis era încă posibil, iar musulmanilor că trebuia să accepte un acord rezonabil, pentru că altfel ar fi pierdut sprijinul Vestului.

Preşedintele a spus că agrea „liniile generale" ale propunerii mele şi că acesta era „sensul în care trebuie să mergem". Lake a fost de acord, ceea ce m-a mulţumit şi ne-a încurajat să reflectăm asupra modalităţilor de a pune capăt conflictului din Bosnia, în zilele ce au urmat, elementele noii strategii au început să capete sens, dar nu înainte ca un oraş întreg să piară.

DIMINEAŢĂ DIN IULIE 1995, Stuart Seldowitz, ofiţer P°litic în echipa misiunii de la Naţiunile Unite, a intrat în biroul ubsecretarului General al ONU, Shashi Tharoor. Tharoor era un diomat prin excelenţă, coerent, cu o minte analitică, plăcut. Nu-l auem niciodată ridicând vocea sau trădând vreo emoţie, dar în acea lr>caţa, îşi amintea Stu, figura diplomatului era plină de durere şi a-ltă. Seldowitz l-a întrebat ce se întâmplase. Tharoor a răspuns:

„Cred că suntem în faţa unui dezastru umanitar de proporţii istorice Există relatări ale unor asasinate în masă la Srebrenica".

Seldowitz a alergat vizavi şi m-a informat. Am ridicat receptorm pentru a suna la Washington. Un alt telefon a sunat şi consilierul meu politic, Cameron Hume, a răspuns, în timp ce vorbeam cu capi, tala, îl auzeam pe Cameron spunând: „Înţeleg, Mo, înţeleg". Am pus receptorul în furcă. Hume mi l-a înmânat pe al lui. „E Sacirbey", a spus, referindu-se la ambasadorul ONU în Bosnia, „şi plânge".

Srebrenica era una dintre cele trei enclave musulmane rămase în Bosnia Răsăriteană. Toate fuseseră desemnate zone protejate de ONU şi erau ticsite de refugiaţi. Fiecare era dorită de sârbii bosniaci şi foarte vulnerabilă la atacuri.

Încurajat de fiasco-ul ostaticilor, generalul sârb bosniac Ratko Mlădie a simţit că venise momentul oportun pentru a lovi. Pe 6 iulie, forţele sale au început să bombardeze Srebrenica care, fiind situată într-o vale, a devenit o ţintă de exerciţiu de tir. Cinci zile mai târziu au ocupat oraşul, au expulzat femeile şi copiii şi au reţinut bărbaţii, pe care i-au măcelărit. Conform unor cifre adunate mai târziu de Crucea Roşie Internaţională, între 12 şi 16 iulie, mai mult de 7.000 de musulmani bosniaci au fost asasinaţi. Majoritatea trupurilor au fost aruncate în gropi comune.

În timpul unei reuniuni emoţionale de la Casa Albă, vicepreşedintele a rostit o pledoarie plină de pasiune despre necesitatea i de „a nu accepta genocidul". Am susţinut nevoia de a fi fermi în relaţia cu aliaţii noştri. Cu gândul la eşecurile anterioare, am

insistat că: „Trebuia să le spunem că limita acceptabilului a fost depăşită". Preşedintele a dat din cap aprobator. „Trebuie să-i convingem: pe francezi şi pe britanici să ne susţină". Asta însemna că s-a terminat cu nimicurile ONU legate de cheia dublă şi cu ezitările privind

1 Contingentului olandez de menţinere a păcii din Srebrenica îi lipsea forţa pentr-a-i opri pe sârbi. Treizeci de militari din forţa olandeză au fost luaţi ostatici în tiffl" pul atacului sârb. Comandanţii au considerat valide promisiunile generaluiu Mlădie de a nu-i maltrata pe bărbaţii din Srebrenica. În momentul în care asasin8 tele au avut loc, trupele de menţinere a păcii fuseseră deja retrase, în aprilie 200 anchetă independentă lansată de olandezi a găsit guvernul acestei ţări responsa de implicarea forţelor olandeze de menţinere a păcii „în misiunea prost concepu şi cvasi-imposibilă" de a apăra Srebrenica fără pregătirile şi sprijinul adecvate.

ţilizarea puterii aeriene a NATO pentru a descuraja viitoarele atacuri sârbe. În săptămânile ce au urmat, a fost redactat un mejorandum secret NATO-ONU, în care cele două părţi se angajau să reacţioneze ferm la un asalt sârb asupra vreuneia dintre zonele rotejate rămase.

La fel ca în cazul Rwandei, nu am aflat imediat amploarea crimelor. În prima fază informaţiile erau sumare şi cei responsabili de atrocităţi minţeau. Aveam mari semne de întrebare, dar nu aveam dovezi concrete. La Belgrad, Milosević a sugerat că bărbaţii dispăruţi intraseră în panică şi că aveau să reapară treptat din păduri, poate, specula el, se întorseseră deja la familiile lor, dar musulmanii bosniaci refuzau să recunoască, numai pentru a-i pune într-o situaţie dificilă pe sârbi.

Hotărâtă să aflu adevărul, am cerut ajutorul CIA. Dacă cei dispăruţi erau ţinuţi prizonieri, unde se întâmpla asta? Dacă fuseseră ucişi, puteam dovedi? Era însă posibil să mai salvăm vieţi şi devenise esenţial ca responsabilii pentru aceste crime – dacă ele avuseseră loc – să fie traşi la răspundere.

Serviciile de informaţii şi-au început căutările, dar timp de două săptămâni nu au găsit nimic. Apoi, un analist a dat peste o serie de imagini care păreau să arate deţinuţi pe un câmp. În fotografii ale aceluiaşi teren luate două săptămâni mai târziu a găsit zone extinse de pământ săpat şi numeroase urme de vehicule. Am început un proces

de declasificare a fotografiilor şi de coroborare a lor cu alte date. În câteva zile, aveam ceva de spus întregii lumi.

În dimineaţa lui 10 august, Consiliul de Securitate s-a reunit într-o şedinţă informală. Bazându-mă pe o combinaţie de informaţii din partea Serviciilor Secrete, fotografii aeriene şi interviuri cu supravieţuitorii, am început să descriu două incidente. Un refugiat din rebrenica a relatat că, împreună cu alţi bărbaţi musulmani, fusese a-us pe un câmp în oraşul Nova Kasaba. Bărbaţii au fost aliniaţi în §rupuri şi uciși cu rafale de mitralieră. Refugiatul a supravieţuit că Irid sub alte corpuri şi scăpând ulterior. Am prezentat o fotografie atâta 13 iulie, care înfăţişa terenul de fotbal din Nova Kasaba.

Seti indicau două grupuri pe care analiştii le interpretaseră ca reezentând aproximativ 600 de indivizi strânşi laolaltă. Am distribuit apoi o fotografie datată 27 iulie, care arăta terenul vizibil şi în fotografie, dar, ceva mai jos în lungul unei străzi, săgeţile albe i când trei zone în care iarba fusese distrusă, pământ deschis la culoare fiind adus la suprafaţă. Puteau fi observate urme de maşini.

Un al doilea refugiat, un adolescent, a povestit cum se aflase prijtre cei 400 de bărbaţi din Srebrenica urcaţi cu forţa în camioane «j duşi la o şcoală lângă Bratunac. Odată adunaţi, mici grupuri erau duse afară. Cei dinăuntru auzeau focuri de armă. Când a venit rândul băiatu'.

lui, a fost dus cu un camion pe un câmp din apropiere, presărat cu cadavre. Deşi rănit, a reuşit să se prefacă mort şi mai apoi să evadeze.

În vreme ce fotografiile circulau, în sala Consiliului – scena atâtor dezbateri zgomotoase – a coborât tăcerea. Puteam auzi degetele atingând fotografiile, în timp ce acestea treceau din mână în mână. Fotografiile CIA sunt, de obicei, strict secrete şi e nevoie de un expert pentru a descifra ceea ce surprind ele. Dar esenţa mesajului transmis de aceste imagini era clară. Refugiaţii spuneau adevărul.1

În acea după-amiază, Consiliul s-a reunit în sesiune formală pentru a le cere sârbilor de la Pale să permită Crucii Roşii accesul imediat spre Srebrenica şi spre oraşele din împrejurimi. Ca în cazul multor altor cereri ale Consiliului, răspunsul sârbilor a fost arogant, obstructiv şi lent.

TREI FACTORI AU CONTRIBUIT la încheierea Războiului din Bosnia. Primul a fost acela că sârbii ţintiseră prea departe. Ani întregi se bazaseră pe inactivitatea Occidentului, dar n-au ştiut când să se

oprească. Al doilea era reprezentat de schimbarea situaţiei militare. La începutul lui august, Croaţia a lansat ofensiva pentru recâştigarea teritoriului ocupat de etnicii sârbi. Ofensiva şi-a atins rapid obiectivele, trimiţându-le astfel sârbilor mesajul că nu sunt invincibili şi că nu puteau, în momente de criză, să se bazeze pe

1 La scurt timp după aceea, am vizitat locul unui alt masacru, aproape călcând *ţ* un os ce ieşea din pământ. Într-un gard viu am văzut haine pline de sânge. I-am e rut unui fermier sârb localnic o explicaţie şi mi-a răspuns sec: „Sunt rămase „Al Doilea Război Mondial". Asasinatele de acolo avuseseră loc de-a lungul un drum foarte circulat, cu un rând de case în apropiere. Conform spuselor rezid6 ţilor, nimeni nu a auzit ţipetele oamenilor în timp ce erau executaţi. Cel mai pe babil auziseră, dar nu făcuseră nimic.

ajutor din partea lui Milosević. Al treilea a fost disponibilitatea lui gill Clinton de a prelua iniţiativa.

După Srebrenica, frustrarea preşedintelui trecuse de punctul critic şi Tony Lake ceruse o serie de documente referitoare la modul în care doream noi să arate Bosnia postbelică. Acestea au fost discutate la o reuniune foarte importantă la Casa Albă, în Cabinet Roorn, în aceeaşi săptămână cu prezentarea mea despre Srebrenica la Consiliul de Securitate. Aşa cum se întâmplase de la bun început, consilierii preşedintelui aveau opinii diferite.

Am susţinut că trupele americane vor fi prezente în Bosnia mai devreme sau mai târziu, aşa că era indicat să le trimitem conform unor termeni şi unui calendar stabilit de noi. Europa nu reuşise să rezolve criza şi din această cauză prestigiul ONU şi al NATO fusese atins. Ezitările noastre de a prelua iniţiativa ne subminaseră pretenţiile de lideri. Trebuie să-i forţăm pe sârbii bosniaci să accepte termeni rezonabili sau să fie puşi în faţa pierderii câştigurilor teritoriale dobândite pe calea armelor. Dacă un acord negociat se dovedea imposibil, trebuia să cerem retragerea misiunii ONU şi să încercăm să antrenăm şi să echipam armata bosniacă în spatele scutului reprezentat de forţa aeriană a NATO.

Recomandând o linie similară, Tony a propus trimiterea unei echipe la nivel înalt în Europa pentru a câştiga sprijinul aliaţilor pentru această nouă strategie, mai dură. Nici Departamentul de Stat, nici cel al Apărării nu au sugerat că ar trebui să facem ceva diferit de ceea ce făcusem deja, iar Pentagonul recomanda o abordare „realistă",

conform căreia trebuia să acceptăm realitatea puterii militare sârbe şi să căutăm o încetare permanentă a focului pe baza statu-quo-ului.

Lake a tras următoarea concluzie: „Madeleine crede că miza este atât de mare încât afectează poziţia de lider a administraţiei pe P-an intern şi extern şi că nu avem de ales decât să ne asumăm un nsc considerabil. Cea mai mare temere a Departamentului de Stat la Departamentului Apărării este că ne vom încălci în această yroolernă foarte complicată. Ceea ce doresc ei este o abordare „Precaută".

n timp ce Tony vorbea, nu mă puteam abţine să nu mă uit la eSedinte. Bill Clinton era un foarte bun ascultător. Obiceiul său era să stea mâzgălind şi scriind notiţe, sprijinindu-se în celălalt sau, când avea o durere de cap, presându-şi o sticlă de Coca-Cola dj…

etetică pe tâmplă. Câteodată credeam că e neatent, numai pentia-mi da seama apoi că nu ratase niciun amănunt, în timpul ani! O).

petrecuţi ca ambasador la ONU, simţeam că eram mult mai respec.

tată de preşedinte decât de cei mai mulţi dintre membrii echipej noastre de politică externă, în timp ce alţii erau câteodată aroganţi el era constant atent şi mă asculta, întotdeauna mi-a fost uşor să tratez cu oameni care aveau încredere în propria persoană şi acest lucru era, cu siguranţă, valabil în cazul lui Bill Clinton.

Am aşteptat ca Tony să-şi termine rezumatul şi ne-am întors cu toţii spre preşedinte, pentru a-i urmări reacţia. Pentru mine sosise momentul adevărului, îmi prezentasem cele mai bune argumente într-o chestiune care pentru mine conta enorm, în mod normal, preşedintele îşi începea răspunsul la o prezentare cu o serie de întrebări. De data asta, încă din momentul în care a început să vorbească era evident ca luase o decizie. „Sunt de acord cu Tony şi Madeleine, a spus. Ar trebui să facem tot posibilul în următoarele luni pentru a obţine un acord.

Trebuie să susţinem o Bosnie unită. Şi, dacă nu reuşim asta la masa negocierilor, trebuie să-i ajutăm pe bosniaci pe câmpul de bătălie".

În zilele următoare, Lake a plecat spre Europa pentru a explica acest plan aliaţilor noştri şi Rusiei. O altă echipă, condusă de Dick Holbrooke, a plecat spre Balcani pentru a începe negocierile, întâlnindu-se pe rând cu cele două tabere. Reacţia europeană a fost

favorabilă, iar discuţiile abia începuseră când, pe 19 august, trei membri ai echipei de negociatori a lui Holbrooke au fost ucişi în Bosnia, într-un accident pe un drum dificil de munte. Cei trei erau ambasadorul Robert Frasure, locotenent-colonelul Nelson Drew de la CSN şi Joseph Kruzel de la Departamentul Apărării, îi respectam pe toţi, dar cel mai bine îl cunoşteam pe Bob Frasure. Am simţit o mare uşurare când am aflat că Holbrooke şi fostul meu om de legătură cu Statul Major Reunit, Wesley Clark, care se aflau, de asemenea, în convoi, erau în siguranţă. Nu voi uita tristeţea sosir11 lor acasă, alături de trupurile colegilor lor.

Negociatorii noştri nu au revenit din Europa decât pe 28 auguă Sârbii bosniaci au ales acest moment pentru a se întinde din °

l DOAMNA SECRETAR DE STAT 257

ai mult decât le ajungea plapuma. La ora 11.10, într-o dimineaţajisorită de luni, cinci obuze de mortier lansate de pe dealurile din juru' oraşului Sarajevo au aterizat în piaţa Markale, aflată în plină agitaţie, ucigând treizeci şi şapte de oameni şi rănind optzeci şi cinci-Am discutat cu Subsecretarul General pentru Misiunile de Menţinere a Păcii, Kofi Annan, care a fost de acord că memorandujnul ONU-NATO, redactat după masacrul de la Srebrenica, ar trebui aplicat. Pe 30 august, mai mult de şaizeci de avioane au decolat (je la *bazele* din nordul Italiei şi de pe portavionul USS *Theodore Roosevelt*, aflat în Adriatica, şi au lovit poziţiile sârbe din jurul oraşului. Artileria franceză şi cea britanică au contribuit şi ele. Era cea mai importantă acţiune militară a NATO din toate timpurile.

Echilibrul psihologic se modificase. Sârbii bosniaci nu mai puteau acţiona fără teama de a fi pedepsiţi, iar NATO nu mai era împiedicată să-şi utilizeze forţa. Diplomaţia americană preluase conducerea. Belgradul era disperat să obţină suspendarea sancţiunilor, iar Milosević a primit explicit permisiunea de a negocia în numele sârbilor de la Pale.

Pe 8 septembrie, miniştrii de Externe ai Bosniei, Croaţiei şi Iugoslaviei au căzut de acord ca Bosnia să funcţioneze în continuare ca un stat unic, dar cu entităţile croato-musulmană şi sârbă împărţind teritoriul, cu 51% pentru prima şi 49% pentru a doua. Până la sfârşitul lunii, echipa noastră de negociere obţinuse un acord asupra principiilor generale, inclusiv recunoaşterea Bosniei-Herţegovina ca stat suveran şi democratic.

Pe 5 octombrie, părţile au fost de acord cu o încetare a focului Pe întregul teritoriu. La începutul lui noiembrie erau programate să ajungă la Dayton, în Ohio, pentru convorbirile ce urmau să conducă la acordul final, în timp ce intram pe ultima sută de metri, Milosević a cerut ca sancţiunile împotriva Belgradului să fie susPEndate imediat ce negocierile începeau şi să fie complet anulate la emnarea acordului. Poziţia noastră fusese întotdeauna aceea că Acţiunile aveau să fie suspendate numai atunci când se ajungea la n acord şi ridicate atunci când acesta intra în vigoare.

Holbrooke a avertizat că Milosević ar putea refuza să vină negocieri dacă nu obţinea ceea ce prelinsese şi a argumentat puternic în favoarea unor concesii. La reuniunea Princip-Committee din 27 octombrie, am susţinut că suspendarea sancţiuni, lor era un instrument mult prea important pentru a renunţa la claveam nevoie de toate mijloacele de presiune pentru a-l determina pe Milosević să-şi respecte angajamentele. Ştiam că şi preşedintele gândea în acelaşi fel, pentru că în urmă cu câteva săptămâni, în timpul unei sesiuni speciale a Adunării Generale, îl găsisem singur şi discutasem despre asta. I-am spus că existau propuneri în cadrul ONU de ridicare a sancţiunilor înainte de a ajunge la un acord. Nu i-a venit să creadă şi a replicat: „Nu se poate" sau ceva asemănător, dar într-un limbaj mai colorat. Am decis să rămânem fermi.

Mă aflam în Chicago când am primit un telefon din partea lui Holbrooke. Ştia că mă opuneam ridicării sancţiunilor, în timp ce diplomaţia este practicată între diplomaţii diverselor state, regulile sunt diferite pentru diplomaţii din aceeaşi ţară. Noi am avut o conversaţie dintre cele mai nediplomatice. După cum intuise Holbrooke, Milosević a ameninţat că nu va veni. După cum intuisem noi ceilalţi, până la urmă a venit.1

După trei săptămâni de discuţii în contradictoriu, care au inclus un efort neobosit de mediere din partea lui Holbrooke şi contribuţia esenţială a lui Christopher în faza finală, Acordurile de la Dayton au fost parafate la Baza Aeriană Wright-Patterson, pe 21 noiembrie 1995. Era săptămâna Zilei Recunoştinţei. Războiul din Bosnia se sfârşise.

Pentru mine, rezultatul scotea în evidenţă câteva principii. Demonstra că utilizarea limitată a forţei – chiar şi numai a puterii aeriene – putea fi decisivă. Sublinia importanţa unităţii aliaţilor şi a poziţiei de lider a Statelor Unite. Demonstra posibilităţile noii ere, în

care forţele ruseşti reuşeau să implementeze acordurile cot la cot cu trupele NATO. Şi arăta cât de important este să te opui unor indivizi asemenea lui Milosević sau Mlădie.

1 Sancţiunile ONU împotriva Iugoslaviei (Serbia şi Muntenegru) au fost ridicate în momentul în care în Bosnia au avut loc alegeri, la un an după semnarea Acorduri!" de la Dayton. Însă administraţia Clinton a menţinut sancţiunile bilaterale ca mijloc de presiune împotriva lui Milo Sević, pentru a-l face să respecte Acordurile, să coopereze cu tribunalul pentru crime de război şi să se abţină de la noi violenţe în Kosovo Milo Sević nu a respectat niciodată aceste standarde şi sancţiunile americane nu a fost ridicate decât atunci când a fost înlăturat de la putere de poporul sârb, în 2000.

n 1938, Neville Chamberlain dezvăluise raţionamentul care tătuse la baza Acordului de la München, prin care i s-a dat undă erde lui Hitler să preia Cehoslovacia. „Cât de oribil, de fantastic.

greu de crezut este să ne apucam din nou de săpat tranşee şi să

UJtâm măşti de gaze, din cauza unor certuri într-o ţară îndepărtată, ritre oameni despre care nu ştim mai nimic", a spus el. Un an mai târziu, naţiunea lui Chamberlain intra în război şi din cauză că nu făcuse nimic pentru a ajuta acea „ţară îndepărtată" şi pe oamenii săi puţin cunoscuţi. America şi aliaţii săi pot fi mândri că, întârziat sau nu, am venit în ajutorul oamenilor din Bosnia, spre beneficiul lor şi al nostru.

DE ANUL NOU ÎN 1996, la numai câteva săptămâni de la semnarea Acordurilor de la Dayton, am dat peste un articol1 în *New York Times*, care sublinia motivaţia eforturilor noastre. Era o ilustrare a ceea ce eu numeam „ideea de Bosnia", simpla premisă conform căreia fiecare individ are valoare, iar fiecare trebuie să-şi privească vecinul nu ca pe un sârb, croat sau musulman, ci ca pe un alt individ.

Era vorba despre un fermier musulman numit Fadil Feizic, care trăia în oraşul preponderent musulman Gorazde în timpul perioadei de asediu şi despre o familie sârbă, domnul şi doamna Drago Sorak, care trăiau, de asemenea, în Gorazde şi care au refuzat pentru un timp să plece, în ciuda tensiunilor crescânde.

În iunie 1992, poliţia musulmană l-a luat pe fiul cel mare al familiei Sorak, pe Zoran, care nu s-a mai întors niciodată. Cel de-al doilea fiu, care luptase împotriva musulmanilor, a murit şi el. Nu Peste mult timp, văduva lui Zoran a dat naştere unei fetiţe, dar hrana era

puţină şi era clar că micuţa avea să moară. S-a întâmplat ca domnul Feizic să fie proprietarul unei vaci alb cu maro, pe care O Unea în afara oraşului pentru a evita lunetiştii sârbi.

În cea de-a cincea zi de la naşterea copilului, familia Sorak a auzit paşi pe trepte. O jumătate de litru de lapte le-a fost dat în miu* lor apartament de un om pe care abia îl cunoşteau. A şasea zi ltuaţia s-a repetat, la fel şi în a şaptea şi tot aşa timp de 442 de zile

Ai jurnalistului premiat Christopher Hedges.

la rând, până când familia Sorak a plecat în Serbia. Indiferent de fj-jg şi de zăpadă, de criza de alimente, domnul Feizic nu a ratat nicio 2; şi nu a acceptat niciodată nimic în schimb. Când războiul s-a încheiat, reporterul de la *Times* l-a găsit pe Feizic, înghesuit într-o cameră împreună cu alţi refugiaţi musulmani, în locuinţa sa dis, trusă; vaca murise de mult. Spunându-i-se că vizitatorul său îi yzuse pe domnul şi doamna Sorak, ochii i s-au luminat. „Şi copilul 1) Ce face?" a întrebat el.

— t»

vr)". l <"; jil; i-i: „l: F-H; îi? f» iM

[)... n..."» î). „/i: – o n! f; S> *fuf-M**

CAPITOLUL XIII r-; v. <m.» v... – i-ftq.

Forţa vocii mele

ROLUL MEU ÎN DEZBATEREA legată de Bosnia şi succesul politicilor pe care le susţinusem, cuplat cu victoriile Consiliului de Securitate în ceea ce priveşte Haiti şi alte chestiuni, mi-au dat o tot mai mare încredere în mine însămi. Mă simţeam din ce în ce mai confortabil apărând poziţiile noastre în Congres, redactând rezoluţii ale Consiliului, luând cuvântul în cadrul Principals Committee. Mă obişnuisem cu funcţia de ambasador şi primeam cu bucurie şansa de a reprezenta America în situaţii în care îmi puteam pune în valoare experienţa şi convingerile – în cadrul ONU sau al altor forumuri pretutindeni în lume. Una dintre aceste oportunităţi implica un aspect fundamental al unei persoane – genul. Rolul meu de Preşedinte al delegaţiei americane la Cea de A Patra Conferinţă Mondială a Femeilor mi-a dat posibilitatea de a participa la un eveniment epocal şi, în acelaşi timp, am construit o relaţie de prietenie cu o femeie al cărei rol în istorie e în continuă creştere.

clinton era bine cunoscută cu mult timp înalte ca soţul ei să fie ales preşedinte. Existau zvonuri, în timp ce el ra guvernator de Arkansas, despre dorinţa ei de a-şi păstra numele teta şi poveşti

despre cât de inteligentă era. Venea la Washington stul de frecvent pentru a ţine discursuri le diferite evenimente civice şi politice. Am întâlnit-o la o strângere de fonduri pentru y dintre organizaţiile mele favorite, Fondul de Apărare a Copiilor, consiliul de administraţie unde era membră şi pe care la un mornem dat l-a şi condus. M-am prezentat ca o fostă colegă absolventă de Wel, lesley şi i-am spus că fusesem impresionată de discursul său. Mi-a răspuns cu multă căldură şi seminţele prieteniei au fost semănate.

Am văzut-o de câteva ori în timpul campaniei din 1992 şi apoi la o reuniune informală a cabinetului, organizată la Camp David după inaugurare. Era vorba despre un eveniment bizar, în care oameni care abia se cunoşteau erau înghesuiţi în căsuţe unde li se băgau pe gât lecţii de tip New Age despre cum să-şi construiască relaţiile interpersonale. În această atmosferă tensionată, Prima Doamnă era ca o gură de aer proaspăt. Incitată de ceea ce viitorul promitea să aducă, se implica în toate problemele şi era foarte convingătoare în timpul discuţiilor, în lunile următoare am aflat cât de bine informată era şi cât de interesată de politica externă.

Americanii erau fascinaţi de Hillary Clinton, dar nu din aceleaşi motive. Mulţi îi admirau entuziasmul, compasiunea şi inteligenţa; alţii nu erau de acord cu opiniile sale foarte sincere. Cei care nu o plăceau o găseau rece. Cei care o plăceau vedeau cât de mult se implica. Asemenea altei Prime Doamne remarcabile, Eleanor Roosevelt, era tratată ca o vedetă şi denigrată, deopotrivă. Comparaţia a căpătat proporţii atunci când, în timpul celui de-al doilea mandat al soţului său, Hillary glumea despre conversaţiile pe care le avea cu predecesoarele sale de mult trecute în nefiinţă.

Relaţia pe care o întreţineam cu Prima Doamnă s-a dezvoltat pas cu pas. Pentru că avea adeseori motive să viziteze New York-ul, biroul meu conlucra cu al ei pentru a aranja întâlnirile la care II Pute-am expune diverse probleme legate de ONU. Am invitat-o să se întâlnească oficial cu câţiva delegaţi străini pe care, fără excepţie, i-a impresionat. La un moment dat le-am împrumutat apartamentul meu ei, mamei ei şi lui Chelsea, care se aflau la New York în preajma Crăciunului; altă dată a venit şi a înnoptat la mine şi am sporovăit în cămăşi de noapte. Când preşedintele găzduia un lioer străin la Casa Albă, şeful de stat aflat în vizită era aşezat lână Prima Doamnă; de multe ori Hillary mă aşeza de cealaltă parte oaspetelui de onoare,

gândindu-se că, datorită funcţiei mele la Naţiuliile Unite, nu voi avea probleme să găsesc subiecte de discuţie.

Colaborarea noastră a înflorit în vara şi toamna lui 1995, în timp ce ne pregăteam pentru a A Patra Conferinţă Mondială a Femeilor, ce urma să fie organizată la Beijing, în China.

Statutul femeilor era, evident, un subiect de care eram preocupată. Când am ajuns pentru prima dată la New York, voiam să dezvolt o reţea împreună cu celelalte femei reprezentante permanente, peste o sută optzeci de state erau reprezentate la ONU, aşa că mi-am închipuit că voi găsi mai mult de douăzeci de femei pe care le puteam invita la un prânz, pentru a ne organiza. Mă înşelam. Când am intrat în apartamentul meu pentru prânzul respectiv, fusese aranjată numai o masă şi doar alte şase state erau reprezentate: Canada, Jamaica, Liechtenstein, Kazahstan, Filipine şi Trinidad-Tobago.

Americancă fiind, evident că am propus crearea unui comitet, ceea ce am şi făcut, şi am sugerat să ne angajăm să răspundem întotdeauna la telefoanele celorlalte. Acest acord asupra accesului instantaneu i-a iritat pe unii reprezentanţi masculini, care nu credeau că e logic ca ambasadorul Liechtensteinului să aibă acces mai rapid la ambasadorul american decât ei înşişi. Le-am spus că soluţia era să-şi cedeze posturile unor femei, ceea ce i-a amuţit. Grupul nostru – pe care îl botezasem G-7 – se reunea o dată pe lună. Spuneam istorioare şi vorbeam despre clădirea ONU, care era probabil singura din New York în care nu era coadă în faţa toaletei doamnelor, dar dezbăteam şi chestiuni importante. Când tribunalul pentru crime de război a fost creat, am făcut presiuni pentru selectarea unor judecătoare, pentru că multe dintre victime fuseseră femei. Am reuşit să obţinem numirea a doua judecătoare, inclusiv a strălucitei juriste americane Gabrielle Kirk McDonald, care ulterior a devenit preşedinta Curţii.1 L-am vizitat pe Secretarul General şi i-am solicitat ca, în Poziţii importante în cadrul organizaţiei, să fie numite femei. De două era Elizabeth Odio Benito, din Costa Rica. În noiembrie 1999, judecatoap McDonald a fost succedată de o alta judecătoare remarcabilă din Statele Unite.

ricia Wald. Al doilea procuror şef al tribunalului a fost tot o doamnă, energica se arbour din Canada, urmată de Carla del Ponte din Elveţia, o femeie la fel de

asemenea, ne-am pregătit ţările pentru Conferinţa de la Beijing,

în” cru care nu era foarte simplu în cazul Statelor Unite.

Pentru adversarii administraţiei din Congres în acea perioadă foarte politizată, Conferinţa Femeilor reprezenta o ţinta favorită. La urma urmelor, era sponsorizată de Naţiunilor Unite a lui Boutros-Ghali, era dedicată drepturilor femeii, era organizată în China şi exista posibilitatea ca Prima Doamnă să participe. Aceasta a dus la o serie de discuţii aprinse. Activiştii conservatori susţineau că o participare a Statelor Unite ar fi constituit o subscriere la politicile Chinei în ceea ce priveşte drepturile omului. Ziariştii sugerau că delegaţia americană intenţiona să redefinească noţiunile de mamă şi tată, de familie şi de gen. Realizatorii de talk-show-uri declarau că Prima Doamna căuta să obţină egalitatea statistică între femei şi bărbaţi la flecare loc de muncă, în orice domeniu. S-a răspândit chiar un zvon care afirma că eu complotam pentru obţinerea recunoaşterii a cinci sexe, la care am replicat că întotdeauna după cifra doi pierdeam numărul.

China fusese aleasă pentru a găzdui evenimentul înainte ca preşedintele Clinton să preia funcţia. Liderii de la Beijing trebuie să fi fost interesaţi de prestigiul pe care îl aduce un asemenea eveniment, dar în mod evident subestimaseră durerile de cap. Până în momentul în care au început să facă pregătirile, nu şi-au dat seama de libertatea care se practică la asemenea întâlniri. Organizaţiile nonguvernamentale participă cu miile, fiecare cu propria agendă şi cu stilul propriu.

Reprezentanţii lor circulă liber printre delegaţii oficiali, influenţând rezultatul negocierilor şi uneori stabilind ordinea de zi. Inevitabil, se fac eforturi de-a atrage atenţia prin demonstraţii, marşuri şi pancarte provocatoare. Ziarele independente apar ca lăcustele.

TIPIC PENTRU O CONFERINŢĂ A ONU, un forum al organizaţiilor nonguvernamentale fusese creat pentru a însoţi întrunirea oficială a femeilor. Mai mult de 40.000 de reprezentante ale acestor organizaţii erau aşteptate însă, cu câteva luni înainte de eveniment, China a declarat că stadionul pe care avea să fie organizat Forumul ONG-urilor este „structural nesigur” şi a anunţat că evenimentulse va desfăşura la Huairou, un oraş la aproape o oră distanţă de mers cu maşina de Beijing. ONG-urile erau furioase, în parte pentru e stadionul „structural nesigur” continua să fie utilizat pentru evenisportive, dar şi pentru că Huairou nu dispunea de

facilităţile necesare. Luni de negocieri au dus la unele concesii din partea chiezilor, dar liniile frontului au fost trasate. ONG-urile intenţionau să acţioneze ca ONG-urile. Chinezii intenţionau să prevină „incijgntele jenante" şi au mers până la dotarea şoferilor de taxi cu cearşafuri» Pentru a 1 arunca peste femeile goale pe care se aşteptau să je găsească alergând nebuneşte pe străzi.

Membri ai Congresului din ambele partide au îndemnat administraţia să boicoteze conferinţa. Am replicat că participarea era posibilă fără ca ea să însemne că sprijineam politica guvernului gazdă.

China nu putea decât să beneficieze de pe urma prezenţei a 40.000 de persoane devotate îmbunătăţirii statutului femeii. Încercând să demonstrez acest lucru, am fost ajutată mai degrabă de reputaţia mea de anticomunistă, care cântărea mult în ochii Congresului, decât de cea de feministă.

Controversa a adus-o pe Prima Doamnă în faţa unei dileme.

Voia să meargă la Beijing, dar consilierii de la Casa Albă se îndoiau că merită să-şi asume unu asemenea risc politic. Avea să fie în centrul atenţiei şi, dacă spunea sau făcea ceva greşit, oponenţii politici ai preşedintelui s-ar dezlănţui. Săptămâni întregi experţii au jucat un joc de tipul „Va merge sau nu?" Situaţia era complicată şi de reţinerea de către autorităţile chineze a lui Harry Wu, un activist american de origine chineză care lupta eroic pentru cauza drepturilor omului, în cele din urmă, hotărârea Primei Doamne, combinată cu eliberarea lui Wu, a rezolvat problema. Avea să meargă.

Între timp eu aveam propria dilemă. Fiica mea, Katie, se căsătorea cu un coleg de la facultatea de drept, Jake Schatz, dar niciuna dintre noi nu se gândise atunci când am fixat data să consulte calenarul evenimentelor internaţionale. Nunta era programată cu două lle înainte de conferinţa ce avea să înceapă la celălalt capăt al luu-Trebuia să găsesc o soluţie. Schimbările de avion şi de fus orar nspirau împotriva mea. Imediat ce petrecerea a luat sfârşit, la mienopţii, m-am grăbit spre casă, unde am dormit vreo două ore inte de a împacheta şi de a lua un avion dimineaţa devreme spre

ţi-Am ratat bufele şi evenimentele „de a doua zi", inclusiv o petrecere la fermă, dar am redus durata călătoriei zburând de \§ Honolulu la Beijing cu Prima Doamnă. Hillary şi cu mine am utili, zaţ timpul pentru a ne coordona discursurile şi somnul.

Am ajuns cam la patru dimineaţa. Ploua torenţial, lucru care a

continuat pe durata întregii conferinţe, în fiecare dimineaţă piu, toane de tinere chinezoaice erau postate în faţa intrărilor hotelului pentru a ne da pungi de plastic în care să punem umbrelele ude leoarcă. Printre cele mai frumoase privelişti din Beijing se numărau omniprezenţii biciclişti, purtând pelerine galbene, mov, verde deschis, albastru închis, roşu – un curcubeu ce contrasta cu străzile pline de apă şi cu cerul gri, creând impresia unei picturi impresioniste. Dând frâu liber pornirilor mele artistice, am cumpărat o duzină de pelerine de diferite culori pentru familia mea. Efectul pe străzile rurale din Virginia nu era acelaşi, dar ne-au menţinut uscate pe ploaie la un preţ de mai puţin de un dolar pe bucată.

Stăteam la Hotelul China World, al cărui hol devenise scena unui spectacol ameţitor în care sari-uri, chimonouri, rochii şi eşarfe coexistau armonios cu ţinute mai convenţionale, în vreme ce femeile se grăbeau în toate direcţiile, bărbaţii chinezi zăboveau prin colţuri, şoptind în microfoanele ascunse în manşete. Seara, un trio din Thailanda a fredonat balade orientale „tradiţionale" precum *Moon River* sau *New York*, *New York*.

Discursul lui Hillary era programat pentru prima zi după sosirea noastră. Având experienţa vorbitului în public, ştiu ce greu este să entuziasmezi o mulţime. Este dificil mai ales la o conferinţă la care se succedă o întreagă procesiune de oratori desăvârşiţi. Nu credeam că e posibil să impresionezi audienţa de la Beijing, formată din persoane de diferite culturi care ascultau traducătorii denaturându-i cuvintele Primei Doamne.

Dar discursul lui Hillary a fost extraordinar. A fost bine scris şi prezentat cu forţă; exprima sprijinul puternic pentru valorile familiale, critica China pentru eşecul acesteia de a respecta libertatea de expresie şi a subliniat fraza care avea să devină motoul întregii conferinţe – „Drepturile omului sunt drepturile femeii şi drepturile le" mai sunt drepturile omului", în timp ce Prima Doamnă vorbeasporovăială multilingvă din sală a încetat. Când a terminat, aplauze au venit în valuri. Ulterior, la conferinţa de presă, am remarcat că extrem de criticul George Archibald de la *Washington Times*, descrisese discursul Primei Doamne ca o lovitură de maestru. Nu e de mirare că a fost exclus din reportajele chinezilor.

A doua zi mi-am rostit discursul în care subliniam angajamentul Statelor Unite de a ameliora viaţa femeilor în America şi în lume.

peşi's" a făcut mult caz de prezenţa noastră în China, mesajul ambelor discursuri ar fi fost acelaşi oriunde s-ar fi organizat conferinţa. Acel mesaj era simplu şi general valabil: violenţa împotriva femeilor trebuie să înceteze; fetele trebuie să fie considerate egalele cu băieţii; femeile trebuie să aibă acces egal la educaţie, la îngrijire medicală şi la pârghiile puterii economice şi politice.

Pe parcursul săptămânii, delegatele şi participantele au resimţit prezenţa forţelor chineze de securitate ca fiind opresivă, dar s-a întâmplat uneori să fie şi amuzantă. Spre exemplu, una dintre membrele delegaţiei americane avea probleme cu imaginea la televizor.

S-a jucat cu reglajele până când imaginea şi-a revenit; ceea ce a văzut, clar ca lumina zilei, era chiar propria persoană încercând să regleze televizorul. O altă delegată a încercat să calce o rochie, împotriva regulilor hotelului. Imediat ce a început, membri ai personalului s-au năpustit în cameră şi i-au strâns toate lucrurile, lăsând-o în chiloţi. Câteva ore mai târziu s-au întors cu îmbrăcămintea ei, proaspăt călcată şi împachetată îngrijit. La Forumul ONG-urilor au avut loc demonstraţii în numele drepturilor femeilor de pe toate meridianele, de la Afghanistan la Statele Unite. Privind un grup ce agita lozinci, un oficial chinez derutat l-a întrebat pe un american din apropiere: „Îmi puteţi spune, vă rog, unde se află tara asta numită Lesbia?"

În prima fază am primit un telefon din partea Mariei Wilson de a Ms. Foundation. Grupul ei făcuse posibilă participarea a sute e femei cu handicap la Forumul ONG. De necrezut, autorităţile

„Leze organizaseră un seminar pentru femeile cu handicap la alut al treilea al unei clădiri fără lift, apoi s-au supărat atunci când stea au început să scandeze cerând accesul. Plasaseră, de asemenea

cortul dedicat celor cu handicap departe de stradă. Şi pentru ca linP°sibil să manevrezi un scaun cu rotile prin noroi, multe dintre delegate trebuiau duse în spate până la locul respectiv.

toria lor se transforma într-un dezastru.

La cererea Mariei am acceptat să-mi susţin discursul pentru ONG-uri în cortul femeilor cu handicap. Când am ajuns, mi-anţ putut da seama cât de greu trebuie să fi fost pentru aceste femei să se deplaseze. Am urcat şi am coborât, am trecut prin câteva porţi de-a lungul unei cărări înguste ce dădea într-un câmp. În discurs le-am

reproşat organizatorilor eşecul de a asigura accesul depun pentru persoanele cu handicap. Apoi am afirmat că, în ciuda unor progrese recente, femeia continuă să reprezinte o resursă umană subevaluată şi subdezvoltată. Asta nu însemna că femeile au dificultăţi în a-şi găsi de lucru, în multe societăţi ele fac cea mai mare parte a muncilor, dar nu pot deţine pământ, nu sunt învăţate să citească, nu pot obţine credite şi nu sunt plătite. Asta contează, am spus, pentru că femeile au capacitatea de a face opţiuni economice şi sociale, lanţurile sărăciei pot fi rupte, familiile consolidate, răspândirea bolilor cu transmitere sexuală încetinită, iar valorile sociale constructive pot fi transmise mai uşor copiilor.

După aceea ne-am îndreptat înapoi spre Beijing, cu un ocol pe la Marele Zid Chinezesc. Nimeni nu a putut depăşi reacţia iniţială a preşedintelui Nixon („Ăsta-i un zid straşnic"). Mai văzusem zidul în timpul administraţiei Carter şi am fost uimită de miile de tarabe din faţa intrărilor la care se vindeau absolut aceleaşi tricouri, şepci şi alte asemenea nimicuri. Fiecare vânzător era dispus să negocieze, dar nivelul până la care era dispus să coboare preţul era acelaşi.

Aveam de-a face cu libera iniţiativă la un nivel foarte competitiv, numai că fără libertate.

Io

Discursul Primei Doamne a reprezentat punctul culminant al conferinţei, dar multe eforturi au fost făcute în afara luminii reflectoarelor, inclusiv adoptarea unei Platforme de Acţiune pentru a îmbunătăţi viaţa femeilor pe toate continentele, în anii ce s-au scurs de atunci, am întâlnit multe femei din toate colţurile lumii care în i spun că au fost la Beijing, sau au prietene care au fost acolo, s-au simţit inspirate de conferinţă pentru a lua unele iniţiative.

fiecare caz, sunt încurajate ştiind că la Beijing guvernele lor au pe° mis în faţa lumii să respecte drepturile femeilor şi ale fetelor.

DINTRE NOI are eroii săi. Pe unii dintre eroii mei, preutn Eleanor Roosevelt sau Mahatma Gandhi, nu i-am cunoscut niciodată. Alţii, asemenea tatălui meu şi lui Ed Muskieţ, au murit. Dar unul dintre ei – Aung San Suu Kyi – este în viaţă şi conduce forţele democratice din statul sud-est asiatic Birmania. Ţara este de un pitoresc care îţi taie suflarea, dar – sub conducerea actuală – e extrem de săracă, o ţară în care principala sursă de energie este reprezentată încă de bivoli.

Una dintre primele cărţi scrise de George Orwell se *intitula*. *Zile*

frjrmaneze, dar Birmania îmi aducea aminte de un alt roman al lui Orwell, *1984*. Junta militară care conducea ţara subjugase sau distrusese toate instituţiile libere, utiliza munca forţată, înăbuşise opoziţia politică şi închisese universităţile. Aung San Suu Kyi conducea Liga Naţională pentru Democraţie, ai cărei candidaţi primiseră mai mult de 80% din voturi la alegerile parlamentare din 1990. Junta s-a angajat să respecte rezultatele votului, dar a minţit. Mulţi dintre membrii legislativului au fost arestaţi pentru „crima" de a fi fost aleşi. Alţii au fost forţaţi să se exileze. Refuzând să cedeze în faţa represiunii, Aung San Suu Kyi a fost arestată la domiciliu pentru mai mult de cinci ani. În 1991 a primit Premiul Nobel pentru Pace.

Nu o întâlnisem niciodată pe Aung San Suu Kyi, dar îl cunoscusem pe soţul ei, Michael Aris, care era cetăţean britanic, în 1992 Aris m-a întrebat dacă puteam aranja ca Václav Havel să scrie o scurtă introducere la un volum al soţiei sale. L-am sunat pe Havel, care a fost bucuros să ajute. Astfel, am simţit că s-a creat o legătură.

Oprindu-mă la Rangoon pe drumul de întoarcere de la Beijing, am devenit primul oficial de rang guvernamental care vizita Bârfiiania de la răsturnările politice şi primul din orice ţară care o vizita pe Aung San Suu Kyi după sfârşitul perioadei de arest la aorniciliu. Am început prin a mă întâlni cu liderul State Law and °rder Restoration Council (SLORC) 1. Generalul Khin Nyunt m-a Sigurat că militarii salvau Birmania impunând pacea asupra unei °Pulaţii foarte diversificate etnic. A insistat că guvernul era nu ar respectat de oameni, ci şi iubit, „în fond, oamenii au figurite", a spus el.

e

°nsiliul pentru Restaurarea Legii şi Ordinii de Stat (n.tr.).

Nerăbdătoare să ripostez la toată aceasta vorbărie goală, am răspuns că petrecusem o viaţă studiind regimurile represive şi ştiam că de multe ori dictatorii se autoiluzionează. Oamenii zâmbesc câte, odată de frică, nu de fericire. L-am îndemnat pe general să deschidă un dialog cu Aung San Suu Kyi despre modalităţile (je restaurare a regimului democratic. Mi-a răspuns arogant că junta o vedea pe Aung San Suu Kyi ca pe o soră mezină care avea nevoie de protecţie. Cât despre evoluţia spre democraţie, s-a mulţumit să spună: „Lucrurile astea au nevoie de timp".

În dimineaţa următoare, Aung San Suu Kyi m-a primit în casa ei,

plasată în mijlocul unei grădini înconjurate de un gard înalt Stătea sub micul portic purtând haine tradiţionale birmaneze cu nuanţe purpurii şi avea o floare în păr. În timp ce ne îmbrăţişam, mi-a spus că fusese atât de entuziasmată de vizita mea, încât văruise personal pereţii şi spălase şi călcase perdelele. M-a condus înăuntru, unde, pe unul dintre pereţi, era atârnat un portret imens al tatălui ei, generalul Aung Sin, fondatorul Birmaniei independente, asasinat de rivalii politici în 1947.

În timpul discuţiei, mi-a povestit cum îşi întâlnise soţul în anii de studiu în Anglia şi că se întorsese în Birmania în 1988, pentru ceea ce credea a fi o perioadă scurtă, pentru a avea grijă de mama ei, aflată pe patul de moarte, în schimb, s-a văzut implicată într-o mişcare democratică pe cale să ia fiinţă, care a devenit curând cea mai populară forţă politică din ţară. Avea acum cincizeci de ani, dar nu-i arăta: suferinţa nu i se putea citi decât în ochi. Mi-am manifestat uimirea faţă de disciplina de care a dat dovadă atunci când a trebuit să facă faţă arestului la domiciliu, spunându-i că nu mă puteam imagina închisă în propria mea casă lună după lună. A replicat că a găsit puterea în lecturi şi meditaţie, dar şi în vizitele colegilor şi ale fiilor săi.

Rugându-mă să-i spun Suu, a subliniat faptul că nu se făcuseră presiuni la nivel mondial pentru eliberarea ei numai pentru ca ea să poată avea oaspeţi la micul dejun. Avea intenţia să militeze fără u1 trecupere pentru democraţie.

În timp ce vorbeam, am fost izbită de contrastul dintre frumu86* diafană şi hotărârea sa de oţel. Peste hotare ar fi putut duce o viat uşoară. Tăcută, ar fi putut avea o viaţă sigură, în schimb, ea alese

w.

l, ul Fiul greu al opoziţiei principiale şi nonviolente faţă de un regim ut-utal şi lipsit de principii. După micul dejun am stat pe treptele caj sale, am prezentat un poster al conferinţei de la Beijing, am spus câteva cuvinte presei şi – pe la spate – ne-am strâns mâinile.

Înainte de a părăsi Rangoonul am susţinut o conferinţă de presă în jjpul căreia nu m-am deranjat să ţin seama de amabilităţile diplomatice. Am afirmat că liderii birmanezi aveau posibilitatea să se lanseze ce drumul democraţiei şi să-şi reducă astfel izolarea sau să continue pe drumul represiunii şi, în cele din urmă, al ruinei, atât pentru ei, cât şi pentru ţara lor. În timp ce vorbeam, câţiva dintre colegii mei diplojnaţi americani păreau mâhniţi. Însărcinatul nostru cu afaceri, persoana cu cel mai înalt rang în ambasadă, a considerat

declaraţiile mele prea dure şi mi-a spus cu francheţe: „Acum va trebui să curăţăm mizeria pe care ai lăsat-o în urmă". Nu am încercat să mă scuz şi asistenta mea executivă, Stuart Jones, a arătat că verificase ea însăşi declaraţia. Diferenţa – cred – nu venea din cuvinte, ci din forţa cu care le exprimasem, începeam să-mi descopăr puterea propriei voci.

În anii care au trecut de atunci, am încercat să o înştiinţez pe Suu că nu e niciodată departe de gândurile mele. În 1999, Michael Aris s-a îmbolnăvit de cancer. Am făcut apel la autorităţile birmaneze pentru a-i permite să-şi viziteze soţia înainte de a muri. Cererea a fost respinsă. Aung San Suu Kyi nu îndrăzneşte nici acum să-şi părăsească ţara, pentru că ştie că nu i s-ar mai permite să revină. Se foloseşte de c-Sete video pentru a-şi transmite mesajele lunii. Am văzut multe dintre ele de-a lungul anilor şi întotdeauna le studiez pentru indicii. Pe măsură ce timpul s-a scurs, a devenit evident că stresul începe să-şi pună amprenta asupra ei, dar vocea Şi mesajele sale sunt la fel de puternice ca oricând.

E neobişnuit să consideri prieten o persoană pe care ai întâlnit-o °ar o dată. Ştiu însă că ea este prietena mea şi am motive să cred la şi ea simte acelaşi lucru.

U CÂTEVA MINUTE înainte de ora 15, pe 24 februarie 1996, un 01 a informat centrul de control din Cuba că, alături de alte două

Plrat ale, intenţiona să continue zborul cu un avion civil american armat la sud de paralela 24, cam la jumătatea distanţei dintre

Florida şi Cuba. Centrul de control l-a avertizat să nu o facă pentru că zona de la sud de paralelă era „activă şi periculoasă". Pilotul José Basulto, a răspuns mândru: „Ştim că ne punem în pericol de fiecare dată când traversăm zona de la sud de paralela 24, dar suntem dispuşi să o facem în calitatea noastră de cubanezi liberi" Cele trei avioane şi-au menţinut cursul.

În jurul ore 15.10, radarul Vămii americane a detectat în aer două avioane de vânătoare cubaneze MIG la nord de Havana. Zece minute mai târziu, unul dintre piloţii MIG-urilor a raportat Turnului de Control din Havana: „În regulă, am contact vizual cu ţinta. E un avion mic… alb cu albastru". După câteva secunde, a adăugat: „Îi avem în vizor. Daţi-ne autorizaţia… este un Cessna 337".

Turnul de control: „Aveţi autorizaţia de a-l distruge”.
MIG 29: „Deschid focul”.
Turnul de control: „Sunteţi autorizaţi”. f, v
MIG 29: „Prima lansată. L-am lovit! *Cojones1*! L-am lovit! *Cojones*! L-am spart!”
MIG 23: „Ăsta nu ne va mai face probleme”.
I: Turnul de control: „Felicitări”. \\:
…Câteva minute s-au scurs.
fi
MIG 29: „Am stabilit contactul vizual cu un alt avion”.
Turnul de control: „Aveţi autorizaţia să-l distrugeţi”.
MIG 29: „E distrus şi al doilea! L-am distrus şi pe al doilea! Pentru patrie sau moarte! L-am distrus şi pe al doilea!”

La mii de metri sub ei, în apele internaţionale, pasagerii unui vas norvegian de croazieră şi echipajul unui vas american de pes cuit erau martorii îngroziţi ai acestor crime de pe cer.

Era sâmbătă; mă aflam la New York când am fost sunată de centrul de operaţiuni al Departamentului de Stat. Mi s-a spus *e* două avioane americane aparţinând unui grup de exilaţi cubane stabiliţi la Miami fuseseră doborâte de forţele armate ale lui Cast>

…< pe

1 Cuvânt spaniol se traduce prin „testicule”, dar care are şi sensul de „curaj cele mai multe ori este utilizat în sens peiorativ (n.tr.).

patru bărbaţi, trei cetăţeni americani şi un rezident legal, au murit.1 el de-al treilea avion se întorsese în siguranţă.

În dimineaţa următoare, ziarele au spus povestea ceva mai completă. La bordul celor două Cessna condamnate se aflaseră patru membri ai Fraţilor Salvării. Fondată în 1991, organizaţia trimitea avioane uşoare între Statele Unite şi Cuba, în căutarea cubanezilor care părăseau insula pe plute. Era un grup umanitar cu o agendă politică. Cel puţin de două ori până în februarie 1996, piloţii săi zburaseră deasupra Havanei pentru a arunca manifeste anti-Castro.

josă Basulto, liderul grupului şi pilotul avionului care se întorsese, era cercetat de FAA2 în legătură cu survolarea ilegală a teritoriului cubanez în iulie trecut. Lăsând la o parte toată istoria grupului, Departamentul de Stat a afirmat că incidentul avusese loc în spaţiul aerian internaţional. Oficialii de la Havana nu erau de acord.

Lumea aştepta să vadă cum aveam să reacţionăm.

Înainte chiar de a termina de citit ziarele, am telefonat la Washington. Era rândul meu să prezidez Consiliul de Securitate şi am decis să convoc o sesiune de urgenţă. Era necesar să stabilim adevărul înainte de a-i da posibilitatea lui Castro să mascheze faptele. Foarte rapid am făcut aranjamentele pentru ca un grup de experţi tehnici să fie trimişi cu avionul la New York, pentru a-i prezenta Consiliului exact unde, când şi cum avusese loc incidentul. Dovezile preliminare furnizate de radar, de martori şi de resturile avioanelor susţineau poziţia Statelor Unite. Le-am furnizat colegilor mei o desfăşurare cronologică a evenimentelor şi le-am prezentat proiectul unei declaraţii prezidenţiale care condamna uciderile şi cerea o investigaţie a Organizaţiei Internaţionale pentru Aviaţie Civilă (OIAC).

Pe parcursul şedinţei informale de a doua zi, ambasadorul chinez a sugerat să aşteptăm sosirea ministrului de Externe cubanez pentru a ne prezenta poziţia guvernului său. Ministrul de Exerne fusese în Europa când incidentul avusese loc şi ulterior urase spre México City. Era vina sa că nu se afla acolo. Diploatul chinez a spus apoi că nu putea fi de acord cu declaraţia – V1 letimele erau Pablo Morales, Carlos Costa, Mario de la Pena şi Armando

Jandrelr.

eral Aviation Agency (n. O.R.)!

care trebuia aprobată de toţi membrii – întrucât nu primise \r.

Instrucţiuni de la Beijing.

Chinezii şi instrucţiunile lor reprezentau o frustrare perpetua E adevărat că aveau de-a face cu o diferenţă de fus orar de douăsprezece ore şi că, dat fiind regimul comunist, delegaţia lor la Naţi unde Unite era strict controlată, dar în unele cazuri voiau pur $ simplu să tragă de timp. Am spus că urma să luăm o pauză şi să ne reunim la ora 23.00, suficient timp pentru ca instrucţiunile să le par.

vină. Când am revenit, ambasadorul chinez a spus că nu primise nimic încă, în mod evident spetind ca în felul ăsta ceilalţi ambasadori obosiţi şi iritaţi, să sprijine o amânare. Nu aveam de gând să permit asta. Am spus: „Poate că ar trebui să transformăm această declaraţie într-o rezoluţie şi să o votăm oficial”. Instantaneu şi miraculos, instrucţiunile chinezului s-au materializat, fiind de acord cu declaraţia prezidenţială. Chinezii au cerut numai să fiu de acord ca ambasadorul Cubei la ONU să facă şi el o declaraţie. Nu aveam nimic împotrivă.

Simţind că îmi reţinusem colegii prea mult, am fost dispusă şi eu să renunţ la declaraţia mea ca reprezentant permanent al Americii şi am citit numai declaraţia prezidenţială de condamnare.

Era deja 3.30 când cubanezul şi-a terminat diatribele violent antiamericane. Am ascultat cum eram chiar eu denunţată ca mincinoasă capitalistă uneltitoare, dar nu am putut răspunde pentru că renunţasem la dreptul de a vorbi ca reprezentantă a propriei mele ţări.

În cele din urmă, protocolul ONU mi-a dat posibilitatea să reacţionez, deşi cu miere, nu cu venin. Când preşedintelui Consiliului i se adresează cuvinte de felicitare de către un alt ambasador, câteva rânduri scrise de echipa ONU direcţionează răspunsul potrivit. Când acuzatorul meu a terminat, sala a fost învăluită în tăcere. Am privit în jos, la replica scrisă şi am spus: „Îi mulţumesc reprezentantului cubanez pentru declaraţia sa şi pentru cuvintele amabile pe care mi le-a adresat". Membrii Consiliului care nu adormiseră au râs la această bizară scenă de teatru şi apoi am plecat cu toţii la culcare.

Declaraţia prezidenţială a contat deoarece, subscriind oficial la ea, Consiliul afirma că acţiunile cubaneze reprezentaseră o crimă Caracterul ostentativ al crimei a devenit şi mai evident a doua z>De la Washington am primit hărţile radar ale serviciului vama

are arătau că avioanele fuseseră doborâte la o distanţă considerabilă ore nord faţă de limitele teritoriale ale Cubei. Am primit, de asemenea, transcrieri ale conversaţiilor între cei doi piloţi ai MIG-urilor şi el, ntrolul de la sol din Havana, înainte şi după doborâre. În timp ce le citeam, furia mea a crescut, în mod evident, piloţii MIG-urilor ctiuseră că distrug avioane civile şi, cu toate acestea, nu au făcut niciun efort de a-i avertiza pe Fraţi prin stabilirea unui contact radio, înclinându-şi aripile sau încercând să-i escorteze într-o direcţie diferită. Pur şi simplu au doborât avioanele cu sadism.

Madeleine Albright a rupt gura târgului în acest costum.

Nu credeam că era nevoie de prea mult testosteron pentru a de

°rî cu rachete avioane neînarmate. I-am spus lui Jamie Rubin:

„Nu *cred* că au *cojones*; cred că sunt nişte laşi". După ce vocabulaul meu a fost verificat de Elaine Shocas, supervizorul ieşirilor ce în public, am făcut o declaraţie care nu ar fi fost acceptată nici

— o mie de ani de către Departamentul de Stat, dacă ar fi fost înaată acestuia dinainte. După ce am descris faptele, am făcut refee la

transcrierea conversaţiilor şi am spus: „Am fost uimită de bucuria acestor piloţi atunci când au comis cu sânge rece o Sincer, aici nu e vorba de *cojones*. E vorba de laşitate".

În sală, toată lumea a rămas cu gura căscată. CNN transmises conferinţa de presă, dar rezumatul realizat de reporterul Richarri Roth a mai pierdut câte ceva la traducere: „Doamna ambasade Albright a spus, remarcând utilizarea unei vulgarităţi că «aici nu e vorba de acea vulgaritate, ci de laşitate»".

Lipsa mea de diplomaţie a zgândărit cuibul de viespi al criticil Or din partea experţilor pe probleme latino-americane, inclusiv din partea prietenului meu Diego Ama, reprezentantul permanent al Venezuelei Arria a declarat presei: „Nu aş pronunţa acel cuvânt, nici măcar la ferma mea". Mai târziu Arria s-a arătat mai flexibil, poate datorită unui ghiont al soţiei sale. Dimpotrivă, comentariile mele au generat un sprijin larg din partea cetăţenilor americani, inclusiv din partea comunităţii de exilaţi din Miami. Ca urmare, mi s-a cerut să reprezint administraţia la slujba memorială organizată la Miami pentru Fraţii morţi.

Oficialii de la Casa Albă m-au sfătuit să mă îmbrac conservator şi să menţin o mină sobră. „E o comunitate în doliu", mi s-a spus.

Am început să bănuiesc că nu avea să fie un eveniment obişnuit atunci când am rămas blocaţi în trafic pe drumul dinspre aeroportul din Miami. Văzusem multe steaguri americane şi cubaneze la geamurile maşinilor şi ni s-a spus că stadionul Orange Bowl era înţesat de lume. În timp ce îi priveam pe oamenii din celelalte maşini, am observat că şi ei mă priveau pe mine. Apoi au început să coboare din vehicule, să vină spre noi, zâmbind, făcându-ne cu mâna, bătând cu mâinile pe capote şi strigând: „*señora Cojones*!" („Doamna *Cojones*!").

În cele din urmă am ajuns la Orange Bowl şi am intrat în birourile stadionului pentru a ne întâlni cu familiile victimelor. Oamenii erau disperaţi şi spuneau că Fraţii nu doriseră decât să-şi ajute compatrioţii. Echipa mea de securitate dorea să mă conducă în stadion, dar tatăl uneia dintre victime m-a întrebat dacă puteam merge alături de el. Bineînţeles că am acceptat. Am fost luată la braţ de acel domn respectabil, am traversat tunelul folosit de obicei de echip3 Miami Dolphins şi am ieşit pe teren.

Am fost întâmpinaţi de o hărmălaie incredibilă. M-am forţat la început să aud ce scanda mulţimea. Apoi am înţeles., *JLiberta*".

a, jeleine" „*Jibertad*, Madeleine", din nou şi din nou. Programul jeepul şi am ascultat mărturiile şi omagiile celor care îi iubiseră

& *cei* decedaţi. M-am apropiat de microfon. Ţelul meu era unul iut>lu'. Voiam să dau asigurări publicului că nu aveam să-i permitem lui Castro să evite responsabilitatea, dar voiam şi să calmez j-jce acţiune care ar putea provoca alte violenţe.

pentru că nu mai vorbisem niciodată pe un stadion, nu eram pregătită pentru ecou. Cuvintele care mi-au ieşit pe gură s-au întors la mine câteva secunde mai târziu. Asta m-a făcut să vorbesc mai lent, ceea ce nu însemna decât că vorbele aveau nevoie de ceva mai mult timp pentru a se întoarce. Jamie Rubin, care stătea chiar lângă podium, îmi tot făcea semne să vorbesc mai repede.

Am făcut tot ce am putut pentru a transmite un mesaj pe care îl consideram important. Nu ştiu cum, dar trebuie să fi fost auzită, fiindcă aproape fiecare propoziţie era primită cu aplauze şi cu bătăi din picioare, inclusiv încheierea: „Eroarea pe care tiranii o fac este aceasta: confundă puterea de a controla armate cu aceea de a stăpâni spiritul uman. Castro nu a putut controla spiritele celor patru oameni pe care astăzi îi onorăm. Nu poate opri evoluţia spre democraţie, tot mai vizibilă pe întregul glob. [Şi] nu se poate opune puterii iubirii şi dragostei de libertate, prezente chiar acum în acest stadion".

În săptămânile următoare, războiul vorbelor între Cuba şi Statele Unite a continuat. Cubanezii i-au acuzat pe Fraţi de terorism. Au invocat amintirea invaziei din 1961, din Bay of Pigs, în 1961, şi au vorbit despre cei treizeci şi şapte de ani de agresiuni ale yankeilor.

Au continuat să citeze „fapte" – deja contrazise – despre unde şi când avuseseră loc tragediile. Nici până în zilele noastre oficialii cubanezi nu au exprimat niciun regret faţă de pierderea de vieţi omeneşi, nici nu au recunoscut vreo greşeală sau o încălcare a legii.

În iulie OIAC şi-a încheiat investigaţiile, sprijinind poziţia ameftcană. Fără a fi descurajaţi de tragedie, Fraţii au continuat să boare în următorii şapte ani. Între timp termenul *cojones* a dobândit o existenţă de sine stătătoare, în Miami a apărut pe abţibildurile

Pentru bara de protecţie. Tony Lake spunea că îi venea să stea pl

lor peste picior de fiecare dată când se făcea vreo referire la acest cuvânt. Preşedintele Clinton a făcut observaţia că era „probabil cea mai eficientă replică din toată politica externă a administraţiei".

PE MĂSURĂ CE POZIŢIA MEA la ONU se consolida, eram mmt

mai dornică să iau inițiative, în 1996 am făcut acest lucru încercuit] să previn realegerea lui Boutros-Ghali pentru un al doilea mandat de cinci ani ca Secretar General. Lună după lună, divergențele noastre cu Secretarul General crescuseră, în Somalia, Boutros-Ghali fusese primul care îmbrățișase și ultimul care abandonase strategia eșuată de confruntare cu Ăidid. În cazul Rwandei, fusese liber în perioada premergătoare genocidului, o neglijență pe care nu a recunoscut-o niciodată, în Bosnia, insistența sa asupra sistemului cheii duble și denunțarea conflictului ca un „război al bogaților" fuseseră inacceptabile. Era, de asemenea, de hipersensibil în ceea ce privea statutul său și considera că activitățile administrative nu erau demne de el.1 Cu trecerea timpului, a devenit tot mai critic la adresa Americii, ceea ce poate îi aducea avantaje în alte zone, dar îngreuna și mai mult pentru mine obținerea sprijinului în Congres pentru Națiunile Unite.

Ăsta conta pentru că, dată fiind preponderența republicanilor în Congres, orice chestiune legată de ONU se transforma într-o luptă și Secretarul General însuși devenise foarte activ. A insistat că îi va convinge pe membrii legislativului vorbindu-le personal, dar nu a făcut decât să înrăutățească lucrurile de fiecare dată când a încercat. Manierele sale „imperiale" nu erau văzute foarte bine și oponenții noștri cei mai acerbi nu doreau să-l asculte pentru că le plăcea prea mult să atace ONU. Candidatul republican la președinție – Bob Dole – obținea întotdeauna aplauze când făcea glume pe seama liderului ONU, al cărui nume îl pronunța lent și batjocoritor.

Regretam toate astea, întrucât în plan personal îi prețuiam deopotrivă pe Secretarul General și pe soția sa, Leia – un caracter puternic»

1 înainte să ajung la New York, predecesorul meu imediat la Națiunile Unite, a111" basadorul Edward Perkins, l-a descris într-un memorandum pe diplomatul egiptea1 ca fiind „vanitos, capricios și impulsiv", cu „un stil de muncă și o conduită care a° făcut ca moralul în cadrul Secretariatului să scadă la un nivel fără precedent".

re intrase odată într-o încăpere ticsită cu înalți oficiali, remarcând sarcasm: „Oh! Un harem de bărbați". Cu Boutros-Ghali am avut

Joseori discuții aprinse la cină, inclusiv una în 1995, când mi-a poestit o istorioară despre un clarvăzător nigerian care îl vizitase și îi pusese: „Văd o femeie și te va înșela. Numele ei este Madeleine".

Am râs amândoi.

Când fusese ales în 1991, Secretarul General promisese să nu accepte decât un singur mandat. Acum, asemenea unor politicieni americani care promit acelaşi lucru numai pentru a cere realegerea mai târziu, se pregătea să candideze din nou, călătorind peste tot şi împărţind numiri în funcţii cu îndemânarea şi grija unui strângător de voturi în vechea Tammany Hali1 din New York.

Activismul său însemna că trebuia să decid dacă alegeam să nu fac nimic şi să-i permit astfel să fie nominalizat pentru un al doilea mandat sau dacă urma să iau radicala măsura de a-l bloca.

Am ajuns la concluzia că Secretarul General trebuia să plece, dacă doream o îmbunătăţire a relaţiilor dintre Statele Unite şi ONU.

Acest lucru echivala cu o luptă. De la bun început aveam un avantaj. Dacă nu votam pentru el, nu putea câştiga. Un Secretar General trebuia să primească votul fiecăruia dintre cei cinci membri permanenţi ai Consiliului de Securitate. Chiar şi aşa, riscurile nu lipseau.

Franţa, un alt membru permanent, avea să ni se opună; urma să fim acuzaţi de unilateralism; sumele pe care le datoram Naţiunilor Unite urmau să ne fie reproşate. Era improbabil că Boutros-Ghali s-ar fi retras voluntar şi era întotdeauna posibil ca, atunci când spiritele se vor fi calmat, să ne pomenim cu cineva şi mai rău.

În timpul unor deplasări la Washington, le-am explicat raţionamentul meu lui Christopher şi lui Lake. Amândoi aveau întrebări, dar şi mai multe nemulţumiri legate de Secretarul General, în timpul unui zbor către Bosnia, în ianuarie 1996, am ridicat problema într-o discuţie cu preşedintele, care s-a declarat de acord.

Christopher m-a rugat să-mi pun argumentele pe hârtie. Memonuurnul care a rezultat expunea raţionamentul aflat la baza încercaru de a forţa o schimbare şi discuta posibilele opţiuni, inclusiv i puire folosită pentru şedinţele democraţilor din New York. A devenit un simbol aranlamentelor politice (n. O.R.).

candidatul meu preferat, Kofi Annan din Ghana – un funcţionar rje carieră al Naţiunilor Unite, cu o mare experienţă în cele mai dificâie funcţii. Annan se aflase în avanposturile luptei de profesionalizare a activităţii ONU de menţinere a păcii şi, spre deosebire de coleg}; săi birocraţi, nu a încercat să evite responsabilitatea eşecurilor. Fiuj unui şef de trib, părea să se fi născut pentru a conduce. Deşi nu era fizic un

om impunător, se comporta într-un mod care impunea respect. Vorbea calm, cu o voce ritmată şi într-o manieră atrăgătoare o schimbare bine venită faţă de austerul Boutros-Ghali. Conta şi faptul că era african, deoarece Boutros-Ghali fusese ales ca un reprezentant al Africii şi ar fi argumentat că efortul nostru de a-l înlocui era un afront adus întregului continent. Kofi Annan putea vorbi, de asemenea, şi limba lui Molière suficient de bine pentru a evita o descalificare imediată din partea francezilor. Am avertizat însă că nu ar trebui să ne exprimăm sprijinul pentru niciunul dintre candidaţi până aproape de sfârşitul cursei. Ştiam că unii aveau să fie supăraţi pe noi şi nu voiam să-şi verse furia pe Annan.

Luni întregi ne-am păstrat decizia secretă, în timp ce Christopher încerca să-l convingă pe Secretarul General să cedeze cu eleganţă şi să accepte o prelungire cu un an a mandatului, până când va împlini şaptezeci şi cinci de ani. Boutros-Ghali insista pentru cel puţin o jumătate de mandat – doi ani şi jumătate. Preşedintele egiptean Mubarak a încercat să medieze divergenţele, dar nu a reuşit, între timp, Secretarul General îşi continua campania.

La mijlocul lui iunie, Warren Christopher a decis să lase să transpire poziţia noastră faţă de ziarul *New York Times*. Câteva motive întemeiate justificau decizia de a face totul public, dar am eşuat în a ne coordona pe plan diplomatic. Am auzit despre decizie în timp ce călătoream cu maşina de la San Diego la Los Angeles.

„Motivele opoziţiei faţa de B.B.G. [Boutros Boutros-Ghali – n.tr.] sunt convingi" toare şi substanţiale pe plan legislativ şi politic. Nu este angajat – sau capabil să le ducă până la capăt – faţa de obiectivele noastre urgente de reformă. Blocarea celul de-al doilea mandat al său ne va îmbunătăţi semnificativ şansele de a obţine fon" duri din partea Congresului, de a ne plăti arieratele şi de a ne îndeplini obligaţi" 6 în viitor, în cele din urmă, posibilitatea de a înregistra în viitor un consens interj care să sprijine acţiunile ONU vor fi mult îmbunătăţite de ieşirea sa de pe scenă Memorandum al autoarei către preşedinte, martie 1996.

diam *că* trebuia să le dau de ştire colegilor mei din Consiliul de Securitate, care aveau să fie furioşi că nu fuseseră consultaţi. Telefonul meu mobil avea unele probleme, aşa că am găsit un telefon public în faţa unui restaurant numit Bubba's Hundred Sandwiches1.

— Încând în grabă, am răspândit ştirea. După cum intuisem,

ceilalţi artibasadori nu erau prea bucuroşi.

Campania noastră, începută nefericit, s-a poticnit din nou foarte rapid-Sperasem să convingem Organizaţia pentru Unitatea Africană (OUA) să nu sprijine un anumit candidat, dar aşteptasem prea mult. La presiunile Franţei şi ale Egiptului, cele cincizeci şi trei de state africane şi-au declarat la reuniunea lor anuală sprijinul pentru omul faţă de care noi ne exprimasem opoziţia.

Ne-am intensificat campania, subliniind convingerea noastră că o schimbare la vârf avea să facă ONU mai eficientă. Am distribuit puncte de discuţie pentru eficientizarea întâlnirilor oficiale. Ne-am evidenţiat dorinţa de a găsi o alternativă calificată, în special din Africa. Deşi puţine guverne îl sprijineau cu entuziasm pe Secretarul General, existau şi mai puţine dispuse să ni se alăture în contestarea sa deschisă. Cele mai multe erau precaute, preferând expectativa, între timp, Boutros-Ghali nu părea să renunţe. Consilierii l-au asigurat că motivele noastre erau de ordin politic şi că atitudinea noastră se va modifica după alegerile din noiembrie, întotdeauna încăpăţânat, a refuzat să ia în consideraţie numeroasele planuri pe care i le-am prezentat pentru a-l convinge să plece într-o manieră demnă, în diferite momente am propus ca Secretarul General să fie numit de Curtea Internaţională de Justiţie, să devină preşedinte al Grupului Francofon (o funcţie pe care până la urmă şi-a asumat-o) sau să-i fie oferit rolul de Secretar General Onorific, cu un birou şi funcţii ceremoniale. Doream foarte mult să evit o confruntare personală, dar nici nu intenţionam să pierd această bătălie.

În octombrie am avut o altă cină de lucru cu Boutros-Ghali la eşedinţa sa. A început prin a-mi spune că nu avea resentimente.

„Int în politică de mult timp", a spus „şi ştiu că cineva se poate la la vârf sau căzut la pământ fără a afla vreodată adevăratele

Cele o sută de sandvişuri ale lui Bubba" (n.tr.).

motive". A prezis lucruri rele pentru Naţiunile Unite şi a spus ca succesorul său va trece prin momente dificile. I-am vorbit din nou despre dorinţa noastră de a-i aranja o ieşire demnă de pe scena ş, m-a întrebat dacă încercam să-i ofer bacşiş, să-l mituiesc. Am spUS) evident, că nu.

După aproape trei sferturi de oră, ne-am mutat în sala de masă.

Valetul ne-a adus două boluri aburinde cu supă de mazăre. Am luat o lingură şi a început să-mi fie foarte cald. În timp ce discutam

despre Irak şi Burundi, nu am spus nimic despre căldură, pentru ca pe Secretarul General nu părea să-l deranjeze, în orice caz, hotărâsem cu mult timp în urmă să nu fac comentarii despre temperatura unei camere, dat fiind faptul că era posibil să am un bufeu.

La desert, valetul mi-a adus un bileţel pe o tavă de argint. Scria, în franceză: „John Whitehead spune că totul va fi în regulă". Eram uimită. De ce era biletul scris în franceză? De ce mi-ar scrie Whitehead un bileţel – un prieten care conducea Asociaţia Naţiunilor Unite şi care locuia la câteva case mai jos? De unde ştia că mă întâlnesc cu Boutros? Gazda mea avea propriile sale întrebări. „E din partea echipei tale? Se tem că te voi otrăvi?" în acel moment, Leia s-a năpustit în încăpere exclamând: „Ce faceţi pe căldura asta? Probabil că vă coaceţi!"

Soţul ei a răspuns: „Mulţumesc lui Dumnezeu, am tot transpirat, dar Madeleine nu a spus nimic, aşa că am crezut că am un atac de cord şi nu voiam ca ea să ştie". Apoi le-am povestit de ce nu spusesem nimic despre căldură. Am râs cu toţii – amuzaţi şi stânjeniţi în acelaşi timp pentru că, după atâta vreme, eram încă prea timizi pentru a fi sinceri chiar şi când era vorba de ceva atât de simplu. Până la sfârşit, tot nu am reuşit să comunicăm. Ulterior, l-am întâlnit pe Whitehead şi l-am întrebat în legătură cu bileţelul. Mi-a spus că se întâlnise cu Leia la o petrecere şi că ea interpretase greşit ceea ce u spusese. Trebuie că nota era adresată de ea soţului ei şi îmi fusese dată de valet din greşeală. M-am întrebat ce şi-au spus după aceea Leia şi Boutros.

Deşi insistam în faţa lumii că Boutros-Ghali nu avea să câştig6 posibilele variante ezitau să iasă la suprafaţă, în acelaşi timp, bâtalia de imagine nu decurgea prea bine. La Naţiunile Unite, Secretară

— ejieral, pregătit de luptă, juca rolul unei persoane discriminate de Cranul înglodat în datorii. Presa internaţională ne ataca şi acelaşi lucru îl făceau criticii de acasă. Logica propriei noastre strategii ne „piedica să ne definim opţiunea în termeni mai atrăgători: charis" aticul Kofi Annan împotriva aristocraticului Boutros-Ghali.

Curând am început să aud murmure în interiorul guvernului nostru despre „mizeria în care ne băgasem", într-o zi, la New York, am avut un meci de strigăte cu Tony Lake într-una dintre camerele mai retrase ale reşedinţei mele de la Waldorf. Tony a spus că nu fusese niciodată sigur că a ne opune lui Boutros-Ghali era o decizie corectă şi că acum eram pe cont propriu. Am contraatacat replicând că alesesem drumul cel bun, chiar dacă era mai dificil, şi că ar trebui să ne apucăm

de altceva dacă nu eram pregătiţi să facem faţă unor critici. Cearta a fost atât de intensă, încât Richard Clarke şi Michael Sheehan de la CSN şi Elaine Shocas din echipa mea – nici ei nişte sfinţi – au părăsit încăperea pentru a ne lăsa să facem schimb de „amabilităţi" în particular. Mai târziu în acea noapte, pentru a mă calma, am croşetat două căciulite roşii în formă de tomate pentru nepoţii mei David şi Jack, ultimul abia venit pe lume.

Toamna lui 1996 a fost marcată în mare parte de campania noastră de realegere a lui Bill Clinton şi de cea de a nu-l realege pe Boutros-Ghali. Pentru a calma tensiunile din jurul ambelor campanii, am făcut un pariu cu vecinul meu din Consiliul de Securitate, Joseph Legwaila, reprezentantul permanent al Botswanei. În timpul Convenţiei Democrate, vicepreşedintele Gore glumise în legătură cu intenţia sa de a dansa macarena, un dans latino. Aşa că am pariat cu Legwaila că aveam să dansez cu el macarena în sala Consiliului de Securitate, dacă democraţii câşti8 au alegerile. Cu prima ocazie pe care am avut-o după victoria chipei Clinton-Gore, Joe şi cu mine am dansat. De vreme ce perecusem mult timp forţându-le mâna, cred că ambasadorii au fost Cântaţi să mă vadă încercând – măcar pentru câteva clipe – să-mi îez diverse părţi ale propriului corp.

e măsură ce confruntarea se apropia, echipa mea din New York lot mai extenuată din cauza întâlnirilor cu toate celelalte delegaţii, efoanelor date, a strategiilor construite, a numărării voturilor. Din păcate, numărătoarea voturilor celor din Consiliul de Securitate car aveau să fie de partea noastră s-a dovedit a fi o sarcină foarte uşoara

Pe 19 noiembrie m-am opus unei rezoluţii care i-ar fi oferit Secretarului General un al doilea mandat. Votul final a fost 14 la i împotriva noastră. Confruntarea pe care dorisem să o evităm ei acum publică şi se părea că eram izolaţi. Nu mă bucuram, dar vedeam aparenta înfrângere ca pe un punct de cotitură. Da, primisem o lovitură, dar eram încă în picioare – şi arătasem că realegerea pre.

şedinţelul nu ne diminuase hotărârea de a alege un alt Secretar General. Dacă Boutros-Ghali crezuse că vom ceda în ultima clipă, se înşelase. Mai mult, cea mai mare parte a sprijinului internaţional de care părea să se bucure era superficial. Vetoul nostru a oferit acoperire diplomatică pentru multe ţări care înţeleseseră validitatea argumentelor noastre şi care erau acum dispuse să se orienteze spre „un cal mai puţin obosit".

Preşedintele etiopian Meles Zenawi i-a scris omologului său camerunez Paul Biya, care îndeplinea şi funcţia de lider al OUA, solicitându-i să găsească o alternativă africană. Sprijinul lui Biya pentru actualul deţinător al funcţiei fusese întotdeauna parţial. Prioritatea sa era să se asigure că funcţia îi va fi atribuită unui african, în curând, părea că întregul New York era implicat în discuţii neoficiale cu delegaţiile africane, în încercarea de a găsi candidaţi capabili să conducă o imensă organizaţie şi care îndeplineau condiţiile Statelor Unite (să fie în favoarea reformei), ale Franţei (să vorbească franceza curent) şi ale Chinei (să nu aibă nicio legătură cu Taiwanul). În cele din urmă, a doua zi după Ziua Recunoştinţei, Biya a făcut publică o scrisoare în care îi elibera pe membrii Organizaţiei Unităţii Africane de obligaţia de a-l sprijini pe Secretarul General.

Odată Boutros-Ghali înfrânt, participam aproape continuu ia în „tâlniri, descurajând sprijinul pentru candidaţii asupra cărora aveam îndoieli şi promovându-l discret pe Kofi Annan. Eram ajutată şi e faptul că Annan era de departe cea mai calificată persoană. Nimerii indiferent de continent, nu avea mai multe cunoştinţe şi nu era m» 1 bine pregătit. Francezii au refuzat să cedeze până în ultima clipâl pentru a ne face să transpirăm, dar şi pentru a câştiga sprijii" 1 nostru pentru numirea în postul lui Annan a unui francez, în

jjn urmă, pe 13 decembrie, Consiliul de Securitate l-a numit în unanimitate pe Annan ca al şaptelea Secretar General al Organizaţiei Naţiunilor Unite.

Decizia administraţiei de înlocuire a lui Boutros-Ghali avea să se dovedească justificată în anii următori, în 1998, Congresul a fost de acord să plătească datoriile Statelor Unite, încurajând în acelaşi timp continuarea reformării ONU. Deşi nu aveam să fiu de acord cu Arman în toate problemele, s-a dovedit a fi un Secretar General popular, ingenios şi foarte activ, care în 2001 a obţinut unanimitatea când a candidat pentru un al doilea mandat şi când i-a fost acordat – lui şi Organizaţiei Naţiunilor Unite – Premiul Nobel pentru Pace.

În memoriile sale, „Neînvins", Boutros-Ghali dovedeşte aceeaşi atitudine pe care colegii săi au găsit-o supărătoare. Recunoaşte că a făcut, în cei cinci ani, cât s-a aflat la conducerea ONU, o singură greşeală, aceea de a-i permite Italiei să trimită trupe de menţinere a păcii în Somalia, în rest, tot ceea ce a mers prost e aruncat în spatele Statelor Unite şi Occidentului. A schiţat numeroase atacuri la adresa

mea, ceea ce e în regulă. Nu l-am mai văzut de atunci pe diplomatul egiptean, dar într-o zi am întâlnit-o din întâmplare, pe stradă, pe Leia. Nu prea ştiam ce să fac, dar imediat m-a îmbrăţişat spunându-mi: „Dragă, ne e atât de dor să te vedem!" în timpul anilor petrecuţi la New York, am învăţat multe despre diplomaţie de la Secretarul General Boutros-Ghali. Cred că aş fi putut învăţa mult mai multe de la soţia sa.

°utros-Ghali a afirmat că începusem acest proces deoarece eram în plină câmpie pentru funcţia de Secretar de Stat. Acest lucru nu este adevărat. Abia spre TSit cele două chestiuni au devenit interconectate. Ştiam că s-ar fi spus: „Nu ale duce lucrurile la bun sfârşit", dacă eşuam în această foarte importanta con

— Bineînţeles, o dată ce am fost desemnată, lucrurile au devenit simple. Cine se putea opune viitorului Secretar de Stat?

— Li – vi. – i. if. î"; 0 – If» *jf i*"! k

— D, *it* îi „<f < X >, >. i <* < f, r >. i în V. \! u >în >a >; fi)!-i „" un, 1 * „> l t *x* „— al 4. –, i", „t,» i, n – " ilce. * fi î; i H.

I „j p i 1, 11. O j. j, <, S e i j

} – /J – …".»! îi – „f

PARTEA A TREIA

Doamna Secretar de Stat

? o! Cu, (\ t-fcif-l >. îs t ar u*

«*t*p, mi…» îi – i, j: – îţi 3, i-l fi). – *4 w>i îi* i, 4 * *mii h* /not

— Hi1". 1 AV i.» J…

h «V.»

I e o, îi

11 l'l) o l i. o

(V a-…] i y

„J JfU, l „f., J

— L»

Ar? în – /… n. h a n fcO

ab imi Oî>. nii: B

CAPITOLU. L. XIV

„Vraau să fii Secretarul *mm* de Stat".

„BĂIEŢII SUNT CATATONICI", relata Tom Oliphant. „Nu au crezut niciodată că acest lucru avea să se întâmple. Jumătate din oraşul Washington este în stare de şoc". Era după-amiaza zilei de 5 decembrie 1996 şi primeam o mulţime de mesaje de felicitare de la colegi şi prieteni apropiaţi precum Tom, un editorialist de la *Boston Globe*.

„Șocul" fusese provocat de decizia președintelui Clinton de a mă numi în funcția de Secretar de Stat.

Evenimentele ce au condus la acest moment au fost influențate de tradițiile specifice Washingtonului, în timp ce de la candidații în alegeri se așteaptă să intre într-o competiție feroce pentru funcțiile vizate, etalându-și virtuțile și luându-și în derâdere oponenții, candidaților la posturile în Cabinet le este „alocat" un rol pasiv, asemenea unei iubiri de modă veche. E considerat nepotrivit să te lauzi, să-i denigrezi pe alții sau să-ți manifești public interesul. Se cere screție. Despre campanie, nici nu poate fi vorba – sau cel puțin nu se recunoaște.

h cea mai mare parte a vieții mele, nu am considerat realistă Abilitatea de a conduce Departamentul de Stat. În timpul campaei pentru Dukakis, din 1988, presa a speculat că aș putea conducensiliui Securității Naționale, dacă am câștiga. Mă puteam imaa ca o coordonatoare din spatele scenei a strategiilor, dar nu într-un post atât de vizibil precum cel de Secretar de Stat. După acele alegeri de fiecare dată când eram prezentată ca o persoană care ar fi putut fi consilier pe probleme de securitate națională, răspundeam cu fra-a mea favorită pentru situațiile cu adevărat ipotetice: „Da, și dacă mama ar fi avut două roți, ar fi fost o bicicletă".

În orice caz, anii petrecuți la ONU îmi oferiseră o imensă expe, rienă practică și o doză copioasă de expunere publică. La sfârșitul lui 1994, când pentru scurt timp Secretarul de Stat Christopher a avut în vedere posibilitatea demisiei, adjunctul său, Strobe Talbott mi-a spus că aș putea fi una dintre opțiunile logice pentru a-i succeda. Astfel, ideea a prins pentru prima dată cu adevărat rădăcini în mintea mea. Christopher nu a demisionat atunci, dar cei mai mulți se așteptau ca doi ani mai târziu, la sfârșitul primului mandat al președintelui, să o facă.

Și în vreme ce termenul se apropia, senatorul de Vermont, Patrick Leahy, a petrecut o seară la New York încercând să mă convingă că aveam o șansă reală de a fi desemnată. Melanne Verveer, asistenta șefului de cabinet al Primei Doamne, m-a asigurat că șansele mele erau la fel de mari ca ale oricărui alt candidat. Judith Lichtman și Marcia Greenberger, lidere respectate ale unor organizații naționale feminine, m-au încurajat să încerc. Reporterii de televiziune și din presa scrisă mă sfătuiau în același sens, la fel și fostul secretar de presă

prezidenţial şi totodată editor al *Newsday*, Bill Moyers. Mă gândeam că ar fi o onoare şi o provocare incredibilă să-l ajut pe preşedinte să găsească modalitatea cea mai corectă de exercitare a influenţei americane într-o lume în schimbare. În consecinţă, atunci când şeful de Cabinet de la Casa Albă, Leon Panetta, a trecut în revistă planurile de viitor ale membrilor Cabinetului, am spus ceea ce până în acel moment nu credeam a fi în stare să spun: „Mi-ar plăcea să continui la Naţiunile Unite, dar aş fi „*e* asemenea interesată să devin Secretar de Stat".

În ziua realegerii preşedintelui, Christopher şi-a confirmat intenţia de a demisiona, în acel moment, speculaţiile legate de pos – bilul succesor atinseseră deja cote foarte înalte. Ghicirea identiWV persoanelor ce vor fi numite de preşedinte este un mod de petrece a timpului pe care întregul Washington îl savurează. Fiecare zi adu

DOAMNA SECRETAR DE STAT 29 1

că° Porţie de nume, comentarii şi zvonuri. Toată lumea participă alest joc irezistibil şi inutil în acelaşi timp, de vreme ce singurii cători care contează sunt preşedintele şi un mic cerc de consilieri.

În acea lună de noiembrie, zvonurile despre cine va fi Secretar de

«tat se concentrau asupra a cinci nume. Favoritul era liderul majorităţii în Senat, George Mitchell, al cărui succes în calitate de trimistelor sale abilităţi politice strălucirea politicii externe. Am primit pecial la procesul de pace din Irlanda de Nord adăugase formidabi e cea ce consideram a fi o trezire la realitate când unii dintre cei mai buni prieteni ai mei mi-au spus fără ocolişuri ce Secretar de Stat extraordinar ar fi Mitchell. Şi mai important, Tony Lake şi, posibil, Christopher se aflau printre cei care susţineau numirea lui Mitchell.

Richard Holbrooke era considerat a fi principalul rival al lui Mitchell. Fusese Asistent al Secretarului de Stat pentru Afaceri Est-Asiatice în timpul administraţiei Carter şi intrase în conflict cu CSN şi cu şeful meu, Zbig Brzezinski, în problema politicii faţă de China, în timpul campaniei prezidenţiale din 1988, în vreme ce eu îl consiliam pe Dukakis, Holbrooke făcea acelaşi lucru pentru Al Gore. Întotdeauna i-am respectat inteligenţa, atât de evidentă în timpul negocierilor de la Dayton, şi am încercat în numeroase ocazii să construiesc o relaţie bună cu el. Putea fi foarte şarmant şi, după evenimentele din Bosnia, am fost în general aliaţi în chestiunile de politică externă. Am descoperit că era genul de persoană pe care era bine să o ai de partea

ta într-o confruntare. Nu împărtășeam însă aceeași manieră de a trata lucrurile. Holbrooke era cunoscut pentru agresivitatea sa, o trăsătură ce stătea câteodată în calea unei diplomaţii eficiente, dar şi a relaţiilor personale.

Alţi doi candidaţi erau senatorul de Georgia, Sam unn, şi ambasadorul Tom Pickering. Nunn era respectat de cei mai mulţi pentru integritatea sa şi pentru cunoştinţele în materie de politică de apare> dar nu era personal apropiat de preşedintele Clinton şi i se este în probleme-cheie. Pickering era pe bună dreptate conside

unul dintre cei mai buni diplomaţi de carieră, dar era dezavantaie lipsa legăturilor politice. Un singur ofiţer de carieră în Serviciul

P ornatic (Larry Eagleburger) mai fusese numit Secretar de Stat, a numai pentru a duce la capăt mandatul lui James Baker. Nu era corect, dar şansele lui Pickering depindeau de eliminarea di cursă a candidaţilor mai puternici.

Cel din urmă nume de pe listă era al meu, de obicei precedat e cuvintele „o altă variantă" sau „un outsider". Deşi mă bucuram să fiu menţionată, nu aveam nicio posibilitate să-mi cântăresc şansele ştiam că preşedintele era de acord cu mine în chestiunile de bază s1 avea încredere în capacitatea mea de a transmite mesajele politici:

noastre externe în termeni diplomatici sau foarte fermi. Simţeam că mă vedea ca pe un bun jucător de echipă, dar nu ştiam dacă se va gândi măcar la mine pentru cea mai importantă funcţie din Cabinet Am fost încurajată când jurnalista de la *New York Times*, Elaine Sciolino, a întrebat Casa Albă dacă numele meu era luat în consideraţie şi purtătorul de cuvânt Mike McCurry a răspuns pozitiv, chipurile aceasta fiind chiar atitudinea preşedintelui.

Unii dintre cei mai influenţi „înţelepţi" ai Partidului Democrat m-au sfătuit de la bun început să nu-mi fac „campanie" pentru această funcţie. Mi-am zis „Hmmm!" Evident că nu aveam să mă apuc să confecţionez nasturi de campanie, dar mă îndoiam că George Mitchell şi Dick Holbrooke stăteau sfioşi acasă aşteptând să sune telefonul. Nu aveam nicio îndoială că aveau să facă tot ce puteau pentru a-şi activa reţeaua de suporteri şi prieteni pe care fiecare dintre ei şi-o crease.

Pentru bărbaţii din Washington, a te baza pe asemenea reţele este o a doua natură. Legăturile sunt create încă din liceu, din timpul colegiului său, mai târziu, în funcţiile subalterne din firmele de

avocatură sau pe Capitol Hill. Pe măsură ce carierele progresează, aceste reţele se extind. Prieteniile sunt cultivate la un pahar şi un trabuc, la un grătar, la meciurile echipei Redskins sau la o partidă de golf. Sunt schimbate favoruri pentru prieteni şi rude. Problemele sunt rezolvate şi înţelegerile sunt aranjate în conversaţii şi telefoane discrete, ferite de urechi nepoftite.

Femeile din Washington au şi ele propriile reţele, dar până de cu rând acestea au fost în primul rând sociale sau filantropice. Bărbaţii concentrau asupra puterii. Femeile asupra tuturor lucrurilor, mai pu™ asupra puterii, în anii ’60, acest lucru a început, foarte lent, să schimbe. Kay Graham, fosta directoare a ziarului *Washington P*°

ţo St deschizătoarea de drumuri. Jurnaliste de primă mână precum Greenfâeld, Helen Thomas şi Mary McGrory au dobândit o influent foarte puternică. Pamela Harriman s-a ridicat şi ea, mai întâi laturi de bărbaţii din viaţa ei, apoi prin propriile puteri, ca strângăgj-e de fonduri şi strateg politic, apoi ca ambasadoare în Franţa.

tot i™* mu-te femei erau alese în Congres sau numite în funcţii în arnura executivă ori judecătorească, în afara guvernului, femei line de hotărâre înfiinţau organizaţii pentru a influenţa politicile publice şi pentru a lărgi orizonturile dezbaterii politice şi intelectuale.

La începutul non-campaniei pentru Secretar de Stat, propria mea reţea era mica în comparaţie cu cele construite de Mitchell şi Holbrooke, dar includea câteva persoane isteţe şi hotărâte. Géraldine Ferraro, senatorii Leahy şi Mikulski, reprezentanta Barbara Kenelly şi Wendy Sherman, fost Asistent al Secretarului de Stat pentru Afaceri Legislative, au încercat să transmită tuturor un mesaj pozitiv legat de abilitatea mea de a conlucra cu Congresul. Jamie Rubin, care părăsise pentru un timp echipa mea pentru campania prezidenţială, continua să aibă grijă de interesele mele. În afară de asta, Elaine Shocas sorta zilnic datele primite din partea aliaţilor care strângeau informaţii, trimiteau sugestii şi „stingeau incendii”.1 Aveau excelente surse de informaţii, astfel încât eram de multe ori capabili să ne menţinem cu un pas înaintea tuturor. Spre exemplu, am aflat că una dintre taberele rivale era pe cale să le declare reporterilor că o femeie Secretar de Stat nu putea lucra eficient cu liderii arabi conservatori. I-am direcţional imediat pe reporteri spre diplomaţii

Printre aceştia se numărau Judith Lichtman, Marcia Greenberger, Sally Painter, nne Reingold, Susan Brophy, Elaine

Kamarck, Lula Rodríguez, Barbara Larkin, eg Donovan, Ertharin Cousin, Jean Dunn, Rachell Horowitz şi Tom Oliphant. De ei ftenea, o mulţime de persoane m-au consiliat şi au contactat oficiali importanţi în jumele meu: John Cooke, Ellen Malcolm, Marylouise Oates, Bob Shrum, Elaine nes, Irene Natividad, Kate Michelman, Eleanor Smeal, Patricia Ireland, Pat Reuss, Heidepriem, Carol Foreman, Sammie Moshenberg, Andrey Tayse Haynes.

Delgado Votaw, Nancy Zirkin, Elizabeth Bagley, Harriet Babbitt, Anne ei şi Michael Berman. Am aflat mai târziu şi despre eforturile de a-mi menţine se ’n cursa depuse de câţiva membri ai echipei prezidenţiale, de către vicepree] e. e şi de Prima Doamnă. Mulţi membri ai Senatului şi ai Camerei mi-au fost şi ei Or-Le mulţumesc tuturor şi îmi pare rău că nu-i pot nominaliza pe toţi.

arabi de la Naţiunile Unite, care au spus că afirmaţia era o insultcă sexul unei persoane nu era o problemă în diplomaţie.

Ştiam că cea mai mare parte a cercurilor de politică externă de l Washington şi New York erau divizate între Mitchell şi Holbroo-e Oricum, credeam că mă bucuram şi eu de un oarecare sprijin. Apo; doi membri ai reţelei mele au relatat că unul dintre cei mai apropii aţi consilieri ai preşedintelui era împotriva mea şi afirma că nu aveam nicio şansă să obţin slujba.

Ca să fiu sinceră, înţelegeam că Mitchell şi Holbrooke fuseseră în viaţa publică mult timp, că dispuneau de calificările necesare şi că aveau mulţi prieteni care doreau să-i vadă Secretari de Stat Eram însă tulburată de gradul în care femeile tindeau să mă susţină pe mine şi bărbaţii – cu rare excepţii – pe altcineva. Multe dintre suporterele mele erau convinse că opoziţia din partea bărbaţilor reprezenta un fel de discriminare, dar nu voiam să utilizez acest cuvânt. Credeam că era vorba despre o combinaţie de factori, inclusiv monopolul tradiţional al bărbaţilor asupra acestui post, de sentimentul că bărbaţii se simt mai confortabil alături de bărbaţi, dar şi de temeri – nefundamentate, speram – legate de calificările mele.

Problemele pe care le întâmpinam nu erau unice pentru mine: de fiecare dată „prima” femeie sau minoritate a avut de-a face cu ele.

Până când nu îţi duci slujba la bun sfârşit, nimeni nu crede că eşti în stare. Oricare ar fi fost cauza, rezultatul mă neliniştea.

Nu doream ca preşedintele să mă respingă pentru că cei care îl consiliau nu îşi puteau închipui o femeie Secretar de Stat. Pe de altă

parte, dacă mă desemna, voiam ca alegerea să fie făcuta pe baza meritelor mele şi nu datorită faptului că eram femeie, în orice caz, credeam fără nicio îndoială că nu aveam să fiu aleasă dacă numirea mea era transformată într-un test care să verifice angajanientul preşedintelui faţă de drepturile femeilor. Bill Clinton îşi dovedis ataşamentul faţă de această cauză de nenumărate ori şi nu de cir reacţionat favorabil la cei care îi sugerau că mai avea încă ceva' dovedit. Ca urmare a acestui fapt, aliaţii mei au îndemnat grup1" 1 feministe să acţioneze cu moderaţie şi au anulat planurile de a cula în numele meu o scrisoare printre membrele Congresului-Bi neînţeles că existau şi cei care puneau sub semnul îndoielii capacitatea mea de a mă ridica la nivelul cerinţelor. Unii spuneau ci formaţia mea era prea eurocentrică, în ciuda atribuţiilor globale Ce care le avusesem la ONU. Alţii îşi exprimau unele îndoieli le" *ale* de intelectul meu. În final, nu a fost nimeni mai dur cu mine

7

rjecât eu însămi. De multe ori asimilam criticile, mai ales atunci când descopeream un grăunte de adevăr în ele. Am fost cu adevărat furioasă pe mine pentru că îi spusesem jurnalistei Elaine Sciolino jv eu sunt prea inteligentă, dar muncesc foarte mult", un citat apărut cu litere mari în *New York Times*. Prietenii mi-au ţinut predici că un bărbat nu ar fi spus niciodată aşa ceva, deşi unul dintre motivele pentru care o declarasem era faptul că îl auzisem adeseori pe tata spunând acelaşi lucru despre el însuşi. Mă întrebam dacă bărbaţii vizaţi pentru funcţie aveau propriile lor temeri mute sau dacă îşi puneau sub semnul întrebării abilităţile în aceeaşi măsură ca mine.

Mi-am reamintit de aceste sentimente ani mai târziu, când am văzut-o pe Sandra Day O'Connor, judecătoare la Curtea Supremă, intervievată de Katie Couric de la NBC. Întrebată dacă s-a temut să devină prima judecătoare de la Curtea Supremă, O'Connor a răspuns: „Da, mă temeam că nu o să-mi fac treaba suficient de bine pentru a merita să spun «da» ofertei preşedintelui Reagan".

Au fost multe speculaţii legate de rolul Primei Doamne în alegerea mea. După Conferinţa de la Beijing, prietenia noastră a continuat să se aprofundeze. Când ne întâlneam, întotdeauna începeam cu discuţii pe teme de politică, pentru a găsi apoi subiecte personale, îmi plăcea să vorbesc despre fiicele mele şi ea discuta cu plăcere despre Chelsea.

În vara lui 1996 ne-am întâlnit la Praga, deşi ne aflam în călă

°rii oficiale separate. Hillary îşi construise o relaţie de prietenie cu Wavel în timpul vizitelor acestuia în America, aşa că eram un trio

Õrr>patibil. Preşedintele ceh ne-a primit în noua sa reşedinţă, în are abia se mutase. M-am oferit să-i arăt lui Hillary oraşul. Ne-am – linbat prin Piaţa Wenceslas împreună cu Havel, care ne-a arătat a conul unde stătuse în timpul Revoluţiei de Catifea. Am vizitat chiul Cimitir Evreiesc, ne-am plimbat cu barca pe râul Vltava, am rătăcit prin magazine pline de cristaluri şlefuite, animale fantastice de sticlă şi bijuterii vechi.

Unele dintre privelişti şi mirosuri au avut mai mult succes decât altele. Am dus-o la restaurantul din interiorul zidurilor castelului unde cu ani în urmă am stat împreună cu apropiaţii lui Havel. Arti hotărât că Hillary trebuia să guste mâncarea tipic cehă, în special fa" vorita mea – *zeii* – un fel de varză murată albă sau roşie. Când chelnerii au adus-o, am aruncat o privire şi am spus: „Porţiile sunt prea mici pentru a simţi cu adevărat acest fel de mâncare. Ne puteţi da, vă rog, mai mult?" Bucătarul s-a dezlănţuit şi, foarte rapid, două grămezi uriaşe erau puse în faţa noastră, deşi a devenit evident de la prima înghiţitură că nu era chiar felul favorit de mâncare al lui Hillary. Sunt convinsă că după aceea şi-a pierdut încrederea în gusturile mele culinare.

Nu era uşor să mergem pe stradă împreună cu Hillary, pentru că oamenii o opreau, dar am perseverat, chiar până la punctul de a ne plimba în timpul unei furtuni teribile, cu umbrelele date peste cap şi cu agenţii de la Serviciile Secrete încercând să ne convingă să intrăm în maşini, în timpul plimbărilor, discutam despre profesorii pe care îi avusesem la Wellesley şi despre transformările de la Casa Albă, în special despre echipa de politică externă. Deşi în acel moment numele meu fusese deja vehiculat ca posibil succesor al lui Christopher, nu am discutat niciodată direct despre acest lucru.

Singurele informaţii reale pe care le-am primit legate de influenţa lui Hillary asupra alegerii Secretarului de Stat mi-au parvenit la câteva luni după numirea mea, la un eveniment desfăşurat la Ambasada Americană din Barbados. Prima Doamnă se afla acolo, la fel şi preşedintele, în remarcile sale, preşedintele a spus lucruri flatante la adresa mea şi a citat sfatul lui Hillary în ceea ce priveşte desemnarea mea: „Numai dacă o alegi pe Madeleine, vei avea o persoană care îţi împărtăşeşte valorile, care este un apărător elocvent al politicii tale

externe şi care va face mândră orice fată".

ÎNTR-O DIMINEAŢĂ DE NOIEMBRIE, Elaine Shocas mi-a telefonat la ora şase dimineaţa, spunându-mi să deschid ziarul *Washingt° Post* din acea zi., au făcut-o, mi-a spus, şi-au făcut-o singuri".

l-ntr-un articol care specula despre numirile în Cabinet, se afla fraza:

Ambasadorul la Organizaţia Naţiunilor Unite Madeleine K. Al ight, considerată de mulţi printre principalii candidaţi la funcţie, face parte, de fapt, din «eşalonul al doilea» a declarat ieri un consiijer al lui Clinton, afirmaţie confirmată de doi oficiali ai adminisaţiei". Deşi fraza era spre finalul articolului, ieşea în evidenţă ca o Oată de sos de roşii pe o pânză albă. În mod clar, unele persoane din jurul preşedintelui încercau să mă blocheze şi o făceau într-un mod gindemânatic şi arogant, în ciuda calificărilor mele, eram, deopotrivă, respinsă şi jignită.

Citatul i-a nemulţumit pe cei care mă susţineau şi a generat cereri ale grupurilor feministe pentru o dezminţire din partea Casei Albe.

Era clar că s-a atins un punct sensibil. O întâlnire programată anterior a avut loc între vicepreşedinte şi liderele organizaţiilor de femei în săptămâna următoare, în timpul ei Gore dând asigurări că administraţia lua în serios candidatura mea. Expresia „al doilea eşalon" poate că nu a schimbat nimic în cele din urmă, dar le-a îngreunat munca celor din jurul preşedintelui care încercau să mă îngroape în linişte.

Dacă nu aveam să fiu aleasă, cineva trebuia să explice motivele.

În această perioadă, preşedintele şi vicepreşedintele m-au convocat la interviuri separate pentru post. Discuţiile reflectau stilurile foarte diferite ale celor doi oameni. Gore era serios şi preocupat de detalii, abordând mai întâi problemele majore şi apoi pe cele mărunte. Ce credeam că trebuia făcut în Maghreb. Care era punctul meu de vedere în problema Insulelor Sahalin.

Interviul cu preşedintele avea să fie mai lejer, dar nu ştiam asta.

Mă gândeam că o s-o dau în bară dacă eram nervoasă. Când am în „at în Biroul Oval, mi s-a spus că preşedintele voia să mă vadă în biroul din reşedinţa sa de la etaj. Am fost strecurată înăuntru, mi s-a °ierit ceai şi, în timp ce aşteptam, m-am uitat prin cameră la numeoasele obiecte şi la un tablou masiv ce înfăţişa un grup de bărbaţi

şesuiţi în jurul unei hârtii. Când preşedintele a intrat, mi-a explică ne găseam în Camera Tratatului; tabloul reprezenta Armistiţiul lsPano-American semnat în 1898. Masa pe care preşedintele o fosea pe post de birou fusese utilizată pentru a semna acel tratat şi alcare i-au urmat> inclusiv Acordurile de la Camp David.

După ce mi-a împărtăşit această istorie, ne-am aşezat unul} n faţa celuilalt, în două fotolii largi, cu o măsuţă de cafea între noi Mi-a spus că eram prima persoană pe care o vedea şi că nu trp buia să trecem în revistă calificările mele – îmi îndeplinisem atrj, buţiile extrem de bine în condiţii dificile – şi că, în consecirm urma să rămânem la nivelul ideilor generale. A urmat o discuţie detaliată despre viziunea preşedintelui pentru cel de-al doilga mandat al său, o viziune marcată de un entuziasm molipsitor, şi despre dorinţa sa de a realiza ceva în probleme dificile precum China, Iranul, Orientul Mijlociu sau relaţiile cu lumea islamică Preşedintele mi-a cerut mai degrabă să spun ceea ce gândeam evitând să-mi pună prea multe întrebări. Cu vicepreşedintele mă simţisem ca în timpul unui test de aptitudini ştiinţifice, întâlnirea cu preşedintele a fost comparabilă cu partea de eseu a unui examen – care pentru mine era cea mai confortabilă. M-am relaxat şi am simţit că interviul a decurs bine. Pe drumul spre ieşire, am trecut pe lângă George Mitchell – evident, următorul la rând. Ne-am salutat scurt, amândoi fiind conştienţi de ceea ce se întâmpla. Mi s-a cerut să mă întâlnesc cu avocaţii Casei Albe, care mi-au pus întrebări despre trecutul meu. La final m-au întrebat dacă exista ceva în legătură cu mine care i-ar putea surprinde. Am spus că primisem în ultima vreme o serie de scrisori care sugerau că părinţii mei ar putea fi de origine evreiască. Avocaţii au ridicat din umeri: „Şi ce dacă?"

În după-amiaza zilei de 3 decembrie mă aflam la casa din Georgetown împreună cu Elaine şi cu Suzanne George, o avocată inteligentă şi neobosită, care se ocupase de un milion de lucruri în cadrul micii mele echipe de la New York.1 împreună cotrobâiam prin cutii, căutând articole pe care le scrisesem în timpul carierei mele academic-La întâlnirea anterioară, oamenii preşedintelui îmi ceruseră copii după tot ceea ce publicasem în viaţa mea.

Telefonul a sunat. Era centralista de la Casa Albă, care mă întreba dacă puteam primi un apel de la preşedinte. Am aşteptat vreme & *s*

Suzy a activat ulterior ca adjunctă a şefului meu de cabinet şi coordonator al plasărilor, îi voi fi întotdeauna recunoscătoare pentru loialitatea, energia, urnoru creativitatea pe care le-a demonstrat în îndeplinirea acestor funcţii solicitante.

apte minute, în timp ce stăteam ascultând încordată, fără să aud nimic, tornacul meu se comporta ca şi cum aş fi urcat şi coborât într-un „*jontsgnes-russes*. Le-am spus lui Elaine şi lui Suzy: „O să vomit, îi ynă pe cei respinşi. S-a terminat. M-am ars".

În cele din urmă, preşedintele a ridicat receptorul. M-a salutat şi a cerut scuze pentru vocea sa, răguşită din cauza alergiilor. Apoi jjj. a întrebat despre problemele recente de sănătate ale lui Václav fjavel, am discutat despre Boutros-Ghali şi a făcut o serie de cojjientarii generale despre Europa. I-am răspuns cum trebuia şi preşedintele a închis. „M-a sunat să îmi spună nu – am zis eu –, dar nu a avut curaj. Aşteptaţi numai, îl va chema pe Panetta sau pe Erskine gowles1 pentru a se achita de partea dificilă".

Elaine, ca întotdeauna, încerca să mă liniştească. Datorită forţei sale psihice sau poate a instinctului său politic, timp de luni întregi spusese că aveam să fiu aleasă, îi cunoşteam toate argumentele. La Naţiunile Unite primisem cea mai bună pregătire posibilă. Puteam conlucra cu Congresul. Arătasem fermitate. Mă descurcam bine cu discursurile şi cu apariţiile la televiziune. Cunoşteam problematica şi eram de partea cea bună în multe dintre chestiunile de care preşedintele era preocupat, îi plăcea, de asemenea, drama, iar numirea unei femei avea să fie o acţiune dramatică.

Chiar şi aşa, adânc în sinea mea nu puteam fi obiectivă. Eram încântată că mă aflam pe listă, ştiam că şansa nu mi se va ivi decât o dată şi doream să dau tot ce pot. Dar nici în sufletul, nici în mintea mea nu am crezut cu adevărat că preşedintele avea să mă desemneze pe mine.

A doua zi, la New York, într-adevăr, Bowles a sunat. Am răspuns plină de resemnare şi am aşteptat veştile proaste. Atunci nw-a pus două întrebări: „Dacă preşedintele ţi-ar cere să devii Secretar de Stat, ai accepta?" şi „Vei fi disponibilă să răspunzi la un telefon al preşedintelui mâine dimineaţă la ora nouă?" Am râs calmă, gândindu-mă: „Oare se aşteaptă ca cineva să răspundă «nu» la aceste întrebări?" Cu voce tare am spus: „Da, neînţeles, absolut, da"".

AdJunctul lui Panetta (n.tr.).

MADELEINE ALBRIGHT.

Împreună cu Elaine şi Jamie am luat ultimul avion spre Washington Circulau deja zvonuri referitoare la numirea mea, aşa că Jamiea în ceput de cum am aterizat să răspundă la o mulţime de telefoane din partea presei. Am rugat-o pe Elaine să rămână peste noapte cu mine în Georgetown şi i-am dat una dintre cămăşile mele de noapte, cg să nu mai fie nevoită să se ducă acasă. Dimineaţa, am stat în livino e în halate de baie roz asortate, temându-ne să facem duş pentru că am putea rata telefonul. A venit ora nouă, apoi a mai trecut un sfert de oră. Telefonul a sunat. Era Wendy Sherman, care se interesa dacă primisem vreun semn de la Casa Albă. Am răspuns în grabă „Nu, nu încă, pa". La 9.30 telefonul a sunat din nou. Era o altă prietenă, Susan Berger, soţia lui Sandy, care voia să ştie şi ea dacă prin, misem vreun semn de la Casa Albă. Am răspuns şi mai grăbită; „Nu, nu încă, pa".

Era zece fără un sfert. Beam cafea, dar corpul meu producea deja în acel moment propria sa cofeină, încă nu-mi venea să cred.

I-am spus lui Elaine: „Preşedintele s-a răzgândit. Stă treaz atât de târziu, cineva l-a convins pe parcursul nopţii. S-ar putea să nu mă lase nici măcar să rămân la Naţiunile Unite", în cele din urmă, la 9.47, telefonul a sunat din nou. Elaine a răspuns, a ascultat pentru o clipă, apoi mi-a dat tăcută receptorul.

„Vreau să fii Secretarul meu de Stat". Acestea au fost primele lui cuvinte, în sfârşit, am crezut. Cuvintele mi-au ieşit din gură lent:

„Sunt onorată şi recunoscătoare. Accept, bineînţeles, şi-mi voi dedica toată energia acestui post". Preşedintele m-a felicitat cu căldură şi a început să-şi ia la revedere, dar l-am întrerupt. „Vă mulţumesc încă o dată, domnule preşedinte. Mi-aş dori ca părinţii mei să fie încă în viaţă. Nu o să vă dezamăgesc niciodată".

Am pus jos receptorul, am îmbrăţişat-o pe Elaine şi m-am aşezat timp de câteva minute, încercând să realizez faptul că viaţa mea tocmai se schimbase. Se întâmplase cu adevărat. Mă întrebam dacă îi mulţumisem preşedintelui cum trebuia, apoi mi-am spus că voi avea timp suficient pentru asta. Am luat telefonul şi mi-am suna fiicele, sora, fratele şi cât de mulţi prieteni am putut. Apoi am fac baie, mi-am aranjat părul, mi-am pus o rochie şi o vestă roşi un colier de perle cu un vultur drept pandantiv şi m-am îndrep fore Casa Alba, unde avea să fie făcut anunţul oficial. Alături de reşedinţe şi de noii mei colegi1, am spus referindu-mă la Secretaşi de Stat Christopher: „Sper să-i pot călca

pe urme".

M DIMINEAŢA URMĂTOARE m-am trezit, mi-am pus din nou halatul de baie roz şi am ieşit să aduc ziarele – ca să-mi găsesc poza pe prima pagină atât în *Washington Post*, cât şi în *New York Times*.

pupă micul dejun m-am îndreptat spre Union Station pentru a lua trenul AMTRAK de ora 9 către New York. Făceam acest lucru de multe ori când vremea era urâtă, iar avioanele aveau întârzieri. De obicei ajungeam fiinţă de oboseală, pentru că luam în ultima clipă decizia de a călători cu trenul şi fiindcă eram îngrijorată că aveam să întârzii la vreun eveniment, în dimineaţa zilei de 6 decembrie, poate că eram foarte obosită, dar eram în egală măsură în culmea fericirii.

Mă gândeam la ceea ce avea să vină, dar aveam încă o mulţime de lucruri de făcut la Naţiunile Unite, aşa că m-am aşezat la locul meu cu intenţia de a citi pe parcursul întregii călătorii de trei ore.

Imediat ce trenul s-a pus în mişcare, controlorul a venit să ne verifice biletele. Şi-a cerut scuze pentru că adusese cu el şi o fată care mi-a cerut autograful pe exemplarul său din *Post*. Am scris: „Poţi fi tot ceea ce îţi doreşti. Noroc şi toate cele bune", apoi m-am întors la lecturile mele.

Cam peste un minut, controlorul a revenit. „Doamnă Secretar, fata a arătat autograful oamenilor din vagonul următor şi acum vor cu toţii să vă salute. Dacă îi lăsăm să intre aici, se complică lucru" le. Nu aţi vrea să mergeţi dumneavoastră la ei?"

Intrând în vagonul alăturat, i-am văzut pe navetişti cu spatele la nune, fiecare cu ziarul său, şi am fost întâmpinată de o mare de ima

8 mi cu preşedintele şi cu mine zâmbind. Mi-am făcut drum pe interval u pentru a fi îmbrăţişată şi pupată, în timp ce ziarele erau împăturite îndreptate spre mine pentru a le semna. Mi-a luat atât de mult timp a Parcurg tot trenul, încât *Washington Post* a fost înlocuit treptat de

°ns lierul pe probleme de securitate naţională Sandy Berger, Secretarul Apăririi-Win;

ca „Iain Cohen, şi Tony Lake, care trebuia să devină Director al CIA, dar a gin semnare a fost ulterior retrasă ca urmare a opoziţiei partizane a unui mic p de senatori republicani.

Baltimore Sun, *Philadelphia Enquirer* şi de *New York Times*, dar pozele şi entuziasmul erau neschimbate. Poate că nu cunoşteam pe

nimeni din tren, dar în acea dimineaţă aveam impresia că îi cunosc pe toţi. Cineva a strigat: „Nu te lăsa, Madeleine!” şi am început să-mi dau seama cât de extraordinară era decizia preşedintelui şi Cât de importanţi aveau să fie anii următori.

În timp ce traversam câmpiile din New Jersey, pe lângă New York Harbor1 şi apoi în oraş, mi-am reluat locul şi am privit pe fereastră, în ciuda faptului că eram conştientă de întorsăturile neaşteptate ale vieţii, trebuia să mă minunez. Sosisem în acel port cu o jumătate de veac înainte, la vârsta de unsprezece ani, ca o imigrantă din Praga ce se zgâia la Statuia Libertăţii. Era uimitor că acea fetiţă urma să devină al şaizecilea Secretar de Stat şi totodată femeia cu funcţia cea mai înaltă din istoria Statelor Unite.

ÎN ZILELE CE AU URMAT, birourile noastre au fost sufocate de buchete de flori, telegrame de felicitare, mesaje telefonice2 şi CV-uri.

I-am sunat pe mulţi pentru sfaturi, inclusiv pe fiecare fost Secretar de Stat în viaţă. Henry Kissinger m-a mustrat pentru că distrusesem singurul lucru care îi conferise lui un caracter unic, faptul că se născuse în străinătate. I-am răspuns pe acelaşi ton, spunând că avea să fie în continuare singurul Secretar de Stat care vorbea cu accent.

O altă nominalizare însemna o altă audiere de confirmare în faţa Comitetului Senatului pentru Relaţii Externe şi încă o întâlnire cu Jesse Helms. Era greu să îi iei apărarea unui om care se mândrea că nu călătorise în străinătate şi care critica atât de des pe nedrept Serviciul Diplomatic al Statelor Unite. Dacă l-aş fi cunoscut pe Helms numai prin intermediul televiziunii şi al ziarelor, probabil că nu aş fi avut o opinie prea bună despre el. În persoană însă Helms dovedea o serie de calităţi care îl „salvau”. Marea parte a oameniiol politici şi-ar sacrifica cu drag o dimineaţă de duminică pentru apărea în cadrul uneia dintre emisiunile de ştiri săptămânale.

1 Portul New York (n.tr.). RObert

2 Printre mesajele pe care le-am primit, unul elegant iese în evidenţa. K. Strauss, în sine o adevărată instituţie a Washingtonului, lider democrat cu vec-ştişi fost ambasador în Rusia, mă felicita, recunoscând în acelaşi timp ca nu îmi’s.

nu se candidatura. Puţine mesaje au fost la fel de directe – sau de sincere.

fuza, pentru că apariţia la televiziune l-ar fi împiedicat să

meargă biserică-Patriotismul, credinţa şi ataşamentul său faţă de valorile f miliale erau reale. De asemenea, în relaţiile personale Helms plasa floarea într-un rol de frunte şi mi-a spus de multe ori că nu trebuia a fim dezagreabili în discuţiile noastre, chiar dacă nu eram de cord în chestiunile-cheie. „Doamnă Secretar, o să le facem o surriză tuturor şi o să scriem istoria împreună".

Alături de noi în acest efort aveau să fie respectaţii membri de [jiocraţi veterani ai comitetului, în frunte cu senatorul de Delaware, Joseph Biden – un orator pătimaş a cărui opoziţie pasionată faţă de epurarea etnică în Bosnia o egala şi o întărea pe a mea – şi printre care se numărau Paul Sarbanes, John Kerry, Christopher Dodd, Dianne Feinstein şi ulterior Barbara Boxer.

Deşi aveam mulţi prieteni în comitet şi toate motivele să cred că numirea mea avea să fie aprobată, asta nu însemna că intenţionam să mă relaxez. Aceleaşi obiceiuri de studiu ce m-au caracterizat la Wellesley au intrat acum în joc. Stăteam în casă nemachiată şi cu creioane în păr, citind documente, luând notiţe şi mâzgălind întrebări pe hârtiuţe galbene. Dimineaţa, ajungeam la biroul de tranziţie cu toată colecţia de hârtiuţe şi îmi rugam echipa să găsească răspunsurile. Apoi am exersat ore întregi cu întrebări puse de oficialii Departamentului de Stat, care se prefăceau a fi senatori. Aceste „comitete ucigaşe" erau organizate de Barbara Larkin, Secretarul Asistent pentru Afaceri Legislative, şi de adjuncta sa, Meg Donovan. Mi-au dat sfaturi legate de punctele de interes specifice ale fiecărui senator, în plan politic, şi de întrebările probabile. Şedinţele au fost un exerciţiu extraordinar pentru mine, dându-le în acelaşi timp colegilor mei şansa de a se întrece în a-şi pune viitoarea Şefă în dificultate prin formularea unor întrebări cât mai grele.

Aşa cum făcusem pentru slujba de la Naţiunile Unite în urmă cu Patru ani, mergeam în Colorado în zilele libere, cu nişte caiete

„Nse, şi îmi petreceam timpul dintre diversele evenimente de fallle făcându-mi temele, în fiecare noapte visam că mă pregăteam vederea audierilor de confirmare pentru a deveni Secretar de l în fiecare zi mă trezeam şi făceam acelaşi lucru, numai că în ltate. Singura pauză am luat-o de Crăciun, o zi petrecută la schi

Senţii de securitate pe urmele mele.

Audierile au avut loc pe 8 ianuarie în Clădirea de Birouri a. Senatului, o clădire spaţioasă, dar rece. În mod tradiţional, o]

nominalizată este prezentată de senatorii din statul în care este. Din păcate, ca rezidentă în Washington, D.C., nu continua această tradiţie. Secretarul de Stat Christopher a fost (je acord să stabilească un nou precedent şi să mă prezinte el însş cu eleganţă şi inteligenţă, mi-a descris pe scurt cariera şi şi-a exprj, mat încrederea în capacităţile mele. Apoi, după ce s-a aplecat şi m-a pupat, a plecat în aplauzele tuturor celor din sală.

În declaraţia mea am scos în evidenţă temele pe care intenţionam să le urmez în calitate de Secretar de Stat, Ne aflam într-un punct – Le-am spus senatorilor – situat la jumătatea intervalului dintre dezintegrarea. Uniunii Sovietice şi începutul unui nou secol. Lumea era mai libera decât în orice alt moment din istorie, dar progresul neîntrerupt nu era garantat. Era esenţial ca America să preia iniţiativa. Cu o jumătate de secol înainte, înfrângerea naziştilor se dovedise insuficientă. Generaţia lui Truman şi Marshall colaborase cu aliaţii săi pentru a construi un set de instituţii menite să asigure o pace de durată.

„Astăzi – am continuat – nu este de ajuns să afirmăm că sistemul comunist a eşuat. Trebuie să construim un nou cadru – adaptat cerinţelor noului secol" – pentru a ţine sub control ameninţările reprezentate de armele de distrugere în masă; pentru a rezolva periculoasele conflicte regionale; pentru a menţine Statele Unite în centrul unei economii globale în expansiune; şi pentru a apăra principiile democraţiei şi ale legalităţii la care ţinem atât de mult. În centrul acestui cadru „se află alianţele şi relaţiile noastre cheie. Acestea sunt legăturile care ţin laolaltă nu numai politica noastră externă, ci întregul sistem internaţional. Când reuşim să acţionăm în cooperare cu alte naţiuni importante, creăm o reţea dinamică de principii, putere S obiective ce ridică standardele şi stimulează progresul pretutindeni pe glob". Pentru a profita de aceste oportunităţi şi pentru a înfrână pericolele pe care le avem în faţă, va fi nevoie, am tras eu concluzia' „să fim mai mult decât un simplu pustnic, mai mult chiar decât ni actori, ar trebui să fim autori ai istoriei epocii noastre".

După toate pregătirile mele febrile, audierile au semănat *e* alunecare lină. Preşedintele Helms a fost extrem de curtenitoratorii m-au încurajat, întrebările puse au fost dificile, dar echiliate. Toate astea mă încântau pe mine, dar plictiseau presa, care referă sângele curtoaziei. Şi pe măsură ce fiecărui senator îi veba rândul, audierile

s-au prelungit până târziu, spre seară. Senatoul de Indiana, Richard Lugar, care este deopotrivă foarte atent şi foarte minuţios, a încheiat cu o serie de întrebări despre degradarea mediului în Africa, iniţiativele regionale de menţinere a păcii, CJ. Eşterea demografică în Orientul Mijlociu, crizele financiare internaţionale, pericolele extremismului islamic, posibilitatea unui acord de liber schimb cu Chile, perspectivele democraţiei în Serbia, politica americană faţă de Ucraina, controlul armamentelor, reprezentarea diplomatică americană la Moscova, Filipinele ca model pentru democraţia asiatică şi implicaţiile economice ale consumului crescând de energie al Chinei, în momentul în care am terminat de răspuns, nici măcar fiicele mele nu mai ascultau, dar totul a meritat atunci când Helms a promis să organizeze o şedinţă specială a comitetului în Ziua Inaugurării, pentru a lua în consideraţie numirea mea. S-a ţinut de cuvânt.

Pe 22 ianuarie, plenul Senatului a votat în unanimitate, cu 99 de voturi pentru, confirmarea mea.

Trecuseră douăzeci de ani de când începusem prima slujbă pentru guvern, paisprezece de la divorţul meu şi patru de când devenisem bunică, îmi fusese încredinţată o funcţie care, pentru covârşitoarea majoritate a acestei perioade, îmi depăşise chiar şi cele mai ambiţioase speranţe. La cursurile mele îi învăţasem pe studenţi să îşi asume diverse roluri, să-şi imagineze ce ar fi făcut într-un moment de criză dacă s-ar fi aflat în funcţiile cele mai înalte. Acum aveam acea oportunitate în realitate, ştiind că nu un profesor oarecare, ci istoria, cea mai dură şi mai dreaptă judecătoare, va fi cea care îmi va da calificativele.

A DEPUN JURĂMÂNTUL ca Secretar de Stat e ceva ce mi-ar plăcea

„Fiecare zi din viaţa mea. Îmi doresc numai să fi putut înmoment în timp pentru a-l savura iar şi iar. Mai fusesem în latorul de West Virginia, Jay Rockefeller, se afla în afara ţării şi a ratat votul. Ne cu de mult, dar, aşa cum o arată această notă, încă nu mi-am spus ultimul cuvânt

Biroul Oval şi înainte, dar nu în calitate de subiect al întâlniri; încăperea este surprinzător de mica, aşa încât audienţa e limitata Fotoliile utilizate de obicei de preşedinte pentru a-i primi pe demnitarii străini fuseseră mutate pentru a face loc spectatorilor. În afară de familia mea, mă bucuram că acolo se aflau senatorii Helms şi

Mikulski, alături de principalii membri ai echipei mele.

Preşedintele stătea în faţa biroului său. Introducerea sa a fost elocventă şi generoasă. Alături de el se afla vicepreşedintele, care m-a rugat să pun mâna pe Biblie şi să rostesc jurământul de investire, împreună, fiicele mele ţineau Biblia în timp ce eu repetam acele cuvinte istorice.

Mai erau câteva minute până la ora douăsprezece a zilei de 23 ianuarie 1997. După 207 ani, o femeie avea să conducă Departamentul de Stat. De atunci, oamenii m-au tot întrebat ce am simţit. Răspunsul a fost că o parte a minţii îmi era blocată de gândul că moşteneam funcţia deţinută pentru prima dată de Thomas Jefferson, o alta încerca să se concentreze pentru a nu face vreo greşeală în timp ce rosteam jurământul, iar o a treia parte era îngrijorată că insigna avea să-mi cadă. Cu câteva luni în urmă dădusem peste o insignă cu vultur veche, frumoasă şi foarte scumpă. Mi-am promis că o voi cumpăra dacă preşedintele mă va alege pe mine, gândindu-mă cât de improbabil era să ajung în situaţia de a scrie acel cec. Aşa că am cumpărat-o şi am purtat-o la ceremonie, dar agăţătoarea se desfăcuse. Nu voiam să rănesc pe nimeni, să mă înţep sau să-mi cadă în Biblie. Din fericire, a rezistat, dar vulturul se răsturnase şi, după toate peripeţiile, nici măcar nu se vedea în poze.

În discursul meu, i-am mulţumit călduros preşedintelui S1 mi-am exprimat recunoştinţa pentru oportunitatea pe care mi-o oferise. Apoi am mulţumit tuturor celorlalţi care au făcut posibil acest moment:

„Stând azi aici, în acest birou care simbolizează forţa şi ţelurile Statelor Unite, mă gândesc în special… la mama şi la tatăl meu, care m-au învăţat să iubesc libertatea, la preşedintele Václav Havel, care m-a ajutat să înţeleg responsabilităţii6

llibertăţii, şi la Edmund Muskie, cel care m-a învăţat să cred că pici o barieră nu m-ar putea opri în a sluji libertatea pe tot parcursul vieţii mele”.

printr-o coincidenţă, prima mea întâlnire ca Secretar de Stat am vut-o cu preşedintele şi cu Kofi Arman. Noul Secretar General m-a felicitat pentru promovarea mea, iar eu l-am felicitat pentru a lui.

Ani observat că o relaţie atât de strânsă pe plan personal şi profeional între două persoane aflate în poziţiile noastre era fără precedent. Am discutat despre importanţa continuării reformei

Naţiunilor Unite şi despre perspectivele de a ajunge la o înţelegere cu Congresul pentru a ne plăti datoriile către ONU. M-am întors apoi la Departamentul de Stat pentru o şedinţă dedicată Chinei şi pentru a arunca o privire în biroul meu.

Din exterior, Departamentul de Stat arată ca un ambalaj în la a fost adusă o alta clădire: o pereche de construcţii rectanguja din beton masiv, complet lipsite de orice merite arhitectural Romancierul Ward Just le-a comparat cu un penitenciar. Jjj* un tru tavanele sunt albe, holurile nesfârşite au linoleum alb;

qf pereţii la fel de albi sunt marcaţi cu dungi colorate, pentru a împiedica pe vizitatori să se rătăcească. M-am gândit adeseori c' te-ai putea trezi mergând pe tavan şi nu ţi-ai da seama, dacă nu ar exista gravitaţia.

Biroul Secretarului de Stat se află pe un coridor securizat, în partea de sud a etajului şapte. Coridorul se distinge de restul clădirii prin pereţii săi de mahon, pe care sunt înşirate portretele fost.

tilor Secretari de Stat. În timp ce îl parcurgeam, paşii mei au încetinit. Era o experienţă de neuitat. Am privit portretele din nou.

Mulţi dintre foştii Secretari aveau favoriţi şi toţi purtau costume.

Am păşit pe sub o arcadă pe care scria „Secretarul de Stat" şi am luat-o în stânga, spre spaţiosul birou exterior, care avea şemineu şi era uneori utilizat pentru primirea demnitarilor străini. Am trecut în biroul interior alăturat, casa mea pentru următorii patru ani. Asemenea Biroului Oval, mai fusesem în această încăpere primitoare, dar acum o priveam cu alţi ochi. M-am aşezat pentru prima dată în scaunul Secretarului de Stat, dar în acelaşi timp pluteam. Conform spuselor legendei, este posibil să zbori cu un covor fermecat numai dacă nu te îndoieşti niciodată de capacitatea de a zbura a covorului, în acel moment, eram atât de entuziasmată de provocările viitoare, încât îndoielile mi-au dispărut. Curând aveam să decorez biroul cu o litografie ce înfăţişa o femeie conducând o trăsură pe străzile Washingtonului în vremea lui Lincoln, cu o eşarfă peste umăr, pe care scrie „Emancipare".

Când m-am mutat, în central Secretariatului se afla biroul lui LIZ Lineberry, o profesionistă conştiincioasă care avea să fie secretar mea personală, aşa cum fusese pentru Christopher, Larry Eagleburg şi pentru Jim Baker, înainte de acesta. Jumătatea dreaptă a spaţiu

secretarial era destinata birourilor echipei de profesionişti a Sec tarului, atât din serviciul civil, cât şi din cel diplomatic, acestea i1 conduse de patru ofiţeri extraordinari: Secretarul Executiv W» 1

s, succedat de Kristie Kenney1 şi Asistentul Executiv Davidnale» succedat ulterior de Alex Wolff. L-aş obosi chiar şi pe cel „j răbdător dintre cititori dacă aş încerca să-i enumăr pe toţi cei re au contribuit la succesele Departamentului de Stat în timpul andatului meu (je Secretar. Fiecare acord, iniţiativă, călătorie, audiere, declaraţie, obiectiv reflecta eforturile unei echipe, uneori frânte de oboseală, dar întotdeauna caracterizate prin profesiona, jslll) de la cel mai experimentat ambasador până la cel mai nou angajat-Naţiunea noastră este, pe bună dreptate, mândră de forţele sale armate, cele mai bune din lume. Dar bărbaţii şi femeile care formează personalul misiunilor diplomatice sunt la fel de importanţi pentru securitatea noastră şi merită în egală măsură gratitudinea şi sprijinul nostru.

În prima mea zi de luni la serviciu, am intrat în sala Dean Acheson pentru a-i saluta pe angajaţii Departamentului de Stat şi a le mulţumi pentru munca dificilă pe care au făcut-o şi aveau s-o mai facă. Am promis să lupt pentru resursele de care vor avea nevoie, astfel încât să-şi poată servi naţiunea. Am pus accentul pe planurile de actualizare a pregătirii noastre şi de modernizare a tehnologiei şi i-am îndemnat pe toţi să se alăture efortului de a face cunoscută poporului american importanţa diplomaţiei noastre.

Am scos în evidenţă acest ultim punct pentru că aveam de gând să mă concentrez asupra recreării unei legături între politica externă şi poporul american, în timpul Războiului Rece, majoritatea americanilor erau atenţi la evenimentele de pe scena internaţională pentru că ştiau că rachetele sovietice sunt îndreptate spre căminele lor. O singură în fost mândră s-o numesc pe Kenney prima femeie Secretar Executiv. Din

Pa mea mai făceau parte: Asistentul Confidenţial John Crowley, care lucrase cu care Secretar de Stat de la Kissinger încoace; Suzanne McPortland, secretara mea e Naţiunile Unite, pe care o ademenisem să vină la Washington; Linda Dewan, ţ m> realiza programul; un geniu al computerelor, Lynn Sweeney; şi Nichole ţi. asistenta lui Elaine şi cea care stabilea programul călătoriilor. Ofiţerii din terj se operaţiuni mă ţineau la curent şi cei de pe „Linie" furnizau diverse magjq necesare înaintea unei călătorii. Directorul executiv Richard Shinnick, ioqc/

Rowland şi colegii lor au permis ca biroul – şi eu însămi – să funcţioneze la

Un Q în Potenţial. Responsabilul pentru relaţiile cu Casa Albă, Charles Duncan.

Pe p °aPabil să rezolve rapid orice problemă, a asigurat evenimentele reuşite de rs Le mulţumesc tuturor pentru devotamentul şi serviciile lor.

greşeală şi avea să fie sfârşitul tuturor. După dezintegrarea Uniun…

Sovietice (şi înainte de 11 septembrie 2001), motivele pentru care fi trebuit să te interesezi de afacerile internaţionale erau mai evidente, deşi pentru mine nu erau mai puţin convingătoare. Spe să folosesc toată influenţa funcţiei de Secretar de Stat pentru a-i de termina din nou pe americani – în special pe tineri – să fie interesaf de problemele de politică externă.

Voiam, de asemenea, să încurajez renaşterea tradiţiei bipartizgne a politicii noastre externe. Eram optimistă întrucât, odată cu terrninarea Războiului Rece, nu mai exista nicio linie clară care să-i despartă pe democraţi de republicani în majoritatea chestiunilor de politică externă. Categoriile trecutului – ulii, porumbei, conservator, liberal – nu păreau să mai aibă vreo semnificaţie. Un dialog cu republicanii era totodată o acţiune pragmatică, pentru că aveam nevoie de voturile lor. Partidul de opoziţie controla ambele camere ale Congresului şi toate comitetele-cheie. În consecinţă, glumeam despre modul în care, în momentul în care am intrat în guvern, mi-au fost extirpate chirurgical toate instinctele partizane. Şi m-am concentrat asupra construirii unor relaţii profesionale bune. Am depus mărturie în faţa Comitetului pentru Relaţii Internaţionale al Camerei Reprezentanţilor şi în faţa preşedintelui acestuia, reprezentantul de New York, Benjamin Gilman. Am mers cu preşedinţii celor patru subcomitete de buget în statele pe care aceştia le reprezentau. În Alabama, reprezentantul Sonny Callahan s-a referit la mine ca la „un flamingo în bătătura politicii", afirmaţie pe care am interpretat-o ca un compliment la adresa mea, şi chiar a politicii.

Am călătorit şi în Carolina de Nord, cu senatorul Helms. În faţa susţinătorilor din oraşul său natal, am fost fotografiaţi ţinându-ne de mână şi i-am dăruit o pijama cu inscripţia „Cineva la Departamentu de Stat te iubeşte". Toate astea reprezentau scene de teatru fe>art bune,

dar mult mai importante din punctul meu de vedere era avantajele politice. Helms mi-a dat asigurări în timpul acestei vizi că nu va căuta să se opună participării Statelor Unite la Conveni pentru Armele Chimice. Aprobarea Senatului pentru aceasta s-a mărat de la bun început printre priorităţile mele şi, datorită refuz lui Helms de a se amesteca, am repurtat o victorie importantă.

IPCea mai vizibilă transformare în existenţa mea în această pe oadă era echipa de agenţi ai Securităţii Diplomatice – aproape cât o echipă de fotbal – care mă însoţea oriunde mergeam. Serviciul de Securitate Diplomatică (SD) este pentru mine ceea ce este Serviciul Secret pentru preşedinte.1 în perioadele de tensiuni create de probleme precum Irak sau Kosovo au existat numeroase ameninţări.

Graţie SD, nu mi-am făcut griji niciodată şi m-am putut concentra asupra responsabilităţilor mele. Deşi au existat momente în care jui-aş fi dorit ceva mai multă intimitate, am acceptat prezenţa lor şi, pe măsură ce i-am cunoscut mai bine, am ajuns să-i consider nu numai protectorii, ci şi prietenii mei.

În timpul activităţii la Naţiunile Unite, aveam doar un mic grup de agenţi, care mă însoţiseră la operaţiunile de menţinere a păcii peste tot în lume, ca să nu mai vorbesc de raioanele de lenjerie din diferite magazine.

La puţin timp după ce am fost numită în noua mea funcţie, oficialii Securităţii Diplomatice m-au informat că trebuie să-şi stabilească sediul în casa mea. Aveam un garaj în capătul grădinii care era perfect pentru ei, numai că era plin cu toate caietele de liceu ale fiicelor mele, cu geamantane vechi, ghiozdane, schiuri, hârtiile părinţilor mei şi mult praf. Am depozitat toate acestea, inclusiv o mare parte a prafului, în altă parte, apoi agenţii au decis că trebuie să sape în grădina din spate pentru a instala cabluri telefonice (în ciuda magnoliilor gigantice). Şi-au parcat dubele vizavi, pe o alee.

Vecinii mei au trecut prin mai multe faze. La început, au fost încântеţi de spectacol. Apoi şi-au spus că sunt mulţumiţi să trăiască într-o zonă mai sigură, în cele din urmă, entuziasmul a dispărut şi au început să numere zilele până la sfârşitul mandatului meu.

Una dintre primele provocări a fost reunirea unei echipe eficietite. Zvonurile din Washington spuneau eu nu aveam să îndrăznesc să angajez bărbaţi puternici, pentru că m-aş fi simţit ameninţată.

Adevărul este că l-aş fi cooptat pe George Marshall, dacă ar fi fost disponibil.

r l rămân recunoscătoare conducătorului echipei mele de la SD, Larry Hartnett, şi ce

«În echipa sa care şi-au dedicai mii de ore pentru a-mi asigura mie (nume de cod rol-ll") securitatea şi pentru profesionalismul constant pe care l-au demonstrat.

Preşedintele şi cu mine doream ca Strobe Talbott să secretar Adjunct şi el a fost de acord. Lucrasem de multe ori CIJ Strobe în timpul anilor petrecuţi ca ambasadoare la Naţiunile Unite când mă aflam la Washington, sfârşeam adeseori în biroul său vqjbindu-i despre operaţiunile de menţinere a păcii sau bătându-l la cap pe tema Rusiei. Ştiam că avea să fie un partener extraordinar şi avut dreptate.

Alegerea mea pentru postul de Subsecretar de Stat pentru Afaceri Politice a fost Tom Pickering. Este un obicei pentru ambasadele americane să afişeze fotografii ale foştilor ambasadori. Simţeam uneori că imaginea lui Pickering se afla pe *toţi* pereţii. CV-ul său includea posturi de ambasador în Rusia, India, la Naţiunile Unite, în Israel, Salvador şi Nigeria, în ciuda acestui parcurs extraordinar, Pickering era deopotrivă modest şi cordial, îl priveam cu respect, nu numai pentru că era cu vreo jumătate de metru mai înalt decât mine, dar mai ales datorită experienţei sale atât în ceea ce priveşte politica externă, cât şi în domeniul organizatoric.

Pentru postul de Subsecretar de Stat pentru Afaceri Economice Internaţionale m-am oprit asupra lui Stuart Eizenstat, care servise ca ambasador pe lângă Uniunea Europeană şi ca Subsecretar al Comerţului în timpul primului mandat al lui Clinton. îl cunoşteam pe Stu încă din perioada Carter şi îi admiram corectitudinea, inteligenţa şi afabilitatea. Nu exista nimeni mai bine calificat pentru slujbe dificile. Lui i-a succedat în 1999 un foarte talentat ofiţer al Serviciului Diplomatic, Alan Larson.

Una dintre marile realizări ale mandatului meu avea să fie reorganizarea structurii de politică externă, pentru a reflecta sfârşitul Războiului Rece. Anticipând acest lucru, l-am rugat pe John Holum, directorul Agenţiei pentru Controlul Armamentelor şi Dezarmare (ACAD), să îndeplinească şi funcţia de Subsecretar pentru Controlul Armamentelor şi Probleme de Securitate Internaţională. John era un maestru al detaliilor în mandatul său extrem de complex, capabil să

discute calm şi concis cele mai terifiante scenarii legate de potenţi3*3 răspândire şi utilizare a armamentelor de distrugere în masă.

La sugestia lui Strobe, am ales-o pe Bonnie Cohen ca Sub să cretar pentru Organizare, în anii petrecuţi la Departamentul terne, Bonnie îşi construise o reputaţie pentru reducerea birocraci obţinerea de rezultate bune. Avea să facă exact acest lucru şi ţie*?

timpul anilor petrecuţi la Departamentul de Stat, oferind noi idei, bunătăţind eficienţa şi mărind securitatea.

Subsecretarul de Stat pentru Afaceri Globale era Timothy Wirth, îl fost senator de Colorado foarte devotat şi foarte energic, o persoană păstrată din primul mandat al preşedintelui. Frank Loy, ecologist şi fost conducător al Fondului Marshall pentru Germania, i-a succedat lui Wirth în 1998. Avea calificările perfecte pentru slujbă.

Poziţia de consilier pentru Departamentul de Stat este de o importanţă particulară, pentru că nu deţine un loc formal în ierarhia birocratică şi nu dispune de prea mult personal. Pentru a fi de folos, cel care ocupă funcţia trebuie să-i ofere Secretarului o consiliere mai bună decât ar putea primi de oriunde din altă parte, apoi să aibă energia pentru a se asigura că sfaturile sale sunt transpuse în practică, dacă devin politică oficială. Alegerea mea a fost Wendy Sherman, o veterană vicleană şi hotărâtă a numeroase războaie de la Washington care putea învăţa orice mai repede decât oricare altă persoană pe care o cunoşteam. Eram prietenă cu Wendy de mult timp şi ştiam că pot conta pe loialitatea şi pe darul său de a vedea întotdeauna esenţialul.

Ca director al Biroului de Planificare Politică l-am ales pe Gregory Craig, un avocat din Washington talentat şi incisiv, plin de idei novatoare despre formula potrivită pe care trebuia să o adopte conducerea americană. Era, în acelaşi timp, şi coordonator special al Statelor Unite pentru Tibet. Consilierul meu juridic fira un foarte talentat şi experimentat avocat, David Andrews, dispus şi capabil să facă faţă celor mai dificile însărcinări. Ca director general al Serviciului Diplomatic l-am desemnat pe ambasadorul Edward „Skip" Gnehm, care fusese adjunctul meu la ew York şi care se va dovedi a fi o mână fermă într-o slujbă lipăltă adeseori de satisfacţii.1

'999, ca urmare a reorganizării, Agenţia de Informare a Statelor Unite a fuziod cu Departamentul de Stat. Am reuşit să o recrutez pe Evelyn Lieberman, o li

nteligentă şi de o energie debordantă, pentru a prelua funcţia de

Subsecretar ziu Plomatie Publică şi Afaceri Publice. Evelyn a supervizat extraordinar fuea şi a reuşit să plaseze diplomaţia publică în inima politicii noastre externe.

Existau doi oameni în echipa mea care erau cu adevărat i pensabili. Au fost acolo pentru a celebra momentele bune şi a-şi oferi sprijinul în cele dificile. Nimeni nu s-a îndoit vreodată Elaine Shocas, confidenta mea, avea să rămână şi şefa mea de Cab net. Părea capabilă să ţină minte în acelaşi timp o mie de proiecte poseda un perfect simţ al politicii şi ştia cum să-şi exercite autorii –, tea. Jamie Rubin, care se ocupase de toate relaţiile mele cu presa îjj timpul mandatului la Naţiunile Unite, era cea mai bună opţiune pentru a deveni Secretar Asistent pentru Afaceri Publice şi, datorită gândirii sale logice, avea să continue să joace un rol crucial în consilierea mea. Când Nicholas Burns, purtătorul de cuvânt oficial al Departamentului, a plecat pentru a deveni ambasadorul Statelor Unite în Grecia, Jamie şi-a asumat şi acest rol, pe care l-a jucat superb.

Pe măsură ce echipa mea prindea contur, am început activitatea.

Prima mea călătorie în calitate de Secretar de Stat a fost pe Capitol HUI. A doua nu avea să fie în vreo capitală străină, ci într-una – intenţionat – internă, la Houston, unde am ţinut un discurs intitulat „Construirea unei politici externe bipartizane" la Universitatea Rice, în cadrul unui eveniment găzduit de fostul Secretar de Stat James Baker. A doua zi am mâncat ouă cu şunca în casa lui George Bush şi a soţiei lui, incomparabila Barbara. Am organizat o conferinţă de presă în timpul căreia fostul preşedinte a sprijinit puternic Convenţia pentru Armamentul Chimic, pe care iniţial administraţia sa o negociase. Ca fată în Denver, iubisem pălăriile Stetson. Aflându-mă în Texas, acea flacără s-a reaprins. Aşa că am plecat la cumpărături şi am cumpărat trei pălării: una roşie, alta neagră şi o a treia maro.

Mike Dukakis încerca să-şi îmbunătăţească imaginea glumind că: „Viitorul e atât de luminos, încât trebuie să port ochelari de soare". Arzând de nerăbdare să pornesc la drum, sperasem să simt acelaşi lucru în timpul primelor zile ca Secretar de Stat. Dar nu a fost aşa, şi motivul nu avea nimic de-a face cu viitorul, în schimb, m-am văzut sfâşiată mintal şi emoţional de o bruscă revelaţie asupra propriului trecut.

CAPITOLUL XV

Câteva nume pe un zid de sinagogă

ÎN DIMINEAŢA LUI 4 februarie 1997, pe prima pagină a ziarului *Washington Post* putea fi citit titlul: „Tragedia familiei Albright iese la lumina". Continua, cu litere ceva mai mici: „Secretarul de Stat afirmă că nu ştia că trei dintre bunicii săi au fost evrei, victime ale Holocaustului", în acea seară, cu câteva minute înainte ca Bill Clinton să ţină primul Discurs despre Starea Naţiunii din cel de-al doilea mandat, sergentul de gardă a pătruns pe uşile Camerei Reprezentanţilor şi a spus cu o voce tunătoare: „Domnule preşedinte al Camerei Reprezentanţilor, Cabinetul preşedintelui".

Pentru prima dată, o femeie mergea în fruntea Cabinetului pe culoarul dintre senatorii şi reprezentanţii care aplaudau, strângând mâini şi schimbând săruturi cu democraţi şi republicani deopotrivă.

Ar fi trebuit să fie un moment de bucurie neştirbită. Nu era. Realzsem ceea ce nicio altă femeie nu reuşise, dar în acel moment mă temeam că aveam să pierd totul pentru că nu îmi putusem desco Peri mai devreme în viaţă originile evreieşti şi faptul că trei dintre Unicii mei muriseră în lagăre de concentrare.

Ignoranţa mea a luat chipul unei crime. Oamenilor nu le venea a creadă că nu cunoşteam trecutul familiei, în loc să mi se permită a reflectez în linişte la faptele tragice pe care tocmai le aflasem, am fost făcută să mă simt ca o mincinoasă, iar tatăl meu, pe care n adoram, a fost prezentat ca un escroc fără inima.

Purtam un costum albastru şi insigna mea cu vultur – de dat asta bine prinsă – şi afişam un zâmbet forţat, în calitatea mea de cel mai important membru al Cabinetului, am stat în faţa scaunului când colegii mei au intrat unul câte unul. În momentul următor, şedinţele şi-a început discursul. Făceam eforturi să ascult, ştiind că eram cea de la care se aştepta să se ridice prima pentru a da semnalul aplauzelor. Trebuia să mă uit şi în spate, ca să mă asigur că mă voi ridica în picioare dacă cei din spatele meu se ridicau primii Mi-am reamintit o fracţiune de secundă de nunta lui Alice, pe parcursul căreia toată lumea a stat în picioare pentru că mama miresei adică eu – uitase să se aşeze. Mi-am spus că trebuia să găsesc o modalitate de a-mi înfrunta sentimentele şi toată publicitatea legată de familia mea, pentru că aveam multe de făcut şi multe de dovedit.

Îmi amintesc clar cum m-am simţit în acea seară, cu preşedintele în formă maximă şi cu emoţiile mele suspendate pe marginea prăpastiei. Îmi este mult mai greu să-mi descriu gândurile

din zilele ce au precedat acele titluri din ziare şi din săptămânile care au urmat. Povestea originilor mele evreieşti, a sorţii bunicilor mei şi a altor membri ai familiei era o chestiune personală, deşi aflasem despre ea într-un mod neobişnuit de public. Asemenea multor lucruri care ni se întâmplă în timpul vieţii, povestea nu are un început, un cuprins şi o încheiere distincte. Unele fragmente sunt necunoscute; altele sunt de necunoscut. Chiar şi în ziua de azi, reflectez la ce anume din mine ar fi fost diferit dacă aş fi descoperit această istorie mai devreme. Cum să abordezi un adevăr atât de fundamental în al şaselea deceniu al vieţii tale?

CÂND AM DEVENIT AMBASADOR la Naţiunile Unite, am început să primesc scrisori de la oameni din toată lumea. Corespondenţa peste hotare, care era livrată Departamentului de Stat, casei din Washington şi biroului meu de la ONU era foarte diversă.

tre' miile de misive se aflau sute de scrisori în cehă şi în alte slave, pe care nimeni din echipa mea nu le putea descifra, iar eu f aveam timp să mă uit printre ele. Scrisorile cu aparenţă oficial fau trimise Departamentului de Stat pentru a fi traduse şi pentru a, se răspunde. Multe dintre cele dificil de citit pur şi simplu zăceau acolo până când cineva le îndesa într-un sertar, unde erau apoi uitate-Bineînţeles că erau şi numeroase scrisori în engleză, în general, misivele conţineau cereri, complimente, insulte şi, din când în când, ameninţări.

O parte infimă din corespondenţă oferea informaţii despre familia mea, inclusiv câteva scrisori care afirmau că străbunii mei fuseseră evrei. Era greu să iei toate astea în serios, pentru că erau însoţite de insulte „etnice". Spre exemplu, eram acuzată că eram o căţea evreică", pentru că susţineam politica americană în Orientul Priijlociu şi în Balcani, în alte cazuri, unele persoane declarau că au informaţii despre familia mea, dar detaliile din scrisorile lor nu erau corecte. O persoană spunea că l-a cunoscut pe tata în liceu, dar la acea vreme tata nu avea decât şase ani. Altcineva pretindea că o cunoscuse pe mama, dar se înşela asupra numelor părinţilor şi oraşului său natal. Am primit bijuterii care aparţineau, aparent, unei rude, dar nu puteam găsi nicio rudă cu acel nume. Câteva scrisori spuneau că familia mea le datora adresanţilor bani şi specificau unde ar trebui să fie trimise cecurile. Nu primisem nicio scrisoare suficient de convingătoare pentru a mă face să pun sub semnul îndoielii cunoştinţele mele despre

istoria familiei.

În afară de corespondenţă, apăruseră articole pe ici, pe colo, mai ales în presa arabă, oferind argumente antisemite împotriva numirii mele ca Secretar de Stat. Articolele i-au determinat pe câţiva reporteri să-l întrebe pe Jamie dacă familia mea era de origine evreiască. Pentru că nu ştia mai multe decât mine, răspunsul lui a fost negativ. Toate astea au continuat până în noiembrie 1996. În acel oment, presa era deja plină de speculaţii despre cine avea să fie numit succesor al lui Warren Christopher şi primeam corespondenţă de peste tot.

Într-unul dintre multele zboruri între New York şi Washington, ame mi-a înmânat o scrisoare în cehă, neştiind dacă era impomtă sau nu. În timp ce o studiam, mi-am dat seama că era diferită celelalte. Era din partea unei femei care părea să-mi fi cunoscut turr un şi cele mai multe detalii – chiar dacă nu toate – erau corecte, inclusiv locul şi data naşterii părinţilor mei. Pentru prima dată, trebuia să iau în consideraţie cu adevărat această posibilitate. Totuşi era în continuare dificil, pentru că a mă încrede în această scrisoare însemna să nu le dau crezare părinţilor mei.

În decembrie mi-am propus să cercetez lucrurile, gândindu-mă cu naivitate că nu era nicio grabă, îmi împărtăşisem deja gândurile avocaţilor de la Casa Albă; acum i le-am menţionat şi lui Sandy Berger, care mi-a spus „Şi ce dacă? Preşedintele nostru nu este antisemit".

M-am decis să le spun fiicelor mele despre informaţiile pe care le primisem, în timpul reuniunii noastre anuale de Crăciun, de la Aspen. Nici acolo nu a fost chiar uşor să găsesc momentul potrivit.

Le-am atenţionat că aveam ceva să le spun. S-au uitat la mine îngrozite, ca şi cum eram pe cale să le mărturisesc că sufăr de vreo boală fatală. Le-am spus că primisem nişte scrisori care sugerau ca familia noastră era de origine evreiască. Am adăugat că nu eram încă sigură, dar că exista posibilitatea să fie adevărat. După dramatismul introducerii, reacţia lor a fost un amestec de surpriză şi uşurare: „E uimitor – au declarat ele – de ce nu ţi-au spus părinţii tăi?

Verişorii tăi ştiu? Trebuie să-i dăm de capăt".

Sora mea, Kathy, se afla şi ea la Aspen şi împreună am vorbit cu fratele nostru, John, şi cu soţia sa, Pam. Eram intrigaţi de perspectiva confruntării cu un mister de familie, în acelaşi timp, eram tulburaţi de mulţimea lucrurilor pe care, aparent, nu le cunoşteam, în 1990, John şi Pam plecaseră în vacanţă în Cehoslovacia şi vizitaseră oraşele natale

ale părinţilor noştri. Au căutat certificatul de naştere al tatălui meu la biserica catolică din localitate, fără succes, dar oficialii bisericii i-au ajutat să identifice casa în care se născuse tatăl meu. Au vorbit şi cu oameni care cunoscuseră familiile părinţilor noştri. Nimeni nu a spus nimic despre originea lor evreiască, şi John nu a avut niciun motiv să întrebe.

Kathy, John şi Pam aveau şi ei slujbe cu normă întreagă, dar ÎS1 puteau găsi mult mai uşor decât mine timp pentru a călători pe con propriu. Am decis că aveau să meargă în primăvara lui 1997 în 6 lua, pentru a vedea ce puteau afla. În timpul perioadei de tranzit1 Jamie mi-a spus că un reporter de la *Washington Post* pregăteau articol despre trecutul meu şi dorea ajutor. Nu am ezitat nicio

DOAMNA SECRETAR DE STAT 3 1 9

vorbesc despre mine însămi, aşa că l-am chemat pe reporterul spectiv, Michael Dobbs. Deşi eram împiedicată de tradiţie să-i

„Rd un interviu oficial înainte de confirmarea mea, am discutat

Qy-l

Informal ceva timp şi i-am spus că aş fi încântată să ne întâlnim ce depuneam oficial jurământul. Am fost bucuroasă să-i dau şi presele oamenilor de la Belgrad şi din Republica Cehă cu care ar putea dori să vorbească, inclusiv pe cea a verişoarei mele, Disa.

Cunoşteam reputaţia lui Dobbs de reporter corect, dar nu îl mai întâlnisem anterior.

Săptămânile de tranziţie au trecut foarte rapid şi au fost, pentru mine, un vârtej de pregătiri, cu festivităţi de inaugurare, parade, dineuri şi depunerea jurământului. Vineri, pe 24 ianuarie, era prima mea /i ca Secretar de Stat. Mă simţeam ca şi cum mintea mi s-ar fi aflat într-o sută de locuri diferite. Am organizat o conferinţă de presă şi m-am pregătit pentru nişte interviuri, în toiul acestora, am primit un telefon de la Anne. Plângea. Mi-a spus că Michael Dobbs o sunase şi o întrebase: „Aţi ştiut că trei dintre străbunicii dumneavoastră au murit în lagărele de concentrare naziste?" încercam să o calmez, dar nu îmi venea să cred. Anne a spus plângând: „Acum înţeleg de ce bunica era atât de grijulie şi îşi făcea atâtea griji pentru noi. Săracii tataie şi mamaie, e îngrozitor!"

Eram şocată, furioasă pe Dobbs pentru că o sunase pe fiica mea şi năucită de această informaţie. Ştiam, desigur, că unul dintre bunicii mei murise înainte de război, iar ceilalţi trei în timp ce ne aflam în

Anglia, dar nimeni nu spusese nimic, niciodată, despre lagărele de concentrare. Dacă era ceva adevărat în această poveste terifiantă, eu eram cea care trebuia să le dea ştirea copiilor. Fur °aşa, l-am sunat pe Jamie. „De ce o sună Dobbs pe fiica mea cu astfel de informaţii? De ce nu vorbeşte cu mine? Şi de unde provin aceste aşa-numite fapte?" Jamie mi-a reamintit că îi promisesem lui °bbs un interviu şi a sugerat să ne întâlnim cât mai repede, pentru a Pune lucrurile cap la cap.

Îmi doream să fi putut lăsa totul deoparte pentru a investiga casta ştire uimitoare eu însămi, dar nu era timp pentru aşa ceva.

ar şti de la CNN şi de *la Meet the Press* mă întrebau în legătură volumirioasa noastră agendă politică. M-am întâlnit cu noii mei colegi, Sandy Berger şi Secretarul Apărării, Bill Cohen, pentru stabili priorităţile, a ne compara notiţele şi pentru a face planur Am discutat cu Secretarul Trezoreriei, Robert Rubin, despre posib; litatea de a colabora în chestiunile economice. Telefoane de feljci tare soseau din partea diverşilor miniştri de Externe. Am dat de curtoazie pe Capitol Hill şi am luat prânzul cu directorul i al CIA, George Tenet. Au existat şi evenimente mondene – dineu] anual al Clubului Alfalfa, Salutul către Congres al Clubului de Presi de la Washington şi o recepţie pentru corpul de presă de la Departamentul de Stat. În spatele întregii agitaţii, se auzea o bătaie de tobă insistentă. Vorbeam frecvent la telefon cu fiicele mele, cu sora şi cu fratele meu. Un reporter pretindea că deţinea informaţii care ar modifica dramatic ceea ce ştiam noi despre trecutul familiei, în săptămânile anterioare, începusem să luăm în consideraţie posibilitatea unui trecut evreiesc. Acum eram puşi în faţa implicaţiilor acelei posibilităţi. Una era ca bunicii mei să fi fost evrei şi cu totul altceva ca ei să fi fost evrei într-un moment şi într-un loc în care Adolf Hitler deţinuse puterea de viaţă şi de moarte.

Pe 30 ianuarie, la ora 17.45, Dobbs şi colegul său Steven Coli au venit la biroul meu. Se apropia termenul limită pentru articolul care trebuia să apară în *Washington Post*. Elaine şi Jamie se aflau şi ei acolo. Interviul a început bine. Reporterii şi-au instalat reportofonul şi am schimbat amabilităţi. Apoi au trecut la subiectul principal. Ca urmare a telefonului dat de Dobbs Annei şi datorită unei conversaţii telefonice pe care o avusese cu Jamie, 1 cam ştiam la ce trebuia să mă aştept, dar nu eram pregătită pentru cât de dificilă avea să devină întâlnirea.

«e*

1 E o discuţie lungă despre acest fragment din cartea lui Dobbs,

„Madeleine A bright. O odisee a secolului al XX-lea". Singurul punct asupra căruia nu au caz de acord este cel în care reporterul afirmă că i-a spus lui Jamie despre circumstţele în care muriseră bunicii mei, pe 21 ianuarie, cu trei zile înainte de a o suna *p* Anne. Jamie confirmă că au discutat, dar afirmă că discuţia a fost foarte vagă S1 în mod sigur mi-ar fi transmis imediat informaţia legată de soarta bunicilor mel ce orice caz, cred că suferinţa provocată de Dobbs a fost fără intenţie. Deşi supărată în acel moment, i-am fost recunoscătoare după aceea pentru cer ample pe care le-a făcut în ceea ce priveşte arborele meu genealogic.

l după ce mi-a mulţumit pentru cooperare, Dobbs mi-a vorbit, despre oamenii pe care îi întâlnise şi care aveau informaţii legate je familia mea. Ne-a arătat liste cu oameni care muriseră în lagăeje naziste, la Theresienstadt (Terezin) sau la Auschwitz, inclusiv voinicii mei din partea tatălui, Arnost şi Olga Korbel, şi bunica din moartea mamei, Ruzena Spieglovă.1 Mi-a pus o serie de întrebări despre ceea ce ştiam şi despre momentul în care aflasem. Apoi i-a aşezat în faţă o fotografie cu trei fetiţe de vârste diferite. „Le recunosc pe toate", am spus: cea mai mare este verişoara mea, plă a» eu eram fetiţa de lângă ea şi sora mea era bebeluşul din cărucior. Dobbs m-a corectat, spunând că eu eram bebeluşul şi că fetiţa mijlocie era sora lui Disa, Milena. „Milena – a adăugat – a fost şi ea dusă la... Auschwitz".

Încercând să asimilez această informaţie îngrozitoare şi să rămân calmă, eram în acelaşi timp zdrobită sub povara a ceea ce aflam şi a ceea ce, probabil, urma. Nu mă simţeam confortabil şi pentru că tonul interviului se transformase dintr-unul amical într-unul conflictual.

Evident, era slujba reporterilor să pună întrebări, dar mă simţeam ca un martor într-o sală de tribunal, examinat de un avocat care deţinea toate datele, în timp ce eu nu ştiam nimic. La un moment dat, colegul lui Dobbs chiar a spus: „Ăsta e cazul nostru". Care caz? *Washington Post* ştia mai multe despre familia mea decât eu însămi şi din cauza asta părea că eram acuzată fie că încercam să ascund ceva, fie că fusesem o proastă. Eram şocată şi de revelaţiile lui Dobbs legate de soarta bunicilor mei, a oamenilor care mi-au crescut şi educat părinţii şi care, indirect, mi-au dat viaţă. Pentru că era un interviu, trebuia să vorbesc – un lucru nu prea facil când te simţi fără grai.

AM PROFITAT DE UN MOMENT ce a urmat unei întâlniri la Casa

A'bă pentru a le da ştirea despre bunicii mei preşedintelui şi vicepreşedintelui. Ne aflam în Biroul Oval şi Bill Clinton şi-a pus braţele în „meu şi mi-a spus: „Îmi pare atât de rău! Trebuie să afli mai mul «i acea seară, Hillary m-a sunat acasă: „Ştiu că asemenea ştiri greşit prenumele bunicii mele în articolul său, crezând că era Anna, în e Ruzena.

sunt greu de înghiţit, mi-a spus. Voi face tot ce pot ca să te ajut. p-tare. Te iubim".

Reacţia publică iniţială atunci când ştirea a apărut a fost un amestec de simpatie şi fascinaţie. Am primit scrisori şi telefoane djj, parte suporterilor din Congres şi m-am consultat cu liderii comuni, taţii evreieşti, inclusiv cu rabinul de New York, Arthur Schneier, şi cu Elie Wiesel. Numeroase persoane au ieşit în faţă şi au povestit experienţe nu foarte diferite de a mea, inclusiv scriitoarea şi jurnalista Kati Márton, care fusese şi ea crescută în religia romano-catolică şi care nu aflase de originile sale evreieşti decât atunci când vizitase Ungaria natală, la vârsta de douăzeci şi nouă de ani. „E fi.

resc să te simţi tulburată, expusă şi un pic vulnerabilă", a declarat ea. Abraham Foxman, directorul naţional al Ligii Antidefăimare, a scris în *New York Times*: „În Polonia apar în fiecare zi evrei care au fost toată viaţa convinşi că au fost catolici". Au apărut articole citând psihologi eminenţi care văzuseră de mai multe ori aceeaşi istorie şi care spuseseră că mulţi dintre cei care supravieţuiseră Holocaustului nu discutau despre propriul trecut pentru că se concentrau asupra construirii unei noi vieţi, într-o nouă ţară.

Deşi în acel moment nu mă mai îndoiam de adevărul ce stătea la baza articolului din *Post*, nu era o problemă despre care doream să continui să aflu din presă. Familia noastră trebuia să facă propriile cercetări. John şi Kathy gândeau în acelaşi fel. Mi-am sunat un prieten, Mark Talisman, care ne-a pus în legătură cu Tornâs Kraus, directorul executiv al Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din Republica Cehă. În februarie, sora, fratele şi cumnata mea au plecat spre Praga.

Faptul că eu aveam nişte responsabilităţi şi că familia mea încerca să pună cap la cap o istorie apusă nu a calmat nebunia. Din1" potrivă, articole, comentarii şi scrisori au invadat presa. Dacă ma simţisem inundată şi înainte, acum simţeam că mă înec. Nu obiectam la faptul că presa îmi trata familia ca pe un subiect de ştiri: ăsta era

preţul transformării mele într-o persoană publică. Am dat tone interviuri şi cei mai mulţi dintre reporteri au pus întrebări la obiect au scris articole pe măsură. Dar lucrurile nu s-a oprit aici.

Onii observatori au mers dincolo de tragedia bunicilor mei şi ar membri ai familiei, pentru a pune sub semnul întrebării sinceri i tea mea şi caracterul tatălui meu. Profesori şi experţi închipuiţi re nu mă întâlniseră niciodată afirmau că era „imposibil" să nu-mi clinoscut originile evreieşti. Alţii, inclusiv unii editorialişti pe re îi cunoşteam bine, au spus că era „ieşit din comun" faptul că u ştiusem sau „ciudat" că secretul nu trecuse de la mamă la copil, că se părea că nu „dorisem să ştiu" sau dădusem dovadă de [lipsă de curiozitate". Un scriitor s-a întrebat de ce nu cerusem să văd mormintele când, la opt ani, mi s-a spus că bunicii mei muriseră. Se insinua clar că eram o mincinoasă.

Printre cele mai apropiate prietene de la Wellesley două erau evreice, Wini Shore Freund şi Emily Cohen MacFarquhar. Ele le-au spus reporterilor că mă cunoşteau de aproape patruzeci de ani şi că erau convinse că nu ştiusem adevărul. Din păcate, pentru sceptici mărturia prietenilor nu însemna prea mult.

Eram exasperată fiindcă nu puteam dovedi contrariul. Nu ştiusem nimic şi nu mi-a trecut prin minte că părinţii mi-ar fi ascuns aşa ceva. Era uşor pentru alţii să spună că ar fi trebuit să pun mai multe întrebări, dar crezusem că deja cunoşteam întreaga istorie a familiei. Nici eu şi nici John sau Kathy nu am avut sentimentul lipsei unei identităţi clare sau intuiţia a ceea ce eram şi a provenienţei noastre, întotdeauna a fost evident pentru noi că mamei îi lipsea teribil de mult mama sa, dar această pierdere părea să-i cauzeze atât de multă durere, încât nu am căutat niciodată mai multe detalii, în ceea ce-l priveşte pe tata, pur şi simplu nu era genul de persoană căreia să-i pui întrebări, îl consideram sursa şi definiţia adevărului.

Aflasem de moartea bunicilor mei atunci când aveam opt ani, o aţa cu întoarcerea familiei mele la Praga, după Al Doilea Război °ndial. Mi-a părut râu pentru părinţii mei, dar nu am suferit pentru nu ştiam cu adevărat ce sunt aceia bunici. Nu le puteam vizualiza fi, lle> nu-mi aminteam zâmbetele lor, nu mi-i puteam imagina râţişându-mă. Aveam mai puţin de doi ani când îi văzusem ultima 1 şi că nu eram foarte curioasă în ceea ce-i privea. Ştiam că bătrâni mor.

Mai târziu nu am avut niciun motiv să mă îndoiesc derile părinţilor despre trecut, pentru că nu erau niciodată misteri? sau

ezitanţi în legătură cu acesta. Dimpotrivă, vorbeam tot tâmr> despre acei ani. Documentul pe care l-am găsit după moartea mamei reflecta modul în care vorbiseră întotdeauna cu noi. Deşi l-a să se înţeleagă existenţa unei intrigi în jurul călătoriei noastre de \ Praga la Londra via Belgrad, în martie 1939, nu a scris nimic despre faptul că era evreică. Ca rude ale unui oficial guvernamental, aveam motive întemeiate să fugim din calea Gestapoului din raţiuni poi [, zice. Ajunşi în Statele Unite, părinţilor mei le plăcea să discute despre prietenii din liceu, despre relaţia lor, despre familii, despre vieţile lor în Cehoslovacia interbelică. Fratelui meu, surorii mele şi mie ni se spuneau istorisiri despre sărbătorile de Paşte sau Crăciun.

În special atunci când am studiat istoria europeană modernă la liceu, am petrecut mult timp discutând despre ascensiunea lui Hitler, dezmembrarea Cehoslovaciei şi despre ororile Holocaustului. Părinţii mei subliniau întotdeauna cu patimă nevoia de toleranţă şi importanţa de a te opune răului, dar nu am simţit niciodată pierderea personală şi tristeţea care trebuie să fi alimentat această patimă.

Îmi doresc să fi aflat adevărul mai devreme? Da. Circumstanţele în care mi-am pierdut bunicii ar fi fost un şoc teribil pentru mine, dar aş fi fost îmboldită de timpuriu să aflu mai multe despre vieţile lor, o binecuvântare pe care aş fi apreciat-o şi care mi-ar fi permis să-i onorez aşa cum li se cuvenea.

Adevărul este că unele lucruri scrise despre mine m-au supărat, dar eram furioasă pentru criticile la adresa părinţilor mei. Câţiva autori au pus la îndoială decizia părinţilor mei de a-şi scoate familia din Cehoslovacia. Alţii au lăsat să se înţeleagă că hotărârea lor ulterioară de a nu-şi dezvălui trecutul evreiesc a fost rezultatul ambiţi1 lor profesionale ale tatălui meu ori ale unui fel de snobism sau ruşine. Aceste acuzaţii pur şi simplu nu se potriveau cu memorl părinţilor mei, pe care îi admiram şi îi preţuiam.

Avantajul perspectivei este un dar minunat, în special pentru e care nu au trecut prin experienţe comparabile. Nu aveam cum să enosc modalităţile în care părinţii mei luau deciziile. Deşi la începu lui 1939 nebunia Holocaustului era încă de neimaginat, represiu?

leilpaţia erau vizibile. Cu naziştii aflaţi la putere şi cu tata suporal preşedintelui Beneš, cariera sa diplomatică era blocată şi nu ar şi putut lucra efectiv la Praga pentru cauza ţării pe care o iubea.

…„j mama mea aveau, de asemenea, o fetiţă care trebuia

protejată, pot numai să-mi imaginez conversaţiile pe care părinţi mei le-au ut cu părinţii lor înainte de plecare. Mama fusese extrem de aproată *as* bunica sa şi de sora ei mai mare, Marie, căreia îi spunea Mafia-Mă cutremur când mă gândesc la alegerea pe care a trebuit să facă între a fi alături de soţul şi de copilul ei mic şi de a rămâne cu marna şi sora sa. Bănuiesc că bunica din partea mamei, văduvă de curând, nu a vrut să plece pentru că Mâna, bolnavă de rinichi, era prea slăbită ca să fie transportată. Nu ştiu de ce bunicii din partea tatii nu au plecat sau dacă au avut ocazia să o facă înainte de a fi prea târziu. Fratele tatălui meu plecase la Londra înaintea lui, dar sora şi familia lui au rămas, doar Disa alăturându-ni-se mai târziu.1

În ceea ce priveşte decizia părinţilor mei de a nu-şi dezvălui moştenirea evreiască, din nou pot numai să speculez. Bănuiala mea este că asociau trecutul cu suferinţa şi voiau să ne protejeze. Veniseră în America pentru a începe o viaţă nouă. McCarthysm-ul din anii ’50 i-a făcut să-şi vadă viitorul nesigur. Poate că au avut de gând să-mi spună, dar nu au găsit niciodată momentul potrivit.

VOIAM SĂ RĂSPUND personal fiecărui articol, comentariu sau acuzaţie la adresa familiei mele, dar zilele îmi erau atât de pline de îndatoririle legate de noua mea slujbă, încât nici măcar nu aveam timp să le citesc pe toate, cu atât mai puţin să răspund. Mă simţeam ca şi cum m-aş fi calificat, în cele din urmă, la Jocurile

Implice, reprezentând ţara mea într-o cursă, şi chiar în momentul artului mi s-ar fi înmânat un pachet greoi pe care trebuia să-l estac în timp ce alergam.

C0… a a Putut pleca prin intermediul organizaţiei Kindertransport (Transportul Zec °r – Un e-ort vo untar de salvare care a permis unui total cuprins între nouă şi

Bis, m „c’e e°Pii din Germania şi din teritoriile ocupate de aceasta să intre în Marea iai} ip Pute’s 1940. Copiii, cu vârste de maximum şaptesprezece ani, nu

Aug… însoţiţi de părinţi sau de tutori, călătoreau cu trenul sau cu avionul în S1 li se permitea intrarea în ţară pe baza unei simple vize de călătorie.

În timp ce toate astea erau în plină desfăşurare, simţeam nu a mai că eram personal sub supraveghere, dar şi că trebuia să demonstrez că puteam activa cu succes ca Secretar de Stat. Am fo’ înfuriată când unele ziare arabe au afirmat că dezvăluirile legate d

originile mele aveau să facă din Tel Aviv mai degrabă decât din Washington capitala politicii noastre externe. Biroul nostru de preş a combătut rapid aceste acuzaţii, în timp ce autorii care ne susţineau le-au amintit tuturor că Henry Kissinger, care era evreu –, şese unul dintre Secretarii cu cele mai multe realizări.

ÎN CÂTEVA SĂPTĂMÂNI, Kathy, John şi Pam s-au întors din Repu" blica Cehă încărcaţi cu casete video, audio şi cu informaţii. pe lângă Praga, vizitaseră Kostelec nad Orlici, locul de naştere al mamei mele, Letohrad, oraşul natal al tatălui meu, 1 Podebrady, orăşelul în care trăise bunica maternă, Terezân, lagărul de concentrare de la nord de Praga.

La sediul comunităţii evreieşti au găsit documentele originale naziste din timpul războiului, inclusiv fişe cu numele bunicilor mei.

Arnost şi Olga Korbel au sosit în lagărul de tranzit de la Terezm într-un tren de marfă de la Praga pe 30 iulie 1942, alături de alţi 936 de evrei. Arnoct a murit două luni mai târziu din cauza unei pneumonii bronşitice, probabil aduse de febra tifoidă. Olga a fost trimisă la Auschwitz pe 23 octombrie 1944, unde, în curând, a murit.

Carnetul de transport pentru bunica din partea mamei, Ruzena Spieglovă, indica faptul că şi ea trecuse pe la Terezân. Fratele meu spunea: „Era ca şi cum ai fi curăţat o ceapă. Fiecare strat aducea şi mai multe lacrimi şi tragedii", în total, mai mult de zece membri ai familiei noastre au fost victime ale Holocaustului.

John şi Kathy au fost primiţi cu căldură în timp ce vizitau locurile de naştere ale părinţilor noştri. Orăşenii în vârstă confirmau unele dintre poveştile pe care le ştiam de mici. Bunicul Korbel înt1 inţase o fabrică de chibrituri care le oferea slujbe multor oanie din oraşul cu trei mii de locuitori. Bunicul din partea mamei cofid şese o afacere de vânzare de alimente cu ridicata. Tata obişnuia

1 în vremea când tata s-a născut, Letohrad era cunoscut drept KySperk.

— Da de mama atunci când ea cumpăra prea multă mâncare, spunând. fusese crescută într-o „familie angro".

Când fratele meu juca fotbal în timpul liceului, tata se folosise, g această ocazie pentru a ne povesti de propriile isprăvi în ale portului. „Unul dintre prietenii tatii a confirmat că fusese într-adevăr căpitanul echipei locale de fotbal", a spus John, după care a adăugat sec: „Asta, bineînţeles, şi fiindcă deţinea singura minge".

Fuseseră însoţiţi de Tomás Kraus, însoţitorul ideal pentru a-i prezenta comunităţilor evreieşti locale, în timp ce străbăteau ţara, au discutat despre importanţa tradiţiei şi şi-au împărtăşit amintiri din copilărie. După una dintre mese, John povestea: „I-am spus lui Tomás cum, după o cină de la sfârşit de săptămână, ne luam la întrecere pentru a fi cei dintâi în dimineaţa următoare care să întindă grăsimea închegată de pe fundul tăvii pe o felie proaspătă de pâine de secară". Imediat ce a spus toate astea, John şi-a amintit exclamaţia lui Kraus: „Păi, asta e tipic evreiesc". „Aşa că, Madeleine, cheia misterului a fost tot timpul în faţa noastră:

era grăsimea".

Bineînţeles, scopul călătoriei depăşea simpla aflare a faptelor exacte şi viza chestiuni mult mai generale, precum atitudinea părinţilor mei faţă de religie. De ce, dacă erau evrei, ni se povestise despre sărbători creştine din trecut? De ce pe certificatul lor de căsătorie scria că erau *bez vyznânî*, „fără confesiune" – fără nicio credinţă anume?

Tomás Kraus a furnizat câteva indicii importante. A explicat că, în mod tradiţional, comunitatea evreiască cehă era mult mai laicizată decât comunităţile din alte zone. În perioada interbelică, celor mai multe familii le plăcea să se considere mai întâi cehe sau cehoslovace şi abia în plan secund evreieşti. O parte a celor asimilaţi pur şi simplu au încetat să mai respecte tradiţiile religioase evreieşti. Alţii sărbătoreau Pastele evreiesc şi cele mai importante zile sfinte, precum Rosh Hashanah şi Yom Kippur, dar şi râciunul sau Pastele creştin. Kraus povestea că familia lui, care neludea supravieţuitori de la Terezân, obişnuia să-şi aleagă brade Crăciun în ultima zi de Hanukka. Şi John îşi amintea:

na dintre picturile copiilor din muzeul de la Terezân înfăţişează Un brad de Crăciun".

John şi Kathy au presupus că familia mamei noastre ar fi fi mai religioasă decât cea a tatii, în parte pentru că oraşul ei avea sinagoga, în timp ce ai lui nu. În orice caz, ni se părea corect să tragem concluzia că poveştile despre sărbătorile din trecut ale familieerau adevărate şi nu fuseseră născocite pentru a ne păcăli. Oricum părinţii noştri nu au fost niciodată rigizi în gândire, nici evlavioşi Asta explica menţiunea „fără confesiune" din certificatul de căsătorie. Am aflat, de asemenea, de la Disa că multe dintre rudele apropiate fuseseră botezate. Pe scurt,

părinţi mei erau tipici pentru locul, comunitatea şi vremea lor.

Unul dintre obiectivele importante ale călătoriei lui John, Kathy şi Pani era să o întâlnească pe verişoara noastră, Disa. Articolul din ziarul *Washington Post* încercase să facă o paralelă dramatică între existenţa lui Disa şi a mea. În timp ce eu trăisem o viaţă bună, ea suferise. Asta era adevărat, dar articolul lăsa impresia că tata era responsabil pentru decizia lui Disa de a nu veni în Statele Unite împreună cu restul familiei. „Cred că el1 a greşit faţă de mine", a declarat ea. „N-ar fi trebuit să mă lase aici. Dacă mi-ar fi sugerat să merg cu ei, m-aş fi dus. Ar fi trebuit să fie conştient de pericolele care mă aşteptau rămânând aici".

Aceste cuvinte acuzatoare m-au împietrit când le-am citit, pentru că ştiam că sunt greşite, dar că vor fi considerate adevărate de mii de cititori. Fusesem întotdeauna convinşi că, atunci când tata a revenit la Praga pentru înmormântarea lui Masaryk, i-a cerut lui Disa, care pe atunci avea douăzeci de ani, dar legal era încă pupila lui, să vină să locuiască împreună cu noi. A refuzat pentru că era îndrăgostită de bărbatul cu care avea să se şi mărite şi pentru că dorea să meargă la universitate în Cehoslovacia. Acum, aparent, afirma că tata o părăsise, şi el, evident, nu mai avea cum să-i răspundă. Nu puteam crede că Disa era în stare să spună aşa ceva.

John mi-a povestit că şi-au croit drum printre camerele de televiziune care aşteptau vizita „privată" atunci când au mers să° vadă pe Disa. Kathy şi-a adus aminte că iniţial toată lumea se siff tea stânjenită. Când au vorbit despre ultima vizită a tatii la Praga>

1 Josef Korbel (n.tr.).

a SPUS foarte revelator: „Ar fi trebuit să facă mai mult decât să pălmuiască şi să-mi spună că trebuie să merg. Nu aveam cum a, mi imaginez ce va însemna viaţa sub comunism". A adăugat că arna îi scrisese regulat, trimiţându-i pozele noastre şi că transferase *q* numele ei o proprietate de familie, pe care mai târziu a vândut-o, ar din banii obţinuţi şi-a cumpărat o casă de vacanţă. John a spus că naşa fusese şocată şi supărată de agitaţia pe care articolul o crease.

Răul însă era deja făcut. Alături de acuzaţiile că tatăl meu îşi negase trecutul, se vor afla pentru totdeauna în domeniul public aserţiunile că şi-ar fi abandonat pupila.

ÎN 1997 AM FĂCUT eu însămi două călătorii în Republica Cehă, prima oficială, a doua particulară, în iulie, după summitul NATO de la

Madrid, am mers la Praga pentru a primi un premiu şi pentru a sărbători invitaţia ca ţara mea natală să adere la Alianţă.

Programul îmi permitea doar câteva ore libere şi nu puteam merge în toate locurile pe care le vizitaseră fratele şi sora mea, dar voiam să ajung la Sinagoga Pikas – un loc sfânt şi trist. Intrând, observi ceea ce pare a fi un tapet frumos care acoperă pereţii, dar pe măsură ce te apropii, îţi dai seama că modelul este, de fapt, format dintr-un scris negru îngrijit, care enumera numele celor 77 297 de evrei cehoslovaci care au murit în Holocaust. Există nişte pete de roşu din loc în loc, care denotă orăşele din care victimele proveneau, numele şi iniţialele prenumelor. Separat de următorul printr-o mică stea portocalie, fiecare nume este urmat de data naşterii şi de cea a morţii. Vizitasem sinagoga cu un an în urmă, împreună cu Hillary Clinton. Arăta exact ca atunci. Eu eram cea care se schimbase.

Oficialii evrei care mă însoţeau mi-au arătat numele Arnost şi u ga Korbel pe prima coloană de care mă apropiasem. A trebuit să

Urcam două rânduri de trepte pentru a găsi numele Riizena Spieglovă.

m închis şi am deschis ochii şi apoi i-am închis din nou pentru

„Mi imprima imaginea în memorie. Mă aşteptasem să mă simt copie

a şi tristă. Vizitasem multe memoriale ale Holocaustului, inclusiv a Vashem din Israel şi Muzeul Holocaustului de la Washington. De

Care dată am realizat că, de-a lungul întregii istorii, nu a existat le comparabil, nimic care să depăşească atât de mult limitele înţelegerii, nimic atât de oribil de contemplat, nimic atât de de rememorat.

Acum eram pregătită pentru asemenea sentimente, dar nu ce altceva aveam să simt. Unul dintre lucrurile care nu-mi dăduseră pace era acela că bunicii mei nu fuseseră niciodată lângă mine *i*copilărie. Abia acum, când eu însămi eram bunică, mi-am putut imagina cum ar fi fost să trăim împreună, îmi priveam nepoţii cu o dragoste nemăsurată şi mă gândeam: „Aşa se uitau şi părinţii părinţilor mei la mine în acei ani de mult trecuţi".

Oricare ar fi fost aşteptările mele, nu prevăzusem că aveam să în

cep să-mi văd bunicii în uniformele de lagăr, cu feţe supte, uitându-se fix la mine. În timp ce făceam asta, mi-am dat seama că nu

aveam o idee clară despre modul în care arătau bunicii mei în timpul războiului, de vreme ce puţinele fotografii pe care le deţineam fuseseră făcute cu ani în urmă. Mă gândeam la cât de mult trebuie să fi suferit, la lupta lor pentru a supravieţui, la tortura ultimelor ore. Am reflectat, de asemenea, la starea de tristeţe resimţită de părinţii mei, atât de bine ascunsă nouă: durerea de a pleca, agonia de a nu şti, amărăciunea de a afla, hotărârea de neclintit de a proteja.

Îndepărtându-mă de numele de pe zid, am simţit deopotrivă o profundă mâhnire şi recunoştinţă. Prezenţa unor nume cunoscute pe acele ziduri a adăugat o notă personală directă, dar nu a modificat fundamental imaginea mea despre Holocaust şi despre ororile lui.

În orice caz, ştiam acum că numele părinţilor mei şi al meu s-ar fi aflat pe aceşti pereţi, iar fratele şi sora mea nu ar fi existat dacă părinţii mei nu ar fi decis să părăsească Praga. Părinţii mi-au dat deci viaţă nu o dată, ci de două ori.

La sfârşitul lui august am revenit în Republica Cehă, de data aceasta în vacanţă. Fiicele mele împreună cu soţii lor şi cu Kathy au venit cu mine. Compania lor şi programul relaxat făceau imposibil să te simţi întristat. Era prima dată când mergeam în Republica Cehă împreună cu fiicele mele. Sperasem că aveau să fie fermecat şi au fost. Atât de multe din ceea ce iubiseră la bunicii lor era zent în locurile pe care le vizitam şi în lucrurile pe carele în Praga am jucat rolul ghidului, urmând drumul pe care tata şi *e* mine îl făceam când mă ducea la şcoală. Le-am arătat ferestre artamentului şi ei şi-au imaginat-o pe mica Madlenka jucându-se – faţa lor în piată-Am mâncat toate mâncărurile condimentate cu are părinţii mei ne hrăniseră în timpul verilor la Denver; am refăcut Hrurnul lui Kathy, John şi Pam, vizitând oraşele în care părinţii mei u crescut; am mers la liceul pe care îl frecventaseră şi am văzut sălile de clasă unde învăţaseră. Am mers şi la Terezin.

UNA DINTRE MOŞTENIRILE celui de Al Doilea Război Mondial este o listă de nume sinonime cu teroarea nemărginită: Auschvvitz, Buchenwald, Treblinka, Mauthausen, Bergen-Belsen, Majdanek şi altele. Terezin este ceva mai puţin cunoscut, pentru că nu a fost conceput ca un lagăr de exterminare, ci ca o zonă în care erau adunaţi evreii cehoslovaci şi din alte părţi. Cu toate acestea, mai mult de 33.000 de evrei au murit acolo şi alţi aproape 87.000 au fost deportaţi în lagăre de exterminare şi ghetouri din est. Între 1942 şi 1944, mai

mult de 10.000 de copii au intrat la Terezin; 8.000 au fost trimişi mai departe, spre lagărele morţii; mai puţin de 150 au supravieţuit.

Oraşul Terezin este situat în partea de nord-vest a Republicii Cehe, convenabil de aproape de graniţa germană. A fost construit în anii 1780 ca o fortăreaţă, unde soldaţii Imperiului Austro-ungar puteau trăi în siguranţă împreună cu familiile lor. Existau şanţuri cu apă şi ziduri solide, ceea ce mai târziu l-au făcut o alegere naturală pentru o închisoare, în anii 1880, prizonieri militari şi politici erau Wmişi acolo, în noiembrie 1941, fortăreaţa în formă de stea a devenit o aşezare împrejmuită pentru evrei. Astăzi este un muzeu dedicat aducerii aminte şi forţei interioare.

Am parcurs cu maşina zonele rurale înverzite de pe drumul spre Terezin şi am ajuns într-o parcare uriaşă. Nu erau mulţi viziatori în acea zi, dar ni s-a spus că oameni din toată lumea veneau viziteze muzeul. Deşi lagărul jucase un rol semnificativ în plau' lui Hitler de a extermina toţi evreii, în acel moment destinaţia era încă ascunsă. Propagandiştii nazişti se refereau la el ca la

— oraş-staţiune" unde evreii se puteau autoguverna, puteau priasistenţă medicală şi puteau „ieşi la pensie". Unii chiar au fost allti să plătească pentru a fi admişi.

Presupusul „paradis" însă era un adevărat iad. În vara lui 1942 când au sosit Arnost şi Olga Korbel şi Ruzena Spieglovă, numărm de persoane închise crescuse de la circa 20.000 la aproape 60 OQQ Bărbaţii dormeau în paturi cu trei etaje, în timp ce femeile se înghe, suiau pe podelele acoperite cu paie. Oamenii mureau de foame Deţinuţii apţi de munca erau folosiţi pentru montarea şinelor în vederea unei extinderi a căii ferate, pentru a face mai rapid şi mai că.

cient transportul către lagărele de exterminare dinspre est. Condiţiile sanitare erau precare, ceea ce a dus la izbucniri ale febrei tifoide Numărul de persoane care decedau zilnic a crescut şi mulţi, inclusiv bunicul meu, au murit de această boală, în timpul vizitei ne-au fost arătate cuptoarele utilizate pentru a arde corpurile celor care muriseră din cauza condiţiilor inumane.

ŞTIAM ACUM LINIILE principale ale întregii poveşti oribile. Nu numai bunicii mei, dar şi multe dintre celelalte rude ale mele au murit în timpul Holocaustului. Faptele fuseseră întotdeauna disponibile – nici măcar adânc îngropate sau greu de găsit. Pur şi simplu, nu căutasem. Era ca şi cum ai fi pictat fără nicio noimă până când cineva

îţi spune: „Nu vezi acolo, în mijloc, faţa unui om?" Atunci te uiţi din nou, o vezi clar şi te miri de ce nu ai observat-o mai devreme.

E copleşitor să ştiu ca trei dintre bunicii mei au murit în lagărele de concentrare şi că părinţii mei au trăit cu această durere. Sunt mândră acum să-mi cunosc tot trecutul, întotdeauna am crezut că e o poveste grozavă, dar acum mă simt şi mai îmbogăţită de conştiinţa apartenenţei la un popor curajos, care a supravieţuit şi înflorit în ciuda secolelor de persecuţii.

Din 1997, am fost întrebată dacă aveam să practic credinţa mozaică. Nu cred că acest lucru se va întâmpla. Am crescut şi am îmbătrân1 creştina şi, aşa cum am spus mai devreme, este greu să te dezveţi d credinţă. Nu mai merg la biserică atât de regulat ca înainte, dar mă du din când în când şi aproape întotdeauna de Crăciun şi de Paşte. La p11 mul Paşte după ce am aflat adevărul, m-am simţit stânjenită vizitu1 catedrala. Nu e uşor să îmbătrâneşti şi să nu fii sigură de religia ta.

E DOAMNA SECRETAR DE STAT 333

pupă ce au apărut ştirile despre familia mea, am fost întrebată mod repetat ce simţeam în legătură cu faptul că eram evreică, diam câţiva oameni, inclusiv cunoştinţe vechi, care considerau trebuie să fi ştiut mai de mult despre originile mele şi că am încercat să le neg pentru a muşamaliza totul. Nu e adevărat. Ca adult, aOi considerat întotdeauna în primul rând americancă şi în al doilea rând cehoslovacă, dar pentru mine, la fel ca şi pentru părinţii mei, identitatea este întâi şi întâi o chestiune de naţionalitate şi de valori, nu de sânge. Îmi dau seama pe deplin însă că pentru Hitler sângele a contat şi acest fapt e important pentru noi toţi, întrucât din cauza aceasta au murit şase milioane de evrei.

Dintre toate cuvintele scrise despre familia mea, cel mai mult m-au impresionat cele ale lui A.M. Rosenthal, de la *New York Times*:

„Arnost Korbel, Olga Korbel, Anna1 Spieglovă – a scris el – au fost ucişi în urmă cu aproape o jumătate de secol. Acum, în cele din urmă, ei primesc ceea ce viii datorează morţilor Holocaustului – să ne aducem aminte de numele lor şi să nu uităm că au fost duşi în camerele de gazare pentru că erau evrei. Nu există o altă lecţie a Holocaustului în afară de aceasta: un rău mai rău decât râul a fost făcut şi poate fi făcut din nou, dacă nu ne aducem aminte".

ena (n.tr.).

I. o, iii. M („V, w»

CAPITOLHfe XVI

Construind o Europă liberă-ifedâvizată

ÎN TOIUL AGITAŢIEI cauzate de trecutul familiei mele, într-un ziar a apărut o caricatură care arăta o încăpere plină cu psihanalişti aşezaţi lângă o canapea goală. Pe sofa se afla un bileţel pe care scria:

„Am plecat la muncă. M.A". Caricaturistul nu avea cum să-mi cunoască starea de spirit, dar a surprins adevărul că, în ciuda tuturor lucrurilor care mi-ar fi putut distrage atenţia, intrasem din plin în noua mea funcţie de Secretar de Stat. Eram hotărâtă să înalţ drapelul american oriunde o cereau interesele noastre şi aveam în minte obiective pentru fiecare continent, în Europa aveam trei priorităţi: să gestionez procesul de lărgire a NATO, astfel încât să nu existe îndoieli privind continua utilitate a celei mai eficiente alianţe de pe glob, să reduc riscurile unei reveniri la diviziunile Războiului Rece, să mă asigur că Acordurile de la Dayton erau implementate în totalitate, eliminând astfel pericolul unei reaprinderi a crizei din Bosnia.

Mi-am început mandatul cu acţiuni pe toate aceste trei fronturi.

DUPĂ CE MINISTRUL DE EXTERNE cehoslovac Jan Masaryk a sărit (sau a fost împins) spre moarte, în 1948, era clar că Stalin ifl tenţiona să domine Europa Centrală şi de Est. Această ameninţai" 6 a forţat America să creeze o alianţă militară transatlantică nurr» ta Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), pentru a scăpa" 3

potriva expansiunii comuniste şi pentru a furniza economiilor

Hruncinate de război ale Occidentului o pavăză în spatele căreia uteau fi reconstruite. Alianţa a ajutat la integrarea fostelor naţiuni sciste, mai întâi Italia, apoi Germania şi Spania, în familia demoaţiilor europene; a stabilizat relaţiile dintre Grecia şi Turcia şi a contribuit la căderea Zidului Berlinului. Toate astea fără a trage un singur foc.

Psihanalizând-o pe Madeleine Albriqht.

În momentul în care preşedintele Clinton a fost ales, apăruse deja o întrebare evidentă pentru toată lumea, în lipsa unei superputeri inamice, care mai era utilitatea NATO? Răspunsul preşedintelui era că aceasta rămâne piatra de temelie a securităţii europene. Deşi ameninţarea sovietică dispăruse, alte ameninţări precum terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă şi purificarea etnică îi uaseră locul.

O a doua întrebare era cum putea fi umplut vacuumul de

securiate lăsat în urmă de disoluţia Pactului de la Varşovia. Zona cu Prinsă între Germania şi Rusia fusese de secole o sursă de conflicte.

arile puteri o utilizaseră drept câmp de bătălie pentru aşi defini

Rutele propriilor imperii, împărţind şi reîmpărţind regiunea in re de interese. Preşedintele Clinton şi omologii săi aliaţi erau a i

Hi să creeze un model diferit.

na ITIP reună şi-au propus să facă pentru Estul Europei ceea ce Planul Marshall au făcut pentru Europa Occidentală.

Obiectivul lor era crearea unei sfere de interese comune, în care fiecărei naţiuni să-i fie asigurată securitatea, în acest scop, au creat legături prin intermediul Parteneriatului pentru Pace între NATQ §j o serie de democraţii europene. Au transformat Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE), dintr-o instituţie a discuţiilor fără sens într-o arenă de susţinere a democraţiei şi a dreptu, iilor omului pentru cei cincizeci şi trei de membri ai săi. La Bruxellcă) în 1994, preşedintele Clinton a anunţat sprijinul american pentru un proces gradual de lărgire a NATO. în 1997, la summitul Alianţei din iulie, urmau să fie emise invitaţii.

Deşi eram în favoarea extinderii NATO, mă arătasem rezervata în momentul în care propunerea a fost făcută pentru prima dată. Nu doream să mă suspecteze cineva că pledam în special în numele Republicii Cehe, al Slovaciei şi al altor potenţiali candidaţi la NATO. Pe măsură ce dezbaterea a luat amploare însă, am devenit o susţinătoare puternică şi, odată luată decizia de extindere, am fost încântată de ideea de a contribui la implementarea ei, în calitatea mea de Secretar de Stat.

Nu trebuia să te fi născut în acea regiune ca să vezi logica a ceea ce fusese plănuit. După patru decenii de subjugare comunistă, naţiunile Europei Centrale şi de Est erau dornice să adere la un NATO lărgit. Consideram că trebuie să le primim bucuroşi pentru că, dacă nu li s-ar fi oferit protecţia NATO, s-ar fi aflat într-o poziţie politică incertă şi ar fi putut foarte bine să încerce să-şi asigure securitatea prin alte mijloace, ceea ce ar fi avut ca rezultat apariţia unor alianţe imprevizibile, a eforturilor de înarmare şi posibila utilizare a forţei pentru rezolvarea disputelor.

se

Pentru mine, toate astea păreau clare ca lumina zilei, dar mul P din elita politicii noastre externe aveau opinii diferite. Putem uita uşor

cât de puternică a fost opoziţia. George Kennan, un excelent reprezentant al diplomaţiei americane, a denunţat extinderea NA drept „cea mai gravă eroare a politicii occidentale din întreaga p noadă de după Războiul Rece". Editorialistul de la *New York* Thomas Friedman, de obicei foarte perspicace, o caracteriza „necugetată", iar fostul senator Sam unn a redactat o scrisoarenată de cincizeci de personalităţi politice şi academice de frunte.

acuza administraţia că „face o greşeală de proporţii istorice". Unndaj neoficial în cadrul Consiliului pentru Relaţii Externe arăta că „erţii se opuneau extinderii în proporţie de doi la unu.

Aceştia erau oameni serioşi, cu preocupări legitime. Preşedintele goris Elţîn şi conaţionalii săi se opuneau puternic extinderii, pe *r* & *o* considerau o strategie de a exploata propria lor vulnerabilitate. jg a muta liniile de diviziune ale Europei spre Est, lăsându-i astfel. jaţi. Preocupările Moscovei contau, pentru că Rusia devenise cea ce lumea nu mai văzuse niciodată înainte: un stat slab şi potenţial instabil, care dispunea de mii de arme nucleare. Elţîn înţelegea nevoia Rusiei de relaţii bune cu Occidentul, dar dacă resentimentele faţă de extinderea NATO provocau la Moscova un transfer al autorităţii spre forţele naţionaliste extremiste, ar fi putut rezulta un război rece chiar şi mai periculos.

Trebuia să facem echilibristică pe sârmă pentru a păstra încrederea noilor democraţii europene, evitând în acelaşi timp să refacem vechile adversităţi. Criticii noştri nu credeau că vom putea găsi echilibrul. Eu credeam că da.

În februarie 1997, la numai câteva săptămâni după preluarea funcţiei, am călătorit la Moscova ca parte a unui turneu mondial care cuprindea zece naţiuni. Reputaţia mea m-a precedat, încă de la numirea mea, bazându-se pe originile central-europene şi pe sprijinul meu pentru extinderea NATO, presa rusă mă prezentase ca o exponentă tipică a Războiului Rece. Media m-a botezat *Gospoja Stal* sau >, Doamna Oţel". Jurnaliştii americani ridicaseră probleme asemănătoare legate de noul ministru rus de Externe, Evgheni Primakov, fostul conducător al Serviciului Rus de Informaţii, succesorul KGB-ului. De a numirea lui, Primakov se străduise să reafirme influenţa globală a Rusiei, de multe ori în dauna relaţiilor Moscova-Washington. Se anicipa că imediat ce ne vom întâlni, vor ieşi scântei.

Când am ajuns la casa de oaspeţi a Ministerului de Externe de la °scova, Primakov m-a condus într-o cameră confortabilă, înainte e întâlnirea oficială. După un schimb de amabilităţi, mi-a mărtult-Datorită carierei mele anterioare, ştiu totul despre dumneastră şi aş vrea să-mi spuneţi direct dacă, asemenea profesorului rzeziński, sunteţi antirusă". „Sunt apropiată de Dr. Brzezinski – i-am răspuns – şi îl respect foarte mult. Dar am propriile opinii că nu ar trebui să mă judecaţi pe baza asocierilor trecute cu o persoană sau alta. Ştiu că sunteţi un apărător îndârjit al intereselor ruseşti Trebuie să înţelegeţi că intenţionez să fiu la fel de fermă în apărarea intereselor americane. Dacă amândoi recunoaştem acest lucru, §*T* trebui să ne înţelegem bine".

După ce am căzut de acord să ne spunem pe numele mic, am început o discuţie despre lărgirea NATO. Evgheni, care este un orjj corpolent, cu sprâncene impresionante şi un zâmbet viclean, mi-a spus că Rusia nu putea fi de acord cu lărgirea şi nu lua în serios po.

sibilitatea ca la un moment dat să fie invitată să adere. I-am răspuns:

„Rusia şi Statele Unite au ratat multe oportunităţi în trecut. Amândoi trebuie să gândim inovator şi creativ. Ar trebui să priviţi extinderea NATO ca o modalitate de a asigura stabilitatea în Europa Centrală. Acesta este interesul Rusiei".

Primakov a replicat că Rusia are nevoie de o garanţie conform căreia nu aveau să existe arme nucleare pe teritoriul noilor aliaţi şi nicio creştere a infrastructurii militare. Fără a-mi asuma niciun angajament, am spus că ăsta era genul de lucruri pe care venisem să le discut, în acea seară, echipele noastre s-au reunit la o cină de lucru cu borş, sturion şi un foarte interesant jeleu cu prune, înainte de a pleca, i-am oferit lui Primakov o poză cu mine şi preşedintele Clinton, ca dar pentru fiica sa născută cu o zi în urmă. Pe fotografie am scris în rusă: „Maria, când tu te nişte ai, eu împreună cu tatăl tău încercam să realizăm ceva pentru a face mai bună lumea în care vei trăi".

În dimineaţa următoare m-am întâlnit cu Boris Elţîn, aflat încă în refacere după o campanie de realegere foarte activă, după operaţii pe cord şi o dublă pneumonie, şi care trebuia să se întâlnească cu preşedintele Clinton la Helsinki în luna următoare, în ciuda unei asemănări cu W.C. Fields, preşedintele rus a jucat un rol esenţial în plasarea naţiunii sale pe drumul către democraţie. Avea o forţă

interioară excepţională, în acea dimineaţă însă era ca o statuie de ceara> cu tenul bolnăvicios şi trupul incredibil de slăbit. A trebuit să trave sez o suprafaţă mare de parchet foarte lustruit, în timp ce caniere mă filmau. M-am concentrat să nu cad, gândindu-mă că tocurile în nu îmi erau de prea mare ajutor în diplomaţia pe sârmă.

În ciuda infirmităţilor sale, vocea lui Elţîn era puternică, iar Cilii săi albaştri aruncau scântei. Am fost măgulită atunci când a renunţat la interpret, spunând că nu am nevoie de ajutor ca să înţeleg uşa.1 M-a avertizat apoi că extinderea NATO urma să ducă la o rei Oipărţire a Europei în două tabere şi că Occidentul nu avea de ce să se teamă de „noua Rusie". Am replicat: „Domnule preşedinte, dacă, aşa cum spuneţi, există o nouă Rusie, există şi un nou NATO, unul în care nu mai e vorba de noi împotriva voastră sau de voi împotriva noastră, ci unul în care toţi suntem de aceeaşi parte". Elţîn a introdus în acel moment în discuţie ceea ce am ajuns să consider a fi terna sa favorită: „Rusia şi Statele Unite au probleme care pot fi rezolvate numai de către preşedinţi. Dacă e să ajungem la o înţelegere privind NATO, atunci Bill Clinton şi cu mine suntem cei care vor decide". Pentru Elţîn, orice era posibil numai dacă putea discuta între patru ochi cu prietenul său, al cărui nume îl pronunţa „Biiil".

Obiectivul administraţiei era să continue lărgirea, reducând în acelaşi timp la minimum „durerile de cap" ale Rusiei. Planul nostru era să elaborăm o cartă NATO-Rusia care avea să-i dea Rusiei un cuvânt de spus, dar nu un veto în discuţiile legate de securitatea europeană. Negocierea cartei a fost un proces obositor. Ruşii doreau o interdicţie permanentă pentru desfăşurarea de forţe NATO şi de infrastructură militară pe teritoriul viitorilor noştri aliaţi. Acest lucru însă ar fi însemnat transformarea acestor aliaţi în nişte parteneri de categoria a doua, ne-ar fi stânjenit capacitatea de a face faţă cu succes situaţiilor de criză şi ne-ar fi obligat să ajungem la un acord care afecta securitatea altor state fără consimţământul lor.

La una dintre întâlnirile furtunoase de la Washington, i-am spus lui Primakov: „Nici preşedintele şi nici eu nu o să negociem peste capul statelor central-europene chestiuni legate de aranjamentele °r de securitate. S-a mai întâmplat în trecut şi nu o să se mai întâmple cel puţin nu în tura mea".

s, raducătorii joacă un rol vital, dar neglijat în diplomaţie. Cei mai buni dintre ei capabili să traducă nu numai cuvintele, dar şi tonul

sau accentele şi au grijă ca oh S „e e „on: latice să nu fie greşit înţelese. M-am ataşat de cei care traduceau de in Pentru mine, dar şi de unii traducători străini, ale căror voci am ajuns să le

U foarte bine.

— Madeleine, de ce nu vrei să ne întâlnim la jumătatea drijmului? a replicat Primakov.

— La jumătatea drumului? La jumătatea drumului? am protest Voi sunteţi cei care vă întoarceţi mereu la punctul de plecare.

Primakov a oftat:

— Nu cred că puteam ajunge la un acord.

— Foarte bine, nici nu avem nevoie de unul, i-am spus.

Bineînţeles, o parte a strategiei noastre era să-i convingem pe ruşi că extinderea NATO va merge înainte, cu sau fără acordul LOR Speram ca liderii ruşi să-şi dea seama că aveau la fel de mult de câştigat ca noi de pe urma unei carte. Nu ştiam însă dacă Elţîn îşi dădea seama de asta sau vedea mai multe avantaje în a da frâu liber mâniei faţă de „aroganţa" americană.

Un test a venit la jumătatea lui martie 1997, când liderul american şi cel rus s-au întâlnit în Finlanda pentru ceea ce a fost numit în glumă Summitul Invalizilor. Elţîn era încă în convalescenţă după o intervenţie chirurgicală. Preşedintele Clinton îşi rupsese un tendon al piciorului împiedicându-se pe treptele de la intrarea în casa jucătorului de golf Greg Norman. La sosirea pe aeroportul din Helsinki, recent imobilizatul şef al executivului a fost coborât pe pistă într-un cărucior de catering, de unde a fost transferat în Wheelchair One.1 Când discuţiile au devenit ulterior tensionate, preşedintele a spus:

„Hei, mai uşor, am un genunchi la pământ", moment în care Elţîn a vrut să-şi deschidă cămaşa pentru a-şi arăta cicatricele de la operaţie.

Ambii lideri abia fuseseră aleşi pentru un al doilea mandat şi, fără îndoială, amândoi aveau un ochi aţintit spre istorie. Aveau mă1 multe chestiuni pe agendă, dar au început cu NATO. Elţîn şi-a repetat afirmaţia conform căreia era în egală măsură ilogic şi periculos să aducem noi membri în Alianţă, şi-a exprimat disponibilitatea de a se alătura Statelor Unite în încercarea de a elimina ceea ce el nume „consecinţele negative". Apoi a cerut asigurări informate că n-a nu va primi şi foste republici sovietice (Estonia, Lituania, Letoni Preşedintele a refuzat, motivând că un asemenea acord ar face

1 Căruciorul Unu. Aluzie la avionul preşedintelui, Air Force One, şi la elll°p său, Marine One (n.tr.).

vif»

DOAMNA SECRETAR DE STAT 34 1

s-a să pară slabă, ar duce la o reîmpărţire a Europei, ar demora. – membrii Parteneriatului pentru Pace şi ar înfuria statele baltice.

Elţîn a insistat, Clinton a devenit iritat şi a ridicat vocea.

Boris, chiar dacă aş intra acum cu tine într-un dulap şi ţi-aş „one ceea ce vrei să auzi, Congresul ar afla şi ar vota o rezoluţie ar invalida Carta NATO-Rusia. Pur şi simplu nu pot să o fac. Nu Ot să-mi iau angajamente în numele NATO şi nu mă voi plasa în oZjţia de a periclita eligibilitatea vreunei ţâri şi cu atât mai puţin mi te voi lăsa pe tine sau pe oricine altcineva să facă acest lucru".

Elţîn a dat înapoi, dar nu avea de gând să cedeze. A cerut asigurări că fostele republici sovietice nu vor fi admise „în primele runde". Preşedintele a răspuns că nu avea de gând să facă nimic care ar putea reînvia vechile stereotipuri sau care ar da impresia că Rusia şi NATO nu s-au schimbat. După ceea ce a părut a fi un schimb de replici foarte încins între Elţîn şi echipa sa, liderul rus s-a întors către Clinton şi a ridicat din umeri: „OK, Bill, nu poţi spune că nu am încercat".

În perioada premergătoare dineului, oficialii din ambele ţări şi-au exprimat îngrijorarea legată de cât de mult avea să bea Elţîn.

Clinton a promis să fie atent şi te puteai baza pe el pentru a da un bun exemplu. Preşedintele a făcut o treabă bună pe post de supraveghetor şi a fost încântat de felul principal: friptură de ren. „Ar trebui să mâncăm ren şi la Casa Albă", a spus înghiţind cu poftă. „Are foarte puţin colesterol". Ascultând toate astea şi privind conţinutul farfuriei mele, a trebuit să răspund: „Domnule preşedinte, cu tot Aspectul, ar trebui să rămâneţi la ceea ce faceţi acum. Vreţi ca toată lumea să ştie că-i mâncaţi pe Donner şi Blitzen1?"

Cu Summitul de la Helsinki am făcut un pas înainte, dar am disdetaliile Cartei NATO-Rusia timp de mai bine de două luni.

obe Talbott compara strategia de negociere rusă cu mersul lantist, spunând că Moscova dorea ca toată experienţa să fie atât de eroasă, încât să ne luăm gândul de la o altă rundă de extindere aş fi ceea ce ne priveşte, i-am atacat pe ruşi în valuri. Mai întâi e căuta cele mai mici modificări în poziţia Moscovei, sugerând e ren" care trag sania lui Moş Crăciun, în legendele americane (n.tr.).

adeseori modul în care compromisurile puteau fi justificate în faţa poporului rus. Apoi aveam întâlniri fără menajamente cu Primakov care întotdeauna făcea concesii doar în ultima clipă. Secretarul General al NATO, Javier Solana, avea să folosească progresele noastre ca punct de plecare, realizând şi mai mult pe cont propriu, explicându-le ruşilor că nu puteau obţine ceea ce-şi doreau cel mai mult: un rol oficial în procesul de luare a deciziilor în NATO.

Eforturile lui Solana au fost de o importanţă critică deoarece oficial, negocierile legate de cartă se purtau între Rusia şi toţi cei şaisprezece aliaţi NATO, nu numai Statele Unite. L-am întâlnit pentru prima dată pe Solana când era ministru de Externe al Spaniei şi eu lucram la ONU. Inteligent şi cu barbă, era un maestru al diplomaţiei. Deşi era fizician, relaţia noastră avea o chimie proprie.

Ca o ironie a sorţii, şeful NATO era un socialist spaniol care se opusese aderării ţării sale la Alianţă în urmă cu cincisprezece ani.

Provocarea pe care trebuia să o depăşim, pe măsură ce negocierile continuau, era să construim o punte peste prăpastia care separa abordarea noastră de cea a Rusiei. Noi vedeam securitatea europeană în termeni post-râzboi. Modelul nostru era Bosnia, unde aliaţii NATO, Parteneriatul pentru Pace şi diverse alte state lucrau împreună, cu Rusia de partea noastră. Modelul agreat de Rusia era vechiul proces de control al armamentelor strategice, în care fiecărei părţi i se acordă dreptul de a deţine un anumit număr de rachete, ogive şi lansatoare, păstrându-se astfel un echilibru atent între cele două blocuri. Aşa stând lucrurile, ruşii făceau presiuni pentru o definire a ceea ce era permis pe teritoriul noilor aliaţi. Am refuzat să negociem pe această bază, dar am spus că „nu aveam nici nevoie, nici planuri, nici intenţia" de a desfăşura arme nucleare sau noi forţe considerabile în Est.

La începutul lui mai am călătorit din nou la Moscova, pentr-a mă întâlni cu Primakov. Cu puţin timp în urmă, când vizitase

1 Am arătat, de asemenea, ca la Viena erau în plina desfăşurare negocieri pen adoptarea Tratatului asupra Forţelor Convenţionale în Europa, care limita din1 siunile armatelor naţionale, inclusiv pe cele ale actualilor şi viitorilor membri peni ai NATO. Acesta era forumul potrivit pentru ca Moscova să obţină lin11 pe care le dorea.

ashingtonul, am vrut să-l invit acasă la mine la cină, dar a fost posibil, pentru că termitele îmi devoraseră o parte a podelei din jon. În

schimb, am fost amândoi oaspeţii lui Strobe Talbott şi aiţiei lui, Brooke Shearer. Acum, Primakov ne-a invitat în apartaeritul său pentru o cină în sânul familiei. Mâncarea a fost bună şi Onversaţia aprinsă. Am discutat despre tendinţa funcţionarilor oştri de a submina înţelegerile la care puteam ajunge când negociam direct. Funcţionarii acţionau – am căzut de acord între două pahare de votcă – de multe ori ca termitele. De atunci, de câte ori aveam vreun dezacord, îl puneam pe seama „termitelor".

În cele din urmă, am înfrânt rezistenţa ruşilor. Devenise evident, după modul în care se desfăşurau discuţiile – conversaţii dure urmate de concesii – că Elţîn dorea un acord. Pe 13 mai, preşedintele Clinton şi Secretarul General Solana au putut anunţa că aveam unul – Actul Fundamental Rusia – NATO. Acest document furniza cadrul instituţional pentru participarea Rusiei la deliberările privind securitatea transatlantică, fără a încălca niciuna dintre condiţiile pe care le fixasem. Reuşisem să mergem pe sârmă.

Pe 27 mai ne-am reunit la Paris pentru ceremoniile de parafare.

Simţindu-mă într-o stare sărbătorească, am îmbrăcat un costum de culoarea lavandei şi credeam că arăt cât se poate de bine. În timpul dejunului pentru miniştrii de Externe, discutam cu Klaus Kinkel, ministrul de Externe al Germaniei şi la un moment dat am aruncat o privire în jos, la fusta mea. Era plină de sos de salata. Primul meu gând a fost: „La naiba, toţi bărbaţii ăştia în costume închise la culoare – orice ar vărsa pe ei, nimeni nu şi-ar da seama". Pentru mine era un dezastru. Şi dacă nu era suficient, ministrul de Externe francez Hervé de Charette, a anunţat că trebuia să ne strângem imediat după prânz pentru fotografii, iar eu, fiind singura femeie, trebuia să stau în centru.

Am pierdut şirul discuţiei cu Kinkel încercând să-mi dau seama a fac. Renunţasem la poşetă, pentru că o uitam peste tot. M-am

„Să iau un meniu şi să îl ţin în dreptul petelor. Apoi mi-a ve

bea salvatoare: când mă voi ridica, îmi voi întoarce fusta. Am nu roat să văd dacă talia era suficient de largă. Din fericire, fusta una dintre acelea la modă, cu o crăpătură mare la spate. Aşa

am făcut şi totul a mers bine. N-a fost o mişcare cu care Kissinger ar fi putut scăpa.

LA DOUĂ ZILE DUPĂ ceremonia de la Paris, miniştrii de Externe statelor membre NATO s-au întâlnit din nou la Sintra, în Portugalig

pentru a discuta câte naţiuni urmau să fie invitate să adere la NATO în primul val al extinderii. Statele Unite nu îşi exprimaseră oficial poziţia, dar înclinam mai mult spre un grup de trei decât spre patru sau cinci, aşa cum propuneau alţii. Speram totuşi să facem omleta fără să spargem vreun ou. Încercam să unim Europa, nu să o divizăm, şi nu doream ca invitaţiile de aderare să fie interpretate ca o barieră care separa noile democraţii europene în câştigători şi învinşi.

O primă rundă ceva mai redusă părea cea mai bună opţiune, pentru că ne aşteptam ca fiecare problemă legată de lărgire să fie accentuată dacă invitam cinci membri în loc de trei. Costurile aveau să fie mai mari, riscurile de a dilua forţa NATO mai ridicate şi obţinerea aprobării Senatului mai dificilă.

Nu ne aşteptam să întâlnim vreo opoziţie faţă de cei trei candidaţi pe care intenţionam să-i sprijinim – Polonia, Ungaria şi Republica Cehă –, dar ştiam că vor exista nemulţumiri legate de refuzul nostru de a-i sprijini şi pe alţii. Era cazul României, a cărei candidatură era susţinută de preşedintele Franţei, Jacques Chirac. România avea noi lideri care iniţiau reforme economice şi care încercau reconcilierea cu rivalii tradiţionali din regiune. Poporul român era mai entuziast în ceea ce priveşte intrarea în NATO decât, îmi pare rău să o spun, cehii. Din nefericire, după sfârşitul Războiului Rece, România a petrecut şapte ani pe linia de start. Între 1989 şi 1996, economia sa stagnase, în 1997 românii începuseră să facă ceea ce trebuie, dar nu făcuseră aceste lucruri suficient de mult timp.

Dacă România era o candidată care înflorea, Slovacia era una p cale să se veştejească. Premierul Vladimir Meciar dăunase ţării sal prin naţionalismul extremist, prin politicile economice eronate» prin stilul său autoritar. Printre cele mai puţin strălucite proiecte al sale se număra şi un apel pentru repatrierea voluntară a minorit3" etnice maghiare din Slovacia. Nu era un mod de gândire simpatl noua Europă, în timpul Summit-ului de la Madrid, aveam să-i un personal lui Meciar că, din cauza lui, Slovacia îşi ratase şansa.

pe 30 mai, la un prânz informai cu miniştrii de Externe ai NATO Sintra, am explicat poziţia americană. Pentru a evita disputele, am menţionat numele ţarilor pe care le susţineam. Colegii mei însă nu au fost a se rezervaţi. Aparent, Chirac fusese foarte acf-v în activitatea sa de lobby. Majoritatea celor şaisprezece miniştri all spus că preferau includerea a mai mult de trei state. Ştirile de la Sintra lăsau să se

înţeleagă că Statele Unite erau izolate, ceea ce la suprafaţă era adevărat. Doar Marea Britanie şi Islanda îşi exprimaseră o poziţie asemănătoare cu a noastră.

Cu toate acestea, bănuiam că un număr de state aliate, deşi nu doreau să nemulţumească Franţa, se bazau, de fapt, pe Statele Unite pentru a impune disciplina. Solana mi-a spus în particular că Alianţa părea a fi împărţită în tabere egale. Mi-a declarat că va merge discret în fiecare dintre capitale pentru a asculta ceea ce el numea „mărturisirile" şi pentru a încerca obţinerea unui consens.

La jumătatea lui iunie, am dat un impuls procesului de construcţie a consensului făcându-ne publică propria poziţie. Această acţiune reflecta importanţa sincronizării în diplomaţia americană.

Aşteptasem pentru ca suporterii altor candidaţi să simtă că aceştia fuseseră corect luaţi în consideraţie, dar acum trebuia să luăm o decizie. Atât timp cât continuam să spunem „poate", alţii aveau să continue să spună *oui*.

De vreme ce NATO acţionează prin consens, declaraţia noastră a rezolvat, în esenţă, problema, însă Chirac, care nu pierdea nicio ocazie pentru a sublinia deosebirile dintre politica franceză şi cea americană, era decis să-şi joace cărţile până la sfârşit, deşi acestea nu-i permiteau să câştige. Când summitul s-a reunit la Madrid.

Împreună cu premierul italian Romano Prodi au adus arguân favoarea admiterii a cinci membri. Preşedintele Clinton a motivele care stăteau la baza limitării primului val. Spirie se încinseseră, dar cancelarul german Helmut Kohl a convins °aţă lumea să lase armele deoparte.

n trecut, germanii avuseseră grijă să nu-i ofenseze pe francezi sau a. Acum Kohl a ţinut o pledoarie elocventă în favoarea consensului. A spus că era „un miracol" că NATO fusese de acorci Şi invite Polonia, Ungaria şi Republica Cehă. „Cu doi sau trei ani în urmă, un asemenea acord nu ar fi fost o chestiune prea simplă", dar în mod evident „nu va exista un acord pentru mai mult de trei state". În schimb, Alianţa ar trebui să se concentreze asupra mesajului politic ne care avea să-l transmită. Românii ar trebui să ştie că aveau să fie luat; serios în consideraţie pentru aderare dacă vor continua reformele, [acest lucru era valabil şi pentru baltici, pentru Slovenia şi pentru alţi candidaţi. Ca urmare a iniţiativei lui Kohl, comunicatul de la Madrid limita invitaţiile

la cele trei ţări, dar stabilea principiul „porţii deschise" – un proces de luare în consideraţie a viitorilor candidaţi.

Summitul a fost şi ocazia primei întâlniri a Consiliului NATO-Ucraina şi a unui prânz inaugural al Consiliului Parteneriatului Euro-Atlantic.

Crearea acestor noi grupuri era doar o parte a restructurării instituţionale ce a caracterizat întreaga perioadă. Sfârşitul Războiului Rece reprezentase un gigantic amestec al „rufăriei" europene. Toate vechile etichete au căzut şi toate naţiunile aveau şansa de a încerca haine diferite. „Sateliţii" deveniseră state democratice, vechii adversari erau acum aliaţi şi parteneri, iar instituţiile vechi şi prăfuite începuseră să-şi pună şosete noi şi sclipitoare. Efectul, speram noi, avea să fie crearea unei viziuni a secolului al XXI-lea care, în ciuda diferenţelor naţionale, va fi caracterizată prin ataşamentul generalizat faţă de democraţie, securitate reciprocă, prosperitate generală şi pace.

DUPĂ MADRID, preşedintele a mers la Varşovia pentru a felicita Polonia pentru invitarea ei şi apoi la Bucureşti pentru a da asigurări României privind o a doua şansă. Au fost nişte vizite extraordinare.

Lucrând împreună cu gazdele noastre poloneze, avangarda Casei Albe a organizat un eveniment în stil american în Piaţa Castelului din Varşovia. Aproape 30.000 de persoane „îndoliate" jubilante au participat la ceea ce fusese prezentată drept „înmormântarea Yaltei Au fost fanfare, covoare roşii, baloane şi pancarte. Chiar şi soarel6 a apărut în momentul în care preşedintele a început să vorbească despre drepturile şi obligaţiile apartenenţei la NATO.

Dacă Polonia a fost minunată, România a fost incredibilă.

zia preşedintelui de a merge acolo prezenta unele riscuri.

fi putut reacţiona cu ostilitate la decizia NATO. în schimb, mulmile erau chiar mai mari şi mai entuziaste decât în Polonia. Ne-au f-evit pe toţi să ne simţim vinovaţi. Ştiam că urmasem raţionamentul orect pentru moment, dar speram cu tărie că România avea să adere cât mai curând.1

În timp ce preşedintele se întorcea acasă, eu o luam de la capăt cu primakov, la Sankt Petersburg. Întâlnirea noastră oficială a fost la fel de tensionată ca întotdeauna, Primakov avertizând că lumea va lua sfârşit dacă vreodată cele trei state baltice vor fi primite în 1<ATO. Mai târziu, am mers la un restaurant elegant într-un parc, pentru o cină privată, cât de privată se poate când ai un translator alături de tine.

Atât în ocaziile oficiale, cât şi în cele informale, primakov şi cu mine aveam un translator prezent, dar nu îl foloseam decât dacă ne încurcam. Evgheni vorbea în rusă şi eu în engleză.

Timpul pe care îl economiseam astfel ne permitea să discutăm o mulţime de subiecte. I-am menţionat că ne întâlnisem deja de opt ori, deşi eram Secretar de Stat doar de şase luni. A răspuns că ar trebui să spunem presei că avusesem deja opt întâlniri „oficiale" şi să-i lăsăm să ghicească lucrurile pe care nu le spuneam.

După ce am mâncat, Primakov a însoţit delegaţia noastră într-un tur al Palatului de Iarnă vechi de un sfert de mileniu, pe care Ecaterina cea Mare l-a adus în atenţia lumii. Era anotimpul nopţilor albe, când un crepuscul albăstrui învăluie vechea capitală, întunericul nu se lasă niciodată, iar amurgul se cufundă blând în zori. A fost o experienţă unică să văd extraordinara colecţie de artă a palatului în aceste condiţii. Primakov şi oamenii săi au fost foarte generoşi °înd ne-au permis tuturor – inclusiv presei, personalului administrativ şi echipajului avionului – să participăm la tur. În dimineaţa următoare am vizitat Palatul de Vară al Ecaterinei, unde am fost întâmpinaţi de o orchestră în costume de epocă. Singurul lucru care Psea era Marlene Dietrich pe un cal alb.2

I?

noiembrie 2002, NATO a emis o a doua rundă de invitaţii României, Slovaciei, enie" Bulgariei şi celor trei state baltice. Normal, am fost mulţumită că la fost organizat la Praga.

f, a a o vedea cu adevărat pe Marlene Dietrich pe un cal alb, trebuie să vizionaţi realizat în 1934 de Josef von Sternberg despre Ecaterina, *împărăteasa roşie*.

DE LA PRIMA MEA SOSIRE în America, revenisem în Cehoslov cia în calitate de turist, de ambasador al prieteniei, de realizator de sondaje, de promotor al democraţiei şi de reprezentant permanent la Naţiunile Unite. Acum, preşedintele Clinton dăduse vestea prj, mirii în NATO la Varşovia; Secretarul Apărării Cohen mersese la Budapesta; Praga intra în atribuţiile mele. A fost, pentru a nu spune mai multe, o călătorie emoţionantă, începând cu vizita la Sinagoga Pinkas, urmată de ceremonia în cadrul căreia Havel mi-a acordat Ordinul Leului Alb. În timp ce el îmi punea o eşarfă roşu cu alb pe umăr, mi-am adus aminte de rochia ca un abajur pe care o purtaseră demult la Denver.

Preocuparea mea oficială era însă discursul pe care trebuia să îl

ţin în Sala Smetana de la Casa Municipală, unde prima Republica Cehoslovacă fusese anunţată în 1918, în paralel cu declaraţia lui Tomás Masaryk în America. Structura fusese concepută de maestrul Alphonse Mucha, cu intenţia de a contracara influenţa germană prin celebrarea culturii slave. Nu mai fusesem niciodată înăuntru, deoarece clădirea se aflase mult timp în reconstrucţie. Dispozitivele de iluminat, frescele, sculpturile, vitraliile, toate fuseseră restaurate şi readuse la frumuseţea lor originală.

Pe scena pe care aveam să vorbesc erau steaguri americane şi cehe. Am coborât printre rânduri, împreună cu ministrul de Externe Josef Zielenice, apoi am urcat pe scenă pentru a aştepta fanfara prezidenţială, în cele din urmă, Havel a sosit şi totul era gata.

Zielenec mi-a făcut o prezentare elogioasă, iar eu m-am ridicat să vorbesc, în faţa mea erau şiruri de figuri familiare – cu verişoara mea, Disa, în primul rând. În cei patru ani şi jumătate petrecuţi în slujba guvernului, ţinusem multe discursuri, dar niciunul în care planul personal şi cel oficial să fie atât de strâns legate. Cuvintele mele erau dovada mândriei pe care o simţeam pentru poporul ţării mele natale.

„Autorităţile comuniste v-au ascuns adevărul şi totuşi voi aţi spus adevărul", am afirmat, gândindu-mă la Primăvara de la Praga şi Carta 77. „V-au hrănit cu o cultură fără noimă, dar ne-aţi dat ope de artă care ne umplu vieţile de inteligenţă, umor şi căldură. au în! *C*

cercat să vă înăbuşe loialitatea, credinţa, spiritul de iniţiativă,» l ale astea, aţi învăţat lumea ce înseamnă solidaritatea şi societatea yua-V-au alungat cei mai străluciţi dintre lideri, şi totuşi ni l-aţi! Lt pe Václav Havel".

Qt\l r premierul Václav Klaus mi-a spus ulterior că niciun lider ceh u ar fi putut ţine un asemenea discurs, atât de optimist şi atât de rican. După ce am terminat, a trebuit să fac din nou faţă emoţi lor, auzind imnul ceh şi cel american intonate unul după altul.

Mult mai târziu m-am plimbat pe străzi cu lacrimi în ochi, le-am făcut cu mâna unor bătrânele cehe cu ochii umeziţi, văzând în fiecare; marginea mamei mele.

ÎN CEEA CE PRIVEŞTE lărgirea NATO, ajunsesem la o înţelegere corectă cu Rusia şi obţinusem rezultatul potrivit la Madrid.

Acum trebuia să învingem şi în Senat. Mai târziu, după ce am reuşit, oamenii au sugerat că rezultatul fusese inevitabil. Cu siguranţă nu ni s-a părut aşa la momentul respectiv. Trebuia să convingem două

treimi din Senat să extindă protecţia Alianţei asupra celor trei noi candidaţi. Deşi argumentele noastre erau fundamentate, ne temeam de o coaliţie ce s-ar fi putut forma între senatorii conservatori şi liberali. Ştiam că unii senatori de stânga aveau să se opună lărgirii, întrucât exista riscul radicalizării Rusiei; alţii, de dreapta, credeau că ţineam prea mult seama de îngrijorările Rusiei.1

Strategia noastră era să consolidăm sprijinul printre senatorii cu vederi moderate pe care îi cunoşteam şi să muncim din greu Pentru a-l convinge pe fiecare senator nehotărât de validitatea Politicii noastre.

Pregătindu-mă pentru dezbatere, am citit excelenta biografie a lui Dean Acheson, scrisă de James Chase, inclusiv o relatare a complexei lupte purtate de adminis

Truman pentru a obţine aprobarea Senatului pentru Tratatul Atlanticului dertl-Am fost impresionată de succesul administraţiei în obţinerea sprijinului oruat veteranilor, cercurilor de afaceri, sindicatelor, de consultările exhaustive. cesteia cu Congresul şi consideram că ar trebui să întreprindem o campanie sijara îl recrutasem pe Ronald Asmus, principalul expert NATO al Corporaţiei sar °a Js stent Adjunct al Secretarului de Stat pentru Afaceri Europene şi îl în Ho asein cu întreaga coordonare a eforturilor noastre. L-am cooptat şi pe Jeremy Spre… ei Costul director pentru afaceri legislative de la CSN, pentru a mobiliza 1J nul Publicului şi al Congresului.

Înainte ca plenul Senatului să ia în consideraţie Tratatul, acest trebuia să fie aprobat de Comitetul pentru Relaţii Externe. A, st însemna reîntâlnirea cu Jesse Helms. Iniţial, fusese de partea noastră dar Actul Fondator NATO-Rusia l-a determinat să-mi arate caricgturile din biroul său, care-l numeau „senatorul NU”. Nu agrea în

cheierea de acorduri cu Moscova. Ca fostă membra a personalul-Senatului, înţelegeam foarte bine necesitatea teatrului legislativ. În politică, simplele acorduri sunt plictisitoare. Ca urmare, chiar şi senatorii care te susţin fac o serie de cereri şi fixează condiţii care trebuie să fie îndeplinite în schimbul sprijinului lor. Asta le permite să-şi asume meritul că au împiedicat administraţia să facă ceva prostesc chiar dacă intenţiile administraţiei nu au fost câtuşi de puţin prosteşti.

În cazul lărgirii NATO, Helms a pus trei condiţii, în primul rând dorea ca noi să specificăm ameninţările militare pe care NATO le-ar

avea de înfruntat în noul secol. Era o cale de a ne face să spunem în public că din punctul nostru de vedere Rusia încă era o ameninţare, în al doilea rând, dorea în prealabil un acord legat de costurile lărgirii şi de cine avea să le suporte. Asta pentru a-şi proteja reputaţia de conservator pe plan fiscal, care nu putea accepta irosirea banilor contribuabililor pe lucruri care nu aduceau beneficii directe Carolinei de Nord. În al treilea rând, dorea să detaliem neimplicarea Rusiei în luarea deciziilor NATO. Asta pentru a risipi temerile stârnite de Kissinger şi de alţii, că i-am fi dat lui Boris Elţîn cheile tancurilor şi avioanelor NATO.1

Condiţiile lui Helms erau exact tipul de condiţii pe care le-ar fixa un senator care intenţiona, la sfârşitul zilei, să spună „da". Pentru că ştiam că era capabil să pună condiţii imposibil de îndeplinit, m-am simţit uşurată să-i pot da preşedintelui2 asigurări în aceste chestiuni.

Deşi ne făcusem noi adepţi şi câştigasem dezbaterea, munca noastră nu se terminase, în Congres, de multe ori nu votul final este cel mai important. Trebuia să evităm amendamentele care ar fi distrus actul. Mai multe au apărut spre final, inclusiv unul susţinut o6

1 Cu o lipsă de acurateţe care nu îi este specifică, Kissinger ne acuzase ca a cut exact ceea ce nu făcusem, adică i-am dat Rusiei dreptul de a se opuneziilor Alianţei.

2 Comitetului (n.tr.).

eflatorul *de* Missouri, John Ashcroft, în vederea limitării rolului v [ATO în apărarea colectivă şi a prevenirii oricăror misiuni în afara noi iniţiale de acţiune a NATO. Amendamentele erau inspirate de mitul» popular printre criticii de dreapta ai administraţiei, că voiam a transformăm NATO într-o forţă globală de menţinere a păcii.

sheroft dorea să mergem fix în direcţia opusă, astfel ca forţa x [ATO să f e disponibilă exact în zona în care era cea mai puţină nevoie de ea şi împiedicând-o să răspundă la ameninţările terorismului global. Senatorul pretindea că respecta intenţia fondatorilor isLATO, dar Secretarul Acheson făcuse cunoscut cu o jumătate de veac în urmă faptul că Alianţa putea acţiona unitar pentru a-şi apăra interesele în afara ariei geografice a membrilor săi – aşa cum NATO făcuse deja în Bosnia şi avea să o facă în Kosovo.

În cele din urmă, pe 30 aprilie, au votat, în timp ce alte amendamente erau luate în consideraţie, Ashcroft a insistat ca liderul majorităţii din Senat, Trent Lott, să programeze patru ore într-o

perioadă de vârf pentru propunerea sa de a limita misiunile NATO. în schimb, Lott a cerut să se renunţe la amendamentul Ashcroft fără nicio dezbatere, moţiune ce a fost aprobată cu o largă majoritate.

Senatul a aprobat apoi extinderea NATO cu 80 de voturi la 19, majoritatea consistentă a ambelor partide votând pentru.

La mai puţin de un an de la vot, am avut onoarea să-i privesc pe miniştrii de Externe Jan Kavan al Republicii Cehe, János Martonyi al Ungariei şi Bronisiaw Geremek al Poloniei semnând Tratatul NATO.

Locaţia era Biblioteca Prezidenţială Truman din Independence, Missouri. Maestrul de ceremonii era Larry Hackman, directorul bibliotecii, pe care l-am simpatizat din momentul în care mi-a menţionat că fiica mea, Katie, petrecuse câteva săptămâni la bibliotecă, wcumentându-se pentru teza sa de licenţă dedicată politicii coreene a Ui Truman şi Acheson.

Ceremonia, cu lumea întreagă ca spectatoare şi cu focuri de tficii aprinzându-se simultan la Varşovia, Praga şi Budapesta.

*" a amintit de anii petrecuţi ca profesoară. Predasem istoria şi via-Politică a Europei Centrale într-un moment în care cei mai mulţi cau că istoria este tot ceea ce vor avea vreodată popoarele regilj Pentru că viitorul lor era împietrit pentru eternitate în gheaţa

Războiului Rece. Acum, cu Statele Unite, NATO şi Europa Centra împreună ca aliaţi şi prieteni, frontierele posibilului fuseseră îm pinse către un orizont nou şi aparent fără limite.

Când mi-a venit rândul să vorbesc, am remarcat modificarea radicală a perspectivelor Europei Centrale, recunoscând în acela timp că Statele Unite nu au acordat întotdeauna suficientă atenţie regiunii. Pentru a ilustra aceasta, am relatat povestea unei vizite de demult a lui Masaryk în America, întrebat de un senator american „Ce face tatăl dumneavoastră, mai cântă încă la vioară?" Jan a replicat: „Domnule, îmi este teamă că faceţi o mică greşeală. Vă gân.

din probabil la Paderewski şi nu la Masaryk. Pederewski cântă la pian, nu la vioară, şi a fost preşedintele Poloniei, nu al Cehoslovaciei. Dintre preşedinţii noştri, numai Beneš este artist, dar într-ale fotbalului, nu într-ale pianului sau ale viorii, în rest, informaţia dumneavoastră este corectă".

ADUCÂND EUROPA Centrală şi de Est mai aproape de Occident, procesul de adaptare a NATO reprezenta o parte centrală a efortului nostru de a construi o Europă liberă şi nedivizată, întrebarea urgentă

la care trebuia să răspund era dacă Balcanii puteau fi aduşi, de asemenea, mai aproape de Occident. Răspunsul, eram convinsă, depindea de succesul sau eşecul Acordurilor de la Dayton. Acestea puseseră capăt războiului fierbinte din Bosnia, permiţând accesul forţelor de menţinere a păcii conduse de NATO. Pe măsură ce armele erau repuse în toc şi tancurile retrase, aprovizionarea cu apă şi electricitate era reluata, troleibuzele începeau să funcţioneze, copia puneau stăpânire pe străzi, în locul lunetiştilor şi reconstrucţia începea.

Însă rămâneau probleme serioase. Acordurile de la Dayton afm" f seră principiul unei Bosnii unite, dar era nevoie de mai mult decât o bucată de hârtie pentru a transpune în realitate acest obiectiv.

Am avut dovezi ale tensiunilor continue, când am vizitat reg nea, la câteva luni după semnarea acordului. Ca ambasadoare-Naţiunile Unite în acel moment, voiam să-mi ofer sprijinul *Vetl* eforturile de repatriere a refugiaţilor. ONU încerca să ajute la & toarcerea croaţilor într-o zonă cucerită în timpul războiului de cu sârbi, un obiectiv nu foarte popular printre aceştia din urm în^2 ce delegaţia noastră făcea turul pieţei din Vukovar, nimeni nu ja ga dea mâna cu mine; apoi, brusc, pe jos au aterizat ouă sparte s-a auzit strigându-se *kurva* şi *kueka*. Sârba pe care o ştiam m-a iitat să înţeleg, în timp ce colegii mei se întrebau ce se întâmplă, f am că în* se striga» târfă" şi „căţea". Foarte repede le-am spusenţilor de securitate: „Să plecăm de aici". Când maşinile noastre plecat, mai întâi noroi, apoi pietre au fost aruncate, şi una dintre le a făcut ţăndări parbrizul maşinii.

Câteva ore mai târziu, am primit un telefon din partea uneia dintre fiicele mele, cu o voce nervoasă şi aspră. „Mamă", a spus Anne, CNN tocmai a difuzat o ştire în care spunea că ai fost înconjurată de o mulţime care a aruncat cu pietre în tine. Nu te gândeşti deloc? De ce nu eşti mai prudentă? Ai fi putut fi ucisă". Inversarea rolurilor era acum completa, în afară de a-mi verifica conturile şi de a mă întreba de ce cheltuiesc atât de mulţi bani pe haine, era acum rândul copiilor mei să fie îngrijoraţi. Mai târziu le-am dăruit tricouri confecţionate de unul dintre însoţitorii mei de călătorie.1

Acordurile de la Dayton fixau o serie de obiective ambiţioase precum organizarea de alegeri, reîntoarcerea refugiaţilor şi unificarea ţării. Din păcate, extremiştii anti-Dayton erau influenţi în fiecare dintre cele trei comunităţi etnice şi primul tur al alegerilor a legitimat

controlul lor. Liderii locali, în special cei sârbi, erau în mod clar ostili acordului. Aşa cum o dovedise primirea mea la Vukovar, ura dezlănţuită în timpul anilor de război era încă foarte vie.

Perspectivele erau şi mai mult întunecate de angajamentul primei administraţii Clinton ca misiunea de menţinere a păcii să se încheie în termen de un an. Warren Christopher subliniase acest angajament în remarcile sale de după semnarea Acordurilor de la Dayton. Tony

e ridicase această „strategie de ieşire" la statutul de doctrină polia> într-un discurs din martie 1996. Aceste declaraţii erau menite să

Sigure Congresul şi Pentagonul că Bosnia nu avea să devină un alt

„I-am, dar în curând a fost clar faptul că erau complet nerealiste.

Populaţia Bosniei de dinainte de război, o zecime fusese rănită lru re 6S n> un american care servea ca administrator interimar al ONU perii Unde de ce scria: „Am fost lovit cu pietre alături de Madeleine Albright, i i Ko

— Vi s-au ucisă în timpul conflictului. Dintre supravieţuitori, cinci din zâşi pierduseră casele; opt din zece erau dependenţi pentru hrana d Naţiunile Unite; nouă din zece erau şomeri, în mod evident, avea fie nevoie de mai mult de un an pentru refacere.

În noiembrie 1996, administraţia a abandonat un termen Urnita mult prea timpuriu şi a fixat imediat un altul. O Forţă Militară de Stabilizare – SFOR – sub autoritatea NATO urma să fie creată. Pre, şedinţele şi-a luat angajamentul că misiunea noii forţe avea să se încheie până în iunie 1998. Din nefericire, în momentul în care m-am mutat de la ONU în biroul Secretarului de Stat, implementarea Acordurilor de la Dayton stagna. SFOR era implicată în ceea ce eu numeam misiune de tip târâş-grâpiş, neasumându-şi niciun risc şi nefăcând mai nimic pentru a ajuta la îndeplinirea obiectivelor de natură civilă. Nici Iugoslavia, nici Croaţia nu îşi respectau obligaţiile. Aliaţii noştri europeni se mişcau foarte lent. Tot mai mulţi experţi afirmau că împărţirea Bosniei era singura opţiune realista, o parte unindu-se cu Serbia, o alta cu Croaţia şi a treia devenind un protectorat internaţional.

Împărţirea, în opinia mea, nu avea să creeze stabilitate, ci avea să dea naştere unei noi lupte pentru frontiere. Trebuia să insistăm ca

noua Europă să fie construită pe principiile democraţiei şi respectului pentru drepturile omului, nu pe cele ale epurării etnice şi ale forţei brute. Statele Unite, NATO, Rusia, Parteneriatul pentru Pace, OSCE, Uniunea Europeană şi ONU, toate se angajaseră să contribuie la succesul Acordurilor de la Dayton. Era orice, numai un test neînsemnat nu.

În primul rând, aveam nevoie de sprijinul colegilor mei de administraţie. Cel mai mare semn de întrebare îl reprezenta noul Secretar al Apărării, Bill Cohen, care se opusese în calitate de membru a Senatului politicii preşedintelui în Bosnia şi care, în declaraţii publice, sugera acum că SFOR trebuia să se retragă conform pla'nului, chiar dacă acest lucru însemna o reluare a conflictului. A1° nevoie de săptămâni întregi de discuţii până ce au căzut, în cele urmă, de acord că în public accentul ar trebui să se pună nu pe de la care SFOR va pleca, ci pe ceea ce comunitatea internaţională, *l* clusiv SFOR, îi putea oferi Bosniei.

pe 22 mai 1997, am dezvăluit noua noastră abordare reenergită, într-un discurs la Muzeul *Intrepid* al Mării, Aerului şi Spaţiului din New York. Comentariile mele se îndreptau spre patru. un de public. Colegii mei din administraţie trebuiau să ştie că veam să lupt, dacă se va dovedi necesar, pentru extinderea prezentei militare a Statelor Unite. Am explicat Congresului de ce treia să ne pese dacă Bosnia se menţinea unită în pace sau dacă se dezintegra sub greutatea conflictului renăscut. Am trimis un mesaj Europei, conform căruia cooperarea deplină era deopotrivă aşteptată şi necesară. Şi le-am prezentat bosniacilor şi vecinilor lor din Croaţia şi Iugoslavia două opţiuni: puteau respinge Acordurile de la Dayton, fiind astfel supuşi sancţiunilor, sau puteau face eforturi pentru a le implementa, primind astfel asistenţa noastră şi începând să participe la instituţiile occidentale.

Pentru a dramatiza opţiunile, după discurs am mers direct în regiune, începând cu Croaţia. Am văzut case care fuseseră arse atunci când refugiaţii sârbi au încercat să le recupereze şi am întâlnit familii mixte care fuseseră bătute de bandele locale. Aceste familii nu se considerau ca aparţinând unui anume grup etnic. Erau iugoslave şi mândre de asta; cu toate astea, erau brutalizate deoarece sângele lor nu era suficient de „pur", între aceştia se afla şi o bătrână cu părul alb, care fusese abuzată fizic. „Cum aţi putut permite să se întâmple

asemenea lucruri?" l-am mustrat aspru pe ministrul croat al Reconstrucţiei. „Ar trebui să vă fie ruşine!"

Ceea ce îi ceream Croaţiei să facă nu era simplu. Seria de războaie din regiune dispersase populaţiile. Mi se părea că totul e un st de joc grotesc de-a „scaunele muzicale", numai că aici era vorba de case; fiecare era în casa altcuiva şi nu existau case suficiente Pentru toţi. Era complicat şi dificil, dar dacă nu susţineam dreptul etugiaţilor de a-şi ocupa casele, am fi acceptat purificarea etnică şi în h mărit presiunile în favoarea împărţirii.

La Zagreb, capitala Croaţiei, m-am întâlnit cu Franjo Tudjman, intele autoproclamat al ţării sale, un om cu părul alb. Cu ani în a> când eram la ONU, depanasem cu el amintiri plăcute despre t. IZlta de vară din copilăria mea pe Insula Brioni, în largul coasalrnate. Acum însă mă confruntam cu Tudjman, naţionalistul extremist. Videan om politic, câştigase controlul asupra fiecărei stituţii croate care conta, dar îşi pierduse stăpânirea asupra pr Op ului ego. Vindea imaginea Croaţiei ca democraţie de tip occident dar o conducea cu o mână de fier şi cu un suflet corupt.

I-am spus că Statele Unite aveau sentimente amicale faţa d poporul croat şi doreau să aibă o relaţie bună, dar era nevoie de c0 operare. A replicat că ţara sa preţuia foarte mult relaţiile cu noi că „sprijinea pe deplin" Acordurile de la Dayton. Apoi au urmat frazele care începeau cu „dar": Croaţia nu putea accepta mai mult decât un mic procent din refugiaţii sârbi care aveau dreptul să se întoarcă. Croaţia nu putea promite să coopereze cu tribunalul pentru crime de război decât dacă Serbia făcea acelaşi lucru, nici nu putea sprijini principiul unei Bosnii unite, pentru că ar fi putut deveni o bază a fundamentalismului islamic. Mai mult, Croaţia era ignorată de Occident.

I-am reamintit că se aruncase cu pietre în mine pentru că apărasem drepturile refugiaţilor croaţi din Vukovar. I-am spus că nu exista loc în comunitatea occidentală pentru ţările care practicau epurarea etnică sau închideau ochii în faţa acesteia şi l-am avertizat că sprijinul american pentru împrumuturi internaţionale va depinde de această cooperare.

În jocurile copiilor, piatra este înfăşurată în hârtie. La întâlnirea noastră, Tudjman, evident sperând să poată lăsa aparenţa unei discuţii raţionale, s-a lansat într-o lungă prezentare naţionalistă a istoriei

Balcanilor. A vorbit despre necesitatea ca o Croaţie romano-catolică să spargă „semiluna verde" a musulmanilor ce se întindea din Balcani în Orientul Mijlociu şi „crucea ortodoxă" a slavilor ce se extindeau în regiune. Valorile europene tradiţionale, spunea, însemnau că ar trebui să-l sprijinim în crearea unui stat „occidental" pur din punct de vedere etnic.

Nu avea niciun rost să răspund: nu asculta. Cu toate acestea, am introdus o cerere la final. „Bosnia", i-am spus, „are nevoia de rute comerciale spre nord. Mâine o să vizitez oraşul Brčko $ aş vrea să anunţ acordul dumneavoastră de a deschide podul acolo. Este posibil?" Tudjman a fost de acord, ceea ce era pas înainte.

În acea după-amiază am călătorit spre Belgrad pentru a mă în*tâ*lni cu Slobodan Milosević. Avea să fie singura noastră întâlnire față-n față în ciuda trecutului său, Milosević fusese capabil să-i orivingă pe unii diplomaţi că în cuvântul său se putea avea încredereera c'e alutor şi faptul că vorbea engleza şi îi condamna cu entuziasm pe omologii săi din rândurile sârbilor bosniaci. Deşi era un om inteligent, vedea Occidentul într-un mod foarte simplist; cu siguranţă subestima hotărârea administraţiei Clinton.

I-am spus că tocmai petrecusem în Europa o săptămână plină de evenimente importante, în timpul căreia a fost semnat Actul Fondator NATO-Rusia, Parteneriatul Euro-Atlantic fusese creat şi avusese loc sărbătorirea celei de-a cincizecea aniversare a Planului Marshall. Am arătat că Iugoslavia nu fusese parte în niciunul dintre aceste evenimente şi că acest lucru se putea schimba dacă Belgradul îşi respecta obligaţiile. Milosević mi-a răspuns – aşa cum o făceau de obicei sârbii ostili – că nu eram bine informată în legătură cu istoria prezentei situaţii din regiune. A adăugat că Iugoslavia ar trebui să fie parte a Europei, dar că drumul îi era blocat de comunitatea internaţională.

Politicos, dar ferm, l-am întrerupt: „Sunt foarte bine informată în legătură cu această regiune: tatăl meu a scris o carte despre ea şi de atunci am urmărit foarte îndeaproape evenimentele. Nu am nevoie de lecţiile dumneavoastră de istorie". Am fost de acord că tara sa ar trebui să fie tratată corect şi am arătat că mai devreme în acea zi fusesem în Croaţia, unde protestasem faţă de tratamentul aplicat etnicilor sârbi refugiaţi. Subliniind că eram pregătiţi să avem o relaţie bună, dar că trebuia să vedem fapte concrete, i-am cenit să predea Curţii de la Haga

trei suspecţi de crime de război despre care credeam că serveau în forţele armate iugoslave.

„Qsevic a spus, strâmbându-se, că avea să studieze acuzaţiile pe re i le înaintasem şi că avea să recomande condamnarea suspecor în Serbia dacă dovezile erau puternice. Nu putea fi însă de acord cu extrădarea.

n final, i-am solicitat să-i întâlnească pe liderii minorităţii alba
Ze ri
un Kosovo. I-am spus că America sau altă ţară putea trimite ezentanţi la o asemenea întâlnire, dacă avea nevoie de asistenţă.

Milosević a răspuns că nu voia să internaţionalizeze problema Jr sovo şi că guvernul său nu avea nevoie de niciun ajutor din ext „nor. Înainte de a încheia, am avut o întrevedere între patru ochi timpul căreia preşedintele sârb a încercat să-şi utilizeze şarmul;

Itir eu am încercat să rezist farmecelor sale. De departe, eu eram e care avea slujba cea mai facilă, în timp ce păşeam prin câteva în trâri frumos ornamentate, presa ne aştepta. Mă simţeam pregătită pentru că fusesem de acord că nu se vor face fotografii, dar nu puteam găsi o modalitate de a nu da mâna cu el. Aşa că am făcut-o menţinându-mi figura mobilă şi fără nicio expresie – lucru mal greu decât ar părea.

În timp ce mă aflam la Belgrad, mi-am făcut timp să vizitez reşedinţa ambasadorului ceh. Aici locuisem cu familia mea cu mai bine de o jumătate de secol în urmă. Era, bineînţeles, mult mai mică decât îmi aminteam şi o parte a sa fusese transformată în birouri. Intrând în vechiul meu dormitor, mă gândeam că ar fi fost posibil să calc pe urmele tatălui meu şi să mă mut cu propria familie în această casă ca ambasador al Cehoslovaciei în Iugoslavia, dacă soarta ar fi decis altfel.

A doua zi, în Sarajevo, m-am întâlnit cu membrii preşedinţiei comune a Bosniei, pentru a inaugura un comitet ce trebuia să asigure coordonarea militară între grupurile etnice. Era un pas important şi o ruptură evidentă de mentalitatea războinică din trecut.

După întâlnire, am parcurs strada supranumită Aleea Lunetiştilor, m-am oprit la un teren de joacă reparat cu fondurile USAID şi am dat peste o fetiţă care mulţumea Americii pentru că îi reparase leagănele. Am depus flori la Podul Grbavica în memoria lui Suada Dilberovic, o studentă la medicină şi victimă a lunetiştilor, prima din cele peste 150.000 de victime bosniace ale războiului. Apoi am devenit primul membru al Cabinetului american care a călătorit i

entitatea controlată de sârbi din Bosnia-Herţegovina, RepubH Srpska (RS).

Am început cu Brčko, un oraş nordic, unde intenţionam să pe° de promisiunea lui Tudjman din ziua anterioară şi să anunţ redesc derea podului peste râul Sava, spre Croaţia. Podul conecta Bosnia o autostradă ce ducea în inima Europei. Refacerea granit r ar fi un semn de vindecare. Brčko era un oraş-simbol încă. vputat de sârbi şi musulmani. Deschiderea sa către Vest ar fi adus beneficii tuturor.

În spiritul reconcilierii, cei trei membri ai Consiliului de Mi stricomun al Bosniei trebuia să mi se alăture pentru o scurtă cefjionie. Logistica intimidantă necesară pentru a o pune în aplicare creat fundalul pentru o performanţă de excepţie a lui Kitty Bartels, tânără asistentă a lui Jamie Rubin. Kitty are mai puţin de un metru şi jumătate înălţime, o faţă angelică, ochi rotunzi şi o rezervă nelirnitătă de creativitate, însărcinarea ei era să se asigure că la sosirea mea toată lumea se afla la locul potrivit.

În acea după-amiază, se confrunta cu o mulţime de politicieni bosniaci care nu aveau cele mai bune sentimente unul pentru celălalt şi care se învârteau pe lângă intrarea pe pod, unde doar cei trei prim-miniştri şi cu mine ar fi trebuit să stăm. De vreme ce nimeni nu purta insigne cu numele, Kitty nu putea face distincţia între premieri şi restul lumii. Bosnia e o ţară intens şovină şi nimeni nu manifesta niciun interes faţă de apelurile ei. Pe măsură ce sirenele convoiului meu se apropiau, a început cu fervoare să-i împingă pe oameni de pe platformă, dar am putut vedea că mai erau peste douăzeci de oficiali stând acolo, în disperare, a ţipat să se facă linişte, apoi a spus: „Cine este prim-ministru să ridice, vă rog, mâna. Repet. Dacă printre dumneavoastră se află şi unul dintre cei trei prim-miniştri, ridicaţi, vă rog, mâna. Toţi ceilalţi, vă rog să părăsiţi platforma în acest moment", în mod miraculos, mai întâi una, apoi două şi, în cele din urmă, cele trei mâini s-au ridicat.

— Înd maşina mea a oprit, prim-miniştrii se aflau la locurile lor.

Mai târziu, am răsuflat uşuraţi nu numai datorită gândirii raPlele a lui Kitty, dar şi pentru că nu existaseră incidente. Cu o noapte înainte, o membră a echipei noastre a mers pe pod pentru identifica posibilele unghiuri din care se puteau face fotografii.

101 Unul dintre rezidenţii locali nu a însoţit-o, de teama lunetiş-*T*-Călătorind către şi dinspre locul ceremoniei, fusese încaa de

trupe ale armatei americane şi de propria mea echipă de antate cu armele la vedere. Am fost obligată să port o pelerină g °ni care îmi ţinea de cald, îmi dădea o stare de disconfort şi era atât de mare, că mi se strângea deasupra umerilor. I-am privjt pe fotografi cu frica, temându-mă de un titlu de tip „Madelei – Oe Albright, doamna cocoşată".

Ultima oprire a fost în Banja Luka, unde m-am întâlnit cu preşe, dinţa RS, Biljana Plavsic, o naţionalistă sârbă aprigă, supranumită Doamna de Fier a Balcanilor, întâlnirea era riscantă pentru amân, două. Cota de simpatie pentru mine printre susţinătorii lui Plavsic era mai mică de zero şi nu voiam să se înţeleagă că Statele Unite sprijineau opiniile ei extremiste. Speram totuşi să o încurajez să se detaşeze de fosta politică a sârbilor bosniaci, sprijinind implementarea Acordurilor de la Dayton.

Stând cu delegaţiile noastre în sediul Primăriei din Banja Luka, Plavsic era deopotrivă rece şi nu foarte dispusă la concesii, aşa că i-am cerut să ne întâlnim între patru ochi. În biroul său am discutat pe larg şi i-am găsit opiniile în egală măsură complexe şi promiţătoare. Naţionalismul sârb reprezenta o parte consistenta a identităţii lui Plavsic şi nu avea de gând să-şi ceară scuze pentru asta. În acelaşi timp însă devenise o rivală înfocată a lui Radovan Karadzic, un extremist agresiv care îi condusese pe sârbi în timpul războiului şi a cărui corupţie era unul dintre factorii ce sufocau economia locală.

Plavsic dorea ca poporul său să beneficieze de pe urma unor instituţii de guvernare eficiente şi a recunoscut, atunci numai în faţa mea, mai târziu şi în public, că singura modalitate practică de a progresa şi de a atrage asistenţă din exterior era cooperarea cu procesul Dayton. Pragmatismul său făcea o imensă diferenţă.

Timp de mai bine de un an, Karadzic fusese principala ţintă a eforturilor noastre de a captura persoanele acuzate de tribunalul pentru crime de război. Credeam că era responsabil pentru unele

1 în 2001, s-a anunţat ca Plavăic a fost acuzată de tribunalul pentru crime de râztw în legătură cu rolul său de lideră a sârbilor bosniaci în timpul războiului di 1992 – 1995. Plavsic s-a predat voluntar la Haga şi ulterior a pledat vinovata „persecuţii pe criterii politice, rasiale şi religioase", în decembrie 2002, aţi.

cererea acuzării, cât şi la cea a apărării, am depus mărturie în faţa Tribunal11 la audierile lui Plavsic. În vârstă de 72 de ani, a primit

unsprezece ani condam11" dar în momentul în care scriu aceste rânduri rămâne oficialul cu cel mai înalt r care şi-a asumat responsabilitatea pentru crime împotriva umanităţii şi mu'

cial care a făcut acest lucru lansând în acelaşi timp apeluri pentru reconcilierecele mai cumplite atrocităţi comise în timpul războiului, iniusiv pentru masacrul de la Srebrenica. Nu la mult timp după călăria mea din vara lui 1997, am planificat o operaţiune majoră, în o operare cu alte patru naţiuni, intenţionam să întreprindem o operajUIle de căutare la nivelul întregii Bosnii, menită să-l prindă în plasă ce jlaradzic şi pe alţi 15 – 20 de suspecţi de crime de război într-o singură zi. Am fost furioasă când, în ultima clipă, un stat-cheie – a cărui identitate rămâne secretă – s-a retras. Am sfârşit prin a lansa o altă operaţiune mult mai mică ce a avut ca rezultat arestarea unui suspect şi împuşcarea altuia. Karadzic rămânea în libertate.

În toamna lui 1997, echipa noastră de la Departamentul de Stat specializată pe problemele Balcanilor s-a concentrat asupra a două obiective în regiune, în primul rând, am făcut tot posibilul pentru a consolida forţele favorabile Acordurilor de la Dayton, în special în rândurile sârbilor bosniaci, în octombrie, SFOR a capturat patru staţii radio ale sârbilor bosniaci folosite de Karadzic pentru a difuza propagandă anti-Dayton. Această lovitură îndrăzneaţă a fost orchestrată de generalul Wesley Clark, noul comandant suprem al NATO.

Clark jucase un rol semnificicativ în negocierile de la Dayton şi cunoştea modul în care forţele militare puteau sprijini efectiv implementarea acordului, inclusiv a aspectelor sale civile. După cum i-am spus preşedintelui, Clark era cel mai bun partener pe care l-am fi putut avea.

În al doilea rând, am convins Casa Albă şi restul administraţiei că SFOR ar trebui să rămână în Bosnia după termenul limită din iunie 1998. Demonstrasem până în acel moment că o campanie hotărâtă de implementare a Acordurilor de la Dayton avea potenţialul e a transforma dinamica politică a regiunii. La jumătatea lui ecembrie, i-am trimis preşedintelui o notă personală în care îi suram să continue să sprijine o desfăşurare de forţe în Bosnia la cel

JVI»".

uialt dintre cele trei niveluri luate atunci în consideraţie. Un

Sajament puternic din partea Statelor Unite ar forţa o implicare

a

Pei» susţinând în acelaşi timp poziţia noastră de lideri. Aceasta am spus şefului meu, „una dintre cele mai importante decizii e Celui de-al doilea mandat".

l într-o conferinţă de presă din 18 decembrie, preşedintele a anunţa decizia sa de a sprijini o desfăşurare de trupe care să continue mis unea, de data aceasta fără niciun termen limită. Noua forţă ave să-şi măsoare progresul nu în luni scurse, ci în obiective îndeplinit în săptămâna ce a urmat, a călătorit la Sarajevo, ducând cu el mesa jul unei implicări susţinute şi, până la sfârşitul anului, Bosnia era prj vită de cei mai mulţi observatori ca aflându-se pe drumul cel bun.

Sunt convinsă că administraţia ar fi ezitat şi forţa de menţinere a păcii ar fi plecat prematur dacă Departamentul de Stat nu ar fi făcut presiuni atât de puternice pentru revigorarea Acordurilor de la Dayton. După o perioadă de tatonare, ostilităţile ar fi fost reluate şi coşmarurile anilor trecuţi ar fi putut foarte bine fi repetate, în cele din urmă, am fi fost forţaţi să revenim în regiune cu un număr considerabil mai mare de trupe, în condiţii mult mai primejdioase.

De-a lungul anilor, mi-am găsit propriul punct de reper pentru a estima progresul în Sarajevo – Holiday Inn. Prima dată când am vizitat capitala bosniacă, în 1994, hotelul arăta jalnic şi era pustiu, în 1996 mi s-a permis să stau acolo, dar în mijlocul clădirii era o gaură imensă şi jumătate din construcţie nu putea fi folosită. Până în 1997, hotelul fusese zugrăvit într-un galben deschis şi toate camerele fuseseră reparate. Când am revenit în 2000, clădirea era centrul înfloritor al unei metropole vii. Sarajevo, Oraşul Olimpic, revenea la viaţă.

„CAPITOLUL X¥ÎI".

1, c.:

O durdre de cap ffumită Hussein

f v j

PE 12 SEPTEMBRIE 2002, preşedintele George W. Bush a apărut în faţa Adunării Generale a ONU pentru a aduce argumente în favoarea unei acţiuni internaţionale în vederea dezarmării Irakului lui Saddam Hussein. În timp ce îi ascultam cuvintele, a trebuit să dau din cap aprobator, în fond, era similar cu discursurile pe care le rostisem în mod repetat în timpul anilor mei ca ambasadoare la ONU şi ca Secretar de Stat. Istoria confruntării cu Saddam Hussein se întindea pe durata a trei preşedinţii şi reflecta continuitatea în liniile de bază ale politicilor

americane, dar şi contrastele ascuţite de circumstanţe şi de abordare create de tragicele atacuri teroriste din ” septembrie 2001. Impactul acestei confruntări va fi resimţit în zona Golfului şi pe plan global timp de multe decenii, în această rania au jucat mulţi actori. Asta e ceea ce s-a întâmplat în timpul Perioadei în care am fost şi eu pe scenă.

TOATE DURERILE de cap moştenite de administraţia ton, Saddam Hussein era cea mai persistentă. Aveam să peerti °pt ani confruntându-ne cu chestiuni lăsate nerezolvate la lr «itui Războiului din Golful Persic, din 1991. Când conflictul al

luat sfârşit, oficialii americani estimau că Saddam nu avea să reziste mult.1

Chiar dacă nu era răsturnat de la putere de armata sa sau de facţiunile opuse regimului său, prima administraţie Bush aştepta ca Irakul să devină inofensiv graţiei rezoluţiilor Consiliu] de Securitate al ONU, care cereau declararea şi distrugerea armelor de distrugere în masa (nucleare, chimice şi bacteriologice) şi a rachetelor irakiene, în orice caz, la acel moment Statele Unite nu considerau că experimentele Irakului în aceste domenii fuseseră ample, întregul proces de inspectare şi dezarmare, se credea, ar trebui să fie gata în câteva luni.

După cum întreaga lume ştie, realitatea a fost alta. În loc să capituleze, Saddam şi-a terorizat potenţialii rivali interni şi a pus la zid Naţiunile Unite. Programele de înarmare ale Irakului s-au dovedit a fi mai substanţiale decât se crezuse iniţial. Când am ajuns la ONU în 1993, începeam deja să ne dăm seama cât de dificilă va fi problema irakiană.

Preluasem funcţia de mai puţin de trei luni, când autorităţile din Kuwait au dejucat o tentativă de asasinare a fostului preşedinte Bush în timpul vizitei sale acolo pentru a doua comemorare a Războiului din Golf. După investigaţii, FBI-ul a ajuns la concluzia că agenţii de spionaj irakieni erau responsabili. Am făcut planuri pentru a răspunde prin bombardarea sediului din Baghdad al serviciilor de informaţii ale lui Saddam. Toate acestea au culminat cu atribuirea unei însărcinări diplomatice delicate în ziua atacului:

trebuia să-l informez pe reprezentantul permanent al Irakului că eram pe cale să lansăm rachete de croazieră asupra unei ţinte din capitala sa.

Pentru că era sfârşit de săptămână şi clădirile ONU erau închise,

l-am vizitat pe ambasadorul irakian Nizar Hamdun la reşedinţa sa din Upper East Side, în Manhattan. Când am ajuns, am fost escortată într-o cameră spaţioasă îmbrăcată în lemn şi mi s-a spus să r°

1 „în acel moment speram că, în perioada ce urma războiului, Saddam Hussein nu putea supravieţui politic, că, mai mult decât orice altceva, reîntoarcerea forţelor iraki avea să-l copleşească şi să-l răstoarne şi că într-un fel sau altul avea să plătească Pr pentru acest fiasco strategic". Fostul oficial din administraţia Bush, Richard Haass, i „vievat de *Frontline*, *Spying on Saddam*, Public Broadcasting Sistem, 27 aprilie l".

sez Pe° cana Pea. sub un portret imens al lui Saddam Hussein.

Ambasadorul irakian a intrat, am făcut schimb de amabilităţi şi mi-a ferit ceai. „Ce vă aduce astăzi aici?" a întrebat cu un surâs abia vi-jbil. Era clar surprins de vizita mea şi chiar mai surprins de mesaul meu. Am spus: „Ei bine, sunt aici să vă spun că vă bombardăm tara pentru că aţi încercat să-l asasinaţi pe fostul preşedinte Bush".

Cam atât despre ceai. Hamdun a izbucnit: „Asta e o minciună sfruntată".

Nu e o minciună, şi dacă veniţi la Consiliul de Securitate, am să prezint toate dovezile, pentru ca întreaga lume să le vadă".

Mi-a aruncat o privire şi am reflectat pentru un moment: „Nu o să mă lase să plec de aici". M-am ridicat repede, i-am mulţumit pentru că m-a primit şi am plecat, în după-amiaza următoare am mers la Consiliul de Securitate şi am făcut o prezentare completă, cu fotografii, dovedind că Irakul fusese într-adevăr în spatele tentativei de asasinat.

Confruntarea cu Baghdadul a continuat cu o intensitate variabilă pe durata întregii perioade Clinton. În timpul anilor petrecuţi de mine la New York, instrucţiunile mele erau să fac totul în vederea menţinerii sancţiunilor ONU pentru a face presiuni asupra regimului de la Baghdad şi a releva tot adevărul despre programele sale de înarmare. Pentru a micşora impactul asupra irakienilor nevinovaţi, am obţinut aprobarea pentru un plan care permitea Irakului să vândă cantităţi limitate de petrol pentru a cumpăra alimente şi medicamente – produse care nu erau interzise de regimul sancţiunilor.

Ani întregi Saddam a refuzat în întregime programul şi chiar şi mai târziu nu le-a permis niciodată cetăţenilor săi să profite pe deplin de Pe urma acestuia, în sectoarele kurde din nordul Irakului, unde programul era administrat de Naţiunile Unite, nutriţia copiilor era mai

una după Războiul din Golf, în timpul sancţiunilor, decât înainte e conflict. Dacă Saddam ar fi cheltuit banii în scopuri umanitare.

Silf *

erinţele poporului său ar fi fost mai mici. În schimb, a risipit era ţării sale reconstruind uzine de armament şi ridicând palate n lux exorbitant pentru el însuşi, pentru familia şi acoliţii săi.

j „pentru a ilustra aroganţa lui Saddam, am declasificat fotograeriene care arătau construcţia unor palate, lacuri artificiale, fabrici de armament, toate după război, în 1995 am făcut o călătorie în diferite capitale ale statelor membre ale Consiliului de Securitate, pentru a prezenta aceste fotografii dramatice. Unele înfăţişau un complex rezidenţial pe mai multe etaje, de aproape cinci ori mai mare decât Casa Albă. Când i-am arătat pozele unui monarh arab, a exclamat: „O, acel palat e mai mare decât al meu!"

La sfârşitul Războiului din Golf, Naţiunile Unite primiseră însărcinarea de a realiza ceva ce nu mai fusese niciodată încercat dezarmarea unui stat fără a-l ocupa militar. Misiunea fusese alocata în comun şi Comisiei Speciale a Naţiunilor Unite (UNSCOM), Un grup multinaţional de experţi. Deşi au fost minţiţi, intimidaţi, hărţuiţi, inspectorii au realizat multe lucruri, demantelând facilităţi militare chimice şi biologice, confiscând materiale nucleare şi punând pe picioare un regim extensiv de monitorizare a armamentelor.

Obiectivul lui Saddam era să obstrucţioneze activitatea inspectorilor prin obţinerea unei destinderi a regimului sancţiunilor fără a renunţa la armele rămase. Strategia sa era să facă publice dificultăţile civililor irakieni pentru a câştiga simpatie în lumea arabă şi în Occident şi, într-o oarecare măsură, a reuşit. Antiamericanismul va găsi întotdeauna o audienţă receptivă în unele cercuri.

Regret să spun că am agravat eu însămi problemele noastre legate de relaţiile cu publicul într-un interviu la emisiunea postului CBS *60 Minutes*. Emisiunea includea o trecere în revistă în imagini a sistemului de sănătate irakian, cu fotografii ale copiilor înfometaţi şi cu denunţări ale politicii ONU de către oficialii irakieni. Puţine eforturi erau făcute pentru a releva culpabilitatea lui Saddam, utilizarea eronată a resurselor irakiene sau faptul că medicamentele şi hrana nu erau supuse embargoului. Eram exasperată că posturi *e* noastre de televiziune difuzau ceea ce era, de fapt, propaganda irakiană. Aproape de sfârşitul emisiunii, Lesley Stahl m-a întreba.

„Am auzit că un milion de copii au murit1. Mai mulţi decât au în rit la Hiroshima. Şi, ştiţi ce vreau să spun, merită acest preţ?

Trebuie că am fost nebună; ar fi trebuit să răspund la reformulând-o şi arătând erorile inerente din premisa ce se afla

1 Ca urmare a sancţiunilor (n.tr.).

Saddam Hussein ar fi putut preveni suferinţele tuturor copiilor, jeplinindu-şi obligaţiile, în loc să fac acest lucru, am spus următoaje: „Cred că e o alegere foarte dificilă, dar în ceea ce priveşte preţul, redern că merită". Imediat ce le-am rostit, mi-am dorit ca timpul să fi

„Heţat în loc şi să-mi retrag cuvintele. Răspunsul meu fusese grăbit, iii &

tângaci şi eronat, o greşeală teribilă. Nimic nu contează mai mult decât viaţa persoanelor nevinovate. Căzusem într-o capcană şi spusesem ceea ce nu intenţionasem niciodată să spun. Nu era vina nimănui, doar a mea. Sunt multe momente în viaţa tuturor când gura funcţionează mai rapid decât creierul; nu a existat niciun exemplu mai regretabil în cariera mea decât acest răspuns nefericit dat lui Leslie Stahl.

Când am devenit Secretar de Stat, Casa Albă mi-a cerut să ţin un discurs cuprinzător despre Irak. Am fost de acord, convinsa că politica noastră de forţare a dezarmării Irakului combinată cu limitarea forţei sale militare era corectă: de fiecare dată când Saddam ne pusese la încercare, strânsesem lesa şi mai mult. Trupele aliate supravegheau zone de interdicţie aeriană în patruzeci la sută din teritoriul ţării. O Forţă de Interceptare Maritimă multinaţională făcea eforturi pentru a preveni intrarea în Irak a unor transporturi ilegale prin Golful Persic. Inspectorii ONU distruseseră până în acel moment mai multe arme de distrugere în masă decât fuseseră eliminate în timpul Războiului din Golf. Forţele armate irakiene erau mai puţin echipate şi mai puţin moderne cu fiecare an care trecea.

Continuarea paşilor în direcţia cea bună însă era în pericol. Irakul datora Rusiei şi Franţei bani pentru tranzacţii din trecut şi aceste ţâri doreau să şi-i recupereze. Evgheni Primakov mi-a spus:

„Fără sancţiuni, Irakul ar vinde petrol şi ne-ar plăti; cu sancţiuni, mde în continuare petrol, dar foloseşte sancţiunile ca scuză pentru nu ne plăti". Exista, de asemenea, şi un sentiment general al unei „° oseli cauzate de sancţiuni", dar şi senzaţia în unele cercuri că

Sudadul nu mai reprezenta o ameninţare serioasă.

oiam să trag din nou alarma. Saddam nu era doar un dictator oau. e Invadase Iranul şi Kuwaitul şi îşi dorea cu ardoare construirea

ombe nucleare pentru a impresiona lumea arabă, care-l dispreţuia.

ter. rsucare a rezultat, ţinut la Universitatea Georgetown, a fostul

8 rşt caracterizat drept o schimbare în politica Statelor Unite.

368 MADELEINE ALBRIGHT

ţiunii putea

În realitate, o reafirma. Preşedintele Bush promisese că sancţiuni nu vor fi niciodată ridicate atâta vreme cât Saddam rămânea la Problema cu această formulare era că părea să elimine orice lent pentru ca Irakul să se supună rezoluţiilor Consiliului de ţaţe. Prima administraţie Clinton abordase chestiunea într-un m0 (j uşor diferit, spunând că aveam să ne opunem ridicării sancţiuni! Oj.

până când Irakul îşi îndeplinea toate obligaţiile, conform tuturor rezoluţiilor Consiliului de Securitate aflate în vigoare. Nu spuneam e acest lucru era imposibil sub regimul lui Saddam, dar ne exprimat îndoielile. Personal, credeam că Saddam nu avea nicio intenţie de a se conforma, dar combinaţia de sancţiuni, inspecţii, presiuni militare şi posibilitatea loviturilor aeriene îl pusese cu spatele la zid.

În timpul mandatului meu la Naţiunile Unite, am lucrat constant şi cu succes pentru a menţine o coaliţie care să-l blocheze în acea poziţie. Problema cu care mă confruntam în calitate de Secretar de Stat era dacă puteam păstra această solidaritate în ciuda scurgerii timpului, a costurilor economice şi umane ale sancţiunilor şi a propagandei lui Saddam.

Prima încercare majoră a venit în octombrie 1997, când liderul irakian s-a decis să ne testeze hotărârea, blocând inspectarea armelor sale de către ONU şi cerând concedierea inspectorilor americani.

Membrii Consiliului de Securitate au respins în unanimitate aceste cereri, dar erau extrem de divizaţi în ceea ce priveşte calea de urmat dacă Irakul nu permitea reluarea inspecţiilor. Primakov s-a opus public oricărei discuţii legate de utilizarea forţei militare. Am contraatacat, spunând că toate opţiunile trebuie luate în consideraţie.

Strategia lui Saddam consta în exploatarea diviziunilor din interiorul Consiliului, aruncând vina dinspre el spre echipa de inspectori ai ONU. Irakienii argumentau că UNSCOM era dominat de

Statele Unite şi de Marea Britanie şi că sancţiunile nu aveau să fie ridicate niciodată, indiferent ce făcea Baghdadul. Preşedintele UNSCOM, *" chard Butler, un australian incisiv, care manifesta foarte puţină tolerau" faţă de vorbăria lui Saddam, îl contracara spunând adevărul. Echipa era formată dintr-un personal ce provenea din mai mult de treizecl

03

naţiuni şi mandatul său venea din partea Consiliului de Securitate.

„NIT-U

Baghdadul coopera, activitatea inspectorilor se putea încheia m1

Ideea că Irakul era tratat nedrept era un nonsens; îmi amintea de o veste despre un băieţaş care se întoarce de la şcoală cu nasul plin de

„E şi cu tricoul rupt. Când mama lui îl întreabă cum începuse bătaia, răspunde: „A început când celălalt băiat a dat şi el".

poziţia preşedintelui Clinton era fermă. UNSCOM-ului trebuia să se permită să-şi reia activitatea cu acces neîngrădit. Pentru a sublinia cest punct, preşedintele a ordonat concentrarea de trupe americane în *Golf*-La televizor, Secretarul Apărării Cohen a ţinut în mână o pungă He zahăr de cinci livre şi i-a îndemnat pe privitori să-şi imagineze că era plină de antrax – o bacterie pe care Irakul a recunoscut că o cultivase înainte de Războiul din Golf. „Aceasta cantitate de antrax – a spus el – dacă este răspândită deasupra unui oraş, să spunem cam de mărimea Washingtonului, distruge cel puţin jumătate din populaţie". Apoi a arătat o eprubetă şi a spus: „VX este un gaz care afectează sistemul nervos. O singură picătură din acest recipient, o singură picătură, v-ar ucide în câteva minute". Inspectorii găsiseră aproape patru tone de VX în Irak.

Toate astea au stârnit spaimă. Brusc, atrăsesem atenţia publicului. Oamenii erau îngrijoraţi de armele lui Saddam şi întrebau ce urma să facem. Problema era că nu aveam un răspuns satisfăcător.

Ameninţam că vom utiliza forţa aeriană a Statelor Unite pentru a ataca ţinte militare, dar loviturile aeriene, indiferent cât de dure, nu puteau garanta reîntoarcerea inspectorilor în lark, nici nu ar fi distrus pentru totdeauna capacitatea Baghdadului de a produce arme de distrugere în masă. Preşedintele Bush nu invadase ţara, când a avut

Şansa cu sutele de mii de militari aflaţi deja în regiune în timpul Războiului din Golf. Dacă preşedintele Clinton ar fi propus aşa ceva ui 1998, ar fi fost acuzat de nesăbuinţă şi i s-ar fi opus prietenii din olf, aliaţii noştri, ofiţerii noştri cei mai înalţi şi liderii republicani.1

I p.

vident, multe perspective au fost schimbate de evenimentele din 11 septem

e 2001. Când a fost întrebat în timpul campaniei prezidenţiale din 2000 despre v". astea înlocuirii prin forţă a lui Saddam Hussein, candidatul republican la f preşedinţie, Dick Cheney, a spus: „Cred că vrem să menţinem actuala poziţie toe rak" A adăugat imediat că prima administraţie Bush se abţinuse să-l răso se c'statorul irakian pentru că nu dorea ca Statele Unite să fie percepute drept şi. ere imperială care, vrând-nevrând, pătrunde în capitalele din acea zonă a lumii

Jos guverne «*Mee* [*fa press*-National Broadcasting Company, 27 august 2000.

Înclinam, în consecinţă, spre o soluţie diplomatică. Ne aştepta ca Rusia să încerce să medieze un asemenea compromis, dar era sceptici în ceea ce priveşte termenii. Pe parcursul anilor petrecuţi în cadrul KGB, Primakov îşi construise legături foarte strânse cu Saddam Hussein. Această relaţie îi oferea acces unic la Baghdad, dar influ, enţa totodată punctul de vedere al Moscovei. Când l-am întrebat pe Primakov despre dictatorul irakian, mi-a spus că ne făceam vinovaţi de exagerarea ameninţării pe care Saddam o reprezenta. Moscova dorea fixarea unor standarde de inspectare mult mai laxe, pe care Irakul le-ar fi putut respecta, permiţând astfel ridicarea sancţiunilor.

Consideram că cel mai rău rezultat posibil ar fi fost ca trecutul unui Saddam încă ameninţător să fie şters cu buretele. Ca urmare, am insistat asupra unor standarde de inspectare suficient de dure pentru a ne asigura că Irakul ar fi fost forţat să dea socoteală şi să elimine orice element al programelor sale de înarmare interzise.

La jumătatea lui noiembrie 1997, am plecat într-o lungă călătorie în Europa, în statele din Golf şi în ţările din Asia de Sud, Irakul aflându-se în fruntea agendei mele. (Aveam să aflu pe parcursul anilor mei ca Secretar de Stat că vizitele reprezentau o utilizare eficientă a timpului, pentru că întâlnirile nemijlocite îndemnau la acţiune şi facilitau, de asemenea, rezolvarea ulterioară a problemelor prin telefon.) La prima mea oprire, am fost găzduită de Robin Cook în Scoţia

sa natală, în anii următori aveam să cooperez strâns cu Robin Cook şi să împart cu el numeroase momente tensionate şi dramatice.

Ministrul de Externe britanic avea părul roşcat, sprâncene expresive, barba îngrijită, iar abilităţile sale oratorice şi inteligenţa strălucită aveau o reputaţie binemeritată, în timpul mandatelor noastre, Cook a contribuit la stabilirea poziţiei Marii Britanii ca aliat ferm în sprijinirea unei politici dure faţă de Irak. Amândoi eram decişi să menţinem presiunile până când Irakul îşi va îndeplini obligaţia se dezarma. Am plecat din Edinburgh încrezătoare că Statele Um şi Marea Britanie aveau să colaboreze la exercitarea de presi asupra Baghdadului pentru a le permite inspectorilor Naţiufil Unite să revină fără restricţii. Nu eram sigură însă dacă fim singurii care vor colabora.

Trecând dintr-o capitală în alta, am rămas în contact permanent p. obin Cook şi cu ministrul de Externe francez Hubert Vedrine.

jjra vital ca aliaţii să fie uniţi în reacţia lor faţă de propunerile rulor – Aveam nevoie şi de sprijinul statelor arabe, deşi aceste guej Tie tindeau să fie ambigue. Multe îl priveau cu dispreţ pe Saddam ar fi fost mulţumite să-l vadă înlăturat, dar se temeau că ameninţăje cu lovituri aeriene vor agita opinia publică arabă, în consecinţă, ra dificil să-i convingi să-şi exprime părerile, mai ales în public.

În Qatar, emirul şi-a exprimat îngrijorarea profundă pentru impactul pe care sancţiunile Naţiunilor Unite îl aveau asupra poporului irakian, spunând: „Pierdem următoarea generaţie" a acestei ţări „în favoarea radicalismului". M-am întâlnit şi cu emirul Bahreinului, un om în vârstă care în mod repetat şi-a exprimat dorinţa de pace. La conferinţa de presă, reporterii m-au întrebat dacă reuşisem să conving Bahreinul să sprijine loviturile aeriene. Nu voiam să răspund la întrebare, aşa că le-am spus că emiratul sprijinea deplin cererea noastră ca Irakul să permită reluarea inspecţiilor. Când ne-am întors la avion, ni s-au dat două sacoşe mari pline cu daruri din partea emirului. Deschizându-le, am fost uimiţi să găsim ceasuri Rolex pentru toţi cei aflaţi la bord, inclusiv unul de aur încrustat cu diamante pentru mine. Conform regulilor Departamentului de Stat, nu le puteam accepta. Conform regulilor diplomaţiei arabe, nu le puteam refuza. Aşa că le-am adus în State pentru a fi vândute la licitaţie, în avantajul contribuabilului american.

Următoarea oprire a fost Kuwaitul, unde ar fi trebuit să rămân doar pentru conferinţa de presă comună. Din păcate, mai devreme în

acea zi, ministrul de Externe kuwaitian spusese că se opunea noi acţiuni militare împotriva Irakului. Asta nu corespundea deloc ceea ce Kuwaitul declarase anterior, aşa că am vrut să mă folo

bsc se conferinţa de presă pentru a obţine o rectificare oficială, în e din urmă, kuwaitienii au scris o declaraţie în arabă pe care noi fradus-o în engleză. Când ministrul Apărării kuwaitian a citit-o

ei> suna ca şi cum ar fi citit dintr-un text antic: „Preferinţa Iral Pentru escaladare lasă uşa deschisă pentru orice opţiune care ar

PUtprj

Po. nu f-e! „interesul Irakului". Era o declaraţie de sprijinire a 1 americane? Aproape, mi-am zis. „Absolut", am spus presei.

În timp ce mă aflam în Peninsula Arabă, am avut şansa de a mântâlni cu inspectorii expulzaţi ai UNSCOM, care erau furio descurajaţi, dar şi dornici să se reîntoarcă. Mi-au spus că, în opinlor, capacitatea Irakului de a produce uraniu îmbogăţit, cu valoa militară, fusese aproape distrusă, ceea ce îi limita drastic abilitate de a produce bombe nucleare, cu singura condiţie ca materialele sau fie cumpărate din exterior. Armele chimice şi biologice erau însă mai uşor de construit… şi de ascuns.

Din Golf am zburat spre Asia de Sud, unde am ajuns pe 17 noiembrie. Ştiam că la câteva mii de kilometri spre nord, înalţi oficiali irakieni stăteau faţă în faţă cu Primakov şi Elţîn, la Moscova, Ce puneau la cale? în noaptea următoare, în India, în loc să dorm, am dat şi am primit douăzeci şi şase de apeluri telefonice. Hubert Vedrine mi-a spus că Primakov amânase o călătorie planificată spre America Latină. Evgheni dorea să organizeze o întâlnire a celor mai importanţi miniştri de Externe în noaptea de 19 noiembrie pentru a discuta un compromis cu Irakul. Am spus că nu puteam fi la Geneva decât în dimineaţa următoare şi că nu ar trebui să programăm nimic până în momentul în care ştiam sigur dacă Irakul este de acord cu reluarea inspecţiilor.

u

L-am sunat pe Primakov şi aşa a început clasicul joc de „care pe care" la telefon. Mi-a spus că îi părea rău că nu puteam ajunge la Geneva, întrucât credea că ar fi unele progrese de discutat. I-am spus că deja îmi scurtasem călătoria în Asia de Sud şi că nu puteam pleca fără să-i întâlnesc pe conducătorii indieni; ar trebui să fie dispus să mai taie douăsprezece ore din propria călătorie în BraziliaMi-a răspuns că îi era imposibil şi că aş putea să trimit un adjunct.

Am replicat că nu era o modalitate acceptabilă de a discuta şi că aveam să ajung la Geneva la ora două noaptea. Evgheni a zis „Bine, până atunci voi fi deja plecat".

Câteva ore mai târziu, Primakov m-a sunat înapoi să-mi că Irakul era dispus să permită UNSCOM-ului să revină fără modificare în componenţa sa. Putea să-mi prezinte detaliile la în zul nopţii, la Geneva. Am replicat:

«– Voi fi acolo la ora două.

m – Nu se poate. Nu pot sta mai mult de miezul nopţii.

— Evgheni – am răspuns – va părea foarte ciudat că ministrul sde Externe îl exclude pe Secretarul de Stat american de la e în

jre dedicată Irakului datorită unei diferenţe de program de nuaj două ore. Mai ales după ce preşedintele Clinton a sprijinit atât

e mult admiterea ţării voastre în G8.

primakov a oftat zgomotos: i>v: >j,.» >" >!: „— *i* i

— Ne întâlnim la Geneva la ora două; J i!;!"

— Mulţumesc, i-am spus şi am închis.

Am găsit interesant faptul că eu mă aflam în India, prietenă a Uniunii Sovietice în timpul Războiului Rece, în timp ce Primakov era dornic să-şi înceapă vizita în Brazilia, o prietenă veche a Statelor Unite. Jocul superputerilor din zilele de demult evident se sfârşise, dar amândoi încercam să înscriem puncte în noul joc, chiar dacă regulile nu erau încă în totalitate scrise.

Zburând spre Geneva, eram îngrijorată de tipul de compromis pe care Primakov l-ar fi putut obţine. Ştiam că Evgheni ne-ar spune dacă Baghdadul s-a decis să fie rezonabil, dar nu ştiam în ce condiţii li s-ar fi permis inspectorilor să revină sau ce promisiuni făcuse Moscova pentru a obţine consimţământul Baghdadului.

Geneva e frumoasă, dar când e două dimineaţa şi plouă mocnit, toate oraşele arată la fel. Convoiul nostru a oprit în faţa Palatului Naţiunilor, care fusese construit în 1936 pentru a găzdui Liga Naţiunilor, cu puţin înainte de colapsul organizaţiei. Copil fiind, vizitasem palatul când tata lucra pentru Naţiunile Unite şi îmi aminteam de păunii mergând ţanţoş pe terenurile din jur. Acum era prea întuneric pentru păuni.

Prudentă şi obosită, mi-am salutat colegii şi m-am aşezat, gata pentru Amărui lui Evgheni. A început prin a anunţa că Irakul într-adevăr fusese de acord să permită reîntoarcerea fără condiţii a

UNSCOM. Apoi „a luat cu frumosul, felicitându-ne pe toţi pentru că am colaborat atât me şi făcând aluzie la „paşii în sens pozitiv" care ar putea fi făcuţi. pă reluarea inspecţiilor. A spus, de asemenea, că pregătise un proue declaraţie pe care trebuia să-l semnăm şi care ar arăta Irakului

„Unita la capătul tunelului sancţiunilor.

re*° Cook a întrebat dacă irakienii înţelegeau cu adevărat că Oarcerea UNSCOM trebuia să fie necondiţionată, iar componenţa echipei, neschimbată. Primakov a spus: „Da, dar sunt chestiuni că ar trebui abordate înainte de revenirea UNSCOM".

L-am complimentat pe Primakov, încercând în acelaşi timp să văd ce cârlige se ascundeau în spatele momelii. Unde era proiectul de de claraţie? Se înţelegea că UNSCOM trebuie să rămână independenta1) Irakienii credeau că implica şi vreun compromis referitor la ridicare sancţiunilor? A făcut Moscova promisiuni secrete? „Nu e o capcană rusească", m-a asigurat Primakov, ceea ce m-a făcut să suspectez ci era. Ştiam că nu avea să-mi spună tot adevărul despre discuţiile sale dar am afirmat clar că nicio promisiune, nicio înţelegere dintre Moscova şi Baghdad nu era nici pe departe constrângătoare pentru Consiliul de Securitate. Primakov a spus că înţelegea.

Între timp, cea mai mare parte a discuţiilor se concentrau asupra formulării declaraţiei comune. Am insistat ca textul să facă referire la decizia „necondiţionată" a Irakului de a permite revenirea inspectorilor şi să includă menţiuni la rezoluţiile Consiliului de Securitate care afirmau dreptul UNSCOM la acces liber neîngrădit.

Am insistat şi ca orice decizie de a modifica componenţa şi procedurile UNSCOM să necesite aprobarea Consiliului.

Ridicându-mă de la masă, simţeam că am obţinut o victorie, chiar dacă numai una temporară. Utilizasem eficient ameninţarea cu forţa şi îl împiedicasem pe Saddam să profite de divergenţele dintre aliaţii noştri, Rusia şi noi. UNSCOM avea o altă şansă de a testa intenţiile Irakului. Nu făcusem nicio concesie, dar din multe puncte de vedere revenisem la punctul de plecare şi nu eliminasem puterea lui Saddam de a provoca o altă criză.

ACORDUL DE LA GENEVA a funcţionat timp de aproape două luni. Mai întâi au existat dezacorduri legate de accesul UNSCOM

lt*>

la aşa-numitele „locaţii prezidenţiale", care includeau palate şi r

complexe guvernamentale bănuite că ascundeau secrete. I spuneau că acestea ar trebui să fie inaccesibile UNSCOM, în ce Comisia insista asupra accesului necondiţionat cu care fuse mandatată la Geneva. La jumătatea lui ianuarie, Baghdadul a al cât o serie de inspecţii inopinate, apoi a cerut un moratoriu de t luni pentru toate activităţile de acest tip şi un termen limită de să lfli pentru ridicarea sancţiunilor, indiferent de evoluţia procesului dezarmare a Irakului. Rezultatul a fost o revenire la situaţia din toamna anterioară.

Viabilitatea UNSCOM era pusă iar sub semnul întrebării. Din ou preşedintele a cerut cu fermitate ca Irakul să răspundă pentru cţiunile sale şi a ordonat o creştere a prezenţei militare americane – n Golf Din nou am traversat Atlanticul pentru a avea consultări nemijlocite cu prieteni şi aliaţi, descriindu-mi obiectivul în cuvinte ce-şi vor găsi ecoul în anii viitori, „în următoarele câteva zile o să je explic poziţia americană liderilor ţărilor pe care le vizitez, afirmând clar faptul că, în confruntarea cu pericolul actual şi real pe care îl reprezintă lipsa de respect a Irakului pentru lege, timpul pentru diplomaţie se apropie de sfârşit". Sosind în Europa, i-am găsit pe britanici complet de partea noastră şi pe francezi, de asemenea, ceea ce era neobişnuit. La Paris, Vedrine a spus presei „Toate opţiunile sunt posibile", cea mai dură declaraţie de până atunci.

Prioritatea mea când am revenit în zona Golfului era să obţin sprijinul Arabiei Saudite, statul cel mai influent din regiune. Şef de stat era vârstnicul şi bolnavul rege Fahd. Adevărata putere se afla în mâinile fratelui vitreg mai tânăr al regelui, prinţul moştenitor Abdullah – unul dintre cei treizeci şi şapte de fii ai celor şaisprezece soţii ale tatălui său, regele Ibn Saud, părintele Arabiei Saudite moderne. Prinţul moştenitor, care fusese crescut în tradiţia beduină în deşert, m-a primit într-o tabără modernă, în afara capitalei saudite, Riyadh, unde stătea uneori. Plecasem într-un convoi de autobuze de lux şi de vehicule recreaţionale, ajungând la ceea ce părea a fi un orăşel de corturi şi de rulote cu aer condiţionat. La sosire, delegatei noastre i s-au oferit cutii mari cu trufe pe care, fiindcă erau pensabile, regulile Departamentului de Stat ne permiteau să le păstrăm.

după un prânz în grup, m-am retras cu prinţul moştenitor într-una

Între rulote, pentru o discuţie între patru ochi.

l-teşi impunător fizic în veşmintele sale largi şi albe, prinţul

moşnitor, asemenea majorităţii liderilor arabi pe care i-am întâlnit, era

° Politeţe fără cusur. Lăsând la o parte stereotipurile, nu am avut Odată sentimentul că mi se vorbeşte de sus sau că nu sunt luată în *°s-Cuvintele sale laudative despre mine, adresate altor lideri arabi, aveau să-mi facă drumul mult mai uşor. În ceea ce privşe Irakul, prinţul moştenitor împărtăşea sentimentele ambigue ale acestor lideri. Nu avea nicio preţuire pentru Saddam Hussein, dar se temea de reacţia populaţiei arabe faţă de un atac asupra unui stat arab frate. Problema era delicată în special pentru saudiţi, a spus el, de urmare a poziţiei lor particulare în lumea islamică. Am argumentat că: „exact pentru că aveau acest rol unic în lumea islamică, saudiţii ar trebui să aibă şi o responsabilitate unică de a proteja această religie. Dumneavoastră şi întreaga lume ştiţi că Saddam Hussein este un om malefic şi că reprezintă o palmă peste obrazul Islamului".

Prinţul moştenitor a trasat câteva linii clare despre ceea ce se putea dezvălui publicului şi ce nu, legat de rezultatele convorbirii noastre, dar m-am întors acasă mulţumită de ceea ce realizasem. Toate acestea fiind spuse, i-am putut raporta preşedintelui că existau cel puţin cincisprezece naţiuni dispuse să contribuie cu resurse militare, plus alte douăsprezece care doreau să ne pună la dispoziţie teritoriul sau spaţiul aerian pentru o acţiune militară.

Obţinând sprijin în exterior, trebuia să facem mai mult pentru a ne susţine cazul pe plan intern. Biroul de Comunicare al CSN a venit cu ideea unei întâlniri televizate pe plan internaţional, cu participarea consilierului pe probleme de securitate naţională, a Secretarului de Stat şi a celui al Apărării. Locul ales era Universitatea Statului Ohio, data era 18 februarie 1998.

Există multe moduri de a-ţi exprima protestul în timpul unui eveniment public fără a încălca drepturile celorlalţi. Poţi să agiţi o pancartă, te poţi întoarce cu spatele, poţi face gesturi nepoliticoase sau poţi purta nişte haine ciudate. Ieşi mai uşor în evidenţă însă dacă ţipi. Şi au fost multe persoane care au ţipat la Ohio State. Pr?" testatarii, răspândiţi în mijlocul asistenţei, ne-au întrerupt unul după altul. De fiecare dată când una dintre persoanele care ne întrerupea era îndepărtată, alta îi lua locul. Gazda evenimentului, CNN, nu a ajutat nici ea prea mult. În nouăzeci de minute, Bill Cohen, Sandy Berger şi cu mine am fost întrerupţi de douăzeci şi nouă de ori, lu'" cru ce a făcut dificilă prezentarea argumentelor. Toţi purtam n11 crofon, aşa că nu

puteam vorbi între noi, dar schimbam privi întrebătoare: „Ce naiba se petrece aici?”

pin nefericire, nu învăţasem cum să tratez cu protestatarii, în Opriţinuare mai mult profesor decât om politic, întotdeauna am speat că dulcea raţiune avea să prevaleze, în afară de asta, niciodată u am putut suporta vocea ridicată la ore. Eram înclinată să iau lucrurile cu titlu personal şi deveneam indignată când lumea spunea, spre exemplu, că eram responsabilă de moartea a milioane de ea. peni. La Universitatea din Ohio, un domn cu aparenţă profesorală a întrebat dacă America avea dreptul moral de a ameninţa Irakul cu acţiunea militară. Mi se părea evident, în acele circumstanţe, că *ar fi* fost imoral să nu ne opunem lui Saddam.

Intenţiile protestatarilor erau măreţe, dar informaţiile pe care le aveau nu erau pe măsura plămânilor. Dorind să ferească Irakul de suferinţe, credeau că modalitatea de a face acest lucru era să ni se opună nouă. Dar cei mai mulţi nu văzuseră imaginile filmate ale atacului lui Saddam asupra satului kurd Halabja din 1988, în care muriseră 5.000 de persoane; nici imaginile taţilor încercând să-şi protejeze copiii de otrava ce cădea din cer sau cele ale femeilor murind în timp ce încercau să-şi toarne apă pe gât. Nu vorbiseră cu kuwaitienii ale căror familii dispăruseră în timpul ocupaţiei irakiene şi despre a căror soartă Baghdadul refuzase să ofere orice informaţii, nici cu disidenţii irakieni torturaţi în închisorile lui Saddam sau cu dezertorii irakieni care ofereau amănunte despre cursa obsesivă a lui Saddam pentru a obţine arme şi mai distrugătoare. Ne acuzau că nu ne păsa, dar se părea că nu aveau nici cea mai mică idee despre suferinţa pe care ar putea-o cauza o atitudine conciliatoare faţă de un dictator. Şi insistau, în ciuda faptelor, că embargoul nostru includea alimentele şi medicamentele.

Întrucât protestatarii au reuşit să monopolizeze situaţia, prezenţa noastră în Ohio a fost un fiasco – cea mai dură zi a mandatului meu de Până atunci. Eram supărată pe CNN, pe protestatari şi pe mine.

u a fost de prea mare ajutor nici faptul că am primit o notă bucu

°aşa din partea CNN, care mă informa ca emisiunea reuşise să ragă o audienţă estimată la 800 de milioane de telespectatori din ai mult de 200 de ţări. O caricatură ne arăta pe toţi trei năpustin

— Ne în Biroul Oval pentru a-i raporta preşedintelui, arătând ca

şi

abia ne întorsesem din război. De atunci, de câte ori cineva avea vreo idee ciudată pentru a ne face public mesajul, era suficient spui „Universitatea de Stat din Ohio".

În noiembrie trecut, Evgheni Primakov preluase iniţiativa în evi, tarea unei confruntări cu Irakul. Acum a intervenit Kofi Annan. I, jumătatea lui februarie, a călătorit la Baghdad şi a negociat un acoj-ţi menit să calmeze sensibilităţile Irakului şi să îndeplinească cerinţele de bază ale UNSCOM. Acordul includea încă un angajament asumat de Irak în ceasul al doisprezecelea pentru a respecta rezoluţiile Consiliului de Securitate şi pentru a coopera cu UNSCOM. în schimb Secretarul General avea să desemneze diplomaţi care să însoţească personalul IAEA şi UNSCOM în vizitele la locaţiile prezidenţiale pentru a se asigura că inspectorii erau politicoşi.

S-a bombănit mult la Washington pe marginea acestui acord, îl ajutasem pe Secretarul General să-şi obţină funcţia; acum eram făcută responsabilă pentru acţiunile sale. Annan, din punctul sau de vedere, făcea ceea ce considera a fi mai bine pentru asigurarea păcii, dar eram tulburată de tendinţa sa de a pune semnul egalităţii între promisiunile procedurale şi progresul real. Am fost surprinsă şi atunci când, la o conferinţă de presă, l-a numit pe Saddam „un om cu care se poate discuta". Cu toate acestea, acordul cerea reluarea inspecţiilor şi am obţinut aprobarea pentru o nouă rezoluţie a Consiliului de Securitate care promitea „cele mai severe consecinţe" dacă Irakul eşua din nou în a permite accesul necondiţionat.

Timp de mai multe luni, acordul mediat de Naţiunile Unite a funcţionat. UNSCOM s-a întors şi inspecţiile au fost reluate. Apoi, la începutul lui august 1998, problemele s-au reluat. Supărat că UNSCOM nu e dispusă să declare Irakul curat, Saddam a văzut din nou roşu în faţa ochilor. Baghdadul a încetat cooperarea cu inspectorii, deşi a pe mis continuarea unor activităţi importante de monitorizare.

Aproape simultan, unul dintre cei mai agresivi inspectori aderi" câni ai UNSCOM a demisionat, afirmând că obstrucţionam persofl activitatea ONU. A spus că oprisem mai multe inspecţii decât să dăm. Era apă la moară pentru detractorii partizani ai administrat1 din Congres care credeau că am fost surprinsă în flagrant încerci11 să subminez chiar obiectivele politicii americane.

Liderul republican din Senat, Trent Lott, l-a condus pe

inspectorul nemulţumit la audierile senatoriale în timpul cărora

O! fost practic acuzată *in absentia* de trădare. A fost planificat n al doilea „grătar" la Senat cu mine ca fel principal şi cu Bill rohen pe post de mâncare greu digerabilă. Nu a mai avut însă loc, pentru că senatorii şi-au dat seama curând că „revelaţiile".

nspectorului erau rezultatul perspectivei înguste a acestuia şi că nu greşisem cu nimic.

Ceea ce am făcut a fost să ne adaptăm discret strategia pentru a avea o şansă mai bună de a menţine presiunea asupra Baghdadului.

Aflasem din confruntările anterioare că obiectivul lui Saddam era să creeze diviziuni în interiorul Consiliului de Securitate. Tactica sa era să acuze UNSCOM sau Statele Unite, sau pe amândouă, că erau arogante şi nerezonabile. Era un plan bun, pentru că francezii şi ruşii aveau deja o atitudine critică faţă de UNSCOM, asemenea unora dintre membrii mai creduli ai echipei lui Annan.

Ne aşteptam la o nouă confruntare şi voiam să ne asigurăm că, atunci când va veni, vina va cădea asupra Irakului şi nu în spatele UNSCOM. în consecinţă, ne-am consultat cu preşedintele Butler în legătură cu planurile de inspecţie şi am recomandat scurte amânări în unele cazuri, în unele dintre ele hotărâse deja să amâne, în altele a fost foarte repede de acord. De fiecare dată, decizia finală i-a aparţinut. În toate discuţiile noastre, ţelul nostru comun era să mărim şansele UNSCOM de a-şi îndeplini până la urmă mandatul.1

Rusia şi Franţa au continuat să susţină că irakienii vor coopera numai dacă avea să li se spună foarte clar de ce era nevoie pentru ca sancţiunile să fie ridicate. Naţiunile Unite au răspuns pregătindu-se să ofere Irakului „o trecere în revistă comprehensivă" a obligaţiilor sale, cu condiţia de a permite reluarea inspecţiilor. Dacă Saddam avusese vreodată intenţia de a se supune! s" nală" oficiali americani nu au traversat niciodată linia de demarcaţie dintre a ne ceea ce credeau că este cel mai bine şi a încerca să-mi dea directive. Mi-au ePtat responsabilitatea pe care singur o aveam în calitate de lider al UNSCOM ** Conducerea acesteia, pentru deciziile de politică şi pentru acţiuni practice". Butler. În memoriile sale, *The Greatest Threat*, Public Affairs, New York, PP. 179 – 180.

acesta era momentul potrivit, în schimb, pe 31 octombrie 1998, Ira kul a oprit brusc şi complet inspecţiile internaţionale şi activităţii de monitorizare.

O altă confruntare se apropia cu paşi repezi. Moderaţia din trecut ne-a îmbunătăţit abilitatea de a reacţiona. Acţiunile lui Saddam reprezentau acum o încălcare flagrantă a acordului la care ajunsese cu Naţiunile Unite. Asta însemna că însăşi credibilitatea lui Kofi Arman era pusă sub semnul îndoielii. Rusia şi Franţa erau tulburate şi uluite „Logica lui nu e şi a noastră", mi-a spus Vedrine. „Saddam a renunţat la orice efort de a obţine ridicarea sancţiunilor". Implicarea activa a preşedintelui Clinton în procesul de pace din Orientul Mijlociu, precum şi propriile mele vizite în Golf aduceau acum dividende diplomatice. Opt state arabe – printre ele Egipt şi Siria – au declarat:

„Irakul trebuie să ia aminte la rezoluţiile Consiliului de Securitate al ONU şi să le respecte pe toate pentru a evita o confruntare militară".

Preşedintele a aprobat în secret lansarea unei campanii substanţiale de bombardamente care trebuia să înceapă pe 14 noiembrie, ordonând în acelaşi timp manevre militare care să dea impresia că nu aveam să lovim decât mai târziu în acea lună. Pentru a complica problemele, trebuia să ajung în aceeaşi zi la reuniunea anuală a forumului Cooperarea Economică în Zona Asia-Pacific. Anularea călătoriei ar fi creat probleme în Asia, care se afla în mijlocul unei crize financiare traumatizante. Ne-ar fi trădat, de asemenea, şi planurile, în acelaşi timp, era nevoie de mine la Washington pentru a gestiona activitatea diplomatică în timpul şi după anticipata campanie de bombardamente.

Pentru a merge în Asia şi a reveni foarte rapid, am utilizat ceea ce era odată supranumit avionul Apocalipsei. Acest 747 modifica1 era unul dintre aparatele menite să servească drept centru aeropul tat de comandă şi control în eventualitatea unui război nuclear Realimentând în zbor, îmi permitea să economisesc timp. Am P'e cât în după-amiaza zilei de 14 şi am mers în direcţia opusă soarel peste Atlantic, Africa de Nord şi Orientul Mijlociu, în mod obi» nuit, uriaşul avion avea un sistem excelent de comunicaţii, dar an descoperit, o dată ce ne-am ridicat de la sol, că armata demonta cea mai mare parte a echipamentului, pentru a fi utilizat în go!

Bi nu le purtam pica pentru asta, pierderea frecventă a contactuu Washingtonul mi-a pus nervii la încercare.

În timpul acelei nopţi îndelungate, Tom Pickering m-a sunat să-mi spună că ceea ce se întâmpla era o repetare a episoadelor mai

vechi din istoria problemei irakiene. Liderii de la Baghdad îi scriseseră din nou Secretarului General, promiţând reluarea cooperării cu UtfălOM şi IAEA.

— Se aşteaptă de la noi să dăm un răspuns în trei-patru ore, a spus Tom.

— Cât timp mai avem până când se lansează atacul?" *

— Două ore şi patruzeci de minute!

— Păcat că nu avem mai mult timp.

Înainte să apuc să spun că eram de părere că ar trebui să continuăm loviturile aeriene pentru că, în mod evident, Saddam recurgea la vechile trucuri, convorbirea s-a întrerupt şi nu am mai putut restabili legătura. În lipsa altor directive, Pickering şi Strobe Talbott au informat Casa Albă că Departamentul de Stat favoriza amânarea.

Până când am aterizat la Kuala Lumpur, loviturile aeriene fuseseră deja amânate, dar numai pentru câteva ore. Am fost furioasă când am aflat că poziţia mea nu fusese raportată corect, deşi am dat vina pe comunicaţii, nu pe mesageri. Am mers imediat la hotel, unde am putut participa la o conferinţă telefonică cu preşedintele şi cu restul echipei de politică externă. Simţeam că trecusem prin toate astea de prea multe ori şi că aveam să revenim în aceeaşi poZltie dacă nu utilizam forţa în acel moment.

Şedinţa s-a terminat indecis. Incapabilă să dorm la Kuala Lumpur.

3111 continuat cu programul meu, vorbind despre criza financiară şi fă-Clnd presiuni asupra autorităţilor locale în problema drepturilor

ului. Între întâlniri, am vorbit de mai multe ori cu preşedintele şi cu

B oficiali de la Washington. Am aflat că scrisoarea irakiană submise într-adevăr sprijinul pentru acţiunea militară, influenţând opiniile a Casa Albă. Preşedintele considera că nu puteam risca să ucidem sute h

Qe civili irakieni dacă guvernul lor era public de acord cu cererile

stre – chiar dacă noi credeam că Baghdadul minte. Aşa că lovituaeriene au fost amânate încă o dată.

În zilele ce au urmat, inspectorii Naţiunilor Unite au revenit

Irak, ştiind că următoarea inspecţie blocată avea să fie şi ultima. fi 15 decembrie, Richard Butler a raportat Consiliului de Securitat că Irakul nu predase documentele legate de programele sale de armamente chimice şi biologice şi că obstrucţionase o altă inspecţie De data aceasta preţul trebuia plătit.

În dimineaţa lui 16 decembrie 1998 ne-am întâlnit în Situation Room. Raportul ONU era clar: Irakul nu-şi respecta obliga.

ţiile. Echipa de politică externă a fost unanimă în aprobarea loviturilor aeriene. Programarea lor conta, pentru că doream să terminăm înainte de anticipatul debut al lunii sfinte a Ramadanului, patru zile mai târziu. Operaţiunea Vulpea Deşertului, cu participare britanică, a fost lansată în acea după-amiază. Durând 70 de ore, a constat în 650 de misiuni ale bombardierelor şi lansări de rachete împotriva unei varietăţi de ţinte legate de sistemul de securitate al Irakului. Aşa cum sperasem, atacurile au cauzat pagube semnificative infrastructurii militare de comanda irakiene. Garda Republicană a lui Saddam s-a dispersat şi a început să campeze în corturi, temându-se de un alt atac. Producţia irakiană de rachete a fost dată înapoi cu doi ani, conform estimărilor armatei americane. Datorită preciziei forţelor noastre armate, au existat puţine victime civile.

Operaţiunea Vulpea Deşertului a marcat un punct de turnură în ceea ce devenise o telenovelă cu Statele Unite, Consiliul de Securitate şi Saddam Hussein în rolurile principale. Cum UNSCOM ŞI IAEA nu se mai aflau în Irak, ne-am transformat politica faţă de Baghdad de la „îndiguirea" prin inspecţii la o abordare pe care o numeam „îndiguire şi ceva în plus". Contam pe forţele militare aliate din regiune pentru a-l ţine pe Saddam în cuşca sa, în timp *ce* luam măsuri pentru a-l slăbi, în practică, asta însemna o respectare mai strictă a zonelor de interdicţie aeriană din nordul şi sudul l-a kului. Când am fost provocaţi, nu am ezitat să lovim obiectivele r dar şi antiaeriene ale lui Saddam. Pentru a menţine sprijinul ara am facilitat o extindere a programului petrol-pentru-hrană. Am *l* ceput dezvoltarea unor planuri pentru sancţiuni „mai inteligen care i-ar dăuna mai mult lui Saddam şi mai puţin poporului's

Am luat masui" i pentru a unifica şi consolida opoziţia irakiană. Şi adoptat „schimbarea de regim" ca obiectiv explicit al politicii cijA-Nimic din toate astea nu reprezenta un pas dramatic, dar s-a uşit limitarea opţiunilor lui Saddam, mărindu-i izolarea şi încura" ridu-i pe

oponenţii săi irakieni – din afara sau din interiorul ţării – a coopereze pentru a-i slăbi controlul asupra puterii. Forţa sa matră a fost considerabil slăbită, ceea ce i-a redus treptat capacitatea de a supravieţui mult timp unui atac al unei forţe superioare.

Rămân convinsă că abordarea noastră a fost cea potrivită pentru acele circumstanţe. Când preşedintele Clinton a părăsit funcţia şi locul i-a fost luat de preşedintele Bush, unele voci din noua administraţie făceau presiuni pentru o modificare radicală, dar elementele de bază ale politicii americane nu au fost schimbate decât după 11 septembrie. Cu toate acestea, preşedintele Clinton şi-a dat seama, ca mine, că amestecul de sancţiuni, îndiguire, sfidare irakiană şi propria noastră incertitudine legată de armele lui Saddam nu putea continua la infinit. Deşi mi-am exprimat multe îndoieli legate de fixarea în timp a unor iniţiative diplomatice, de tacticile, raţionamentele şi planurile postbelice ale administraţiei Bush în lunile de dinainte şi de după războiul din 2003, nu puteam pune sub semnul întrebării obiectivul de a-l elimina pe Saddam. După cum preşedintele Clinton a spus în 1998, liderul irakian ameninţa „securitatea lumii" şi „cea mai bună metodă de a pune capăt pentru totdeauna acestei ameninţări este un nou guvern irakian".

fi \; u – i t i i (-.; /; i! i. –.; …; – … u; î/o! C: „ioii".»). „<y* – ţi… >:.:» i «v „"-J» *".» „k;!: îi! y.: …;"; …; „i"."! M>VX>;

I «ai

Îi /*K – iiif – t* /tiit/t-if-v: „r" yj.: a: îf – «". ((;,.?

În i jţi însic, fe i >!; l>* 3 âi).,!; Vi".! „h VHIN ţ irsqii1. *! ti feţii ux., /.1/îi«O.

< «j;". O!»; i – KKŞIV – tat – lî Uni—".

„"; >t) în: –., şi; «nw-irifei!

— fvh: (-i. îl r»; CAPIT but: HI

f; l «. «iij" Ji! lwt. –, >-s. –."… i! H

u f jvp

m Bun venit în CMitul Mijlociu

DUPĂ-AMIAZA LUI 13 SEPTEMBRIE 1993 părea cu adevărat un moment miraculos şi minunat. Dintr-un loc de pe rândul din faţă, pe gazonul de la Casa Albă, l-am privit pe preşedintele Clinton deschizându-şi braţele şi dându-le un impuls fin premierului israelian Yitzhak Rabin şi lui Yaser Arafat, preşedintele Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei (OEP), pentru ca cei doi să se apropie unul de

celălalt. După un moment de ezitare din partea lui Rabin, cei doi şi-au strâns mâinile, dând naştere unei imagini care avea să apară pe prima pagină a aproape tuturor ziarelor din lume. Ceremonia marca semnarea Declaraţiei de Principii de la Oslo, care trasa planul de reconciliere a securităţii Israelului cu speranţele teritoriale ale poporului palestinian. Remarcând prezenţa tinerilor israelieni, palestinieni şi egipteni sponsorizaţi de organizaţia Seminţele Păcii, preşedintele Clinton a calificat declaraţia „un pariu curajos că viitorul poate deveni mai bun decât trecutul". În următorii şapte ani, Statele Unite au dedicat un volum uriaş de timp» energie, resurse şi prestigiu pentru a-i ajuta pe israelieni şi palestinien1 să câştige acel pariu. Efortul a fost nobil şi istoria va decide, cred, *că* meritat. Dar nici preşedintele şi nici eu nu aveam să ne părăsim fu-cv de cu certitudinea că în curând va exista un Orient Mijlociu paşnic – AM ÎNVĂŢAT DESPRE Orientul Mijlociu la fel cum am învăţat rus»; mai întâi ascultând, apoi vorbind, după aceea abordând gramatica *citind* literatura. Contrazicându-mă cu unii dintre colegii mei în timpul anilor petrecuţi la Naţiunile Unite, am învăţat vocabularul procesului je pace şi am fost expusă litaniei standard de argumente ale tuturor arţilor. Când am devenit Secretar de Stat, a trebuit să învăţ mai multe Despre istoria, despre dosarul negocierilor din trecut şi despre persojjalităţile ale căror decizii aveau să hotărască viitorul regiunii.

În ceea ce mă priveşte, nu am abordat problema Orientului Mijlociu cu rigiditate decât într-o singură chestiune, întotdeauna am fost de părere că Israelul era aliatul special al Americii şi că ar trebui să facem tot ce puteam pentru a-i garanta securitatea. Am considerat *decizia* lui Truman de a recunoaşte Israelul imediat după crearea acestuia ca fiind una dintre cele mai curajoase hotărâri ale sale. Am admirat, de asemenea, ataşamentul Israelului faţă de democraţie. Interesele noastre pe termen lung au făcut politica americană faţă de Orientul Mijlociu relativ constantă pe parcursul administraţiilor republicane şi democrate. De la victoria Israelului în Războiul de Şase Zile din 1967, am ajutat acest stat să-şi păstreze superioritatea militară regională, astfel încât inamicii să nu-l poată distruge. Am furnizat o asistenţă generoasă partenerilor pe timp de pace ai Israelului şi am subscris la principiul „pământ pentru pace" susţinut în rezoluţiile 242 şi 338 ale Consiliului de Securitate.

Arabii protestează adesea că Statele Unite nu au făcut suficient

de-a lungul anilor pentru a forţa Israelul să se conformeze acestor rezoluţii, îşi uită însă propria istorie, în momentul în care a fost aprobată, Rezoluţia 242 a fost respinsă cu furie de către OEP. în 1967, Liga Arabă a declarat că nu pot exista negocieri, recunoaştere sau pace cu statul evreu. Până la Tratatul de Pace Israeliano-Egiptean din *" 79, aproape orice stat arab era devotat principiului distrugerii Israelului. Când Anwar Sadat, liderul care făcuse pace cu Israelul, a °st asasinat, puţini arabi au vărsat vreo lacrimă. Ar fi fost mult ai Uşor să convingem Israelul să se retragă din teritoriile ocupate 1967, dacă o revenire la graniţele antebelice părea să garanteze curitatea. Ca urmare a ostilităţii şi extremismului arab, absolut °e concesie israeliană trebuia cântărită foarte bine.

Temperarea ostilităţii arabe, de cealaltă parte, ar fi fost mai simacă unii lideri israelieni nu şi-ar fi afirmat dreptul de a guverna

Cisiordania şi Fâşia Gaza în totalitate şi permanent, în anii ’70—8Q premierii israelieni au încurajat proliferarea coloniilor din raţiunj de securitate şi au sprijinit afirmaţiile unora că Dumnezeule de.

duse toate pământurile evreilor. Deşi cuvântul „colonie" îţi aduce îjj minte imaginea unei aşezări temporare, chiar a unor corturi, realitatea era complet diferită. Unele erau într-adevăr formate din câteva rulote, dar altele puteau fi confundate cu suburbiile americane, cu centre recreaţionale de genul cluburilor de ţară şi cu case îngrijite între zidurile cu porţi ale coloniilor se aflau oameni cu bani, care trăiau bine. În afara zidurilor, se găseau cocioabe şi palestinieni care duceau o viaţă săracă, mizeră. Cei mai provocatori dintre coloniştii israelieni – şi acest grup îi includea pe unii care aveau şi cetăţenie americană – păreau să atragă intenţionat resentimentele. Cu aceşti extremişti în minte, mă gândeam adesea: „Ce poveste minunată e Israelul, un deşert acum înverzit, o economie inovatoare şi de înalta tehnologie şi o democraţie activă. Dar unde e securitatea când vecinii te urăsc?"

Declaraţia de Principii de la Oslo, semnată în acea ceremonie memorabilă pe gazonul de la Casa Albă, intenţiona să-i transforme pe israelieni şi palestinieni din duşmani de moarte în parteneri. Stabilea o serie de măsuri ce trebuiau luate de ambele părţi, pentru a crea încredere reciprocă în vederea discuţiilor despre chestiunea dominantă a „statutului final".1 Cerea OEP să reafirme renunţarea la terorism şi să recunoască dreptul Israelului de a exista. Israelul era de acord să înceapă transferarea de teritorii din Cisiordania şi Fâşia Gaza

sub controlul palestinian. Preşedintele Arafat s-a întors din exilul tunisian pentru a stabili sediul central al Autorităţii Palestiniene în oraşul Ramallah, Cu asistenţă internaţională, palestinienii au început construirea unor instituţii autonome. Tensiunile regionale s-au calmat, în 1994, Iordania s-a alăturat Egiptului, devenind a doua ţară care a semnat un tratat de pace oficial cu Israelul Acesta din urmă a stabilit legături cu zeci de alte state, inclusiv birouri de legătură cu mai multe ţări arabe. Investiţiile str & în curgeau spre Israel, în timp ce economia sa înflorea.

1 Problema statutului permanent sau final includea securitatea, graniţele, colont refugiaţii şi Ierusalimul.

Inamic din toate astea nu s-ar fi putut întâmpla fără conducerea. vitzhak Rabin. Prim-ministral israelian era un erou care crease Doctrina militară bazată pe manevră şi surpriză ce se dovedise atât, g eficientă în războiul din 1967. Israelienii care puneau sub semul întrebării vigilenţa altor lideri ai Partidului Laburist aveau în edere în fermitatea şi forţa lui Rabin. Spre deosebire de unii dintre predecesorii săi, Rabin credea că nu trebuie să se permită ca jicidentele violente antiisraeliene să devieze cursul negocierilor, jritrucât nu credea că teroriştii ar trebui să aibă puterea de a împiedica pacea. Spunea adeseori că e înţelept să lupţi cu terorismul ca şi cum nu ar fi existat negocieri şi că ar trebui să negociezi ca şi cum nu ar fi existat terorism. Nu avea încredere în palestinieni, şi în special în Arafat, dar argumenta că o pace bine planificată era singura cale pragmatică pentru ambele tabere, dat fiind destinul lor de a trăi împreună ca vecini pe acelaşi pământ.

I-am întâlnit pentru prima dată pe Rabin şi pe soţia sa, Leah, la începutul anilor ’70, când el era ambasador în Statele Unite. Cuplului îi plăcea capitala americană şi s-au integrat bine în comunitatea diplomatică. Două decenii mai târziu, pe când eu eram la Naţiunile Unite, veneau uneori la New York pentru şedinţele Adunării Generale, într-o seară, la un dineu la misiunea israeliană, am toastat pentru Rabin citând din amintirile lui Leah conform cărora, atunci când l-a întâlnit, arăta ca regele David cu părul său cârlionţat şi ochii albaştri, pătrunzători. Rabin „poate că şi-a pierdut o parte din păr”, am spus, „dar are încă ochii lui David”.

Pe 4 noiembrie 1995, mă aflam la casa mea din Georgetown când am primit un telefon de la Centrul de Operaţiuni al

Departamentului de Stat: „Doamnă ambasador, avem ştiri teribile. Premieul Rabin a fost asasinat". M-am simţit ca şi cum aş fi primit o Ovitură directă, ştiind că lumea s-a schimbat în rău din acea clipă, areori un singur glonţ, de data aceasta din partea unui extremist aelian de dreapta, a distrus atât de multe, în timp ce aceste cusunt scrise, locul pe care Rabin îl ocupa odată rămâne încă gol.

Întreaga lume a privit – şi o mare parte a ei a participat la funes e ui Rabin. Pentru regele iordanian Hussein, aceasta era prima at °de in Israel. Ceremonia în sine a fost memorabilă datorită curajului lui Leah Rabin, căldurii preşedintelui Clinton, apelului l pace al regelui Hussein şi mărturiei sfâşietoare a nepoatei lui Rab>în vârstă de şaptesprezece ani, Noa Ben Artzi-Pelossof: „Alţii u-mari decât mine deja te-au elogiat", a spus ea, „dar niciunul dintre el nu a avut plăcerea pe care eu am avut-o de a simţi mângâierile mâinj lor tale moi, de a merita îmbrăţişarea ta caldă, rezervată numai pentru noi, de a-ţi vedea surâsul care întotdeauna mi-a spus atât de multe, su, râsul care acum nu mai există, îngheţat în mormânt odată cu tine".

PROVOCAREA IMPLEMENTĂRII Declaraţiei de la Oslo era descurajantă chiar cu Rabin în viaţă. Palestinienii doreau pământ; israelienii, securitate. Problema era cât de mult teritoriu avea să returneze Israelul şi ce fel de asigurări de securitate puteau să ofere palestinienii. Mai devreme, în 1995, părţile semnaseră Acordul Interimar, supranumit Oslo II, care prevedea retragerea israelienilor din şapte centre urbane palestiniene în trei faze, în răstimp de optsprezece luni. Nu se specifica cât de mult teritoriu avea să fie transferat – o sursă majoră de dispute. Palestinienii credeau că li se promisese, înainte de începerea negocierilor pentru statutul final, întregul Mal de Vest şi toată Fâşia Gaza, exceptând Ierusalimul, coloniile şi avanposturile de securitate. Aceasta putea însemna până la 90% din teritoriul aflat în dispută. Israelienii îi contraziceau puternic, spunând că decizia le aparţinea în totalitate, şi au arătat că ministrul de Externe al lui Rabin, Shimon Peres, îl convinsese pe Arafat să accepte un pact fără un procentaj anume.

Peres era cel care lansase iniţial negocierile de la Oslo şi cel care întotdeauna se dovedise mai optimist în legătură cu pacea decât Rabin. Fost premier şi lider al Partidului Laburist, Peres credea cu adevărat că într-o bună zi Israelul ar putea trăi înconjura de prieteni, într-o ţară în care se vorbeşte mult, el era printre ce mai inventivi şi mai

provocatori, iar faptul că i-a succedat lui Ra bin a fost bine primit de cei mai mulţi. Din păcate, îi lipsea trec tul militar al lui Rabin şi francheţea charismatică a acestuia urmă. Dacă Rabin era echivalentul israelian al lui

do11

Marshall, Peres era mai degrabă Adlai Stevenson, un lider a< rât pentru credinţa sa în natura umană, de către o populaţi6

Îndoia în acelaşi timp dacă acea calitate singură îi putea aranta securitatea.

În mai 1996, israelienii s-au prezentat la urne. Peres fusese faoritul pentru câştigarea unui mandat complet, dar o serie de atentate teroriste cu bombă au ucis zeci de israelieni, periclitând astfel jegerea sa. Atacurile l-au pus într-o situaţie delicată şi pe Arafat, are a reacţionat intervenind dur împotriva grupurilor extremiste palestiniene, în Egipt, Mubarak a găzduit o conferinţă internaţională în timpul căreia preşedintele Clinton şi zece lideri arabi, s-au alăturat lui Peres pentru a condamna terorismul. Era o demonstraţie de susţinere fără precedent, dar nu a fost suficientă pentru a salva candidatura lui Peres. Benjamin Netanyahu, liderul Partidului Likud de opoziţie, a profitat din plin de temerile israeliene, l-a acuzat pe Shimon Peres de slăbiciune şi a promis să pună capăt atacurilor teroriste.

Preluând funcţia, Netanyahu – numit Bibi de prieteni şi adversari deopotrivă – a moştenit un proces de pace pe care el însuşi îl condamnase şi angajamente care îi displăceau, dar pe care nu le putea renega public. A început prin abordarea unei linii dure, numind ultraconservatori în cabinetul său şi refuzând să se întâlnească cu Arafat. În septembrie, israelienii au deschis un tunel arheologic lângă un important loc sfânt islamic din Vechiul Ierusalim, ceea ce a dat naştere unei serii de ciocniri în care au murit optzeci de palestinieni şi cincisprezece israelieni. Pentru prima dată, forţele de securitate palestiniene au tras asupra trupelor israeliene. În martie 1997, la două luni după ce am devenit Secretar de Stat, buldozerele israeliene au pus bazele unui controversat proiect de construcţii în cartierul Har Homa din Ierusalimul de Est (cunoscut de palestinieni sub numele de Jebel Abu Ghneim).

n ochii palestinienilor, construcţia era menită să distrugă continuitatea dintre cartierele arabe din Ierusalimul de Est şi populaţia palestinina de la sud şi est Acest lucru conta foarte mult,

întrucât Arafat lstase ca Ierusalimul să fie capitala viitorului stat Palestina, în timp pa l j

Werii evrei erau hotărâţi să nu accepte divizarea oraşului. Pe artie, un atentat sinucigaş cu bombă la o cafenea din Tel Aviv a frei israelience. Netanyahu l-a acuzat pe Arafat că dăduse „undă crdp" terorismului. Procesul de pace, ţinut în viaţă artificial de la ea lui Rabin, era pe cale să fie deconectat.

La începutul mandatului meu, am discutat împreună eu pe şedinţele despre cât de costisitoare în timp erau negocierile privinţ1 Orientul Mijlociu. Am căzut de acord că nu aveam să călătoresc! zonă decât dacă progrese clare puteau fi realizate, în orice caz, ace lucru nu a fost necesar în primele luni, pentru că foarte mulţi dintre liderii regiunii au venit la Washington. Ceea ce am descoperit în discuţiile noastre era că o evidentă criză de încredere apăruse întje partenerii de la Oslo. Netanyahu argumenta că premisa centrala a Declaraţiei de Principii fusese contrazisă: palestinienii primiseră nişte teritorii şi au răspuns cerând mai multe. Terorismul fiind încă o problemă, Netanyahu a spus că nici cabinetul, nici conştiinţa sa nu i-ar permite să cedeze teritorii adiţionale decât dacă ceea ce se obţine în schimb este pace adevărată. A propus să lăsăm la o parte retragerea de trupe israeliene, prevăzuta de Acordul Interimar, şi să continuăm direct cu discuţii privind chestiunile ce aveau legătură cu statutul final, între timp, Arafat insista că israelienii refuzau să-şi respecte angajamentele şi îi îngreunau încercările de a-i controla pe extremişti. Avea nevoie să arate poporului său ceva mai palpabil în schimbul acceptării Israelului ca partener.

Doream să găsim o cale de a reinstaura încrederea, dar consideram inutil să prezentăm un plan propriu în acel moment, în schimb, am încurajat cele două părţi să coopereze în secret în vederea găsirii unei baze pentru reluarea discuţiilor oficiale. După săptămâni de conversaţii secrete, şi-au anunţat disponibilitatea de a reveni la masa negocierilor.

Însă în Orientul Mijlociu pare să existe o regulă conform căreia fiecare progres e urmat de noi probleme. Pe 30 iulie 1997, două bombe au explodat în piaţa Mahane Yehuda din Ierusalim, ucigân paisprezece israelieni şi rănind alţi o sută şaptezeci. Aflată în avio pe drumul de întoarcere din Asia, l-am sunat pe Netanyahu pen a-i transmite condoleanţe şi pe Arafat pentru a-i cere să-i areste pe

extremişti, să confişte armele şi să interzică grupările ce ple în favoarea violenţei. Arafat a condamnat crimele, dar a spus ca putea interveni dur după un an de blocaj în procesul de pace.

După aterizarea la Washington, am mers direct la Casa A, unde am decis să luăm mai multe măsuri, în primul rând, aveai»

«irnitem în regiune pe ambasadorul Dennis Ross1 pentru a face prejuni ca palestinienii să reia colaborarea în domeniul securităţii cu sraelienii. În al doilea rând, dacă Ross înregistra progrese, mi-aş fi început prima vizită ca Secretar de Stat în zonă, pentru a încerca să repornesc negocierile în chestiunile politice, în al treilea rând, aveam să încercăm să mobilizăm sprijinul pentru procesul de pace atât în StJA, cât şi în Orientul Mijlociu.

Pe 6 august, am apărut în faţa Clubului Naţional de Presă pentru a conferi efortului nostru un cadru public. Ca urmare a sensibilităţilor aflate în joc, am avut grijă să cântăresc fiecare cuvânt, pentru a fi sigură că nu era interpretat greşit sau scos din context, întrucât nu am avut mult timp la dispoziţie pentru a pregăti discursul, echipa mea a tot făcut modificări până în ultima clipă, îndreptându-mă spre podium, nici măcar nu eram sigură dacă paginile erau în ordinea corectă.

Pentru că m-am grăbit să ajung acolo, îmi era foarte cald şi, când am început să vorbesc, luminile televiziunilor au devenit orbitoare. Pentru o clipă am crezut că aveam să leşin. Am continuat să citesc cu jumătate din minte la cuvinte şi cu cealaltă avertizându-mă de consecinţele unui leşin. Un bărbat membru al Cabinetului ar fi putut leşina – de fapt, unul a şi leşinat chiar lângă mine, în timp ce eram prezentaţi presei la începutul mandatului –, dar îmi puteam imagina titlurile ziarelor dacă m-aş fi prăbuşit eu pe scenă.

Am început să mă simt ceva mai bine când a fost clar că paginile pe care le aveam în faţă erau în ordinea potrivită. A fost un discurs intenţionat optimist, dar şi franc în a susţine că pacea era Posibilă numai dacă ambele părţi erau gata să facă alegeri dificile.

La Oslo, israelienii şi palestinienii căzuseră de acord asupra unei foi de parcurs pentru transformarea confruntării fără soluţie de

°ss, care a fost consilier pe problemele Orientului Mijlociu pentru preşedinte şintru mine, îmbină în egală măsură inteligenţă, devotament şi bun-simţ. Nicio nu a fost prea târzie, nicio călătorie prea obositoare, nicio posibilitate prea intrată, dacă servea cauza păcii. Spre deosebire de alţi trimişi speciali care ve

Cu Propriile „reflectoare", Dennis era modest. Acelaşi lucru se putea spune şi *pe* plecole8" săi Aron Miller, Gamal Helal şi Nicholas Rasmussen. Când scriu y cuvinte, ambasadorul Ross pregăteşte ceea ce cu siguranţă va fi soluţiaul despre procesul de pace în Orientul Mijlociu.

până atunci în negocieri politice. Nu exista cale de întoarcere. A.m estimat că actuala criză s-ar calma dacă palestinienii ar face tot ce le stă în putinţă pentru a elimina terorismul şi dacă israelienii se ab ţineau să mai ia măsuri unilaterale precum construcţiile din Har Homa. De asemenea, am încercat să fac o distincţie clară între terorism şi extinderea coloniilor, spunând: „Nu există echivalenţă mo, raia între atentatele sinucigaşe şi buldozere, între a ucide civil; nevinovaţi şi a construi case".

Mai exact, am fost de acord cu afirmaţia lui Netanyahu con.

form căreia abordarea pe etape a păcii specifică Declaraţiei de la Oslo nu mai era suficientă; am dat de înţeles că Statele Unite ar putea sprijini negocieri accelerate privind statutul final. Am vorbit şi despre responsabilitatea lumii arabe de a accepta Israelul ca membru deplin al comunităţii internaţionale şi despre cea a fiecărui stat de a sprijini procesul de pace.

Prima regulă în relaţiile cu publicul este să nu creezi aşteptări prea mari. Asta nu a fost o problemă în timp ce mă pregăteam să plec spre Orientul Mijlociu. La sfârşitul lunii august, Arafat a fost fotografiat îmbrăţişând un lider al grupării teroriste Hamas. Pe 4 septembrie, trei atentatori sinucigaşi au lovit simultan promenada Ben Yehuda din Ierusalimul de Vest. Netanyahu a impus noi restricţii de circulaţie în Cisiordania şi *Gaza*., a arestat militanţi şi a reţinut milioane de dolari sub formă de taxe din veniturile palestiniene.

NU ANTICIPAM niciun progres în timpul primei mele vizite în regiune, dar am încercat să dau asigurări Israelului că America avea să stea de partea sa în lupta împotriva terorismului şi să-l conving pe Arafat să participe pe deplin la această luptă. Voiam, în egală măsură, să fac un apel către poporul israelian şi cel palestinian pentru sprijinul lor şi pentru a găsi o formulă de negociere acceptabil pentru ambele părţi.

În zorii zilei de 10 septembrie, am sosit la Aeroportul Ben cu rion din Israel şi am făcut drumul de patruzeci de minute până Ierusalim. Oraşul este un loc de o intensitate ameţitoare, sac chiar şi

pentru un ateu. Ţi se pare că fiecare piatră îşi are pe°P

einnificaţie şi de fiecare îţi aduci aminte într-un mod diferit. După iiin mi-a spus un diplomat, „Ierusalimul este atât de complicat, înjt Dumnezeu a trebuit să trimită trei mesageri".

Istoria este întotdeauna prezentă în Orientul Mijlociu. Astfel, în rima zi am vizitat Memorialul Holocaustului la Yad Vashem; în jjmineaţa următoare am mers cu Leah Rabin pentru a-mi prezenta magiile la mormântul lui Yitzhak Rabin. Am adus cu mine o piatră pe care o luasem de la Terezin, lagărul nazist de concentrare unde fuseseră duşi trei dintre bunicii mei. Conform tradiţiei evreieşti, am pus piatra pe lespedea de mormânt a lui Rabin şi am spus o rugăciune pentru ei toţi. Cu ceva timp înainte, la Washington, Leah îmi dăduse o insignă în formă de porumbel pe care o purtasem ca un semn tăcut de preţuire pentru ea în timp ce îmi rosteam discursul despre Orientul Mijlociu la Washington. Acum mi-a dat un colier asortat, însoţit de un bileţel care spunea că uneori chiar şi un porumbel are nevoie de întăriri.

Bibi Netanyahu era cel mai tânăr premier israelian din toate timpurile, îndrăzneţ, devotat cauzei şi foarte calm, îmi amintea de Newt Gingrich. Netanyahu petrecuse ani întregi în Statele Unite şi putea vorbi engleza fără niciun accent perceptibil. I-am povestit preşedintelui Clinton că trebuia să-mi aduc tot timpul aminte că Netanyahu nu era american. În discuţiile cu noi, liderul israelian putea fi, deopotrivă, dezarmant şi destul de viclean. Când credeam că am ajuns la o înţelegere şi că ne îndreptăm spre un acord, descopeream că alta era, de fapt, intenţia lui.

Citisem o mulţime de psihoaiureli despre Netanyahu. Una dintre teorii era că încerca să intre în graţiile tatălui său, care, se pare, l-ar

— Preferat pe fratele lui mai mare, eroul ucis în timp ce comanda faimosul raid de la Entebbe. Netanyahu cel bătrân era un discipol deotat al unei ideologii intransigente, cunoscute sub numele de

10 nism revizionist, pe care şi fiul său părea s-o îmbrăţişeze.

La Ierusalim l-am întrebat dacă el considera mort procesul °A răspuns: „Arestaţi-i pe liderii militanţi ai grupării Hamas, unscaţi toate armele, închideţi atelierele care fabrică bombe, eu capăt incitărilor la violenţă, inclusiv celor ale predicatoi din moschei. Dacă palestinienii fac aceste lucruri, vom continua cu negocierile privind statutul final

pentru că Acordul în terimar, ce prevede retrageri în etape, şi nu face decât să încurajeze terorismul şi conflictele".

Premierul israelian a ridiculizat ideea conform căreia Arafat era prea slab politic pentru a lua aceste măsuri; a spus că Arafat putea zdrobi gruparea teroristă Hamas în două luni, dacă ar fi dorit. J\ [u l-am contrazis, dar l-am îndemnat să recunoască şi responsabiliti.

ţi le Israelului. Terorismul ar putea fi mai uşor de oprit dacă păleşti, nienii puteau vedea avantajele concrete ale procesului de pace Netanyahu a insistat că terorismul era singura problemă. „Israelie.

nii ştiu că, fără pace, ar trebui să lupte la un moment dat. Dar cred că vor trebui să lupte oricum şi preferă să lupte mai degrabă cu o Autoritate Palestiniană slabă decât cu un stat palestinian mai puternic, recunoscut pe plan internaţional".

Arafat şi Netanyahu trăiau la douăzeci de mile unul de altul, dar în universuri diferite, în cei opt ani pe care i-am petrecut în slujba guvernului, Israelul a avut patru premieri, în toţi aceşti ani şi în cei douăzeci ce i-au precedat, palestinienii au fost reprezentaţi de un singur om, fapt ce atesta abilitatea lui Arafat de a manipula şi de a supravieţui.

Pentru publicul occidental, liderul palestinian pornea cu unele handicapuri estetice, inclusiv barba sa veşnic nerasă şi vocea piţigăiată. Efectele accidentului de avion din 1992 i-au diminuat energia şi capacitatea de a se concentra. Poate pentru a compensa, întotdeauna lua notiţe într-un carneţel pe care îl scotea din buzunarul de la piept, în conversaţii putea fi fermecător, dar de cele mai multe ori era dificil.

Mai cu seamă primele noastre convorbiri telefonice au fost dincile. Deşi Arafat înţelegea engleza, foloseam interpreţi. De cele în multe ori încercam să demonstrez ceva sau să obţin un răspuns la întrebare simplă. Arafat dorea să-mi explice istoria întregii lupte p lestiniene, aşa că vorbea la telefon atât de tare, încât aparatul deven aproape inutil. Cu toate astea, era singura persoană împuternicita negocieze în numele poporului palestinian. Optimiştii credeau ca, Oslo, Arafat făcuse o opţiune strategică pentru pace. Pesirnis11 temeau că juca un rol cinic, acceptând concesiile israeliene în ce plănuia continuarea violenţelor. Voiam să decid singură. l j

Oslo solicitase ca Arafat să facă o tranziţie de la statutul de lider ai unei mişcări naţionaliste care folosea teroarea la cel de lider al unui

guvern autonom, gata să lupte cu terorismul, îi cerea, de asejjienea, *să administreze cu* adevărat Cisiordania şi Fâşia Gaza în loc să călătorească prin toată lumea şi să fie primit peste tot pe covorul roşu. Brusc, Arafat trebuia să aibă în grijă canalizarea, facturile telefonice, emiterea permiselor de conducere, să aibă de-a face cu un parlament şi cu o presă relativ libere. Foarte repede a devenit evident că Arafat nu se pricepea la toate astea. Stilul său autoritar nu lăsa loc pentru o evoluţie democratică. Eşecul de a implementa reforme economice i-a îndepărtat pe posibilii investitori internaţionali, şi tentativa sa de a coopta, mai degrabă decât de a elimina, elementele teroriste din interiorul grupării Hamas nu a făcut decât să sporească intransigenţa israeliană.

Combinaţia de corupţie, violenţe periodice şi explozie demografică a cauzat prăbuşirea nivelului de viaţă şi aşa scăzut din Cisiordania şi Fâşia Gaza. După Oslo, venitul pe cap de locuitor scăzuse, iar şomajul se accentuase. Tinerii ajungeau la maturitate fără speranţe – lucru nu prea bun nici pentru palestinieni, nici pentru israelieni.

Cu ocazia primei mele vizite, l-am întâlnit pe Arafat la cartierul său general din Ramallah, o clădire sobră, modest mobilată, pe care israelienii aveau să o transforme într-un morman de moloz cinci ani mai târziu. Stând în faţa unei imagini mari a Domului Stâncii din Ierusalim, Arafat era într-o stare relativ calmă, Plângându-se de restricţiile impuse de Israel şi de reţinerile din venituri. A spus şi că Netanyahu era de vină pentru că nu respectase Promisiunile făcute la Oslo, dar de această dată nu a evitat răspunsurile atunci când l-am presat fără menajamente să ajute în domeniul securităţii. I-am spus că doream să vedem acţiuni, nu Promisiuni şi că terorismul era la fel de distructiv pentru cauza estiniană ca şi pentru cea israeliană. A răspuns fiind de acord dezvolte un plan pentru destrămarea infrastructurii teroriste a Pârii Hamas – un plan pe marginea căruia nu aveam să încem să ne contrazicem.

n acel moment, Hamas avea zeci de mii de membri, dintre care erau implicaţi doar în activităţi civile – conducerea şcolilor, a moscheilor, a taberelor de vară şi a serviciilor sociale, însă în teriorul grupării existau reţele „cancerigene" care produceau explozibili, planificau ambuscade şi răpiri şi spălau creiere pentru organiza atentate sinucigaşe. Existau celule teroriste în cele mă multe dintre centrele urbane palestiniene.

În general, autorităţile palestiniene fuseseră dispuse să acţio" neze împotriva formaţiunii teroriste când li se puseseră la dispozj.

ţie informaţii specifice referitoare la o facilitate anume sau la un atac planificat, dar nu acţionaseră în acelaşi fel când pur şi simplu le-a fost furnizată o listă cu persoane ce trebuiau arestate. De asemenea, au ezitat să iniţieze măsuri proprii. Arafat prefera ca extremiştii să-şi concentreze furia împotriva Israelului decât împotriva sa. Ca urmare a acestui fapt, promisiunile sale nu erau foarte credibile. Iar problema unui răspuns eficient în faţa terorismului a fost şi a rămas problema centrală în derularea procesului de pace din Orientul Mijlociu.

În cadrul vizitei mele fulger, am mers la o şcoală din Ramallah pentru o întâlnire cu studenţii palestinieni. Cu o zi înainte răspunsesem întrebărilor studenţilor israelieni preocupaţi de terorism, asigurându-i că America le înţelegea îngrijorarea că va fi alături de ei. Dar studenţii israelieni stăteau bine din punct de vedere economic, trăiau în case frumoase şi aveau la dispoziţie numeroase oportunităţi profesionale.

La Ramallah, puţini tineri trăiau în case frumoase sau simţeau că îşi controlează propria viaţă. Se considerau victime şi puneau întrebări despre viitorul lor, întrebări la care nu puteam spera să dau răspunsuri care să-i satisfacă. Un student născut în Ierusalim a întrebat de ce nu i se permisese să viziteze oraşul timp de trei ani Altul a vrut să ştie de ce Ierusalimul nu putea fi în acelaşi timp capitala Israelului şi a Palestinei. Un altul mi-a cerut să-mi spun părerea despre „teroarea ce se naşte din arestarea oamenilor nevinovat1 la miezul nopţii, din ameninţările cu arma, din comentariile un» 1 toare şi din blocajele rutiere, din atacurile asupra religiei noastr.

din distrugerea căminelor noastre".

Răspunsurile mele reflectau politica americană, dar poli" noastră era să menţinem tăcerea în ceea ce priveşte viitorul statu jerusalimului, lăsând chestiunea pe seama negociatorilor. Pentru că trebuia să cooperez şi cu Netanyahu, şi cu Arafat, nu puteam fi foarte explicită când venea vorba despre eşecurile ambelor părţi responsabile pentru suferinţele palestiniene. Trebuia să spun şi ceea ce credeam – anume că măsurile de securitate israeliene, oricât de severe, nu justificau terorismul. Nimic din ce am spus nu a uşurat ggntimentul de neajutorare al studenţilor, de revoltă şi de nesiguranţa privind viitorul, întâlnirea m-a îmboldit să aflu mai multe despre

nevoile legitime ale poporului palestinian, îmi spuneam: „Tinerii palestinieni nu sunt responsabili pentru felul nedrept în care i-a tratat istoria; nu vor reuşi să realizeze niciodată ceea ce este justificat în ochii lor, dar procesul de pace este calea sigură pentru a obţine cel mai bun acord posibil".1

La câteva zile de la plecarea mea, ambele părţi au făcut paşi mărunţi în direcţia cea bună. Arafat a arestat militanţi şi a închis o staţie TV care era utilizată pentru a incita la ură. Israelienii au eliberat jumătate dintre veniturile vamale pe care le blocaseră. Restricţiile de securitate au fost treptat ridicate, pe măsură ce cooperarea în domeniul securităţii creştea. Şi negociatorii au fost de acord să se întâlnească cu mine în timpul sesiunii anuale a Adunării Generale a ONU la New York, la sfârşitul lui septembrie.

Aproape simultan, Netanyahu a fost pus într-o situaţie foarte delicată, care l-a costat. Pe 25 septembrie, un oficial Hamas pe nume Khaled Meshal a fost atacat de doi oameni în timp ce cobora din maşina sa la Amman, în Iordania. Unul dintre atacatori a presat

n spatele urechii lui Meshal un instrument de culoarea plumbului, mjectând o otravă care i-a imobilizat acestuia coloana vertebrală, în câteva minute, garda lui Meshal i-a imobilizat pe cei doi atacatori după o luptă cu pumnii şi i-a predat poliţiei iordaniene, care a realiat foarte rapid că cei doi erau agenţi israelieni.

Rezultatul a fost o lovitură majoră autoprovocată. Regele Hussein, °°abil cel mai bun prieten al Israelului din lumea arabă, aproape

No după ce am părăsit funcţia, am vorbit la Guilford Collège în Carolina de

Ha tânără care se afla în public a spus că mă auzise vorbind şi în acea zi la r4 u... Mi-a adus aminte de întâlnire şi mi-a reamintit că de atunci totul s-a înaţit foarte mult.

a rupt relaţiile. Netanyahu a mers personal la Amman pentru a-S cere scuze, dar regele a refuzat să-l primească, trimiţându-i în schimb vorbă că agenţii israelieni vor fi judecaţi public şi spânzuraţi dacă Meshal avea să moară. În cele din urmă, Netanyahu a furnizat antidotul, salvându-i viaţa lui Meshal, şi a fost de acord să elibereze şaptezeci de prizonieri palestinieni reţinuţi ca terorişti, printre ei aflându-se şi liderul spiritual al grupării Hamas, şeicul AhmecJ Yassin. Luni întregi israelienii şi cu mine îl bătusem la cap pe Arafat să-i

aresteze pe terorişti şi acum Netanyahu s-a văzut nevoit să-l elibereze pe unul dintre cei mai mari vinovaţi – un fapt pe care Arafat avea să ni-l reamintească în mod repetat în lunile următoare

Negocierile au continuat fără prea mari progrese până la sfârşitul lui 1997. La începutul anului următor, ajunsesem deja la concluzia că era improbabil ca vreuna dintre părţi să propună un pachet acceptabil şi pentru cealaltă. Făcusem progrese în probleme precum cea a unui aeroport palestinian şi a tranzitului în siguranţă al palestinienilor dintr-un oraş în altul, dar chestiunea continuării retragerii trupelor israeliene era în impas. Deciziile pe care le aşteptam de la cele două părţi erau extraordinar de dificile, aşa că am decis să le prezentăm propunerile separat lui Netanyahu şi lui Arafat, sperând să fie de acord cu o întrevedere trilaterală cu preşedintele, la care un acord să poată fi anunţat.

Pe 19 ianuarie 1998, Netanyahu a sosit la Washington, unde a vorbit la un eveniment pentru creştinii evanghelici. Printre gazdele sale se afla reverendul Jerry Falwell, care promova în acel moment o înregistrare video ridicolă, ce îl implica pe preşedintele Clinton în traficul cu droguri şi într-un asasinat, în mod deloc surprinzător, presa a prezentat participarea lui Netanyahu la acel eveniment ca o palmă peste obrazul preşedintelui.

Ne-am întâlnit în Biroul Oval a doua zi. Nu aveam nimic de clă" tigat dintr-o ceartă cu Netanyahu, aşa că preşedintele a început pn a sugera „să lăsăm în urmă problema jignirilor şi a lipsei de re pect. Trebuie să avem o atitudine pozitivă". Cu toate acestea, a o venit foarte curând evident că Netanyahu nu era gata să ai propunerile noastre, nici să rămână pentru o întâlnire trilater schimb, ne-a îndemnat să fim de acord cu un plan de creare i

e permanente de securitate în Cisiordania şi Gaza, ca preţ penffU retragerea israeliană. Nu puteam face acest lucru, pentru că zonele. Aplicau chestiuni legate de statutul final şi trebuia, în consecinţă, să retratate în discuţiile purtate pe baza statutului permanent. Iar şi ar Netanyahu a subliniat situaţia politică dificilă căreia trebuia să-i facă fata acasă, spunând că guvernul său nu avea să-i permită să *fie mai* flexibil.

Înainte de întrevederea din Biroul Oval, luasem micul dejun cu fvfetanyahu la Hotelul Mayflower. După întâlnirea de la Casa Albă, 0 l-am întâlnit din nou cu premierul în apartamentul său de la etajul

zece, apoi am revenit la Casa Albă pentru o conferinţă de presă, înainte de a mă reîntoarce la Hotelul Mayflower. La ora 21.40, ne-am întors împreună la Casa Albă pentru a ne întâlni încă odată cu preşedintele; am stat până după miezul nopţii. A fost o muncă dificilă şi intensă, deşi m-am întrebat cum atât de mulţi oameni inteligenţi puteau vorbi atât de mult fără să spună nimic nou.

CINCI ORE MAI TÂRZIU eram trează şi, cu o ceaşcă de cafea în mână, răsfoiam *Washington Post*. Dar nu citeam despre Orientul Mijlociu, ci parcurgeam un articol în fruntea căruia scria: „Clinton acuzat pentru că şi-a îndemnat o asistentă să mintă; Starr cercetează dacă preşedintele i-a cerut femeii să nege o presupusă aventură în faţa avocaţilor lui Jones". Reacţia mea a fost să murmur dezaprobator. Fuseseră atât de multe poveşti despre investigaţia fără sfârşit a procurorului special Kenneth Starr în chestiunile legate de Whitewater (şi în cele fără legătură), încât voiam să-mi scot complet din minte Povestea asta despre o femeie pe nume Lewinsky.

În acea seară, după ce l-am găzduit la cină pe nou-venitul

Arafat, am mers la Baza Andrews a Forţelor Aeriene pentru a-mi à la revedere de la Netanyahu. Exprimându-şi îngrijorarea faţă articolele de presă tot mai senzaţionale mi-a spus că trecuse la uul său prin experienţa de a avea viaţa personală pusă sub lupă.

a întrebat dacă ar trebui să-l sune pe Clinton pentru a-şi exprima

Patia şi am spus că un asemenea gest ar fi apreciat.

epe. casa

Ci n dimineaţa următoare, ne-am întâlnit cu Arafat. Înainte de a în Albă a permis accesul presei în Biroul Oval pentru a face fotografii. Stând unul lângă altul, preşedintele şi liderul palestini-n au răspuns la câteva întrebări despre procesul de pace. Unul dintre asistenţii de presă ai Casei Albe a spus: „Vă mulţumim, domnuu preşedinte". Asta a cauzat rumoare în rândurile presei, ca şi cum o bucată de carne crudă ar fi fost trasă din mijlocul unui grup de lej înfometaţi, în cele din urmă, preşedintele a îndemnat: „Continuaţi" şi a fost adus în discuţie subiectul Monica Lewinsky. Nu m-atu putut abţine să nu mă întreb ce gândea Arafat. Venise să discute soarta poporului său, aşa cum o făcuse Netanyahu cu două zile înainte. Ochii întregii lumi erau aţintiţi spre Washington, dar nu vedeau o dezbatere dedicată problemei centrale a păcii şi războiului Eram, în schimb, martorii naşterii unei noi

ere, intitulate „Monica şi iar Monica”.

În acea zi, după cum ne aşteptam, Arafat a respins oferta lui Netanyahu pentru o retragere redusă şi strict condiţionată a trupelor israeliene şi a avertizat că lipsa continuă de progres poate cauza „o explozie de violenţă”. Nu a spus da sau nu propunerilor noastre, dar a prezentat o scrisoare ce clarifica eliminarea afirmaţiilor antiisraeliene din Pactul Naţional Palestinian. Şi-a afirmat sprijinul pentru un plan de securitate care ar fi inclus:

1) scoaterea în afara legii a aripii militare a Hamas; 2) confiscarea armelor; 3) consultări înaintea eliberării anumitor categorii de prizonieri. A fost de acord şi cu propunerea noastră ca viitoarele retrageri israeliene, cerute în Acordul Interimar, să aibă loc după debutul discuţiilor privind statutul final. Toate bune şi frumoase, dar când Arafat a făcut presiuni pentru o retragere iniţială mai mare, preşedintele a replicat: „Nu accept ceea ce Netanyahu oferă, dar nu pot accepta nici ce solicitaţi dumneavoastră”.

În acea după-amiază, am ţinut din nou o conferinţă de presă ia Casa Albă. Ca de obicei, am spus că încercam „să reducem difere11 dele”. Deşi adevărată, această afirmaţie devenea din ce în ce în străvezie. Seara, ne-am întâlnit din nou cu Arafat, de data aceasta biroul preşedintelui din aripa rezidenţială a Casei Albe, unde asesem interviul înainte de a fi desemnată Secretar de Stat. Dup3 Arafat şi delegaţia sa au plecat, preşedintele, schimbând subiec ne-a spus mie şi lui Sandy Berger că nu era nimic adevăr formulate împotriva lui şi ca problemele aveau să se cfârşească în curând.

În dimineaţa următoare, în jur de ora 11, ne-am adunat pentru ulla dintre puţinele reuniuni ale întregului Cabinet. Eram aşezată pe jocul meu obişnuit, imediat la dreapta preşedintelui, îi puteam vedea f & ta din lateral, dar nu era nimic în limbajul trupului care să injice ezitare şi incertitudine. Ne-a spus că acuzaţiile nu aveau nicio bază şi că ar trebui să ne continuăm activitatea. Nu aveam de ce să ne facem griji. Ne-am strâns dosarele, simţindu-ne tulburaţi şi gândindu-ne că nu s-ar fi cuvenit să punem întrebări.

Nu mi-a trecut prin minte în acel moment să nu îl cred pe preşedinte. Nu-mi închipuiam că ar fi minţit, pentru că era suficient de inteligent ca să-şi dea seama că ar fi fost prins dacă ar fi făcut-o, ceea ce ar fi înrăutăţit situaţia, în fond, aceasta era lecţia principală a scandalului Watergate şi a fiecăruia dintre cele ce au urmat la Casa

Albă: muşamalizarea, mai mult decât greşeala iniţială, este foarte probabil să te doboare. Eram convinsă că preşedintele şi-a dat seama de acest lucru. Era evident că unele persoane încercau de mai mulţi ani să-l îngroape în noroi.

Sunt momente când la Washington şi în politică, în general, neutralitatea nu este posibilă o dată ce linia frontului este trasată. Acesta era unul dintre ele. Preşedintele spusese că acuzaţiile erau nefondate şi cu asta totul se terminase. Când şedinţa era pe sfârşite, unul dintre asistenţii de la Casa Albă a venit şi mi-a explicat că o parte a membrilor Cabinetului aveau să iasă la rampă pentru a spune presei ce s-a întâmplat. M-a întrebat dacă voiam să mă alătur lor. Am spus da.

Am ieşit acolo unde presa era aşezată, lângă uşa de nord a Aripii de „est. Am declarat: „Tocmai am ieşit dintr-o şedinţă de Cabinet ieri" a, pe care preşedintele a început-o spunându-ne să ne concentrăm supra slujbelor noastre, fără a ne preocupa de el".

— a răspuns la o întrebare, am spus: „Cred că acuzaţiile sunt

plet neadevărate". Imediat, mi s-a alăturat Secretarul Comerţu

William Daley, care a adăugat: „Susţin în totalitate această afirş le-" „Şi eu", ni s-au alăturat Secretarul pentru Sănătate şi icii Umane, Donna Shalala, şi Secretarul Educaţiei, Dick Ri

două zi, înaintea unei întâlniri a echipei de politică externă

402 MADELEINE ALBRIGHT

dedicate Irakului, preşedintele mi-a 8 pus: „Ai fost minunata ieri! mulţumesc, îţi apreciez gestul".

PE PARCURSUL ACELEI primăveri agitate, în timp ce scandal Lewinsky continua să monopolizeze titlurile ziarelor, ne-am – nuat eforturile în problema Orientului Mijlociu. Capacitatea pe şedinţelul de a se ocupa simultan de mai multe chestiuni ar fac necesar un Homer pentru a-i scrie cronica.1 în martie, am făcut u mare pas înainte când Arafat şi-a exprimat acordul „de principiei cu ideile noastre şi ne-a îndemnat să mergem înainte cu „binecuvântarea lui Dumnezeu". Aceasta reflecta slăbiciunea propriei poziţii, pentru că propunerile noastre erau de departe mai apropiate de concepţia iniţială israeliană decât de a lui. Spre exemplu, Arafat ceruse ca alte treizeci de procente din teritoriul Cisiordaniei să fie transferate sub controlul palestinian în momentul în care începeau negocierile privind statutul final. Israelienii se declaraseră de acord în ianuarie să ofere cam nouă procente, şi în martie Netanyahu i-a spus în particular preşedintelui că

ar putea merge până la unsprezece. Noi sugerasem treisprezece la sută, urmând ca peste cea mai mare parte a acestui teritoriu israelienii să păstreze autoritatea ultima în materie de securitate. Planul nostru cerea ca transferul de teritoriu să continue în paralel cu măsurile de securitate menite să stopeze activităţile teroriste antiisraeliene. În timpul unei serii de întâlniri tensionate desfăşurate la Londra, am încercat din greu să-l fac pe Netanyahu să cedeze încă două procente, dar nu a vrut.

În acea vară, israelienii şi palestinienii au recurs încă o dată la întâlniri secrete. Pornind de la propunerile americane, şi-au diminua divergenţele, rezolvându-şi chiar şi disputa legată de cât teritoriu adiţional avea să returneze Israelul. Răspunsul a fost treisprezece procente, din care trei erau rezervaţii naturale. Acest lucru le perrm

frfii palestinienilor să spună că s-au menţinut pe poziţii în privinţa ci

1 Bineînţeles, preşedintele nu era singurul care putea face acest lucru. Scrim capitol, am dat peste următoarea notiţa datata 28 ianuarie 1998, menita o aducă aminte lucrurile pe care trebuia să le fac în acea zi: „1) Suna-l pe se ussa; Helms; 2) Sună-l pe regele Hussein; 3) Suna-l pe ministrul de Externe Mdespre 4) Sună-i pe alţi membri ai Congresului; 5) Pregăteşte-te pentru întâlnire China; 6) Cumpără iaurt degresat".

care o acceptaseră în prealabil, în timp ce Israelul putea spune că

P Jăjuse numai zece la sută palestinienilor, iar restul Mamei Natură.

Cea mai mare problemă rămânea securitatea. Palestinienii se an

aseră cu luni în urmă să dezvolte un plan pentru a-i opri pe tero

— Ţi la cererea negociatorilor, Directorul CIA, George Tenet, a eput să coopereze cu autorităţile palestiniene. Tenet avea o reputje binemeritată pentru sinceritatea şi corectitudinea sa şi era o rsoană credibilă. Asta conta, pentru că israelienii nu-şi puteau errnite să se *bazeze* pe promisiuni generale: aveau nevoie de puncte de reper în funcţie de care să judece performanţa şi conside

au că CIA avea să facă mai credibile măsurile de securitate palestiniene. Palestinienii credeau că era mai probabil ca eforturile lor în domeniul securităţii să mulţumească Israelul şi opinia publică mondială dacă aveau aprobarea CIA. Agenţiei îi era teamă să joace

rolul de arbitru într-o competiţie mortală, într-una dintre cele mai periculoase zone din lume, dar nicio altă instituţie nu avea aceeaşi abilitate de a coopera cu ambele tabere.

O altă chestiune importantă privea Consiliul Naţional Palestinian (CNP), un organism care în teorie trasa politica pentru palestinienii de pretutindeni. Conform Acordurilor de la Oslo, Pactul CNP trebuia să fie amendat pentru a elimina apelurile la distrugerea Israelului, în ianuarie, la Washington, Arafat prezentase scrisori care pretindeau că limbajul ofensator fusese eliminat de către Comitetul Executiv al CNP. Netanyahu susţinea că era necesar un vot al întregului CNP. Dorinţa israelienilor de a clarifica lucrurile era ştimă, pentru că este dificil să faci pace cu un adversar care îţi °reşte încă distrugerea. Arafat respingea un asemenea vot pentru °a nu era sigur dacă putea controla rezultatul.

La începutul lui septembrie, liniile generale ale unui acord erau vizibile, dar lipsa de încredere reciprocă era la un nivel mult W pentru a le permite părţilor să facă ultimii paşi din pro

Iniţiativă. Dilema pe care trebuia să o rezolvăm era dacă merita cam prestigiul preşedinţiei invitându-i pe Arafat şi Netanyahu summit care aducea aminte de întâlnirile din 1978 de la Câmp soldate cu pacea israeliano-egipteană.

Susţineam ideea unui summit, dar cu unele rezerve. Deşi invit ţasem ce înseamnă răbdarea, stilul de negociere specific Orientul Mijlociu era iritant. Fiind parte a convorbirilor, eram nerăbdătoasă aduc procesul de pace la un punct culminant. În acelaşi timp eram convinsă că preşedintele Clinton îi putea convinge pe Netanyah şi Arafat să ajungă la un compromis în toate chestiunile. Nici urâm nu dorea să poarte vina unei rupturi în procesul de pace, dar amb" se temeau de consecinţele interne, în eventualitatea ajungerii la un acord. De aceea, erau tentaţi să reacţioneze la concesii devenind mai degrabă dificili decât maleabili, în acest fel procesul a continuat, dar responsabilitatea a fost amânată pentru o dată viitoare Atât Netanyahu, cât şi Arafat afişaseră poziţii publice intransigente Niciunul nu voia să fie văzut cedând presiunilor americane. Dacă am fi convocat un summit şi am fi eşuat, am fi părut neputincioşi şi lumea ar fi acuzat Secretarul de Stat pentru că estimase greşit şansele de succes ale iniţiativei, însă nu aveam prea multe variante.

Pentru prima dată după Oslo, adică după 1993, unele sondaje

arătau că majoritatea palestinienilor erau atât de frustraţi, încât acceptau utilizarea terorii pentru a forţa retragerea Israelului în graniţele din 1967. De asemenea, Israelul descoperise dovezi care indicau că aripa militară a grupării Hamas pregătea un nou val de atacuri. Aşa că, în vreme ce discutam, cronometrul pornise.

La sesiunea Adunării Generale din acea toamna, am reuşit să-i aduc pe Arafat şi Netanyahu la prima întâlnire directă din ultimele unsprezece luni. Pentru că programul tuturor era extrem de încărcat, întâlnirea a fost fixată pentru miezul nopţii în vechiul meu apartament de la Waldorf, ocupat atunci de capabilul meu succesor, ambasadorul Bill Richardson. Aşteptând, mă întrebam dacă celebrul cuplu de irascibili al Orientului Mijlociu avea măcar să-şi iac apariţia. Voiam să-i văd împreună pentru a-mi da seama dacă summit faţă în faţă ar putea avea succes. Iniţial, au stat încordaţi au privit spre translatori, spre mine sau spre plante, dar nu unu celălalt. Le-am solicitat să înceapă un dialog real, care să viz adoptarea unor decizii în problemele dificile, şi i-am invitat să alăture preşedintelui la Casa Albă, a doua zi. Au fost de aco i-am lăsat singuri, să spună tot ce le trecea prin minte.

alăturată, m-am simţit uşurată atunci când nu am auzit orice răstite, în ziua următoare, la Washington, preşedintele a onţat planurile pentru summit, care trebuia precedat de o altă vită a mea în regiune. > –, a (! t, <*K*., în timpul călătoriei, Netanyahu, Arafat şi cu mine ne-am întâlnit la avanposturile militare din partea israeliană a punctului de trecere dintre statul evreu şi Fâşia *Gaza*. După ce am discutat vreo două ore, Netanyahu a sugerat să comandăm nişte sandvişuri.

Arafat a spus că îşi făcuse planuri să ia prânzul cu mine la casa lui de oaspeţi, de cealaltă parte a punctului de control. Binevoitor, l-a întrebat pe Netanyahu dacă dorea să ni se alăture. Bibi ne-a uimit pe toţi spunând „Bineînţeles". A devenit astfel primul premier lsraelian care a intrat în Gaza palestiniană. Am luat prânzul în jurul unei mese în formă de T, degustând, printre alte delicatese, un *enise* un peşte local pe care Arafat îl denumea râzând „Dennis", Pa Dennis Ross. Netanyahu l-a întrebat dacă îşi poate aprinde rabuc şi liderul palestinian i-a oferit o cutie întreagă de lba cubaneze. După ce zece bărbaţi au început să fumeze a e a-ea, am simţit că trebuia să fac acelaşi lucru pentru a mă pe a-Pe măsură ce conversaţia devenea mai vie, am toastat mţ;", Diplomaţie, şi Arafat, Netanyahu şi cu mine ne-am unit în faţa

camerelor.

406 MADELEINE ALBRIGHT

Ariel Sharon, care era pe cale să fie numit ministru de Extern şi coordonator pentru negocierile privind statutul final, a fost pe zent la una dintre întâlniri. Septiiagenarul Sharon era principalul val al lui Netanyahu în lupta pentru inimile şi minţile dreptei israelien Caracterizase Oslo drept o „sinucidere naţională" şi susţinea că cel mai bun rezultat posibil al negocierilor cu palestinienii putea f doar o stare tensionată de nonbeligeranţă. Sharon era dispreţuit 3 mulţi, în special de arabi, pentru rolul său în invazia israeliană a Libanului în 1982, în timpul căreia miliţiile libaneze aliate au masacrat sute de refugiaţi palestinieni neînarmaţi. Cea mai importantă biografie în limba ivrit a potenţialului ministru de Externe se numea *El nu opreşte la semafor*.

Timp de cincisprezece ani guvernul american a avut puţin de-a face cu Sharon. Oricum, pentru unii israelieni el era un erou datorită apartenenţei sale la generaţia fondatoare a ţării. Asemenea lui Moshe Dayan şi lui Yitzhak Rabin, luptase în războaiele Israelului şi ajutase la transformarea naţiunii într-un stat puternic şi modern.

Decizia lui Netanyahu de a-l numi pe Sharon ministrul său de Externe însemna un lucru din două: ori se aştepta ca summitul ce se apropia să eşueze şi avea să folosească încăpăţânarea lui Sharon drept scuză, ori se aştepta ca summitul să reuşească şi dorea ca prezenţa lui Sharon să-l protejeze de condamnările venite din partea adepţilor de acasă ai unei politici inflexibile.

Scopul summit-ului era să mărească presiunea asupra celor două părţi, liderilor fiindu-le mai uşor să justifice adoptarea unor decizii dificile. Nu era nimic simplu în acest eveniment. Pentru a aduce laolaltă părţile a fost nevoie de mii de ore şi de sute de întâlniri şi telefoane din partea preşedintelui, a mea şi a echipei noastreA fost o muncă grea, minuţioasă. Dar aceasta e singura metodă pn care au fost făcuţi vreodată paşi spre pace în Orientul Mijlociutimp ce încheiam pregătirile finale pentru întâlnirea la vârf, era conştienţi că ne aflam abia la începutul drumului.

Uf

CAPITOLUL XIX

„Palestinieni şi israelieni laolaltă".

LA CEREREA CASEI ALBE, Departamentul de Stat a organizat o simulare a modului în care avea să decurgă summitul. L-am avertizat

pe preşedinte că una din părţi – sau poate ambele – avea să ameninţe cu părăsirea conferinţei şi că un progres nu va fi realizat decât atunci când părţile vor fi convinse că sfârşitul întâlnirii e aproape. Pentru că lui Netanyahu i se cerea să cedeze pământ – pe care nu îl mai putea recupera – avea să ceară cele mai ferme garanţii de securitate cu putinţă. Era important pentru el să poată spune că negociase dur şi obţinuse rezultate mai bune decât predecesorii săi din Partidul Laburist. Interesul lui Arafat era să obţină transferul de teritoriu fără a accepta ceea ce palestinienii puteau considera drept pretenţii israeliene umilitoare. Preşedintele Clinton Putea stabili o relaţie cu Netanyahu bazându-se pe pasiunea lor cună pentru politică. Arafat reacţiona favorabil faţă de preşedinte, ntru că acesta din urmă îl trata cu respect şi înţelegea nevoile păinilor. Marea întrebare era dacă Netanyahu şi Arafat aveau să unoască faptul că fiecare avea o responsabilitate faţă de celălalt.

j 2 °°ntrar puteam ajunge la un acord pe hârtie care avea să fie ediat distrus în stradă.

ş. ziua în care întâlnirea era programată să înceapă, preşedintele echipei noastre s-au întâlnit cu cei doi lideri la Casa Albă.

Arafat, după cum îi stătea în obicei, se referea la propria-i persoane ca vicepreşedintele permanent al Organizaţiei Conferinţei Islamice Asta l-a făcut pe vicepreşedintele Gore să întrebe cum era să fii Vi cepreşedinte permanent şi dacă era un lucru bun sau râu.

Preşedintele Clin ton a făcut apoi o scurtă declaraţie presei. Cânri un reporter a pus o întrebare, preşedintele a refuzat să răspund afirmând încrezător: „Noi trei am decis ca, pentru moment, să nu răspundem la întrebări, în schimb, ar trebui să ne apucăm de treaba" Câteva momente mai târziu, Netanyahu a apărut pe gazonul Casei Albe şi i-a invitat pe reporteri să pună întrebări atât în engleză, cât şi în ivrit. Imediat ce a terminat, Arafat s-a apropiat de microfon Summitul nici nu începuse şi regulile de-bază fuseseră încălcate.

Alesesem Centrul de Conferinţe Wye River din Maryland fiindcă era aproape de Washington şi suficient de spaţios pentru a ne întâlni în orice formulă ne convenea. Reşedinţa originală, numită Houghton House, era frumos decorată cu mobilier vechi. Pe palestinieni i-am instalat acolo. Pe israelieni i-am cazat în River House, o clădire modernă şi confortabilă, cu o terasă de lemn, înconjurata de clădiri mai mici şi de grădini. Ca gazde bune, am luat noi camerele mai mici.

Avantajul acestui aranjament era că ne oferea tuturor intimitate.

Dezavantajul era că ne separau distanţe considerabile. Pentru mine asta însemna să călătoresc între diferitele locaţii în limuzina oficială cu girofaruri şi cu un mic convoi, în mijlocul pustietăţii, printre triluri de păsări, părea destul de ridicol, dar Securitatea Diplomatică a insistat. Mai târziu, Arafat avea să se dea şi el în spectacol, mergând pentru prima dată în decenii cu bicicleta, pedalând cu *kaffiya* un" flata de vânt şi cu agenţii săi de securitate alergând pe lângă el.

Reuniunea la vârf a debutat cu o întâlnire în plen la centrul o conferinţe principal. După ce a intrat, Netanyahu a mers în part palestiniană şi a dat mâna cu fiecare delegat. Arafat a răspuns la Starea de spirit generală era bună – înşelător de bună. Summ1 avea să degenereze rapid, semănând cu încercarea de a contro sumedenie de pisici.

Programul nostru era conceput pornind de la propriile sper nu de la experienţă. Am început într-o joi şi plănuiam să tern1

ţnă duminică noaptea. Consideram că acest termen limită s-ar putea dovedi realist, pentru că Netanyahu trebuia să fie marţea urfjjătoare la Ierusalim pentru a deschide sesiunea de toamnă a jnesset-ului – parlamentul israelian. În consecinţă, am încercat să creăm un sentiment al urgenţei; în ziua următoare cele două delegaţii au răspuns plecând la cumpărături.

Am decis să considerăm că un acord putea fi estimat numai Jupă ce vom conveni în privinţa tuturor detaliilor. Asta însemna că părţile puteau cădea de acord asupra unor chestiuni mai nesemnificative fără să fie blocate, dacă ulterior negocierile eşuau. De obicei, când preşedintele se întâlnea cu una dintre tabere, eu mă întâlneam cu cealaltă. Când preşedintele pleca înapoi la Washington, eu trebuia să menţin negocierile în mişcare. Am înfiinţat comitete care să trateze probleme specifice. Statele Unite redactau proiectul de acord pe baza discuţiilor dintre cele două părţi.

În prima zi, preşedintele şi cu mine ne-am întâlnit separat cu Netanyahu şi Arafat timp de o oră, după care a urmat o cină la care am participat numai noi patru, într-o casă chiar lângă centrul de conferinţe. Deşi nu ne aflam la Washington, aveam veselă de la Casa Albă şi o cină care cuprindea biban şi pui, urmat de veşnicele bomboane cu mentă învelite în folie aurie. Preşedintele, receptiv ca întotdeauna, i-a îndemnat pe cei doi lideri să-şi exprime sincer

preocupările. Arafat a vorbit cu calm despre aspiraţiile palestiniene, despre problemele de securitate create palestinienilor de către colonii israelieni înarmaţi şi despre propriile îngrijorări legate de extremişti. A ţinut să ne reamintească faptul că Netanyahu era cel care îl eliberase pe şeicul Yassin, liderul grupării Hamas. Răspunsul lui Netanyahu a fost tipic pentru un om de stat şi a inclus o promisiune se a coopera cu palestinienii împotriva terorismului. Negociatorii Pricepuţi ştiu că este esenţial să te pui în locul celuilalt. Preşedine Clinton era un maestru din acest punct de vedere şi în acel moeru a încercat să-i convingă pe Netanyahu şi pe Arafat să ecteze la modul în care ar putea să se ajute reciproc să facă faţă et ei radicalilor faţă de un acord la care s-ar putea ajunge. Era o c. re" are ce privea în perspectivă, dar pornea de la premisa că fiela din cei doi lideri îi păsa de poziţia politică a celuilalt.

Netanyahu şi Arafat s-au întâlnit singuri în dimineaţa următoare alături de translatorul Departamentului de Stat şi de expertul pe problemele Orientului Mijlociu, Gamal Helal, pe post de interprei Netanyahu era gazda, stând pe terasa cu vedere spre râu, situată în partea din spate a clădirii în care fusese cazată delegaţia sa. Cânn Dennis Ross şi cu mine ne-am alăturat lor pentru prânz, atmosfera era la fel de rece ca soarele de decembrie. Netanyahu făcea presiuni asupra lui Arafat în problema Pactului CNP şi-i solicita reţinerea palestinienilor acuzaţi de terorism, inclusiv a treisprezece membri ai serviciilor de securitate palestiniene. Erau chestiuni dificile pentru Arafat şi acesta avea o figură sumbră. Nu a fost de mare ajutor nici faptul că premierul israelian s-a referit la Cisiordania ca la „Iudeea şi Samaria", s-a plâns de hoţii de maşini arabi şi, după masă, nu l-a condus până la uşă pe Arafat, care era foarte sensibil la protocol.

În timpul zilei, comitetele pe care le înfiinţasem raportau şefilor de delegaţie, în timp ce ascultam, mi-am spus: „Palestinienii ar trebui să aibă un aeroport, dar israelienii au dreptate să fie îngrijoraţi de ceea ce ar putea fi adus acolo pe calea aerului. Palestinienii ar trebui să poată circula liber între Cisiordania şi *Gaza*, dar evreii au dreptate să fie îngrijoraţi de posibilele mişcări ale răufăcătorilor şi ale teroriştilor". Părţile erau aproape de acord în cea mai mare parte a chestiunilor, dar să-i convingi să parcurgă ultima sută de metri nu avea să fie uşor.

În acea seară, israelienii au decis să ia cina de Sabat singuri în River House, aşa că am invitat delegaţia palestiniană să ni se alăture în principala sală de mese. În ciuda durităţii negocierilor, am avut

nenumărate momente hazlii. Ocazia a fost marcată de numeroase toasturi şi de discuţii relaxate. M-am fotografiat împreună cu adjuncţii lui Arafat, Abu Ala şi Abu Mazen – o poză pe care mai târziu am poreclit-o „Madeleine şi cei doi Abu".1 Eram mulţumită de capacitatea noastră de a depăşi barierele culturale, dar nu ace laşi lucru se poate spune şi despre barierele lingvistice. Când iprezentat-o lui Arafat pe Suzy George, şefa adjunctă a cabinetu

1 în martie 2003, Abu Mazen (cunoscut şi drept Mahmoud Abbas) a devenit p «*" şi nostru palestinian, ca parte a unui efort de a reforma Autoritatea Palestiniana Ş da puterea şi altcuiva decât lui Arafat.

bu, ea a spus în arabă ceea ce credea că înseamnă „Casa mea este a dumneavoastră". De fapt, îi spusese liderului palestinian:

Sunteţi parte a familiei mele şi eu sunt o vale foarte fertilă". Suzy

pătase cuvintele în arabă de la Gamal, care în acel moment s-a năpustit în cameră şi le-a explicat gluma unui Arafat zâmbitor şi ullei Suzy înroşite.

După ce a lucrat toată noaptea, Dennis a raportat sâmbătă dimineaţa că palestinienii acceptaseră cea mai mare parte a prevederilor în materie de securitate pe care le propusesem, dar erau hotărâţi să minimizeze cât mai mult posibil orice referire în text. Problema era de natură politică. Cererile israeliene în ceea ce priveşte securitatea erau rezonabile, dar foarte intruzive. Ele includeau o listă de persoane – pe care Netanyahu le denumea „cei treizeci de asasini" – care trebuiau arestate, un plan de strângere a armelor şi o înţelegere privind modul în care urma să fie prevenită utilizarea de către terorişti a unor instituţii civile de genul moscheilor. Normal, israelienii doreau ca aceste probleme să fie tratate cât mai explicit posibil, în timp ce palestinienii preferau un limbaj vag.

Duminică ar fi trebuit să fie ziua finală a summit-ului. Am petrecut-o însă făcând paşi înapoi. După-amiaza, Netanyahu i-a spus preşedintelui că nu considera posibil un acord complet. Ca alternativă, a prezentat ideea unui pact parţial care ar fi inclus retragerea israeliană din treisprezece la sută din teritoriu şi cooperarea palestiniană în domeniul securităţii, dar lăsa cea mai mare parte a problemelor nerezolvate. Când preşedintele ne-a cerut părerea despre propunere, atât Sandy Berger, cât şi eu am argumentat împotrivă. Luptasem timp de mai bine de un an pentru a-i aduce pe cei doi lideri

laolaltă; trebuia să profităm de această ocazie cât mai mult posibil.

În jurul miezului nopţii, preşedintele s-a întâlnit cu Ariel Sharon, are tocmai sosise la Wye. Era de o importanţă critică să-l convinm> Pentru că era greu de crezut că Netanyahu avea să respingă un

°rd pe care Sharon îl accepta – şi imposibil de crezut că premierul ea să spună „da" dacă Sharon şi-ar fi scuturat capul uriaş înainte aPoi, susţinând contrariul, întâlnirea nu a fost prea plăcută. Sharon

ftas la ideea israeliană a unui acord parţial şi i-a ţinut prelegeri

Dintelui despre eşecul acestuia de a-l elibera pe Jonathan

Pollard, un spion condamnat.1 Israelienii făcuseră presiuni ani în, tregi pentru eliberarea lui Pollard. Chestiunea nu avea legătură cu procesul de pace din Orientul Mijlociu, dar avea strânse legături cu viaţa politică israeliană. Pollard ar fi fost un trofeu pe car?

Netanyahu l-ar fi folosit pentru a face un acord2 acceptabil pentru dreapta israeliană. Oricum, atunci când i-am menţionat lui George Tenet că israelienii ridicaseră problema, directorul CIA a devenit furios. El şi agenţia sa se opuneau ferm eliberării lui Pollard, pentru că ar fi lăsat să se înţeleagă că trădarea era acceptabilă dacă aveai prietenii potriviţi. Eram de acord cu Tenet.

Ziua de duminică s-a încheiat într-o stare de frustrare. Israelienii încercau să renunţe la jumătate din acord, în timp ce formidabilul lor ministru de Externe crea noi complicaţii, în după-amiaza următoare însă preşedintele s-a dovedit a fi deopotrivă inventiv şi optimist. Le-a spus celor două tabere că, în opinia lui, un acord complet era încă posibil. Familiarizat cu detaliile şi conducând discuţia cu abilitate, a invitat delegaţiile să-şi apere fiecare poziţia şi a oferit idei pentru rezolvarea diferendelor în problemele pe care le enumerase, de la cea mai uşoară la cea mai dificilă. Privind într-un carneţel galben în care toate punctele erau aranjate ordonat, cu scrisul său aproape ilizibil, preşedintele şi-a exprimat optimismul faţă de progresul planului de securitate, utilizând exemple din negocierile cu facţiunile nord-irlandeze. Când palestinienii au cerut eliberarea prizonierilor din închisorile israeliene, preşedintele şi-a exprimat simpatia pentru familiile afectate, dar a făcut referire la durerea pricinuită de un prizonier pe care îl eliberase în calitatea sa de guvernator al statului Arkansas şi care ulterior a comis o nouă crimă.

La cină, în acea seară, Sharon a intrat chiar în momentul în care

ne aşezam la masă – un moment stânjenitor de vreme ce nu era aşteptat. De asemenea, Sharon se mândrea în public cu refuzul său *As a* da mâna cu Arafat. Foarte conştient de aceasta, Arafat l-a saluta vag, lucru pe care acesta a părut să-l ignore, în timpul mesei, Sharo

Pollard era un fost analist al Marinei care fusese condamnat în 1986 pentru vânduse Israelului date extrem de importante despre infrastructura de inform3 Statelor Unite.

2 Cu palestinienii (n.tr.).

acaparat discuţia, încercând să fie sociabil. Mi se părea ciudat că i la persoana a treia despre palestinieni, cu Arafat şi delegaţia stând la aceeaşi masă. Sharon a spus că el însuşi era un fermier se înţelesese întotdeauna bine cu palestinienii şi îi admira pentru productivitatea lor ca agricultori. Când Arafat s-a plâns că fermierii alestinieni mor de foame în Gaza, Sharon a răspuns: „Domnule reşedinţe, nu este adevărat".

După cină, preşedintele Clinton şi-a continuat activitatea de promovare" a acordului. „Se comportă ca un psihiatru care încearcă să-şi facă pacienţii să renunţe la orice mecanism de apărare şi să dezvăluie sincer ceea ce cred şi simt. Chiar şi lui Netanyahu îi este imposibil să vorbească mai mult decât el". Am simţit pentru prima dată că un acord era cu adevărat posibil. Faţă de Netanyahu sublinia importanţa consolidării abilităţii lui Arafat de a face faţă elementelor radicale palestiniene, în discuţiile cu Arafat, revenea încă o dată la problema securităţii, dar accentua şi importanţa găsirii unei căi de a da satisfacţie Israelului în chestiunea revizuirii Pactului CNP.

Ne aflam la Wye de numai câteva zile, dar a fost suficient pentru a dezvolta un obicei de dimineaţă, în ciuda orelor târzii la care ne culcam, mă trezeam devreme şi mergeam îmbrăcată în costumul meu albastru de jogging la plimbările de dinainte de micul dejun. Când <nă aşezam la masă, mi se alăturau negociatorii noştri, conduşi de Dennis Ross, Wendy Sherman, asistentul Secretarului de Stat Martin Indyk, asistentul adjunct al Secretarului de Stat Toni Verstandig, Gamal Helal şi stimabilul Aaron Miller. Aaron poreclise Wye River „Tabăra Albright – o tabără pentru băieţi foarte, foarte răi".

Regele Hussein şi regina Noor veniseră la Wye River, aşa că

„Ftarţi am fost să-i vizitez. Regele Hussein, care făcuse pace cu Israelul lui Yitzhak Rabin în 1994, îşi părăsise patul de la Clinica ayo din Minnesota pentru a ni se alătura. Cu câteva luni în urmăsese

diagnosticat cu cancer. Când a intrat în încăpere, arăta foarte

mbat faţă de întrevederile noastre trecute. Ca diplomat, eşti seori obligat să-ţi ascunzi emoţiile. Am avut nevoie de toată starea de sine de care dispuneam pentru a nu părea şocată la apamonarhului atât de robust înainte. Paloarea sa era teribilă;

414 MADELEINE ALBRIGHT

chimioterapia îi distrusese părul, barba şi sprâncenele. Îmi venea's plâng – şi să mă rog. Mintea şi fermitatea sa însă nu se schimba seră. Am trecut în revistă situaţia negocierilor şi s-a oferit să falg tot ce putea pentru a ajuta.

În noaptea aceea, Dennis, Martin şi cu mine ne-am întâlnit cu principalul consilier al lui Arafat, Saeb Erekat, şi cu alţi membri ai delegaţiei palestiniene pentru a ajunge la un acord în ceea ce prj, veste securitatea, acord care însemna o lungă listă de lucruri pe care palestinienii ar trebui să se angajeze să le îndeplinească. Făceam progrese – deşi existau încă o serie de puncte spinoase când, după cum fusese stabilit în prealabil, preşedintele a trecut pe acolo şi s-a oferit să pozeze pentru fotografii. Brusc, palestinienii erau toţi numai zâmbete. Fotografii au făcut poze de grup, apoi Saeb Erekat a cerut o fotografie personală şi, normal, asta însemna *că* toată lumea trebuia să facă la fel. În tot acest timp, preşedintele combina glumele cu un mesaj serios: „Poporul palestinian contează pe dumneavoastră. Peste zece ani veţi privi înapoi din poziţiile pe care le veţi avea atunci şi veţi şti că aţi făcut ceea ce trebuia". Pe drumul spre ieşire, preşedintele s-a întors către mine şi mi-a spus în şoaptă: „Obţine-mi acum acordul ăsta, ca să pot merge la israelieni".

Nu la mult timp după ce preşedintele a plecat, am ajuns la un compromis pe care, spuneau palestinienii, trebuia să-l aprobe şi Arafat. Am întrebat: „Nu puteţi să-l sunaţi doar?" Au răspuns:

„Nu, trebuie să i-l arătăm". „Foarte bine. Să mergem împreună". Aşa că am mers spre Houghton House, unde Arafat ne aştepta.

Am discutat cu el între patru ochi timp de vreo zece minute, subliniind cât de important era să-i pot spune preşedintelui că am ajuns, în cele din urmă, la un acord în materie de securitate. Apoi delegajţia a intrat şi a explicat acordul la care ajunsesem; preşedintele şi-a dat acordul. I-am spus lui Arafat: „Domnule preşedinte, da acţiunile dumneavoastră vor fi pe măsura angajamentelor, atâta un pas istoric spre pace şi spre îndeplinirea aspiraţiilor de baza poporului

dumneavoastră”. >; «o

„E.

1 Autorităţii Palestiniene (n.tr.).

După ce i-am raportat preşedintelui ştirile bune, ne-am întâlnit u >fetanyahu. I-am spus despre abordarea pe care palestinienii aveau să o adopte. De asemenea, l-am asigurat pe prim-ministru că

VOM lua atent în consideraţie orice obiecţie israeliană în momentul redactării textului final.

preşedintele a plecat apoi spre Casa Albă şi eu am revenit în camera mea. Era binişor peste miezul nopţii, aşa că oficial era 21 noiembrie. O scuză perfectă, mi-am spus, pentru a-l suna pe Netanyahu.

Când premierul a răspuns, am spus: „Permiteţi-mi, vă rog, să fiu prima care vă urează la mulţi ani la aniversarea a patruzeci şi nouă de ani”. Bibi a replicat: „Vă mulţumesc, Doamnă Secretar, dar este acesta singurul motiv pentru care aţi sunat?” „Da, bineînţeles, şi, vă rog, studiaţi bine planul de securitate palestinian şi proiectul de acord. Vom încerca să obţinem cele mai bune răspunsuri posibile la preocupările dumneavoastră, în momentul în care am luat în consideraţie obiecţiile dumneavoastră, dacă sunteţi de părere că se poate ajunge la un acord, preşedintele se va întoarce pentru a discuta restul problemelor. Dacă, în final, credeţi că nu e suficient, asta e.

Vom spune că a fost o experienţă frumoasă. Am dori foarte mult să avem comentariile dumneavoastră până mâine la prânz”.

Israelienilor evident că nu le-a plăcut proiectul nostru, pentru că în ziua următoare s-au decis să joace dur. Mai întâi Sharon nu a apărut la întâlnirea planificată pentru ora unsprezece. Când l-am sunat, a spus că trebuia să facă duş. Câteva ore mai târziu, Arafat a remarcat: „Trebuie că Sharon s-a înecat în cadă”. Apoi am primit de la echipa noastră administrativă vestea că israelienii ceruseră ajutor Pentru a ajunge la aeroport; valizele lor erau îngrămădite pe gazon.

L-am sunat pe Netanyahu şi i-am cerut să ne întâlnim. În timp

Ce convoiul meu se îndrepta spre River House, agenţii Securităţii implornatice au oprit maşina şi au spus că unul dintre delegaţii isra

era dorea să-mi vorbească. Au arătat spre ministrul Apărării israatl» Yitzhak Mordechai, care traversa pajiştea. Mordechai mi-aş ca aranjase să facă o plimbare pentru a mă intercepta. „Nu e – am făcut

bagajele", a declarat. „Ar trebui să rămânem şi să du-o aba până la capăt". Am fost de acord. „Nu putem lăsa această unitate să ne alunece printre degete. Dacă echipa dumneavoastră are unele îngrijorări, trebuie să continuăm şi să le rezolvăm". În tijv.

ce vacile Black Angus „renumite la nivel mondial" se uitau la n.

ne-am îmbrăţişat diplomatic şi fiecare a apucat-o pe drumul lui.

În acel moment, peisajul de la River House era unul bizar. Var zele delegaţiei erau aşezate pe marginile aleii semicirculare, acest fiind unul dintre motivele pentru care eram convinşi că totul nu ei decât un bluf al israelienilor. Am trecut pe lângă bagaje, făcându-mcă nu le observ, şi l-am salutat pe Netanyahu cu: „Să parcurgem proiectul de text". Mi-a răspuns: „Bine". În timpul întâlnirii nu au fost niciun fel de ameninţări sau atitudini teatrale. Am căzut (je acord că Dennis Ross avea să coopereze cu George Tenet şi cu ambele părţi pentru a pune la punct asigurările în domeniul securităţii Netanyahu şi-a expus încă o dată opiniile legate de Pactul Palestinian. Am vorbit amândoi despre nevoia ca fiecare parte să-şi respecte obligaţiile.

În acest moment Sharon a intrat să spună că venise la Wye pentru a obţine un acord, în ciuda faptului că Arafat încălcase toate acordurile pe care le semnase vreodată. Palestinienii nu reprezentau democraţia: „Sunt o bandă de bătăuşi", a spus. Am replicat: „Nu-i vedem pe palestinieni ca fiind democraţi, nici ca pe o bandă, ci ca pe vecinii voştri. Suntem prietenii voştri cei mai buni. Dacă eşuăm acum, securitatea voastră se va deteriorara. Dacă îi consideraţi o bandă, nu mai e nicio speranţă: vor acţiona ca atare". Sharon a răspuns: „Am trăit alături de arabi toată viaţa mea şi nu am nicio problemă cu arabii. Am o problemă cu aceşti lideri, sau cel puţin cu o parte a lor, care sunt nişte ucigaşi. E o greşeală să tratăm cu ei".

Am decis, dat fiind puţinul timp pe care îl mai aveam la dispoziţie, să mă cazez într-un mic birou de lângă River House pentru a afla tot ce se întâmpla. Eram acolo când Dennis s-a năpustit înăuntru cu o copie a unui comunicat de presă care anunţa intenţia *ce* legaţiei israeliene de a pleca, dacă palestinienii nu acceptau imedl să-şi îndeplinească obligaţiile în ceea ce priveşte „transferul teroriţilor căutaţi şi revizuirea Pactului Palestinian".

Netanyahu nu amenințase cu plecarea în timpul întreved noastre. Să facă acest lucru acum, prin intermediul unui comu° de presă, era inacceptabil, în timp ce încercam să ne dăm se să

reacţionăm, ambasadorul israelian Zalman Shoval a venit, şi ceară scuze; Netanyahu, spunea el, nu ştiuse de comunicat, cijoval părea cu adevărat stânjenit; i-am spus că îi acceptam scuele. În acel moment a sosit Tenet cu ştirea că amândouă părţile junseseră la un acord în privinţa securităţii. Dacă un lucru avea să jea un impuls în direcţia potrivită, acesta era.

Înapoi la Netanyahu. I-am spus liderului israelian că ştiam că era supus la presiuni, dar venise momentul să ia o decizie: era serios sau nu? Ziua următoare avea să fie cu adevărat ultima. Trebuia să le ducem imediat palestinienilor proiectul complet al acordului, gibi a aprobat din cap.

Ultima zi a negocierilor s-a dovedit a fi ziua fără sfârşit. Am început cu o reuniune trilaterală la principalul centru de conferinţe de la \Vye, la 10.30. Au urmat întâlniri în toate formulele imaginabile. Preşedintele Clinton se întorsese de la Washington înzestrat cu răbdare, dar hotărât, dispus să asculte argumente fondate, dar sătul de vorbe goale. Renunţând la ameninţările din ziua anterioară, Netanyahu a început să modifice poziţiile israeliene. După-amiaza devreme, israelienii chiar au propus ca ambele părţi să se întâlnească singure.

În timpul convorbirilor au căzut de acord asupra unui număr de probleme, oferind o propunere inteligentă pentru satisfacerea cererii lui Netanyahu ca Arafat să convoace Consiliul Naţional Palestinian. Conform planului, Arafat avea să invite CNP şi pe membrii altor organizaţii la o întâlnire extinsă în Gaza. Preşedintele Clinton avea să i se alăture lui Arafat în a se adresa asistenţei, căreia i se va cere să-şi reafirme sprijinul pentru revizuirea Pactului Pentru Pace, prin ridicarea mâinii, fie bătând din picioare sau prin aplauze.

Berger şi-a exprimat imediat îndoielile legate de o asemenea P°stură a preşedintelui pe care şi eu o consideram riscantă.

La ora 17.00, ne-am adunat cu toţii pentru a ne compara notiţele, chestiune nerezolvată era cererea lui Arafat pentru eliberarea anu' °r categorii de prizonieri palestinieni. Netanyahu a declarat că telegea importanţa acestei probleme pentru palestinieni. Cu toate stea, nu avea să fie de acord cu eliberarea unor membri ai gruj. * Harnas sau a altor indivizi cu mâinile pătate de sânge. A spus că tea elibera doar pe condamnaţii de drept comun, persoanele reţinute pentru lipsa actelor în regulă şi cei închişi pentru delicte materie de securitate care nu implicau crime – cu totul, câteva sute d oameni. Arafat susţinea că cel

puţin o mie de persoane erau eligibjj

Timp de cinci ore am parcurs toate punctele. A fost adusa cin Ne îndreptam clar în direcţia cea bună, dar nu în mod necesar spre un acord general. Exista suficientă tensiune pentru ca o dispută r> aproape orice temă să poată izbucni oricând. Atunci am anunţat că aveam un vizitator.

Mi se spusese că regele Hussein ajunsese într-un stadiu al bolii în care întâlnirea cu un grup mare de oameni reprezenta un risc pentru el. Orice infecţie îi putea pune viaţa în pericol. Le-am cerut tuturor să-şi spele mâinile cu un lichid dezinfectant, pe care l-am trecut de la unul la altul. Regele a intrat şi toată lumea s-a ridicat în picioare. Deşi mâinile ne erau curate, aproape că ne era frică să-l atingem.

Preşedintele i-a explicat regelui Hussein în ce punct se aflau negocierile. Contrastul dintre vigoarea preşedintelui şi fragilitatea monarhului nu putea fi mai izbitor. Când regele a început să vorbească, toată lumea a amuţit. A spus că istoria avea să ne judece pe toţi şi că litigiile care acum separau părţile erau mici în comparaţie cu mizele. „După acord", a continuat el, „ambele tabere se vor uita înapoi şi nici măcar nu îşi vor aminti de acestea. E timpul să puneţi punct şi să vă îndepliniţi responsabilitatea pe care o aveţi faţă de popoarele voastre şi faţă de copiii voştri în special".

Starea de sănătate a regelui mărea şi mai mult forţa cuvintelor sale. Ascultând, m-am gândit din nou la pierderea lui Rabin şi la cât de dureroasă va fi pierderea unui alt lider curajos. Mă gândeam şi la cum, cu nouăsprezece luni în urmă, un soldat iordanian înnebunise şi ucisese şapte eleve israeliene. Spre deosebire de alţi lideri din Orientul Mijlociu, Hussein nu căutase scuze: merses personal în Israel, la casele victimelor, îngenunchease alături familii, îşi ceruse scuze în numele naţiunii sale şi îşi expri1113 durerea. Exista o parte profundă a acelui gest, pentru că dern stra respect şi preocupare pentru fiecare viaţă umană, fie ea au arab sau a unui israelian. Era numai un gest, dar conţinea se pentru tot ceea ce învrăjbea Orientul Mijlociu.

Înainte de a pleca, regele a făcut turul mesei, strângând mâini.

aflat, care în mod obişnuit l-ar fi sărutat pe Hussein pe obraz, l-autat pe umăr, pentru a evita transmiterea unor viruşi.

VIZITA REGELUI ne-a oferit tuturor sprijin emoţional, dar, pe maură ce discuţiile continuau, oboseala s-a instalat. Marea sală

prinţpală de mese servea drept fundal pentru mai multe scene distincte, niferiţi membri ai celor trei delegaţii stăteau pe scaune dormind sau moţăind, în timp ce negocierile se desfăşurau în jurul unor măsuţe. Când o discuţie lua sfârşit, oamenii continuau alături de un alt grup-Focul trosnea în şemineu şi murmurul conversaţiilor continua. Peste tot erau ceşti de cafea, coşuri cu ciocolate, prăjituri şi sticle de apă folosite.

Preşedintele ezita între studierea notiţelor pe care le luase în carneţelul său galben şi întâlnirile cu unul sau cu ambii lideri, îmbrăcat cu un pulover roşu, cu ochelarii fixaţi pe vârful nasului, cu o figură ce trăda deopotrivă oboseală şi hotărâre, Bill Clinton era alert şi concentrat. Pe la 2.30 noaptea, l-am văzut prins într-o discuţie intensă cu Netanyahu şi Arafat, Gamal Helal traducând într-un ritm febril. Câteva minute mai târziu, preşedintele s-a ridicat şi a ieşit în grabă spunând: „E scandalos. E dezgustător. Asta e laşitate curată; nu am de gând să mai ascult asemenea prostii".

Gamal a venit spre mine şi mi-a povestit ce se întâmplase. Cei trei lideri se aflau în toiul unei discuţii despre prizonierii palestinieni. Netanyahu a spus că poate elibera cinci sute, dar numai dacă Arafat „avea grijă" de un anume palestinian cunoscut şi îi aresta pe Cei treizeci de „ucigaşi" în primele două săptămâni. Arafat a întrebat cum ar fi trebuit să „aibă grijă" de palestinian: „Să-l execut pur şi Slmplu?" Netanyahu a răspuns: „Eu nu voi pune întrebări, dumneavoastră nu veţi spune". Asta l-a făcut pe Arafat să se ridice în pl °are şi pe preşedinte să explodeze.

Am fost surprinşi cu toţii de izbucnirea preşedintelui; fusese de răbdător până atunci! Netanyahu era şi el mirat. Părând să se uscască fizic, a întrebat dacă îl poate vedea pe preşedinte sinsur t a – am îndemnat pe Clinton să-l întrebe pe Bibi dacă ar fi de cu eliberarea a 750 de prizonieri, o cifră aflată la jumătatea drumului între poziţiile părţilor. Liderii s-au întâlnit timp de patru zeci şi cinci de minute. Când preşedintele a ieşit, mi-a spus e* Netanyahu fusese de acord.

Au mai urmat câteva ore nedormite, în vreme ce exista un acord de principiu asupra unor chestiuni, echipele se străduiau să finali, zeze textul. Acest proces dezvăluia de multe ori divergenţe asupra detaliilor, care trebuiau rezolvate de cei trei lideri. În cele din urmă când mijeau zorile, pe la şapte fără un sfert, ultimele dificultăţi au fost eliminate. Eram prea obosiţi ca să ne dăm seama cum ne simţeam, dar

au fost cel puţin câteva minute de strângere de mână şi de celebrare. Am început să facem planuri pentru o ceremonie la Casa Albă, apoi l-am observat pe Bibi stând singur pe o canapea, cu o privire aspră. Nu putea fi semn bun. Preşedintele a venit să ne spună că Netanyahu ameninţa să renege acordul, dacă Statele Unite nu îl eliberau pe Jonathan Pollard.

I-am spus preşedintelui: „Ăsta-i şantaj. E, de asemenea, o politică eronată. Nu putem fi de acord". Aşezându-mă lângă Netanyahu, i-am spus că ar face o greşeală fatală dacă s-ar hotărî să torpileze înţelegerea. Mi-a replicat că, în ceea ce îl privea, nu exista o înţelegere, pentru că nu ar fi făcut niciodată aceste concesii dacă nu ar fi contat pe reechilibrarea balanţei prin eliberarea lui Pollard. Fără aceasta, nu ar fi niciodată capabil să obţină sprijinul israelian pentru acord.

Nici azi nu îmi pot da seama ce l-a făcut pe Netanyahu să creadă că l-am fi eliberat pe Pollard. E posibil însă ca Bibi să fi interpretat greşit empatia instinctivă a preşedintelui în timpul întâlnirilor în doi sau ca Sharon să-l fi indus în eroare fără să vrea. Alternativa este că Netanyahu pur şi simplu a crezut că îl putea convinge pe pre" şedinţe. Oricum ar sta lucrurile, rezultatul a fost nefericit.

Pe parcursul dimineţii, am încercat pe mai multe fronturi săconvingem pe Bibi că ajunsese la un compromis favorabil chiar Ş fără Pollard. I-am cerut regelui Hussein să intervină, apoi m-am i tâlnit cu Arafat – care nu cunoştea problema – numai pentru menţine calm. Am petrecut mai mult de o oră cu ministrul Ap-Mordechai, care din nou s-a dovedit a fi de ajutor. Jamie Rut>în cea eforturi să-i ţină la distanţă pe jurnalişti, cărora israelieniileseseră că un acord era amânat pentru că preşedintele revenise as

I promisiuni legate de Pollard. A trebuit să facem faţă şi câtorva VOci din propria noastră echipă, care îi spuneau preşedintelui că eliţ, erarea lui Pollard s-ar putea să nu fie o idee atât de rea. În plus, aveam de-a face şi cu o criză de timp, pentru că era vineri, şi, dacă joream să avem o ceremonie la Casa Albă, trebuia să terminăm înainte de începutul Sabatului, la apusul soarelui. Se părea că nu mai era nicio speranţă; Sandy şi cu mine simţeam că ne vom îmbolnăvi.

Apoi, întâlnindu-se din nou singur cu Netanyahu, preşedintele l-a convins, în cele din urmă, să renunţe, dar cu un preţ. Premierul dorea modificarea categoriilor de prizonieri palestinieni eliberaţi,

astfel încât să fie mai mulţi condamnaţi de drept comun şi mai puţini cei cu infracţiuni în domeniul securităţii. Preşedintele ne-a spus la ce înţelegere se ajunsese; singurul obiectiv rămas era să-l convingem pe Arafat să accepte acest acord modificat. Asta urma să intre în atribuţiile mele. În timp ce se făceau pregătirile pentru plecarea la Washington, Dennis şi cu mine ne-am urcat în ultimul convoi de tip Wye, pentru a ne întâlni cu Arafat. După ce i-am explicat modificarea propusă şi i-am spus că era tot ceea ce preşedintele putea obţine, Arafat a dat din cap aprobator. Acesta era momentul în care am putut culege fructele bunăvoinţei pe care eu şi preşedintele am acumulat-o pe lângă palestinieni. Acum, în cele din urmă, aveam un acord.

M-am grăbit spre camera mea pentru a mă schimba şi pentru a pleca spre Washington. Singura problemă era că mâncasem atâtea semipreparate în ultimele nouă zile la Wye, încât hainele nu îmi mai veneau. Din fericire, aveam o jachetă albastră care se potrivea cu rochia mea bleumarin. O doză considerabilă de machiaj m-a ajutat să-mi acopăr cearcănele. Speranţe să fac ceva cu Părul meu însă nu erau.

Am zburat cu elicopterul până la zona de aterizare de lângă fânina arteziană şi ne-am grăbit să intrăm în Casa Albă. În timp ce ne n-am în Camera Roşie, ameţită încă de lipsa de somn, mă simani încurajată. Netanyahu renunţase la opoziţia faţă de Procesul j, °> integrându-se în el. Arafat părea să se simtă mult mai conabil în rolul de partener de negociere. Cu o zi înainte – de fapt ceaşi zi lipsită de somn – cele două părţi reuşiseră să ajungă la un acord în chestiuni importante, discutând direct una cu Aşa ceva nu se mai întâmplase de ani întregi.

Palestinienii aveau să obţină mai multe teritorii, un aeroport, port maritim, trecere în siguranţă între Cisiordania şi Fâşia Gaza, el, berarea unor prizonieri şi un nou val de asistenţă economică. Israelie, nii aveau să obţină o cooperare fără precedent în materie de securitate închiderea palestinienilor căutaţi, repudierea limbajului jignitor din Pact şi un debut rapid al negocierilor privind statutul final.

Trecuseră treisprezece luni de la prima mea vizită ca Secretar de Stat în Orientul Mijlociu. La început existase o criză cvasitotală de încredere între cele două tabere. Evident, nivelul neîncrederii rămânea ridicat, dar Dennis Ross şi echipa sa reuşiseră improbabilul prin devotamentul lor de nezdruncinat, prin răbdare şi inventivitate tactică.

Şi preşedintele Clinton s-a ridicat deasupra tuturor preocupărilor personale şi politice, pentru a-şi reafirma statutul de lider mondial.

În ceea ce priveşte rolul meu, Sandy Berger a utilizat o analogie din sport, ceea ce e întotdeauna riscant atunci când vine vorba de mine; a spus că jucasem rolul aruncătorului de început din jocul de base-ball; dusesem echipa până în a opta repriză, apoi i-am cedat mingea aruncătorului de urgenţă – preşedintele Clinton.

Ceremonia de semnare a Memorandumului de la Wye River a fost cea mai mişcătoare festivitate condusă de somnambuli. Preşedintele nu şi-a dezminţit elocvenţa obişnuită. Premierul Netanyahu a fost elegant şi s-a purtat ca un om de stat. Comentariile preşedintelui Arafat au inclus şi o renunţare clară la violenţă.

rele lui în orice caz, prezenţa spirituală dominantă a fost asigurată de omul cu cea mai puţin impunătoare prezenţă fizică, în ultima sa apariţie publică la Casa Albă, regele Hussein a vorbit fără notiţe, dar cu multă pasiune, despre nevoia de a pune capăt culturii morţu.

Îi vor distrugerii şi risipei şi de a ocupa „dincolo de noi, de popoa noastre, un loc sub soare care este demn de ei, urmaşii copiilor Avraam – palestinieni şi israelieni laolaltă". A avertizat că unu răspunde la acest acord cu violenţă şi a îndemnat ambele tabere se menţină neclintite în faţa duşmanilor păcii.

Memorandumul de la Wye River era menit să fie o staţi drumul spre o pace completă între israelieni şi palestinieniaflăm în anii următori cât de pietros şi de perfid avea să fie acel – Dar, în egală măsură, mi-a dat speranţa că negocierile dure puteau fi încununate cu acorduri, dacă insistam suficient de mult şi je puternic – o speranţă care ne-a inspirat pe mine şi pe preşedinte până în ultimele zile ale mandatului nostru.

Când mă gândesc acum la Wye, imaginea care îmi vine în minte pil este cea a delegaţiilor certându-se sau cea a evenimentelor dezaăgitoare ce au urmat, ci imaginea regelui Hussein şi a reginei jsjoor stând la asfinţit în şezlonguri, înveliţi în pături, conştienţi de întunericul ce se lăsa, dar împărtăşind şi savurând ultimele momente de lumină.

<.; k;...T):.; „.; –; – h j.
Îi N, l V? *l*".
f.1 „*f*'.

l, l!!
l t C >.
<,.» l l îl
fi, / uiţi… *şi*, i"…; i.
.»"… >., *i*., câWTouilxx *tfjni – i – i i i*; „> f*!*-i i}!"
Duelându-mă cu dictatorii
;…"

SCOPUL POLITICII externe este acela de a influenţa politicile şi acţiunile altor naţiuni într-un mod care îţi serveşte interesele şi valorile. Instrumentele disponibile includ totul, de la vorbe dulci la rachete de croazieră. A le combina corect şi cu răbdare, aceasta este arta diplomaţiei. Provocarea este adeseori mai mare atunci când obiectivul este să împingi sau să tragi o ţară dincolo de linia ce-i separă pe cei care sfidează legile internaţionale de membrii respectabili ai comunităţii internaţionale. A trebuit să fac faţă unor asemenea provocări de mai multe ori ca Secretar de Stat, mai ales când am tratat cu un Iran turbulent, cu o Libie încăpăţânată sau cu o Cuba reprimată.

DIN PRIMELE MELE ZILE ca Secretar de Stat, preşedintele Clinton şi cu mine am fost intrigaţi de posibilitatea unor relaţii mai bune cu Iranul, a cărui locaţie strategică, influenţă culturală şi mărime îl făcea un stat important într-una dintre cele mai turbulente regiuni ale lumii. Existau însă obstacole în faţa unei noi relaţii-l°clusiv trecutul, în 1953, administraţia Eisenhower orchestrase° lovitură de stat care l-a răsturnat pe prim-ministrul ales şi " readus la putere pe Şahul Reza Pahlavi. Pe parcursul sfertul» 1 secol ce a urmat, Şahul a menţinut relaţii strânse cu Statele Unite a modernizat agresiv economia iraniană, reprimind în acelaşi ti scrupule opoziţia internă, în 1979, demonstraţii masive de stradă l-au forţat să renunţe la putere şi au instalat ceea ce a devenit foarte rapid – sub Ayatolahul Ruholla Khomeini – un regim teocratic radical şi violent antiamerican. În acel noiembrie, admijjistraţia Carter a permis fără prea mare tragere de inimă monari exilat şi muribund să intre în Statele Unite pentru tratament. Ca represalii, extremiştii au luat cu asalt ambasada noastră din Teheran şi au capturat peste patruzeci de ostatici, reţinându-i pentru mai mult de un an.

Imaginile negative ale acelei epoci au modelat opinia americană faţă de Iran şi au fost întărite când terorişti sprijiniţi de Iran au răpit americani şi europeni, în anii ’80. În timpul primei administraţii

Clinton dusesem o politică de „dublă îndiguire", punând în esenţă Iranul şi Irakul pe acelaşi plan. Ambele erau considerate „state paria" care violaseră în mod repetat legislaţia internaţională, erau nedemocratice şi ostile intereselor americane. Politica noastră era să le izolăm şi să le împiedicăm să dezvolte capacitatea de a construi arme avansate.

În mai 1997, electoratul tânăr al Iranului i-a uimit pe observatori alegând un nou preşedinte, Mohammad Khatami, un reformator declarat, cu o retorică diferită de cea a predecesorilor săi conservatori.

La conferinţa de presă de după alegerea sa, a spus: „Ne pare rău că politicile Americii ne-au fost întotdeauna ostile". A instalat un cabinet moderat şi – conştient de popularitatea sa în rândurile electoratului feminin – a numit o femeie vicepreşedinte, în declaraţiile Publice vorbea cu speranţă, nu cu amărăciune, şi scotea în evidenţă ţăai degrabă libertatea decât ortodoxia, într-un interviu la CNN din anuarie 1998, Khatami a făcut o paralelă între Revoluţia americană Şi lupta pentru independenţă a Iranului, susţinând în acelaşi timp un „la °g al civilizaţiilor" începând cu schimbul de oameni de ştiinţă, lşti. jurnalişti şi turişti. A amestecat însă spinii cu ramurile de sun, acuzând America de menţinerea unei atitudini specificei Rece.1

I – mjr – de a CNN nu mi-ar fi scăpat atenţiei în niciun caz, dar impactul a fost rece e le-entitatea persoanei care lua interviul. Christiane Amanpour se logodise cu Purtătorul meu de cuvânt, Jamie Rubin.

l

42 bihiar în acea lună Arafat ne-a arătat o scrisoare pe care o mise din partea lui Khatami. Abandonând fosta poziţie a Iranului scrisoarea sprijinea participarea palestiniană în procesul de pace din Orientul Mijlociu, recunoştea legitimitatea Israelului şi discuta posibilitatea unei păci regionale, dacă palestinienilor li se permite înfiinţarea unui stat în Cisiordania şi Gaza. Am ajuns la concluz; ci că Iranul nu mai intra în aceeaşi categorie cu Irakul. Era momentul să depăşim faza dublei îndiguiri.

În iunie 1998 am ţinut un discurs în care îmi exprimam satisfacţia faţă de alegerea lui Khatami şi faţă de presiunile populare crescânde din Iran pentru o libertate mai mare. Am sprijinit şi apelul lui Khatami pentru comunicare interculturală, afirmând că, în

eventualitatea în care oficialii iranieni erau pregătiţi, eram dispuşi să ne aşezăm la masa negocierilor şi să punem la punct o foaie de parcurs pentru stabilirea unor relaţii normale, încercând să dau un impuls acestui dialog, am vorbit cu respect despre istoria, cultura, poporul şi preşedintele iranian. Trebuie să recunosc însă că a fost ciudat să încerc să cuplez expresiile de prietenie cu critici legate de continuarea sprijinului iranian pentru terorism şi de alte politici condamnabile.

r loroblema era că prevederile constituţiei iraniene îi ofereau o utere limitată lui Khatami. Armata, serviciile de informaţii, poliţia i instituţiile judidiciare răspundeau în continuare în faţa liderului nprem, Ayatolahul Ali Khamenei, care în mod regulat incita populaţia sa scandeze „Moarte Americii". Forţele aflate sub controlul lui Khamenei erau responsabile pentru sprijinul acordat de Iran grupărilor teroriste antiisraeliene, pentru tentativele de a construi arme nucleare şi pentru încălcarea drepturilor omului.

Iranul nu a reacţionat imediat la discursul meu, pentru că era prea ocupat să celebreze victoria de la Campionatul Mondial de potbal împotriva Americii, o victorie pe care Ayatolahul Khamenei a salutat-o cu eleganţa sa obişnuită: „Încă o dată, arogantul inamic a simţit gustul amar al înfrângerii". Mult mai interesant a fost ceea ce s-a întâmplat pe străzi, în toiul sărbătorii, un tânăr a incendiat steagul american, în timp ce alţii au început să împartă fluturaşi pe care scria „Moarte Americii". Mulţimea a răspuns smulgându-i steagul, stingând flăcările şi rupând fluturaşii.

Preşedintele Khatami nu a răspuns decât câteva zile mai târziu.

„Credem că există o schimbare în ton", a spus, „dar aşteptăm în continuare acţiuni". Era un răspuns inteligent; şi eu folosisem aceeaşi formulă când am fost întrebată despre dovezile schimbării în Iran. La puţin timp după aceea, un diplomat iranian l-a întrebat pe un fost oficial al Departamentului de Stat dacă natura relativ amicală a comentariilor mele fusese un truc, spunând că existau îndoieli în Iran despre intenţiile noastre. Iranianul a afirmat că guvernul său credea că influenţa evreilor americani era prea mare Pentru a permite o flexibilitate reală în poziţia Statelor Unite.

A observat că preşedintele Bush, în discursul său inaugural din y°9, spusese referitor la Iran „bunăvoinţa aduce bunăvoinţă", staticii reţinuţi în Liban fuseseră ulterior eliberaţi, dar ostilitatea ăsese neschimbată. Participantul american la această discuţie ransmis

esenţialul ei alături de concluzia că numai convorbirileecte interguvernamentale puteau destinde atmosfera. Ajungând t° concluzie similară, am făcut eforturi de a-l contacta pe Kha

11 particular, dar am fost respinşi. Curând, ne-am dat seama preşedintele Khatami şi Ayatolahul Khamenei păreau a fi

428 MADELEINE ALBRIGHT

foarte diferiţi în apariţiile lor publice, nu vom putea să doar cu unul din ei.

Au existat unele speranţe totuşi când Khatami a vizitat Statei Unite pentru sesiunea Adunării Generale a ONU din acea toamna Aflat la New York, Khatami a făcut un apel răsunător în favoare libertăţii de expresie şi a statului de drept, câştigând aplauzele entuziaste al unui grup de americani de origine iraniană. A câştigat «i mai multe puncte – determinând chiar Regatul Unit să restabilească relaţiile diplomatice – declârând: „Ar trebui să considerăm problema Salman Rushdie complet încheiată".1

Statele Unite şi Iranul împărtăşeau interesul faţă de Afghanistan unde războiul civil făcea ravagii şi unde, recent, nouă diplomaţi iranieni fuseseră ucişi. Pentru fiecare criză, se pare, comunitatea internaţională a format un grup; în acest caz, a fost creat grupul „şase plus doi", pentru a discuta problema Afghanistanului. Printre membri se numărau cei şase vecini ai Afghanistanului, inclusiv Iranul, plus Rusia şi Statele Unite, în parte pentru a facilita o întâlnire între ministrul de Externe iranian, Kamal Kharrazi, şi mine, Kofi Annan a programat o conferinţă a celor „şase plus doi" la nivel ministerial.

Ar fi fost prima întâlnire la nivel înalt între doi reprezentanţi ai ţârilor noastre, în mai mult de un deceniu. Speram că sesiunea ar putea contribui la dezgheţarea relaţiilor.

Conferinţa a fost organizată în clădirea Secretariatului Naţiunilor Unite, într-o încăpere cu puţin mai mare decât masa pătrată şi goala la mijloc ce se afla în mijlocul ei. Fotoliul Iranului era în faţa mea şi, când am intrat, reprezentantul iranian a zâmbit şi s-a înclinat, iar eu am răspuns, în acelaşi timp, eram nedumerită. Kharrazi fusese ambasadorul iranian la ONU în perioada în care eu îndeplinisem aceeaşi funcţie pentru Statele Unite, aşa că ştiam cum arăta. Acum mă gândeam că trebuie să se fi îngrăşat. Când mi-a venit rândul svorbesc, am spus că era o plăcere specială să văd colegi care se losiseră de experienţa acumulată la ONU pentru a deveni mini? 1".

1 Cu nouă ani în urmă, autorităţile iraniene l-au condamnat la moarte în abse autorul britanic Rushdie pentru lipsa de respect faţa de Islam în rom3-O. *Satanica*! *Verses* („Versetele satanice"), în ciuda afirmaţiei lui Khatami, unl1.

Iranieni insista că această condamnare la moarte a lui Rushdie este încă în v externe. Iranianul a zâmbit din nou. Asta era bine, dar eram în continuare nesigură. Le-am scris un bileţel oficialilor aşezaţi în spatele eu: „Suntem siguri că acesta este Kharrazi?" Am auzit şoapte în j-ffip ce membrii echipei mele de experţi – cei mai buni pe probleeje iraniene – se sfătuiau. A venit şi răspunsul: „Nu ştim".

Misterul a fost rezolvat când cel care prezida conferinţa i s-a adresat iranianului ca „Domnule ministru de Externe adjunct". Evident, a era Kharrazi. Am aflat mai târziu că liderul suprem îi instruise atât e Khatami, cât şi pe ministrul său de Externe să evite orice contact cu oficialii americani în timpul vizitei lor. Kharrazi a ţinut un discurs la Societatea Asia, locaţia discursului meu, în care a abordat o serie de puncte pe care le ridicasem şi eu. Baletul diplomatic continua.

Spre sfârşitul lui 1998, evoluţia lui Khatami spre liberalizare a început să fie atacată. Şase disidenţi, scriitori şi intelectuali iranieni de frunte, au fost ucişi, un număr de jurnale independente închise şi o serie de aliaţi ai lui Khatami au fost acuzaţi de corupţie, între timp, coaliţia preşedintelui era divizată între tehnocraţii care doreau modernizarea economiei şi membrii de stânga care doreau uniformizarea condiţiilor sociale. Rezultatul a fost paralizia, aceasta într-un moment în care inflaţia sporea şi creşterea economică aproape că s-a oprit. Ne aflam într-o poziţie ciudată, pentru că nu îi puteam ajuta pe reformişti declarându-ne deschis de partea lor. În ochii Ayatolahului şi ai acoliţilor săi, eram încă Marele Satan, şi forţele schimbării nu ar fi avut prea multe avantaje dacă diavolul era avocatul lor.

Abia la începutul lui 2000 am decis să facem o nouă încercare de îmbunătăţire a relaţiilor. Condiţiile păreau potrivite. Suporterii lui

Khatami recâştigaseră teren spectaculos în alegeri în luna februarie, ţinând controlul asupra Parlamentului. Iranul semnase Convenţia odelor Chimice şi a devenit un lider regional în lupta cu drogue-Poziţia sa în ceea ce priveşte necesitatea unei soluţii negociate

războiul civil din Afghanistan era similară cu a noastră. Iranul

erceptase, de asemenea, vasele care făceau contrabandă cu

petrol

Ian şi violau astfel rezoluţiile ONU. Pe de altă parte, politicile

u ui rămâneau profund îngrijorătoare. Teheranul continua să-i j, 12 eze arme grupului terorist Hezbollah cu baza în Liban şi să teze violenţele antiisraeliene ale palestinienilor. Conducătorii

Ti iranieni, inclusiv Khatami, nu au negat aceste fapte, dar au mentat că cei care luptau pentru „a elibera" pământuri musulman nu ar trebui consideraţi terorişti.

În ciuda numeroaselor dezminţiri, credeam, de asemenea, că în nul încerca încă să achiziţioneze sau să construiască arme nucleare E adevărat, pe de-o parte, că oficialii israelieni ne avertizau de aproape zece ani că Iranul urma să aibă arma nucleară în cel *m\i\t* trei ani, previziuni care se dovediseră lipsite de acurateţe. De cealaltă parte, morala fabulei lui Esop „Băiatul care striga «lupul»" este că, în cele din urmă, lupul apare. Ambiţiile nucleare ale Iranului datau din vremea Şahului şi ţara continuase să-şi extindă sectorul energetic nuclear, în ciuda faptului că se număra printre cei mai mari producători de petrol din lume. Are propriile zăcăminte de uraniu, capacităţi de concentrare a minereului de uraniu, centre de cercetare nucleară şi două reactoare – alături de centrele clandestine, unde ar putea încerca să obţină un dispozitiv nuclear.1

O altă gravă problemă a reprezentat-o atacul din iunie 1996 asupra Turnurilor Khobar, un complex rezidenţial utilizat de forţele americane staţionate în Arabia Saudită. Nouăsprezece americani au fost ucişi în explozia unui camion-capcană. La sfârşitul lui 1998, FBI a obţinut informaţii care păreau să implice oficialii iranieni în orchestrarea atacului, folosindu-se de Hezbollah pentru a-l executa.

La cinci luni după ce am părăsit funcţia, au fost emise acuzaţii care evidenţiau legăturile dintre Hezbollah şi Iran şi acuza treisprezece membri ai aripii saudite a Hezbollah. Tragedia a subliniat încă o dată complexitatea relaţiilor cu un Iran divizat. Nu puteam ignora politicile extremiste ale Ayatolahului când încercam stabilirea unui dialog cu Iranul lui Khatami şi nu voiam să ignorăm perspectiva reformelor, încercând să-l controlăm pe Ayatolah, în ultimele două decenii avusesem o politică faţă de Uniunea Sovietică sub comnism şi o alta pentru Rusia sub regim democratic, în Iran, adept unui regim totalitar şi democraţii erau prezenţi în acelaşi timp

1 Opoziţia noastră faţa de vânzarea de tehnologie nucleară

Iranului de către Ru reprezentat o problemă majoră în relaţiile bilaterale cu Moscova pe parcurs" datului meu ca Secretar de Stat.

În februarie 2000, i-am trimis preşedintelui un memorandum în are sugeram recunoaşterea paşilor făcuţi de Iran în direcţia cca. una, păstrându-ne în acelaşi timp cele mai bune instrumente ştiulative şi coercitive. Preşedintele mi-a dat aprobarea sa, aşa că în martie am anunţat ridicarea restricţiilor asupra principalelor importuri non-petroliere din Iran – covoare, fistic, fructe uscate şi caviar.

peşi acestea sunt considerate în Statele Unite bunuri de lux, producţia şi comercializarea lor este asociată în Iran cu clasa mijlocie, din care o mare parte a votat cu Khatami. Speram că prin deschiderea pieţei noastre puteam genera bunăvoinţă, construind simultan noi relaţii pe plan comercial. Am introdus încă o dată în discursul meu reafirmări ale preocupărilor noastre legate de politicile de securitate iraniene şi am invitat Iranul să se implice într-un dialog oficial.

Reacţia a fost favorabilă pe plan intern şi în Europa, dar, după cum era de aşteptat, divizată în Iran. Ayatolahul a fost, se spunea, înfuriat că îl numisem – ceea ce era adevărat – „nealesul". Khatami a subliniat aspectele pozitive ale discursului, dar a spus din nou că faptele noastre erau insuficiente pentru o nouă relaţie.

A mai intervenit însă un factor care a complicat lucrurile. În primăvara lui 1999, Ministerul Informaţiilor iranian a arestat treisprezece membri ai comunităţii evreieşti, împreună cu şapte musulmani.

După ce i-au reţinut timp de mai multe luni, autorităţile i-au acuzat de spionaj în favoarea Statelor Unite şi a Israelului. Cooperând cu Kofi Annan, cu Uniunea Europeană şi cu alte state prietene, am făcut presiuni diplomatice asupra Iranului pentru eliberarea prizonier lor sau cel puţin pentru asigurarea unui proces corect. Eforturile au avut un oarecare impact, deşi nu suficient pentru a evita un recitat nesatisfăcător. Doisprezece dintre cei acuzaţi au fost găsiţi inovaţi şi condamnaţi la închisoare.

Ciocnirea dură dintre reformatori şi tradiţionalişti a continuat şi pe Parcursul ultimului an al mandatului meu. Reformatorii s-au adult în zadar să evite închiderea ziarelor, să propună candidaţi

Degeri şi să dezvolte un plan economic coerent. Khatami, deşi a
s relativ popular, a devenit din ce în ce mai puţin curajos în
e Ce> condamnaţi, opt au fost graţiaţi după ce au executat o

parte a pedepsei soarea. Până în februarie 2003, fuseseră cu toţii eliberaţi din detenţie.

declaraţiile sale. În toamnă, a venit la New York pentru Summit ONU al Mileniului şi pentru un eveniment numit „Dialogul Civilzaţiilor", pe care el însuşi îl iniţiase.

Kofi Annan mi-a sugerat să fiu de faţă la discursul preşedintelu1 iranian în cadrul „Dialogului", lucru pe care l-am făcut, într-o manifestare reciprocă de curtoazie regizată de Secretarul General, preşedinţii Clinton şi Khatami au rămas să-şi susţină discursurile \ Adunarea Generală a Naţiunilor Unite, în ziua următoare. La fiecare dintre evenimente, observaţiile iranianului, deşi erudite şi idealiste, au fost vagi. Răspunzând la întrebări, a manifestat aceeaşi lipsă de răbdare faţă de suporterii săi militanţi ca şi faţă de opo.

nenţii conservatori, întâlnindu-se cu americanii de origine iraniană a refuzat să răspundă la orice întrebare – spre deosebire de schimbul de replici deschis cu un grup similar, în 1998. Eram dezamăgita.

Khatami părea să se acomodeze treptat cu rolul de supravieţuitor, un om care îşi dăduse seama cât de departe putea merge şi ezita să iasă din nou la bătaie. Rămâne de văzut ce va realiza pragmatismul său pe termen lung.1

Politica administraţiei Clinton faţă de Iran a fost calibrată corespunzător. Am fi putut realiza mai multe doar dacă renunţam la principiile şi interesele legate de neproliferarea armelor, terorism şi Orientul Mijlociu, un preţ mult prea mare. Am fi putut evita acuzaţia că eram prea moderaţi faţă de Iran, ignorând în totalitate mişcarea reformistă, dar asta ne-ar fi izolat internaţional şi nu i-ar fi furnizat niciun stimulent Iranului pentru a continua schimbarea, în schimb, am ales un curs care, deşi lent, a ajutat la dezvoltarea relaţiei noastre în direcţia cea bună, deschizând în acelaşi timp uşa pentru contacte mai intense. Oferind un dialog necondiţionat, am plasat pe seama Iranului răspunderea de a explica de ce nu era dispus nici măcar să discute despre divergenţele dintre noi şi am Pu

1 Am participat la o a doua întâlnire a celor „şase plus doi" dedicată A & nistanului în timpul Adunării Generale din 2000. De data aceasta, ministrul de terne Kharrazi a participat, deşi nu am avut nicio conversaţie particulară. A a fost una dintre ocaziile în care faptul că eram femeie a contat; nu am da la aceeaşi sesiune, în 2001, Secretarul

de Stat Colin Powell şi Kharrazi au 1°* tografiaţi strângându-şi mâinile.

zele unor discuţii oficiale, dacă şi când vor fi posibile. Recunos-fid dorinţa populară pentru democraţie în Iran, i-am încurajat pe îi acestei ţări să-şi imagineze un viitor lipsit de represiunea prezent şi din trecut.

ACESTE CUVINTE sunt scrise, în 2003, lupta dintre liberaşi represiune în Iran se intensifică, învingătorul are o imooftanţă majoră pentru viitorul încercărilor noastre de a stăvili terorismul, de a stopa proliferarea armelor nucleare, de a stabiliza Orientul Mijlociu şi de a aprofunda înţelegerea reciprocă dintre naţiunile cu o majoritate musulmană şi Occident. Acest ultim punct este crucial, deoarece timp de multe decenii rata mare a natalităţii din naţiunile majoritar musulmane din Orientul Mijlociu şi Asia de Sud a dus la o creştere a numărului de tineri mult mai mare decât pot absorbi economiile anemice şi centralizate ale acestor state. Vârsta medie în Iran, spre exemplu, este de circa cincisprezece ani.

O persoană tânără care creşte în sărăcie în una dintre aceste ţări nu poate fi învinovăţită dacă este pesimistă, chiar disperată. Ea poate găsi douăzeci de persoane din comunitatea sa rivalizând pentru fiecare slujbă şi zece guri din familia sa înfometate pentru fiecare porţie. Nu poate milita în favoarea schimbării sociale sau politice fără a risca închisoarea şi chiar tortura. Cel mai probabil, are puţin respect pentru guvernul său, care de multe ori este corupt

şi insensibil. Prosperitatea generată de petrol de care se bucură o mică parte a coreligionarilor săi musulmani nu a ajuns până la el. În c'uda sărăciei, lumea bogaţilor este mult prea vizibilă în vitrinele magazinelor, la televizor şi printre cei care trec pe lângă el pe radă. La moschee este învăţat că în faţa lui Dumnezeu este egalul

Uror oamenilor şi i se spune că – dacă este credincios – ca pe Ce eternitatea în paradis. Ar putea fi învăţat şi că este sărac tru ci sărăcia sa serveşte interesele americanilor şi evreilor şi că

(ele Unite duc un război împotriva Islamului, pe care el are dârla «acră de a-l apăra.

Uf a a-smul prezent în unele părţi ale lumii islamice este rerecent. S-a dezvoltat pe măsură ce sentimentul de ură şi de neputinţă a crescut, iar inegalităţile în interiorul statelor arabe şi ai altor ţări musulmane au crescut. A fost hrănit de mitul şi realitatea conflictului arabo-israelian şi de eşecul cronic al liderilor din multe

ţări islamice de a-şi respecta promisiunile. Acei lideri au reacţionat în faţa ascensiunii radicalismului în moduri diferite. Unii au în intervenit dur împotriva grupărilor extremiste. Alţii au scos în afara legii chiar şi opoziţia politică paşnică. Unii au încercat să-i coopteze pe liderii extremişti, cu beneficii şi favoruri. Alţii au tolerat incitarea la terorism, punând condiţia ca acesta să fie îndreptat împotriva Americii şi Israelului. Iranul, având conducerea aflata în conflict, este un caz unic.

În ansamblu, cred că reacţia oficială americană, prin intermediul administraţiilor democrate şi republicane deopotrivă, a fost stângace şi ineficientă. O problemă este că ne-am temut să facem presiuni prea mari în favoarea democraţiei, mai ales în ţările arabe. Ne temem, poate pe bună dreptate, că nu vor mai avea loc alegeri dacă radicalii islamişti obţin puterea prin sufragiu – fenomenul „o singură persoană, un singur vot, o singură dată". Ne temeam şi de instabilitatea temporară care ar putea fi creată.

Indiferent dacă temerile noastre sunt justificate sau nu, părem ipocriţi sprijinind regimuri ale căror politici le-am condamna dacă ar fi practicate în alte zone ale lumii. O a doua problemă este că, din cauza percepţiilor ce s-au dezvoltat şi consolidat, putem practica toată diplomaţia publică pe care o dorim în lumea musulmană, fără a reuşi cu adevărat decât dacă se realizează un progres în relaţiile dintre palestinieni şi Israel. O a treia este uimitoarea ignoranţă reciprocă existentă între majoritatea americanilor şi o mare parte a adepţilor islamului, într-o lume a televiziunii globa e non-stop, ar trebui să ne cunoaştem mult mai bine. Iată de ce, i 1999, i-am cerut consilierei Wendy Sherman să treacă în revis eforturile din cadrul Departamentului de Stat pentru a întinde mână lumii musulmane, o iniţiativă care viza totul, de la recru rea şi pregătirea personalului la diplomaţia şi asistenţa intenţională. Am început şi o serie de discuţii cu musulmanii america care au inclus primele reuniuni Iftaar găzduite vreodată de

cretar *de* Stat pentru a marca sfârşitul postului în timpul lunii firite musulmane a Ramadanului.1

pepăşirea ignoranţei şi a neînţelegerilor reprezintă o muncă dificilă

— e nu poate fi dusă la bun sfârşit peste noapte. Cele mai strălucite jjjţi de ambele părţi ale liniei de demarcaţie dintre poporul is

Ic şi Occident vor trebui să se consacre acestui lucru. Ajută

„Ptul că sunt deja în Occident multe voci ale islamului şi că există xemple de deschidere democratică în ţările cu o majoritate musulmană. Puţine iniţiative ar fi mai importante pentru viitorul omenirii în secolul al XXI-lea decât un adevărat dialog al civilizaţiilor, de tipul celui propus de preşedintele iranian Khatami, dar până acum progresele au fost timide şi intermitente.

ÎNAINTE DE OSAMA BIN LADEN, a fost conducătorul libian Muammar Gaddafi. Pe 21 decembrie 1988, un avion comercial al Pan American a explodat în aer deasupra aşezării Lockerbie, în Scoţia, ucigând două sute cincizeci şi nouă de pasageri şi membri ai echipajului, împreună cu unsprezece săteni de la sol. Aproximativ trei sferturi dintre victime erau americani, inclusiv studenţi care se întorceau acasă din vacanţă. După o anchetă de doi ani, autorităţile americane şi cele britanice au desemnat un ofiţer libian de informaţii şi un angajat al liniilor aeriene libiene, acuzându-i că au plasat o bombă în cala de bagaje a aeronavei.

Statele Unite şi Marea Britanie i-au cerut lui Gaddafi să-i predea Pe cei doi pentru un proces în America sau Scoţia. Când a refuzat, preşedintele Bush senior a evitat forţa, preferând legea şi diplomaţia orientându-se spre instrumentul sancţiunilor multilaterale. Cu sprijin puternic din partea britanicilor şi a francezilor, Naţiunile ceste eforturi au constituit o experienţă educativă. Am descoperit, spre exemplu, „iţa involuntara în interiorul Departamentului de a trimite orice chestiune legată mea fa mea a iroul pentru Afacerile Orientului Apropiat – aceasta în ciuda în U °* mu't ma mulţi musulmani trăiau în afara regiunii decât în interiorul ei.

CV RIPU unea dintre întâlnirile lui, Wendy Sherman, un respectat ambasador de in h care lucrase în Asia de Sud a pus sub semnul îndoielii înţelepciunea recrutăsi f musulmani care să funcţioneze în posturi diplomatice ale SUA. „Vreau doar eh, ° retnarcă, a spus, dar, ştiţi, aceşti oameni se roagă de cinci ori pe zi. Poate fi ezastruos". Când am aflat despre aceste comentarii, am fost îngrozită.

Unite au interzis vânzarea de armament şi de echipament pentru a fracţia petrolului către Libia şi au interzis călătoriile aeriene îtist, şi dinspre acea ţară. Consiliul de Securitate a promis să susperM restricţiile dacă Libia preda suspecţii pentru proces şi să le ridice întregime dacă renunţa la terorism, accepta responsabilitatea penin crimă şi era de acord să ofere compensaţii familiilor vicurnelo Astfel

începea o bătălie a voinţelor.

Am reuşit în timpul anilor mei la Naţiunile Unite să înăspres sancţiunile şi mai apoi să-i împiedic pe alţii să le slăbească. Cei mai valoroşi aliaţi ai mei erau familiile victimelor, care au călătorit la New York pentru a asista la şedinţele Consiliului. Nu voi uita prima noastră întâlnire. Am stat în jurul unei mese la misiunea ONU. Unul după altul, părinţi, rude şi copii au vorbit despre cei dragi care dispăruseră şi despre frustrarea lor în faţa incapacităţii noastre de a forţa mâna lui Gaddafi.

În timp ce vorbeau, m-am gândit la fiica mea, Katie, care studiase în Marea Britanie în acelaşi an în care Pan Am 103 fusese distrus. M-am cutremurat gândindu-mă cât de oribil trebuie să fi fost să aştepţi la aeroport, să auzi un buletin de ştiri sau să ridici receptorul şi să afli că persoana iubită pe care o aşteptai nu mai există. Mă dezgusta faptul că nu puteam da asigurări că măsurile în vigoare aveau să fie suficiente pentru a-i trage pe vinovaţi la răspundere.

Consiliul rediscuta sancţiunile împotriva Libiei la fiecare patru luni. Participând la mai mult de zece asemenea sesiuni, am putut vedea crescând printre colegii mei iritarea faţă de sancţiuni. Acest lucru se datora parţial lui Gaddafi, care făcea tot ce putea pentru a-şi schimba imaginea, transformându-se dintr-un radical iresponsabil într-unul ceva mai respectabil. Părând să renunţe la implicarea directă în activităţi teroriste, şi-a ameliorat relaţiile cu arabii şi a „cânii. A câştigat simpatie în rândurile musulmanilor şi ale un membri ai Consiliului de Securitate, afirmând că interdicţiile f impuse traficului aerian făceau imposibilă vizitarea locurilor şti din Arabia Saudită de către libienii religioşi. Şi a susţinut că sân unde dăunau economiei, împiedicând obţinerea de echipa pentru spitale şi pentru agricultura.

În 1996, Organizaţia pentru Unitate Africană a propus ca Libia predea pe cei doi suspecţi pentru a fi judecaţi într-un stat neutru.

Am SPUS imediat nu, argumentând că s-ar fi făcut dreptate numai

că procesul avea loc conform legilor victimelor, americane sau

CO (iene. În timp ce perspectivele menţinerii sancţiunilor au devenit t mai incerte, am început să luăm în consideraţie şi alte opţiuni.

Consilierul meu juridic, David Andrews, şi David Welch, Asistent interimar al Secretarului de Stat pentru Afacerile Orientului Aprojat –

care îşi pierduse un prieten şi un coleg ofiţer din Serviciul piplomatic în cursa Pan Am 103 – au venit cu ideea acceptării unui proces în Olanda, în faţa unui judecător scoţian şi în conformitate cu legislaţia scoţiană. Nimeni nu era sigur dacă această abordare fără precedent avea şanse de succes, dar eram dispusă să iau în consideraţie tot ce putea ajuta familiile victimelor; britanicii, spunea Welch, gândeau deja la fel. S-a întâmplat să petrec Crăciunul în 1997 cu fiica mea, Alice, şi cu familia ei la Londra. Aflându-mă acolo, am fost invitată de Robin Cook la casa oficială de la ţară a ministrului de Externe, unde am avut o lungă conversaţie despre Libia. Trecuseră nouă ani: familiile victimelor din Pan Am 103 aşteptaseră deja prea mult. Am căzut de acord că voiam suspecţii sub stare de arest înainte de a zecea comemorare. Aveam să mergem înainte cu planul statului terţ.

Am avut grijă, în acest moment, să păstrez secretul. Nu doream stabilirea unor noi condiţii pentru cooperare de către Gaddafi şi nici nu voiam ca acest concept critic să fie distrus înainte de a fi complet dezvoltat. Cu toate acestea, aveam nevoie de ajutorul Departamentului de Justiţie şi, în consecinţă, pe 15 ianuarie 1998 n-am întâlnit cu Procurorul General Janet Reno. O admiram pe anet atât pentru realizările sale, cât şi pentru modestia ei, caracteris1 Cl care la Washington sunt rareori găsite împreună. De-a lungul „°r în care a exercitat această funcţie, diverşi politicieni şi oanei de afaceri au încercat să o ademenească, să o manipuleze, să ltuinudeze, dar fără succes, în timpul primei administraţiinton, am luat cu ea cina într-un restaurant din D.C., pentru a ne °aşte. Eram o pereche haioasă, dată fiind diferenţa de înălţime – 1 de Mult şi Jeff. În timp ce mâncam, un bărbat a venit la noi şi a încercat să ne dea fiecăreia câte un inel confecţionat dintr-o hmde un dolar complicat împachetată. Era foarte drăguţ, dar Janet spus cu demnitate: „În calitate de Procuror General, nu pot bani şi, în calitate de avocat, trebuie să îi spun ambasado-Albright că ar fi şi pentru ea ilegal să accepte aşa ceva".

În ceea ce priveşte Libia, Reno avea opinii la fel de ferme. În voia să dea înapoi de la ideea anterioară a unui proces în State]

Unite sau în Scoţia. „Vom fi acuzaţi de negocieri cu teroriştii", rjjj.

spus. „Şi ce se întâmplă dacă suspecţii sunt predaţi, procesul nu e corect sau sunt achitaţi din cauza unui martor mincinos sau a unor dovezi trucate? Dacă suspecţii sunt eliberaţi pur şi simplu?" l-am dat

asigurări că aveam să ne prezentăm propunerea ca nefiind negociabilă şi că avocaţii noştri deţineau răspunsuri convingătoare şi la celelalte întrebări ale ei. I-am spus şi că regimul sancţiunilor se fisura şi că nu aveam ce pierde dacă propuneau soluţia unei ţări terţe. „Dacă Gaddafi predă suspecţii, asta e bine. Dacă refuza, ar trebui să fie mai uşor pentru noi să menţinem sancţiunile sau chiar să le înăsprim". Reno nu era convinsă, dar în final a fost de acord să se întâlnească cu Dave Andrews, care coordona iniţiativa noastră, şi să dispună consultări între avocaţii de la Departamentul de Justiţie şi omologii lor scoţieni şi, mai târziu, olandezi. Spre consternarea mea, au urmat luni întregi de ample dezbateri legale şi politice. Bill

Clinton şi Tony Blaudoreau să acţioneze rapid şi de aceeaşi părere eram şi eu. Avocaţii însă se comportau aşa cum o fac avocaţii, răspunzându-şi unul altuia cu întrebări, încetinind astfel lucrurile, dar prevenind, în cele din urmă, greşeli care s-ar fi putut dovedi fatale.

Într-un final, planul statului terţ a prins contur. Ne-am consultat discret cu familiile victimelor; majoritatea ne susţineau, deşi uni erau ferm împotriva a ceea ce credeau a fi o concesie, folosind limbaj foarte direct pentru a-şi exprima sentimentele în convorrile cu noi. Criticile lor dureau, pentru că lucrasem atât de mul acest caz, dar nu puteam fi supărată de vreme ce nu ştiam ce a spus sau aş fi făcut în locul lor…

f nă

Robin Cook şi cu mine am anunţat pe 24 august noua ote tip „vă convine sau nu". Răspunsul iniţial de la Tripoli a fe>st.

rajator. Gaddafi le-a spus unor diplomaţi arabi că dorea o rezo vocaţii libieni şi cei ai ONU au început discutarea detaliilor, poarte curând a apărut un obstacol neaşteptat. Gaddafi solicita ridica sancţiunilor ONU, nu numai suspendarea lor, la predarea susecţilor. Era în mare parte o chestiune simbolică; ar fi fost necesară o Ouă rezoluţie o Consiliului de Securitate pentru a relua sancţiunile, Aferent dacă erau suspendate sau ridicate. Totuşi, simbolurile contează uneori. „Suspendarea" însemna că un nor avea să planeze în continuare deasupra Libiei. „Ridicarea" însemna cer senin şi un nou început-Nu aveam de gând să permitem acest lucru până când Libia nu accepta responsabilitatea pentru crimă şi nu plătea compensaţii, în fond, bomba din Pan Am 103 nu fusese un accident; era un asasinat în masă premeditat.

În cele din urmă, insistenţa noastră a dat rezultate, în martie

1999, Gaddafi a fost de acord să îi extrădeze pe cei doi, cu sancţiunile suspendate, nu ridicate. Suspecţii au sosit în Olanda pe 6 aprilie. La nici doi ani mai târziu, curtea scoţiană l-a condamnat pe ofiţerul de informaţii libian la închisoare pe viaţă. Al doilea acuzat a fost achitat din lipsă de probe suficiente. După spusele judecătorilor, „conceperea, planificarea şi punerea în aplicare a complotului care a dus la plasarea dispozitivului exploziv a fost de origine libiana".

În cazul Libiei, sancţiunile multilaterale – deşi lente şi imperfecte – au reuşit să-l convingă pe Gaddafi să facă ceva ce nu agrea să facă. Rezultatul a fost procesul, condamnarea şi închiderea persoanei direct responsabile de uciderea a 270 de oameni şi de doliul altor câtorva mii. Procesul arunca responsabilitatea pentru acest act de terorism în mod clar asupra Libiei şi crea cadrul pentru discuwle menite să obţină o recunoaştere directă a responsabilităţii şi compensaţii, probleme ce aveau să continue, din nefericire, pentru era timp. Asemenea altor rezultate ale politicii externe, şi acesta ra departe de a fi complet satisfăcător, dar a demonstrat că puteam lliza instrumentele diplomaţiei pentru a obţine asumarea respon" itaţii şi respectarea legii.

A DINTRE RESPONSABILITĂŢILE pe care le-am avut, atât ca la – asador> cât şi ca Secretar de Stat, a fost aceea de a răspunde rebările din partea publicului american, de obicei după ce rosteam un discurs. Cu excepţia Orientului Mijlociu, Cuba repre, zenta chestiunea cel mai frecvent abordată, în funcţie de locul în care mă aflam, cei care puneau întrebările aveau tendinţa să-l vadă pe p [, del Castro fie prin lentile roşii, fie prin ochelari roz. Un grup dorea şi ştie de ce nu implementam mai rigid legile împotriva lui Castro, celălalt, de ce era logic să permitem comerţul cu China, Vietnam şi alte naţiuni comuniste, dar nu şi cu ţara lui Fidel Castro – Cuba.

Nu mi-a plăcut să apăr embargoul asupra comerţului cu acest caz, pentru că a fost în vigoare timp de opt mandate prezidenţiale fără să realizeze nimic decisiv. Spre exemplu, nu l-a împiedicat pe Castro să intervină în America Centrală şi în Africa în timpul Raz.

boiului Rece, nici nu a furnizat pârghia necesară pentru o schimbare democratică în Cuba. În schimb, Castro se folosea de spectrul „imperialismului yankeu" pentru a-şi păstra imaginea de om forte.

Oricum, când Războiul Rece s-a încheiat, au luat sfârşit şi

pretenţiile lui Castro la relevanţă internaţională. Rebelii de stânga din El Salvador şi Guatemala au pus armele jos şi au candidat în alegeri. Lideri aleşi au înlocuit regimurile comuniste în Europa Centrală şi de Est şi chiar în Rusia. Pierderea subsidiilor sovietice a dus la prăbuşirea economiei cubaneze, în timpul primilor mei ani la Organizaţia Naţiunilor Unite, Castro părea o relicvă; am început să discut discret cu alţi oficiali ai administraţiei despre posibilitatea normalizării relaţiilor şi despre moderarea sau ridicarea embargoului, întrebându-mă dacă venise momentul să-l lipsim pe dictator de scuzele sale.

Am încetat brusc să mă mai întreb asta în 1996, când armata lui Castro a doborât cele două avioane ale organizaţiei Fraţii Salvării.

O moştenire a acelei tragedii a fost instituirea legislaţiei concepute de senatorul Jesse Helms, care extindea embargoul până în momentul în care Cuba avea să devină o democraţie adevărată. Anterior, embargoul era un ordin executiv care ar fi putut fi anulat de pe şedinţe fără aprobarea Congresului. Noua lege aplica Cubei standard pe care nu îl stabilisem pentru nicio altă ţară şi umita rios ceea ce putea face orice administraţie pentru a se pregăti în derea zilei în care Castro, acum septiiagenar, avea să părăsească, cele din urmă, scena.

E O SLUJBĂ
CA LUMEA PENTRU
O FATĂ MIŞTO!
UE! HE! HE!
HEI, DOMNIŞOARA
SECRETARĂ, VENITJ
SĂ VĂ DICTEZ
O SCRISOARE!
HÂRI HÂR! HÂRRR!

Acea *zi* este inevitabilă, dar nu aveam niciun plan pentru ziua de după. Vor ieşi cubanezii în stradă pentru a cere libertate? Vor lupta oamenii lui Castro pentru a se menţine la putere printr-o intervenţie violentă? Vor încerca mii de cubanezi să fugă în Statele Unite pe mare, aşa cum o făcuseră în timpul crizelor din trecut?

Vor încerca aventurierii cu baza în Statele Unite să „elibereze" insula? Sau ar putea exista o tranziţie paşnică la regimul democratic?

Evident, privită din orice punct de vedere, cu excepţia celui comunist, ultima alternativă era cea mai bună. Cu toate acestea, Castro

rund încă prezent, cubanezilor le era imposibil să se pregătească Pentru o tranziţie paşnică la democraţie şi la economia de piaţă.

redeam că ar trebui să facem totul, în limitele legilor americane, Pentru a-i ajuta să simtă gustul liberei iniţiative şi să-şi construiască stjtuţii independent de guvernul lor. Voiam, de asemenea, să ştie nu uitasem dificultăţile prin care treceau.

e 21 ianuarie 1998, papa Ioan Paul al II-lea a început o vizită inci zile în Cuba. Eram interesată de consecinţe, pentru că în t, cu două decenii pelerinajul aceluiaşi pontif în Polonia n-are Pusese în mişcare un lanţ de evenimente ce a dus la prăbuşitului Berlinului, în acel caz, guvernul comunist, nedorind să sprijine vizita, a făcut greşeala de a lăsa organizarea pe parohiilor locale, în timp ce bisericile poloneze făceau aranja" mente pentru vizita papei, şi-au redescoperit forţa lor proprie. ce tăţenii polonezi au inundat străzile pentru a-şi aclama iubitul j0 conaţional şi pentru a sărbători, cu un sentiment brusc al „puteri poporului" şi al libertăţii. Am descris de multe ori fenomenul într-o frază incorectă gramatical, dar adevărată: „Au descoperit ce mulţi erau".

În ciuda diferenţelor evidente de geografie şi cultură, speram ci un proces similar ar putea fi declanşat de vizita papei în Cuba. În timpul vizitei, suveranul pontif a condus numeroase slujbe, s-a întâlnit cu cei tineri, i-a alinat pe cei bolnavi, a ţinut predici şi discursuri unor mulţimi imense şi entuziaste. Majoritatea afirmaţiilor sale erau menite să ceară supunerea faţă de doctrina catolică, dar a făcut şi declaraţii pline de forţă în sprijinul libertăţii de expresie, ai drepturilor omului şi pentru eliberarea prizonierilor politici.

Spre deosebire de regimul polonez, guvernul cubanez *a* menţinut controlul strict asupra evenimentelor. Castro l-a întâmpinat personal pe pontif şi a participat la slujba din Piaţa Revoluţiei, care a reprezentat punctul culminant al vizitei. Deşi atenţia Americii era distrasă (ştirile despre Monica Lewinsky abia apăruseră), călătoria papei a agitat starea de spirit în Cuba şi a creat speranţe pentru viitor. De asemenea, l-a forţat pe Castro să reinstituie Crăciunul ca sărbătoare după mai bine de patruzeci de ani.

Preşedintele Clinton era la fel de interesat de Cuba ca mine şi, în momentul în care papa revenise la Vatican, noi dezvoltasem câteva idei despre asistarea poporului cubanez fără a-i face vreo W" voare guvernului, în februarie am mers în Florida pentru a măsura reacţia

potenţială a comunităţii cubanezo-americane, foarte sens1 bilă politic. Ghidul meu în „navigarea" prin Miami a fost Asiste? Adjunctă a Secretarului de Stat pentru Afaceri Publice, k Rodríguez, o americancă de origine cubaneză care crescuse în° cunoştea pe toată lumea şi combina fermitatea cu o hotărâre exrantă de a duce lucrurile la bun sfârşit. Lula a ajutat la organ12.

unor întâlniri nu numai cu cei mai cunoscuţi lideri ai comun1.

dar şi cu diverşi oameni de afaceri, reprezentanţi ai clerulol

Cetăţeni şi chiar vedete precum diva pop Gloria Estefan şi soţul sgu, Emilio, care au fost gazdele unei cine pentru noi în casa lor.

Cea mai mare parte a americanilor vârstnici de origine cubaneză fuseseră alungaţi din ţară de regimul comunist. Era şi cazul meu, aşa că aveam ceva important în comun. Dar nu crescusem în interiorul unei mari comunităţi de refugiaţi. Familia mea nu fusese jjjjplicată în activitatea politică a americanilor de proveniență cejjoslovacă. Cu toate acestea, simţeam că puteam înţelege legătura dintre cubanezo-americani şi sentimentul identităţii comune. Vedeam cum noile valuri de imigranţi le reaminteau de pământul natal şi stârneau noi suferinţe pentru pierderea acestuia. Există o tendinţă în unele cercuri de a-i eticheta pe americanii de origine cubaneză drept radicali şi monolitici pe plan politic, dar nu am găsit niciodată justificată această opinie.

Ceea ce am găsit în schimb a fost o varietate de opinii puternic influenţate de experienţa personală şi de vârstă. Mulţi dintre cei mai în vârstă încă visau la ţara natală, amintindu-şi de casele în care au crescut şi de o populaţie a cărei principală moştenire etnică era de factură europeană. Ura lor faţă de Castro era personală, iar sprijinul pentru embargo – absolut.

Membrii generaţiei de mijloc, aflaţi în deceniul patru sau cinci al vieţii, îl dispreţuiau şi ei pe Castro, dar erau mai pragmatici. Mulţi dintre cei cu care am vorbit erau interesaţi să-i ajute pe disidenţii cubanezi în activităţile menite să dea naştere unui fel de societate civilă. Cei mai mulţi erau entuziasmaţi de vizita papei şi o vedeau ca pe un potenţial punct de cotitură. Unul mi-a spus: „E prima dată în patruzeci de ani când poporul cubanez s-a reunit pentru a asculta Pe altcineva în afara lui Castro".

Am discutat şi cu câţiva cubanezo-americani mai tineri, care doua ridicarea embargoului şi lansarea unei „invazii Sears" de buuri de

consum care aveau să-l lipsească pe Castro de posibilitatea a mvinui America pentru dificultăţile economice.

Am găsit un punct asupra căruia exista unanimitate, şi anume

J'nul pentru expedierile de bani – pe care americanii de orie cubaneză îi trimit familiilor aflate încă în Cuba. După dobos Prj".

gin.

avioanelor, expedierile de bani au fost interzise, dar asta nu a însemnat stoparea trimiterii a sute de milioane de dolari; a î:

nat pur şi simplu că banii se scurgeau prin canale secrete. Aşa cum un foarte conservator locuitor al oraşului Miami mi-a spus: „Noi, erni garanţii, suntem cei mai mari susţinători ai embargoului. Noi suntem cei care îl încălcăm cel mai grav". Din nefericire, o mare parte acestor bani se pierdeau pe drum din cauza oficialilor corupţi. De „j expedierile de bani ajutau regimul prin furnizarea de valută forte ele ofereau, în egală măsură, şi un mod de a supravieţui fără a fi dependent de guvern.

M-am întors de la Miami convinsă că măcar o iniţiativa modesta în privinţa Cubei era viabilă. Cu toate acestea, înainte de a continua voiam să aud părerile papei legate de călătoria sa în insulă şi să discut modalităţile în care Statele Unite şi Vaticanul puteau coopera.

Voiam şi să pot spune, cel puţin la un nivel general, că papa sprijinea măsurile pe care le pregăteam. Aşa că am profitat de o călătorie în Europa în martie 1998, pentru a face o escală la Roma.

A intra în Vatican este ca şi cum ai păşi într-o pictură renascentistă. Pereţii sunt înalţi, coridoarele lungi, cadrul uşilor arcuit, atmosfera tihnită. Pretutindeni vezi uniformele ornate ale gărzilor elveţiene dintr-un secol apus, iar protocolul este elaborat şi precis. După sosire, am fost escortată de-a lungul unui coridor, exact în momentul pe care îl fixasem în prealabil, de un bărbat foarte corect îmbrăcat, cu lanţuri de argint în jurul gâtului. Am trecut fără grabă prin mai multe camere, toate împodobite cu sculpturi şi picturi frumoase, în cele din urmă, am fost introdusă în biroul papei.

Iuta

Sfinţia sa era aşezat la capătul apropiat al unei lungi mese de lemn. Educată în spirit catolic, am crescut respectând papalitatea în general, dar, datorită trecutului său democratic, aveam un respect special pentru Ioan Paul al II-lea. S-a ridicat pentru a mă întâmpina şi am făcut schimb de amabilităţi în poloneză. „Dar am crezut că sunteţi

cehă", mi-a spus înainte să trecem la engleză. I-am explica că eram o prietenă a lui Zbig Brzezinski şi papa a dat din cap m-a rugat să-i trimit salutările sale. Arăta exact aşa cum cineva sputea aştepta, îmbrăcat tot în alb, cu un ten trandafiriu şi cu o a

ce mă făcea să simt că ar trebui să-mi plec capul, pe care mi-l acoperisem cu pălăria mea neagră, cu boruri mari.

În timp ce vorbeam, papa s-a aplecat înainte, sprijinindu-se în coate, aşa că am vorbit mai tare. I-am spus că studiasem comunisjjul toată viaţa şi că admiram rolul pe care îl jucase în eliberarea Poloniei. Am adăugat că vizita sa în Cuba avea potenţialul de a declanşa schimbări similare şi că urmăream îndeaproape reacţia guvernului. Unii prizonieri politici fuseseră eliberaţi, dar alţi disidenţi fuseseră arestaţi. Papa m-a asigurat că şi el observa şi se afla în contact regulat cu Biserica din Cuba.

Am spus că doream să oferim asistenţă prin intermediul Caritas, organizaţia de asistenţă umanitară a Bisericii în Cuba. Speram să dăm de ştire poporului cubanez că doream să-i ajutăm şi să le facilităm pregătirea pentru autoguvernare. Am precizat că înţelegeam că Biserica în Cuba nu era acelaşi lucru cu Biserica în Polonia. A răspuns: „Bineînţeles că nu", în Polonia, Biserica Catolică este strâns identificată cu naţiunea.

În timp ce discutam pe scurt despre comunitatea în exil din Miami, şi-a menţionat opoziţia faţă de embargo. Era, a spus, dăunător oamenilor obişnuiţi. S-a arătat însă mulţumit de ideea de a încerca să coopereze cu noi pentru a-i ajuta pe cubanezi şi m-a îndemnat să menţin contactul cu cardinalul Angelo Sodano, Secretarul de Stat al Vaticanului.

Jumătatea de oră alocata întâlnirii noastre a trecut cu repeziciune şi m-am ridicat să plec. Dar mai întâi papa a intrat în sala de recepţii, pentru a saluta restul delegaţiei mele; şi-a exprimat sur Priza faţă de numărul mare de femei. Au intrat câţiva reporteri şi, în timp ce ne luam rămas-bun, i-am cerut papei să se roage pentru mine. Mi-a răspuns: „Voi face cum aţi cerut". Reporterii au auzit răspunsul, dar nu şi cererea mea, aşa că erau nerăbdători să afle ce fusese de acord Sfinţia sa să facă pentru Statele Unite. Am zâmbit.

Reîntoarsă la Washington, am anunţat că americanilor de oricubaneză li se va permite să le expedieze bani direct rudelor Cuba. Organizaţiilor caritabile li se va permite să organizeze îi charter, în loc

să plătească mai mult pentru a le direcţiona r-o ţară terţă. Am simplificat procedurile de obţinere a licenţelor

446 MADELEINE ALBRIGHT

pentru a facilita trimiterea de medicamente şi echipament cal de către organizaţiile religioase şi non-profit, şi am promis's cooperăm cu Congresul pentru lansarea unei propuneri de de naţii de alimente.

La începutul lui 1999, am făcut patru paşi în plus cu acelaşi obiectiv general: extinderea schimburilor, permiterea expedierii de bani de către orice cetăţean american, autorizarea vânzării de hrana pentru restaurantele aflate în proprietate privată şi multiplicarea zborurilor directe spre şi dinspre Cuba.

Aceste măsuri au dat rezultate. Până în momentul în care am părăsit funcţia, mai mult de 100.000 de americani călătoreau în Cuba anual în scopuri educative, culturale sau sociale. Statele Unite aprobau transferul a zeci de milioane de dolari în echipament medical în fiecare an şi aproximativ un miliard era trimis prin expedierea de bani. Licenţele pentru asistenţă umanitară crescuseră mult şi Congresul a autorizat vânzarea directă de alimente Cubei, pentru prima dată în aproape patru decenii.

Iniţiativele şi-au atins scopul – acela de a contribui la reducerea izolării Cubei. Nu vor afecta însă longevitatea lui Castro. Evident, dictatorul cubanez nu este foarte dornic să li se alăture vechilor săi camarazi din Pactul de la Varşovia, pe post de statuie coborâtă de pe soclu şi are în acest sens unele avantaje, în ciuda exceselor sale, Castro nu este un aparatcik stupid, impus din afară, de tipul celor care au condus Europa Centrală şi de Est în timpul Războiului Rece. Este tipul liderului charismatic. Faptul că ţara sa este o insulă facilitează controlul guvernamental al fluxului de informaţii. Şi a fost protejat de efectele vizitei papale, pentru că papa este polonez, nu cubanez şi ca urmare a rezervelor Bisericii cubaneze în privinţa asumării unui rol politic.

Totuşi, Castro a fost necruţător în tentativa sa de a stinge rruci scântei de libertate ce au ieşit la suprafaţă după vizita papei, în mar ţie 1999, patru disidenţi paşnici au fost declaraţi vinovaţi în urrn.

unui proces cu uşile închise, care a fost condamnat în Europ într-o mare parte a Americii Latine. Ţineam pe birou o listă adenţilor închişi şi îi menţionam de multe ori în discursurile put) încercând să păstrez vie atenţia asupra tratamentului care jica şi pentru a genera

presiuni în favoarea eliberării lor.1 în jenibrie 1999, Castro a găzduit Summitul Ibero-American la havana. În loc să folosească acest eveniment pentru a-i pune într-o poziţie delicată pe americani, Castro s-a pus el însuşi în această din cauza numărului mare de demnitari străini care încercau să întâlnească activişti prodemocraţie aflaţi într-o situaţie difijjă şi ca urmare a declaraţiilor care făceau apel la libertatea de xpresie politică. Mai recent, Castro a fost şi mai stânjenit de Proiectul Varela al lui Oswaldo Pavă, care a strâns mii de semnături în favoarea unui referendum naţional în problema drepturilor politice.

pernonstrând solidaritatea campionilor libertăţii, Pavă a fost nominalizat pentru Premiul Nobel pentru Pace de către Václav Havel.

ÎN TIMP CE CONTRIBUIAM la modelarea politicii faţă de Cuba, au existat suficiente persoane care făceau lobby pe lângă mine, din ambele părţi. Adeseori, această presiune era iritantă; într-un caz anume s-a dovedit fascinantă. Scriitorul laureat al Premiului Nobel Gabriel García Márquez nu era o persoană pe care mă aşteptasem s-o întâlnesc vreodată, în 1997, preşedintele mexican Ernesto Zedillo a fost gazda unui dineu de stat pentru preşedintele Clinton, şi García Márquez a participat, de asemenea. I-am spus că îi dăruisem romanul său *Dragoste în vremea holerei* lui Havel, numai pentru ca preşedintele ceh să-mi spună că o citise deja şi că îi plăcuse enorm.

Acesta e tipul de cuvinte pe placul auzului scriitorilor şi am avut o discuţie încântătoare.

Când a venit la Washington un an mai târziu, pentru un dineu ofillal în cinstea preşedintelui Columbiei, Andrés Păstrâna, García arquez m-a întrebat dacă mă puteam întâlni la prânz cu el şi cu sosa pentru o conversaţie mai îndelungată. Mă prefac a fi o persoaa toarte demnă, dar adevărul e că nu prea am ruşine, aşa că m-am

Îl că l-aş putea convinge pe faimosul scriitor să-mi dea autografe p f fo'… °râur-le <e a concentra atenţia asupra problemei drepturilor omului în Cuba au te obstrucţionate la sfârşitul lui 1999 şi în primele luni ale lui 2000 de agitaţia pe plofa Custpdiei lui Eli în Gonzáles, un băieţel salvat de Paza de Coasta din apele viei în ceea ce-i priveşte pe disidenţi, Mana Beatriz Roque şi René Gomez n° au fost eliberaţi în 2000, iar Vladimiro Roca, în 2002.

pe câteva cărţi. Am căutat acasă propriile mele exemplare din opg sale, dar nu le-am putut găsi datorită deciziei menajerei mele h aranja cărţile în funcţie de mărime, nu de subiect sau autor. Am al gât

la o librărie, apoi la o alta, apărând într-un final la masă cu o pl voluminoasă şi simţindu-mă precum o admiratoare care îşi întâlnidolul. García Márquez, un bărbat frumos, cu părul cărunt şi cu figură inteligentă, a surâs şi a semnat fiecare volum.

În timp ce mâncam, „Gabo" mi-a explicat de ce dorise să mă re vadă; motivul era Castro. García Márquez îl întâlnise pe liderul cu banez în 1975, când scria o carte despre revoluţie. Cei doi au rămas prieteni de atunci. Mi-a spus că ne înşelam complet în privinţa lui Fidel; dictatorul cubanez căuta un motiv pentru reconcilierea cu Statele Unite, dar nu o putea face cu embargoul în vigoare. Castro era un om bun, a spus, chiar un om religios, şi a rămas popular în rândurile cubanezilor, în ciuda greutăţilor economice.

Am răspuns că legea ne împiedica să ridicăm embargoul şi că Fidel Castro i-ar fi putut pune capăt aproape în orice moment în ultimele trei decenii, prin organizarea de alegeri libere, întrucât a devenit foarte repede clar că García Márquez şi cu mine nu aveam să ne schimbăm unul altuia opiniile, i-am mărturisit că aş prefera să discutăm despre scrierile lui. A replicat că oamenii credeau că inventase poveştile din cărţile sale, dar că erau toate adevărate, numai că nu erau în ordinea corectă. Memoriile sale, pe care le scria în acel moment, aveau să explice de unde provenea totul.

Am rămas în contact cu Gabo până la finalul mandatului meu, l-am sunat în timpul crizei sale de limfom şi am discutat despre teribilele probleme pe care le înfrunta Columbia sa natală. Cele mai bune momente împreună le-am petrecut la Cartagena, unde, după o scurtă cină la reşedinţa prezidenţială, am făcut turul oraşului şi fi" i-a arătat punctele de reper din *Dragostea în vremea holerei*. Mi-a da şi un sfat care mi-a rămas întipărit în minte de atunci. „Când înN v scrie memoriile, a spus, ţine minte: să nu fii furioasă".

*" *! V – \e?"

)), „jânv iv îl, f; r;

V... VI. IOT V!")... – U". J, 1-: „îi; l". – /.

„C: „îi/. r – n; >< →; *!: –.: (); >?<?;! (f.

„... –"...

Lumea în mişcare

MI SE CERE ADESEORI să descriu cum a fost viaţa mea ca Secretar de Stat. Cel mai bun răspuns într-un singur cuvânt este „mişcare". Lumea nu a încetat să se învârtească – şi nici eu. Indiferent

cât de multe aş fi făcut, erau şi mai multe de realizat. Cele mai importante cuvinte în viaţa mea au fost telefon, avion, întâlnire, memorandum. Am descoperit, spre nefericirea mea, că îmi era imposibil să menţin multe din prieteniile pe care le construisem la Washington în ultimele două decenii. Am fixat şi a trebuit să contramandez atâtea întâlniri la cină sau la un spectacol, încât, în cele din urmă, am renunţat să mai încerc. Pur şi simplu nu aveam timp Pentru viaţa personală.

«tele de;

Excepţia o reprezentau nepoţii mei, cu care petreceam absolut tot timpul liber pe care îl aveam la dispoziţie. Nu le păsa ce slujbă aveam, atâta timp cât le puteam face un sandviş cu brânză, puteam 111 sau puteam cumpăra un tren de jucărie. Considerau însă perfect «ural să-şi vadă bunica la televizor înconjurată de un grup de mă prietenoşi care o protejau. Când eram mai tânără, nu puteam de ce femeile în vârstă insistau să vorbească atât de mult spre nepoţii lor. Acum înţelegeam: era imposibil să nu o faci.

uar asemenea momente personale au fost rare. Problemele cu care

de-a face nu începeau şi nu se terminau atunci când aş fi dorit, pentru a mă putea concentra asupra uneia în timp ce restul stăteau nemişcate, în toiul unor întâlniri tensionate şi cu mize importante adeseori mi se dădeau bileţele despre apeluri telefonice pe care trebuia să le dau urgent ca răspuns la evenimente ce abia se întâmpla seră în cealaltă parte a lumii. Puţine lucruri erau certe, cu excepţia incertitudinii legate de ceea ce ar putea aduce ziua de mâine, fie că era vorba de evoluţii în relaţiile internaţionale, fie de evenimente domestice, care puteau afecta modul în care gestionam politica externă. Indiferent de situaţie, m-am concentrat pentru a da tot ce aveam mai bun, într-un mod ce reflecta propriul meu stil şi personalitatea mea. Primul an, în special, a fost o perioadă de învăţare a unui nou rol şi am fost încântată de cât de bine au decurs lucrurile.

Al doilea an a fost cu totul diferit – un an al testelor dure, al eşecurilor, al controverselor politice şi al momentelor în care m-am îndoit de mine însămi.

FOARTE CURÂND după ce am depus jurământul ca Secretar de Stat, Henry Kissinger m-a prezentat unor persoane ca un membru nou în „fraternitatea" celor care ocupaseră această poziţie. Am răspuns:

„Henry, nu îmi place să ţi-o spun, dar nu mai e o fraternitate”.

Preşedintele Clinton a spart plafonul de sticlă aflat în calea ascensiunii femeilor în politica externă, în cei opt ani ai preşedinţiei sale, şapte dintre cele zece poziţii de vârf din Departamentul de Stat au fost ocupate, într-un moment sau în altul, de câte o femeie. Nicio arie de responsabilitate nu mai era inaccesibilă. Femeile pătrunseseră în politica economică şi în controlul armamentelor, în administraţie, diplomaţie publică şi relaţii cu Congresul, în acelaşi timp, mă uitam de multe ori în jurul meu la întâlnirile echipei prezidenţiale de politică externă, care includea reprezentanţi ai CSN şi ai altor agenţii şi departamente importante, şi descopeream că eram singura femeie din încăpere.

În calitate de Secretar de Stat eram hotărâtă să fac din eforturi e menite a ameliora viaţa femeilor şi a fetelor un obiectiv de bază a politicii externe americane – un pas ce ar fi trebuit făcut cu mu timp în urmă. Unul dintre ţelurile fundamentale ale Americii e promovarea democraţiei, dar democraţia nu era posibila da cejiieile erau tratate ca nişte cetăţeni de clasa a doua sau erau vic, me ale abuzului şi ale discriminării.

La Conferinţa Femeilor de la Beijing, din 1995, Statele Unite făcuseră o serie de promisiuni menite să promoveze statutul femeii în propria noastră ţară şi să sprijine eforturile similare în exterior, pentru a pune în aplicare aceste promisiuni, preşedintele a înfiinţat Consiliul Inter-Agenţii al Casei Albe pentru Femei, prezidat de ponna Shalala, dinamicul Secretar pentru Sănătate şi Servicii Umane.

Când am devenit Secretar de Stat, preşedintele mi-a cerut să intru şi eu în Consiliu.

Am sărbătorit tranziţia de Ziua Internaţională a Femeii, în martie 1997. Primă Doamnă şi cu mine am vorbit amândouă în faţa unei adunări la Departamentul de Stat şi, în lunile următoare, am dezvoltat fundaţiile prieteniei anterioare, pentru a crea un parteneriat fără precedent. Pe parcursul mandatului meu, Prima Doamnă a reprezentat o valoare pentru politica noastră externă. Autodidactă într-ale diplomaţiei, a fost o ambasadoare neoficială a Statelor Unite, extrem de populară. Am fost odată întrebată dacă se cuvenea ca noi două că conlucrăm atât de strâns. Am fost de acord că era o distanţare de tradiţie, dar am arătat că timpurile se schimbaseră.

„Eu nu sunt Thomas Jefferson”, am spus, „iar Hillary cu

siguranţă nu e Martha Washington”.

Obiectivul nostru comun era să trecem dincolo de vorbe goale şi regrete pentru a transmite fiecărui birou al Departamentului de Stat şi fiecărei ambasade că îmi păsa dacă femeile erau incluse în proiectele de construcţie democratică, dacă erau în vigoare programe menite să combată violenţa împotriva femeilor, dacă micile întreprinderi erau încurajate pentru a le da acces femeilor la credite, nevoile speciale ale refugiatelor erau satisfăcute, dacă prograde planificare familială li se dădea prioritatea pe care o me. Pentru a oferi şi mai multă substanţă acestor promisiuni, am insistat să mă întâlnesc cu grupuri de activiste în fiecare dintre călăloriile mele peste hotare.

Lucrând la ONU, reunisem un grup al reprezentantelor permaente. Acum, convocam toţi miniştrii de Externe femei din lume în timpul sesiunilor Adunării Generale a ONU, la New York.

Întotdeauna începeam cu o discuţie serioasă despre cum să atenţia lumii asupra unor probleme precum creşterea şocantă a ficului cu femei şi tinere. Eram, încă, un grup mic – numărul a crescut de la câteva membre la mai mult de zece –, dar am descoperit rapid că proiectele noastre comune aveau un impact mai puternic decât iniţiativele pe care le lansam separat. Schimbam şi poveşti despre viaţa personală şi despre cum e să lucrezi într-un mediu încă dominat de bărbaţi. Indiferent dacă proveneam din Africa, Europa, America Latină sau din alte zone, experienţele noastre erau similare din multe puncte de vedere. Trebuia, se părea, să muncim de două ori mai mult pentru a fi luate în serios şi de trei ori pentru a ne impune opiniile.

DUPĂ DEAN ACHESON, „prima condiţie pentru a fi om de stat este aceea de a fi plictisitor”. Oricum, Acheson nu a spus nimic despre femeile de stat, aşa că nu mă simţeam legată de prescripţiile lui.

În ochii mei, a fi Secretar de Stat însemna să-mi reprezint ţara, să ajut la formularea politicii sale şi să conduc Departamentul de Stat. Am încercat să nu fac nimic incompatibil cu demnitatea funcţiei, dar eram în egală măsură hotărâtă să fiu eu însămi, iar imaginea convenţională a Secretarului de Stat nu mi se potrivea. Aş fi putut alege să maschez diferenţele cât mai mult posibil şi să-i imit pe cei care m-au precedat. Aş fi putut evita întâlnirile neoficiale, m-aş fi putut îmbrăca mai conservator şi mi-aş fi putut stăpâni tendinţa de a vorbi fără menajamente. Dar slujba nu ar mai fi fost la fel de plăcută şi eu nu aş

mai fi fost capabilă să realizez ceea ce astfel am reuşit.

Noutatea desemnării mele a stârnit un interes considerabil. Am decis să profit de această atenţie, sperând că oamenii ar putea fi mai interesaţi de afacerile internaţionale dacă mă vedeau savurând provocările acestei slujbe, începând cu cei tineri, am vizitat frecvent şcoli publice pentru a le citi copiilor mici şi pentru a le răspunde întrebărilor fraţilor şi surorilor lor mai mari. De multe ori, foloseam un glob pământesc pentru a arăta unde călătoream şi pentru a eX plică de ce americanilor ar trebui să le pese de evenimentele de antipozi. Bineînţeles, cei mai tineri dintre ascultători erau cei ca întotdeauna puneau întrebările cele mai dificile; unii doreau,!

I

DOAMNA SECRETAR DE STAT 453

pildă, să afle dacă oamenii din Australia trebuie să meargă cu capul ÎO jos – s* dacă nu' de ce Eforturile mele educaţionale au primit un jjipuls puternic atunci când am apărut în *Mini-Page*, un supliment se duminică distribuit împreună cu sute de ziare. Titlul era: „Prima femeie Secretar de Stat le vorbeşte copiilor", în interior era un mesaj din Partea mea, o harababură care cuprindea termeni precum tratate", „vize", „cabinet", şi un joc de-a uneşte-punctele care îi provoca pe copii să-mi deseneze părul.

În aprilie 1997, echipa Orioles din Baltimore m-a întrebat dacă ţi puteam ţine locul preşedintelui – care se lovise la genunchi – pentru a arunca prima minge a sezonului de base-ball în faţa unei mulţimi imense în ziua de deschidere. Mi-am sunat fiica, pe Anne, specialista familiei în domeniu. Mi-a spus direct: „Mami, arunci ca o fată". Aşa că am fost de acord să arunc numai după ce Anne şi membrii echipei mele de la Securitatea Diplomatică au acceptat să mă antreneze. Am împrumutat o veche mănuşă de base-ball şi am exersat cu agenţii în subsolul Departamentului de Stat, într-un parc din apropiere şi chiar pe pista de la Baza Andrews a Forţelor Aeriene în timp ce purtam tocuri înalte, înainte de zboruri.

În ziua jocului, am ajuns devreme la stadionul Camden Yards şi am exersat sub tribune înainte de a mă aventura pe teren pentru ceremonia de deschidere. Purtând pantaloni negri şi o jachetă de la Orioles, am stat lângă Iron Mân Cal Ripken Jr. şi m-am minunat cât de verde era iarba tăiată scurt, cât de mic era diamantul, cât de mare era stadionul şi cât zgomot făceau cei 48.000 de suporteri. M-am şi

îngrijorat, pentru că au trecut multe minute până ce mi-au dat mingea şi m-am îndreptat spre punctul aruncătorului, începuse braţul meu reglat cu atâta fineţe să se răcească?

Am stat acolo, uitându-mă atentă la trofeu, în timp ce prinzâto-l de la Orioles, Chris Hoiles, mă tot măsura din priviri, a început Sa păşească spre mine de la douăzeci de metri la cincisprezece, aPoi la doisprezece metri, oprindu-se, în cele din urmă, la vreo ece metri. Şi-a poziţionat uriaşa mănuşă pentru a-mi oferi o ţintă Utl & şi a ridicat două degete care însemnau aruncare cu efect.

dat din cap. A ridicat un deget, adică minge rapidă. Am aproat şi am luat poziţia, am ridicat piciorul, am pivotat cu abilitate.

454 MADELEINE ALBRIGHT

mi-am adus braţul de aruncare înainte, aruncând mingea cu un ic net de tip Monica Seles şi cu o trosnitură sonoră a încheieturi} Mingea ar fi lovit cu putere mănuşa lui Hoiles, dacă planeta noastră nu ar fi avut gravitaţie. Ar fi putut merge mai departe dacă n-aş fi uitat să-mi scot brăţările de aur. Aşa cum au stat Iu…

crurile, a parcurs distanţa după ce a lovit o dată pământul. Trot g alergat şi mi-a dat mingea, o strângere de mână şi un zâmbet. Am.

părăsit terenul rugându-mă în tăcere pentru sănătatea preşedintelui în primăverile următoare.1

WARREN CHRISTOPHER AVEA cravatele sale elegante; eu aveam insignele şi broşele. Odată, pe când lucram la Naţiunile Unite, presa irakiană controlată de guvern – înfuriată de criticile mele la adresa lui Saddam – a publicat o poezie care îmi atribuia o serie de epitete pitoreşti, inclusiv pe cel de „şarpe". Cam în aceeaşi perioadă a trebuit să mă întâlnesc cu un oficial irakian. S-a întâmplat să am o insignă cu un şarpe încolăcit, aşa că am purtat-o la întrevedere. Când m-am întâlnit cu presa, camerele de televiziune s-au concentrat asupra insignei, la fel ca întrebările jurnaliştilor.

După aceea, m-am distrat alegând insignele potrivite pentru mesajul zilei. Spre exemplu, Mary Jo Myers, soţia viitorului Şef al Statului Major Reunit, Richard Myers, mi-a oferit o insignă cu cele cinci servicii ale armatei americane, pe care o purtam când discutam cu militarii. Foloseam un păianjen în acele ocazii (rare) când mă simţeam nesinceră, un balon când aveam o stare de spirit bună, Capitoliul pentru a sublinia caracterul bipartizan şi o albină când căutam să înţep pe cineva. Când am avut o întâlnire cu ministrul de Externe rus pe

marginea Tratatului Anti-Rachete, insigna pe care o purtam avea forma unei rachete.2 Rusul m-a întrebat:

„E una dintre rachetele voastre de interceptare?" Am spus: „Da, şi

1 Un editorial din ediţia de a doua zi a *Wall Street Journal* era intitulat „Madeleine KClemens". Personal, am găsit comentariile editorialistului neobişnuit de pătrunză" toare: „Extrem de important, capul ei pare să fi rămas nemişcat, cu ochii concentrat asupra ţintei, spre deosebire de aruncătorul prezidenţial obişnuit, al cărui cap de oW cei trece din extrema dreaptă în cea stângă în intervalul foarte scurt al unei aruncân

2 Insigna în formă de rachetă fusese confecţionată de Lisa Vershbow, un desigf6 de bijuterii, soţia ambasadorului nostru la NATO.

r

Ifjupa cum vedeţi, ştim să le facem foarte mici. Aşa că mai bine aţi fi gata să negociaţi".1: (:

} js! CIUDA MOMENTELOR inevitabile de iritare, primul meu an ca gecretar de Stat a fost ca o lună de miere prelungită. Problemele îmi păreau noi şi provocările surmontabile. Presa era prietenoasă şi Aţinea nemaipomenit de interesantă. Simţind că aveam cea mai bună slujbă imaginabilă, eram hotărâtă să mă bucur de fiecare minut. Veneam la birou devreme şi stăteam până târziu – un program mai uşor pentru mine decât pentru alţii, fiindcă eu aveam relativ puţine responsabilităţi în familie. Am încercat să creez un puternic spirit de echipă în departament şi în întreaga administraţie. M-am preocupat foarte atent de importantele relaţii pe care le construiam cu alţi miniştri de Externe şi pe Capitol Hill.

Într-o duminică din 1997, în timpul primei mele sesiuni a Adunării Generale a ONU ca Secretar de Stat, având câteva ore la dispoziţie, am decis să fac o lungă plimbare pe Madison Avenue împreună cu sora mea. Era o dimineaţă minunată de toamnă şi inima îmi creştea văzând cu ochii, în vreme ce oamenii îmi zâmbeau şi îmi făceau cu mâna. O femeie care pretindea că e israeliancă mi-a cerut să fac ceva în legătură cu prim-ministrul ei. Un bărbat a strigat: „Hei, dragă, trebuie să le ţineţi piept sârbilor". Am găsit un loc unde să luăm prânzul şi totul a fost calm până când un picolo grec ne-a descoperit şi a început o discuţie despre Cipru. Mai târziu, ne-am oprit pentru cină

la un local pe care îl credeam italian, dar care s-a dovedit a fi albanez; patronul a venit la noi şi am început să vorbim despre Balcani.

Nu a trecut mult timp şi am început să le spun reporterilor care doreau noutăţi să «citească insignele". Am fost surprinsa şi flatată când Helen Drutt English, o autoritate în giuvaiergeria contemporană şi proprietara unei galerii de artă în Philadelphia, a invitat bijutieri din toată lumea pentru a crea insigne. Mai mult de şaizeci de artişti răspuns cu o colecţie eclectică de piese care au fost expuse atât în ţară, cât şi în străinătate. Gijs Bakker din Olanda a creat una pe care a suprapus-o peste o fotografie a mea de pe coperta catalogului, înfăţişa capul Statuii Libertăţii, cu două ceasuri adevărate în loc de ochi. Bakker a montat unul din ceasuri invers, ca să ştiu cât de t'ult dura o întâlnire, şi pe celălalt în poziţie normală, pentru ca vizitatorul să ştie când era timpul să plece. Sunt adeseori întrebată pe care dintre aceste insigne o port °e mai mult, dar broşele aparţin artiştilor, nu mie, cu excepţia uneia create de Helen hirk din Buffalo, New York, pe care am primit-o cadou după ce am părăsit funcţia.

456 MADELEINE ALBRIGHT

Dimineaţa următoare încă zâmbeam după toată aprecierea

pg care o primisem. Mă simţeam ca o vedetă la modă. Apoi m-am du la coafor. Din cauza călătoriilor dese, părul devenise o problertjextrem de importantă. Mergeam mereu la coafori diferiţi care voiau să-mi schimbe complet tunsoarea sau erau prea înfricoşaţi pentru a se atinge de ea. Când mă uitam în oglindă, nu ştiam niciodată ce aveam să văd. Din cauza asta am purtat atâtea pălării.

De data aceasta încercam un salon nou pentru mine, dar cu recomandări foarte bune. M-am dus înarmată cu o fotografie, pe care i-am dat-o frizerului şi i-am spus: „Iată cum vreau să arăt. Acum tratează-mă, te rog, ca pe o persoană normală, trage, piaptănă, fă ceea ce trebuie să faci". După ce a terminat i-am mulţumit, i-am spus că făcuse o treabă minunată şi i-am promis să revin de câte ori mă aflam la New York. Apoi l-am întrebat cum îl cheamă. „Anthony, a răspuns înainte de a mă întreba: Şi dumneavoastră sunteţi…?"

ÎN MOD PREVIZIBIL, am descoperit în acel prim an că îmi plăcea să am propriul avion. Le rămân recunoscătoare bărbaţilor şi femeilor din Forţele Aeriene ale Statelor Unite, care m-au ţinut în aer pentru mai mult de un milion şi jumătate de kilometri pe parcursul întregului mandat şi care m-au adus la sol în siguranţă de fiecare dată. îi sunt

recunoscătoare şi lui Dick Shinnick, şeful echipei mele administrative, care s-a asigurat că miile de amănunte presupuse de fiecare călătorie erau tratate în ordinea potrivită la momentul potrivit.

Unul dintre aceste amănunte era reprezentat de bagajul meu, plasat întotdeauna în cabină din raţiuni de securitate şi pentru modificările rapide de care aş fi putut avea nevoie, în funcţie de temperatura înregistrată la destinaţie. Se părea că, invariabil, călătoream înainte şi înapoi între cele mai fierbinţi şi cele mai reci climate. Majoritatea predecesorilor mei aveau soţii şi ele fă" ce-au bagajele. Eu nu, aşa că mi-am creat propria rutină smintită:

soseam târziu acasă cu un program al evenimentelor, stăteam în faţa televizorului şi scriam pe o listă cu ce aveam să mă îmbrac, gândindu-mă până şi la ce insignă aveam să port. Apoi începea distracţia, în timp ce încercam să găsesc unde erau hainele pe care le alesesem şi să văd dacă mai mă încăpeau de la ultima călătorie.

r>ică cineva ar fi intrat în casa mea într-unul dintre aceste mo, ar fi descoperit o persoană care nu prea arăta a Secretar de alergând prin casă şi vorbind de una singură. La început, ţigani cont de ce purtasem în fiecare ţară pentru a nu mă îmbrăca tot la fel, dar după un timp am renunţat.

Asemenea multor americani, am încercat o mulţime de exerciţii şi de regimuri de slăbit. Când eram în avion, echipajul îşi dădea silinţa să se adapteze oricărei diete pe care o urmam. Au găsit loc pentru un aparat de gimnastică portabil şi întotdeauna aveau ton şi tipul potrivit de biscuiţi, îmi încălzeau supa de varză făcută acasă, când ţineam un regim care includea această delicatesă. Şi se supuneau ordinelor mele de a interzice la mine în cabină ciocolatele KitKat. Însă, indiferent de situaţie, în fiecărei călătorie exista un moment special când oboseala învingea disciplina şi salata mea favorită cu tortilla, alături de ciocolatele strecurate pe ascuns, făceau suportabile orice ştiri.

La jumătatea drumului în primul meu turneu mondial, m-am gândit că aveam să călătoresc atât de mult, încât îmi trebuia un hobby cu care să-mi umplu timpul, în consecinţă, atunci când ne-am oprit pentru realimentare la o bază aeriană în Japonia, Elaine Shocas şi cu mine am mers la PX şi ne-am cumpărat fiecare câte o maşină de cusut Singer Tiny Tailor1. Planul nostru era să coasem mici steaguri ale fiecărei ţări pe care urma să o vizităm şi, în final, să facem o cuvertură cu steagul american în mijloc. Cu prima ocazie am cumpărat material

pentru steagurile noastre şi am luat totul cu noi în călătoria următoare. Inutil să mai spun, în patru ani niciun Mic Croitor n-a leşit vreodată din cutie. Când nu lucram, eram prea obosită să mai fac altceva decât să mă uit la filme. Aveam o politică de a nu mă uita a filmele de suspans internaţionale, pentru că îmi reaminteau prea de slujba mea.2

Singer Micul Croitor (n.tr.).

Oricum, nu am putut să nu mă uit la Harrison Ford în *Air Force One* în timp ce călătoream cu preşedintele *la bordul* avionului Air Force One. De asemenea, dortr>cam când puteam şi am început să iau somnifere pentru a adormi la comandă şi pentru a fi gata la următoarea oprire.

458 MADELEINE ALBRIGHT

ÎN MULTE ŢĂRI STRĂINE există un ministru al Culturii. Amerila nu are o asemenea funcţie, dar sensibilitatea faţă de problemele culturale reprezintă o parte importantă a diplomaţiei noastre. Anv basadorii şi ofiţerii din Serviciul Diplomatic sunt şcoliţi în istoria tradiţiile şi obiceiurile ţărilor în care sunt acreditaţi. Datorită influ.

enţei globale a Americii, riscăm să fim acuzaţi de lipsă de respect faţă de sensibilităţile altora, în timpul mandatului meu, am încercat să rezolv această problemă contribuind la organizarea primei Conferinţe despre Cultură şi Diplomaţie la Casa Albă, găzduind o recepţie anuală în onoarea competiţiei Thelonius Monk Jazz, mărind finanţarea pentru programele de schimburi internaţionale de studenţi şi sprijinind eforturile de a familiariza lumea cu diversitatea culturală a Americii.

La un nivel ceva mai personal, a trebuit să fac faţă unei provocări cu care niciunul dintre predecesorii mei nu s-a confruntat.

A trebuit să stăpânesc arta sărutului diplomatic. Asta a fost mult mai complicat decât pare, pentru că oamenii din diverse regiuni au stiluri diferite, în general, când eram întâmpinată de un ministru de Externe, primeam o singură pupătură pe un obraz, în America Latină însă manevra era complicată de faptul că în unele ţări te sărută pe obrazul drept, în altele pe cel stâng. Nu mi-am putut niciodată aminti care, cum şi unde era, aşa că au existat multe nasuri lovite.

Francezii, bineînţeles, sărută pe ambii obraji. Belgienii şi olandezii sărută de trei ori. În Botswana, de patru ori.

În ceea ce-l priveşte pe Yasser Arafat, putea fi descris doar ca perseverent şi imprevizibil. Câteodată pupa un singur obraz, câteodată

doi, altă dată amândoi obrajii, fruntea şi mâna. A încercat să-l sărute şi pe preşedintele Clinton, care era mult mai înalt decât el, aşa că Arafat a sfârşit prin a-şi aşeza capul sub bărbia preşedinteluiuna dintre cele mai neobişnuite manifestări ale diplomaţie culturale avea loc la întâlnirea anuală a Asociaţiei Naţiunilor din Sud-Estul Asiei (ANSEA). Poate pentru acelaşi motiv pentru care karaoke a pornit din Japonia, asiaticilor le plăcea să se dea în spectacol. De fapt, se aşteptau ca fiecare delegaţie să interpretez o melodie sau o scenetă ori să prezinte un număr de dans – *l* frunte cu ministrul de Externe – ca amuzament pentru dineul fin3

ţări luau evenimentul cu adevărat în serios şi exersau timp luni întregi. Alţii recrutau profesionişti. Tradiţional, Secretarii Stat americani fuseseră participanţi foarte rezervaţi. Reacţia iniţială la aflarea tradiţiei asiatice a fost: „Trebuie să-şi fi ieşit din minţi". Oricum, am descoperit curând că, în adâncul meu, eram o actriţă.

Pentru reuniunea ANS EA din 1997 din Malaezia, ambasada noastră schimbase versurile cântecelului *Mary Had a Little Lamb1*.

Cuvintele erau inteligente, dar cântecul nu era pur şi simplu pentru mine. Aşa că, în timpul călătoriei cu avionul către Kuala Lumpur, am renunţat la rolul de tânără pentru unul ceva mai în vârstă: Evita i-a luat locul lui Mary. Mi-am făcut apariţia pe scenă într-o rochie lungă neagră, cu ruj stacojiu, eşarfă şi cu o floare imensă în păr. Cu echipa mea diplomatică acompaniindu-mă, am cântat Z3 o// f *Cryfor Me*, *ANSEA*. Interpretarea a fost primită cu strigăte şi urale. Aş fi devenit nesuferită dacă unul dintre delegaţi nu ar fi spus presei:

„Madeleine a fost foarte cochetă, o nouă Madonna, deşi dacă ar fi pusă să cânte pentru viaţa ei, nu ar supravieţui prea mult".

Pentru anul următor eram hotărâtă să mă întrec pe mine însămi, ceea ce însenina că aveam nevoie de ajutor. În Malaezia, Evgheni Primakov nu cântase, ci utilizase un fluier pentru a-şi dirija delegaţia care a cântat îmbrăcată în costume de marinari ai flotei Mării Negre.

I-am lăudat performanţa fără niciun pic de ruşine şi i-am sugerat să ne unim forţele pentru întâlnirea ANSEA de la Manila, din 1998.

Între discuţiile despre Irak sau Balcani, am inventat o poveste despre doi îndrăgostiţi nefericiţi, pe care am intitulat-o *East-West Story*.

În noaptea premergătoare reprezentaţiei, am organizat o repetiţie în camera mea – apartamentul Douglas MacArthur – de la Hotelul Manila. Primakov era personajul Tony, acompaniat de banda sa, „the Russkies", în timp ce eu jucam rolul lui Natalie Wood, acompaniată de propria mea ceată, „the Yankees". A doua zi, echipele noastre au ansat zvonul că în acea seară va fi „scandal", dar foarte puţini au înţeles despre ce era vorba până când rusnacii şi yankeii nu s-au urcat Pe scena pocnind din degete şi privindu-se ameninţător. Am intrat

„Mary avea un mieluşel" (n.tr.).

dinspre stânga cu o bluză *barong* brodată, cântând: „Cel mai frurrto sunet pe care l-am auzit vreodată – Evgheni, Evgheni, Evgheni" i care Primakov a răspuns cu accentul său rusesc foarte pronunţat.

„Madeleine Albright – tocmai am întâlnit o fată pe nume Madeleir, e Albright". Şi această parodie a fost un hit şi, mai important, a ajutat la detensionarea relaţiilor cu ruşii într-un moment dificil.

Cultura a fost, de asemenea, unul dintre beneficiile dobândite ca Secretar de Stat pe care le-am iubit cel mai mult. În fiecare an cinci artişti erau selectaţi pentru râvnitele Premii de Onoare ale Centrului Kennedy. Premiile erau oferite în cadrul unui dineu luxos, organizat în Sala Recepţiilor Diplomatice de la Departamentul de Stat.

Invitaţiile la eveniment erau printre cele mai căutate în Washington; încetasem de mult să mai încerc obţinerea uneia. Oricum, ca Secretar de Stat nu eram doar invitată, ci trebuia să fiu gazda dineului.

Niciodată nu mi s-a părut o responsabilitate mai bine venită.

Între 1997 şi 2000, printre cei premiaţi s-au numărat Bill Cosby, Willie Nelson, Clint Eastwood, Stevie Wonder, Lauren Bacall, Bob Dylan, Jessye Norman, Placido Domingo, Chuck Berry, Judith Jamieson, Angela Lansbury, Mihail Barâşnikov şi alţii. Oricum, pentru motive care jur că erau artistice, favoritul meu a fost Sean Connery. Avea un impact puternic asupra tuturor. După cum spunea un reporter, toţi bărbaţii din încăpere doreau să fie James Bond şi toate femeile doreau să fie cu Sean Connery.

În timpul sesiunii foto, Connery şi-a pus mâinile pe umerii mei, în timp ce eu priveam în sus la el. Fotografia a făcut înconjurul lumii. Când am vizitat Arabia Saudită, câteva zile mai târziu, am fost întâmpinată de prinţul Bandar, ambasadorul saudit în Statele Unite.

Bandar a sosit fluturând un ziar ce avea pe prima pagină fotografia cu mine şi Connery. În timp ce mergeam prin aeroport, continua să strige: „Faceţi loc pentru Madeleine Albright, noua fată Bond; vă rog, faceţi loc pentru noua fată Bond".

PRIN RANG, dar şi prin forţa personalităţii şi a intelectului, preşedintele Clinton era liderul necontestat al propriei echipe de politică externă. Ştia foarte bine să-şi aleagă oamenii, un cititor vorace, un ascultător excelent, un om care învăţa constant şi u r perb cunoscător de istorie. Energia sa era uimitoare, în timpul 6) or două mandate, s-a impus constant pe scena mondială şi a deenit, pe măsură ce alţi lideri se retrăgeau, unul dintre cei mai experimentaţi oameni de stat ai globului.

Preşedintele nu programa întâlniri regulate cu niciunul dintre membrii Cabinetului. Cu toate acestea, nu puteam să mă plâng, pentru că îl vedeam pe şeful executivului frecvent, împreună cu alţii sau singură. Adeseori rămâneam în urmă în Biroul Oval, pentru că preşedintele îmi trimisese un bilet sau îmi făcuse semn cu ochiul.

Avea şi predilecţia descurajantă de a da telefoane noaptea, uneori destul de târziu. Eram bucuroasă să le primesc, dar mă întrebam uneori câtă coerenţă aveam după ce mă trezea din somn.

Nimic nu este mai important pentru o politică externă eficientă decât un preşedinte puternic şi implicat, dar ajută şi faptul că Secretarul de Stat şi consilierul pe probleme de securitate naţională funcţionează ca o adevărată echipă, în mod tradiţional, relaţia dintre ei a fost tensionată. Relaţia mea cu Sandy Berger şi cu adjunctul său, James Steinberg, 1 era departe de a fi lipsită de probleme, dar comparativ cu alte cupluri CSN-Departamentul de Stat care ne-au precedat, am lucrat bine împreună.

Preşedintele mi-l lăudase de multe ori pe Sandy, spunând că avea „o minte strălucită" şi „contribuise la coerenţa politicii" în timpul primului său mandat. Eram în totalitate de acord şi mi s-a părut că Berger este un om corect, dar în timpul celor patru ani ai mei, am fost câteodată iritată de tentativele CSN de a centraliza controlul. La început, m-am acuzat pe mine însămi, pentru că tendinţa mea este să cooperez. Apoi am dat vina pe preponderenţa masculină din sistem. Adevărul este că problemele au apărut atunci când Sandy şi cu mine am încercat să ocupăm unul spaţiul celuilalt, şi funcţia CSN ar fi trebuit să fie coordonarea acţiunilor şi poliţiilor departamentale, proximitatea

faţă de preşedinte îi tenta pe °erger şi pe echipa lui să-şi asume un rol ceva mai operaţional.

Cooperasem pentru prima dată îndeaproape cu Jim Steinberg în timpul campaniei ukakis. La CSN nimeni nu lucra mai mult, nu se implica mai puternic şi nu depua „n-ai multe eforturi pentru a preveni conflictele inter-agenţii. Berger şi Steinberg °r «iau o echipa solidă.

Obiecţiile mele erau subminate de asocierea din trecut cu Brzezinski care făcuse exact acelaşi lucru, în timpul perioadei Carter, CSN-m lui Zbig înnebunise Departamentul de Stat. Aşa că atunci când m-am plâns, Sandy – care lucrase la Departamentul de Stat în acei ani – a răspuns că făcea doar ceea ce făcuse şi Brzezinski.

Lăsând deoparte supărările ocazionale, Sandy şi cu mine ştiam că, orice s-ar fi întâmplat, aveam să înotăm sau să ne ducem la fund împreună. Niciunul dintre noi nu putea să apară ca erou dacă politica noastră externă şchiopăta. Amândoi simţeam obligaţia să minimalizăm disputele personale şi să cooperăm. Pentru a facilita acest lucru, utilizam frecvent o legătură telefonică directă între biroul lui Sandy şi al meu care, în unele zile, putea fi folosită de zece ori sau chiar mai des. În fiecare luni în care ne aflam în oraş, luam prânzul împreună cu Secretarul Apărării Bill Cohen, în biroul lui Sandy.

Poreclite „prânzurile ABC" (A de la Albright, B de la Berger, C de la Cohen), întâlnirile erau utile pentru coordonarea politicilor, pentru depăşirea blocajelor şi pentru destinderea atmosferei.1

Îl întâlnisem pentru prima dată pe Bill Cohen cu două decenii în urmă, când lucram pentru senatorul Muskie, iar el era reprezentant al statului Mâine. Mai târziu, când monitorizam Congresul pentru CSN, îl criticasem într-un raport scris trimis lui Brzezinski, din cauza opoziţiei sale faţă de Tratatul pentru Controlul Armamentelor SALT II.

Am fost stânjenită, după ce am devenit Secretar de Stat, să aflu că documentul de mult uitat avea să apară în *Washington Post.2* Imediat am ieşit şi am cumpărat nişte cărţi despre iertare, pe care i le-am dăruit lui Cohen. „Pentru ce sunt astea?" m-a întrebat mirat. Am răspuns: „Poate că nu înţelegi acum, dar în curând vei înţelege". Nu ştiu dacă a fost meritul cărţilor, dar când articolul a apărut, m-a iertat.

1 Ne reuneam şi joia dimineaţa la micul dejun, împreună cu un grup mai mare car îl includea pe directorul CIA George Tenet, pe principalul consilier al vicepr şedinţelul, Leon Fuerth, pe generalul Henry „Hugh" Shelton, Şeful Statului Major Reunit, pe Bill Richardson

şi mai târziu pe Richard Holbrooke, ambasadorul nos la Naţiunile Unite.

2 Fragmentul din memorandumul meu a apărut în seria de articole „In the Loop *Washington Post*, serie ce şi-a câştigat un loc binemeritat în ziar, chiar de când a fost sată, în 1993, de Al Kamen, unul dintre cei mai inteligenţi şi mai îndrăzneţi jurnalis

— Ieşi nu am fost întotdeauna de aceeaşi părere cu Secretarul Apărării, elişeam de obicei să depăşim dificultăţile cauzate de viziunile dife te ale departamentelor noastre, întotdeauna l-am considerat pe Bill nest în abordarea sa şi hotărât în implementarea politicilor, o dată ce acestea erau decise. Este, de asemenea, un om interesant, un intelectual, poet, romancier cu o aparenţă băieţească ce va persista, probabil, toată viaţa sa.

Unul dintre motivele pentru care echipa noastră de politică externă a funcţionat bine a fost acela că, în ciuda micilor probleme, în realitate ne plăceam reciproc şi ne petreceam timpul împreună, într-o duminică seară, la Camp David, în ianuarie 1998, m-am uitat la filmul *Good Will Hunting* împreună cu familia Clinton şi cu mulţi dintre colegii mei. Robin Williams, Matt Damon şi restul protagoniştilor erau şi ei acolo. Filmul se termină cu plecarea personajului lui Damon spre California, în căutarea iubitei. Asta l-a făcut pe preşedinte să spună că la un moment dat abandonase o slujbă în campania McGovern pentru a se întâlni cu Hillary. După cină am mers la bowling, joc pe care nu-l mai practicasem din liceu. Cu preşedintele pe post de instructor personal, mi-am reamintit cum să lansez bila fără să mă rănesc şi să alarmez Serviciul Secret. Cei care au urmărit seria de fotografii au putut vedea că eram perfect sincronizaţi.

ÎN 1998 ŞI DUPĂ, povestea Monicăi Lewinsky a dominat ştirile. Acest lucru nu ne-a împiedicat să ne îndeplinim atribuţiile, dar tumultul a fost imposibil de stopat. De obicei, înainte ca preşedintele să susţină o conferinţă de presă cu un lider străin, echipa de politică externă îl ajuta să se pregătească. Acum trebuia să părăsim sala mai devreme, Pentru ca preşedintele să treacă în revistă şi subiectele legate de acea „investigaţie, despre care era sigur că avea să fie întrebat.

Cu tot ceea ce se întâmpla în lume, echipa noastră de politică externă s-a întrunit constant în săptămânile ce au urmat izbucnirii scanaalului Nu discutam prea mult despre ceea ce aflam din ziare, însă

Ki discutat despre faptul că eram cu toţii urmăriţi şi că trebuia sănţinem un curs moderat. Deşi nu era nevoie să o facă, m-am ucurat când Sandy a spus de la bun început că nu trebuia să luăm în °nsideraţie ceea ce se întâmpla cu ancheta, pentru că noi deliberam asupra problemelor politice. Aveam o singură prioritate, şi aceea era de a servi interesele Statelor Unite. Pe măsură ce săptămânile s-au scurs şi au apărut alte informaţii, era clar că atmosfera de la Casa Albă devenise extraordinar de tensionată. Prima Doamnă a venit pentru un prânz la Departamentul de Stat la jumătatea lui februarie şi, când am întrebat-o cum se simţea, s-a strâmbat doar. În martie, am fost din nou invitată la Camp David, cred că la cererea lui Hillary Au mai fost şi alte invitaţii de a vedea filme la Casa Albă. Erau momente atât de dificile pentru familia Clinton, încât poate le-ar fi fOst mai uşor să aibă alţi oameni în preajmă. Rezultatul a fost un fel de bonomie forţată, cu zâmbete crispate şi vorbe puţine.

Colegii mei din lumea întreagă nu puteau înţelege de ce i-ar păsa cuiva de ceea ce a făcut sau nu preşedintele. Ca lider, popularitatea sa era enorma; a fost ovaţionat cu entuziasm, în picioare, aşa cum rar se întâmplă la Adunarea Generală a Naţiunilor Unite, în toiul controversei. Ştiam însă că în Statele Unite chestiunea va avea consecinţe politice, îmi doream încă să cred că întreaga afacere fusese pusă la punct pentru a-l distruge pe preşedinte şi că acest lucru avea să devină evident odată cu ieşirea la iveală a întregului adevăr.

Nu a ajutat nici faptul că, dacă 1997 a fost anul în care totul a părut să meargă bine în politica externă, în 1998 – cel puţin pentru un timp – totul a părut să meargă prost, în primele luni ale acelui an, procesul de pace din Orientul Mijlociu s-a blocat, am avut numeroase ciocniri cu Saddam Hussein şi violenţele au izbucnit în provincia iugoslavă Kosovo. Apoi, în mai, guvernul indian a desfăşurat un test nuclear subteran, primul după 1974. Deşi am muncit din greu pentru a-i convinge pe pakistanezi să nu urmeze exemplu' Indiei, două săptămâni mai târziu au răspuns cu aceeaşi monedă. În ultimii cincizeci de ani, India şi Pakistanul purtaseră trei războaie şi avuseseră numeroase ciocniri de mică amploare, făcând tot timpul schimb de replici ostile. Acum, ambele state aveau arme nucleare şi lumea era un loc mult mai periculos.

Devenea în egală măsură şi mai haotic. Economiile mult lţilor tigri asiatici au încetat brusc să mai ragă. Mai întâi în landa, apoi în

Indonezia, Malaezia, Filipine, Hong Kong şi Cor6

*: tiit de Sud, economii obişnuite cu o creştere de două cifre au în ce au intrat în marşarier. La începutul lui 1998, instituţiile financiare se resimţeau din cauza sutelor de miliarde de dolari în inestiţii defectuoase, mai multe monede naţionale erau aproape în adere liberă, bursele locale se prăbuşeau şi zeci de milioane de oameni priveau în faţă spectrul sărăciei. Contrar acuzaţiilor xenofobului premier malaezian, Mahathir Mohamad, criza financiară nu fusese cauzată de liberalizarea economică, ci de corupţie şi lăcojnie. Ştiam în acel moment că devastarea economică urma să aibă consecinţe politice şi sociale extinse, dar nu ştiam în ce direcţie şi cât de adânc aveau să meargă acestea.

Răspunsul a venit din Indonezia în mai, când regimul de treizeci şi doi de ani al lui Suharto a ajuns la un sfârşit jalnic pe fondul revoltelor, al şomajului în creştere şi al divizării politice. Deşi Statele Unite şi Suharto menţinuseră întotdeauna relaţii cordiale, liderul indonezian era unul dintre cei mai puţin distinşi parteneri ai Americii. Asemenea lui Ferdinand Marcos din Filipine, a găsit metode de a-şi transforma funcţia de conducere într-o afacere profitabilă – nu numai pentru el, ci pentru întreaga sa familie. La fel ca Marcos, a blocat dezvoltarea instituţiilor democratice. Forţat să demisioneze de presiunea populară, Suharto a lăsat în urmă o trezorerie sărăcită şi o societate divizată.

La mijlocul lunii iunie a izbucnit războiul în Africa între Etiopia şi Eritreea – două ţări parţial democratice, cu lideri până atunci respectaţi şi cu absolut nimic de câştigat de pe urma unui conflict, între timp, imensa şi importanta din punct de vedere strategic Republică Democratică Congo, fostă Zair, era sfâşiată de lupte ce implicau trupe din cinci naţiuni şi numeroase grupări armate de gherilă, în Sudan, războiul civil vechi de câteva decenii continua să facă ravagii.

Spre sfârşitul verii, am mers pe Capitol Hill pentru a prezenta un raport cu uşile închise în faţa Camerei Reprezentanţilor dedicat Coreei de Nord. S-a dovedit a fi o sesiune partizană şi tensionată, în t'ttipul căreia câţiva membri m-au acuzat în mod eronat că minţeam ttWr-o problemă importantă, care implica informaţii clasificate, în ulirna zi a lui august, Coreea de Nord a mărit complexitatea proble

celor, lansând o rachetă de tip Taepo Dong în trei trepte, care a

Urat pe deasupra teritoriului Japoniei înainte de a se prăbuşi în Paltle-Testul provocator cu rachete a iritat pe bună dreptate Japonia şi a dat naştere temerii că, până la urmă, Coreea de Nord ar putea pune la punct rachete capabile să atace Statele Unite.

Se părea că oriunde mă uitam, vedeam numai blocaje şi pericole, în ciuda forţei Statelor Unite, nu puteam dicta cursul evenimentelor.

Nord-coreenii, sârbii, israelienii, palestinienii, indienii şi pakistanezii, irakienii, ruşii, liderii africani, chiar aliaţii noştri păreau indiferenţi sau ostili faţă de cererile noastre, încrederea în propria-mi persoană era la un nivel foarte scăzut. Mă consideram un Secretar de Stat foarte activ, dar aveam impresia că eforturile noastre erau în zadar. Luna mea de miere cu presa se transformase, în cel mai bun caz, într-un mariaj plin de hopuri. Tendinţa mea naturală de a minimaliza laudele şi de a maximiza criticile prelua controlul.

Într-un interval de cinci zile de la sfârşitul lui august şi începutul lui septembrie, *New York Times*, *Washington Post* şi *Wall Street Journal* au publicat articole de prima pagină care, în esenţă, mă descriau ca o dezamăgire. Numeroase articole din reviste au preluat aceeaşi temă. Principala acuzaţie era că retorica mea de până atunci a depăşit capacitatea sau disponibilitatea Americii de a acţiona, astfel încât politica noastră externă îşi pierdea credibilitatea. Existau şi critici personale. Editorialista de la *New York Times*, Maureen Dowd, a scris că eşuasem, în responsabilitatea mea specială de femeie trădată, să-l denunţ public pe preşedinte în afacerea Lewinsky. Combinând recentele dezvăluiri legate de politica externă cu istoria familiei mele, Martin Peretz de *la New Republic* a comentat maliţios: „Bineînţeles, ascunderea adevărurilor importante este unul dintre obiceiurile de-o viaţă ale lui Albright.

Reporterii au început să se intereseze de zvonurile conform cărora intenţionam să demisionez şi eu am început să le spun prietenilor că motivul pentru care păream mai grasă era că mi se îngroşase pielea.

Într-un fel, toate aceste critici nu m-au surprins. Trăisem Washington suficient de mult ca să ştiu că înţelepciunea convenţională despre oficialii proeminenţi avea de obicei o viaţă seu ştiam că nu puteam să ajung nicăieri dacă luam atacurile prea p sonal. Prinsă în acest foc încrucişat, am încercat să-mi dau şea ce se întâmplase.

Încercam să realizăm prea multe? făcusem promisiuni pe care

administraţia nu putea sau nu dorea să le susţină? Erau problemele preşedintelui un handicap mai serios decât eram pregătiţi să recunoaştem? Eşuam în explicarea politicilor noastre publicului american? Contribuiau elementele ostile şi partizane din Congres la situaţia dificilă, încercând să ne pună beţe-n roate în fiecare moment?

Am ajuns la concluzia că răspunsul era da, câte puţin din toate.

În acelaşi timp, credeam că politicile noastre erau cele corecte, în nebunia momentului, criticii ne ignorau realizările, nerecunoscând în acelaşi timp dificultatea slujbei noastre. Ne aflam într-o lume cu totul nouă. Nu aveam niciun manual care să ne ghideze în protejarea cetăţenilor, a intereselor şi a valorilor americane într-un context atât de fluid. Eram obstrucţionaţi de lipsa de resurse în politica externă, de un mediu foarte politizat, de presa care cerea răspunsuri facile şi rezultate imediate, de aliaţii divizaţi, de o lume care cerea şi resimţea în egală măsură conducerea Americii.

Încercând să rezolv aceste chestiuni, am găsit sprijin atât în cercuri care îmi erau în mod normal favorabile, cât şi în cele mai neaşteptate locuri. Tom Pickering mi-a trimis un memorandum în care scria: „Suntem puşi la stâlpul infamiei pentru că nu am dus până la capăt o serie de activităţi în desfăşurare. Dar diplomaţia nu înseamnă cafea instant". Mi-a sugerat un plan de acţiune prudent, prin care să abordăm pe rând punctele de pe agendă şi să explicăm cât mai clar posibil motivele din spatele politicilor noastre. Un sfat bun, dar devenea din ce în ce mai evident pentru mine că diferitele instrumente de politică externă de care dispuneam nu puteau rezolva întotdeauna problemele; uneori cea mai bună opţiune pe care° aveam la dispoziţie era să le gestionăm.

În prima săptămână a lui septembrie l-am sunat pe senatorul Jesse Helms, pentru a-l informa despre ultimele evoluţii. Mi-a răspuns: „Foarte bine, dar mai întâi vreau să-ţi spun ceva personal.

Sper că toate lucrurile astea nu te deranjează. Mă supără cu adevăr & t articolele care afirmă că ai eşuat doar pentru că nu totul merge „ine. Nu e aşa. Ai făcut tot ce ai putut şi la momentul potrivit voi foarte clar acest lucru". I-am spus că mă deranjau, de fapt, acuzaţiile că nu spusesem adevărul. Helms a replicat: „Poate că nu sunt întotdeauna de acord cu tine, dar întotdeauna mi-ai spus adevg…

rul. Mi-l spui drept în faţă. Nu pot cere mai mult. Aşa că sper că nu te vei îngrijora şi, ţine minte, dacă cineva încearcă să-ţi ia slujba va

trebui să treacă prin acest comitet". Au fost clipe când Helrt\s m-a înfuriat, în acel moment, m-am bucurat că eram prieteni.

Am găsit consolare şi în biografia lui Dean Acheson, scrisă de James Chace. Eram de obicei prea epuizată pentru a citi mult, dar înaintând câte puţin, am găsit câteva paralele interesante. Se consideră în zilele noastre că Acheson şi Truman au condus într-o perioadă de afirmare a poziţiei de frunte americane şi de creativitate în afacerile internaţionale. Realizările lor sunt încă preţuite în vremea noastră şi trebuie, am putea presupune, să fi fost recunoscute şi în vremea lor. În realitate, Acheson a fost confruntat cu un cor de critici mult mai dure decât cele adresate mie. Relaţiile sale cu Congresul erau adesea foarte tensionate, era asaltat de apeluri care-i cereau să demisioneze; patriotismul îi era pus sub semnul întrebării; se certa constant cu Secretarul Trezoreriei şi cu cel al Apărării; se plângea de pierderea continuă de influenţă a Departamentului de Stat; şi era criticat pentru exagerarea ameninţărilor la adresa naţiunii noastre, pentru a mobiliza sprijinul popular în vederea unor acţiuni eficiente pe plan extern, în tot acest timp Acheson a menţinut un curs corect, bazându-se pe instrumentele complementare ale forţei şi diplomaţiei, încrezător în caracterul benign al rolului Americii şi hotărât să apere interesele şi valorile democratice. Povestea sa îmi reamintea că până şi cei mai respectaţi Secretari de Stat din istorie avuseseră zile rele.

Miercuri dimineaţa, pe 9 septembrie 1998, m-am trezit la New Orleans. Fusesem invitată să mă adresez convenţiei naţionale a organizaţiei veteranilor americani, Legiunea Americană, şi mă simţeam emoţionată. Era un eveniment grandios, cu mii de oameni în public şi cu încă o mie privind prin intermediul televiziunii din încăperea alăturată. Eram îngrijorată pentru că fusesem acuzată minciună, că multe dintre politicile noastre erau în derută, că nu la cusem armata, că îmi petrecusem toată viaţa în mijlocul luptelor bir cratice şi partizane din Washington, D.C. Îmi era teamă că legion-l aveau să mă huiduiască. Am început să mă simt mai bine în timp jeului dejun premergător discursului, când toată lumea a fost cor Hială şi am avut o discuţie pragmatică despre chestiunile actuale ale terorismului şi ale apărării interne.

judecându-mă să vorbesc, am privit cu teamă peste o mare de jjţeri laţi, de jachete sport pline de medalii şi de femei îmbrăcate în roşu, alb şi albastru. Treptat, am realizat cât de multe aveam în copuri

cu cei din asistenţă. Pentru că reacţionau la discursul meu, 0 l-am simţit mai bine. Am vorbit despre modelul în care libertăţile americane trebuie întotdeauna protejate. Am vorbit despre ameninţarea din partea extremiştilor, despre pericolele create de rachete, despre nevoia de a ne opune ambiţiilor unor tirani precum Saddam Hussein. Am vorbit despre importanţa sprijinirii diplomaţiei noastre cu forţa şi despre utilizarea diplomaţiei pentru a menţine forţele noastre armate în siguranţă. Nu era încă ora zece în capitala mondială a bufniţei de noapte, dar audienţa era trează, asculta şi aplauda.

Atunci am realizat că aceştia nu erau tipul de oameni care te judecau pe baza a ceea ce ar fi putut auzi sau citi cu o zi în urmă.

Nu le păsa de genul persoanei care le vorbea, de avantajul partizan sau de cine era în ascensiune şi cine nu, la Washington. Ceea ce conta pentru ei era că eu reprezentam Statele Unite. Conceptul de a te opune răului, de a apăra libertatea, de a munci din greu în numele idealurilor Americii nu era ceva teoretic pentru ei, era o realitate şi nimic nu putea fi mai real pentru mine. După recentele mele ciocniri cu Congresul, cu presa, chiar şi cu unii colegi, era reconfortant să vorbesc despre patriotism în faţa unor oameni care nu-şi dădeau ochii peste cap. Acea audienţă mi-a reamintit că mişcarea potrivită atunci când eşti pus cu spatele la perete nu este să încerci să „te furişezi", ci să stai drept, să vorbeşti deschis şi, dacă este necesar, să ripostezi.

A doua zi, m-am referit la discursul din faţa Legiunii Americane în timpul celei mai ciudate întâlniri de la Casa Albă pe care am avut-o vreodată. Şeful de Cabinet Erskine Bowles îmi spusese a scopul sesiunii este să permită preşedintelui să-şi ceară scuze în aţa Cabinetului pentru că nu fusese sincer în legătură cu afacerea 6 Nvinsky. Presa era interesată în special de ceea ce preşedintele ea să ne spună mie şi Donnei Shalala. Eram cele două femei care îi luasem apărarea în faţa camerelor de televiziune ultima data *cinş* Cabinetul se reunise, în ianuarie. Ca urmare, câteva organizaţii feministe erau scandalizate pentru că nu demisionasem.

Înainte de întâlnire, am sunat-o pe Donna să o întreb ce avea de gând să spună. Era furioasă; mi-a declarat că avea să se folosească de oportunitate pentru a-l pune la punct pe preşedinte. Am disecat asta în minte pe drum spre Casa Albă. În calitatea mea de membru principal al Cabinetului, se aştepta de la mine să iau cuvântul prima după preşedinte. Ştiam că fiecare dintre noi se întreba cum ar trebui să

reacţioneze şi fiecare o va face în concordanţă cu propriile sentimente şi experienţe. Sentimentele mele erau divizate; speram că vorbele preşedintelui aveau să mă ajute să-mi pun gândurile în ordine.

Întâlnirea trebuia să aibă loc în aripa rezidenţială a Casei Albe, nu în Cabinet Room. Decorul era mai puţin oficial şi puteam evita pânda perpetuă a presei de pe gazon. Am primit bine acest aranjament, pentru că nu intenţionam să merg din nou în faţa camerelor, indiferent cum decurgea întâlnirea.

În timp ce soseau cei invitaţi, am vorbit din nou cu Donna. Era ca un cazan sub presiune. Ne-am mutat sus, la al treilea etaj, în ceea ce este cunoscut drept Ovalul Galben, o cameră cu vedere spre Ellipse şi spre monumentul Washington şi, mult mai departe, spre memorialul Jefferson. Fotolii aurii erau aranjate în semicerc în faţa altor două fotolii, în care aveau să stea preşedintele şi vicepreşedintele. M-am aşezat chiar în faţa scaunului preşedintelui, cu Janet Reno la stânga mea.

Principalii membri ai echipei Casei Albe erau prezenţi şi ei. După ce ne-am aşezat, preşedintele a intrat. A început prin a spune că ne datora o explicaţie. A continuat că îi părea foarte rău pentru ceea ce făcuse.

Ştia că greşise şi că provocase multă durere familiei sale, ţării şi nouă.

Ne-a spus că avea să fie nevoit să muncească toată viaţa pentru a-şi răscumpăra greşeala. Apoi a adăugat că motivul pentru care o făcuse era furia care îl dominase în ultimii patru ani şi jumătate. Fusese u bun actor şi afişase un zâmbet, dar fusese furios în toată această pe noadă. A vorbit pe această linie pentru ceva timp, fără să stabilească un contact vizual cu mine sau cu altcineva – apoi s-a oprit.

În timp ce vorbea, mă simţeam pierdută. Preşedintele începe aşa cum mă aşteptasem, dar restul era surprinzător şi nu avea p ujt sens. Nu eram sigură dacă îşi ceruse cu adevărat scuze şi dacă", pentru ce, pentru ceea ce spusese sau pentru ceea ce făcuse? Nu – telegeam nici furia. Bineînţeles, criticile deveniseră tot mai ujte, nedrepte şi maliţioase, dar, în fond, fusese reales cu uşurinţă, ţ orice caz, ce fel de scuză era asta?

Când preşedintele a terminat, am încercat să rezum în câteva cuvinte emoţiile contradictorii pe care le simţeam. Am spus că, în mod evident, acesta era un moment dificil şi trist. Era greu pentru

preşedinte, pentru familia sa şi pentru noi toţi. Ceea ce făcuse el era greşit şi o recunoscuse. Acum aveam cu toţii treburile noastre de făcut. Am spus că mă simţisem foarte mândră să reprezint administraţia la Convenţia Legiunii Americane cu o zi înainte şi am văzut în acea audienţă americani simpli, care erau generoşi şi iertători.

Apoi m-am uitat la preşedinte şi am spus: „Partea tristă e că toţi ne aşteptam ca dumneavoastră să fiţi Mike McGwire cu cele 70 de puncte ale sale. Un democrat reales şi capabil să servească două mandate e un lucru rar. Ne-aţi oferit tuturor oportunităţi extraordinare şi în acest moment trebuie să ne dovedim cu toţii demni de încrederea poporului prin munca noastră".

Donna Shalala a vorbit puţin după aceea. A spus fără menajamente că preşedintele se comportase într-un mod de neiertat şi că era mai important ca un lider să aibă principiile morale adecvate decât politicile potrivite. Preşedintele nu a contrazis caracterizarea făcută de Donna şi a fost de acord că era la fel de important să fii o persoană bună pe cât era să fii un preşedinte bun, dar a adăugat un pic morocănos că, dacă logica ei era cea corectă, înseamnă că naţiunii i-ar fi fost mai bine dacă Richard Nixon ar fi fost ales în 1960 în locul lui John Kennedy. După ce a vorbit Shalala, atmosfera în 'neîpere a început să se modifice. James Lee Witt, conducătorul Senţiei Federale pentru Gestionarea Situaţiilor de Urgenţă, a început să vorbească despre ispăşirea păcatelor, citind din Scripturi. La la preşedintele, era din Arkansas şi putea avea rezonanţe de predior tradiţionalist. Secretarul Transporturilor, Rodney Stater, Secreta Pentru Muncă, Alexis Herman, şi Secretarul pentru Locuinţe.

An

Cuomo, au citat şi ei din Biblie. Secretarul de Interne, Ce Babbitt, a vorbit despre participarea la confesiune asemenea

unui copil. Administratorul EPA, Carol Browner, a fost unul puţinii cu picioarele pe pârnând, spunând că acţiunile preşedintelui determinaseră să aibă discuţii cu fiul său de zece ani, pe care numaginase că va fi vreodată nevoită să le aibă. Vicepreşedinte] Gore, vorbind ultimul, ne-a reamintit într-un fel destul de criptic cregele David avusese un spirit frânt şi o inimă vitează.

Pregătindu-ne să plecăm, fiecare strângându-i mâna sau, în unele cazuri, îmbrăţişându-l pe preşedinte, asistentul de la Casa Albă

Douglas Sosnick mi-a spus că fusesem martorii unui „lucru tipic sudic". Fusese în parte o întâlnire religioasă, pe de o parte, întrunire pe de alta, renaştere. Pentru mine fusese simultan inconfortabilă şi caldă, inadecvată şi purificatoare, ieşită din comun şi tipică. Cu lumea agitată, cu alegerile apropiindu-se şi cu un proces de contestare aşteptat până la sfârşitul anului, echipa administraţiei avea nevoie să se adune laolaltă, în acelaşi timp, fără a pune la îndoială sinceritatea nimănui şi fără a mă îndoi de importanţa ispăşirii personale, nu consideram că era datoria Cabinetului să-şi asume rolul de pastor. Eram supărata pe preşedinte pentru că riscase atât de mult pentru mai puţin decât nimic, dar învăţasem din proprie experienţă să nu fiu surprinsă când un bărbat minte despre sex. În orice caz, nu simţeam că fusesem nedreptăţită personal în niciun fel. Preşedintele nu mă trădase pe mine; o trădase pe Prima Doamnă şi de ea depindea, nu de Cabinet, cum va trata această chestiune. Treaba noastră era să-l ajutăm pe acest om cu imperfecţiuni evidente, dar extrem de talentat şi bine intenţionat, să ducă la bun sfârşit lucrurile pentru care fusese ales, pentru ţara pe care toţi jurasem să o servim şi să o apărăm.

În ceea ce mă priveşte, am învăţat din nou despre pericolul de a te aventura retoric în lumea străină a sporturilor masculine. Aşa cum Erskine Bowles mi-a amintit zâmbind, prenumele lui McGwire era Mark, nu Mike.

DE CÂTEVA ORI, când momentele erau dificile, Hillary Clinton şi cu mine ne-am întâlnit împreună cu şefele noastre de Cabinet, Elai11 Shocas şi Melanne Verveer, pentru reuniuni informale ale „Grupu' Sincer", denumit aşa pentru că ne simţeam suficient de confort3 una cu alta pentru a vorbi sincer. Câteodată ne întâlneam la Casa Al alte *ocazii* la Departamentul de Stat. În cele mai multe subiecte, era mai sinceră decât mine, spunând că ar trebui să pun mai

O ţin accentul pe colegialitate şi să spun mai des ce gândeam.

discutat despre injusteţea acuzaţiilor Whitewater şi despre modul în care deviau ele atenţia de la activităţile importante. Asta, ai mult decât toate celelalte, o înfuria pe Prima Doamnă. Dată fiind propria mea experienţă cu Joe, am crezut că va dori să-şi împărtăşească sentimentele legate de afacerea Lewinsky, dar nu a abordat niciodată subiectul, iar eu am considerat că nu era cuvenit să mă amestec. Evident, avea o capacitate mult mai mare decât mine de a ţine pentru ea problemele personale. Când eram supărată din cauza lui

Joe, jumătate din Washington știa cum mă simțeam.

Inima îmi era deschisă. Inima lui Hillary era mai bine protejată.

Este o persoană complet stăpână pe sine și, în orice caz, nu dorea ca cineva să simtă milă pentru ea. La aceasta puteam subscrie și eu.

O persoană din exterior nu poate cunoaște relațiile din cadrul unui cuplu căsătorit, mai ales în cazul familiei Clinton. Părerea mea, după ce i-am observat peste ani, este că sunt prieteni minunați care se iubesc reciproc profund, își fac griji unul pentru celălalt și vorbesc tot timpul. De asemenea, se completează reciproc, pentru că stilurile lor de muncă și felurile de a gândi sunt atât de diferite.

Cea mai mare realizare a lor: Chelsea. Cei mai mulți dintre noi au cunoscut-o când era o adolescentă cu părul cârlionțat. A crescut la Casa Albă, devenind o tânără fermecătoare, bine educată și nerăsfățată. Reprezenta un plus extraordinar pentru orice călătorie în străinătate la care participa. Citea mult și se plimba pe culoarele din Air Force One glumind cu toată lumea. Pentru mine, cea mai notabilă apariție a ei a fost aproape de sfârșit – în timpul negocierilor de Pace legate de Orientul Mijlociu, de la Camp David, din 2000.

A stat în fundal, a asimilat ceea ce vedea și ne-a menținut tuturor, inclusiv tatălui ei, moralul ridicat.

O întâlnire cu Prima Doamnă a fost pentru mine cu adevărat ernorabilă, deși nu știu dacă ea a văzut lucrurile în același fel.

„Lary mă invitase la cină la Casa Albă, împreună cu regina Noor.

Întâlnisem pe regină de mai multe ori, atât în Iordania, cât și în tele Unite. Când s-a măritat cu regele Hussein, au apărut sute de articole despre ea. Simțeam că o cunoșteam pentru că îi cunoscu" sem părinții și pentru că frecventase Școala Catedralei Naționale, la fel ca fiicele mele. Această extraordinară frumusețe americană devenise o senină regină iordaniană, devotată soțului, familiei și nojj sale țări. Când regele era pe moarte, și-a păstrat demnitatea și forța Acum era singură, o femeie cu copii, aflată în deceniul al cincilea al vieții, încercând să-și dea seama cum va arăta următoarea etapă a existenței și păstrând în același timp moștenirea soțului său. Am ei.

nat în sala privată de mese din reședință. Am ciugulit din primele două feluri de mâncare, dar când am fost anunțate că puteam alege dintre trei deserturi, toate am cerut în același timp mostre din toate trei – ciocolată, plăcintă cu fructe și înghețată din belșug.

Am vorbit de toate, de la problemele globale şi cunoştinţele comune la problema scrierii memoriilor.1 Hillary, care era autoarea cu experienţă pentru că scrisese deja best-sellerul *It Takes a Village*, ne-a dat sfaturi practice despre program şi editori, încă nu se hotărâse cum avea să abordeze în scris viaţa sa de la Casa Albă. Regina Noor era decisă să scrie, nu atât pentru a împărtăşi lucruri despre ea, cât pentru a se asigura că lumea îl înţelegea şi îl aprecia cu adevărat pe soţul său decedat şi pentru a-şi exprima dragostea faţă de Iordania şi poporul arab. Am ascultat şi m-am interesat, întrebându-mă cum aveam vreodată să fiu capabilă să combin viaţa personală cu tot ceea ce voiam să spun despre politică.

Când am ajuns acasă, am reflectat la ceea ce fusese o seară remarcabilă. Eram trei femei cu trecuturi diferite, cărora li se oferiseră oportunităţi extraordinare de a participa direct la cele mai înalte niveluri ale afacerilor internaţionale. Eram pasionate în credinţele noastre, trecusem prin încercări dure în anumite momente din viaţă şi ne aflam acum în atenţia publicului. Mă uimea, de asemenea, că aveam în comun o legătură personală ce avea de-a face cu bărbaţii cu care ne măritasem, în feluri şi momente diferite, fusesem toate lăsate să descoperim limitele propriei forţe interioare, de un soţ care ne înşelase, ne părăsise sau murise.

1 Memoriile celor trei autoare au apărut deja sau sunt în curs de apariţie l Editura RAO (n. red.).

PARTEA A PATRA

Purtând război, dar urmărind pacea

CAPITOLUL XXII

Un rău cu4 ÎQtulde Osebit, l «(„f

„AMBASADELE NOASTRE au fost bombardate”. Aceste cuvinte au pătruns încet prin vălul adânc al somnului când m-am trezit, la Roma, pe 7 august 1998 – cea mai rea zi a mea ca Secretar de Stat. În acea zi, ambasadele noastre din Kenya şi Tanzania au fost lovite de bombe: mai mult de două sute douăzeci de oameni au murit, inclusiv doisprezece americani şi patruzeci de angajaţi ai Serviciului Diplomatic – cetăţeni ai statelor respective angajaţi de ambasadele noastre – şi aproape cinci mii de africani şi americani au fost răniţi.

Acea zi ar fi trebuit să fie una fericită. Jamie Rubin se căsătorea undeva lângă Roma cu Christiane Amanpour, corespondentul de afaceri internaţionale al CNN-ului. Îmi stabilisem în aşa fel Programul

încât să pot ajunge la nuntă şi abia aşteptam să petrec câteva zile libere în Italia. Elaine Shocas trebuia să vină şi ea la nuntă; fiica mea Alice, care se afla la Londra, urma să ne întâlnească la Roma.

Rezervasem un apartament la Excelsior, un vechi hotel drăguţ Pe Via Veneto, nu departe de Ambasada SUA. Am aterizat dimineaţa şi plănuiam să dormim câteva ore, să luăm un prânz tihnit şi Să facem ceva cumpărături înainte de întâlnirea cu Alice pentru peecerea premergătoare nunţii.

La puţin timp după ce am adormit, Elaine a fost trezită de un dintre agenţii de securitate, care i-a spus că Centrul de Operaţiuni Departamentului de Stat încerca disperat să dea de noi. A sunat l Departament, apoi m-a trezit pentru a-mi da oribilele ştiri. Expl02 ile care au distrus ambasadele noastre fuseseră aproape simultane de la bun început suspectul a fost un cetăţean saudit transfug Osama bin Laden.

În curând, vorbeam la telefon cu Washingtonul, cu Kenya şi Tanzania şi următoarele ore le-am petrecut asigurându-ne că toată asistenţa posibilă era furnizată atât ambasadelor, cât şi guvernelor respective şi încercând să adunăm informaţii despre cei responsabili, între convorbiri stăteam înmărmurită privind imaginile televizate ce arătau ambasadele noastre învăluite în fum. Echipele de salvare trăgeau febril de bucăţi de metal şi de zid, provocând strigăte de bucurie când victimele erau găsite în viaţă. Atacurile avuseseră loc dimineaţa, când birourile erau pline şi cozile pentru vize foarte lungi. Mă simţeam neputincioasă şi înfuriată – voiam să plec în Africa imediat –, dar am fost convinsă că prezenţa mea la faţa locului nu avea să ajute. Erau prea multe probleme logistice şi de securitate pe care o asemenea vizită le presupunea; nu ne puteam permite să redirecţionăm nicio resursă de la obiectivul mult mai urgent al operaţiunilor de salvare.

Am făcut o scurtă declaraţie presei de la ambasada noastră din Roma şi am fost întâmpinată cu aplauze puternice din partea mulţimii ce se adunase afară, lucru ce amintea că America avea mulţi prieteni buni peste tot în lume. În curând, eram în drum spre Shannon, Irlanda, unde am aşteptat avionul să ne ducă acasă. Aeroportul era închis, dar personalul a venit, aducându-ne cafea irlandeză şi somon afumat. Un bărbat ne-a spus cu un puternic accent irlandez: „CB10 America e rănită, toate ţările suferă".

Un şoc, atunci când e suficient de mare, poate uni o naţiune şi

I în generaţie. Cei mai mulţi americani cu un deceniu sau două mai vârstă decât mine îşi pot aminti unde se aflau când au auzit pen prima dată că Statele Unite fuseseră atacate la Pearl Harbor. Arne cânii de vârstă mea îşi amintesc de asasinarea lui John Kennedy \ cinci ani mai târziu, de cea a lui Martin Luther King Jr. şi a

Robert Kennedy. Atentatele de la ambasadele noastre din Africau avut un impact devastator, dar, evident, alte tragedii aveau să ujtneze – explozia de pe *USS Cole* şi cel mai mare şoc al noului ecol, atacurile din 11 septembrie 2001. împreună, aceste crime odioase au conturat o nouă ameninţare la adresa păcii, un râu întru totul deosebit.

jvj ULTE DINTRE originile atentatelor de la ambasadele din Africa asemenea celor ale crimelor din 11 septembrie – pot fi găsite în invadarea Afghanistanului de către Uniunea Sovietică în 1979, un atac ce a intensificat mult Războiul Rece. Statele Unite au răspuns oferind bani, rachete Stinger şi alte arme rezistenţei afghane, mujahedinii.

Strategia a funcţionat; detestaţii sovietici au fost, în cele din urmă, alungaţi. A fost o mare victorie, dar cu numeroase consecinţe neprevăzute. După ce sovieticii s-au retras din Afghanistan în 1989, americanii şi-au pierdut interesul pentru regiune, lăsând în urmă mii de militanţi fără slujbe, dar cu multe arme.

În prima jumătate a anilor ’90, liderii locali au exploatat acest vacuum, fărâmiţând ţara până în 1996, când majoritatea au fost înfrânţi sau cooptaţi de un grup extremist conservator: talibanii. Observatorii sperau că viziunea mai îngustă, dar mai disciplinată pe care talibanii o aveau despre islam ar putea aduce mai multă stabilitate decât liderii locali aflaţi în conflict, într-adevăr, incidente precum violul, jaful şi şantajul s-au redus numeric sub acest regim.

Conducătorii Pakistanului vecin sprijineau deschis noul grup, în parte pentru că nişte condiţii mai sigure le permiteau să reia exporturile de bunuri prin Afghanistan spre nord.

În acei ani, liderii talibani nu şi-au exprimat ostilitatea faţă de America; de fapt, au mulţumit Statelor Unite pentru rolul jucat în alungarea sovieticilor. Omul de afaceri şi teroristul Osama bin – aden fusese expulzat din Arabia Saudită natală şi se retrăsese în Afghanistan. Alături de el se afla o adunătură multinaţională de ornizatori şi recruţi numită Al-Qaida. La fel ca bin Laden, mulţi embri ai acestei reţele i se alăturaseră Americii pentru a ajuta reziste

afghană, dar deveniseră ostili după implicarea Americii în Războlul din Golf, în 1991. Bin Laden cerea sfârşitul prezenţei militare

CA? FŢOLUL XXII

Un rău cu totulâeosebit l v!

„AMBASADELE NOASTRE au fost bombardate". Aceste cuvinte au pătruns încet prin vălul adânc al somnului când m-am trezit, la Roma, pe 7 august 1998 – cea mai rea zi a mea ca Secretar de Stat. În acea zi, ambasadele noastre din Kenya şi Tanzania au fost lovite de bombe: mai mult de două sute douăzeci de oameni au murit, inclusiv doisprezece americani şi patruzeci de angajaţi ai Serviciului Diplomatic – cetăţeni ai statelor respective angajaţi de ambasadele noastre – şi aproape cinci mii de africani şi americani au fost răniţi.

Acea zi ar fi trebuit să fie una fericită. Jamie Rubin se căsătorea undeva lângă Roma cu Christiane Amanpour, corespondentul de afaceri internaţionale al CNN-ului. Îmi stabilisem în aşa fel Programul încât să pot ajunge la nuntă şi abia aşteptam să petrec câteva zile libere în Italia. Elaine Shocas trebuia să vină şi ea la nuntă; fiica mea Alice, care se afla la Londra, urma să ne întâlnească la Roma.

Rezervasem un apartament la Excelsior, un vechi hotel drăguţ e Pe Via Veneto, nu departe de Ambasada SUA. Am aterizat dimineaţa şi plănuiam să dormim câteva ore, să luăm un prânz tihnit şi a facem ceva cumpărături înainte de întâlnirea cu Alice pentru peeoerea premergătoare nunţii.

La puţin timp după ce am adormit, Elaine a fost trezită de un dintre agenţii de securitate, care i-a spus că Centrul de Operaţiuni Departamentului de Stat încerca disperat să dea de noi. A sunat l Departament, apoi m-a trezit pentru a-mi da oribilele ştiri. Expl Ozile care au distrus ambasadele noastre fuseseră aproape simultane de la bun început suspectul a fost un cetăţean saudit transfug Osama bin Laden.

În curând, vorbeam la telefon cu Washingtonul, cu Kenya şi Tanzania şi următoarele ore le-am petrecut asigurându-ne că toată asistenţa posibilă era furnizată atât ambasadelor, cât şi guvernelor respective şi încercând să adunăm informaţii despre cei responsabili, între convorbiri stăteam înmărmurită privind imaginile televizate ce arătau ambasadele noastre învăluite în fum. Echipele de salvare trăgeau febril de bucăţi de metal şi de zid, provocând strigăte de bucurie când victimele erau găsite în viaţă. Atacurile avuseseră loc

dimineaţa, când birourile erau pline şi cozile pentru vize foarte lungi. Mă simţeam neputincioasă şi înfuriată – voiam să plec în Africa imediat –, dar am fost convinsă că prezenţa mea la faţa locului nu avea să ajute. Erau prea multe probleme logistice şi de securitate pe care o asemenea vizită le presupunea; nu ne puteam permite să redirecţionăm nicio resursă de la obiectivul mult mai urgent al operaţiunilor de salvare.

Am făcut o scurtă declaraţie presei de la ambasada noastră din Roma şi am fost întâmpinată cu aplauze puternice din partea mulţimii ce se adunase afară, lucru ce amintea că America avea mulţi prieteni buni peste tot în lume. În curând, eram în drum spre Shannon, Irlanda, unde am aşteptat avionul să ne ducă acasă. Aeroportul era închis, dar personalul a venit, aducându-ne cafea irlandeză şi somon afumat. Un bărbat ne-a spus cu un puternic accent irlandez: „Când America e rănită, toate ţările suferă".

În

Un şoc, atunci când e suficient de mare, poate uni o naţiune şi° generaţie. Cei mai mulţi americani cu un deceniu sau două mai vârstă decât mine îşi pot aminti unde se aflau când au auzit pentru prima dată că Statele Unite fuseseră atacate la Pearl Harbor. Amer cânii de vârstă mea îşi amintesc de asasinarea lui John Kennedy „cinci ani mai târziu, de cea a lui Martin Luther King Jr. şi a

Kennedy. Atentatele de la ambasadele noastre din Africau avut un impact devastator, dar, evident, alte tragedii aveau să urmeze – explozia de pe C/55 *Cole* şi cel mai mare şoc al noului secol, atacurile din 11 septembrie 2001. împreună, aceste crimedioase au conturat o nouă ameninţare la adresa păcii, un rău întru totul deosebit.

DINTRE originile atentatelor de la ambasadele din Africa – asemenea celor ale crimelor din 1 1 septembrie – pot fi găsite în invadarea Afghanistanului de către Uniunea Sovietică în 1979, un atac ce a intensificat mult Războiul Rece. Statele Unite au răspuns oferind bani, rachete Stinger şi alte arme rezistenţei afghane, mujahedinii.

Strategia a funcţionat; detestaţii sovietici au fost, în cele din urmă, alungaţi. A fost o mare victorie, dar cu numeroase consecinţe neprevăzute. După ce sovieticii s-au retras din Afghanistan în 1989, americanii şi-au pierdut interesul pentru regiune, lăsând în urmă mii de militanţi fără slujbe, dar cu multe arme.

În prima jumătate a anilor ’90, liderii locali au exploatat acest

vacuum, fărâmiţând ţara până în 1996, când majoritatea au fost înfrânţi sau cooptaţi de un grup extremist conservator: talibanii. Observatorii sperau că viziunea mai îngustă, dar mai disciplinată pe care talibanii o aveau despre islam ar putea aduce mai multă stabilitate decât liderii locali aflaţi în conflict, într-adevăr, incidente precum violul, jaful şi şantajul s-au redus numeric sub acest regim.

Conducătorii Pakistanului vecin sprijineau deschis noul grup, în parte pentru că nişte condiţii mai sigure le permiteau să reia exporturile de bunuri prin Afghanistan spre nord.

În acei ani, liderii talibani nu şi-au exprimat ostilitatea faţă de

America; de fapt, au mulţumit Statelor Unite pentru rolul jucat în alungarea sovieticilor. Omul de afaceri şi teroristul Osama bin

Laden fusese expulzat din Arabia Saudită natală şi se retrăsese în

Afghanistan. Alături de el se afla o adunătură multinaţională de or-Sanizatori şi recruţi numită Al-Qaida. La fel ca bin Laden, mulţi ertibri ai acestei reţele i se alăturaseră Americii pentru a ajuta reziser Ha afghană, dar deveniseră ostili după implicarea Americii în Răz

°lui din Golf, în 1991. Bin Laden cerea sfârşitul prezenţei militare

americane în Arabia Saudită. În februarie 1998, a jurat să ucihamericani peste tot în lume, ceea ce m-a făcut să lansez o alertă of cială la nivel global ce atrăgea atenţia asupra ameninţărilor sale.

Talibanii aveau o altă problemă, de data asta creată chiar de e Pe plan cultural erau nişte imperialişti decişi să-şi impună precen tele primitive asupra conaţionalilor – şi conaţionalelor. I-au lipsjt pe cetăţenii lor de libertăţile fundamentale, au împiedicat o genera ţie de fete afghane să frecventeze şcolile şi au condus un procent semnificativ de femei afghane spre despre sie clinică, epuizare fizica şi chiar sinucidere. Spre sfârşitul primului meu an ca Secretar de Stat, am vizitat Pakistanul şi i-am avertizat neoficial pe conducătorii acestuia: „Ţara dumneavoastră se află în pericol de a fi izolată din cauza sprijinului pentru talibani". În public, am spus cu acurateţe, dacă nu cu diplomaţie: „Ne opunem talibanilor… ca urmare a tratamentului condamnabil pe care îl aplică femeilor şi copiilor şi din cauza lipsei complete de respect pentru demnitatea umană".

Am vizitat în timpul acelei călătorii o tabără de refugiaţi lângă

Peshawar, cam la 40 de kilometri de graniţa afghană, nu departe de trecătoarea Khyber. Într-o clasă mă aşteaptău în jur de cincisprezece femei care mi-au povestit şovăind despre modul în care talibanii le împiedicaseră să meargă la şcoală, le interziseseră să-şi ia slujbe şi să iasă din casă dacă nu erau însoţite de un bărbat. Refugiaţii vorbeau despre dorinţa de a se întoarce în Afghanistan, dar spuneau că nu pot reveni atâta vreme cât talibanii erau la putere. Le-am simţit teama în timp ce vorbeau. Presa avea aparate foto şi refugiaţii nu voiau ca figurile lor să fie fotografiate. Mulţi aveau încă rude în Afghanistan şi se temeau că disponibilitatea lor de a se întâlni cu mine urma să aibă grave repercusiuni.

Cuvintele în asemenea momente sunt rareori adecvate. Le-am spus că nu aveam să uit niciodată acea vizită şi că America va facă tot posibilul pentru a-i ajuta. Câteva clipe mai târziu, m-am adresa unei adunări de potentaţi locali şi de refugiaţi de ambele sexe şi de toate vârstele stând pe covoraşe într-o curte improvizată. Soarele e la apus şi am tresărit văzând cum umbrele lunetiştilor pakistancare ne păzeau creşteau până la şase metri sau mai mult.

spus asistenţei că era datoria mea să mă preocup de chestiu je păcii şi ale războiului, ale dezvoltării şi ale drepturilor omului.

Am adăugat că nicio ţară nu putea să se modernizeze sau să prosere fără contribuţia tuturor cetăţenilor şi că nicio societate nu putea rOgresa decât în condiţiile în care femeile aveau acces la şcoli, la sistemul de sănătate şi erau protejate de exploatare fizică şi de abuzuri.

TERORISMUL, PRIN DEFINIŢIE, încalcă legea, şi aplicarea efectivă a legii este unul dintre cele mai bune instrumente pentru a-l combate, dar procedura judiciara este uneori foarte lentă, în condiţii extreme, acţiuni mai radicale pot fi necesare. A fost cazul perioadei ce a urmat atentatelor cu bombă de la ambasadele din Africa.1

Directorul CIA, George Tenet, ne-a spus la o săptămână după atentate, în cadrul unei întâlniri de la Casa Albă, că dovezile implicării lui Osama bin Laden erau concludente şi că primeam zilnic ameninţări cu posibile noi atacuri. Personalul nostru de securitate identificase reprezentanţe diplomatice în treizeci şi opt de oraşe în care Al-Qaida era activă. Nu puteam sta degeaba aşteptând ca teroriştii să lovească din nou.

Preşedintele Clinton şi-a dat acordul pentru o misiune de

represalii. Am limitat planificarea la cel mai mic grup posibil şi am continuat cu programul nostru obişnuit, pentru a nu-i oferi niciun indiciu lui bin Laden. Intenţionam să lovim trei baze teroriste lângă Khost, la 150 de kilometri sud de Kabul. Aceste tabere, care includeau locuinţe, zone de depozitare şi instalaţii de antrenament, erau conduse de pakistanezi şi arabi asociaţi reţelei lui bin Laden. Oamenii antrenaţi acolo puteau fi însărcinaţi să răspândească teroarea în Kaşmir şi în Asia Centrală sau trimişi în misiuni pe termen lung în Europa şi Statele Unite. Trebuia să acţionăm imediat, întrucât aveam informaţii că liderii teroriști – posibil inclusiv bin Laden – se reuneau la una dintre tabere pentru a planifica alte atacuri. Speram să lovim când impactul avea să fie mai mare.

asuri de implementare a legii au fost aplicate în paralel, în mai 2001, patru embri ai reţelei Al-Qaida au fost judecaţi la New York pentru implicare în atentate terior condamnaţi la închisoare pe viaţă. Alţi suspecţi rămân în stare de arest.

Am avut în vedere şi locaţii din Sudan, unde bin Laden locuise pentru un timp înainte de 1996, construindu-şi reţeaua teroristă, §j unde avea încă interese de natură economică. Ţinta aleasă a fost o fabrică de produse farmaceutice. Oamenii din serviciile de informaţii ne-au spus că bin Laden investise într-un complex militar, din care fabrica reprezenta numai o parte. Spuneau că o mostră de sol indicase prezenţa unei forme degradate a compusului VX, una dintre cele mai otrăvitoare substanţe de pe Pământ.

În ciuda iminenţei atacurilor, doream să călătoresc în Kenya şi Tanzania pentru a-mi exprima condoleanţele şi pentru a vedea ce mai puteam face ca să ajut. Pentru a face vizita şi pentru a reveni cât mai rapid, am utilizat unul dintre avioanele Apocalipsei echipate cu instalaţii de realimentare în zbor. Nu mai urmărisem niciodată procesul de realimentare, aşa că, atunci când în timpul zborului îndelungat a venit momentul, l-am întrebat pe pilot dacă puteam sta în spatele lui. Cu un amestec de groază şi uimire, am privit cele două avioane de realimentare pline de combustibil apropiindu-se de noi. Primul s-a aliniat la cinci-zece metri în faţa noastră, atât de aproape încât îi puteam vedea faţa unui membru al echipajului culcat pe burtă, care utiliza o manetă pentru a ghida un braţ lung care s-a alipit la avionul nostru, transferând combustibilul. Pentru a menţine aeronavele aliniate, avionul cisternă era pe pilot automat, în timp ce ai

nostru trecuse pe control manual. Acest lucru îi cerea pilotului să-şi utilizeze toată forţa pentru a menţine aparatul stabil, întregul proces a fost repetat şi cu al doilea avion cisternă. Când s-a terminat, deşi nu făcusem nimic, eram epuizată. M-am gândit că pe pilot îl dureau umerii, aşa că am început să-i fac masaj. Mi-a spus:

„Doamnă, e prima dată în istoria Armatei Statelor Unite când un Secretar de Stat îl masează pe spate pe un pilot".

Mai târziu, m-am minunat în faţa generalului locotenent al Forţelor Aeriene, Robert „Doc" Foglesong, consilierul meu militar de la Statul Major Reunit, cât de extraordinară fusese procedura realimentare. A fost de acord şi a menţionat că avionul preşedin lui, Air Force One, avea şi el capacitatea de realimentare în *t*-° J dar că nu era folosită când preşedintele se afla la bord. „De ce n-am întrebat. „Glumeşti?" a izbucnit în râs. „Două avioane ime line de combustibil zburând cu sute de kilometri pe oră la câţiva etri distanţă unul de altul? Mult prea periculos!"

La aterizarea în Tanzania, am mers la ambasada noastră din Dar „e Salaam. Clădirea, situată la mai mult de un kilometru şi jumătate es je centru, fusese deţinută în trecut de Israel, aşa că era mai fortificată decât majoritatea ambasadelor noastre. Cu toate acestea, avusesem noroc: un rezervor de apă blocase pătrunderea camionului teroriştilor în interiorul complexului. Mult mai puţini oameni fuseseră ucişi aici decât în Kenya.

Ambasada noastră din Nairobi se afla însă în centrul unui oraş plin de viaţă. Acesta e tipul de locaţie pe care îl preferam pentru reprezentanţele diplomatice, din dorinţa de a părea deschişi şi integraţi în capitală. Acea eră s-a terminat când atentatori sinucigaşi au atacat o cazarmă militară şi Ambasada SUA din Beirut, în 1983. De atunci, noile ambasade trebuie să îndeplinească standarde riguroase şi să fie localizate departe de străzile aglomerate, cu spaţiu suficient pentru ziduri duble, cu puncte de control şi cu loc destinat inspectării vehiculelor. Aceste cerinţe făceau ambasadele mai sigure, dar şi mai costisitoare, în consecinţă, puţine fuseseră construite în deceniul trecut.

Ambasade mai vechi, precum cea din Kenya, nu erau la fel de bine protejate şi se aflau în competiţie cu peste două sute de alte complexe din toată lumea pentru sumele limitate destinate îmbunătăţirilor.

Cu câteva luni înainte, ambasadorul Prudence Bushnell îmi scrisese pentru a-şi exprima îngrijorarea legată de vulnerabilitatea ambasadei faţă de un atac terorist. M-a îndemnat să utilizez Kenya ca exemplu atunci când făceam presiuni pentru mai multe fonduri.

Scrisoarea a devenit ştire după atacurile cu bombă. După cum scria Bushnell „Toată lumea face tot ce poate, date fiind resursele limitate. Limitările sunt problema. Soluţia este să rezolvăm problema securităţii reprezentanţelor din toată lumea". Eram de acord. Asta e CEea ce încercasem din toate puterile să realizez, dar abia după aentatele de la ambasade am putut obţine toată atenţia celor care °ntrolau baierile pungii în Congres şi în administraţie. Din neferie> în Kenya singura soluţie adecvată era mutarea ambasadei într-o n-a mai puţin aglomerată. Asta ar fi costat şapte milioane de dosi nu ar fi putut începe înainte de 7 august.

De la distanţă, imaginile televizate de la locul atentatului ţij Nairobi mă umpluseră de mânie şi de tristeţe. De aproape, realitate era chiar mai dură – o versiune în miniatură a ceea ce avea să f; numit mai târziu „Ground Zero". Când am ajuns acolo, scheletru ambasadei era încă în picioare, dar interiorul fusese distrus de fragmentele de geam, de pereţii despărţitori care explodaseră şi (j echipamentul de birou. Explozia transformase aceste obiecte în strumente ale morţii. Majoritatea deceselor surveniseră în urma prăbuşirii clădirii învecinate, care fusese redusă la o grămadă de sticlă, cărămizi şi beton. Ceea ce-ţi făcea inima să stea în loc erau obiectele personale încă vizibile – un pantof rupt, o bucată de cămaşă, o batistă sfâşiată, un cărucior zdrobit.

Am vizitat spitalul din apropiere, pentru a-i vedea pe câţiva dintre kenyenii care fuseseră răniţi. Trecând de la pat la pat, le-am spus cât îmi părea de râu. Asemenea altor victime ale terorismului, erau doar oameni simpli care îşi văzuseră de vieţile lor, aflându-se în locul nepotrivit la momentul nepotrivit. Mulţi aveau suprafeţe mari din corp bandajate; alţii aveau tăieturi pe braţe şi pe faţă. La reşedinţa ambasadorului Bushnell m-am întâlnit cu echipa ambasadei noastre. La fel ca în cazul omologilor din Tanzania, conduşi de însărcinatul cu afaceri John Lange, reacţia lor la tragedie fusese extraordinară, făcând faţă sensibilităţilor locale, sprijinind investigaţia, repornind activităţile ambasadei, în timp ce încercau să-şi revină, îşi puneau întrebări şi despre întorsăturile sorţii care îi lăsaseră pe ei în viaţă, dar îi luaseră

pe colegi şi pe cei dragi de lângă ei.

A fost privilegiul meu solemn să însoţesc corpurile a zece dintre acei colegi peste Atlantic, la o ceremonie cu participarea preşedintelui şi a doamnei Clinton, la baza aeriană Andrews, lângă Washington.

Sicriele au fost urcate la bordul unui C-17 poreclit „Spiritul veteranilor Americii". Am studiat în timpul zborului descrierile şi fotogr3" fiile americanilor morţi. Printre ei se aflau un ofiţer al Serviciul" 1 Diplomatic împreună cu fiul său iubit, un tânăr sergent din corpul infanterie marină ce provenea din Tallahassee, o epidemiol°a mamă a trei copii, care muncise pentru a salva copiii localnicilor, ofiţer al forţelor aeriene din South Bend, Indiana, un ofiţer p0 1

ti" 3

…„Ativ

care era şi cântăreţ de jazz, un membru al personaluluii Departamentului de Stat din Valdosta, Georgia, un ofiţer al Şerpiului Diplomatic împreună cu cele două fiice ale sale care sosieră în Kenya cu doar unsprezece zile înainte de atentat, un sergent aj Or de aviaţie care călca pe urmele tatălui său, un angajat de la biroul serviciilor generale şi doi de la biroul ataşatului militar, inlusiv un sergent din Missouri de la armata terestră, cu o faţă băieţească, tatăl unui copil de doi ani.1

Epuizată emoţional, am încercat să adorm pe un pat de campanie într-o parte a avionului. Sicriele se aflau în spatele unei cortine din prelată groasă, kaki. La un moment dat, în timpul zborului, Oi-am trezit, am dat cortina la o parte şi am stat lângă coşciuge, şoptind o rugăciune şi reflectând. Victimele variau ca vârstă între douăzeci şi şaizeci de ani şi erau de origine africană, asiatică sau europeană. Unele erau din armată, altele civile; bărbaţii şi femeile reprezentau proporţii aproape egale. Ei erau feţele Americii, tipul de oameni modeşti, dar totodată remarcabili, ce reprezintă ţara noastră peste hotare, îşi îndeplinesc atribuţiile, rezolvând probleme şi câştigând prieteni pentru democraţie. Mă gândeam cu amărăciune la stereotipurile încă puternice despre viaţa în ambasade, conform cărora diplomaţii, se spune, ar umbla în pantaloni cu dungă, ar da petreceri pretenţioase şi ar trăi în lux. Realitatea e mult mai pământească, munca mai dificilă, recompensele mai puţine, riscurile mai mari. America a trebuit să înfrunte răul şi în alte momente din viaţa mea – Hitler, Stalin, rasismul, purificarea etnică şi genocidul –,

dar acum ţara noastră era atrasă într-un conflict împotriva unui inamic nu foarte vizibil, pe un câmp de bătălie confuz, în care toată lumea se găseşte în prima linie.

Am resimţit în acel moment un sentiment aproape zdrobitor de responsabilitate. Ca mulţi alţi oameni din viaţa publică, am vorbit se nenumărate ori despre felul în care oficialii guvernamentali ar trebui traşi la răspundere. E destul de uşor când arăţi cu degetul spre let inele erau Julian Bartley Sr., Iulian Bartley Jr., sergent Jesse Aliganga Jr., e ary Louise Martin, Ariene Kirk, Uttamlal („Tom") Shah, Molly Hardy, $. „i Kavaler, sergent Sherry Lynn Olds, Anne Michelle O'Connor, Jean Dalizu Ser8 ent Kenneth R. Hobson.

altcineva. Mă simţeam în acel moment ca şi cum toţi ochii erau aţi tiţi asupra mea. Ştiam că nu puteam garanta securitatea oamenii? noştri, dar aveam responsabilitatea de a face tot ce-mi stătea în Putinţă pentru a încerca. Nu mai era vorba pur şi simplu de a face ceg ce slujba îmi cerea, ci de loialitate, onoare şi încredere.

Cu puţin timp înainte de a ateriza, mi s-a spus că trebuia să revii la locul meu. M-am aşezat şi am adormit cu faţa spre cortină. M-am trezit atunci când eram pe cale să aterizăm. Cortina fusese trasă. ne…

mic nu mă mai despărţea de sicrie, în scurtul interval în care adormisem, fiecare dintre ele fusese acoperit cu un steag american.

LA ORA UNSPREZECE, PE 20 AUGUST, şaptezeci şi nouă de rachete de croazieră au fost lansate de pe vase americane din Marea Roşie şi Marea Arabiei, lovindu-şi ţintele din Afghanistan şi, două ore mai târziu, din Sudan. Simultaneitatea atacurilor era menită să copieze tiparul celor două atentate împotriva ambasadelor. Imediat ce am ştiut că rachetele şi-au atins ţintele, preşedintele – care îşi continuase vacanţa pentru a păstra elementul surpriză – i-a uimit pe reporteri în Martha's Vineyard anunţând decizia noastră de a reacţiona militar. Apoi a revenit imediat la Washington.

Operaţiunea Infinite Reach a produs pagube însemnate taberelor de antrenament, ucigând poate douăzeci de membri ai reţelei lui bin Laden şi rănind alte câteva zeci. Dacă, aşa cum suspectam, bin Laden se aflase acolo, scăpase. Răspunsul arăta, cu toate acestea, că îl puteam lovi pe inamic la el acasă şi că America nu putea fi atacată fără suficiente riscuri. Mai mulţi membri ai Congresului au aplaudat misiunea, dar reacţia opiniei publice a fost mult mai discretă. Teroriştii loviseră ambasadele americane, dar încă

nu atacaseră teritoriul nostru. Existau chiar şi persoane care credeau că reacţia noastră era exagerată şi care puneau sub sern nul întrebării motivaţiile preşedintelui. Inspirându-se din fii1" *Wag the Dog* (în care Casa Albă înscenează un război pentru distrage atenţia de la un scandal sexual), comentatorii partizani sugerat că încercam să mutăm atenţia de la problemele cu procu rul special. Aceste acuzaţii erau nefondate şi respingătoare.

Atribuit la o atmosferă în care aproape că nu au mai existat eluri din partea Congresului sau a presei pentru continuarea eraţiunilor militare împotriva Al-Qaida. Însă am avut în ve

reîn continuare posibilitatea de a face exact acest lucru, înreistrând progrese în acelaşi timp şi pe frontul diplomatic.

?

I A DOUA ZILE după ce rachetele de croazieră au fost lansate, telefonul a sunat în biroul lui Michael Malinowski, un înalt oficial al gjroului pentru Afaceri Sud-Asiatice al Departamentului de Stat.

Fondatorul şi liderul talibanilor, Mullah Omar se afla la capătul celălalt al liniei. Era o situaţie fără precedent. Omar nu a vorbit aproape niciodată cu occidentalii. Acum i-a spus lui Malinowski că loviturile aeriene fuseseră contraproductive, că preşedintele Clinton ar trebui să demisioneze şi că forţele americane ar trebui să evacueze Arabia Saudită. Respingând toate aiurelile astea, Malinowki i-a cerut lui Omar să-l predea pe bin Laden şi a propus un dialog oficial. Omar a fost de acord să discute.

Ambasadorul Statelor Unite în Pakistan, William Milam, a iniţiat două săptămâni mai târziu o serie de întâlniri între oficialii americani şi talibani, care aveau să continue în următorii doi ani. În tot acest timp, problemele pe care le-am avut cu mişcarea extremistă nu au fost cauzate de un eşec al nostru de a comunica limpede. Dimpotrivă, mesajul nostru a fost foarte simplu: „bin Laden este un terorist. E un ucigaş de oameni nevinovaţi şi este implacabil ostil Statelor Unite. Dacă sunteţi interesaţi să avem relaţii bune, trebuie să ne ajutaţi să-l aducem în faţa justiţiei". Liderii talibani nu au spus nu; în schimb, ne-au oferit o listă cu scuze jalnice. Argumentau că a trata rău un beneficiar al ospitalităţii tale încălca obiceiurile adiţionale şi că bin Laden era un erou pentru afghani, datorită rolu' Ul jucat în anii '80 împotriva sovieticilor. „Oamenii noştri îşi vor inchipui că am luat bani de la voi sau de la saudiţi".

Spre sfârşitul lui 1998, l-am selectat pentru funcţia de coordonator al ePartamentului de Stat împotriva terorismului pe locotenent-coloeul (în retragere) Michael Sheehan, un fost student al meu de la corgetown, fost membru al Beretelor Verzi şi consilier al meu la Nat «Huriile Unite. Cu asistenţa unor colegi precum Secretarul de Stat

Asistent pentru Asia de Sud, Sheehan a dezvoltat rapid o strateg; menită să mărească presiunea asupra talibanilor. Deşi nu aveam prea multe mijloace de presiune în cazul Afghanistanului, am decis să utilizăm simultan toate pârghiile de care dispuneam. Mai întâi le-am trimis mesaj talibanilor că aveam să-i considerăm responsabili pentru orice viitoare acţiune teroristă care avea legătură cu bin Laden şi că ne rezervam dreptul de a utiliza forţa, fie pentru a ne apăra, fie ca răspuns la un nou atac. În al doilea rând, am cerut Pakistanului, Arabiei Saudite şi Emiratelor Arabe Unite (EAU) singurele state care menţineau relaţii diplomatice cu regimul afghan, să ne susţină cererea de predare a lui bin Laden. Dacă talibanii refuzau în continuare, aveam să facem presiuni asupra celor trei guverne pentru a refuza dreptul de aterizare a liniilor aeriene afghane, pentru a îngheţa conturile şi pentru a le interzice liderilor talibani să călătorească în străinătate. Am ameninţat, de asemenea, că aveam să impunem sancţiuni economice bilaterale împotriva talibanilor şi că intenţionam să cerem ONU să impună restricţii globale.

În lunile ce au urmat, am implementat această strategie în conformitate cu planul nostru, numai că planul nu a funcţionat.

Atât saudiţii, cât şi EAU s-au conformat cererilor noastre de a restricţiona drepturile de aterizare, iar saudiţii şi-au redus legăturile diplomatice şi au refuzat acordarea de vize afghanilor care călătoreau din motive non-religioase. Am făcut presiuni fără încetare asupra conducerii pakistaneze pentru a se distanţa de talibani, spunând că „bin Laden a ucis americani şi plănuieşte să o facă din nou. Este inamicul nostru. Iar cei care îl sprijină sunt inamicii noştri. Nu puneţi Pakistanul în această postură". Am impus sancţiuni împotriva talibanilor în iulie 1999. Consiliul de Securitate al Naţiunilor Unite a făcut acelaşi lucru în octombrie, după un vot unanim favorabil care a inclus şi câteva naţiuni majoritar musu'" mane. Toate acestea au izolat Afghanistanul, dar nu l-au deterrninat să-l predea pe bin Laden.

La început, când şi-au consolidat puterea, ocuparea de teritorii

capturarea de arme au fost priorităţile liderilor talibani, iar uti Wa lui bin Laden era aparent limitată. Pe măsură ce lunile au trec să bin Laden şi Mullah Omar au dezvoltat o relaţie simbiotică.

rreroriştii aveau nevoie de un adăpost în care să se poată antrena, ninar avea nevoie de banii şi de forţa lui bin Laden. La jumătatea lui 1998, este posibil ca Omar să fi simţit că supravieţuirea sa depinde de sprijinul lui bin Laden. Deşi am continuat să ne întâlnim cu talibanii, dialogul a devenit tot mai steril pe măsură ce ostilitatea lui Omar creştea. Repetând avertismentele noastre către talibani, Mike Sheehan a fost explicit: „Dacă bin Laden sau o altă organizaţie afiliată atacă Statele Unite sau interesele americane, vă vom considera direct responsabili".

Simţeam că e necesar să reiterăm ameninţările, pentru că eram convinşi că grupările apropiate lui bin Laden erau încă active şi încercau probabil să achiziţioneze sau să dezvolte arme chimice şi bacteriologice. Sheehan ne-a avertizat în mod repetat că bin Laden se pregătea să lovească din nou. În consecinţă, în ciuda dificultăţii de a menţine atenţia publicului, preşedintele, Secretarul Apărării Cohen şi cu mine am ridicat problema terorismului de mai multe ori acasă şi peste hotare. Şi chiar în momentul în care făceam presiuni diplomatice, jucam şi un joc defensiv la nivel planetar, făcând eforturi de a preveni alte atacuri.

În acest scop am intensificat cooperarea judiciară cu alte state, ceea ce a avut ca rezultat arestarea discretă şi judecarea a numeroşi suspecţi. Am oferit recompense, am îngheţat conturile teroriştilor, ne-am triplat bugetul antiterorist, am intensificat pregătirea antiteroristă, am accelerat cercetarea în domeniul tehnologiei antiteroriste. Preşedintele a emis o serie de directive pentru a ne spori capacitatea de a submina operaţiunile teroriste de peste hotare şi pentru a ne pregăti pentru eventualitatea unor atacuri pe teritoriul american. A cerut fonduri pentru a îmbunătăţi planificarea în caz e dezastru, pentru a crea o rezervă naţională de medicamente şi e vaccinuri, pentru a antrena echipe medicale de reacţie la nivestatelor şi al marilor oraşe, pentru a proteja infrastructura de

Portantă critică, precum reţeaua de distribuţie a electricităţii şi telele de calculatoare împotriva unor cyberatacuri. La Penta

°n Bill Cohen a anunţat planuri de creare a unor echipe de reacţie rapidă ale Gărzii Naţionale, care ar fi pregătite să asist

comunităţile victime ale unor atacuri chimice sau bacteriologice i în mod tragic, aceste iniţiative nu au prevenit atacurile d; n 11 septembrie, dar au împiedicat altele şi au pus bazele la ceea ce avea să urmeze – un program naţional coordonat de apărare internă.

Cu ambasadele americane atât de clar ameninţate, principal mea preocupare o constituia problema resurselor. Din prima mea zi ca Secretar de Stat, m-am ţinut scai de preşedinte şi de Biroul pentru Organizare şi Buget (BOB) pentru a mări fondurile alocate programelor şi operaţiunilor de politică externă. După atentatele cu bombă de la ambasade, am devenit cu adevărat insuportabilă. Cu ajutorul senatorului Ted Stevens şi al reprezentantului David Obey, am reuşit să obţinem alocarea de urgenţă a mai mult de un miliard de dolari pentru îmbunătăţirea securităţii în acea toamnă, inclusiv amplasarea de bariere în jurul Departamentului de Stat, dar acesta era doar un pas mic spre rezolvarea unei probleme imense.

În perioada următoare atentatelor, am numit comisii de revizuire a cheltuielilor, prezidate de amiralul în retragere William Crowe, fost Şef al Statului Major Reunit şi ulterior ambasador al Statelor Unite în Marea Britanie, pentru a investiga şi a formula recomandări, în ianuarie 1999, Crowe a propus alocarea a 1, 4 miliarde de dolari anual timp de cel puţin zece ani pentru construcţia şi repararea ambasadelor, încântată, am dus cu promptitudine cererea la BOB, care nu a fost la fel de mulţumit. Responsabilii cu bugetul de la Casa Albă se îndoiau de capacitatea noastră de a cheltui atât de mulţi bani rapid şi înţelept, în schimb, au recomandat alocarea a

1 Casa Albă a utilizat autoritatea extraordinară a preşedintelui pentru a spori vig1 lenta în faţa ameninţării teroriste şi în vederea stimulării sprijinului global neces> pentru a o învinge. Spre exemplu, preşedintele Clinton a spus Adunării Genera ONU că, printre priorităţile Americii, pe primul loc se află combaterea teromului şi că ar trebui să ocupe acelaşi loc pe agenda întregii lumi. A îndemnat naţiunile să refuze acordarea de sprijin şi adăpost pentru grupările teroriste, să coope în extrădarea şi acuzarea suspecţilor, să reglementeze mai riguros manufacturară S1 portul de explozivi, să ridice standardele de securitate pe aeroporturile internaţ>°ni" combată condiţiile care fac posibilă răspândirea violenţei şi a disperării.

DOAMNA SECRETAR DE STAT 49 1

trei miliarde pe o perioadă de cinci ani, cu alocarea în primul an a numai 36 de milioane de dolari. Am spus: „Congresul îmi va cere capul dacă mă duc acolo şi încerc să susţin acest buget, şi ar avea dreptate. E ridicol. Avem nevoie de mai mult".

Aşa cum prevăzusem, liderii ambelor partide au fost scandalizaţi-BOB a fost în curând de acord cu un compromis şi atitudinea sa a devenit şi mai maleabilă după ce directorul Jack Lew a inspectat ambasadele noastre din Europa Orientală şi din Balcani. Până în momentul în care am părăsit funcţia, obţinusem aprobarea pentru alocări de fonduri apropiate de nivelul propus de amiralul Crowe, un acord ce era de o importanţă critică, pentru că învăţasem că pericolele la adresa personalului nostru nu mai erau localizate, ci se globalizaseră. Nu exista un post cu risc redus. Dacă aveam puncte vulnerabile, ne puteam aştepta ca inamicii noştri să le exploateze.

Am salutat recomandările lui Crowe, dar voiam să mă asigur că implementarea lor nu se va face în dauna altor operaţiuni ale Departamentului de Stat. Dolarii pe care îi utilizam pentru a construi şi a securiza ambasadele proveneau din aceeaşi sumă de bani din care plăteam salariile, recrutam personal şi satisfăceam alte nevoi de zi cu zi. Am avertizat atât Congresul, cât şi BOB: „Dacă mărim cheltuielile pentru securitate fără să sporim suma totală, vom sfârşi prin a avea clădiri mai sigure, dar goale, pentru că nu ne vom mai putea permite personalul. Nu mă puteţi lăsa să aleg între acestea două". Am adăugat că Departamentul de Stat fusese lipsit de resurse mult prea mult timp. În fiecare an, ne vedeam nevoiţi să transferăm fonduri de la programe foarte valoroase pentru a face faţă urgenţelor. Am ajuns să-l tâlhărim pe Peter pentru a-l plăti pe şi apoi l-am jefuit şi pe Paul.

ALES LA începutul mandatului meu pe David Carpenter Pentru a prelua postul de Secretar de Stat Asistent pentru Securitatea Diplomatică. Era o funcţie tradiţional rezervată membrilor Serdului Diplomatic; am decis să rup tradiţia. David, care fusese erul echipei Serviciului Secret de pe lângă preşedinte, era primul °fesionist care deţinea funcţia, alăturându-se echipei noastre în artie 1998 pe baza unui contract de colaborare. Patru zile după atacurile asupra ambasadelor, a depus jurământul oficial, îl plăceam pentru că îl caracteriza acelaşi obiectiv ca pe mine – să prevină aşa sinarea altor oameni ai noştri.

Decizia de a închide o ambasadă ca urmare a iminenţei unui

atac, indiferent dacă pentru o zi sau pentru o lună, a fost una dintre cele mai delicate hotărâri pe care am fost nevoită să le iau. În această perioadă primeam în jur de o mie de ameninţări pe lună îndreptate împotriva privilegiilor sau a oficialilor americani de peste hotare Singura metodă de a lua o decizie informată era analizarea fiecărei ameninţări în parte.

Împreună cu Subsecretarul pentru Organizare Bonnie Cohen Carpenter a reuşit după eforturi intense să aibă un ofiţer al Securităţii Diplomatice postat la CIA, pentru a şti imediat când era primită o ameninţare împotriva uneia dintre reprezentanţele noastre. Aveam personal în cadrul Centrului de Operaţiuni al Departamentului de Stat, care lucra literalmente 24 de ore pe zi pentru a coordona răspunsurile noastre. În fiecare caz ambasada intervenea cu propria estimare asupra credibilităţii ameninţării. Multe indicii au fost primite din partea unor oameni care intrau într-una dintre ambasadele noastre şi cereau să vorbească cu ambasadorul sau cu persoana care conducea ambasada. Din când în când, aceşti informatori furnizau informaţii vitale. De cele mai multe ori erau motivaţi de speranţa obţinerii unei recompense sub forma banilor sau a unei vize pentru Statele Unite, în alte cazuri se aflau acolo pentru a inspecta ambasada în vederea culegerii de informaţii şi, posibil, în scopuri teroriste. Nimic nu era mai urgent decât verificarea fiecărei mărturii.

Raportul Crowe recomanda ca un singur ofiţer de rang înalt să fie responsabil pentru toate problemele de securitate. Pentru a realiza acest lucru, am propus crearea unui post de Subsecretar de Sta pentru securitate, terorism şi probleme conexe. Aşteptând aprobare Congresului, am hotărât că eu eram cea care trebuia să ia decizii finale, dar aveam nevoie de consiliere profesionistă, aşa că aproa" în fiecare dimineaţă stăteam în biroul meu împreună cu Carpen răsfoind ultimele informaţii, într-unul dintre cazuri, un membr unui grup separatist, înarmat cu un lansator de rachete porta" 1 intrat într-o clădire situată vizavi de consulatul nostru dintr-un

Datorită informaţiilor prompte, autorităţile locale l-au oprit înainte ca teroristul să poată declanşa atacul. Incidentul ilustra valoaea unei relaţii puternice cu ţara *gazdă*. Din fericire, nicio naţiune indiferentă sau ostilă faţă de noi nu doreşte să vadă atentate teroriste pe propriul teritoriu, într-un caz în care nu am obţinut cooperarea, l-am sunat pe ambasadorul acelei ţări la Washington şi i-am spus că ne

vom închide ambasada şi vom spune lumii de ce, dacă nu primim asistenţa pe care o ceream. Cooperarea a venit imediat.1

Îngrijorarea noastră cauzată de posibilitatea unui alt atac de anvergură a ajuns la un apogeu în ultima parte a lui 1999, în timp ce lumea se pregătea să sărbătorească noul mileniu. Administraţia a pus în alertă maximă aparatul de menţinere a ordinii şi pe cel de informaţii. I-am avertizat pe americanii care trăiau sau călătoreau în străinătate să fie extrem de prudenţi. Pentru a ne proteja în cazul unui atac cu antrax, le-am trimis provizii din antibioticul Cipro tuturor reprezentanţelor noastre şi am făcut planuri pentru procurarea de măşti care puteau fi puse foarte rapid în eventualitatea unui atac chimic sau bacteriologic.

La Washington, aveam o echipă inter-agenţii care funcţiona non-stop. Pe parcursul a câteva zile, la jumătatea lui decembrie, trei atacuri au fost dejucate şi potenţialii făptaşi arestaţi, în Orientul Mijlociu, un grup de teroriști antrenaţi în Afghanistan a fost reţinut în timp ce planifica un atentat cu bombă la Hotelul Radisson din Amman, Iordania. Un plan de a-i ataca pe turişti pe Muntele Nebo, masivul pe care se spune că Moise l-a urcat chiar înainte de a muri, a fost, de asemenea, dejucat. Un al treilea complot – împotriva terorismul nu era singura noastră îngrijorare. Războiul Rece se sfârşise, dar nu şi actica spionajului. Am fost forţată să înăspresc măsurile de securitate la Departantul de Stat după penetrarea unei arii securizate de către un bărbat misterios r «cât într-un costum maro, după descoperirea în 1999 a unui dispozitiv de asc *Ste* rus într-o sală de conferinţe şi ca urmare a dispariţiei în 2000 a unui laptop te conţinea informaţii clasificate „top secret". Măsurile pe care le-am ordonat penelimina neglijenţa, pentru a mări numărul patrulelor de securitate, a restricţiona u u în Departamentul de Stat, a responsabiliza personalul au fost resimţite de

1 UI. Intre colegi şi au dus la apariţia unor relatări în presă despre scăderea moraero Uată fiind seriozitatea neglijenţelor însă, sunt convinsă că aceste critici erau e şi că atitudinea mea riguroasă era, deopotrivă, necesară şi corectă.

Aeroportului International din Los Angeles – a fost stopat de un agent vamal vigilent, care i-a cerut lui Ahmed Ressam, în vârstă de 33 de ani, să deschidă portbagajul maşinii sale în timp ce acesta încerca să

intre din Canada în Statele Unite. Au fost găsite aproape 50 de kilograme de explozibil. Ressam a furnizat ulterior o descriere detaliată a antrenamentului său în supraveghere, asasinate şi explozibili şi a mărturisit că mai multe atacuri teroriste fuseseră plănuite peste tot în lume până la sfârşitul lui 1999. În fiecare dintre aceste cazuri, existau legături cu Al-Qaida şi cu bin Laden. Deşi existau şi alte ameninţări care ne priveau, teroristul saudit rămânea în centrul eforturilor noastre antiteroriste.

LA O ZI DUPĂ ATACURILE cu rachete de croazieră lansate ca represalii în august 1998, Casa Albă a convocat o şedinţă pentru a studia alte opţiuni militare. Principala ţintă nu fusese lovită, ceea ce ne sporea hotărârea. În săptămânile următoare preşedintele a autorizat explicit utilizarea forţei pentru uciderea sau capturarea lui bin Laden şi a principalelor sale ajutoare. Iniţial, am repoziţionat bombardierele B2 pentru a fi capabile să ajungă deasupra Afghanistanului cu un preaviz de o zi. Ulterior, ne-am orientat spre submarinele echipate cu rachete de croazieră aflate permanent în alertă în Marea Arabiei. Pentagonul, obosit, în cele din urmă, de această desfăşurare de forţe, a spus că prelungirea sa nu era justificată în absenţa unor informaţii mai clare despre locul în care s-ar putea afla bin Laden.

Cu toate acestea, preşedintele a insistat, pentru că aveam astfel capacitatea să-l lovim rapid pe bin Laden dacă apăreau „informaţii pe baza cărora se putea acţiona”. Preşedintele a cerut informaţii despre peşterile situate lângă graniţa Afghanistanului cu Pakistanul, dar experţii noştri militari nu au reuşit să construiască un scenariu şunci” ent de credibil pentru un atac efectiv.

Dornică să explorez toate posibilităţile, am studiat eventualitate trimiterii unei echipe a forţelor speciale care să-l captureze pe bin den. Informaţiile sigure erau esenţiale, pentru că nu puteam trimite echipă bazându-ne pe intuiţie. Nu era prea uşor să găseşti nici în mea potrivită pentru o asemenea misiune. Cu cât echipa era mai fi cu atât era mai probabil să-l ia pe bin Laden prin surprindere, eştea riscul *de a* eşua din cauza personalului insuficient şi a decţiunilor echipamentului. Cu cât echipa era mai mare, cu atât era ai probabil că se putea proteja singură, dar se reducea elementul urpriză. Şi dacă bin Laden era avertizat, existau multe locuri unde putea ascunde. În afară de asta, dacă aveam informaţii reale, rajietele puteau duce treaba la bun sfârşit mai rapid şi cu riscuri mai reduse.

jsâu a existat niciodată îndoiala că, dacă am fi crezut că avem şanse mari de a-l captura pe bin Laden, am fi pornit după el. Cu toţii resimţeam pierderea celor asasinaţi în atentatele cu bombă de la ambasade – ne întâlnisem cu familiile lor – şi eram hotărâţi să prevenim alte atacuri. În acelaşi timp, eram forţaţi să fixăm standarde ridicate pentru succes. Dacă lansam o altă misiune importantă care nu îl captura sau îl ucidea pe bin Laden, riscam să pierdem teren. Teroristul avea cu siguranţă să jubileze prin intermediul presei şi să-şi lustruiască imaginea printre suporterii săi radicali.

Înainte de Operaţiunea Infinite Reach, primisem informaţii despre o întâlnire programată a liderilor terorişti, prezenţa lui bin Laden fiind foarte posibilă. Deşi am utilizat toate resursele de care dispuneam, nu am reuşit să obţinem vreo confirmare. De mai multe ori am fost anunţată că pregăteam o lovitură numai pentru a mi se spune mai târziu că informaţia se dovedise neverificabilă sau eronata. Câteodată aflam unde fusese bin Laden, unde ar putea merge sau unde s-ar putea să fie cineva care arăta ca el, dar indiciile erau întotdeauna prea tardive sau prea vagi. Situaţia te scotea din minţi.

O comparam cu unul dintre acele jocuri în care controlezi o manetă conectată la un braţ care crezi că va scoate foarte uşor un premiu, o dată ce ai introdus moneda. Dar de fiecare dată când încerci să-l şi afară, premiul cade.

Ca urmare a directivelor preşedintelui, armata a continuat să care! dei pentru a îmbunătăţi informaţiile noastre în timp real despre

Cul în care se afla bin Laden. În 2000, începând cu ultima parte a ÎI> Pentagonul a încercat să utilizeze un Predator, un aparat lent a Pilot, pentru a culege imagini din Afghanistan. Rezultatele au încurajatoare, dar ulterior avionul s-a prăbuşit. CSN a propus

ea unui nou aparat cu o rachetă. La începutul lui 2001, forţele aeriene au testat un prototip, dar administraţia Bush a optat să îl desfăşoare un Predator, înarmat sau nu, până după 11 septembrie

O întrebare care s-a pus de atunci este de ce nu am invadat pu şi simplu Afghanistanul, de ce nu i-am dat jos pe talibani şi nu am dislocat Al-Qaida din propriu-i teritoriu. Ar fi existat motive pentru a justifica o acţiune militară, dar, fără megaşocul din 11 septembrie o invazie a Afghanistanului nu ar fi fost sprijinită de majoritatea cetăţenilor sau a aliaţilor noştri şi ar fi fost condamnată în lumea arabă şi cea islamică.

Al doilea mandat al preşedintelui Clinton a luat sfârşit fără alte atacuri reuşite împotriva reprezentanţelor diplomatice ale Statelor Unite. După cum ştim însă clădirile diplomatice nu sunt singurele ţinte. Faptul că poate avea ca ţintă orice obiectiv este unul dintre motivele pentru care terorismul reprezintă o asemenea ameninţare.

Pe 12 octombrie 2000, o mică ambarcaţiune s-a oprit lângă *USS Cole*, în timp ce acesta alimenta în Portul Aden, în largul coastei yemenite. Barca a explodat, lăsând o gaură de 20 de metri pe 13 în chila de oţel a vasului militar, ucigând şaptesprezece persoane şi rănind treizeci şi nouă.

I-am telefonat imediat preşedintelui Yemenului, Ali Abdullah Saleh, care vizitase recent Statele Unite şi ne asigurase de prietenia sa. A promis o anchetă amănunţită şi foarte repede autorităţile locale au arestat câţiva suspecţi. Din păcate, a existat o ruptură în cooperarea dintre Yemen şi FBI. Ambasadoarea noastră, Barbara Bodine, a reuşit în parte să determine cele două părţi să conlucreze, încurajând Yemenul să fie mai cooperant şi pe cei de la FBI să evite încălcarea prerogativelor locale. Deşi bănuielile s-au oprit imediat asupra lui bin Laden, nu aveam genul de dovezi directe descoperite după atentatele de la ambasade. Abia după ce am părăsit funcţia» FBI a reuşit să stabilească în mod cert o legătură între Al-Qaida şi atacul asupra *USS Cole*.

PRINCIPALA PREOCUPARE după un atentat este întrebarea dacă fi putut fi prevenit. Asemenea atacului de la Pearl Harbor's

ar asasinării lui JFK, atacurile de pe 11 septembrie au fost şi continua să fie obiectul investigaţiilor unor comisii oficiale»

6 Sei şi ale celor din lumea academică. A fost acordată o atenţie norită eşecului aparent în cooperarea dintre CIA şi FBI. Ştiu din opriile mele interacţiuni cu aceste agenţii că au culturi şi misiuni diferite, în acelaşi timp, există tendinţa de a privi trecutul prin risma prezentului. Turnurile Gemene au fost un fulger care a scos la iveală ceea ce până atunci fusese mai puţin evident. Din nefericire, nu am fost surprinsă de atacuri şi nici şocată că un avion deturnat a fost implicat. Am fost uimită însă de nivelul de coordonare ci de faptul că persoanele care au deturnat avioanele petrecuseră

5 l atât de mult timp în Statele Unite, antrenându-se.

Proporţiile şi natura acelor atacuri au reprezentat o ameninţare deopotrivă imediată şi pe termen lung pentru armata noastră, pentru

diplomaţi, pentru agenţiile de menţinere a ordinii şi pentru cei însărcinaţi cu apărarea internă. Au dat o nouă dimensiune temerilor, prezente deja de multă vreme, legate de posibila achiziţionare de către cine nu trebuie a unor arme de distrugere în masă şi au inspirat modificări în doctrina militară a Statelor Unite care aveau să genereze dispute globale în anii următori.

Răspunsul administraţiei Clinton la atentatele cu bombă de la ambasadele din Africa şi la alte atacuri de acest tip avut ca rezultat capturarea multor suspecţi şi a stabilit un precedent solid pentru cooperarea internaţională în lupta împotriva terorismului. Am folosit atât forţa, cât şi diplomaţia pentru a-l ataca pe bin Laden şi pentru a submina Al-Qaida, realizând multe, dar nereuşind să obţinem victoria clară pe care o căutam atât de febril.

În mod firesc, în anii mei ca diplomat, am gândit în termeni globali. Fiind o optimistă, am sperat să întăresc recunoaşterea terorismului pe plan internaţional ca un rău, asemenea genocidului, epurării etnice, sclaviei, apartheidului, rasismului. O provocare a fost şi aceea se a ajunge la o definiţie comună a termenului „terorist”. Eticheta de „terorist” e una disputată, controversată mai cu seamă atunci când este aplicată grupurilor care luptă în numele unei cauze naţionalste. Am avut multe conversaţii cu lideri arabi care argumentau că stupârile antiisraeliene precum Hamas sau Hezbollah nu ar trebui

Qe considerate teroriste, deoarece lupta pentru recuperarea unor Ciorii arabe are legitimitate. Mi s-a spus: „Nu fac decât ceea ce patrioţii americani au făcut în timpul Războiului de Independent’împotriva Marii Britanii”. Am răspuns: „Nu-mi amintesc că George Washington sau Paul Revere să le fi spus fiilor lor să se arunce în aer pentru a ucide copii britanici”.

Există multe situaţii confuze în lume, în care este dificil pentru cei din exterior să se pronunţe. De multe ori, există merite şi gre, şeii de ambele părţi şi tot ceea ce poate spera cineva este o soluţie pragmatică, chiar dacă lasă nerezolvate unele probleme de ordin moral. Există şi multe regimuri autocratice care caută să traseze linii clare acolo unde asemenea linii nu există, calificându-şi oponenţii politici drept „terorişti”, indiferent dacă această descriere are aplicabilitate sau nu.

Dar să recunoşti că multe situaţii sunt neclare nu înseamnă să spui că este imposibil de stabilit claritatea responsabilităţii. Când

cineva plasează o bombă în clădirea autorităţilor federale din Oklahoma City, expediază otravă prin poştă, deschide focul împotriva unor oameni care se roagă în moschee, transformă o piaţă de legume într-un carnagiu sau intră cu un avion într-o clădire de birouri, problemele de natură morală sunt simple. Nu contează cât de furioasă, disperată sau demoralizată poate fi o persoană. Nu există justificări politice, istorice, religioase, economice sau ideologice pentru uciderea cu bună ştiinţă a unor oameni nevinovaţi. Fiecare dintre noi, în toate ţările, pe toate continentele, zi de zi, trebuie să se opună unor asemenea crime.

Am demonstrat acest lucru când am fost invitată de Henry Kissinger să mă adresez unei asistenţe internaţionale, în aprilie 2000. Am afirmat că provocările la adresa securităţii Americii s-au schimbat şi că ameninţarea creată de forţele militare convenţionale s-a redus, în schimb, am sugerat că ameninţările neconvenţionale precum terorismul „au creat un câmp de bătălie populat de civili. Ca urmare a acestui fapt, înţelegând că nu mai e suficient să jucăm şahul geopolitic, trebuie să ne reorientăm strategiile: tabla de joc nu mai este bidimensională". Am susţinut că aveam să fim dependenţi în combatere terorismului, a proliferării armamentelor şi a crimei în această no lume nu numai de propriile noastre resurse şi de asistenţă aliaU1

jiţionali, ci de contribuţia „tuturor naţiunilor binevoitoare" şi a uţuror instituţiilor regionale sau globale.

Mesajul acelui discurs este relevant şi astăzi. Dar motivul pentru re mi-a rămas în minte nu are de-a face cu ceea ce am spus, ci cu locul unde am spus-o. Era vorba de un restaurant numit Windows of ti, e World1, situat pe terasa World Trade Center, în New York.

fi, l! 1
rk,": „J'i i /") i! l.).
Îi t li
! st!
fr
„Kerestrele lumii" (n.tr.).
4 itt vWfe; >w – îi>i" jfi. i &)... v>JWV;
r; îl: <r*7J) X.) ltt—" «lrt („»! JT\3 Wr: „iv-ii Jt.
l
Ui

«— i: r, r –.:. –… M» e
XXIII, a i; s.
„JSJ – ilosević e problema".
ni;?

ÎMI AMINTESC că ani văzut cu mult timp în urmă imagini cu un extraordinar maestru al şahului, poate Bobby Fischer, la vârsta de doisprezece ani jucând simultan mai mult de zece partide cu adversari diferiţi. Trecea de la o masă la alta, studia piesele, muta şi trecea la următorul oponent. Exact aşa mă simţeam ca Secretar de Stat, doar că nu eram un copil genial, iar figurile pe care le vedeam trecând de la o masă la alta erau cele ale lui Saddam Hussein, Muammar Gaddafi, Fidel Castro sau Ayatolahul Khamenei. Jocurile erau complicate, întrucât o schimbare a situaţiei într-unul dintre ele modifica dinamica tuturor celorlalte; mişcările noastre erau hotărâte în structuri colegiale şi date publicităţii dinainte de cei care nu erau de acord cu ele; strategii noi şi contradictorii erau strigate în cor de pe Capitol Hill; iar tabla de şah a Orientului Mijlociu se tot răsturna, impunându-le jucătorilor să o ia de la început, încăperea în care se desfăşurau jocurile era deja supraaglomerată la începutul W 1998, când un alt adversar foarte cunoscut nouă – Slobodan Milosević – a intrat trântind uşile de perete.

ÎNTRE SFÂRŞITUL LUI FEBRUARIE şi începutul lui martie,! „Jurul orăşelului Prekaz, în provincia iugoslavă Kosovo, unităţile P militare sârbe au pătruns cu forţa în satele locuite de etnicii alba11

cigând numeroase persoane. Femei, copii şi bătrâni se numărau rintre victime; mii de oameni au fugit. Erau cele mai violente evejriente din provincie după cel de Al Doilea Război Mondial.

r, mul Ume furioasă s-a adunat în capitala Priştina pentru a protesta faţa se asasinatele care erau parte a unei operaţiuni de distrugere a

grilelor etnicilor albanezi, care atacaseră poliţia sârbă.

Dacă ar fi fost un incident izolat, ar fi fost doar o tragedie fără mpact global> dar crimele aveau o istorie şi erau plasate într-un context anume. Provincia Kosovo, cam de mărimea statului Connecticut, este locuită de puţin peste două milioane de persoane. Din nefericire, provincia este plasată pe linia neregulată ce separă musulmanii de creştinii Europei, în acest caz etnicii albanezi de etnicii sârbi.1 într-o asemenea zonă, prezentul este mult prea des definit în funcţie de trecut.

În 1389, forţele sârbe au fost înfrânte de cavaleria rapidă a Imperiului Otoman, într-o ciocnire legendară lângă Priştina. Conducătorul sârb, prinţul Lazar, a fost capturat de turci, adus în faţa sultanului şi decapitat. Mulţi sârbi, atunci când celebrează vitejia oştirii lor, sunt motivaţi chiar şi în zilele noastre de dorinţa de a răzbuna înfrângerea. Secole întregi după bătălie, otomanii au controlat provincia Kosovo şi restul Serbiei, dar niciun imperiu nu este etern, şi otomanii şi-au „petrecut" cea mai mare parte a secolului al XIX-lea pierzând teritorii. Serbia şi-a recâştigat independenţa în 1878 şi în 1912 şi-a reafirmat pentru puţin timp controlul asupra provinciei Kosovo. După Primul Război Mondial, Serbia (inclusiv Kosovo) a fost încorporată în Regatul Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor, numit mai târziu Iugoslavia.

În 1974, sub Tito, constituţia iugoslavă a fost modificată pentru a acorda provinciei Kosovo autonomie completă şi pentru a pere considerabilei sale populaţii albaneze să-şi înfiinţeze propriul Parlament, propriile şcoli şi o serie de alte instituţii, în următorii incisprezece ani, guvernarea provinciei Kosovo a fost în principal comuniştilor albanezi. Sârbii care trăiau în Kosovo se p a's mplif ca, termenul „albanezi" va fi utilizat în următoarele trei capitole Itf i reser e componenta etnic albaneză a populaţiei din Kosovo. Dacă nu e specificat> termenul nu se referă la cetăţenii Albaniei.

plângeau de discriminare şi de rele tratamente. Aceste plângeri ail creat o breşă pentru ca Milosević, venit la putere la Belgrad în 1989, să-şi dovedească meritele ca naţionalist sârb, devenind Un campion al minorităţii sârbe din Kosovo. La puţin timp după pre" luarea funcţiei, şi-a trimis poliţia pentru a închide şcolile şi a în ce.

put o campanie sistematică de subminare a drepturilor politice şi economice ale albanezilor.

Consecinţa a fost tensiunea crescândă. Atât sârbii, cât şi albanezii aveau pretenţii istorice justificate, dar provincia Kosovo, locul pe care mulţi sârbi îl considerau a fi inima propriei naţiuni, era de mult găzduită într-un trup străin. Mai mult de 90% din populaţie era albaneză, în vecinătatea provinciei se aflau populaţii albaneze semnificative, în Macedonia, Grecia, chiar şi în Albania. Violenţele dintre sârbii şi albanezii din Kosovo se puteau extinde în întreaga regiune.

Administraţia Bush Senior, care fusese în general pasivă în

problemele Balcanilor, a decis, spre sfârşitul mandatului, să-şi asume un angajament curajos, în ziua de Crăciun din 1992, diplomaţii americani l-au informat pe Milosević că Statele Unite erau pregătite să reacţioneze militar dacă sârbii iniţiau un conflict armat în Kosovo. La trei săptămâni după instalarea în funcţie a preşedintelui Clinton, Secretarul de Stat Christopher a reafirmat acest „avertisment de Crăciun".

Spre meritul lor, albanezii au ales să reziste paşnic represiunii sârbe, creându-şi în paralel un set de instituţii „fantomă". Sub conducerea lui Ibrahim Rugova şi a Ligii Democratice din Kosovo (LDK), şi-au prezentat argumentele pentru independenţă, dar într-o manieră non-violentă. În consecinţă, în timp ce Războiul din Bosnia dăduse în clocot, Kosovo fierbea la foc mic. Instituţiile oficiale controlate de sârbi coexistau cu structuri neoficiale, aflate sub control albanez. Dar poliţia iugoslavă menţinea un control strict asupra provinciei şi era urâtă de majoritatea populaţiei pentru tacticile să le menite a intimida. Situaţia în Kosovo era extrem de tensionata, nu era încă vorba despre un război.

După semnarea Acordurilor de la Dayton în 1995, situaţia a 1 ceput să se tensioneze şi mai mult. Albanezii din Kosovo privea jur şi vedeau că bosniacii, croaţii, slovenii şi macedonenii părast u toţii Iugoslavia, pentru a forma state independente. Albanezii – jţipărtaşeau aceeaşi ambiţie, dar Acordurile nu prevedeau nimic pentru ei. Mulţi au devenit din ce în ce mai puţin toleranţi faţă de erespectarea propriilor drepturi şi faţa de apelurile liderilor civili la răbdare. Unii au ales calea violenţei, alăturându-se unei mişcări je rezistenţă numite Armata de Eliberare din Kosovo (UCK). În acel moment se ştiau puţine despre acest grup fără structuri bine (jefinite, cu excepţia faptului că iniţiase o serie de atacuri de mică anvergură împotriva sârbilor din Kosovo. De la sursele din regiune, am aflat în ianuarie 1998 că Milosević se pregătea să răspundă cu o intervenţie militară dură.

Temându-ne de izbucnirea unei crize, am făcut presiuni în mod repetat asupra liderului sârb pentru a nu iniţia un nou val de represiuni, amintindu-i încă o dată de avertismentul de Crăciun. Am căutat să consolidăm poziţia albanezilor moderaţi, încurajând un dialog cu Belgradul menit să reinstituie autonomia provinciei Kosovo şi am descurajat sprijinul internaţional pentru UCK. Am căutat şi metode de a asista forţele prodemocratice din interiorul Iugoslaviei,

fiind convinşi că problemele din Kosovo şi din regiune nu puteau fi rezolvate până când Milosević nu avea să fie înlăturat. Aceste eforturi reflectau viziunea – pe care preşedintele Clinton şi cu mine o împărtăşeam – a unei Europe libere şi nedivizate, care să includă o regiune paşnică a Balcanilor. Pentru a pune în aplicare această viziune, trebuia mai întâi să-i înfrângem sau să-i înlăturăm pe liderii naţionalişti care s-au impus odată cu dezintegrarea Iugoslaviei. Cu un Franjo Tudjman tot mai fragil din Punct de vedere al sănătăţii şi cu o Bosnie, în cele din urmă, stabila, Milosević era ultimul obstacol puternic în calea integrării Balcanilor într-o Europă democratică.

Înainte de masacrul de la Prekaz, autorităţile iugoslave au dat asi-Surari negociatorului nostru şef pentru Balcani, ambasadorul Robert elbard, că aveau să răspundă cu moderaţie la orice atacuri. Evident, mâl Niseră. Comportamentul sârb avea să-i radicalizeze cu siguantă pe albanezi, să-i slăbească pe moderaţi şi să încurajeze UCK.

l'osević începuse deja trei războaie în Balcani (împotriva Sloveei> Croaţiei şi Bosniei). Părea pregătit să înceapă un al patrulea.

Când primele violenţe au izbucnit în Bosnia, nu făceam! parte din guvern. Mai târziu, la ONU, eram doar un membru al urie echipe. Acum eram Secretar de Stat. Crimele de la Prekaz îmi stâr, ne-au previziuni pesimiste, egalate numai de hotărârea mea ferma Consideram că trebuia să-l oprim imediat pe Milosević. În public am dat un indiciu: „Nu avem de gând să stăm deoparte şi să privi autorităţile sârbe făcând în Kosovo lucrurile pe care nu le mai pot face în Bosnia". Sperând să obţin sprijin internaţional, am participla o reuniune la Londra a ceea ce era cunoscut drept Grupul de Contact, o forţă de acţiune pentru Balcani care includea Statele Unite, Rusia, Regatul Unit, Franţa, Germania şi Italia.

Ministrul de Externe englez, Robin Cook, gazda întâlnirii, a început prin a ne înmâna un proiect de declaraţie care enumera sancţiunile ce urmau să fie impuse, măsurile pe care Milosević le putea iniţia pentru a obţine ridicarea sancţiunilor şi alte sancţiuni care aveau să fie implementate în cazul în care Milosević nu lua aceste măsuri. Era o abordare de tip bici, miere şi iar bici. Robin şi cu mine eram pe aceeaşi lungime de undă. Ne-a spus că se întâlnise cu Milosević şi că i s-a părut complet neinteresat de o soluţie politică.

Singura noastră opţiune era să-l forţăm să-şi modifice atitudinea.

Am vorbit imediat după aceea cu toată forţa de care eram capabilă, arătând că Lancaster House, clădirea maiestuoasă în care ne întâlnisem, era aceeaşi structură în care miniştrii de Externe occidentali ţinuseră atâtea şedinţe zadarnice legate de Bosnia. Ne aflam chiar în aceeaşi încăpere. Mai devreme, în acel deceniu, comunitatea internaţională ignorase primele semne ale purificării etnice în Balcani. Trebuia să învăţăm din acea greşeală. Violenţa în Kosovo era de dată recentă, dar nu acelaşi lucru se putea spune şi despre ambiţiile lipsite de scrupule ale lui Milosević.

Am avertizat că situaţia din Kosovo avea implicaţii pentru întreaga regiune. Nu le puteam permite sârbilor să o caracterizeze drept o chestiune pur internă. Milosević pretindea că locuitorii din Kosovo erau violenţi, dar violenţa i se datora lui. Nu ar fi exist3 UCK dacă kosovarii nu ar fi fost lipsiţi de drepturi. Trebuia să aprobăm măsuri concrete care să ne ofere mijloace sporite de preşul asupra Belgradului. Aşa fusese Milosević adus la masa negocieri

payton şi acesta era singurul tip de limbaj la care avea să răspundă şi acum.

Credeam că am fost convingătoare, dar aparenţele înşală. Ministrul de Externe francez Hubert Vedrine a cerut o amânare a sanc yjjjlor, o condamnare mai clară a UCK şi o declaraţie explicită de opoziţie faţă de independenţa provinciei Kosovo. Italianul Lamberto pini se temea că sancţiunile impuse lui Milosević aveau să conducă la un comportament şi mai puţin cooperant şi a cerut să facem mai mult pentru a opri contrabanda cu arme către UCK. Evgheni primakov, care nici nu dorise organizarea conferinţei, îşi trimisese unul dintre adjuncţi în semn de protest. Robin Cook şi cu mine îl combăteam cu schimbul pe trimisul rus care, aparent, hotărâse că cea mai bună tactică era să ne obosească. Când l-am presat să accepte măcar o parte a sancţiunilor, a spus că fusese instruit să se opună oricăror măsuri punitive. A început apoi să bată câmpii.

Discuţia s-a încins şi, în timp ce ascultam, mâzgăleam febril în carnetul meu de notiţe. Venind la întâlnire pregătită să-mi prezint punctul de vedere foarte clar, eram hotărâtă să nu le trădez încrederea celor care se aşteptau ca America să preia conducerea. La un moment dat, Jamie Rubin, de obicei un om cu opinii foarte ferme, m-a îndemnat să cedez într-o chestiune anume. I-am aruncat o privire şi i-am spus: „Jamie, te crezi la München?”

După patru ore, am ajuns toţi, cu excepţia ruşilor, la un consens. Am făcut un apel comun pentru un moratoriu asupra creditelor pentru exporturi, pentru o investigaţie a tribunalului pentru crime de război şi pentru refuzarea vizelor de călătorie pentru înalţii oficiali sârbi. Am căzut de acord să trimitem un emisar la nivel înalt (fostul premier spaniol Felipe Gonzáles) pentru a facilita dialogul dintre sârbi şi albanezi şi l-am avertizat pe Milosević că vor urma a «e sancţiuni în cazul în care forţele sârbe de securitate din Kosovo nu erau reduse numeric.

Obţinusem majoritatea lucrurilor pe care le sperasem, dar inimiţial s-a pierdut: pe măsură ce zilele treceau, colegii mei Uropeni i-au dat lui Milosević note mai mari decât cele date de ltle pentru acceptarea cererilor noastre. Au scos în evidenţă retrarea unor forţe sârbe de securitate. Eu am adus dovezi că poliţia specială sârbă îşi consolida poziţiile, nu se retrăgea. Europenii menţionau invitaţia făcută de Belgrad pentru restabilirea unei prezenţe internaţionale în Kosovo. Eu arătam cu degetul spre refuzul lui Milosević de a accepta misiunea condusă de Gonzáles. Europeni; nu considerau necesară impunerea unor noi sancţiuni. Eu eram de părere că acest lucru era esenţial.

O a doua reuniune a Grupului de Contact era programată pentru 25 martie, la Bonn. Am sosit cu o noapte înainte şi am cinat cu Primakov. Elţîn concediase aproape tot restul cabinetului său.

Primakov a explicat că supravieţuise pentru că fusese un aliat al lui Elţîn încă de când lucraseră împreună în Biroul Politic. Elţîn se simţea confortabil în preajma lui, pentru că nu era un potenţial rival.

În ceea ce priveşte Kosovo, am fost amândoi de acord că un război civil ar fi avut consecinţe dezastruoase, dar, în rest, aveam puncte de vedere diferite complet. Primakov îl apăra pe Milosević; credea că albanezii şi nu sârbii reprezentau în acel moment forţa destabilizatoare. Mi-a spus, de asemenea, că Rusia considera Kosovo o afacere internă şi că sancţiunile împotriva lui Milosević nu aveau decât să-i irite pe naţionaliştii sârbi. Sentimentul meu era că poziţia Rusiei era mai puţin influenţată de solidaritatea cu fraţii slavi decât de posibilitatea ca o acţiune internaţională în acest caz să servească drept precedent pentru o intervenţie din exterior în Rusia, unde separatiştii ceceni se confruntau regulat cu armata.

Conferinţa Grupului de Contact, prezidată de ministrul de

Externe german, Klaus Kinkel, a reuşit, în esenţă, să nu ajungă la niciun acord şi m-a convins că grupul nu era instituţia potrivită pentru a-l contracara pe Milosević. Evident, Rusia avea să fie dificilă, iar Franţa şi Germania ezitau întotdeauna să intre într-un conflict cu Rusia. Italienii aveau puternice legături economice cu sârbu şi *e* displăceau sancţiunile. Era foarte uşor pentru Milosević să imobiizeze aceste ţări prin gesturi conciliatoare şi cuvinte goale.

lui» 1

Am ajuns la concluzia că nu trebuia să ne mulţumim să nu opinia generală în ceea ce priveşte Kosovo; trebuia să preluăm ducerea în formularea unui consens. Aceasta însă era posibilă i mai dacă eram capabilă să creez un consens în interiorul propr» meu guvern – un lucru nu prea uşor. CSN şi Pentagonul resi tot mai neplăcut declaraţiile în care îmi exprimam fermitatea. Adjjjinistraţia nu era dornică să se implice într-o altă confruntare care includea ameninţarea cu recurgerea la forţa. Ministerul Apărării, care cedase în chestiunea menţinerii de trupe în Bosnia, nu era dispus să ia în consideraţie noi misiuni în Balcani. Ca urmare, spre iritarea mea, administraţia a încetat să reafirme avertismentul de Crăciun din 1992.

Consideram urgentă readucerea în discuţie a posibilităţii lansării unei campanii de bombardament. Milosević avea să interpreteze lipsa unui avertisment explicit ca un semnal de acceptare a represiunii. Trebuia să dăm puţină coloană vertebrală politicii noastre, în după-amiaza zilei 23 aprilie, Bob Gelbard, Strobe Talbott şi cu mine am participat la o discuţie cu Sandy Berger în aripa de vest a Casei Albe.

Am atras atenţia că măsurile pe care le-am iniţiat erau insuficiente. Kosovo se îndrepta spre o confruntare majoră, dacă nu se ajungea la un compromis politic, lucru care nu avea să se întâmple dacă Milosević nu se simţea ameninţat – şi nu se putea simţi aşa atâta vreme cât ameninţarea cu forţa nu era pusă pe masă. Poziţia noastră din acel moment era „toate opţiunile sunt deschise". Suna a slăbiciune, pentru că era rezultatul slăbiciunii. Era clar un pas înapoi de la poziţiile din trecut şi o repetare a timidităţii noastre timpurii în chestiunea Bosniei.

Comentariile lui Gelbard au urmat aceleaşi linii, acesta spunând că ameninţarea forţei era necesară pentru a-l convinge pe Milosević să negocieze. Pentru a face această ameninţare credibilă, era esenţial ca

NATO să înceapă crearea de planuri pentru o campanie de bombardament, în acest punct, Sandy Berger a intervenit exasperat:

Nu putem vorbi pur şi simplu despre bombardamente în inima Europei. Ce ţinte aţi dori să loviţi? Ce veţi face după aceea? E iresponsabil să continuăm să facem declaraţii ameninţătoare în lipsa unui Plan coerent. Felul în care voi, oamenii de la Departamentul de Stat, °rbiţi despre bombardamente vă face să păreţi nişte lunatici".

Întotdeauna mi-am învăţat studentele de la Georgetown să în

— erupă; acum am făcut-o şi eu, spunând: „M-am săturat de astea.

Op – p*

necare dată când cineva vorbeşte de utilizarea forţei, este supus

508 la atacuri personale. Acum cinci ani, când am propus utilizarea forţei în Bosnia, Tony Lake nu m-a lăsat să-mi duc argumentaţia până la capăt. Ei bine, acum sunt Secretar de Stat şi o să insist ca măcar să purtăm această discuţie".

SPRE SFÂRŞITUL PRIMĂVERII, când Milosević a sporit atacurile cu elicoptere şi a ordonat incendierea unor sate albaneze, nu ne-am adresat Grupului de Contact, ci NATO. La presiunile Statelor Unite Alianţa a început planificarea pentru mai multe eventualităţi, inclusiv desfăşurarea preventivă de forţe în Albania şi Macedonia, pentru a împiedica extinderea conflictului, lovituri aeriene în cazul unei intervenţii sârbe dure şi o forţă de implementare a păcii în cazul în care se ajungea la o soluţie politică.

Diplomaţia a devenit mai complexă în momentul în care britanicii au emis proiectul unei rezoluţii a Consiliului de Securitate care autoriza utilizarea forţei. Era o iniţiativă bine intenţionată, dar nu prea bine concepută. L-am sunat pe Robin Cook, care susţinea că avocaţii săi îi spuseseră că era nevoie de un mandat din partea Consiliului, dacă NATO intenţiona să acţioneze. I-am răspuns că ar trebui să-şi ia avocaţi noi. Dacă era votată o rezoluţie a Consiliului de Securitate, stabileam un precedent conform căruia NATO avea nevoie de autorizarea Consiliului de Securitate pentru a acţiona.

Asta i-ar fi oferit Rusiei, ca să nu mai vorbim de China, dreptul de veto asupra acţiunilor NATO. Dacă rezoluţia eşua, avea să fie considerată ca o victorie pentru Milosević şi ar îngreuna iniţiativele NATO. A treia posibilitate era ca rezoluţia să treacă, dar numai după ce a fost drastic modificată pentru a obţine acordul Rusiei.

Trei posibilităţi; trei rezultate nefaste; un plan nu prea bun.

Obiectivul nostru era un aranjament negociat între Milosević şi albanezi, care să îi ofere provinciei un grad substanţial de autoguvernare. Pentru a-l obţine trebuia mai întâi să identificăm negociatorii din partea taberei albaneze, care era eterogenă şi divizata.

Ibrahim Rugova, liderul ales al guvernului lor fantomă, era un o firav, timid, un intelectual cunoscut pentru eşarfele pe care le pu întotdeauna şi pentru reputaţia sa pacifistă. Dar UCK, cea care *e*° trola armele, nu îl accepta pe Rugova ca negociator în numele's t

Mici alţi lideri politici albanezi nu îl acceptau, întrucât îl considerau piuit prea pasiv faţă de sârbi şi mult prea dur faţă de opiniile diferite din interiorul propriului partid.

Rugova refuzase întotdeauna să se întâlnească cu Milosević, dar în mai 1998 a fost de acord să conducă o mică delegaţie la Belgrad, pentru a vedea dacă procesul politic putea fi lansat. S-a dovedit a fi un pas greşit. Presa sârbă a profitat şi a publicat imagini ale lui Milosević şi Rugova râzând împreună. Publicate într-un moment în care poliţia sârbă jefuia satele albaneze, fotografia a dăunat şi mai mult poziţiei lui Rugova în ochii propriului popor.

Am încercat să limităm pagubele, aducând delegaţia sa la Washington pentru a ne arăta respectul şi pentru a îndemna la unitate, în timpul întrevederii, am fost descurajată de comportamentul colegilor lui Rugova, care stăteau nemişcaţi sau chiar gesticulau manifestându-şi dispreţul în timp ce el vorbea. Cu toate acestea, Rugova a fost foarte sincer. A spus că situaţia în Kosovo se înrăutăţea cu fiecare zi şi a făcut apel pentru înfiinţarea de către NATO a unei zone de interdicţie aeriană care ar împiedica atacurile elicopterelor sârbe. A spus că obiectivul albanezilor era independenţa, dar că ar putea accepta drept soluţie temporară statutul de protectorat internaţional sau chiar, glumea el, statutul de cel de-al 51-lea stat american. I-am răspuns că nu puteam sprijini independenţa, dar că aveam să facem tot posibilul pentru a ajuta provincia Kosovo să obţină autonomie şi securitate.1

La sfârşitul întrevederii, Rugova mi-a dăruit o mică piatră semipreţioasă din Kosovo. Una dintre ciudăţeniile liderului albanez era aceea că dăruia în mod regulat asemenea pietre. Cu o zi în urmă

„Ehotărârea noastră în a sprijini independenţa era cauzată mai puţin de o opoziţie de

Principiu şi mai mult de o analiză pragmatică a atitudinilor din regiune. Macedonia şi recia se opuneau puternic independenţei provinciei Kosovo, deoarece se temeau că

Cfist lucru ar putea stimula ambiţiile separatiste în cadrul propriilor populaţii albaeze-şi alte state aveau minorităţi care aspirau la independenţă, incluzându-i pe eceni în Rusia, pe abhazi în Georgia, pe kurzi în Turcia şi pe basci în Spania, în tern mai generali, unii europeni se temeau că independenţa provinciei Kosovo avea

„Ansforme această regiune într-un focar al extremismului islamic şi al crimei orgaate. Nu ne puteam atinge obiectivele în Kosovo fără sprijinul Europei şi nu pu

* * * obţine sprijinul Europei dacă susţineam independenţa provinciei Kosovo.

preşedintele Clinton primise o bucată de cuarţ de două kilograme şi jumătate, în viaţa mea m-am aflat în jurul multor disidenţi, în Europa Centrală sau în alte zone. De obicei, poţi simţi fervoarea cu care îs; servesc cauza. Rugova era o excepţie. Deşi se dovedea adesea *uluitor*, am ajuns să cred că printre atuurile sale se număra şi faptul că era constant subestimat. Oamenii nu îl luau în seamă, dar el nu dispărea şi când kosovarii votau, de multe ori el era cel votat, nu altcineva.

Pe parcursul crizei din Kosovo, strategia diplomatică a lui Milosević era să arunce toată responsabilitatea pe umerii „teroriştilor" din UCK. Şi nimeni nu l-a ajutat mai mult în această strategie decât chiar UCK. Aproape de fiecare dată când reuşeam să limităm acţiunile lui Milosević, gherilele exploatau breşa şi începeau lupta.

Rândurile lor se îngroşau, câştigând adepţi pe plan intern dintre studenţi şi naţionalişti şi pe plan extern, chiar şi din îndepărtata Americă, dintre etnicii albanezi simpatizanţi.

Milosević a fost supus la presiuni din partea Rusiei şi a Grupului de Contact pe durata primăverii şi a primei părţi a verii pentru a retrage forţele de securitate excedentare pe care le trimisese în provincie. A refuzat să facă acest lucru sau să iniţieze vreo acţiune în sensul restaurării drepturilor politice, în cea mai mare parte a acestei perioade însă a limitat acţiunile armatei şi ale poliţiei la zonele de graniţă şi la arterele principale de tranzit. UCK a profitat infiltrându-se în zonele rurale, stabilind puncte de control pe drumurile secundare şi lăudându-se presei despre „zonele eliberate". UCK a promis să-i apere

pe kosovarii din aceste regiuni şi a mers până la a produce numere de înmatriculare şi la a organiza concursuri de frumuseţe ale UCK.

La jumătatea lui iunie a devenit evident că nicio soluţie politica nu avea să fie posibilă fără implicarea rebelilor, aşa că diplomat» noştri au început să se întâlnească cu reprezentanţii UCK. Aceasta l-a înfuriat pe Milosević şi i-a iritat pe europeni, dar era singu1 modalitate de a realiza progrese, în contactele iniţiale, oficia i UCK au fost foarte deschişi în ceea ce priveşte obiectivul lor, § anume eliberarea. Agenda lor – afirmau ei – era pur militară şi era încrezători în succes, în consecinţă, nu erau deloc interesaţi de acord de încetare a focului sau în negocieri.

DOAMNA SECRETAR DE STAT 511

Opiniile mele în ceea ce priveşte luptătorii erau contradictorii, cijnpatizam cu opoziţia lor faţă de Milosević, le înţelegeam dorinţa je independenţă şi acceptam că forţa era uneori necesară pentru ca cauză justă să prevaleze. Pe de altă parte, nu păreau să existe prea uite idei à la Thomas Jefferson în cadrul UCK. Atacurile lor fiind, adeseori, complet nediscriminatorii, se părea că intenţionau să provoace o reacţie sârbă masivă, astfel încât intervenţia internaţională să fie inevitabilă. Voiam să-l opresc pe Milosević din acţiunile sale de jaf, dar nu doream ca această intenţie să fie exploatată je UCK pentru atingerea unor obiective cărora ne opuneam. Ca urmare a acestui fapt, am tot insistat că nu aveam de gând să acţionăm pe post de forţe aeriene ale UCK său să salvăm UCK dacă aceasta era pusă într-o situaţie dificilă ca urmare a propriilor acţiuni. Condamnam violenţele ambelor părţi.

UCK era cel mai mare inamic al lui Milosević, dar atacurile sale îl ajutau pe plan diplomatic. Dacă ar fi fost inteligent, ar fi putut întoarce opinia publică mondială împotriva gherilelor, cedând în faţa aspiraţiilor kosovarilor pentru controlul propriilor instituţii de guvernământ şi ducând la îndeplinire misiuni de securitate foarte precise, menite să întrerupă liniile de aprovizionare ale UCK, să-i aresteze pe membrii UCK, să-i protejeze pe civili şi să răspundă la atacuri. Comunitatea internaţională nu s-ar fi putut opune unui asemenea curs; mai mult, am fi aplaudat un compromis care prevedea autonomia provincială şi garanta drepturile omului. Din păcate, Milosević nu era capabil să vadă Kosovo ca o problemă politică şi diplomatică ce trebuia rezolvată. Vedea numai o opoziţie ce trebuia

zdrobită. Pentru că nu îi păsa de drepturile albanezilor, credea că nici nouă nu ne păsa. Multe luni dureroase aveau să treacă înainte să-i dovedim că se înşela.

N IULIE 1998, UCK şi-a ţinut promisiunile anterioare şi a lansat o

„°ofensivă de vară". A fost un dezastru. Contraofensiva sârbă a fost robitoare şi susţinută. Strategia lor era să distrugă liniile de

Provizionare ale gherilelor prin preluarea controlului asupra zo

°r de la graniţa provinciei cu Albania, după care urma expulza

„Orţelor insurgente din fiecare sat. Rezultatul a fost o campanie de intimidare ce a alungat sute de mii de civili în munţi şi păduri împreună cu luptătorii UCK. Milosević credea că aceasta era op Or, tunitatea sa de a distruge gherilele şi de a-i teroriza în paralei pe kosovarii favorabili independenţei. Dar asaltul a avut dou* consecinţe diferite.

Mai întâi, prin slăbirea gherilelor, ofensiva a mărit, de fapt, pre, siunea asupra lui Milosević în favoarea unei soluţii politice. Când UCK era puternică, albanezii nu puteau negocia coerent, pentru că Rugova era prea slab, iar UCK prea dogmatică. Gherilele promiteau să elibereze provincia Kosovo fără negocieri sau compromisuri, în egală măsură, s-au angajat să-i protejeze pe civilii din zonele pe care le „eliberaseră". Dar când sârbii au atacat, UCK i-a părăsit. Sătenii au fost brutalizaţi de sârbi şi dezamăgiţi de aşa-zişii lor protectori. Prin urmare, Rugova a recâştigat suficient prestigiu pentru a reuni o echipa de negociere fără a fi etichetat drept trădător. Chiar şi UCK accepta necesitatea convorbirilor.

Acest lucru însemna că negociatorii noştri puteau începe, în cele din urmă, discuţii cu ambele părţi despre viitoarea autonomie a provinciei Kosovo. A doua consecinţă a ofensivei sârbe a fost mai puţin benignă. Mii de refugiaţi kosovari se aflau puşi în faţa posibilităţii de a muri îngheţaţi în timpul iernii ce se apropia. Multe dintre familiile ce fugiseră de armele sârbeşti se temeau să revină la casele lor atâta vreme cât forţele lui Milosević erau în ofensivă. Deşi Milosević era supus la suficiente presiuni pentru a-l determina să discute cu Rugova despre autonomie, era improbabil să fie suficient pentru a-l determina să accepte o serie de termeni exacţi. În fond, el era cel care câştiga războiul.

Era clar că sancţiunile ca atare nu aveau să-l împiedice pe

Milosević să continue să ucidă albanezi. Aşa cum crezusem de la bun început, eram nevoiţi să sprijinim diplomaţia cu forţa. Le-a prezentat acest argument, încă o dată, colegilor mei din administraţie, argumentând că, în eventualitatea în care nu acţionam, *crl* avea să se extindă, aveau să moară şi mai mulţi oameni, noi

(Qţ părea slabi, presiunea avea să sporească şi urma să sfârşi 1" prin a recurge la forţă, dar în circumstanţe chiar mai diftel mai tragice.

Am afirmat, de asemenea, că ar trebui să punem bazele unei strafegii coerente şi uniforme, menite să încheie regimul lui Milosević. Belgrad, înţelegeam că pragmatismul dictase la Dayton să negojern cu liderul sârb pentru a pune capăt Războiului din Bosnia, dar u am avut niciodată încredere în el. Ambiţiile sale erau de tipul celor care nu pot fi satisfăcute altfel decât prin sacrificii foarte mari ale celorlalţi. Mai mult, interesele noastre în Kosovo erau rezultatul dorinţei de a vedea o Europă paşnică, iar Iugoslavia nu avea să-şi „asească niciodată locul într-o asemenea Europă cu Milosević în fruntea sa. Trebuia să le trimitem oamenilor de afaceri sârbi mesajul că era dăunător economiei, militarilor sârbi că atrăgea după el distrugerea instituţiilor sârbeşti şi clasei mijlocii că le spulbera speranţele pentru un viitor prosper şi paşnic. Argumentele mele, combinate cu ştirile zilnice despre dezastrele din Kosovo, au prevalat în cele din urmă. Preşedintele a aprobat o strategie pentru sprijinirea celorlalte variante prin metode deschise, publice; am decis să cerem o decizie clară a Alianţei în cazul Kosovo.

Planul nostru era ca NATO să-l forţeze pe Milosević să-şi oprească ofensiva şi să reducă numărul forţelor sârbe de securitate până la nivelul existent înainte de izbucnirea violenţelor. Milosević trebuia, de asemenea, să accepte să negocieze serios cu albanezii pentru a ajunge la un acord interimar în problema autonomiei.

Dacă nu iniţia aceste măsuri, NATO avea să lanseze o campanie de lovituri împotriva poziţiilor sârbe din Kosovo şi chiar din Serbia.

Deşi nu puteam conta pe Consiliul de Securitate pentru o autorizare explicită a utilizării forţei, am activat în cadrul Consiliului în vederea obţinerii de sprijin pentru obiectivele noastre politice. Pe 23 septembrie, Consiliul a adoptat o rezoluţie care declara situaţia din Kosovo o ameninţare la adresa păcii şi securităţii, enumerând o serie de măsuri pe care Milosević era obligat să le ia. A doua zi, ATO a făcut public un avertisment oficial conform căruia lovituri enene aveau să fie

autorizate dacă ofensiva sârbă continua.

Pe 30 septembrie, am organizat o întâlnire a Principals Committee Situation Room, la Casa Albă. Pe masa din faţa noastră se afla o °grafie publicată în *New York Times* în acea dimineaţă, în centrul °8 rafiei se afla imaginea unui cadavru cu o aparenţă scheletică, cu gura deschisă, părând să lase să scape un ultim strigăt mut. Trupu) era unul dintre cele optsprezece ale unor femei, copii şi bătrâni car aşteptau să fie înmormântate în oraşul Gomje Obrinje din kosqvo cu câteva zile înainte, poliţia sârbă descoperise cincisprezece dinţţ…

victime ascunzându-se într-un defileu şi le omorâse. Trei bărbaţi, în clusiv un paralitic în vârstă de 95 de ani, au ars de vii în casele LOR Alţi şaisprezece civili au fost găsiţi împuşcaţi sau înjunghiaţi în Sa tele învecinate. Acesta era răspunsul lui Milosević faţă de Naţiunile Unite şi de NATO.

Principals Committee i-a recomandat preşedintelui Clinton să-l trimită pe Richard Holbrooke – în acel moment, un simplu cetăţean la Belgrad pentru a face cunoscuţi termenii NATO. în acel an, Holbrooke îl însoţise pe Gelbard în mai multe călătorii, încercând să profite de relaţia pe care o stabilise cu Milosević în timpul negocierilor de la Dayton. Acum îl trimiteam pentru a ne demonstra disponibilitatea de a lua în consideraţie orice alternativă rezonabilă la forţă. Ajuns la Belgrad, Holbrooke nu a reuşit să facă progrese, întrucât nu dispuneam încă de suficiente pârghii de presiune.

Milosević nu a fost convins că NATO avea să aplice avertismentele repetate. Ştia că unii lideri europeni cereau o a doua rezoluţie, mai explicită, din partea Consiliului de Securitate al ONU, o rezoluţie împotriva căreia ruşii aveau cu certitudine să-şi folosească dreptul de veto. Un nou guvern de coaliţie – care îi includea pe verzii semipacifişti – se pregătea să preia puterea în Germania.

Italia ne dăduse asigurări că avea să rămână ferma, dar guvernul Prodi era aproape de prăbuşire din cauza temerilor Parlamentului legate de posibilitatea lansării loviturilor aeriene de la baze de pe teritoriul Italiei. Milosević, aflat într-una dintre ofensivele sale de câştigare a inimilor, retrăsese în mod ostentativ un mic număr de trupe din Kosovo.

Părea să intenţioneze să prelungească negocierile sale cu Holbroo e, în speranţa că în interiorul NATO aveau să apară diviziuni, în consecinţă, trebuia să eliminăm cuvintele dulci din poziţia NATO.

unii» 112

Pe 8 octombrie, am avut împreună cu Holbrooke o întâlnir Bruxelles cu reprezentanţii Alianţei. Am încercat amândoi să monstrăm că un acord cu Milosević era posibil numai dacă N

autoriza utilizarea forţei. Am mers apoi tot împreună la o re grupului de Contact de la Londra, pentru a susţine aceeaşi pozi*q* şi a-i asigura pe europeni că făceam tot posibilul pentru a-i nvinge pe ruşi. Asta însemna să discutăm cu o nouă personali (6 Boris Elţîn, asaltat de dificultăţile economice, concediase un jt premier, înlocuindu-l de această dată cu prietenul meu, Eveheni Primakov. Noul ministru de Externe era un diplomat de carieră, Igor Ivanov, un om pe care aveam să ajung să-l cunosc bine i să-l simpatizez.

pentru a simplifica lucrurile, reuniunea a fost organizată în salonul VIP de la Aeroportul Heathrow. Erau prezenţi şase miniştri de Externe, fiecare cu un alai de asistenţi. Mica încăpere era extrem de aglomerată; printre noi circulau chiar şi membri ai personalului aeroportului, oferindu-ne ceai şi biscuiţi. L-am întrebat pe Robin Cook dacă puteam limita reuniunea la miniştrii de Externe. A fost de acord. A urmat o discuţie tensionată, în care ministrul de Externe german Kinkel l-a îndemnat de mai multe ori pe ministrul de Externe Ivanov să sprijine o rezoluţie a Consiliului de Securitate care autoriza utilizarea forţei. Ivanov afirma că Rusia avea să se opună unei asemenea rezoluţii, susţinând că Milosević promisese deja să-şi retragă trupele. Am răspuns: „Milosević e un mincinos prin naştere", întrevederea nu a reuşit să modifice poziţia rusă, dar i-a convins pe europeni că în acest caz Consiliul de Securitate al ONU nu avea să acţioneze într-un mod decisiv. Dacă naţiunile doreau să evite o catastrofă în Kosovo în acea iarnă, erau nevoite să acţioneze cu justificările pe care le aveau deja.

Holbrooke a revenit la Belgrad după conferinţă, dispunând de argumente mult mai puternice. Deşi nu ajunsesem la un acord în toate chestiunile cu aliaţii noştri din NATO, iniţiasem în lunile precedente o mulţime de consultări şi dusesem o activitate intensă de convingere pentru care puteam culege acum roadele. Francezii anunwseră că aveau să sprijine din raţiuni umanitare o acţiune NATO, în uda preferinţei lor de principiu pentru alternativa unei rezoluţii a

°nsiliului de Securitate. Noul cancelar german, Gerhard Schröder.

„A asigurat pe preşedintele Clinton că guvernul său avea să

voteze

„Tfativ. Au urmat italienii, care s-au plasat complet de partea

°astră. Devreme în dimineaţa lui 13 octombrie, NATO a autorizat

MADELEINE ALBRIGHT

utilizarea forţei, oferind şi un ultimatum de patru zile. Câteva ore matârziu, Holbrooke a anunţat că ajunsese la un compromis cu Milosević

Conform acordului, Milosević avea la dispoziţie zece zile pentru a reduce prezenţa armatei şi a poliţiei sârbe în Kosovo. Refugiaţijo şi persoanelor care îşi abandonaseră casele urma să li se permită să revină la domiciliile lor. Aproape 2000 de observatori internaţional aveau să fie desfăşuraţi sub auspiciile Organizaţiei pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE). NATO primea dreptul de a survola provincia Kosovo pentru a verifica acţiunile sârbe. În termen de nouă luni urmau să fie organizate alegeri şi o forţă de poliţie multietnică trebuia să fie pregătită. Iugoslavia era obligată să coopereze cu investigaţiile tribunalului pentru crime de război, în cele din urmă, Belgradul s-a angajat să negocieze cu liderii din Kosovo pentru a ajunge la un acord ce ar fi redat autonomia provinciei.

Acordul din octombrie era mai degrabă un pansament superficial decât un remediu serios. Promisiunile pe care Milo Sević le făcea puteau fi şi au fost încălcate, dar pentru moment acordul a permis câtorva sute de mii de oameni să coboare din munţi la casele lor în acea iarnă. Acordul a dat forţă afirmaţiei conform căreia soarta provinciei Kosovo era o preocupare a comunităţii internaţionale şi a stabilit un set de obligaţii oficiale pe care Milosević le accepta şi pentru nerespectarea cărora putea fi tras la răspundere. Poate cel mai important, autorizarea din partea NATO a utilizării forţei a fost suspendată, nu retrasă.

ÎN CÂTEVA SĂPTĂMÂNI, pansamentul a început să se desfacă. Spre deosebire de Bosnia, unde anii de conflict distruseseră voinţa tuturor taberelor, extremiştii iugoslavi şi albanezi nu erau nici obosiţi, nici satisfăcuţi. Milosević i-a înlocuit în noiembrie pe liderii forţelor de securitate cu radicali care se lăudau că pentru ei eliminarea gherilelor era o chestiune de zile. Între timp, UCK se pregătea pentru război recrutând noi luptători şi aducând arme din Albamaân ciuda ninsorilor, ambuscadele şi împuşcăturile sporadice meni ne-au situaţia

tensionată în Kosovo.

La Washington citeam în fiecare zi raporturile înaintate de ecrUP internaţională de verificare, condusă de ambasadorul amenc în Walker. Walker mai operase şi înainte în teatre de război; făcuse o treabă excelentă conducând misiunea ONU de menţinere a ăcii în Croaţia, ocazie cu care avusese numeroase contacte cu viilosević. Acum conducea o echipă ce trebuia să patruleze prin Kosovo în vehicule portocaliu deschis şi să raporteze ceea ce vejea. Întrucât era o situaţie periculoasă pentru personalul neînarmat, observatorii îşi desfăşurau acţiunile numai pe durata zilei, termen care nu era respectat de forţele sârbe şi de UCK.

Ştiam că sosirea anotimpurilor calde avea să facă transportul soldaţilor şi al armelor mai facil şi violenţa mai probabilă, aşa că trebuia să acţionăm rapid dacă doream să evităm o primăvară sâneeroasă. I-am cerut unuia dintre cei mai apropiaţi consilieri ai mei.

&

James O'Brian, unul dintre cei care au stat la baza Acordurilor de la Dayton, să i se alăture ambasadorului Christopher Hill în conducerea negocierilor. Cei doi au propus un compromis ingenios, prin care Kosovo avea să rămână parte a Iugoslaviei în timp ce o nouă forţă de poliţie civilă era creată alături de alte instituţii de autoguvernare. Fără să excludă posibilitatea independenţei, propunerea cerea o perioadă intermediară de cel puţin trei ani înainte ca această chestiune explozivă să fie abordată.

Sârbii ne spuneau neoficial că Milosević era pregătit să accepte un compromis, dar aveau nelămuriri asupra termenilor. Trebuia să-l punem la încercare, dar mai întâi era necesar să-i convingem pe albanezi să-şi unifice echipa de negociere şi să cadă de acord asupra unui set de obiective fezabile. Acest lucru se dovedea în continuare dificil.

UCK îşi recâştiga forţa şi, odată cu ea, refuzul de a negocia. Diferiţii lideri albanezi vorbeau unul despre altul cu dispreţ, uneori ameninfindu-se reciproc cu violenţă, şi nu puteau cădea de acord asupra unei agende de negociere. Săptămâni preţioase s-au scurs, spre frustrarea noastră, şi ei nici măcar nu erau de acord să se întâlnească.

Pe măsură ce iarna se apropia de sfârşit, temerile mele se accenau-Cu tabăra albaneză în plină confuzie, Milosević nu putea fi Vlnuit de stagnarea negocierilor. Deoarece UCK se pusese în mişte>

aliaţii noştri nu erau dispuşi să arunce vina, şi cu atât mai un să arunce bombe, asupra sârbilor. Pentru că Milosević nu era Persoană de încredere, ne era imposibil să-i convingem pe cei din

UCK să se *bazeze* pentru protecţia provinciei pe mica neînarmată de observatori ai OSCE. Rezultatul a fost stagnarea ne gocierilor şi recrudescenţa violenţelor.

La jumătatea lui decembrie, forţele sârbe au ucis treizeci şi Urill de membri ai unei unităţi a UCK, care încercau să traverseze gra, niţa dinspre Albania. Câteva ore mai târziu, etnici albanezi ucideau cu arme automate şase adolescenţi sârbi într-un bar din Kosovo Două zile mai târziu, un oficial local sârb a fost găsit mort pe drumul spre aeroportul din Priştina. În mai puţin de o săptămână, forţele sârbe atacau din nou satele albaneze.

Credeam că trebuia încercat ceva nou. Situaţia începea să apăra ca un test foarte important pentru preponderenţa americană şi pentru relevanţa şi eficienţa NATO. Alianţa trebuia să-şi celebreze a cincizecea aniversare în aprilie. Dacă temerile mele se adevereau, evenimentul avea să coincidă cu spectacolul unui alt dezastru umanitar în Balcani. Şi aveam să părem nişte nebuni când urma să proclamăm Alianţa pregătită pentru secolul al XXI-lea, când eram incapabili să facem faţă unui conflict care începuse în al XIV-lea.

Pe 15 ianuarie 1999, Principals Committee s-a reunit pentru a lua în consideraţie „noua" strategie. Documentele însoţitoare erau bogate în detalii şi aparent cuprinzătoare. Cu lungi secţiuni dedicate „revitalizării negocierilor" şi „sporirii presiunilor" asupra celor două tabere, propunerea fixa o listă de obiective. Problema era că toate acestea nu erau decât retorică goală. Aşa-numitele „măsuri decisive" erau confuze. Nu exista un drum clar spre o soluţie.

În timpul întâlnirii am spus că strategia propusă nu era suficientă şi că trebuia să începem să privim situaţia din Kosovo în perspectiva. „Acordul de încetare a focului din octombrie", am spus, „atârna de un fir de păr. Începem deja să vedem violenţele despre care credeam că vor izbucni abia la primăvară. Trebuie să reluăm discuţi1 cu aliaţii noştri şi să reiterăm ameninţarea cu lovituri aeriene. Trebuie să-i spunem fără menajamente lui Milosević că vom recurge forţă dacă nu îşi respectă angajamentele. Trebuie să ieşim în pu şi să scoatem în evidenţă greşelile sale. Trebuie să subliniem nou şi din nou că Milosević e problema".

Comentariile mele nu au fost primite cu prea mult entuziasm, privind în jurul mesei, am văzut schimburi de priviri ce păreau să pună „Iar începe Madeleine". „Noua strategie" pentru Kosovo a fost adoptată, dar mă temeam că urma să aibă aceleaşi vechi consecinţe După aceea m-am descărcat pe echipa mea, spunând că ne purtam ca nişte „şoareci alergând pe o roată" aflată în continuă mişcare, *dar* care nu ne ducea nicăieri. Dacă nimic dramatic nu se întâmpla, sârbii aveau să lanseze o nouă ofensivă şi trecutul Bosniei avea să devină viitorul provinciei Kosovo.

—... i – „.: ...»"??].»!; AU
(V...!, /: „y" (, „—; M" >:
Iviy., n: iv. –;» v " *jly., şi.*
VI
l i-l, l... i.1 If

CAPITOLUL XXIV

Kosovo – diplomaţie şi ameninţare cu forţa

I

UNII OAMENI SE TREZESC la cântatul cocoşilor, la sunetul ceasului deşteptător sau la zgomotul ceştilor de cafea. Ca o locuitoare a Washingtonului, mă trezesc cu ştirile radio. Pentru că era sâmbătă16 ianuarie 1999 –, radioul a pornit ceva mai târziu decât de obicei, dar chiar şi aşa, cu mult înainte de răsăritul soarelui, în timp ce stăteam culcată în întunericul miezului de iarna, am ascultat un prezentator relatând despre un masacru produs la 8.000 de kilometri distantă.

Detaliile nu s-au lăsat aşteptate. „Sunt o mulţime de cadavre acolo", le-a spus ambasadorul Walker reporterilor, „bărbaţi care au fost împuşcaţi, cei mai mulţi de la mică distanţă". Patruzeci şi cinci de oameni muriseră în oraşul Racak, în Kosovo. Walker văzuse el însuşi trupurile, multe dintre ele răspândite într-o râpă înzăpezită, altele aruncate unele peste altele într-o grămadă, fiecare cu răni oribile, toate îmbrăcate în haine civile, unul decapitat. Când a fost întrebat cine era responsabil, Walker nu a ezitat: „Poliţia sârbă a făcut toate astea".

Echipa de observatori internaţionali a lui Walker nu reuşise să oprească masacrul de la Racak, dar a împiedicat desfăşurarea acestuia în secret. După spusele martorilor pe care i-au intervievat, sârbii începuseră bombardamentul de artilerie cu o zi înainte. Fortel paramilitare au pătruns în oraş, au adunat femeile şi copiii întt" moschee, i-au strâns pe bărbaţii adulţi şi i-au luat cu ei. Sătenii găsit

mai târziu cadavrele.

Cea mai mare parte a acelei sâmbete am petrecut-o la telefon, vorcu jumătate din glob. Ne temusem ca violenţele aveau să explodez6 în Kosovo odată cu topirea *zăpezii*. Acum, l-am sunat pe Sandy perger şi i-am spus tristă: „Se pare că primăvara va veni devreme în jlosovo anul acesta". Am cerut ca generalul Wesley Clark, comandantul suprem al NATO, şi generalul Klaus Naumann, preşedintele Comitetului Militar al Alinatei, să fie trimişi la Belgrad pentru a-l avertiza pe Milosević în legătură cu aceste noi abuzuri comise, pentru a cere ca tribunalului pentru crime de război să i se permită investigarea evenimentelor de la Racak şi pentru a-i reaminti că ameninţarea cu forţa din partea NATO rămânea în vigoare. I-am sunat pe miniştrii de Externe din NATO pentru a le propune ca Alianţa să analizeze şi să actualizeze planurile pentru lansarea loviturilor aeriene. Şi mi-am sunat principalii consilieri încercând să găsesc o strategie ce combina forţa şi diplomaţia pentru a-l opri pe Milosević, fără a lăsa provincia Kosovo pe mâinile gherilelor UCK.

Cu prima ocazie, am reunit în biroul meu un grup ce îi includea pe Strobe Talbott, Jamie Rubin şi Morton Halperin, un supravieţuitor inteligent şi iconoclast al bătăliilor de la Washington, care în urmă cu puţin timp îl înlocuise pe Greg Craig în postul de director al Biroului pentru Planificare Politică.1

Împreună am dezvoltat o abordare care lega ameninţarea cu loviturile aeriene de obiectivul unei soluţii politice, în fond, albanezii meritau mai mult decât dreptul de a-şi vedea morţii mediatizaţi de către observatorii internaţionali. Dacă sârbii refuzau să negocieze cu bună-credinţă, NATO avea să utilizeze loviturile aeriene pentru a-i forţa să o facă.2

— raig plecase pentru a deveni unul dintre avocaţii care îl apărau pe preşedinte în „npul procesului său. Mi-a părut rău să-l văd plecând, dar ştiam că preşedintele fă-use o alegere înţeleaptă recrutându-l.

ceasta propunere nu a fost concepută doar în biroul meu. Ambasadorul nostru

ATO, Alexander Vershbow, insistase luni întregi că NATO va trebui în cele din a să recurgă la forţă pentru a preveni terorizarea provinciei Kosovo de către osević. Dacă acest lucru se întâmpla şi loviturile aeriene alungau forţele sârbe

Provincie, Hubert Vedrine şi Robin Cook doreau să se asigure că o forţă de

Eu re a Păcii sub conducerea NATO avea să fie autorizată pentru a le lua locul.

r°Perii se temeau că altfel puterea urma să fie preluată de UCK.

l

522 Dacă planul nostru era implementat, puteam prevedea trei re, zultate posibile, dintre care două erau preferabile situaţiei existente în mod ideal, ameninţările NATO şi plasarea chestiunii în centrul atenţiei mondiale aveau să determine ambele tabere să ajungă la un acord. Rezultatul ar fi autoguvernarea pentru kosovari, securitatefiind garantată de o forţă de menţinere a păcii condusă de NATO.

Dacă sârbii spuneau nu, iar albanezii acceptau, compromisul avea să fie precedat de o perioadă de bombardamente ce urma să dureze atât cât era necesar pentru a-l îngenunchea pe Milosević. Dacă ambele tabere spuneau nu, rezultatul avea să fie un blocaj pentru care ambele părţi ar fi purtat responsabilitatea.

În acea seară de 19 ianuarie, am început o dezbatere cu principalele personalităţi din domeniul securităţii naţionale, dezbatere ce avea să continue aproape fără întrerupere pe parcursul următoarelor patru zile. Eram convinsă că ne aflam într-un punct de cotitura şi afirmam acest lucru. Iniţial, Secretarul Apărării Cohen şi generalul Hugh Shelton, care îl înlocuise pe John Shalikashvili ca Şef al Statului Major Reunit, au exprimat îndoieli în legătură cu abordarea mea şi au argumentat viguros împotriva unei forţe de menţinere a păcii. Nu doreau să fie obligaţi să sprijine o a doua misiune majoră pe termen lung în Balcani şi se temeau de posibilitatea de a fi prinşi în mijlocul unui conflict civil. Puneau la îndoială abilitatea noastră de a obţine sprijinul publicului pentru cauza obscură a autonomiei kosovarilor. Şi se întrebau dacă Congresul avea să accepte partea noastră din costurile operaţiunii de menţinere a păcii.

Prin urmare, preferinţele lor mergeau spre menţinerea echipei de verificare în defavoarea introducerii unei prezenţe militare efective. Dacă avea să existe o forţă NATO, spuneau, ea nu trebuia să includă americani.

Înţelegeam de ce oficialii Pentagonului gândeau în acest fel, dar alternativa pe care o prezentau nu avea niciun sens. Observatorii n erau capabili să menţină ordinea. Fără protecţia NATO, gherile nu

aveau să renunţe la arme niciodată. Fără participarea State o Unite nu putea să existe nicio protecţie NATO şi, fără NATO aco pentru a-l opri, Milosević avea să-şi continue atacurile. Odată a bele tabere implicate în lupta, dezastrul era inevitabil. Modali*3

je a evita dezastrul era diplomaţia sprijinită de ameninţarea forţei, pentru a obţine şi implementa o soluţie politica.

Ji respectam pe ministrul Cohen şi pe generalul Shelton, dar consideram că în acest caz greşeau, învăţasem din ceea ce se întâmplase în Bosnia să nu iau dezacordurile ca un afront, aşa că mi-am menţinut calmul şi am încercat să-i determin pe toţi să se concentreze asupra realităţilor, încet, dar constant, în timpul orelor de întâlniri la nivel înalt, argumentele mele au câştigat teren, în mod ironic, Milosević m-a ajutat să-mi prezint cazul insistând în faţa generalilor Clark şi Naumann că singurii oameni ucişi la Racak erau terorişti. Spunea că tribunalul pentru crime de război nu avea jurisdicţie şi afirma că Bill Walker nu era obiectiv. Când Clark a menţionat posibilitatea unor lovituri aeriene ale NATO, Milosević l-a numit „criminal de război".

De asemenea, am primit informaţii care indicau pregătirea de către sârbi a unui asalt împotriva unităţilor mari şi a centrelor de comandă ale UCK în timpul unei perioade de două săptămâni din martie, urmat de o operaţiune de o lună menită să elimine zonele de rezistenţă. O asemenea ofensivă ar fi avut ca rezultat mulţi morţi şi refugierea a sute de mii de oameni. Până pe 23 ianuarie, am convins echipa mea să accepte un plan de încurajare a negocierilor prin ameninţări cu lovituri aeriene şi să sprijine o forţă de menţinere a păcii condusă de NATO, participarea americană fiind considerată „posibilă". Pentagonul sublinia însă că o asemenea forţă ar fi disponibilă numai într-un „mediu permisiv", termen care însemna că acordul Belgradului era necesar. Contabilizându-mi câştigurile, nu i-am contrazis în acest punct – atunci.

Guvernul meu fiind mai mult sau mai puţin convins, acum trebuia să mă ocup de ceilalţi jucători. Ştiam că Europa avea să spriJ ne conceptul unei forţe NATO şi că ideea de a lega loviturile aeriene de o conferinţă de pace la nivel înalt era atractivă pentru Prietenii noştri de la Paris, cu o condiţie: ca discuţiile să se poarte n Franţa, însă trebuia să clarific cine avea să conducă această iniţilvă. Preferinţa mea se îndrepta spre NATO, organizaţie puternică coerentă şi care totodată

reuşise în Bosnia. Europenii, în special aricezii, preferau Grupul de Contact, unde vocile lor nu riscau

să se piardă printre vocile multor alte state. M-am gândit că era p0 sibil să le folosim pe ambele, dar numai dacă Rusia – membra a Grupului de Contact – nu se împotrivea. Asta însemna că trebuia's* aflu cât de departe va merge Moscova şi în ce direcţie. Întâmplăt Or era programat să vizitez Rusia în acea săptămână.

Îl întâlnisem pentru prima dată pe Igor Ivanov când era adjunctul lui Evgheni Primakov şi îl găsisem puţin prea oficial. Pe măsură ce ne-am cunoscut mai bine după ce l-a succedat pe Primakov în postul de ministru de Externe, mi s-a părut un om inteligent şi fermecător. Asemenea lui Primakov însă putea fi şi dur, iar discuţiile despre Kosovo nu duceau nicăieri, îi spuneam lui Igor că Milosević era problema, pentru că represiunea iniţiată de el dăduse naştere la UCK Ivanov era de acord cu mine în această privinţă, dar argumenta ca gherilele deveniseră între timp cel mai mare pericol. Amândoi favorizam o soluţie politică, dar nu ne puteam pune de acord asupra modalităţilor de a ajunge la ea. îi spuneam că Milosević nu avea să negocieze fără ameninţarea loviturilor. Ivanov îmi răspundea că Rusia nu putea tolera utilizarea forţei împotriva fraţilor slavi. Apoi îi arătam că Milosević era la originea problemei şi o luam de la început.

Am profitat de şansa de a rupe acest cerc vicios într-un mediu mai puţin protocolar – Teatrul Balşoi, unde Ivanov mă invitase să urmăresc un spectacol: *La Traviata*. Am stat împreună în loja prezidenţială, construită pentru ţari şi acoperită cu o catifea roşie. Spectacolul a fost superb şi, chiar dacă ochii şi urechile îmi erau concentrate la ceea ce se întâmpla pe scenă, gândurile mi se opriseră asupra chestiunii Kosovo, în timpul pauzei, Ivanov şi cu mine am intrat într-o anticameră unde ne aşteptau şampanie şi caviar. Nu am irosit prea multe cuvinte.

„Uite, Igor", am spus, „îţi voi vorbi foarte deschis. Dacă situaţia în Kosovo explodează, vom avea de-a face cu obstacole imense în calea cooperării noastre într-o serie de probleme. Nu putem permite să se întâmple acest lucru. Trebuie să existe o soluţie politica. a albanezii nu vor depune armele decât dacă NATO este acolo a-i proteja. Şi Milosević nu va permite niciodată intrarea dacă nu îl ameninţăm cu recurgerea la forţă. Europenii sunt îngrlJ raţi de reacţia voastră în cazul în care

NATO încearcă să acţion6

fără acordul Consiliului de Securitate, dar nu pot trece asta prin Consiliu pentru că Milosević ştie că vă veţi opune utilizării forţei, cea ce înseamnă că ameninţările noastre nu vor fi credibile şi deci nu va exista o soluţie politică, adică va izbucni un război în KOSOvo. E un adevărat Catch-22". 1

Ivanov m-a studiat atent timp de un minut. Apoi a spus:

jyladeleine, dacă nu te superi, ce înseamnă exact «Catch-22»?"

I-am explicat cât de bine am putut, apoi am continuat: „Igor, e foarte serios. Trebuie să le pot spune europenilor că NATO poate ameninţa cu recurgerea la forţă pentru a obţine o soluţie politică şi că voi veţi găsi o modalitate de a accepta asta".

Din nou s-a gândit câteva clipe înainte de a răspunde. „Rusia nu va fi niciodată de acord cu lovituri aeriene împotriva sârbilor", a început., Ar fi total inacceptabil. NATO nu are dreptul să atace un stat suveran". Apoi tonul său a devenit mai moderat şi a adăugat: „Cu toate acestea, vă împărtăşim preferinţa pentru o soluţie negociată şi poate că ameninţarea cu forţa e necesară pentru a o putea obţine. Nu văd de ce nu putem încerca să cooperăm". Era miezul nopţii, dar după operă am revenit în camera de hotel şi i-am sunat pe ceilalţi miniştri din Grupul de Contact, ştiind că fiecare cuvânt avea să fie înregistrat de autorităţile ruse. Dacă prezentam greşit poziţia Moscovei, mă aşteptam să aflu acest lucru foarte rapid. Le-am spus colegilor mei că Ivanov nu avea să ne împiedice să mergem înainte şi că trebuie să-i prezentăm lui Milosević un ultimatum comun.

Pentru moment, totul a mers conform planului. Pe 26 ianuarie.

a Londra, m-am alăturat Grupului de Contact şi am ameninţat că negocierile de pace aveau să înceapă la Rambouillet, în Franţa, pe

6 februarie. Ambelor tabere avea să li se ceară să accepte un plan ce le oferea autonomie oamenilor din Kosovo şi care avea să fie lin Plementat de o forţă NATO de menţinere a păcii de circa 28.000

e soldaţi. Statutul provinciei Kosovo avea să fie reconsiderat după trei ani, „voinţa populară" urmând să fie unul dintre factorii luat în calcul. Cu asistenţa comunităţii internaţionale, urmau o eh-22, termen preluat din romanul *Catch-22* al lui Joseph Heller. Defineşte un aox într-o prevedere din cauza căruia, indiferent ce face o persoană, aceasta v ne o victimă a aplicării sale (n.tr.).

să fie organizate alegeri şi aveau să fie înfiinţate instituţii dernocra tice. Obiectivul nostru era să convingem ambele părţi să spună da Ivanov ni s-a alăturat pentru a face planul public.

RAMBOUILLET ESTE o staţiune de vară cu aproape 25.000 de 10.

cuitori, situată în mijlocul unor păduri la sud-vest de Paris şi faj moaşă pentru creşterea unor oi merinos renumite în toată lumea Acest fapt a stimulat speculaţiile presei despre abilitatea negocierilor de a aduce cele două delegaţii pe aceeaşi „păşune". Francezii au ales pentru desfăşurarea negocierilor un castel din secolul al XIV-lea înconjurat de grădini îngrijite, la care se ajungea pe o lungă alee cu pietriş, mărginită de copaci. Castelul în sine era un labirint cu holuri întortocheate, scări imense şi încăperi mobilate eclectic. Printre comorile sale se număra cada de baie a Mariei Antoaneta, ascunsă într-o cămăruţă chiar lângă bucătăria de la primul etaj.

Deşi Robin Cook şi Hubert Vedrine erau gazdele oficiale, negocierile de zi cu zi erau coordonate de troica formată din ambasadorul american Chris Hill, reprezentantul UE Wolfgang Petritsch şi ambasadorul rus Boris Mayorski.

Printre cei şaisprezece membri care formau delegaţia albaneză se numărau liderul politic moderat Ibrahim Rugova, respectatul director de ziar Veton Surroi, învăţatul Rexhep Qosja şi reprezentanţi ai altor partide politice, independenţi şi reprezentanţii UCK. în mod surprinzător, delegaţii l-au ales lider pe Haşim Tha9 i, un comandant UCK în vârstă de douăzeci şi nouă de ani, înalt şi deşirat, cu care avusesem puţine contacte. Desemnarea lui Tha9 i părea să reflecte erodarea continuă a poziţiei lui Rugova care a răspuns la acest afront printr-o tăcere aproape completă. Când unul dintre diplomaţii noştri l-a întrebat de ce era atât de tăcut, Rugova a replicat: „Acesta e stilul meu".

În paralel, delegaţia sârbă includea câţiva avocaţi cunoscuţi, u11 preună cu un număr de slavi musulmani, turci şi romi desemn pentru a demonstra presupusul ataşament al lui Milosević făt» principiul diversităţii etnice. Spre sfârşitul primei săptămâni, diPmaţii noştri raportau că delegaţia sârbă nu lua în serios negoci6 în timp ce albanezii, care insistau asupra dreptului de a organi r referendum pe tema independenţei, erau „la fel de încăpăţânaţi ca nişte măgari morţi". Chris Hill spunea că ar fi poate util dacă aveam să mă alătur lor mai

devreme decât era prevăzut inițial.

Am fost de acord și am sosit la negocieri cu două obiective orjncipale. Primul era să-i conving pe sârbi că un compromis era în interesul lor, lucru pe care îl credeam și eu. Al doilea era să-i conving pe albanezi să accepte acordul-cadru pe care Grupul de Contact îl propusese.

Am început prin a discuta la Paris cu Milan Milutinovic, președintele Serbiei, care îl înlocuia pe Milosević. Milutinovic avea părul cărunt tuns îngrijit, un costum bine croit și o engleză exersată. I-am spus că acordul politic pe care îl propusesem ar fi benefic pentru țara sa. Ar dezarma UCK, ar menține Kosovo în interiorul Iugoslaviei și ar permite armatei să continue să patruleze pe granițe.

Prezența forței de menținere a păcii condusă de NATO nu ar dăuna, ci ar contribui la respectarea drepturilor omului pentru minoritatea sârbă din Kosovo. „Alternativa" – am argumentat – „avea să dea naștere echivalentului Ceceniei în interiorul propriilor voastre granițe. Dezacordurile voastre cu întreaga comunitate internațională și cu NATO vor fi și mai mari. Lucrurile nu trebuie să ajungă așa. Vă puteți alătura Europei și Occidentului profitând de această șansă pentru pace".

Milutinovic a răspuns: „Sunt de acord cu 60 – 70% din ceea ce ați spus. Ar trebui să ne concentrăm asupra viitorului și să încercăm să rezolvăm problemele din Kosovo prin mijloace politice. Am acceptat ideea autonomiei și a democrației, dar suntem acum blocați de Propunerea dumneavoastră de a introduce o forță militară din afară.

Ar fi un dezastru, în loc de asta, ar trebui să cooperați cu noi pentru a dizolva UCK. Ar trebui să trimiteți trupe în Albania pentru a împxedica accesul extremiștilor la arme". Milutinovic a recunoscut că lgradul făcuse o greșeală refuzându-i provinciei Kosovo autonola timp de atâția ani. „Această atitudine a subminat probabil opinie moderate, dar Statele Unite se află pe un drum greșit. Ar trebui conlucrați cu noi în combaterea terorismului și a violenței".

Am replicat: „Armata sârbă este cel mai bun instrument de reare de care dispune UCK". Milutinovic m-a corectat cu o francheţe la care nu mă așteptam. „Nu", a spus, „cred că acest me rit îi aparține poliției paramilitare".

Sosind la Rambouillet, am început prima din multele întâlnjrcu delegația albaneză. Termenul „pestriț" ar fi putut fi inventat pentru a

desemna acest grup care îi includea pe enigmaticul ru gova, pragmaticul Surroi şi problematicul Tha9 i. Niciunul dintre ei nu mai participase la o negociere complexă, cu siguranţă nu la una pe scena mondială, şi existau încă multe dezacorduri între ei Eram mulţumită că acceptaseră asistenţa unei mici echipe de consilieri din exterior, inclusiv fostul ambasador american Morton Abramowitz, unul dintre prietenii mei de-o viaţă şi un formidabil susţinător ai drepturilor omului.

Mesajul meu către albanezi era imaginea în oglindă a argumentelor pentru sârbi. „Sunteţi lideri. Aţi fost aleşi pentru a vă reprezenta poporul. Gândiţi-vă bine înainte de a-l condamna la un viitor violent. Acordul pe care l-am propus vă va oferi autoguvernare, protecţia NATO, asistenţă economică, dreptul de a vă educa copiii în propria voastră limba şi capacitatea de a vă controla propriile vieţi. Dacă îl acceptaţi, veţi face un pas spre un viitor al prosperităţii, al democraţiei şi al integrării în Europa. Respingeţi-l şi rezultatul va fi un război pe care îl veţi pierde şi acelaşi lucru se va întâmpla şi cu sprijinul internaţional".

Mai mulţi delegaţi au cerut din partea mea asigurări că Statele Unite vor participa cu adevărat la o forţă de implementare a păcii, că nu vor fi nevoiţi să se bazeze numai pe Europa. Rugova a subliniat că întotdeauna kosovarii au pus semnul egalităţii între securitate şi independenţă şi că disponibilitatea lor de a amâna orice mişcare spre independenţă pe parcursul unei perioade interimare era o concesie. Toţi erau de acord asupra nevoii de a organiza până la urma un referendum pentru independenţă. Altfel, unul dintre ei spunea.

„Ne vom vedea blocaţi pentru totdeauna în interiorul Serbiei".

După întrevederea comună, m-am întâlnit în particular cu într-o cameră de la subsol în care era curent. Atunci şi în întrevrile ulterioare, am fost uimită de tinereţea şi lipsa lui de expeoe din cauza căreia era când încăpăţânat, când dornic să facă pe P Cu Rugova, simţeam că mă adresez unui coleg excentric din la academică. Thaci era mai mult un student cu un potenţial extraordinajdar tentat întotdeauna să nu fie punctual cu temele.

Conform acordului propus de noi, UCK era forţată să dezarjjieze şi să renunţe la orice rol militar independent. Ştiam că acest lucru nu va fi uşor de acceptat de către Thaţi, chiar dacă NATO promitea să umple vidul de securitate, în acea primă după-amiază, l-am îndemnat

să se gândească la alte organizaţii militare care se transformaseră în partide politice. Tha9 i mi-a răspuns că se aştepta ca delegaţia albaneză să semneze acordul, dar că avea să fie nevoie de timp pentru ca gherilele să se conformeze, încercând să profit de predicţiile lui Tha9 i, am spus: „Sunt mulţumită de angajamentul dumneavoastră de a semna". Mi-a răspuns: „Cred că se poate ajunge la un acord, dar nu depinde numai de mine, de UCK sau de această delegaţie. Ar putea există unele dificultăţi".

În momentul în care începea a doua săptămână de negocieri şi eu reveneam la Washington, rămâneau două mari obstacole. Primul era dorinţa albanezilor de a organiza un referendum explicit în favoarea independenţei, dorinţă pe care credeam că o puteam modera. Al doilea era opoziţia sârbă faţă de o prezenţă militară internaţională în Kosovo, opoziţie cu care trebuia să ne confruntăm. Evident, poziţia sârbă nu avea să se modifice decât dacă Milosević decidea să o modifice. Aşa că am telefonat la Belgrad.

În timpul conversaţiei noastre de douăzeci de minute, i-am spus lui Milosević că negocierile făceau progrese şi că un acord avea să amelioreze relaţiile dintre ţările noastre şi ar ajuta Serbia să progreseze economic. Acestea aveau să se materializeze însă numai dacă accepta prezenţa unei forţe de menţinere a păcii.

Dictatorul sârb m-a asigurat de dorinţa sa de pace şi de angajaentul său faţă de principiul unui „Kosovo multietnic, multinaâlonal şi multireligios". A arătat că delegaţia sârbă includea persoane de Şapte naţionalităţi diferite., Albanezii sunt cei care doresc un stat SeParatist. Aceasta nu ar trebui să fie o soluţie acceptabilă la sfârşltul secolului al XX-lea".

Am răspuns: „Domnule preşedinte, sunt mulţumită să aud că imatişaţi idealul multietnic. Era şi timpul. Acordul pe care l-am pros include protejarea drepturilor minorităţilor şi ale albanezilor.

II

530 care formează 90% din populaţia provinciei Kosovo. Vă asigur că un acord foarte modern".

Dar Milosević îşi realizase propriul recensământ. „Cu tot respectul, Doamnă Secretar, etnicii albanezi reprezintă cam 800 OQO din populaţia de 1, 5 milioane a provinciei Kosovo. Sunt sute de *m* „de sârbi, muntenegreni, ţigani şi turci. Statele Unite au sprijinit în Croaţia epurarea etnică a sârbilor. Sper că nu încercaţi să-i alungay pe sârbi

din Kosovo”.

„Domnule preşedinte”, am spus, „știu că există non-albanezi în Kosovo, iar dumneavoastră ştiţi că am încercat să-i ajut pe sârbi să revină la casele lor în Croaţia. Dar nu vreau să discutăm în contradictoriu. Nu avem mult timp la dispoziţie, înţeleg că v-ar putea fi dificil să explicaţi acceptarea unei forţe NATO în Kosovo, dar vom face tot posibilul pentru a facilita acest lucru. Aş vrea să discutaţi cu Chris Hill, care va explica pe larg propunerile noastre. După aceea, putem negocia punctele care vă preocupă”.

Milosević a fost de acord să se întâlnească cu Hill şi convorbirea noastră a luat sfârşit. Am privit uimită telefonul. Afirmaţiile lui Milosević îmi treziseră o amintire din copilărie. La şcoală în Anglia, când aveam şase sau şapte ani, participasem la jocuri în care elevii erau împărţiţi în echipe de genul celor din romanele cu Harry Potter şi câştigau puncte pentru diferite activităţi. În momentul în care am câştigat primele puncte pentru echipa mea, i-am povestit tatălui meu, care a fost extrem de mulţumit. Dorind să obţin din nou această reacţie, am început să inventez fapte pentru care mi se acordaseră şi mai multe puncte, inclusiv, după cum îmi amintesc, scoaterea profesoarei din nişte tufe de trandafiri. Foarte curând, am reuşit să strâng atâtea puncte imaginare, încât am inventat şi un premiu special. Am venit acasă spunând că tocmai câştigasem „Cupa Egipteană”. Părinţii mei voiau să o aduc acasă, ceea ce, în mod evident, nu puteam, în schimb, am inventat un nou set de minciuni despre cât de urât se purtau toţi cu mine şcoală. „M-au pus chiar şi să stau pe ace!” am exclamat. Mă01 întotdeauna foarte grijulie, a insistat să meargă la şcoală să afle se întâmpla cu bietul ei copil, întregul adevăr a ieşit la iveală şi a fost pedepsită cum se cuvine. Mai târziu, oricând o poveste pa

— Aibă prea puţine legături cu realitatea, părinţii nu aveau decât să una „Cupa Egipteană” şi mă opream.

— aş fi putut spune „Cupa Egipteană” a lui Milosević. După spuie lui, numărul albanezilor din Kosovo era exagerat cu peste 50%, ar el însuşi era un campion al toleranţei etnice şi un gânditor al secolului al XXI-lea. Eforturile noastre de a-l scoate din universul său paralel au continuat pe parcursul întregii săptămâni. Când i-am telefoţ din nou joi, mi-a spus: „Problema critică pentru noi este că nu putem avea° soluţie care să-i determine pe non-albanezi să se refugieze.

kosovo a fost un scut al Occidentului creştin împotriva islamului tjjnp de cinci veacuri". Cam atât despre gândirea secolului al XXI-lea.

Deşi am obţinut puţin din partea lui Milosević, delegaţia sârbă a dat, în cele din urmă, o replică la secţiunea politică a proiectului de acord. Era un lucru încurajator pentru noi, dar nu şi pentru albanezii care priveau cu nervozitate cum avocaţii Grupului de Contact petreceau ore întregi împreună cu sârbii.

În cursul săptămânii l-am sunat pe Thaţi, care mi-a spus că şi-ar dori ca mai multe dintre sugestiile albaneze să fie acceptate, în general însă, rămânea optimist. Revenind în Franţa sâmbătă dimineaţa, m-am întâlnit pentru scurt timp cu delegaţii albanezi separat şi apoi în comun. Kosovarii spuneau că vor sprijini acordul-cadru când cele două părţi se vor întâlni cu miniştrii de Externe ai Grupului de Contact, în acea după-amiază. De vreme ce sârbii încă nu abordaseră chestiunile de securitate, kosovarii aveau o oportunitate extraordinară de a-l izola pe Milosević. Eram convinsă că vor profita de ea. Apoi a avut loc întâlnirea.

Încăperea era mică şi aglomerată. Miniştrii de Externe stăteau

nipreună pe o parte a unei mese lungi de lemn, ca un complet de judecată. De la bun început sesiunea îţi dădea senzaţia de proces.

La sfârşit, lucrurile chiar stăteau aşa. Tha9 i, care părea să nu se

uită deloc în largul lui, ocupa scaunul din mijloc.

Atmosfera era tensionată în timp ce încercam să ne reglăm căştjt tra o singură întrebare de pus, şi anume dacă albanezii acceptau arul. Promiseseră să răspundă afirmativ, dar când momentul a ÎI> Thaţi nu a dat un răspuns clar. Aceasta a creat o oportunitate ru ministrul de Externe italian, Lamberto Din, care fusesent întotdeauna foarte critic la adresa UCK. L-a îndemnat pe Thaci n numai să accepte acordul-cadru, dar să renunţe şi la sprijinul pentr-un referendum în problema independenţei. Era incorect. Propune rea pe care o dezvoltasem le cerea kosovarilor să amâne, nu sâsabandoneze aspiraţiile spre independenţă. Din l-a presat în mod repetat pe Tha91 să accepte sau să refuze ceea ce pentru el era o pr0, punere din care nu avea nimic de câştigat. În consecinţă, Thaşi a dat din colţ în colţ neafirmându-şi sprijinul pentru acordul cadru şi nedând un răspuns clar. Colegii săi de delegaţie – Surroi, Rugova şi Qosja – au stat acolo ca nişte piese de mobilier, Surroi deoarece considera că nu era locul lui să vorbească, Rugova pentru că nu era „stilul" său şi Qosja pentru că era

convins ca Tha9 i avea dreptate.

Mi-am scos căştile şi le-am trântit pe masă. Albanezii ne spuseseră că aveau să fie de acord cu proiectul şi mai târziu, ca urmare a întrebărilor mele, au fost. Dar pagubele fuseseră produse. Poziţia kosovarilor era cel puţin confuză. Pentru moment, Milosević scăpase din cârlig.

Sâmbătă ar fi trebuit să fie ultima zi de negocieri, dar în acel moment am căzut de acord că vom mai prelungi cu alte trei. Textul era departe de a fi finalizat şi aveam nevoie de timp pentru a schimba voturile. Tha9 i nu era singurul membru al delegaţiei sale care avea rezerve. Din cauza timpului pe care îl petrecusem în timpul săptămânii încercând să-i convingem pe sârbi, majoritatea albanezilor începuseră să nu se simtă în largul lor. Ascultau sfaturile unor oameni din afară, care le spuseseră să nu aibă încredere în europeni sau în noi. Se temeau că limbajul pe care li se cerea să-l accepte avea să se dovedească o barieră permanentă în calea independenţei. De asemenea, ezitau să renunţe la arme. Nu a ajutat nici faptul că francezii refuzau în mod inexplicabil să permită accesul ofiţerilor NATO în castel, pentru a le prezenta albanezilor detaliile specifice ale planurilor noastre militare, în schimb, prezentarea fost realizată de unul dintre juriştii Grupului de Contact, asistat un colonel al armatei americane care, nu ştiu cum, reuşise sâş-l troducă pe ascuns uniforma în castel.

Încercând să profităm din plin de puţinul timp pe care îl avea la dispoziţie, am făcut în acel moment un efort susţinut de ar i albanezilor, parcurgând tot textul împreună cu ei pentru a fi ce li se cerea să aprobe. Am evidenţiat faptul că acordul nu îi piedica să organizeze un referendum, deşi acesta nu avea să fie singurul criteriu în stabilirea statutului viitor al provinciei Kosovo.

cosit de la Bruxelles, generalul Clark s-a întâlnit cu albanezii la o uază aeriană Ungă Rambouillet, pentru a clarifica angajamentul KfATO de a-i proteja pe kosovari o dată ce s-ar fi ajuns la un acord.

Am încurajat guvernul Albaniei şi personalităţi albaneze proeminente de pretutindeni să-şi afirme sprijinul. Iar eu am bombardat verbal delegaţia.

Rezultatul a fost un pas înainte. Când începusem sâmbătă noaptea, nouă membri votaseră negativ. Până luni, numai Tha9 i avea în continuare o atitudine defavorabilă. Reprezenta o problemă specială, întrucât era foarte greu de convins să discute probleme

punctuale.

Devenise clar că nehotărârea sa nu era rezultatul ideologiei sau al presiunilor venite din partea altor delegaţi. Trebuia să privească tot timpul în spate. UCK nu era monolitic. O luptă pentru putere cu alţi comandanţi UCK şi cu o serie de figuri enigmatice din exterior, care le furnizau forţelor de gherilă arme şi bani, era în plină desfăşurare. Asta explica utilizarea constantă a telefoanelor mobile de către Tha9 i şi asistenţii săi. Liderul UCK îl văzuse pe Jamie Rubin denunţându-l la televiziune pe Milosević şi cei doi se împrieteniseră. Acum, Tha9 i i-a spus lui Jamie că se temea pentru viaţa sa.

După eşecul de sâmbătă, am încercat o varietate de tactici. Mai întâi, i-am spus lui Tha9 i ce potenţial de mare lider avea. Când aceasta nu a funcţionat, i-am spus că mă dezamăgise şi că se înşela dacă el credea că aveam să-i bombardăm pe sârbi, chiar dacă albanezii refuzau acordul. Nu am fi putut obţine niciodată sprijinul NATO pentru aşa ceva. „Pe de cealaltă parte", am adăugat, „dacă SPU – neţi «da» şi sârbii spun «nu», NATO va ataca şi va continua să atace până când forţele sârbe pleacă şi NATO poate intra. Veţi obţine ecuritate. Şi veţi fi capabili să vă autoguvernaţi".

Tha9 i a răspuns că unicul scop al UCK fusese lupta pentru încependenţă şi era foarte dificil să renunţe la asta. I-am spus: „Nu buie să renunţaţi la ea, dar trebuie să fiţi realişti. Acordul este abil pentru trei ani. Ştim că Milosević e problema. Dar situaţia!

534 s-ar putea să fie foarte diferită în trei ani. Aceasta e şansa voastră Profitaţi, pentru că e posibil să nu mai aveţi alta". Deşi era eviden stânjenit şi cu ochii aproape în lacrimi, Tha9 i nu voia să accepte

Ziua de luni avea să fie chiar ultima. Grupul de Contact stabiljs un termen limită până marţi la ora cincisprezece. Pentru că avusesem nenumărate întâlniri la sfârşit de săptămână, eram hiperiritată. Ambele delegaţii erau imposibile. Toţi păreau că deveniseră răsfăţaţi din cauza extraordinarei bucătării franţuzeşti. La una dintre mese cineva s-a plâns: „Ce s-a întâmplat cu brânza?" Eram gata să izbucnesc.

Toată după-amiaza m-am gândit cum am putea să-l convingem pe Tha9 i. Şi îi sunasem pe toţi cei care l-ar fi putut influenţa pe liderul UCK, aşa că, în cele din urmă, m-am hotărât să încerc şi cu Adem Demaţi. Dema9 i era un naţionalist kosovar veteran, care se număra printre cei care făceau presiuni asupra lui Thaţi pentru cea mai dură

poziţie posibilă. Contactându-l în Slovenia, l-am rugat să-l încurajeze pe Tha9 i să sprijine propunerea noastră.

Dema9 i a răspuns că nu putea fi de acord cu nimic fără să mă vadă în persoană; mi-a sugerat să merg în Slovenia pentru a discuta.

Am spus: „Uitaţi, taberele negociază de două săptămâni. Mai sunt câteva ore până la termenul limită. Ne putem întâlni în viitor, dar acum ar trebui să-i transmiteţi acordul dumneavoastră lui Tha9 i. Veţi resimţi eşecul în zilele următoare, când albanezi obişnuiţi vor muri".

Dema9 i mi-a spus: „Apreciem eforturile dumneavoastră, dar nu vrem să fim grăbiţi. Dacă moartea a 30.000 de albanezi e necesară, aşa să fie, dar nu putem renunţa la arme în schimbul unor promisiuni. Nu vom renunţa la visul de a fi liberi".

I-am replicat: „Propunerea mea nu v-ar face să renunţaţi la visul vostru. Profitaţi de această oportunitate pentru pace. Spuneţi-i lui Tha9 i că acordul are sprijinul dumneavoastră".

Dema9 i a rostit scurt: „Nu este posibil". Am închis dezgustată.

Fusese una dintre cele mai înfiorătoare conversaţii pe care le-a111 avut vreodată.

În ciuda atitudinii lui Dema9 i, presiunile noastre au dat, în ce & din urmă, rezultate. Nu fusesem singurii frustraţi de poziţia Tha9 i. Ceilalţi membri ai delegaţiei albaneze se convinseseră acordul le era favorabil şi că avea să fie sprijinit de cea mai în arte a kosovarilor. Zile întregi discutasem ideea că albanezii nu să semneze acordul, doar vor promite să o facă. Această j, ordare avea avantajul de a ne permite să facem presiuni asupra îrbilor, menţinând în acelaşi timp o uşă deschisă pentru ca ei să emneze. În egală măsură, i-a oferit nervoasei delegaţii din Kosovo timp suficient pentru a se asigura că alegătorii o susţineau.

Pe măsură ce termenul limită de marţi la ora cincisprezece se apropia* Tha9 i reprezenta în continuare o problemă, dar Veton Surroi, secretarul" delegaţiei albaneze, a preluat controlul propunând o scurtă declaraţie care să confirme că delegaţia acceptase acordul pe care avea să-l semneze în termen de două săptămâni, după ce, mai întâi, avea să explice termenii populaţiei din provincia Kosovo, în timp ce Surroi şi alţii lucrau, au existat discuţii intense cu Tha9 i pe marginea textului declaraţiei, atât în versiunea engleză, cât şi în cea albaneză, în cele din urmă, Surroi ne-a spus că putea duce treaba la bun sfârşit numai dacă Tha9 i era convins să părăsească încăperea timp de câteva minute. Juristul nostru, Jim O'Brian, s-a gândit că cea

mai bună metodă de a-l ademeni pe Thaţi era să i se spună că Jămie Rubin trebuia să-l vadă. Aşa că Jim şi Tha9 i au plecat să-l caute pe Jamie, pe care nu l-au putut găsi, pentru că era în mijlocul unei conferinţe de presă.

În final, Jamie a sosit şi a plecat cu Tha91, încercând să-i distragă atenţia cu discuţii despre filme şi Hollywood. Dar, după câteva minute, Surroi a spus că a terminat şi că avea nevoie de Tha9 i.

Astfel, Jim l-a condus pe Tha9 i spre birou, în timp ce Jamie se plângea: „Hei, abia mi-am aprins ţigara". Odată ajuns în birou, Tha9 i a încercat din nou să modifice textul, dar Surroi nici nu a vrut să audă. Declaraţia, semnată de Surroi, a fost transmisă miniştrilor de Externe ai Grupului de Contact şi Jamie a dat-o publicităţii.

În ciuda dificultăţilor şi a eşecurilor, am părăsit Rambouillet

°brinând o mare parte din ceea ce ne propusesem. Aveam acum o e egaţie albaneză mai mult sau mai puţin unită, cu o viziune clară

Codului în care avea să arate un Kosovo democratic. Albanezii

Se contraziseseră şi ezitaseră, dar aleseseră pacea. Tha9 i a petrecut

ătoarele două săptămâni încercând să prezinte într-o lumină fa

°rabilă acordul comandanţilor şi cadrelor UCK. A reapărut cu puţin timp înainte de reluarea negocierilor în Franţa, pe 15 manie şi a însoţit delegaţia la Paris. Acolo au semnat oficial un acord de optzeci şi două de pagini în cadrul unei ceremonii de cinci minute boicotate atât de către delegaţia iugoslavă, cât şi de negociatorul rus

Ce urma să facă Milosević? îi spusesem că eram pregătiţi să discutăm punctual preocupările sârbe. Deşi nu puteam face concesii în ceea ce priveşte principiul unei forţe de menţinere a păcii conduse de NATO, aveam de gând să colaborăm cu el în ceea ce privea modul de prezentare a acestei misiuni. Propusesem să negociem un acord care să arate că NATO avea să se afle în Iugoslavia în urma unei invitaţii, nu a unei invazii; am sugerat chiar ca sârbii să caracterizeze trupele NATO ca „antiteroriste", de vreme ce o parte a slujbei lor era să dezarmeze UCK.

Unii revizionişti au sugerat că nu am observat semnalele venite din partea Belgradului, conform cărora Milosević era dispus să semneze un acord. E un nonsens. Dacă sârbii ar fi fost interesaţi să negocieze serios, ar fi putut să i-o spună unuia dintre vizitatorii străini care se înghesuiau în Belgrad la începutul lui martie. Dar mesajul

recepţionat de oficialii ruşi, greci, europeni, americani şi ai NATO deopotrivă era acelaşi. „Nu", spuneau sârbii, „nu vrem să auzim de o forţă militară din exterior. Vom trata ameninţarea teroristă după metodele noastre. Şi nu va dura mult". La jumătatea lui martie, Ivanov a mers în Iugoslavia şi a găsit „numai idioţi gata să meargă la război".

Pentru mai multe săptămâni, în timp ce ne desfăşuram activitatea diplomatică în Europa, activasem neîntrerupt şi pe Capitol HIO.

Deşi aveam sprijinul puternic al unor senatori internaţionalişti precum Joe Biden şi Richard Lugar, existau multe critici în ambele partide faţă de cursul pe care îl alesesem. Unii puneau sub semnul întrebării baza legală pentru posibilele lovituri aeriene ale NATO.

Alţii credeau că luptele în Kosovo aveau să se transforme într-o situaţie fără ieşire, asemenea celei din Vietnam. Câţiva spuneau că Milosević nu se dovedise încă suficient de rău. Senatorul Donai" Nickles din Oklahoma a declarat: „Nu cred că ar trebui să începei11 bombardamentele decât dacă şi numai atunci când sârbii se dedau» a un masacru semnificativ".

prin zile întregi de audieri, întâlniri, prezentări şi convorbinte. fonice, în cele din urmă, am reuşit. Cu puţin înainte de ceremonia*le* semnare de la Rambouillet, la jumătatea lui martie, Camera Rerezentanţilor a votat cu 219 voturi pentru şi 191 împotrivă planul preşedintelui de a trimite trupe pentru a implementa un acord de nace. dacă se ajungea la unul. Deşi votul era partizan, am primit gpjijinul preşedintelui Camerei, Dennis Hastert şi a unor republicani respectaţi precum reprezentantul de Illinois, Henry Hyde. Pe măsură ce timpul pentru diplomaţie se apropia de sfârşit, Senatul a votat cu 58 de voturi pentru şi 41 împotrivă pentru a-l autoriza pe preşedinte să susţină bombardamentele NATO. Puţini membri ai legislativului erau entuziasmaţi de această perspectivă, dar majoritatea au fost de acord că celelalte opţiuni erau şi mai puţin acceptabile.

L-am avertizat de mai multe ori pe Milosević să nu lanseze vreo ofensivă, dar puteam vedea foarte clar că se pregătea pentru una.

Belgradul concentrase în Kosovo forţe de securitate care erau aproape o dată şi jumătate cât cele utilizate în atacurile din 1998. Negociatorii săi au sosit la Paris cu o versiune complet mutilată a acordului Grupului de Contact, începând cu sensul cuvântului „pace".

Este posibil ca Milosević să-şi fi închipuit că blufam sau că Rusia

avea să găsească o cale de a obstrucţiona NATO. Poate că s-a bazat pe o consiliere defectuoasă despre cât de rapid putea fi câştigată lupta în Kosovo. Poate considera că avea să-şi consolideze controlul asupra puterii dacă poza în continuare în rolul de victimă. Indiferent de cauză, şi-a făcut alegerea. Trebuia să o facem şi noi pe a noastră.

Pe 19 martie, echipa noastră de politică externă s-a întâlnit cu preşedintele pentru a trece în revistă opţiunile. Nu existau opţiuni bune. George Tenet a raportat că ofensiva sârbă începuse deja şi că reuşise să forţeze retragerea a numeroase unităţi ale UCK. Numărul de refugiaţi şi de persoane care îşi părăsiseră casele creştea rapid.

Previziunile militarilor erau la fel de pesimiste. Civilii din Kosovo erau foarte vulnerabili faţă de atacurile sârbe. Cel puţin la început, Bacurile aeriene ale NATO nu puteau să-i ajute. Exista riscul ca uui oameni nevinovaţi să fie răniţi sau ucişi. O campanie NATO e bombardamente împotriva surselor puterii lui Milosević avea

SS 1

„* slăbească, dar nu ştiam cât de mult urma să reziste.

În timp ce ascultam, l-am urmărit pe preşedinte. Ochii săi erau la fel de întunecaţi ca starea mea de spirit, în ajunul celei de-a cincizecea aniversări, NATO se afla în pragul intrării în luptă pentru a doua oară în istoria sa, prima fiind în Bosnia. Obiectivul nostru era să câştigăm sprijin pentru un acord care nu reflecta nici obiectivele fi.

nale ale albanezilor, nici pe cele ale sârbilor. Victoria avea să însemne un angajament militar pe termen lung pentru menţinerea ordinii într-o zonă foarte periculoasă, dar să dăm înapoi era de neconceput. Decizia noastră era parte a unei opţiuni mult mai importante între autocraţie şi democraţie, între bigotism şi toleranţă în inima Europei. Am spus: „Uitaţi, să ne aducem aminte că obiectivul recurgerii la forţă este stoparea o dată pentru totdeauna a banditismului practicat de Milosević. Nu există nicio garanţie că vom reuşi, dar alternativele sunt mai rele. Dacă nu reacţionăm acum, vom fi nevoiţi să reacţionăm mai târziu, poate în Macedonia, poate în Bosnia. Milosević a început această luptă. Nu-i putem permite să câştige". Preşedintele a fost de acord, spunând public: „În relaţiile cu agresorii din Balcani, a ezita înseamnă să oferi dreptul de a ucide".

L-am trimis pe Dick Holbrooke la Belgrad într-un ultim efort de a-l convinge pe Milosević să pună capăt ofensivei. Acele discuţii nu au adus niciun rezultat, cu excepţia unor noi tactici temporizatoare, aşa că

i-am cerut lui Holbrooke să se întoarcă acasă.

După cum spuneau cuvintele preşedintelui, nu ne mai puteam permite să aşteptăm. Lansându-şi ofensiva, Milosević ne forţase mâna; trebuia să acţionăm, chiar dacă momentul nu era prielnic. Premierul rus Primakov se afla pe drum spre Statele Unite, pentru o vizită.

Când Al Gore l-a informat telefonic că bombardamentele NATO erau pe cale să înceapă, Primakov a ordonat furios ca avionul să schimbe cursul şi a zburat înapoi la Moscova.

Câteva ore mai târziu, în seara lui 23 martie, Secretarul Genera Solana i-a ordonat generalului Clark să iniţieze operaţiunile aeriene-Era trecut de miezul nopţii. Am plecat acasă epuizată, apoi am stat trează până târziu, urmărind buletinele de ştiri de la televizor aproape adormisem când a sunat telefonul. Era preşedintele. ** spus: „Facem ceea ce trebuie în cazul ăsta. Avem o cale *f031*

J lJ

lungă de parcurs şi lucrurile nu se vor termina repede, dar ere

II

jevărat că am luat în consideraţie toate variantele". Am trecut în evistă împreună eforturile pe care le făcusem pentru a găsi o soluţie diplomatică, inclusiv cele cincisprezece călătorii în Europa din ultimul an pentru a mă consulta cu aliaţii. Am discutat despre resoonsabilităţile faţă se kosovari şi în special faţă de forţele noastre armate-Trimiterea tinerilor şi tinerelor noastre pe câmpul de bătălie este cea mai dificilă decizie pe care trebuie să o ia un preşedinte, pe câte ori am vizitat trupele americane, mi-am propus să-i privesc pe soldaţi în ochi, astfel încât să pot fi capabilă oricând să-mi aduc aminte de feţele lor. Niciun lider american nu ar trebui să opteze pentru soluţia militară înainte de a cântări costurile umane, în acest caz, o făcusem. Preşedintele a spus din nou: „Cred că facem ceea ce trebuie". „Da, domnule preşedinte", am replicat, „aşa este".

<. if. art...". A.sHtvu; – <.:

}[(*V*< la ffc Alţ-:! nr). îN

I, şea t!: b; îl

OK

fes fen

O /

Î'E

În!

„Ălilta îngnge

ÎN PRIMA ZI DE LUPTE, aproape nimic nu a ieşit cum trebuia.

Condiţiile meteo teribile au tot întrerupt şi au încetinit ritmul loviturilor noastre aeriene. Comandanţii NATO plănuiseră distrugerea sistemului sârb de apărare antiaeriană înainte de a lansa avioanele împotriva blindatelor şi artileriei sârbeşti, care pătrundeau în Kosovo, dar Milosević nu şi-a activat sistemele defensive astfel încât să ne permită identificarea lor. Un avion invizibil american s-a prăbuşit. Timp de aproape o săptămână, Operaţiunea Allied Force1 a NATO a progresat foarte lent, în timp ce forţele de securitate ale lui Milosević îşi continuau campania violentă, calculată.

În prima seară, Larry King de la CNN m-a întrebat dacă aveam să continuăm atacurile pentru „trei, patru zile… Există vreun plan?

Temându-mă de criticile care susţineau că regiunea Kosovo ar putea deveni un alt Vietnam, am răspuns că nu puteam da detalii, dar că „va fi un atac susţinut şi nu va fi ceva care să dureze o perioadă excesiv de lungă". A doua zi, ca răspuns la o întrebare similară din partea lui Jim Lehrer de la PBS, am spus că ne puteam aştepta ca bombardamentele să ia sfârşit „într-o perioadă relativ scurtă de timp".

A trecut foarte puţin timp până când mi-am dorit să nu fi spuniciodată acele cuvinte. Răspunsurile mele – lipsite de adjecti

1 „Forţa Aliata" (n.tr.).

relativ" – au fost citate de nenumărate ori ca dovezi ale naivităţii mele în ceea ce priveşte riscurile pe care le presupunea utilizarea fort6 de către NATO. Era un atac ieftin. E adevărat că susţinusem deseori că forţa era singurul limbaj pe care Milosević îl înţelegea, Har nu încercasem să conving pe nimeni că era tipul de persoană care învaţă repede. Din această cauză m-am opus ferm propunerii franceze, înainte de începerea bombardamentelor, de a face o pauză în loviturile aeriene după numai câteva zile. De asemenea, i-am telefonat înaltului Comisar al ONU pentru Refugiaţi sugerându-i să lanseze un apel special pentru asistenţă înaintea sosirii anticipate a valului de refugiaţi din Kosovo, o sugestie care a fost refuzată.

Înainte de începerea bombardamentelor NATO, ofensiva sârbă alungase deja 100.000 de kosovari din casele lor. Cifra a crescut rapid în zilele următoare. Milosević părea să-şi fi fixat patru obiective:

exterminarea UCK, modificarea pentru totdeauna a echilibrului etnic din Kosovo, terorizarea până la supunere a albanezilor care

totuşi rămâneau în Kosovo şi crearea unei crize umanitare destabilizatoare, care să preocupe comunitatea internaţională şi să divizeze regiunea.

Aceste obiective nu erau ceva neaşteptat, dar subestimasem viteza, scala şi ferocitatea campaniei de teroare lansate de sârbi. Casele din sute de sate au fost arse. Intelectualii, jurnaliştii şi liderii politici care susţinuseră independenţa au fost căutaţi şi asasinaţi.

Zeci de mii de oameni au fost forţaţi să se urce în trenuri care erau apoi sigilate din exterior şi trimise la graniţa albaneză. Alte mii de persoane au fost forţate să facă acelaşi drum în maşini sau pe jos.

Forţele de securitate sârbe le luau kosovarilor care plecau certificatele de naştere, permisele de conducere, taloanele maşinilor şi alte documente cu care se puteau legitima. Mesajul lor către albanezi era clar: „Trebuie să plecaţi şi nu vă vom lăsa să veniţi înapoi".

În cea de-a cincea zi, am discutat cu Haşim Tha9 i, care se afla în Kosovo. Mi-a relatat că Priştina arăta ca „un oraş mort" şi a enumerat peste zece zone în care forţele de securitate ucideau ca" teni. Mi-a spus că 60.000 de albanezi fugiseră din oraşul nordic trovica şi că, în total, o jumătate de milion de kosovari erau silstraţi. Tha9 i a făcut apel la noi pentru a începe lansarea de ajutare umanitare din aer, dar Pentagonul a spus că nu era posibil, întrucât avioanele noastre erau nevoite să zboare prea sus, pentru evita focul antiaerienei.

În cel mai rău moment al exodului, 4.000 de refugiaţi – sau, macorect, deportaţi – traversau graniţa spre Albania sau Macedonia în fiecare oră. Ororile la care eram martori au determinat schimbat atât în tactica noastră militară, cât şi în diplomaţie. Generalul Clark a cerut mai multe avioane şi o listă mai largă de ţinte care să ducă războiul la Milosević acasă şi să mărească presiunea asupra forţelor de securitate. Am lucrat neîntrerupt pentru a mă asigura că utilizarea forţei avea să fie sprijinită de o Alianţă unită.

Ca de obicei, instrumentul cel mai util s-a dovedit a fi telefonul. Problema era cum putea fi utilizat cel mai bine. Erau nouăsprezece membri NATO. Nu puteam să-i sun pe ceilalţi optsprezece zilnic, aşa că am început doar cu câţiva, dar chiar şi aşa îmi lua mult timp. Alternativa, deşi evidentă, era ceva inedit în politica internaţională – teleconferinţa. Am iniţiat multe asemenea teleconferinţe în cadrul unui grup numit „Quint" – care îi includea pe Robin Cook, Hubert Vedrine, Lamberto Din şi ministrul de Externe german Joschka Fischer. Acesta

din urmă era un aliat improbabil şi tocmai de aceea demn de toată atenţia. Ca lider al Partidului Ecologist din ţara sa, era un pacifist declarat. Ca un german contemporan, lua şi lecţiile istoriei foarte în serios, şi analizele sale pe marginea personalităţii lui Milosević erau foarte grăitoare, într-o convorbire telefonică din 30 martie, mi-a spus: „De zece ani Milosević se comportă precum naziştii în anii ’30. Mai întâi a aruncat în aer Iugoslavia, apoi Croaţia şi Bosnia şi acum Kosovo. Câţi oameni a ucis? De câte violuri şi refugiaţi este responsabil?” Furios, Fischer a respins propunerea Vaticanului pentru o pauză în bombardamente: „Nu poate exista pauză de Paşte pentru creştini atâta vreme cât uciderea musulmanilor continuă”.

Spunând că era vital ca NATO să recâştige iniţiativa politica, Fischer a propus să facem publică o declaraţie a obiectivelor de război, al cărei proiect deja îl pregătise, îmi plăcea ideea şi declaraţia, dar mă îngrijora o omisiune. Ministrul de Externe german afirmat că era de părere că ar trebui să lăsăm deschisă posibilita asumării conducerii de către ONU, pentru a atrage sprijinul Rust spus că aveam nevoie mai întâi de ceva tangibil din partea ru *ot* şi a*ul* Milosević, dacă era să ne moderăm limbajul. Nu era omentul să începem să renunţăm la argumentele noastre. Fischer acceptat modificarea. Declaraţia, foarte rapid susţinută de toţi membrii NATO, avea să rămână valabilă cu mici modificări pe duata întregului conflict, înainte ca bombardamentele aliate să se oprească, forţele de securitate sârbe trebuiau să se retragă din Ko” ovo, trebuia să se permită desfăşurarea unei forţe conduse de KATO, iar refugiaţilor trebuia să li se dea voie să revină în siguranţă la casele lor. „Sârbii afară, NATO înăuntru, refugiaţii înapoi” a devenit sloganul nostru.

Amploarea şi duritatea asaltului fulger asupra populaţiei din kosovo au generat critici dure nu numai la adresa lui Milosević, ci şi a NATO, a preşedintelui Clinton şi a mea. Mulţi din presă ignorau pur şi simplu că Milosević lovise primul. Susţineau că liderul sârb asasina pentru că NATO bombarda, nu invers. Comentatorii care ne atacaseră pentru că nu îi rezistasem lui Milosević, ne atacau acum pentru consecinţele faptului că ne opuneam. Oficiali de la Pentagon erau citaţi sub protecţia anonimatului ca avertizându-mă că rezultatul politicii noastre avea să fie un dezastru. Observaţia editorialistei Arianna Huffington era tipică: „A venit momentul să trasăm originile catastrofei umanitare şi strategice din Kosovo până la Secretarul de Stat

Madeleine K. Albright".

Legăturile mele foarte strânse cu politica din Kosovo au fost subliniate în modul cel mai dramatic atunci când *Time* m-a prezentat pe copertă purtând o jachetă de piele a forţelor aeriene şi vorbind la un telefon mobil, cu o expresie care i-ar fi speriat de moarte Pe cei mai mulţi dintre copii, în interior era un articol echilibrat al lui Walter Isaacson, dar care purta titlul „Războiul lui Madeleine".

reşedinţele m-a luat deoparte şi mi-a spus că nu ar trebui să-mi fac Probleme. „Dacă aş fi citit tot ceea ce au scris în ultimul an", mi-a spus referindu-se la încercările prin care trecuse cu tentativa de putere sub acuzare, „nu aş fi supravieţuit". Atunci şi mai târziu am °st uimită că decizia NATO de a acţiona era universal aplaudată de atfe kosovari. Războiul le-a adus multe traume albanezilor, dar şi ra» ta unui viitor fără regimul dur al lui Milosević.

În fiecare zi din acea perioadă citeam articole despre cât de greşi» fuseseră calculele noastre. Preşedintele Clinton şi cu mine eram deci să demonstrăm că Milosević era cel care făcuse greşeala. Preşedintei mi-a spus: „Nu putem nici măcar să clipim. Fără ezitări, trebuie să îl concentrăm asupra a ceea ce este necesar pentru a câştiga". Îmi singură notiţe despre importanţa de a-mi păstra concentrarea.

de pesimiste păreau ştirile şi oricât de oribil mă simţeam, ştiam că lua, sem decizia corectă. Important era acum să perseverăm.

Conflictul din Kosovo a fost câştigat în primele zece zile din aprilie, când administraţia ar fi putut lua hotărâri nefaste, dar nu a făcut-o. Dezamăgiţi de eşecurile timpurii, am examinat ideea înarmării UCK, dar am respins-o pentru că era susceptibilă să dezbine Alianţa. Am luat în consideraţie propuneri pentru o împărţire a provinciei Kosovo, dar le-am respins întrucât s-ar fi dovedit a fi, din punct de vedere legal şi al securităţii, un coşmar şi ar fi stabilit un precedent nefericit pentru disputele etnice. Am reanalizat posibilitatea unei pauze în bombardamente, dar am respins-o ca pe un semn de slăbiciune. Ne-am gândit să declarăm înlăturarea lui Milosević de la putere drept un obiectiv de război explicit, dar am renunţat, pentru că nu dispuneam de nicio modalitate pe termen scurt de a-l pune în aplicare.

În schimb, am ajuns la concluzia că vom reuşi în campania aeriană, dacă o acceleram, o intensificam şi o eficientizam. împreună

cu britanicii, am făcut presiuni pentru intensificarea bombardamentelor şi pentru a extinde lista cu ţinte. Am sporit asistenţa umanitară pentru vecinii Iugoslaviei şi l-am avertizat pe Milosević să nu extindă conflictul în Albania sau Macedonia. Am fost de acord că după război Kosovo avea să devină un protectorat internaţional, suveranitatea iugoslavă urmând să fie păstrată doar teoretic.

De asemenea, am dezvoltat în cadrul Departamentului de Sta un plan de reconstrucţie pe termen lung a întregii regiuni a Balcani lor.1 Obiectivul nostru era să demonstrăm că acest război nu era

1 Strategia era creaţia directorului de la Planificare Politică, Morton Halperin; unuia dintre principalii săi asistenţi, Daniel Hamilton. Richard Schifter, consi nostru special pentru Iniţiativa de Cooperare Sud-Est Europeană, a fost de ajutor în formularea şi implementarea ei.

O izolată, ci era parte a unui conflict de o amploare mult mai are, între forţele naţionalismului virulent şi susţinătorii integrării şi; democraţiei. Dacă doream ca ultimii să aibă câştig de cauză tre'. uia să oprim această derivă de la o criză la alta şi să iniţiem o transformare decisivă. Drept modele am citat Planul Marshall, care asistat refacerea Europei Occidentale după cel de Al Doilea Război Mondial, şi programul sprijin pentru Democraţia Est-Europeană (SDEE), care a ajutat Europa Centrală să-şi regăsească stabilitatea după sfârşitul Războiului Rece. Am propus ca Statele Unite să se alăture altor ţări în furnizarea de asistenţă generoasă pe termen lung, pentru democraţiile din Balcani aflate în dificultate. Această iniţiativă susţinea cooperarea dintre ţările din regiune şi crea un stimul în plus pentru înlăturarea lui Milosević prin promisiunea de asistenţă pentru Belgrad, dacă avea loc o schimbare de regim.

La o întâlnire de la Casa Albă de la începutul lui aprilie, am prezentat propunerea Departamentului de Stat şi am aşteptat reacţiile.

Neprimind niciuna, am fost dezamăgită, cel puţin până spre sfârşitul întâlnirii, când preşedintele însuşi a spus: „Vreau să revin la o problemă pe care Madeleine a ridicat-o mai devreme, deoarece consider că este exact ceea ce ne trebuie". A devenit foarte repede cel mai puternic susţinător al iniţiativei noastre, sprijinindu-ne ideile cu resurse, menţionând propunerea în toate discursurile sale şi citând-o când îi explica strategia noastră Congresului.

În acest interval, restul lumii nu s-a oprit în loc, aşa că existau o mulţime de alte lucruri de făcut. Premierul chinez Zhu Rongji a venit la Washington cu o propunere de a aduce ţara sa în interiorul Organizaţiei Mondiale a Comerţului. Noul preşedinte ales al Nigeriei, Olusegun Obasanjo, ne cerea ajutorul pentru a readuce democraţia şi prosperitatea în sânul celei mai populate naţiuni africane. Libia a predat, în cele din urmă, cei doi suspecţi în cazul p & n-Am 103, pentru a fi judecaţi. Şi în Israel premierul Netanvahu era în toiul unei campanii electorale în care lupta pentru supravieţuirea politică. Erau zile când eram bucuroasă să mă °neentrez asupra altor zone ale lumii, chiar şi când era vorba de Centul Mijlociu, dar, pentru cea mai mare parte a următoarelor un luni, centrul universului meu a fost Kosovo.

Teleconferinţele cu aliaţii, care aveau loc aproape zilnic la începutul lui aprilie, reflectau cooperarea transatlantică la modul cel mă urgent şi mai real. Era o diplomaţie activă de un tip fără precedent deoarece niciodată înainte nu existase o asemenea combinaţie de tehnologie modernă şi voinţă politică. Teleconferinţele s-au dovedit a fi un instrument indispensabil pentru conceperea şi coordonarea strategiei politice a aliaţilor. Câteodată îi sunam în prealabil pe Cook sau pe Fischer pentru a le sugera că o anumită propunere ar putea fi mai bine primită dacă venea din partea lor decât din partea mea. Principala chestiune asupra căreia toţi eram de acord era că trebuie să vorbim cu o singură voce atunci când venea vorba de Kosovo, indiferent dacă tratam cu propria opinie publică, cu Rusia sau cu Milosević. Nu le puteam permite celorlalţi să exploateze nici cele mai subtile diferenţe dintre noi. Principiul se aplică nu numai convorbirilor din Quint, ci şi celor cu Secretarul General al NATO, Solana, şi cu alţi miniştri de Externe aliaţi, precum Lloyd Axworthy al Canadei şi Jozias von Aartsen al Olandei.

Când războiul a intrat în a treia săptămână, întrebarea din mintea tuturor era cum să punem capăt conflictului pornind de la obiectivele pe care ni le fixasem. Cu siguranţă, propunerile de a ne mulţumi cu mai puţin nu lipseau. Milosević a început să ofere idei „necoapte" aproape imediat ce luptele au început. Membri ai Congresului bine intenţionaţi mărşăluiau peste Atlantic pentru a se întâlni cu omologii lor ruşi şi se întorceau cu iniţiative greşit concepute.

Ucraina a numit un trimis special pentru Kosovo. Cehii şi grecii

vehiculau şi ei idei, ministrul de Externe grec Gheorghios Papandreou

1 Aceste convorbiri aveau loc în orice moment al zilei sau al nopţii, chiar şi la sfârşit de săptămână. Cele mai multe priveau afacerile oficiale, dar existau şi n10" mente mai vesele, mai ales în timpul celor câteva ore, sâmbăta şi duminica, atunci când trebuia să fim contactaţi în afara birourilor noastre. Puteam fi sunată în timp ce mă aflam într-o cabină de probă încercând o haină nouă. Robin Cook putea contactat în Scoţia, în timp ce se întâlnea cu membrii circumscripţiei sale electora sau între cursele de cai de la hipodromul local. Cu Vedrine nu eram niciodată sguri pentru că, de fiecare dată când vorbeam, interpretul sau ne atrăgea mai în atenţia spunând: „Parisul vrea să vă vorbească". Odată, am fost uimiţi când José.

Fischer a început să strige în toiul convorbirii. „Joschka", am spus toţi în ac6, via timp, „Ce se întâmplă? Eşti bine?" Fischer a revenit pe fir: „Nu, nu sunt bineuit la meciul de fotbal dintre Anglia şi Germania şi englezii tocmai au marca jţiind o acţiune inovatoare în spatele scenei, pentru a pune capăt olenţelor de ambele părţi.

Văzând în Rusia cheia unui rezultat acceptabil, favorizam strategia agnetului dublu", care apropia Rusia de poziţia NATO, apoi aducea Belgradul mai aproape de Rusia, într-o situaţie ideala, am fi negoc; at un aranjament bazat pe modelul utilizat în Bosnia, cu autorizarea Consiliului de Securitate, având conducerea asigurată de NATO şi cu Rusia parte a unei operaţiuni de menţinere a păcii. Era un concept bun, dar greu de implementat, pentru că ruşii erau atât de furioşi.

Am discutat cu ei prin numeroase canale, dar indiferent dacă era Clinton-Elţîn, Gore-Primakov sau Ivanov şi cu mine, mesajul rus către noi era acelaşi, chiar dacă nivelul decibelilor varia: o dădusem în bară în stil mare. Milosević, ni se spunea, nu avea să capituleze niciodată. Bombardamentele îi uniseră pe sârbi şi îl transformaseră pe liderul lor într-un erou. Generaseră, de asemenea, intense sentimente antiamericane şi anti-NATO.

Ruşii ne avertizau că unele dintre unităţile lor militare erau dornice să lupte de partea Serbiei şi că presiunea creştea în favoarea unei alianţe panslave între Rusia, Iugoslavia şi Bielorusia. Naţionaliştii şi comuniştii ruşi exploatau chestiunea Kosovo în scopuri politice, în timp ce în Duma oponenţii lui Elţîn încercau să-l demită pe baza unui set de acuzaţii fără nicio legătură între ele. Temându-se să nu pară

slab, Elţîn ameninţa să aţintească armele nucleare ale Rusiei spre teritoriul NATO şi acuza Alianţa că a adus lumea în pragul conflictului global.

Drept răspuns, am început un dialog aproape continuu cu Ivanov, spunându-i că speram că divergenţele noastre nu aveau să pună în Pericol cooperarea în alte domenii. Mi-a răspuns că acest lucru nu Putea fi evitat. „Rusia nu poate", spunea, „să stea deoparte şi să vadă cum NATO distruge o naţiune suverană".

Principiul asupra căruia aveam cele mai mari divergenţe privea nevoia unei forţe internaţionale de menţinere a păcii, o dată ce bom

damentele încetau. Ivanov mi-a spus că nu considera necesar să

111 consideraţie conceptul, întrucât Miloăevic nu avea să-l accepte

Şi guvernul lui Elţîn putea fi acuzat că lua partea NATO. Sârbii, îmi

PUllea, nu puteau fi forţaţi să accepte soldaţi străini pe propriul teritoriu. Am susţinut că Rusia îşi datora sieşi să facă mai mult de.

cât să transmită pur şi simplu poziţiile lui Milosević. Dacă Rusia accepta principiul reîntoarcerii refugiaţilor, ar trebui să înţeleagă că, în realitate, refugiaţii nu aveau să accepte să revină fără o forţe internaţională eficientă care să-i protejeze. Dacă războiul continua şi refugiaţii nu reveneau la casele lor, albanezii aveau să-şi radicali, zeze poziţia în continuare. Nu era în interesul Rusiei ca o armată de gherilă să prindă rădăcini în Europa.

În tot acest dialog, ruşii au fost frustraţi de cărţile slabe pe care le aveau de jucat. Dispuneau de puţine opţiuni militare, dependenţa lor de Occident creştea, viaţa politică internă era coruptă şi aşa-zisul lor client de la Belgrad era un dictator fără scrupule. Fiecare zi de bombardamente NATO era o zi proastă pentru Elţîn, pe care extremiştii îl acuzau că se împrietenea cu americanii, dar nu obţinea nimic în schimb. Elţîn ştia că, pentru a opri bombardamentele, trebuia să ajungă la un compromis cu noi, dar nu agrea ceea ce noi ofeream. Aşa că ruşii au abordat negocierile cu noi cu o ambivalenţă mâhnită; poziţia lor avea să se apropie de a noastră pentru ca apoi, timp de zile sau săptămâni, să rămână neschimbată, înainte de a se modifica din nou.

LA JUMĂTATEA LUI aprilie 1999, luptam deja de patru săptămâni.

Din fericire, vremea se îmbunătăţise, în cele din urmă, şi, odată cu ea, eficienţa loviturilor aeriene ale NATO; totuşi, conform înţelepciunii convenţionale vehiculate de generalii de salon, loviturile aeriene singure nu aveau să fie suficiente. Nu eram de acord, dar credeam că ar trebui să ne pregătim pentru eventualitatea unică în care înţelepciunea convenţională ar avea dreptate.

În anul care trecuse, planificatorii NATO estimaseră că o invazie terestră a provinciei Kosovo ar fi necesitat mai mult de 100.000 de militari. Nu mă simţeam în stare să contest aceste cifre în calitatea mea de civil, dar am încercat să discut cu toţi colegii mei de admifl18 traţie despre supoziţiile politice care le generaseră. Britanicii ridica aceleaşi probleme. Ce se întâmpla în cazul în care campania aeria reuşea să imobilizeze cvasicomplet forţele sârbeşti, dar Milosević refuza în continuare să cedeze? Aveam să permitem blocajului *să le*° ţinue pe termen nedefinit sau puteam trimite o forţă terestră moder a mărime? Cu greu s-ar fi putut spune că trupele noastre intrau. fitr-un teritoriu ostil. Cea mai mare parte a kosovarilor aveau să le primească cu bucurie. Săptămânile de bombardamente avuseseră cu jguranţă un impact asupra voinţei de a lupta a trupelor lui Milo «evic. Căzusem deja de acord că forţele noastre aveau să intre în KosOvo într-un mediu „permisiv". Premierul britanic Tony Blair sugera că ar trebui să fim gata să ne mişcăm atunci când situaţia devenea semipermisivă". Asta ne-ar fi permis să evităm o campanie aeriană fără sfârşit şi să-i arătăm lui Milosević că intenţionam să facem tot ce era necesar pentru a câştiga.

Generalul Shelton a răspuns respingând ideea că un teatru de operaţiuni militare putea fi „semipermisiv". „Nu te poţi afla", spunea, „într-o situaţie semifierbinte". Dacă forţe ostile erau prezente, Pentagonul trebuia să presupună că aveau să acţioneze de o manieră ostilă. Ar fi fost iresponsabil să planifici altfel. Asta însemna că o forţă imensă ar fi necesară şi că cea mai mare parte a ei va trebui să fie, la început, americană. Shelton ne-a spus că Statul Major Reunit putea începe planificarea pentru o operaţiune terestră, dar ar fi nevoie de săptămâni şi în niciun caz nu putea fi vorba de trimiterea de trupe înainte de mijlocul lui iulie.

Nici Secretarul Cohen nu a acceptat conceptul de „semipermisiv".

A fost totuşi de acord ca Departamentul Apărării şi NATO să

traseze planurile pentru o campanie terestră. Referindu-se la criticile pe care le primeam din partea Congresului şi a presei, a spus:

«Actuala noastră poziţie nu este rezonabilă". Preşedintele era şi el de acord şi şi-a exprimat regretul pentru formula inclusă în discursul din prima zi a conflictului, care păruse să excludă posibilitatea utilizării forţelor terestre. Preşedintele nu a fost niciodată convins că trupele terestre aveau să fie necesare, dar ştia că nu mai putea exclude această posibilitate, în fond, dacă viitorul provinciei era uhcient de important pentru a lupta în aer, era greu să susţii că nu rita să-l aperi cu forţe terestre.

Logica militară a planificării pentru războiul terestru era clară, dar

sta şi o logică diplomatică în a decide să facem acest lucru înainte

J* sumniitul NATO să înceapă la Washington, pe 23 aprilie. Alianţa uia să apară unită la cea de-a cincizecea aniversare a sa, dar noi nu eram uniţi. După cum ştiam din convorbirile în cadrul Quint, britani cu favorizau opţiunea terestră, germanii şi italienii se opuneau şi fj – cezii aveau să o sprijine în eventualitatea improbabilă în care ei autorizată de Consiliul de Securitate. Nu voiam să petrecem timpul certându-ne pe tema trupelor terestre. Ceea ce ne-a salvat, în cele din urmă, a fost relaţia dintre preşedintele Clinton şi premierul Blair.

În ajunul summit-ului, Blair a venit noaptea târziu pentru o întâi, nke la Casa Albă. Preşedintele era gazda şi eu mă aflam acolo împreună cu Sandy Berger şi un număr restrâns de oficiali britanici. Blair şi-a exprimat într-o manieră à la Churchill hotărârea de a învinge în chestiunea provinciei Kosovo, dar în acest punct asemănările luau sfârşit. Datorită conduitei tinereşti a lui Blair şi deschiderii sale, îţi era greu să nu îi spui „Tony" în loc de cuvenitul „domnule prim-ministru". Blair îşi crease în mod deliberat un rol pentru sine, pe acela de lider care putea explica America Europei şi Europa Americii, atenuând divergenţele dintre ele. Prin vârstă şi dispoziţie, părea perechea perfectă pentru preşedintele Clinton, împreună cu care putea vorbi ore întregi despre politica „celei de-a treia căi", despre istoria mondială şi despre familii, în timpul discuţiilor noastre din acea seară, problema provinciei Kosovo şi a forţelor terestre plutea în aer. Blair avea în mod evident ceva să-i spună preşedintelui între patru ochi, dar era prea politicos să ne dea afară, într-un final, l-a întrebat pe preşedinte unde

se afla toaleta, înţelegând semnalul, Clinton s-a oferit să-i arate.

Cei doi nu au revenit decât peste mai mult de jumătate de oră.

Indiferent de ce au discutat, summitul NATO a fost scutit de o ruptură. Blair nu şi-a susţinut cazul pentru un angajament ferm în favoarea unei campanii terestre. Ambii lideri subliniau unitatea de vederi în declaraţiile publice. Cu sprijin american, NATO a început să planifice pentru eventualitatea în care loviturile aeriene nu erau suficiente.

Iniţial, summitul Alianţei trebuia să fie o gală strălucitoare, cu o grămadă de petreceri încântătoare. Pe fundalul sângeros al situaţiei din Kosovo, nu puteau avea loc asemenea celebrări. Cu toate acestea, era cea mai mare reuniune de şefi de stat organizată vre dată la Washington, fiind prezenţi nu numai reprezentanţi ai A" a tei, ci şi ai statelor partenere, inclusiv toate republicile din 1° Uniune Sovietică, mai puţin Rusia.

În ultima zi a summit-ului, Boris Elţîn l-a sunat preşedinte pentru, sugera ca vicepreşedintele Gore şi fostul premier rus Viktor rernornârdin să coopereze pentru a găsi o soluţie în Kosovo. Pe 3 mai, Cernomârdin a sosit la Washington. A adus cu el o scrisoare jjn partea lui Elţîn, care propunea o încetare a focului, în timpul căreia Kofi Annan şi Cernomârdin aveau să călătorească la Belgrad pentru a negocia un compromis. Acel acord avea să fie implementat apoi de Naţiunile Unite. Preşedintele Clinton a răspuns că nu avea să permită ONU să negocieze în numele NATO.

În dimineaţa următoare, la o întâlnire la micul dejun în reşedinţa vicepreşedintelui Gore, Cernomârdin a spus că era dispus să continue presiunile asupra Belgradului, dar că Rusia nu voia să facă acest lucru prea vizibil sau să-l facă de una singură. Ne-a spus că Milosević era prea încăpăţânat şi prea impulsiv pentru a ceda în faţa NATO.

Aveam nevoie de implicarea unei părţi terţe, de aici propunerea Moscovei de a-l trimite pe Secretarul General al Naţiunilor Unite la Belgrad. Avea să fie mai puţin umilitor pentru Milosević să negocieze cu o persoană importantă, care era şi neutră. Ideea nu era deloc rea, dar, aşa cum spusese preşedintele Clinton, Milosević nu putea pur şi simplu negocia cu Organizaţia Naţiunilor Unite. Aveam nevoie de un partener diferit de Kofi Annan, aşa că am sugerat numele preşedintelui Ahtisaari. Imediat, Ceronmârdin a bătut în masă cu mâna şi a zâmbit:

„Ăsta-i omul potrivit”.

Preşedintele Martti Ahtisaari era într-adevăr „omul potrivit” – un diplomat respectat, cu experienţă la Naţiunile Unite, provenit dintr-o tară tradiţional neutră. Cu o lună în urmă îi propusesem lui Ahtisaari să fie unul din cei doi emisari ai ONU în Kosovo, dar refuzase pentru e & nu mai voia încă o slujbă cu normă întreagă. A fost însă de acord să coopereze cu Cernomârdin în ceea ce Ahtisaari a prevăzut cu clarviziune a fi un efort de o lună de a pune capăt războiului.

VINERI, PEIMAI, abia terminasem întâlnirea cu Kofi Annan când Slstentul meu executiv Alex Wolff mi-a spus că ar fi de preferat să mă aşez. „Nu ştim sigur”, mi-a spus, „dar CNN a relatat că NATO a °mbardat ambasada chineză de la Belgrad”. Am aflat în curând că °mbardiere B2 lansaseră într-adevăr bombe menite să distrugă ceea ce piloţii noştri credeau că era o agenţie iugoslavă de achiziţionare a armamentelor, în mod tragic, cei care ţinteau au confundat agenţia cu o clădire din apropiere care avea o formă asemănătoare – ambasada chineză. Eroarea fatală a cauzat moartea a trei chinezi şi rănirea a douăzeci. Faptul că ambasada fusese lovită de mai multe ori a determinat Beijingul să ne acuze de un atac deliberat, în acest caz, reputaţia militară extraordinară a NATO lucra împotriva noastră, deoarece chinezilor nu le venea să creadă că puteam face o asemenea greşeală.

În ziua de după bombardament, abia mă urcasem în pat după ce participasem la nunta uneia dintre principalele asistente de presă, Kitty Bartels. Urmărind ştirile, am văzut imagini ale ambasadorului nostru la Beijing, James Sasser, uitându-se printr-o fereastră spartă la o mulţime de studenţi chinezi ce strigau şi aruncau pietre, în special după tragedia din Kenya şi Tanzania, eram extrem de preocupată de siguranţa oamenilor noştri. Coborând din pat, am încercat de urgenţă să îl sun pe ministrul de Externe al Chinei, Tang Jiaxun.

„Nu este disponibil”, mi s-a spus. Aşa că m-am hotărât să fac tot ce puteam, de la distanţă, pentru a calma lucrurile. L-am sunat pe vicepreşedintele Statului Major Reunit, generalul Joseph Ralston, şi l-am invitat să-şi pună uniforma şi să mi se alăture într-o vizită la miezul nopţii la ambasadorul chinez. Tom Pickering şi Kenneth Lieberthal de la CSN completau delegaţia.

Îl cunoscusem pe ambasadorul Li Zhaoxing în perioada în care lucrasem amândoi la Naţiunile Unite. I-am spus că bombardamentul

fusese un accident teribil şi că regretam enorm. I-am spus că ştiam cum era să ăi colegi ucişi şi că speram că avea să le transmită condoleanţele mele familiilor celor care muriseră. I-am spus şi că eram îngrijorată de securitatea diplomaţilor americani de la Beijing; era vital ca demonstraţiile să nu devină şi măi violente.

Deşi Li şi cu mine dezvoltasem o relaţie bună, era acum foarte sumbru; a insistat să ne cerem scuze oficial la televiziunea chineza.

Brusc, au apărut camerele. Am făcut o scurtă declaraţie. Când delegat noastră a încercat să plece, am dat peste un grup de „jurnalişti" eh1" nezi care blocau holul şi care ne-au întrebat de ce le-am ucis coleg1 Echipei mele de securitate nu i se permisese accesul în interior, a?

că eram singuri şi îngrijoraţi că aveam să fim prinşi în capcană. *U*

fericire, generalul Ralston şi Tom Pickering sunt oameni pe care este bine să îi ai alături în astfel de situaţii – nu numai cu sânge rece, dar masivi, în timp ce ei îi ţineau la respect pe prietenii noştri „jurnalişti", ne-am făcut drum spre o ieşire laterală şi apoi în stradă.

Bombardarea ambasadei chineze a mutat temporar atenţia mondială de la cruzimea intenţionată a lui Milosević spre greşelile noastre neintenţionate. Milosević a încercat să profite diplomatic de acest moment, anunţând planuri de a retrage din Kosovo o parte nesemnificativă a trupelor sale. Ruşii au mărit tensiunea trimiţându-l pe Cernomârdin în China, unde a caracterizat bombardamentul nostru drept „un act de agresiune". Necunoscuta în toată această afacere era circul politic în plină desfăşurare la Moscova, în ziua în care Cernomârdin a plecat la Beijing, Elţîn l-a demis pe Primakov din postul de premier. A trecut o săptămână până când Ivanov a aflat că îşi păstra încă funcţia. Când l-am sunat, mi-a spus că Elţîn acuza Ministerul de Externe pentru că eşuase în stoparea bombardamentelor NATO. în public, Elţîn ameninţa să abandoneze eforturile diplomatice dacă loviturile aeriene nu se opreau în curând.

Tragedia care implica China şi maşinaţiile politice de la Moscova au subminat impulsul diplomatic. Era posibil să fi fost nevoiţi să facem un pas înapoi dacă ruşii ar fi găsit formula potrivită pentru a dezbina NATO, dar în Germania, Joschka Fischer a apărat cu încăpăţânare politicile Alianţei în faţa convenţiei Partidului Ecologist – în ciuda faptului că a primit în cap o „bombă" cu vopsea roşie. Premierul italian

cerea o pauză în bombardamente, dar în acelaşi timp le permitea avioanelor ţării sale să continue participarea la misiunile NATO. Mi-am îndemnat colegii să aibă răbdare şi să lase canalul Cernomârdin-Ahtisaari să lucreze. Atâta vreme cât aliaţii rămâneau Uruţi, timpul era de partea noastră. Primeam rapoarte conform cărora un număr semnificativ de soldaţi sârbi dezertau. Demonstraţii antirăzboinice aveau loc la Belgrad. Loviturile aeriene nu îi uneau Pe oameni în spatele lui Milosević, aşa cum păruse probabil la început; în schimb, acestea sporiseră dorinţa de pace a sârbilor obişnuiţi.

Ştiam, de asemenea, că UCK trecea printr-o fază de revenire

„Mală. Bombardamentele NATO obstrucţionau încercările trupelor

Soslave de a-şi muta echipamentul greu sau de a circula în unităţi mari. Acum, gherilele au adoptat noi tactici militare cu obiectivul de a captura arme şi muniţii din posturile izolate. Profitau deopotrivă de moralul tot mai scăzut al sârbilor pentru a cumpăra arme direct de la adversarii lor, unii sârbi ajungând după câte se pare la concluzia că puteau cel puţin să facă nişte bani dacă nu puteau câştiga războiul.

În timp ce blocajul continua, mă simţeam ca şi cum am fi fOst într-o cursă în care ambii alergători oboseau; întrebarea era ale cui picioare aveau să cedeze primele. Fără nicio îndoială, exista o limită a pagubelor pe care guvernul iugoslav le putea îndura, dar nu era clar dacă această limită avea să fie atinsă înainte ca centrul de greutate în interiorul NATO să se mute spre un compromis. Partea care urma să câştige avea să fie în mod inevitabil cea care va demonstra mai multă voinţă. Astfel, am început să dezbatem cu o energie regăsită necesitatea unei invazii terestre. Existau riscuri evidente, dar participarea la şedinţele din mai, în care „necesitatea de a adapta taberele de refugiaţi pentru condiţii de iarnă" se aflau pe primul loc pe agende, te trezea la realitate.

NATO nu a trebuit niciodată să iniţieze o campanie terestră, dar am hotărât să dublăm numărul trupelor din Macedonia şi Albania. Public, aceste trupe aveau să se pregătească pentru a servi în misiunea de menţinere a păcii din Kosovo, care urma să fie desfăşurată după război. Cu toate acestea, şi ne doream ca Milosević să înţeleagă acest lucru, trupele puteau forma şi nucleul unei forţe terestre de luptă, dacă era nevoie de aşa ceva.

dat

Pe 27 mai, tribunalul pentru crime de război a anunţat acuzarea lui Milosević, a lui Milutinovic şi a altor trei lideri sârbi pentru crime împotriva umanităţii. Existau persoane iritate de acuzarea lui Milosević, considerând că acest lucru însemna că nu puteam negocia cu el. Nu mă număram printre ele. Eram încântată de acuzaţii» pentru că mesajul lor era acelaşi pe care NATO îl transmitea de două luni; cei care se dedau la purificare etnică vor sfârşi prin a nu obţine ceea ce doresc şi prin a pierde ceea ce au deja. Chestiunea pe termen scurt era dacă acuzaţiile aveau să-l facă pe Milosevi mai mult sau mai puţin dispus să accepte termenii NATO.

La o zi după decizia tribunalului, Cernomârdin şi Milosević au publicităţii, după o întâlnire de zece ore la Belgrad, o declaraţie coi ambiguă, conform căreia Consiliul de Securitate ar trebui să voteze o rezoluţie cu privire la Kosovo „în spiritul Cartei Naţiunilor Unite". Ce însemna asta'? L-am sunat pe Ivanov, care a refuzat stârni explice ce se schimbase, dacă se schimbase ceva. Dar mi-a spus că Rusia îi cerea cancelarului Schröder, în calitatea acestuia de lider al UE, să-i invite pe ernomârdin, Ahtisaari şi pe un reprezentant al Statelor Unite la Bonn pentru o întrevedere decisivă. L-am trimis pe Strobe Talbott.

Pe l iunie, Talbott a raportat că, după mai multe întâlniri, poziţia rusă continua să fie nesatisfăcătoare. Nu acceptaseră nicicum retragerea tuturor forţelor iugoslave de securitate şi doreau ca trupele ruse de menţinere a păcii să aibă propriul sector în Kosovo după conflict. Sandy şi cu mine i-am spus lui Strobe să rămână ferm asupra primului punct şi, peste noapte, Moscova a cedat, în ceea ce priveşte al doilea punct, eram de acord că aceasta era o problemă ce trebuia rezolvată între Alianţă şi Rusia; nu îl implica pe Milosević.

În cele din urmă, NATO şi Rusia aveau un punct de vedere comun.

Documentul rezultat, care enumera condiţiile pe care Milosević trebuia să le îndeplinească pentru a pune capăt bombardamentelor, a fost transmis Belgradului. Acesta era magnetul pe care îl doream şi de care Milosević se temea. Convins de Cernomârdin şi de Ahtisaari că nu avea să obţină termeni mai buni şi că ruşii nu aveau să-l mai sprijine, liderul sârb a acceptat compromisul şi a cerut Parlamentului să-l aprobe, în zorii zilei de 3 iunie, telefoanele au început să sune pretutindeni în Washington şi la diferite ore ale zilei în capitalele

NATO, de la Ottawa la Atena. Combatanţii ajunseseră la finalul cursei.

În convorbirile din cadrul Quint din timpul războiului am rezumat modul în care Statele Unite vedeau îmbinându-se diferitele dimensiuni ale activităţii internaţionale. Acum se impunea să ne coregrafiem următorii paşi. Odată luptele oprite, o forţă condusă de NATO avea să menţină ordinea în Kosovo în timp ce sârbii se retrăgeau. ONU urma sa autorizeze misiunea de menţinere a păcii şi avea să preia responsabilitatea administraţiei civile. Uniunea Europeană trebuia să coordoneze reconstrucţia. OSCE, sub conducerea fermă a ministrului de Externe norvegian Knut Volleback, avea să contribuie la organiarea alegerilor şi la pregătirea poliţiei civile.

Pentru a pune toate aceste elemente în mişcare în ordinea corecta era necesar un complicat dans diplomatic. Mai întâi, trebuia să redactăm un proiect de rezoluţie al Consiliului de Securitate ce urma să furnizeze cadrul pentru acordul militar dintre NATO şi Iugoslavia Acesta avea să organizeze calendarul retragerii forţelor sârbe. Următorul pas era să se verifice dacă retragerea începuse, pentru a opri bombardamentele NATO. Odată întâmplat acest lucru, Rusia avea să fie de acord să voteze o rezoluţie a Consiliului de Securitate care autoriza forţa de menţinere a păcii, forţă ce urma apoi să se desfăşoare După aceea, refugiaţii aveau să se simtă suficient de protejaţi pentru a se întoarce şi UCK destul de sigură pentru a se dezarma.

Până la urmă, toate aceste măsuri au fost luate în ordinea corectă, dar nu fără dureri de cap. Limbajul rezoluţiei Consiliului de Securitate a fost discutat şi rediscutat în douăsprezece ore de negocieri ale miniştrilor de Externe ai G8 în Germania, pe 7 şi 8 iunie. Pe durata primei zile, Ivanov a încercat să elimine referirile la cooperarea cu tribunalul pentru crime de război şi a sugerat să se permită menţinerea unor forţe sârbe de securitate în Kosovo, în timp ce ne contraziceam, mi-am spus că eram singura de la acea masă care făcuse tipul acesta de muncă la Consiliul de Securitate. Ştiam că trebuia să fac ceea ce făcusem înainte – să abordez subiectele punct cu punct şi să tratez cu fiecare coleg în parte, până când obţineam consensul pe care îl căutam, în acelaşi timp, ştiam că m-aş fi înfuriat dacă aş fi fost în continuare ambasador la Naţiunile Unite, pentru că miniştrii de Externe făceau ceea ce noi ar fi trebuit să facem. Am rezistat pe toate fronturile. Văzându-se izolat, Ivanov a cedat în cele din urmă.

Acordul a rupt blocajul ce exista între liderii militari ai NATO şi

cei ai Iugoslaviei care purtau propriile negocieri în Macedonia vecină. În final, pe 9 iunie, forţele iugoslave au început să se retragă din Kosovo.

A doua zi atacurile aeriene ale NATO au fost oficial suspendate, iar rezoluţia Consiliului de Securitate a fost aprobată. Trupele de menţinere a păcii se pregăteau să se desfăşoare. Singura problemă rămânea definirea rolului Rusiei în cadrul forţei de menţinere a păcii conduse de NATO-Deşi mai rămâneau lucruri de făcut pe plan diplomatic, simţeai" că puteam respira normal pentru prima dată după câteva luni. În clU da tuturor celor care avuseseră îndoieli, Alianţa a rămas unita §»

printr-un amestec inovator de diplomaţie şi forţă, câştigasem. Era UII moment ameţitor. Mergând pe străzile din Köln, am primit aplauze, în timpul întâlnirii G8, ministrul de Externe Fischer a spus: „Ei bine, dacă a fost războiul lui Madeleine, acum este victoria lui jv/fadeleine". Am răspuns că era victoria NATO, dar m-am întrebat cum se simţeau în acel moment cei care caracterizaseră în sens peiorativ conflictul din Kosovo drept războiul meu. La dineul G8, care a fost organizat – dintre toate locurile din lume – într-un muzeu al ciocolatei, am fost subiectul a numeroase toasturi cavalereşti şi minunat de exagerate. După cină, preşedintele m-a sunat şi prima lui replica a fost: „Aşadar, eşti o fetiţă fericită". Cu siguranţă, el era un băieţel fericit. Mi-a spus despre un editorial al lui John Keegan pe care tocmai îl citise şi în care istoricul britanic scrisese: „Există anumite date în istoria războiului care marchează adevărate momente de cotitură... Acum avem un nou moment de cotitură de însemnat pe calendar: 3 iunie 1999, când capitularea preşedintelui Milosević a dovedit că un război poate fi câştigat doar cu forţa aeriană".1

ÎNAINTE DE A MĂ ÎNTOARCE la Washington, m-am oprit în Macedonia pentru a mă întâlni cu guvernul de acolo şi pentru a saluta trupele americane care se pregăteau să intre în Kosovo. Am vizitat şi o tabără pentru refugiaţii kosovari – o aşezare prăfuită şi înăbuşitoare

1 Trei personalităţi din drama Kosovo merita menţionate în special: ca lider al echipei internaţionale de observatori, Bill Walker a spus adevărul despre masacrul de la Racak şi a galvanizat NATO. James Dobbins, care l-a înlocuit pe Bob Gelbard în calitatea de reprezentant special al nostru pentru Balcani, s-a dovedit un izvor de energie după Rambouillet. Reprezentantul Permanent al Naţiunilor Unite, Peter

Burleigh, s-a asigurat ca rezoluţia Consiliului de Securitate ce punea capăt războiului va fi aprobată. Trist, cei trei mai aveau şi altceva în comun. Fiecare dintre ei S-a văzut cariera blocată de senatori americani sau de echipa acestora care a plasat bariere" pe termen nedefinit în calea numirii lor în alte funcţii. Walker a fost împ edicat să devină ambasador în Argentina şi mai târziu în Pakistan. Şi lui Dobbins l „a fost refuzată şansa de a activa la Buenos Aires. Şi nicio acţiune nu a fost iniţiată ca urmare a desemnării lui Burleigh de către preşedinte pentru a deveni ambasador în Filipine. Senatorii care au blocat aceste nominalizări nu au fost nevoiţi „ciodată să-şi justifice acţiunile, deoarece regulile Senatului nu îi obligă să o facă.

Această practică este profund demoralizatoare pentru Serviciul Diplomatic, dăuează politicii noastre externe şi este în contradicţie fundamentală cu principiile Senatori din ambele partide se fac vinovaţi de aceste abuzuri şi sper reformatorii le vor pune punct.

ce adăpostea 20.000 de deportaţi, majoritatea foarte tineri sau foarte bătrâni, trăind în corturi ancorate în solul stâncos al Macedo mei. Singura culoare naturală venea de la movul micilor flori de cactus care, asemenea rezidenţilor umani ai taberei, erau supravie, ţuitori încercaţi într-un mediu ostil. Steaguri fluturau deasupra aşezării, dar nu erau steagurile vreunei ţări. Aparţineau Naţiunil Or Unite, înaltului Comisar al ONU pentru Refugiaţi, USAID şi Serviciilor Catolice de Asistenţă, în jurul aşezării se ridica un gard înalt şi cu sârmă ghimpată suficient de ascuţită pentru a-i ţine acolo pe cei care trebuiau să se afle înăuntru şi pentru a împiedica intrarea celor care nu aveau ce căuta în tabără.1

Aşezarea însăşi arăta ca un târg dintr-un oraş de coastă, în faţa corturilor aglomerate se aflau şezlonguri, umbrele de plaja strânse şi sandale de plastic, cele mai multe pentru copii, în ciuda condiţiilor dificile, spaţiile de locuit erau curate, demonstrând ataşamentul oamenilor faţă de propria casă, chiar dacă locuinţele erau mici şi temporare.

Apropiindu-mă de tabără, puteam vedea oameni adunându-se în faţa mea de ambele părţi ale cărării. Strigătele lor nu puteau fi înţelese la început, dar apoi nu m-am putut abţine să nu zâmbesc. Scandau „SUA, SUA" şi „Albright, Albright". Am început să dau mâna cu oamenii şi să le repet: „Vă veţi întoarce. Nu peste mult timp veţi putea

merge acasă". Un băieţel purta o mică pancartă pe care scria de mână în partea de sus „Iubesc America" şi în cea de jos „Vreau să mă întorc în Kosovo". M-am oprit şi am vorbit cu mama lui, care mi-a spus că bunicul său murise pe drumul dinspre Kosovo şi că bunica sa, dacă supravieţuise, se afla încă la Priştina.

Am fost invitată într-un cort unde se adunase un mic grup de femei şi copii. Mi-au vorbit despre nerăbdarea lor de a se întoarce. *l-a în* îndemnat să aibă răbdare. „Iugoslavii au plantat mine antipersonal şi va fi nevoie de timp pentru a le distruge. Sper că veţi aştepta până V1 se va spune că sunteţi în siguranţă şi că există suficientă hrană pentru

1 După un început ezitant, efortul internaţional de a-i asista pe refugiaţii kosovari salvat mii de vieţi. Meritele speciale le aparţin lui Sadako Ogata, încăpăţâna' înalt Comisar al ONU pentru Refugiaţi, şi unei echipe conduse de Julia Taft, cretar de Stat Asistent pentru Populaţie, Refugiaţi şi Migraţie. Guvernele „în giune au jucat şi ele un rol vital, în special Macedonia, Albania şi Italia.

anieni". Le-am spus şi că, atunci când se vor întoarce, NATO va fi colo pentru a-i ajuta să ducă o viaţă normală.

Refugiaţii mi-au amintit cât de puternic poate fi dorul de casă – ai ales în această parte a lumii unde există mai puţină mobilitate (jecât în Statele Unite şi unde familiile au trăit timp de veacuri lucrând aceleaşi pământuri, mergând pe aceleaşi drumuri, privind răsăsoarelui pe aceleaşi dealuri familiare. Iată de ce epurarea – indiferent dacă este îndreptată împotriva albanezilor, a sârbilor sau a unui alt grup – este atât de distructivă. Nu înseamnă pur şi simplu mutarea unor oameni dintr-un loc în altul, ci distrugerea rădăcinilor unor comunităţi întregi şi popularea unor sate cu străini care nu cunosc istoria locului sau tradiţiile şi numele înscrise pe pietrele de mormânt din cimitirul din apropiere.

Părăsind Macedonia, aşteptam cu plăcere lungul drum către casă pe care să-l petrec dormind. Abia decolasem, când cei la CSN m-au sunat să-mi spună că trupele ruseşti intraseră în Kosovo şi că erau primite triumfal de sârbii din Priştina. împreună cu Sandy, l-am contactat telefonic pe Strobe, care se întorcea acasă de la Moscova. L-am sfătuit „să facă la fel ca Primakov", să întoarcă avionul şi să revină la Moscova. Mai târziu, Strobe a sunat să ne spună că vorbise cu Ivanov, care l-a asigurat că desfăşurarea de trupe era o „greşeală" şi că

avea să li se ordone să se retragă.

Când am discutat cu Ivanov a doua zi, mi-a spus că apăruse o mică „neînţelegere" legată de posibilitatea plecării trupelor. Ruşii aveau să rămână la aeroportul Priştina şi, dacă trupele NATO se desfăşurau înainte de a se ajunge la un acord asupra rolului Rusiei, urmau să fie trimise şi mai multe trupe pentru a ocupa nordul provinciei Kosovo. Mi-am spus: „Ori visez, ori ăsta e cel mai groaznic film pe care l-am văzut vreodată, într-o singură zi am trecut de la celebrarea victoriei la un bis grotesc al Războiului Rece". Mă îngrijora şi faptul că Ivanov nu mai ştia ce se întâmpla în interiorul pro Prinlui guvern. Existase fără îndoială o ruptură între autoritatea 1 Vllă şi cea militară, deşi nimeni nu putea fi sigur de ceea ce Elţîn utorizase sau nu. Potenţialul pentru o acţiune periculoasă, mai ales în partea ofiţerilor ruşi, era extraordinar de ridicat.

Chiar şi acum cred că este posibil ca Milo Sević să fi ajuns la un acord cu armata rusa – poate prin intermediul fratelui său, ambasa dorul iugoslav la Moscova – pentru a obţine o divizare de facto provinciei Kosovo. Dacă lucrurile au stat aşa, ruşii au fost opriţi scontinue această nebunie de constrângerile diplomaţiei şi ale reglementărilor internaţionale. Ruşii pregătiseră şase avioane de marfă pentru a transporta mii de trupe, cu obiectivul de a întări micul contingent prezent la aeroportul Priştina. Zborurile nu au avut niciodată loc pentru că ruşilor nu li s-a permis traversarea spaţiul aerian al Ungariei, României şi Bulgariei, în acel moment, una dintre aceste ţări era aliată a NATO, iar celelalte două erau principalele candidate pentru aderare. Decizia lor de a se opune Moscovei în acest moment valida strategia noastră de extindere a NATO, demonstra rolul important pe care statele central-europene îl puteau juca în consolidarea securităţii regionale şi a calmat o criză care ar fi putut cauza ceva ce nici Războiul Rece nu reuşise – lupte directe între trupele NATO şi cele ruse.

Aşa cum au stat lucrurile, forţa condusă de NATO s-a desfăşurat pe teren şi a sfârşit prin a hrăni trupele ruseşti prost aprovizionate de la aeroport, în timp ce negocierile continuau pentru găsirea unui rol potrivit pentru Rusia. Preşedintele Elţîn l-a sunat pe preşedintele Clinton şi i-a sugerat să plece împreună „pe o barcă, pe un submarin, pe vreo insulă unde nimeni să nu ne poată deranja" pentru a rezolva problema. Clinton a sugerat în schimb ca miniştrii de Externe şi cei ai

Apărării ai celor două state să se întâlnească pentru a găsi o soluţie, ceea ce – după câteva zile de negocieri – s-a şi întâmplat.1

Ştiam că nu avea să existe o pauză în activitate, dar trebuia să-mi trag sufletul. M-am dus la Annie, însărcinată cu viitoarea mea nepoată Maddie, şi Jack, pe atunci în vârstă de trei ani, în Austria, unde soţul ei, Geoff, preda dreptul în acea vară. Cu toate acestea, nu m-am putut distanţa prea mult de Kosovo. Odată război terminat, Alianţa s-a întors spre Naţiunile Unite pentru asistenţă i

1 Aceste negocieri, purtate la Helsinki, au avut ca rezultat plasarea de către ruşi a batalioane în sectoarele german, francez şi american din Kosovo. Rusia nu a P.

propriul sector, de teamă că acest lucru avea să ducă la divizarea de facto a provi ldomeniul în care organizaţia avea experienţă dovedită – reconstrucţia civilă. Kofi Arman era pe cale să desemneze liderul misiunii civile a ONU în Kosovo şi i-am spus că eram de părere că făcea o reşeală. Alegerea sa era Bernard Kouchner, ministrul Sănătăţii – aiicez, cel care cu ani în urmă contribuise la înfiinţarea organizaţiei Medici Fără Frontiere. Auzisem despre Kouchner că era o persoană dificilă, dar apoi a fixat o întâlnire cu mine pentru prânz la un hotel nu departe de acela în care locuiam. Mi-a adus un buchet de flori de colţ şi, imediat ce ne-am aşezat, mi-a spus: „Aud că nu mă plăceţi". Am încercat să protestez, dar în câteva minute îmi vorbea deja de speranţele lui legate de Kosovo. Am fost impresionată de convingerile sale profunde, de umanitatea, devotamentul şi cunoştinţele lui; ulterior, l-am sunat pe Secretarul General pentru a-i spune că, până la urmă, avusese dreptate.

Spre sfârşitul lui iulie, am vizitat Kosovo pentru prima dată.

Războiul se terminase de aproape şase săptămâni. În ciuda avertismentelor noastre, o mare parte a refugiaţilor nu aşteptaseră prea mult pentru a se întoarce. Au existat reuniri ale familiilor pline de bucurie, dar şi sumbre descoperiri ale unor morminte improvizate.

Spre surprinderea multora, UCK a semnat un acord de demobilizare la negocierea căruia contribuise Jamie Rubin, dar rămâneau multe incertitudini legate de intenţiile grupării. După cum era de aşteptat, au existat unele cazuri de represalii ale etnicilor albanezi îndreptate împotriva sârbilor, mulţi dintre aceştia retrăgându-se pe teritoriul propriu-zis al Serbiei. Vechiul Kosovo era în ruine şi procesul de reconstrucţie abia începuse.

La Priştina am vorbit unei enorme mulţimi adunate în piaţa centrală a oraşului. Din cauza acoperişurilor şi a ferestrelor, era un loc dificil de supravegheat şi, în timp ce aşteptam la Cartierul General al ONU înainte de discurs, am auzit o împuşcătură, dar nimeni nu ştia de unde provenea. Pentru a reduce riscurile, am Parcurs în maşină cei cincizeci de metri dintre poarta clădirii şi P-atforma care fusese ridicată în faţa mulţimii, în timp ce urcam, o Camionetă a parcat astfel încât una dintre uşile sale era deschisă

„L-ar în spatele meu: dacă se întâmpla ceva, puteam pur şi simplu să cad înăuntru.

Mulţimea de refugiaţi reîntorşi purta o amestecătură de costume naţionale albaneze şi tricouri Chicago Bulls. În timp ce mulţumeam, pentru aplauze, i-am studiat pe cei din faţa mea. Mă gândeam la cei pe care îi întâlnisem atât de recent în tabăra de refugiaţi şi la mulţi alţii văzuţi la televizor sau în ziare – feţe încercate de greutăţi, schimonosite de teamă sau invadate de nelinişte în timp ce familiile îi căutau pe cei dragi care dispăruseră. Acum aceste chipuri zâmbea*ul*

Am spus mulţimii: „M-am gândit multă vreme la voi şi la suferinţele pe care le-aţi îndurat. Astăzi, trebuie să promitem că niciodată oameni cu arme nu vor mai apărea în noapte, că niciodată nu vor mai exista masacre în Kosovo”. Aceste cuvinte au fost primite cu urale.

Am adăugat: „Trebuie să sprijinim tribunalul pentru crime de război, fiindcă cei acuzaţi de epurare etnică şi crimă ar trebui să fie traşi la răspundere, iar Slobodan Milosević trebuie să răspundă pentru crimele sale”. Mulţimea a strigat şi mai tare.

Am continuat: „Democraţia nu poate fi construită pe răzbunare.

Dacă dorim o victorie adevărată în Kosovo, nu poate fi o victorie a albanezilor asupra sârbilor sau a NATO asupra sârbilor. Trebuie să fie o victorie a celor care cred în drepturile individului asupra celor care nu împărtăşesc această credinţă. Altfel, nu va exista nicio victorie, înseamnă doar să schimbăm un tip de represiune cu un altul”.

Asistenţa a amuţit. Puteai auzi un ac căzând pe pământ.

Evident, nu mă aşteptam ca rănile din trupul şi sufletul provinciei Kosovo să se vindece rapid. Pasiunile războiului ard prea puternic. Dar voiam să transmit un mesaj ferm. În conversaţiile cu europenii, chiar în timpul războiului, am detectat un mare scepticism

în ceea ce îi privea pe albanezi. Am spus foarte direct mulţimii: „Există oameni care cred că niciodată Kosovo nu va reuşi să scape de trecutul său. Spun că îi veţi trata pe sârbi la fel cum armata şi poliţia sârbă v-au tratat pe voi; că veţi face imposibilă viaţa sârbilor în Kosovo. Aceşti critici arată cu degetul tragedii de genul asasinării cu laşitate a paisprezece sârbi la Gracko în săptămâna care trecut şi spun: «Vedeţi, avem dreptate. Albanezii din Kosovo n

1 Am primit mai târziu o fotografie cu un zid din Priştina acoperit cu graffiu *e* flecta sentimentul etnicilor albanezi în acel moment. Mesajul: „Mulţumim. ht «Toni Bler, Shroder, Solana, Klinton, Shirak, Robin Cuk, Prodi, Klark şi Olb «g

— Nt cu nimic mai buni decât Milosević». Astăzi vreau să anticipez a le veţi dovedi că se înşală".

jjra o provocare directă şi necesară. Mă temeam că alte câteva azuri de albanezi ucigând sârbi ar distruge sprijinul european pentru finanţarea reconstrucţiei provinciei Kosovo. Dacă acest lucru se m-a, Congresul nu avea să preia ştafeta. Tocmai purtasem un U eram hotărâtă să fac tot posibilul pentru a menţine pacea.

După discurs, am mers cu maşina la zece kilometri sud, spre ceea ce părea o cu totul altă lume. În Priştina, majoritatea albanezilor trăiau o stare de uşurare, de sărbătoare, în preajma mănăstirii ortodoxe sârbe de la Gracanica, starea de spirit era dominată de resentimente şi de teamă. Vizitam mănăstirea pentru a mă întâlni cu episcopul Aritmije Radosavijevic şi cu alţi lideri religioşi sârbi de la faţa locului. Episcopul se opusese ferm bombardamentelor NATO, dar ceruse în egală măsură şi demisia lui Milosević, ca urmare a faptelor pe care tiranul le comisese în egală măsură împotriva sârbilor şi a non-sârbilor.

Am fost întâmpinaţi de călugări în sutane tradiţionale, cu frânghii la brâu. Am urcat pe o scară sinuoasă şi întunecată şi am intrat într-o sală mare, cu mese şi bănci de lemn. Pe un perete se afla o tapiserie care comemora înfrângerea sârbă în Bătălia de la Kosovo din 1389. Maicile au adus castroane cu piersici şi prune, ceşti de cafea amară, pahare cu suc de mere şi cu vin, dulciuri însiropate în miere şi o pastă groasă de vanilie servită cu o linguriţă. Episcopul purta un sceptru cu un capăt de argint, întreaga scenă era parcă desprinsă din Evul Mediu, cu excepţia călugărilor care stăteau lângă peretele opus, scriind la computere sau navigând pe Internet. Un alt călugăr se

plimba prin sală cu o cameră de luat vederi.

Când îl mai întâlnisem pe episcop la Washington, înainte de râz-Ol> ne avertizase că o confruntare militară avea să fie un dezastru.

cum mi-a arătat poze ale unor biserici distruse, a relatat atacuri împotriva sârbilor şi şi-a exprimat temerea că toţii sârbii ar putea fi for-H să plece din Kosovo. I-am răspuns că un asemenea rezultat era pusu! a ceea ce doream; trupele NATO de menţinere a păcii împrea cu ONU aveau să facă tot posibilul pentru ca oamenii săi să sea în siguranţă. Episcopul mi-a spus că, în eventualitatea în care sârbii erau alungaţi, s-ar dovedi că Milosević a avut dreptate. Am fOst de acord şi am replicat că era important pentru sârbii din Kosovo's* participe în eforturile ONU de a crea instituţii de autoguvernare.

Încheindu-ne întrevederea, episcopul m-a condus prin grădinile mănăstirii spre convoiul nostru. Afară se adunase o mulţime de oameni cu figuri încordate de ură, care scuipau şi strigau sloganuri promilosević. Prelatul mi-a spus că nu erau localnici, ci radicali trimişi de la Belgrad. Ne-am urcat în maşini în timp ce mulţimea îşi făcea drum spre noi, iar unii dintre bărbaţi s-au dezbrăcat pentru a exprima clar ceea ce credeau despre mine. Imediat ce convoiul a plecat, mulţimea a pătruns în mănăstire pentru a-l înfrunta pe episcop. Din fericire, trupe britanice se aflau acolo pentru a preveni rănirea cuiva.

Din Kosovo am zburat la Sarajevo, unde preşedintele Clinton şi lideri din toată Europa se reuniseră pentru a lansa Pactul de Stabilitate în Europa de Sud-Est. Era o strategie pe care o dezvoltasem pentru a integra Balcanii în curentul democratic dominant la nivelul continentului. Alegerea oraşului Sarajevo era în sine un punct de cotitură, în timpul conflictului din Kosovo, ministrul de Externe bosniac îşi oferise propria ţară ca model pentru felul în care grupuri etnice diferite puteau convieţui. Dată fiind istoria recentă a ţării, era o afirmaţie uimitoare, dar cuprindea suficiente adevăruri pentru a inspira încredere în posibilitatea realizării unor miracole.

Reuniunea de la Sarajevo a fost organizată pe stadionul ce fusese utilizat pentru patinaj artistic la Jocurile Olimpice din 1984. În timp ce îi ascultam pe vorbitori în engleză, franceză, germană şi în diferite limbi balcanice, am simţit acut dorinţa liderilor din regiune de a închide uşa trecutului şi de a îmbrăţişa un viitor democratic. Credeam că aveam o şansă reală de a modifica tiparele istoriei şi de a înlocui vâltoarea violenţei cu un curent constant, care să ne împingă

înainte.

Milosević se bazase pe dezbinarea Alianţei şi pe deschiderea unei prăpăstii de netrecut între Rusia şi Occident din cauza probie mei Kosovo. Datorită hotărârii preşedintelui Clinton, a premiem 111 Blair, a Secretarului General Solana şi a altor lideri NATO, cup» a în momentele cheie cu pragmatismul lui Elţîn şi Ivanov, am dove că Milosević se înşelase. Am validat şi convingerea mea că Amer putea utiliza forţa legitim şi inteligent în sprijinul unor ce j-plomatice importante, fără să se ajungă la un război în toată re0} a. Nu a trebuit să reducem Iugoslavia la ruine şi nici nu a trebuit arnasăm sute de mii de militari pentru a ne atinge obiectivele.

În ceea ce priveşte Alianţa, conflictul a demonstrat marea deoebire dintre capacitatea Americii de a purta un război modern şi capacitatea Europei, dar a arătat şi valoarea sprijinului politic pe care solidaritatea îl poate aduce, în ciuda opiniilor scepticilor, am câştigat în Kosovo datorită Alianţei, nu în ciuda ei. Într-un fel sau altul, fiecare membru NATO a contribuit la succes.

Bineînţeles că a trebuit să răspundem la o serie de întrebări dificile în timpul războiului, dar am fost încurajaţi de conştientizarea faptului că, oricât de dificile au putut fi acele întrebări, erau cu mult mai uşoare decât întrebările la care ar fi trebuit să răspundem dacă nu am fi făcut nimic. Dacă NATO nu ar fi acţionat, ofensiva sârbă ar fi dislocat pentru totdeauna peste o jumătate de milion de kosovari, radicalizându-i pe mulţi şi creând noi surse de tensiune pe termen lung în Europa. Poziţia lui Milosević ar fi fost consolidată, tentându-i poate şi pe alţii să-şi sporească puterea prin metode similare. Alianţa ar fi rămas divizată şi punându-şi întrebări legate de relevanţa sa în zorii secolului al XXI-lea.

— SIUI/l r. i e /e >; *e* i. J: v; f…
— U Sf îi… să: Vfy" i, iv iiivii→ îi t r s-;,)
r. îi/… 1*>!
CAPITOLULXXVI/.
l: K'iJi…
Libertate şi ordin – în era globală
B!

— ULTIMUL DECENIU al mileniului a fost cel mai adesea caracterizat ca perioada post-Război Rece, dar această definiţie ne

spunea numai ce nu a fost. O definiţie mai bună ar fi cea de eră globală caracterizată printr-o interdependenţă crescută, prin suprapunerea intereselor naţionale şi prin permeabilizarea graniţelor naţionale în faţa tuturor provocărilor, de la terorism şi tehnologie la epidemii şi idealuri democratice.

Pentru liderii statelor incomplet integrate în sistemul internaţional, această perioadă prezenta aspecte incomode, indiferent de opţiunea lor. Asemenea regimuri se puteau conecta la economia mondială, intensificând astfel fluxul de informaţii şi de idei în propria ţară, sau puteau încerca să se izoleze, riscând stagnarea economică, pentru a menţine un control politic strict – cel puţin pe termen scurt.

Pentru Statele Unite, alegerea impusă de globalizare era în egală măsură simplă şi complexă. Aveam un interes clar în dezvoltarea unui sistem complex care ar furniza stabilitate, ar susţine normele internaţionale, ar stimula comerţul cu efecte benefice şi ar răspund dorinţei universale de libertate. Dar acesta nu era un obiectiv e putea fi urmărit printr-o negociere diplomatică la scară mare. fier mai degrabă, un obiectiv global care necesita măsuri la nivel loc un proces care includea sute de proiecte specifice, dar divers printre acestea se număra şi gestionarea unor relaţii bilaterale de o are importanţa, precum cele dintre Statele Unite şi Rusia, respectiv rhina; promovarea democraţiei în întreaga lume; cooperarea cu lijerii africani pentru a pune capăt conflictelor şi pentru a încuraja dezvoltarea. Fiecare reprezenta un subiect separat, cu propria sa listă de probleme şi de actori-cheie. Dar fiecare era, de asemenea, parte a unei lupte mai ample care putea decide dacă lumea avea să înceapă noul secol devenind mai solidară sau mai dezbinată.

RELAŢIA CEA MAI IMPORTANTĂ a Americii în Asia este cea cu Japonia. Dacă cineva se îndoieşte de asta, ar trebui să se gândească cum ar arăta regiunea dacă cele două ţâri ar fi adversare, nu aliate.

Am trecut şi printr-o asemenea etapă. Deşi relaţiile noastre comerciale au trecut prin unele momente dificile, Japonia este prietenul de încredere al Statelor Unite, o naţiune care a câştigat afecţiunea şi respectul nostru la orice nivel şi în orice domeniu, însă cea mai complexă relaţie cu un stat din Asia şi cea care necesită un maximum de atenţie este relaţia cu China.

Cu două decenii în urmă, mă aflam la Casa Albă când preşedintele Carter a decis că venise momentul să normalizeze

relaţiile cu Beijingul, îmi aminteam că îl ascultasem pe liderul chinez Deng Xiaoping prezentându-şi planul de transformare a economiei centralizate a ţării sale pentru a face loc iniţiativei private, investiţiilor străine şi pentru a oferi mai multe opţiuni muncitorilor şi recent apăruţilor întreprinzători. Rezultatul acelor planuri a fost crearea unor zone de dezvoltare foarte active, alături de sectorul de stat stagnant al ţării, scoaterea a milioane de oameni din sărăcie şi crearea bazelor pentru o economie de piaţă.

Cu toate acestea, deschiderea economică nu a fost egalată şi de
O deschidere politică. Cealaltă faţetă a moştenirii lui Deng a fost
Masacrul din Piaţa Tienanmen, disidenţii închişi, un proces deci
2 onal lipsit de transparenţă şi continuarea regimului fosilizat al par Klului unic. În timpul campaniei prezidenţiale din *1992*, candidatul dl Clinton a criticat administraţia lui Bush Senior pentru atitudinea
l Prea blinda faţă de conducerea chineză. Odată ajuns preşedinte, după iniţierea politicii de „angajament constructiv", s-a trezit ţinta unor critici similare. Pentru orice administraţie americană, reprezintă o categorie în sine – prea mare pentru a fi ignorată, represivă pentru a stabili o relaţie apropiată, dificil de influenţat şi foarte, foarte mândră.

Preşedintele Clinton a sperat că schimbul de vizite elaborate pe care l-a făcut în 1997 şi 1998 cu succesorul lui Deng, Jiang Zernin avea să deschidă o fisură în zidul chinezesc al represiunii politice.

O relaţie personală bună între cei doi lideri fusese stabilită în timpul primului summit de la Washington, în vederea celei de-a doua reuniuni la vârf, m-am întâlnit cu preşedintele Jiang într-un complex înconjurat de ziduri lângă vechiul Oraş Interzis din Beijing. Jiang mi-a arătat cu mândrie casa de lângă lac care fusese redecorată la ordinul său, special pentru summit. Mi-a spus că intenţiona să stea cu preşedintele pe verandă, unde, pe lângă discuţiile serioase, ar putea să-şi satisfacă pasiunea comună pentru muzică, în timpul întrevederii noastre, liderul chinez a fost amabil şi a făcut eforturi să pară cosmopolit. Şi-a condimentat conversaţia cu unele comentarii în rusă şi cu citate în engleză.1

Cu alte ocazii, a citat versuri, ceea ce l-a făcut pe translatorul său să ridice din sprâncene. Când Jiang zâmbea, lucru pe care îl făcea foarte des, îmi amintea de o pisică de Cheshire.

Summitul în sine a fost tulburat de la început de insistenţa

Chinei de a organiza ceremonia de primire în Piaţa Tienanmen, cu tot simbolismul nefast pe care îl implica. Din raţiuni de protocol a trebuit să acceptăm, dar am hotărât să-mi ţin propriul discurs purtând o pălărie albă – culoarea chineză pentru doliu.

Am avut obişnuitele banchete şi concerte uriaşe. Prima Doamnă şi cu mine am vizitat grupurile de asistenţă juridică şi pe liderii religioşi, făcând chiar şi turul unei sinagogi reconstruite în Shanghai.

Punctul culminant al summit-ului însă a fost conferinţa de presă comună Jiang-Clinton de la Beijing. Autorităţile ne-au surprins prin acceptarea difuzării în direct a conferinţei la televiziunea de stat, *i* & preşedintele Jiang ne-a uimit răspunzând la o întrebare despre represiunea din Tibet. Preşedintele Clinton a profitat de oportunitate

1 Când i-a fost prezentat dormitorul lui Lincoln în timpul primului summit, început să citeze din Discursul de la Gettysburg.

pentru a vorbi cu elocvenţă despre nevoia de libertate de expresie şi despre religie. Ulterior, în timp ce se adresa unor studenţi chinezi, a încercat să demonstreze un lucru esenţial, şi anume că libertatea politică nu este inamicul stabilităţii, aşa cum unii (inclusiv liderii ciiinezi) sugerează, ci fundaţia stabilităţii, ajutând naţiunile să progreseze gradual şi în conformitate cu voinţa populară.

Cu toate acestea, diplomaţia personală nu este suficientă pentru a influenţa filosofia de bază a unui guvern. La numai câteva luni după conferinţă, Beijingul a intervenit cu duritate împotriva Partidului Democraţiei din China, aflat în plină ascensiune, şi a transformat într-un delict apartenenţa la o mişcare de sănătate spirituală – cu nimic ameninţătoare, dar ale cărei rânduri creşteau rapid – cunoscută sub numele Falun Gong. Liderii au fost închişi, în timp ce adepţii au fost arestaţi, avertizaţi, hărţuiţi. Mai mult, China a continuat să utilizeze munca forţată, să limiteze libertatea de conştiinţă şi să încalce drepturile minorităţilor.

Era clar că sfârşitul Războiului Rece îi trimisese un mesaj Occidentului şi un cu totul altul Beijingului. Acolo unde noi vedeam promisiunea unei schimbări democratice, liderii chinezi vedeau o ameninţare. Realizau că nu puteau prospera fără a-şi integra şi mai mult propria ţară în economia mondială şi, cu toate acestea, nu credeau că puteau supravieţui fără a se menţine departe de tendinţa globală spre sisteme politice mai deschise. Rezultatul a fost o încercare de echilibrare ce continuă şi azi.

Cea mai delicată chestiune din relaţiile SUA-China a fost şi rămâne Taiwanul. E consacrată politica Statelor Unite de a nu contrazice punctul de vedere al Beijingului conform căruia nu există decât o singură Chină, însă, o parte a politicii şi a legislaţiei americane este şi vânzarea de armament destinat Taiwanului, pentru a minimiza Posibilitatea unei încercări a Beijingului de a prelua cu forţa controlul asupra insulei. Dorinţa noastră este ca părţile să-şi rezolve Paşnic divergenţele. Teama noastră este că nu o vor face. Chinezii ar fi ca noi să facem presiuni asupra Taiwanului pentru a accepta reunificarea după termenii Beijingului – în mare parte similari celor se aplică acum Hong Kongului. Noi spunem că nu este rolul nostru să facem presiuni asupra Taiwanului, cu excepţia încercării de a limita utilizarea acţiunilor şi a cuvintelor provocatoare.

Relaţia dintre Beijing şi Taipei dă naştere unor pasiuni aprinse de ambele părţi. Apasă butonul potrivit în orice conversaţie cu un oficial chinez şi vei obţine o lungă lecţie de istorie. Din cauza acestor pasiuni, niciun lider de la Beijing nu-şi poate permite să facă compromisuri în problema reunificării, în timp ce niciun lider de la Taipei nu-şi poate permite concesii în domeniul securităţii. Deşi statu-quo-ul nu s-a modificat de ani de zile, situaţia rămâne tensionată şi instabilă – una dintre acele probleme care nu se află întotdeauna în lumina reflectoarelor, dar care poate erupe în orice moment, în ultimii ani China a construit rachete care ar putea fi utilizate pentru a intimida Taiwanul şi a achiziţionat submarine ce ar putea participa la o blocadă. Ca răspuns, Taiwanul a primit asistenţă americană pentru a-şi moderniza sistemele de apărare antieriană.

Am vizitat China de cinci ori în calitate de Secretar de Stat, însoţită fiind de Stanley Roth, inteligentul şi eruditul nostru Secretar de Stat Asistent pentru Afaceri Est-Asiatice şi Pacifice, în timpul numeroaselor întâlniri oficiale, am avut o agendă care includea neproliferarea armelor, terorismul, drepturile omului, accesul la pieţe, Tibetul, libertatea religioasă, mediul, criminalitatea internaţională, dar şi Taiwanul. Am avut însă impresia că viziunea chineză asupra unei întâlniri perfecte ar fi constat într-o singură declaraţie din partea mea, care să reitereze acceptarea politicii Beijingului – o singură Chină.

Pentru ei, Taiwanul era de departe cea mai importantă chestiune.

Cel mai tangibil succes al strategiei de angajament constructiv a

administraţiei a fost acordul din 1999, negociat de Reprezentantul Statelor Unite pentru Comerţ, Charlene Barshefsky, o persoană tenace, acord care elimina ultimele obstacole din calea aderării Chinei la Organizaţia Mondială a Comerţului (OMC). Acest pact era o dovadă de încredere din partea Beijingului că avea să poată intra în competiţie pe piaţa globală, respectând în acelaşi timp normele în ternaţionale. Pentru a putea fi acceptată în OMC, China trebuia să negocieze acorduri bilaterale care ar fi redus dramatic barierele va male ridicate în jurul propriei pieţe pentru cele mai diverse pe duse, de la computere şi maşini, la biscuiţi şi grâu. În schii11

China s-ar fi asigurat că primea un tratament egal din partea celorlalţi membri ai OMC. Din punctul de vedere al Statelor Unite, acest lucru însemna să îi acordăm Chinei acelaşi statut în domeniul cojjercial pe care îl acordam în mod normal altor naţiuni. Dacă nu o făceam, competitorii noştri aveau să obţină un acces mai facil la piaţa chineză şi noi nu. Economic, era o opţiune simplă pentru administraţie, dar strategia trebuia să fie aprobată de Congres, şi din punct de vedere politic reprezenta o chestiune delicată.

Anunţul preşedintelui din 10 ianuarie 2000, conform căruia intenţiona să îi acorde Chinei statutul de partener cu relaţii comerciale normale permanente (RCNP), a dat naştere unei dezbateri de o lună pe un fundal învolburat de temeri privind securitatea, de interese de afaceri, de preocupări legate de drepturile omului şi de politica specifică unui an electoral.1 Mulţi membri ai Congresului, inclusiv cei mai liberali şi cei mai conservatori, credeau că problema legăturilor comerciale cu China ar trebui legată de cea a drepturilor omului. Vedeau RCNP ca o recompensă pe care chinezii nu o câştigaseră şi simţeau că amânarea ei i-ar fi putut determina într-un fel sau în altul să fie mai democraţi.

Am realizat că nu aveam să câştigăm votul pentru RCNP dacă acesta era văzut ca un schimb între interesele noastre economice, favorabile deschiderii pieţei chineze, şi preocupările legate de drepturile omului. Aflaţi în faţa unei opţiuni explicite între bani şi valori morale, americanii le-ar fi ales întotdeauna pe cele din urmă.

Administraţia trebuia să demonstreze că era posibil să sprijinim simultan RCNP şi drepturile omului, în acest scop, am făcut ceva ce era nebunesc din punct de vedere geografic.

În cei mai mulţi ani din perioada recentă, Statele Unite au

sponsorizat sau au cosponsorizat o rezoluţie critică la adresa Chinei în timpul reuniunii anuale a Comisiei Naţiunilor Unite pentru Drepturile Omului (CNUDO). Indiferent dacă am făcut lobby pentru

Campania administraţiei de a câştiga sprijinul Congresului pentru RCNP a fost condusă de Secretarul Comerţului William Daley, de Charleme Barshefsky, de ceretarul Trezoreriei Lawrence Summers, de Directorul Consiliului Economic stional Gene Sperling. Rolul meu, în parteneriat cu Sandy Berger, era să xPlic semnificaţia chestiunii din punctul de vedere al securităţii naţionale şi al

Politicii externe.

aceste rezoluţii din vreme sau cu întârziere, am pierdut întotdeauna de obicei la o diferenţă de câteva voturi. Cu toate acestea, consideram important să rămânem fideli principiilor noastre.

De obicei eram reprezentaţi la aceste întâlniri de un ambasador special desemnat în acest scop. În 2000, cu dezbaterea RCNP în plină desfăşurare şi cu interesul privind China la un nivel maxim am decis să transmit personal mesajul nostru. Preşedintele avea însă programată o vizită în Asia de Sud în acelaşi timp şi nu voiam să o ratez. Se părea că trebuia să aleg una din două. Încăpăţânată fiind, le-am ales pe ambele.

Pe 22 martie seara, după o zi plină alături de preşedinte în India, am zburat toată noaptea spre Geneva, unde aveam să devin primul Secretar de Stat american care se adresa CNUDO. După nouă ore în aer, am realimentat în Creta la două dimineaţa. Presa şi consilierii mei, care optaseră să vizioneze în timpul zborului şase episoade din *Clanul Soprano*, rătăceau prin terminalul militar ca nişte *zombie*.

Ă-La Geneva, auditoriul Naţiunilor Unite era plin de diplomaţi jjn cincizeci şi patru de naţiuni, reprezentanţi ai organizaţiilor nonguvernamentale şi ai presei, în comentariile mele, am contraatacat într-o problemă pe care chinezii o ridicaseră frecvent în discuţiil6 cu noi. Erau mândri de statutul propriei ţări de membru permanent al Consiliului de Securitate şi adeseori ne mustrau pentru că marginalizam acest organism. Am arătat că apartenenţa Chinei era nu numai un drept, ci şi o responsabilitate. China avea obligaţii în virtutea Cartei ONU; îşi reafirmase recent ataşamentul faţă de Declaraţia Universală a Drepturilor Omului; şi semnase Pactul Internaţional privind Drepturile Civile şi Politice. Dacă nu începea să ia aceste obligaţii în serios, nu se putea aştepta să fie tratată ca un lider mondial.

În timp ce le spuneam delegaţilor că în China climatul pentru respectarea drepturilor omului se înrăutăţea şi nu invers, cea mai mare parte a delegaţiei chineze a părăsit sala. Când am terminat, ambasadorul Beijingului s-a ridicat în picioare pentru a afirma, fără să roşească deloc, că ţara sa era o democraţie ce respecta în totalitate drepturile omului. Chiar dacă nu am reuşit mai mult, cel puţin prezenţa mea i-a forţat pe chinezi să apere ceea ce nu putea fi apărat în faţa lumii. Am revenit la avion şi, după multe alte ore de zbor, m-am alăturat din nou preşedintelui în Asia de Sud. Deşi rezoluţia noastră a eşuat încă o dată, îmi prezentasem cazul cât de dramatic putusem. Era posibil să fii viguros pro RCNP şi pro drepturile omului în acelaşi timp.

Pe 24 mai 2000, Camera Reprezentanţilor a votat cu 237 de voturi pro şi 197 împotrivă acordarea RCNP Chinei, în septembrie, Senatul a aprobat măsura cu o majoritate considerabilă. China s-a alăturat oficial OMC în decembrie 2001; RCNP a intrat legal în vigoare în aceeaşi lună. A fost un eveniment istoric, ale cărui dimenăluni exacte vor deveni clare în timp. Aderând la OMC, China s-a angajat să se elibereze din „Casa pe care a construit-o Mao”, aici incluzând întreprinderile de stat, institutele centrale de planificare, Masivele cooperative agricole şi birocraţiile parazitare. Rezultatele ar trebui să conducă spre mai multe inovaţii tehnologice, spre o uti12 are mai largă a Internetului, contacte mai frecvente cu străinii şi mai multe instituţii şi asociaţii eliberate sub controlul Partidului Comunist. Nu există o legătură automata între comerţ şi democraţie dar nu se poate ca oamenii să nu fie modelaţi de experienţele şi Observaţiile lor. Milioane de tineri chinezi care azi învaţă să gândească independent pe plan economic sunt mult mai susceptibili decât părinţii lor să gândească independent şi pe plan politic. La un Internet Cafe din Beijing am văzut clienţi comandând cărţi pe orice subiect la care te poţi gândi. Cunoaşterea, o dată ce a început să fie diseminată liber, cu greu mai poate fi îngrădită.

La fel de important, dacă Statele Unite şi China îşi pot asigura dezvoltarea economică prin participarea într-un sistem global ce reglementează schimburile comerciale, am putea găsi beneficii comparabile în cooperarea în domeniul terorismului şi al proliferării. Şi într-adevăr, am făcut deja progrese considerabile. Cu câteva decenii în urmă, Mao Zedong încuraja naţiunile din lumea a treia să obţină arme nucleare ca metodă de a echilibra reporturile de forţă. Sub

succesorii săi, China a semnat Tratatul de Neproliferare Nucleară, a ratificat Convenţia pentru Arme Chimice, a semnat Tratatul pentru Interzicerea Testelor Nucleare, a descurajat încercarea Coreei de Nord de a obţine arme nucleare şi a impus controale mai stricte asupra exporturilor de tehnologii sensibile, deşi nu în măsura în care ne-am fi dorit-o.

Ar fi o greşeală să aşezi politica americană faţă de China pe o serie de presupoziţii rigide, pozitive sau negative, legate de viitor.

Chinezii îşi măsoară istoria nu în ani şi nici măcar în decenii, ci în dinastii. Nu cu mult înainte de începutul secolului al XX-lea, aveau puţine motive să nu-şi considere propria ţară drept centrul lumiilu toate acestea, după ce canonierele occidentale şi-au creat drum cu forţa prin izolarea imperială a Chinei, naţiunea a trebuit să înfrunte trauma exploatării, a ocupaţiei, a războiului civil, a insurgenţei comuniste şi a revoluţiei culturale, în acest mamei" ideologia comunistă se află într-un declin serios, naţionalismul renaşte şi rolul regional şi global al Chinei este în creştere.

Totuşi, ţara trebuie să facă faţă unor probleme imense, prin" acestea numărându-se şomajul ridicat, creşterea demografică ne» 1 trecuptă, poluarea, corupţia, bolile şi continua migraţie a ţărani °

zonele rurale spre oraşele supraaglomerate. Aceste provocări r putea determina conducerea de la Beijing să caute un mediu inaţional stabil, astfel încât să se poată concentra asupra rezolvării problemelor interne, sau ar putea porni în căutarea unor probleme internaţionale care să distragă atenţia şi care să-i permită să arunce vina pe străini pentru greutăţile pe care le înfruntă propria populaţie.

Întrebarea pentru viitor este cum se va manifesta profunda mânirie a chinezilor. Deşi americanii caută instinctiv să vadă cum se termină povestirile, răspunsul nu va veni curând. Deng Xiaoping a spus la un moment dat că Beijingul va urmări reunificarea cu Ţaiwanul atâta timp cât va fi necesar, „chiar o sută sau o mie de ani" Preşedintele Jiang şi-a exprimat speranţa plină de răbdare că, menţinând o creştere susţinută, China va deveni o ţară relativ dezvoltată într-o jumătate de secol.

În gestionarea relaţiilor noastre cu Beijingul este nevoie să gândim pe termen lung. Date fiind toate ameninţările din lume, nu ar trebui să ne grăbim să plasăm Chină în rolul inamicului. Ar trebui să sperăm că reformele economice vor reuşi, acceptând în acelaşi timp

contacte la toate nivelurile. Dar interacţiunea cu China nu este acelaşi lucru cu sprijinirea ei. Trebuie să ne menţinem angajamentele faţă de Taiwan şi să perseverăm în a ne manifesta preocuparea pentru probleme ca proliferarea armamentelor şi drepturile omului.

Nu putem forţa Beijingul să acţioneze împotriva a ceea ce consideră a fi propriile interese. Putem însă face apel la pragmatismul unei noi generaţii de lideri pentru a găsi zonele în care interesele noastre coincid.1

Cu mai mult de o sută cincizeci de ani în urmă, Alexis de Tocqueville a rămas cunoscut pentru predicţia conform căreia relafra dintre Rusia şi America avea să modeleze destinul omenirii. Bănuiesc că nu ar ignora Rusia, dar ar scrie mai întâi despre China s-ar reîntoarce pe pământ în zorii noului mileniu.

den martie 2003, Congresul Naţional Popular al Chinei l-a ales pe Hu Jintao în vârsta p Zec de ani pentru a-i succeda lui Jiang Zemin ca preşedinte al Chinei şi lider al îi („Jului Comunist. Fostul ambasador la Washington, Li Zhaoxing, căruia i-am ofede, °ne oleantele noastre după bombardamentul accidental asupra ambasadei chineze a „elgrad, în timpul Războiului din Kosovo, a fost avansat ministru de Externe.

576 MADELEINE ALBRIGHT

LA PRÂNZ, pe 31 decembrie 1999, Boris Elţîn a demisionat spunânti.

„Rusia trebuie să intre în noul mileniu cu noi politicieni, noi figur:

noi oameni inteligenţi, puternici şi energici". Succesorul său ca preşedinte era Vladimir Putin, cel care cu patru luni în urmă fusese numit al cincilea prim-ministru al lui Elţîn, din martie 1998. Schimbarea frecventă a prim-miniştrilor reflecta spirala declinului pe care o parcurgea economia rusă. În timpul Marii Crize producţia economică a Americii a scăzut cu o treime, în anii '90, şi producţia economică a Rusiei a scăzut cu 55%, cam la nivelul Olandei. Până la sfârşitul deceniului, Moscova abia dacă mai colecta taxele, sursele de investiţii străine secaseră şi 70% dintre ruşi trăiau la nivelul subzistenţei. Oamenii mâncau mai puţin, se îmbolnăveau mai des, trăiau mai puţin. Un grup redus de oficiali corupţi şi de afacerişti la fel de corupţi jefuiseră Rusia de multe dintre averile sale, depozitând profiturile în conturi din străinătate. Mai mult, criza financiară din Asia scăzuse preţul petrolului, principala sursă de valută forte a Rusiei,

ruinând astfel o mulţime de bănci, în momentul în care Putin a devenit prim-ministru, presa rusească îşi numea ţara „Volta Superioară cu rachete".

Ştirile nefaste pentru Rusia aveau aceeaşi semnificaţie şi pentru Washington. Zeci de ani ne îngrijorase ameninţarea creată de o Rusie puternică; acum ne temeam de pericolele create de slăbiciunea Rusiei. Ne temeam ca populaţia furioasă avea să se întoarcă spre naţionaliştii extremişti şi că armata rusă subfinanţată ar putea căuta profituri vânzând ilegal tehnologie nucleară şi arme. Problemele economice ale Rusiei puteau descuraja creşterea economică din statele baltice şi din Europa Centrală până în Caucaz şi Asia Centrală, iar spectacolul „imploziei" Rusiei ar fi dăunat imaginii democraţiei pretutindeni în lume. Sărăcia şi lipsurile nu erau lucrurile pe care oamenii le ceruseră atunci când Cortina de Fier a căzut.

La fel ca în cazul Chinei, am încercat să ne modelăm politicii6 cu un ochi la istorie, în secolul al XVIII-lea, Petru cel Mare începuse deschiderea Rusiei spre Occident, dar de două ori armate occidentale invadaseră ţara, conduse mai întâi de Napoleon, apoi Hitler. După Al Doilea Război Mondial, Uniunea Sovietică şi-a sta" bilit cu forţa un perimetru defensiv, întinzând sârmă ghimpată P inima Europei. Acum sârma ghimpată dispăruse şi întrebarea cum avea să fie definită noua relaţie dintre Rusia şi Europa. Cu sprijinul aliaţilor noştri, preşedintele a promovat ideea unui partet, aducând Moscova în G8 şi înfiinţând Consiliul Permanent it NATO-Rusia. Rusia aparţinea, credeam noi, clubului naţiu Oilor care cooperau pentru a promova stabilitatea şi dreptul internaţional. Această premisă a fost pusă la grea încercare în Kosovo, unde Elţîn părea să ignore crimele lui Milosević, şi a fost testată din nou într-o regiune aspră din Caucaz – Cecenia.

Când Uniunea Sovietică s-a dizolvat, în 1991, naţionaliştii ceceni şi-au început războiul pentru independenţă. Mai mulţi ani de lupte crâncene au dus la un aranjament care îi oferea Ceceniei o autonomie considerabilă, dar în interiorul Rusiei. Conflictul a fost reluat în august 1999, la numai câteva zile după ce Putin a devenit prim-ministru, când luptătorii ceceni şi-au anunţat planurile de a instiga la o revoluţie islamică la nivel regional, în luna următoare, Rusia a fost zguduită de o serie de atacuri teroriste care au ucis aproape 300 de persoane. Deşi nu avea dovezi, Rusia i-a acuzat pe ceceni de atacuri şi a jurat să contraatace.

Sub conducerea lui Putin, aviaţia rusă a bombardat oraşele şi satele cecene, înainte de a interveni la nivel terestru. Au existat relatări ale unor violenţe şi masacre fără discriminare şi zeci de mii de oameni şi-au părăsit casele, provocând proteste internaţionale.

De fiecare dată, i-am spus ministrului de Externe Ivanov că Rusia nu se putea comporta ca şi cum toţi cecenii ar fi teroriști; l-am îndemnat să accepte o investigaţie independentă a presupuselor atrocităţi, să permită accesul organizaţiilor umanitare şi să negocieze un compromis politic. Preşedintele Clinton l-a înfruntat în aceeaşi chestiune la summitul OSCE de la Istanbul, din noiembrie 1999. Într-un discurs emoţional, Elţîn ne-a acuzat de amestec. Rezistenţa rusă era stimulată şi de popularitatea războiului acasă. Conform sondajelor din momentul începerii conflictului, nu-ai 2% dintre ruşi îl considerau pe Putin persoana potrivită pentru a-l înlocui pe Elţîn. Până la Anul Nou, cifra crescuse la 56%.

În ianuarie 2000, la Moscova, am devenit primul înalt oficial american care s-a întâlnit cu Putin după ce aceasta a devenit preşedinte în

eroiţiu. Primele sale comentarii în momentul în care am ajuns la ertllin s-au concentrat asupra insignelor mele, care înfăţişau două baloane cu aer cald. Am spus că simbolizau modul în care creşteau speranţele legate de Rusia. A zâmbit, apoi figura sa a devenit serioasă şi s-a întors spre camere spunând: „Statele Unite duc o politică de presiuni asupra noastră în problema cecenă". Imediat ce presa a plecat, a zâmbit uşor încă o dată, spunându-mi: „Am declarat asta astfel încât criticii dumneavoastră de acasă să nu vă atace pentru că nu sunteţi fermă".

Puţin a început prin a-şi ţine în faţă grămada de notiţe, apoi le-a pus deoparte. Am căzut de acord că 1999 fusese un an dificil. „Rusia a devenit un subiect controversat în ţara mea", i-am spus, „şi America este controversată în ţara dumneavoastră. Acest fapt se datorează parţial unor dezacorduri reale şi parţial alegerilor din ambele ţări. Singurul răspuns pe care îl putem da celor care ne critică pentru conlucrarea noastră este să dovedim că putem duce lucrurile la bun sfârşit".

Ne-am contrazis pe tema propunerii administraţiei de a negocia modificări în Tratatul Rachetelor Anti-Balistice (TRAB), pentru a permite existenţa unui sistem limitat de apărare naţională antirachetă,

a preocupărilor noastre legate de transferul de tehnologie nucleară rusă către Iran şi a multiplelor probleme economice ale Rusiei, în privinţa acestui ultim punct, Puţin înţelegea clar ceea ce predecesorul său refuzase să recunoască: Rusia avea nevoie cu disperare de asistenţă, dar liderii ei n-o puteau obţine supărându-se şi făcând promisiuni fără acoperire. Puţin a spus că era partizanul hotărât al ideii de cooperare cu Fondul Monetar Internaţional (FMI), de găsire a unor modalităţi de a atrage înapoi investitorii străini şi de a reforma codul fiscal.

A vorbit cu o insistenţă rece, dar a devenit pasionat atunci când discuţia s-a concentrat asupra Ceceniei. Controlul acelei regiuni, a declarat, fusese preluat de criminali care jefuiau, răpeau, făceau trafic cu droguri, falsificau bani şi complotau pentru a pune bazele unui stat terorist. Cu ajutorul talibanilor şi al altor extremişti, radicalii îşi creaseră un cap de pod în Asia Centrală. „Nu încercaţi să eliminaţi Rusia din această regiune", a continuat, „sau veţi sfârşi cu un alt Iran sau Afghanistan". Evident conştient de trecutul meu.

mi-a spus că Rusia acţiona aşa cum mi-aş fi dorit să acţioneze c11 ropa împotriva naziştilor, „în locul unui nou München, îi provocat" la luptă înainte să devină mai puternici. Şi îi vom zdrobi".

Am răspuns că pe termen lung presiunea militară fără o opţiune politică nu avea să rezolve nimic. „Sunteţi pregătiţi să căutaţi o soluţie politică?" Puţin a răspuns că nu exista nicio persoană cu care se putea negocia. „Liderii legitimi sunt îngroziţi; restul sunt nişte criminali şi bătăuşi".

Pe tot parcursul întrevederii, am încercat deopotrivă să-l ascult pe Putin şi să-l observ. Ştiam din propriile sale scrieri şi articole că era mândru de serviciul militar al tatălui său în timpul celui de Al Doilea Război Mondial şi că de mic dorise să lucreze pentru KGB, ceea ce a şi făcut. Iubea Rusia şi era clar stânjenit de prăpastia în care aceasta căzuse. Puţin era mai tânăr şi mai modern în viziunea sa decât Elţîn sau Primakov. Vorbea încrezător şi, când luam cuvântul, scria notiţe parcă pentru a-şi organiza gândurile, uitându-se a translator cu ochii săi glaciali de un albastru-gri.

În ceea ce priveşte orientarea politică de bază a Rusiei – şi a sa –, utin mi-a spus fără menajamente: „Bineînţeles, îmi place mâncarea cmnezească, e distractiv să foloseşti beţişoare şi am practicat mult lrtlP judo, dar astea sunt doar nişte lucruri exotice. Nu e mentalitatea

noastră, care este europeană. Rusia trebuie să fie cu adevărat parte a Occidentului".

În lunile ce au urmat, Puţin a făcut eforturi pentru a reinstaura respectul faţă de statul rus. A redus prerogativele guvernatorilor regionali şi a trimis reprezentanţi federali pentru a veghea la respectarea intereselor Moscovei. Deşi luptele brutale din Cecenia continuau, a proclamat victoria şi a restaurat autoritatea Moscovei A convins noua Dumă să voteze legislaţia care permitea reluarea plăţii pensiilor şi salariilor. A impus disciplina bugetară şi a facilitat creşterea valorii rublei, astfel încât produsele şi alimentele produse în Rusia să poată fi competitive pe piaţa internă.

Observând toate acestea, ambasada noastră din Moscova raporta: „E un nou salt în moralul naţiunii". Popularitatea lui Putin depăşea orice program specific; juca un rol pe care nimeni nu l-ar fi putut intui – o personalitate opusă lui Elţîn, dar aleasă şi binecuvântată de acesta. Indiferent dacă făcea atletism, pilota avioane sau îi felicita pe ofiţerii ruşi, Puţin părea să deţină controlul. Poate că a fost ajutat şi de creşterea preţurilor petroliere, dar schimbarea în starea de spirit şi în ritm a fost uimitoare.

Exista însă o problemă. Sub naţionalismul şi pragmatismul lui Putin, instinctele democratice erau greu de identificat. Se confrunta adesea cu presa independentă, aparent hotărât să o facă să tacă sau să o închidă. Nici măcar în vorbe nu recunoştea valoarea unei prese libere şi atitudinea sa faţă de Cecenia demonstra o preocupare minimă pentru drepturile celor care nu erau etnici ruşi. În timp ce China reuşise să evite criticile Comisiei ONU pentru Drepturile Omului, politica Rusiei în Cecenia a fost condamnată.

Era clar că ruşii doreau un lider cu mână forte, care putea readuce sentimentul de ordine şi direcţie, întrebarea era dacă noul lider avea în minte tipul de „ordine" care îi putea permite Rusiei să funcţioneze ca o democraţie de succes sau tipul care se traducea în au" tocraţie. Rolul Americii – credeam – era acela de a-i încuraja *pe* cetăţenii ruşi să-şi menţină credinţa în libertate şi în economia de piaţă, înţelegând că dezvoltarea obiceiurilor democratice necesita timp. Din fericire, acele obiceiuri, care se numără printre cele ma benigne „vicii" ale omenirii, au început deja să se consolideze i

Rusia-Experimentarea timpurie a libertăţii a însemnat pentru ţară Dezastru economic, dar mulţi ruşi sunt suficient de înţelepţi

pentru a ja vina pe indivizi corupţi, nu pe instituţiile democratice, şi pentru a. şi reaminti că şi sub comunism corupţia era răspândită. În consecinţă, au fost dornici să primească modesta asistenţă pe care am furnizat-o prin educarea întreprinzătorilor, prin ajutarea sindicatelor, prin asistarea susţinătorilor drepturilor omului.

Deşi am avut unele nelinişti legate de câteva aspecte ale conducerii lui Putin, am fost încurajată de angajamentul său repetat de a găsi un loc pentru Rusia în Occident. Responsabilitatea noastră era să-l facem să înţeleagă că Occidentul avea să accepte Rusia numai dacă îşi respecta angajamentul pentru principiile democratice, respecta independenţa vecinilor săi şi standardele internaţionale privind proliferarea armamentelor.

În iunie 2000, preşedintele Clinton a zburat la Moscova pentru singura sa întâlnire la vârf oficială cu noul preşedinte rus. Când delegaţia noastră a sosit, am găsit Kremlinul perfect aranjat. Culorile mohorâte fuseseră eliminate, camerele erau zugrăvite în alb-coral şi albastru-verzui. Vechile tronuri ţariste cu blănuri de hermină erau la locurile lor, chiar dacă accesul la ele era interzis, în linia de primire, Puţin şi-a manifestat din nou curiozitatea legată de insignele mele, care de data asta reprezentau trei maimuţe aşezate în postura „nu aud răul, nu văd răul, nu rostesc răul". I-am spus că erau menite să-mi reamintească să discut cu el despre Cecenia.

Când discuta cu Bill Clinton, Boris Elţîn era bombastic, exagerat, temperamental, cald. Vorbea ca şi cum totul era personal şi putea fi rezolvat de cei doi preşedinţi într-o discuţie între patru ochi. Spre deosebire de el, Puţin era coerent, cordial şi rece. Pe când Elţîn pun-a accentul pe prietenia sa cu Clinton, Puţin era în primul rând interesat să discute afaceri.

În prima zi a summit-ului, preşedintele Clinton şi-a pus la bată>e întregul bagaj de argumente în sprijinul ideilor noastre legate 016 apărarea naţională antirachetă, de tratatul TRAB şi de continuarea reducerii armamentelor. Pentagonul prezentase în detaliu preolu Pârile noastre legate de programele de rachete ale Iranului şi ale °reci de Nord, iar Putin a recunoscut potenţială ameninţare.

Cu toate acestea, a argumentat că existau modalităţi mai puţin riş cânte şi mai eficiente de a face faţă noilor ameninţări decât apărare naţională antirachetă. Deşi cei doi preşedinţi nu au putut ajunge la o înţelegere privind apărarea antirachetă, au căzut de acord asupr" unui

plan de distrugere a plutoniului în exces; au fost de acord să creeze un centru de operaţiuni comun pentru a furniza avertismente timpurii în cazul lansărilor de rachete şi al zborurilor spaţiale.

În acea seară, după cina, am avut parte de divertisment. Puţin şi Clinton stăteau în fotolii imense şi noi, restul ne-am grupat în jurul lor. De obicei, la evenimente ca acesta, muzica reflectă cultura ţării gazdă, în acest caz, ruşii hotărâseră să-şi încânte oaspetele de onoare alegând jazzul. Din program au făcut parte o formaţie condusă de un bărbat destul de în vârstă, urmată de o formaţie de tineri, iar după ei un saxofonist. Totul a sunat minunat, şi preşedintele Clinton a bătut tactul cu piciorul aşa cum făcea întotdeauna în timpul unor asemenea reprezentaţii, absorbind muzica cu întregul corp. Între timp, Puţin stătea nemişcat şi cu o figură împietrită, îmi amintea, nedrept, de plângerile lui Lenin: „Nu pot asculta muzică prea des. Îţi afectează nervii şi te face să spui lucruri stupide şi naive".

Pentru Rusia, secolul al XX-lea fusese o dramă epică ce indusese revoluţia, represiunea şi războiul, o dramă în care s-a dat o profundă luptă ideologică şi în care râvnitul titlu de „superputere" a fost câştigat şi pierdut. Puţin moştenise obiectivul de a-şi conduce ţara spre măreţie. Spre deosebire de China, care se bucurase de două decenii de creştere susţinută înainte de sfârşitul mileniului, Rusia a intrat în noua eră cu mari probleme. Ambele ţări au lideri care înţeleg nevoia de modernizare şi care încearcă să clarifice plecând din puncte complet diferite – relaţia dintre progresul economic şi libertatea politică, precum şi implicaţiile cooperării versus consecinţele confruntării cu Occidentul.

ÎN

ZORII SECOLULUI AL XXI-LEA, lumea era fascinată de pe".

cargresele din inginerie şi cercetare – printre ele donarea unei oi tografierea ADN-ului, crearea unor noi medicamente şi tehnolog digitală. Nu am nimic împotriva unei vieţi mai confortabile Pr ştiinţă, dar nu cred că este cel mai bun indiciu pentru a más progresul. O unitate de măsură mult mai semnificativă este răspândirea democraţiei, în calitate de Secretar de Stat, am descoperit că, dacă parcurgeam lista de provocări pe care omenirea trebuia să le jjjfrunte – de la terorism şi război la sărăcie şi poluare – democraţia era calea cea mai sigură spre progres.

De când eram elevă, mi-a plăcut să înfiinţez cluburi. Acum, la

sugestia Directorului Planificării Politice, Morton Halperin, am jiotărât să propun reunirea tuturor democraţiilor lumii. Momentul ales pentru un asemenea proiect părea potrivit: mai mult de două treimi dintre oamenii lumii erau conduşi de lideri aleşi, inclusiv majoritatea creştinilor, hinduşilor, evreilor şi musulmanilor, în trei decenii, numărul democraţiilor a crescut de patru ori, de la treizeci la o sută douăzeci, dar acest fapt însemna şi că existau mai multe locuri în lume în care democraţia era ameninţată. Acest pericol era prezent în special acolo unde democraţiile erau recente şi fragile.

În toată emisfera vestică, dictatorii plecau şi democraţiile se instalau. Când am vizitat regiunea, purtam cu mine două hărţi care arătau ţările guvernate de regimuri autoritare cu roşu şi pe cele democratice cu verde. Harta din urmă cu un sfert de secol era aproape roşie. Harta din zilele noastre, cu excepţia cicatricei roşii reprezentate de Cuba, este în întregime verde. Această transformare bine venită începuse în anii „70, stimulată în parte de politicile preşedintelui Carter în chestiunea drepturilor omului şi de conştientizarea faptului că reforma politică era mai eficientă decât represiunea ca mijloc de prevenire a unei revoluţii de genul celei a lui Castro. Una câte una, dictaturile militare din Chile şi Argentina până în El Salvador şi Guatemala au fost înlocuite de lideri aleşi de acele popoare, în câteva ţâri, mişcările armate de gherilă s-au dizolvat, s-au dezarmat sau au continuat să lupte pentru ideile lor ca partide politice civile.

Summitul Americilor, conceput în timpul administraţiei Clinton, a validat noul consens în sprijinul pieţei libere, al libertăţii comerţului şi al instituţiilor democratice.

Sfârşitul anilor ’90 ar fi trebuit deci să fie o perioadă fastă pentru America Latină şi Caraibe. Trecuseră aproape două decenii de la ultima lovitură de stat militară reuşită, în cele mai multe ţâri, existau Puternice dezbateri publice, toate purtate fără a se teme de reacţia oficială. Noua economie globală ridicase în general ratele de creştere şi ajutase milioane de oameni să atingă standarde de viaţă mai ricli, cate. Însă trista realitate era că milioane de persoane erau lăsate jţ, urmă. Distanţa dintre bogaţi şi săraci era extrem de mare; mai mult de o treime dintre latino-americani erau obligaţi să trăiască doar cu doi dolari sau mai puţin pe zi. În Venezuela, Nicaragua şi în alte ţări în care populaţia primise cu bucurie instaurarea regimului democratic, oamenii deveneau din ce în ce mai frustraţi: se simţeau exploataţi şi

trădaţi de oficialii aleşi şi se temeau că infracţionalitatea şi corupţia erau atât de adânc implantate, încât nu aveau să fie dispară niciodată. Sondajele arătau că majoritatea latino-americanilor nu erau satisfăcuţi de regimul democratic, pe care îl considerau un mijloc utilizat de o elită manipulatoare pentru a legitima oprimarea celor săraci. Probleme similare existau în Europa Centrală, Asia şi Africa, unde noi regimuri democratice se luptau sub povara moştenirilor şi a propriilor incertitudini legate de metodele democratice.

Cu zece ani în urmă, când Zidul Berlinului se prăbuşise, oamenii dansaseră pe străzi. Acum euforia dispăruse şi ne aflam într-o nouă etapă. Exista pericolul, în unele cazuri, ca optimismul să facă loc defetismului şi să deschidă uşa unor metode deja încercate şi eşuate în trecut, în unele ţări exista chiar nostalgia pentru ordinea şi disciplina regimului comunist.

Ca un avertisment, în 1999 veteranii Revoluţiei de Catifea cehoslovace au înfiinţat un Muzeu în Aer Liber al Totalitarismului.

Vizitatorii se puteau plimba pe lângă standurile cu fructe pline cu portocale stricate, puteau negocia cu un măcelar care te înşela şi care vindea carnea pe sub tejghea, se puteau certa cu un funcţionar guvernamental care nu părea capabil să găsească tipul potrivit de ştampilă şi puteau cumpăra cărţi despre triumful inevitabil al socialismului, publicate în anii ’50.

Voiam să fac tot posibilul, în calitate de Secretar de Stat, pentru a ajuta democraţiile aflate în dificultate. Puteam realiza multe lucruri pe baze bilaterale, aşa că am ales Nigeria, Indonezia, Ucraina şi Columbia ca priorităţi pentru asistenţa şi atenţia noastră, datorită importanţe1 lor regionale şi amplorii provocărilor pe care le aveau de înfrunta Nimic nu putea contribui mai mult la bunăstarea democraţiei J

America Latină, spre exemplu, decât reinstaurarea stabilităţii în Columbia, o ţară ruinată de cruzimea gherilelor şi a traficanţilor de droguri. Dar voiam, de asemenea, să încerc şi o strategie globală.

Cooperând cu Morton Halperin şi cu Secretarul de Stat Asistent pentru Democraţie, Drepturile Omului şi Muncă, Harold Koh, am dezvoltat o propunere pe care preşedintele a acceptat-o. Planul nostru era ambiţios şi modest în acelaşi timp. Voiam să aducem laolaltă democraţiile din lumea întreagă, dar nu ne propuneam crearea unei noi instituţii, cu propria sa birocraţie, cu sediu şi antet proprii.

Am afirmat clar că ţelul nostru era consolidarea democraţiei acolo unde ea exista, nu extinderea ei în alte zone. Eu favorizam ambele obiective, dar, dacă am fi spus că obiectivul nostru este izbucnirea unor revoluţii democratice, am fi speriat alte state.

Planul nostru era să identificăm un nucleu dur de state, care urmau să invite apoi un grup mai mare de ţâri la un forum global. La reuniunea extinsă, naţiunile aveau să se angajeze să adere la normele democratice şi să discute modalităţile prin care s-ar putea ajuta reciproc să reinstaureze, să apere sau să consolideze instituţiile democratice.

Din raţiuni diplomatice, nu doream ca proiectul să pară „made in America", în fond, teza noastră era că democraţia nu reprezenta o invenţie occidentală; avea rădăcini în aproape toate culturile. Doream ca această credinţă să se reflecte în organizare, participare şi chiar în locaţia conferinţei. Gândindu-ne la ce ţară ar putea juca mai bine rolul de gazdă, ne-am hotărât să rugăm Polonia, a cărei mişcare Solidaritatea a deschis drumul către eliberarea Europei Centrale de controlul comunist. Unul dintre liderii Solidarităţii, Bronisław Geremek, era acum ministru de Externe. Era un adevărat erou al democraţiei şi îl cunoşteam de aproape douăzeci de ani.

La summitul NATO din aprilie 1999, l-am întrebat pe Geremek dacă dorea să găzduiască conferinţa Comunităţii Democraţiilor.

A acceptat imediat, în lunile următoare, împreună cu el am luat leSătura cu miniştrii de Externe ai mai multor state pentru a vedea aceste ţări erau dispuse să ni se alăture în sponsorizarea evenii. Am sfârşit cu o listă de opt: Chile, Republica Cehă, India „Portugalia, Republica Coreea, plus Statele Unite şi Polonia.

Deşi aveam sprijinul preşedintelui Clinton, existau multe persoane în guvernul american, inclusiv câteva în Departamentul de Stat, care erau sceptice. Cinicii considerau propunerea noastră naivă, precauţii se temeau de reacţia violentă a ţărilor care nu aveau să fie incluse şi legaliştii se gândeau că aveam să ne încurcam singuri încercând să stabilim pe cine vom invita şi încercând să definim „democraţia".

Am depăşit aceste obiecţii în mod sistematic. La un moment dat, Halperin mi-a spus că administrarea era divizată în mod egal „O jumătate ne vor susţine dacă dăm asigurări că reuniunea reprezintă o iniţiativă unică. Cealaltă jumătate ne vor sprijini numai dacă spunem

că iniţiativa va avea rezultate permanente. Le spunem ambelor tabere ce doresc să audă şi le sfătuim să nu creadă ce le spun alţii. Până acum funcţionează".

Conferinţa fiind fixată pentru iunie 2000, am început să luăm în consideraţie lista invitaţilor. Harold Koh a comparat procesul de planificare cu o nuntă cu opt părinţi. Fiecare dintre cei opt coorganizatori intervenea cu propriile opinii, de cele mai multe ori oferind naţiunilor din partea sa de lume prezumţia de nevinovăţie. Am căzut de acord să nu limităm participarea la democraţiile stabile. Principalul obiectiv era să consolidăm forţele democratice acolo unde erau slabe sau ameninţate, în cele din urmă, ne-am oprit asupra unui standard conform căruia guvernul trebuia să-şi asume un angajament public de a urma calea democratică, inclusiv organizarea de alegeri.1

În cele din urmă, 107 ţari au fost reprezentate. Punctul culminant al deliberărilor a fost un proiect de declaraţie al guvernelor organizatoare prin care guvernele participante îşi reafirmau ataşamentul faţă de democraţie şi conturau un concept comun a ceea ce înseamnă democraţia. Declaraţia de la Varşovia a stabilit standarde pentru care fiecare guvern participant poate fi tras la răspundere de către propriii cetăţeni.

Rezultatul va fi chiar mai bun dacă vor fi organizate reuniuni care să

1 Conferinţa era destinată guvernelor, dar organizaţiile nonguvernamentale J° un rol-cheie în dezvoltarea democraţiei. Recunoscând acest lucru, am rugat dintre cele mai importante ONG-uri, Freedom House şi Fundaţia Ştefan Báthory. organizeze în acelaşi timp la Varşovia un Forum Mondial pentru Democraţiene-a permis să invitam activişti care luptau pentru libertate în statele neeiig pentru conferinţa oficială.

continue activitatea conferinţei. Iniţial, au existat îndoieli legate de existenţa unei continuări, dar guvernele prezente la Varşovia s-au oferit să găzduiască a doua întâlnire, şi pe a treia, şi pe a patra. Până în momentul plecării, un program de întâlniri bianuale fusese fixat până în 2008. Există motive să sperăm că perspectiva de a fi invitat sau de a nu fi invitat la aceste evenimente va motiva unele guverne să facă mai mult pentru a se ridica la standardele Declaraţiei de la Varşovia. Chiar şi numai această posibilitate îi dă valoare iniţiativei, dar semnificaţia pe termen lung depinde de cât de mult îşi vor asuma acest concept

liderii din America şi din întreaga lume.

Motivaţia finală pentru Declaraţia de la Varşovia a fost de ordin personal. Timp de jumătate de secol, numele Varşovia a fost asociat cu Pactul de la Varşovia. Bronisław Geremek mi-a spus că îşi dorea să aibă şansa de a lega, prin intermediul Comunităţii Democraţiilor, numele oraşului pe care îl iubea de o cauză întru totul compatibilă cu istoria şi spiritul poporului polonez.

Vorbind cu toţi colegii mei în timpul conferinţei, eram entuziasmată de sentimentul că începusem ceva ce ar putea înflori cu adevărat. Bineînţeles, exista un sprijin serios pentru ideea cooperării dintre democraţii. Conferinţa a dovedit inexactitatea celor care cred că valorile democratice nu-şi au locul în afara Occidentului. Vorbitori din toate colţurile globului şi-au proclamat angajamentul faţă de idealurile democratice şi hotărârea de a lupta pentru valorile democratice. Printre ei s-a aflat şi Secretarul General al ONU, Kofi Annan, care a spus că cea mai profundă aspiraţie a sa era ca Naţiunile Unite să devină într-o zi o „comunitate a democraţiilor". Preşedintele statului Mali, Oumar Konâre, a afirmat că reuniunea dovedea că democraţia era „o valoare universală", o declaraţie Plină de semnificaţie, şi mai impresionantă datorită abilităţii preşedintelui de a o exprima în poloneză.

În mijlocul tuturor acestor urale pentru democraţie, a existat o singură notă discordantă, cântată de francezi. Hubert Vedrine nu dorise să vină la Varşovia şi mi-a spus de la început că nu vedea

două conferinţă a fost organizată la Seul, în Coreea, în noiembrie 2002. A treia ste programată pentru Santiago, Chile, în februarie 2005. O a patra va avea loc probabil în Africa.

rostul unei discuţii între democraţii despre meritele democraţiei i-am spus că era vital ca Franţa să participe, întrucât era una dintre» cele mai vechi democraţii ale lumii, iar conferinţa ar fi beneficiat de pe urma ideilor sale. În final, Vedrine a fost de acord să vin pentru două ore şi să ţină un discurs. Apoi, în ajunul evenimentului, a anunţat că Franţa, singură între guvernele reprezentate, avea să semneze Declaraţia de la Varşovia.

Deşi s-a aflat în Varşovia doar pentru puţin timp, Vedrine şi găsit timp pentru a-i convoca pe reporteri pentru a face publice moţi vele nemulţumirii sale. A spus: „Democraţia nu este o religie care este transmisă convertiţilor, ci un proces evolutiv, care implică o lungă

perioadă de maturizare în interiorul naţiunilor, în domenii precum cel economic, al mentalităţilor şi, în cele din urmă, al politicii". A adăugat că nu se simţea în largul său cu ideea că democraţiile erau calificate pentru a le da lecţii altora. „Să nu ne lăudăm singuri", a spus el. „Democraţiile noastre mai au suficiente lucruri de îndreptat".

Vedrine nu a afirmat acest lucru, dar am avut impresia că îl deranja ceva nu la reuniune sau la declaraţie, ci la America. Avusesem numeroase discuţii particulare cu Hubert, întotdeauna în franceză şi uneori la masă, în somptuosul Quai d'Orsay, Ministerul de Externe francez, sau iarna lângă şemineu, la vila ministrului de lângă Paris. Deşi – sau poate tocmai din cauza aceasta – aveam atâtea dezacorduri, savuram aceste întâlniri şi îl plăceam cu adevărat pe Vedrine. Era un intelectual autentic, care îşi petrecuse viaţa apărând interesele şi ideile franceze. Respectam asta.

Când nu eram preocupaţi de vreo problemă urgentă, conversaţiile purtate de noi vizau în primul rând relaţia complexă dintre ţările noastre, în timp ce eu susţineam cauza integrării democratice şi subliniam cât de mult coincideau interesele noastre, Hubert şi-a exprimat neliniştea cauzată de faptul că tendinţa spre globalizare era condusă de anglo-saxoni. În 2000 Chirac etichetase deja „unilateralismul" Statelor Unite drept o ameninţare majoră pentru glob, în timp ce Vedrine descria America drept o „hiperputere" – un statut dincolo de cel de superputere. Aveam două răspunsuri la aceasta Mai întâi, l-am întrebat pe Hubert dacă francezii erau geloşi şi în " a mărturisit că erau. În al doilea rând, am fost de acord cu el ca b
DOAMNA SECRETAR DE STAT 589

America nu putea conduce efectiv fără o cooperare strânsă cu aliaţii să-i Susţineam în egală măsură că Franţa – care îl trimisese pe Lafayette pentru a ajuta în lupta Americii pentru libertate – ar trebui să se afle în fruntea eforturilor de a asigura solidaritatea între democraţii.

Vedrine mi-a zâmbit: „Ah, dar vezi, *chere* Madeleine, Lafayette nu a plecat să-i ajute pe americani, ci a plecat pentru a-i înfrânge pe britanici".

Oricât de mult mi-ar fi plăcut să-l contrazic pe Vedrine, în ceea ce priveşte conferinţa democraţiilor pur şi simplu nu avea dreptate, polonezii au un slogan: „Pentru libertatea noastră şi pentru a voastră"; libertatea unei ţări este legată de libertatea altora. Adevărul acestor

cuvinte a fost ilustrat în perioada premergătoare celui de Al Doilea Război Mondial, când mai întâi Manciuria, apoi Etiopia, Cehoslovacia, Polonia au fost atacate pe rând, invadarea lor servind drept preludiu pentru cotropirea celorlalte. Naţiunile libere sunt ajutate de vecini democratici puternici şi împiedicate de vecini slabi şi instabili. Comunitatea Democraţiilor are la bază convingerea conform căreia nimic nu este mai puternic sau mai benefic decât cooperarea dintre oameni.

UN BĂRBAT ÎNALT şi frumos într-o cămaşă cu model african s-a apropiat de mine şi a întins mâna. „Bună", a spus. „Sunt Nelson Mandela". Era ca şi cum ţi s-ar fi prezentat George Washington. I-am dat şi eu mâna şi mi-a strâns-o. În acel moment lucram ca ambasadoare la Naţiunile Unite, în New York; Mandela era, probabil, cel mai cunoscut şi mai respectat om de pe planetă. Era întruchiparea eliberării naţiunii sale de apartheid şi un lider care dăduse lumii o adevărată lecţie despre alegerea reconcilierii în defavoarea răzbunării. La jumătatea anilor '90 întrupa optimismul împărtăşit de tot n-ai mulţi în ceea ce priveşte întreaga Africă. Pretutindeni auzeai Previziuni ale unei „noi Renaşteri africane", care avea să înlocu'ască moştenirea colonialismului şi a eşecurilor postcoloniale.

Aceste speranţe aveau un fundament.

Până când am devenit Secretar de Stat, jumătate dintre cele paruzeci şi opt de state ale Africii Subsahariene se calificaseră ca erflocraţii, multe cu lideri noi, hotărâţi să urmeze modelul „tigrior" asiatici, adoptând reforme economice, deschizându-şi pieţele, privatizând industriile şi stabilizându-şi monedele. Rata creşterii economice se triplase faţa de 1990; ţări precum Senegal, Gharia Mozambic şi Coasta de Fildeş aveau o creştere economică de până la 7%. Uganda, scena unor violenţe sălbatice în timpul lui Icii Amin, devenise un magnet pentru investiţii sub preşedintele Yoweri Museveni. Etiopia, cunoscută odată pentru foamete, se bucura de o creştere cu două cifre. Iar Africa de Sud îl avea, bineînţeles, pe Mandela.

În mod tradiţional, Africa jucase un rol periferic în politica externă a Statelor Unite. Eu aveam o viziune diferită. Aşa cum am văzut sănătatea Europei afectată de stabilitatea şi democraţia din Balcani, la fel consideram ca perspectivele securităţii şi prosperităţii globale erau influenţate de progresul din Africa. Preşedintele, care îmi împărtăşea

sentimentele în ceea ce priveşte importanţa Africii, primise cu bucurie mulţi lideri ai continentului negru la Casa Albă. Foarte curând a întreprins o vizită prelungită în Africa, unde Prima Doamnă fusese deja de două ori.

Tragic, în multe părţi ale Africii mileniul s-a sfârşit în dezastru.

Susan Rice, dedicata noastră Secretar de Stat Asistent pentru Afaceri Africane, trebuia să trateze cu mai multe ţâri aflate în conflict decât oricare dintre colegii ei. Deşi dezvoltasem o serie de relaţii solide cu liderii africani, totuşi nu am putut opri sau preveni o serie de conflicte ce au avut loc în acea zonă.

a e în timpul primei mele călătorii ca Secretar de Stat în Africa, am vizitat un spital din izolatul oraş Gulu, din nordul Ugandei. Complexul sanitar juca şi rolul de adăpost pe timp de noapte pentru sătenii din împrejurimi, care erau terorizaţi de o grupare numită Armata de Rezistenţă a Domnului (ARD). Ţelul declarat al ARD era răsturnarea guvernului ugandez şi înfiinţarea unui regim propriu pe baza celor Zece Porunci, a căror semnificaţie era clar că grupărea nu o înţelegea. Lansându-şi operaţiunile de dincolo de granit3 cu Sudanul, ARD ataca satele din Uganda, răpea băieţi pentru a-i transforma în soldaţi şi fete pentru a deveni concubine. Locuitori1 erau acum un fel de colonişti pe o frontieră sălbatică, având grijă recolte şi de turme ziua şi retrăgându-se într-un fort sau, în caz, într-un spital, când se lăsa întunericul.

l pentru că era ziuă când am vizitat tabăra, erau acolo doar circa o slită de persoane care zăboveau prin curtea centrală a complexului, i-a apus, numărul creştea de zece ori. M-am întâlnit cu un grup de băieţi care fie scăpaseră din mâinile ARD, fie fuseseră răscumpăraţi-unii erau aşa de mici când fuseseră răpiţi, că nu îşi aduceau aminte mare lucru de casa lor. Unul dintre ei era Geoffrey, un băieţel de vreo zece ani, care fusese ţinut prizonier patru ani. Trupul său sfrijit era acoperit cu urme de bici şi cicatrice. Un alt băieţel, de şase ani, ne-a spus că oamenii din satul său fuseseră atacaţi cu două săptămâni în urmă. Mama lui îi protejase cu propriul corp pe el şi pe sora lui mai mică. Când lucrurile s-au liniştit, s-a rostogolit de sub ea şi a descoperit că era moartă, îşi luase sora în braţe şi mersese o zi până la spital.

Am mers să văd un grup de adolescente care stăteau pe saltele, împletindu-şi părul. S-au ridicat în picioare când am intrat şi mi se

părea că locul lor ar fi fost la liceu, însă câteva dintre ele erau deja mame, copiii lor fiind rezultatul violurilor comise de membrii ARD. „Chiar dacă eşti o fetiţă foarte mică", mi-a spus una dintre ele, „eşti dată unui bărbat de vârsta tatălui meu".

În timp ce mă pregăteam să plec, un tânăr s-a apropiat ţinând un bebeluş. „E sora băiatului cu care vorbeaţi", mi-a spus. „O cheamă Charity". Am luat-o în braţe pe micuţa orfană, văzându-i ochii şi simţind nevoia de a o consola. „Totul o să fie bine", i-am spus copilaşului. Dar brusc, eu eram cea care avea nevoie de asigurări.

Întorcându-mă spre unul dintre angajaţii spitalului, am spus: „O să fie bine, nu-i aşa?"

Activităţile ARD erau limitate geografic, dar reprezentative Pentru o problemă mai largă. Multe dintre graniţele africane nu au nicio legătură cu demografia. Trasate de colonizatorii europeni, ele nu reflectă neapărat realităţile geografice sau etnice. Rezultatul este că toată lumea pare să se amestece în afacerile tuturor. Guvernul raaical islamic al Sudanului sprijinea ARD pentru că gruparea hăr Wia Uganda, care la rândul ei îi sprijinea pe rebelii ce luptau în Partea de miazăzi a Sudanului, în Africa Centrală, rivalitatea vioeittă dintre etniile Tutsi şi Hutu a atras în război imensa Republică Democratică Congo (RDC).

592 MADELEINE ALBRIGHT

În mai 1997, un lider al gherilei or congoleze, Laurent Kabila, l-a răsturnat pe Mobutu Şese Seko, un dictator corupt. Plecarea lui Mobutu a fost bine primită, dar sosirea lui Kabila a pornit o reacţie în lanţ mortală. Pentru detronarea lui Mobutu, Kabila primise asistenţă din partea vecinelor Rwanda şi Uganda, care apoi i-au cerut ajutor în eradicarea miliţiilor Hutu cu baza în RDC.1 Când Kabila a refuzat, rwandezii au decis în august 1998 să rezolve singuri problema, trimiţând trupe pe teritoriul RDC pentru a-i combate pe Hutu şi pentru a-i sprijini pe rebelii care i se opuneau lui Kabila, Ugandezii au invadat la rândul lor şi au sponsorizat o altă grupare rebelă. Kabila a făcut apel la Zimbabwe, care a furnizat trupe în schimbul unei cote din veniturile din minerit ale RDC. Alte câteva state au trimis şi ele contingente, şi nepopulara miliţie Hutu s-a aliat cu Kabila. De vreme ce zonele rurale ale RDC au puţine drumuri, conflictul a devenit rapid o luptă pentru controlul aerodromurilor şi al punctelor de transport de pe râuri. Pentru că liniile de aprovizionare erau precare, oamenii înarmaţi le

luau hrana celor fără arme şi un număr uriaş de noncombatanţi au murit.

În mod obişnuit, Kabila ar fi putut avea o pretenţie legitimă de a obţine simpatia internaţională. Răsturnase de la putere un dictator dispreţuit de toată lumea, ţara sa fusese invadată, iar o RDC stabilă şi paşnică ar fi fost un mare avantaj pentru întreaga Africă Centrală. Lucru de neiertat, Kabila a dat cu piciorul acestei oportunităţi, îndepărtându-i pe ceilalţi africani, încercând să extorcheze bani de la investitorii străini, refuzând să coopereze în ancheta ONU în problema drepturilor omului, revenind asupra unei promisiuni de a organiza alegeri şi nereuşind să promulge o constituţie care să protejeze drepturile politice, în timpul unei conferinţe de presă alături de mine la Kinshasa, a avut o reacţie violentă când a fost întrebat de ce fusese reţinut un lider al opoziţiei. Politica sa – aducând aminte într-un mod sinistru de practicile lui Mobutu – a dus la dezastru

1 Aceste miliţii Hutu includeau luptători care participaseră la genocidul nvan din 1994, îndreptat în principal împotriva etniei Tutsi. Guvernele Ugandej Rwandei, ambele controlate de aceasta etnie, doreau să-i pedepsească pe Hutu» prevină noi atacuri.

economic şi a contribuit la cel mai extins şi poate cel mai sângeros conflict transfrontalier din istoria africană.

Speranţa că o nouă generaţie de lideri africani avea să propulseze continentul se baza pe un grup care îi includea pe Isaias Afvverki în Eritreea şi Meles Zenawi în Etiopia. Deşi ambii preluaseră puterea prin forţă, fiecare ştia să vorbească limbajul reformei economice şi amândoi aveau ambiţii democratice, dar, până la jumătatea lui 1998, îşi conduseseră naţiunile într-un război sângeros, una împotriva celeilalte, un război din care niciuna dintre tabere nu putea spera să câştige ceva. Zeci de mii de vieţi au fost pierdute într-un război de tranşee similar primei conflagraţii mondiale – numai că armele aveau o putere mai mare.

La fel de regretabil era conflictul din mica naţiune vest-africană Sierra Leone. Acolo, un grup numit Frontul Revoluţionar Unit (FRU) purta o luptă brutală pentru putere împotriva guvernului democratic ales. Rebelii îşi demonstrau dispreţul pentru procesul electoral prin tăierea mâinilor celor care votaseră „greşit" (adică pentru guvern), dar şi a picioarelor copiilor alegătorilor. De vreme ce buletinele de vot în Sierra Leone sunt marcate cu amprente digitale, tactica avea în spatele

ei un raţionament pervers, sadic.

În 1999, am văzut oribilele urmări la faţa locului, în timpul unei vizite la Tabăra pentru Infirmi Murray Town de lângă Freetown, Sierra Leone. David Evans de la Fundaţia Veteranilor din Vietnam mi-a arătat unde erau confecţionate protezele şi cum erau învăţaţi copiii să le utilizeze. A discutat diferitele provocări pe care trebuie să le depăşească cei care nu au un picior faţă de cei cărora le lipseşte o mână, sau un braţ, sau ambele mâini, sau ambele braţe. Nu erau răni care puteau fi vindecate, dar dacă exista autocompătimire în tabăra scăldată în soare, eu nu am simţit-o doar tristeţe şi curaj. Am văzut un copil fără braţe ţinut de o mamă cu un singur braţ. Am luat la piept o fetiţă în vârstă de trei ani pe nume Mamuna care purta un tricou roşu şi se juca fericită folosin" U-şi singura mână pe care o mai avea. Cum a putut o fiinţă umană să atace un biet copil? Conform oficialilor ONU, multe dintre muuâri au fost comise de copii-soldaţi recrutaţi cu forţa şi drogaţi.

pentru a-i descuraja pe aceşti „soldaţi" să evadeze, unii dintre ei erau obligaţi să-i ucidă pe membrii propriilor familii pentru a nu se mai putea întoarce niciodată acasă.

Acestea şi alte lucruri scandaloase dădeau naştere unei dileme în perioada colonială, conflictele din Africa erau rezolvate prin negocieri între puterile europene, în timpul Războiului Rece, rezultatul a fost influenţat de asistenţa militară şi de trupele furnizate de un bloc politic sau de celălalt, în noua eră, nu mai exista o forţă exterioară la fel de capabilă să menţină ordinea. Gândiţi-vă, spre exemplu, la Naţiunile Unite. Din Somalia, organizaţia a învăţat că riscă sa provoace dezastrul atunci când ia partea unei tabere într-un conflict.

Din Rwanda a învăţat că poate provoca dezastrul atunci când încearcă să ţină seama de lecţia Somaliei. Forţele africane de menţinere a păcii nu erau suficiente pentru a interveni într-un conflict major, în ciuda unei iniţiative de pregătire în domeniu condus de SUA. Soluţia la aceste conflicte trebuia deci găsită pe căi diplomatice, cu forţe din exterior implicate numai foarte rar şi selectiv.

În timpul anilor mei ca Secretar de Stat, am conlucrat cu diplomaţi africani şi europeni pentru a crea un model de negocieri care să-i încurajeze pe liderii africani să găsească soluţii apelând la sprijinul internaţional, în estul Africii, Susan Rice, trimisul special Tony Lake şi Gayle Smith de la CSN s-au alăturat Organizaţiei Unităţii Africane

pentru a convinge Etiopia şi Eritreea să pună capăt conflictului, în RDC, Zambia şi alte naţiuni africane, sprijinite de Statele Unite, Uniunea Europeană şi ONU, au mediat o serie de acorduri parţiale, care au fost în parte implementate. Abia în decembrie 2002 s-a ajuns la un compromis, dar de atunci situaţia s-a înrăutăţit.1 în Sierra Leone, Comunitatea Economică a Statelor Vest-Africane (CESVA) a negociat un acord în 1999, între guvern şi rebeli, care a oprit măcelul pentru un timp, dar situaţia nu a durat. După un start aproape dezastruos, o forţă ONU de menţinere a păcii asistată masiv de către britanici a facilitat un al doilea acord de încetare a focului în noiembrie 2000, ceea ce a deschis drumul spre dezarmare şi spre pacea relativă. Aparent nesfârşitul război civil din Sudan a rezistat tuturor tentativelor diplomatice, în ciu" a

1 Laurent Kabila a fost asasinat de una dintre gărzile sale de corp. I-a succedat n său ceva mai moderat, Joseph, care a făcut posibil un acord negociat.

numeroaselor şi nesfârşitelor întâlniri pe care le-am avut cu Tom pickering, Susan Rice şi trimisul special Harry Johnston, adeseori în consultare cu membrii preocupaţi ai Congresului.

În ansamblu, rezultatele acestor iniţiative au fost mixte. Adevărata securitate nu este posibilă până când nu va exista o transformare politică decisivă, lucru care nu se va întâmpla dacă liderii care conduc aceste violenţe nu conştientizează că tacticile lor nu pot da roade.

La fel ca în Balcani, în regiunile mai puţin stabile ale Africii exista tendinţa de a considera lupta pentru putere un război în care învingătorul ia totul, şi învinsul nimic. Această viziune nu era limitată la câmpurile de bătălie propriu-zise. În multe ţări, ideea unei opoziţii politice legitime era o noutate şi spaţiul destinat unei dezbateri publice reale – strict limitat. Din această cauză, promovarea democraţiei a fost transformată în cheia de boltă a politicii administraţiei Clinton faţă de Africa. Pe lângă asistenţa pe care am acordat-o societăţii civile, principalele noastre iniţiative economice le dădeau întâietate statelor angajate pe drumul reformei economice şi politice.

Legea pentru Dezvoltare şi Oportunitate în Africa, în vigoare începând cu mai 2000, după o luptă de câţiva ani, cobora barierele vamale americane pentru statele din Africa Subsahariană. Iar sprijinul pentru anularea masivă a datoriilor Africii era menit să elibereze

fonduri pentru investiţii în educaţie, sănătate şi alte nevoi sociale.

În toate eforturile mele de a utiliza constructiv poziţia de întâietate americană a existat o frustrare perpetuă, şi anume banii. Indiferent dacă era vorba de anularea datoriilor pentru Nigeria, pentru forţele de menţinere a păcii din Sierra Leone sau pentru pregătirea juridică în Rwanda, întotdeauna eram lăsaţi să culegem „mărunţişul". Cu ajutorul preşedintelui şi al aliaţilor din Congres, am reuşit să sporesc cu un sfert bugetul pentru Africa, faţă de nivelul excepţional de scăzut pe care l-am moştenit. Dar, chiar după adăugarea fondurilor de la ceilalţi donatori, era departe de a fi suficient. Am găsit această situaţie foarte §reu de explicat liderilor africani, întrucât în acel moment economia noastră se dezvolta rapid şi aveam un excedent bugetar considerabil.

Probabil cel mai izbitor exemplu de domeniu în care am fi putut mult mai multe (chiar şi aşa ar fi fost complet insuficient) a °st lupta împotriva HIV/SIDA. La începutul mandatului meu, mă aşteptam ca SIDA să reprezinte o ameninţare serioasă la adresa democraţiei, a prosperităţii şi a securităţii în Africa, în curând, am realizat că era cea mai importantă.

Singura metodă sigură de a învinge SIDA este să o previi. Asta necesită finanţare internaţională, lideri naţionali suficient de curajoşi pentru a aborda chestiunea şi educatori la nivel local. Uganda a fost printre primele naţiuni devastate de SIDA, dar şi primul stat african care a contraatacat eficient. Preşedintele Museveni a îndemnat fiecare ministru din Cabinet, fiecare şcoală, biserică, firmă să promoveze vigilenţa, prevenirea şi tratamentul în problema SIDA.

Ugandezii au denumit toate aceste eforturi „marele zgomot", dar au redus rata infectărilor cu HIV la jumătate.

Spre deosebire de Uganda, în Kenya activiştii au lucrat în funcţie de ideile fixe ale lui Daniel Arap Moi, preşedintele septiiagenar al ţării, care se opunea utilizării prezervativelor şi educaţiei sexuale în şcoli. Pentru a protesta, în timp ce mă aflam la Nairobi în 1999, am participat la o prezentare intitulată „O singură carte, un singur stilou". Era organizată de o trupă de actori şi dansatori ce se adresau tineretului într-un cartier sărac de la marginea oraşului. Soarele puternic nu a împiedicat sute de adolescenţi îmbrăcaţi în culori stridente, însoţiţi de fraţii şi de surorile lor mai tinere să se adune, atraşi de muzică. Şi eu am găsit ritmul irezistibil şi, când am fost

invitată să mă ridic şi să dansez, am făcut-o.

Morala poveştii pe care actorii au jucat-o: dacă încerci să scrii în mai mult de o carte, stiloul ţi se va usca, de parcă l-ai fi lăsat fără capac – o lecţie isteaţă, deşi convenabil de lipsită de subtilitate, care încuraja abstinenţa, fidelitatea şi precauţia. Discuţia care a urmat a tratat şi chestiunile vitale ale coerciţiei sexuale şi ale stigmatului provocat de infectarea cu HIV. Ulterior, în Botswana, am vizitat o clinică pentru femei seropozitive. Doctorii de acolo mi-au spus că jumătate dintre femeile care aflau că erau infectate nu le spuneau soţilor, de teama de a nu fi izolate. Din cauza acestui stigmat, mult1 africani aflaţi în pericol – şi non-africani, dacă ne gândim – refuzau să-şi facă teste. Şi când oamenii infectaţi nu-şi recunosc condit 3 foarte probabil că îi vor infecta pe alţii şi nu vor lua măsurile sare pentru a preveni transmiterea bolii la copii.

lân ianuarie 2000, vicepreşedintele Gore a prezidat o sesiune specială a Consiliului de Securitate dedicată HIV/SIDA, prima dată când o boală a fost recunoscută nu doar ca o ameninţare la adresa securităţii publice, ci chiar la adresa securităţii mondiale.

În timpul sesiunii Adunării Generale a ONU din luna septembrie a acelui an, m-am alăturat celorlalte douăsprezece femei ministru de Externe din lume, într-un apel adresat liderilor tuturor naţiunilor pentru a deveni parte a luptei publice împotriva SIDA şi pentru a recunoaşte nevoia crescută de a proteja femeile şi copiii, în Africa ultimilor ani, pentru prima dată în istorie, majoritatea persoanelor nou infectate cu virusul HIV au fost femei. Sunt mândră că, în timpul administraţiei Clinton, Statele Unite au fost cel mai însemnat donator şi totodată susţinător al eforturilor internaţionale de prevenire şi de tratare a HIV/SIDA. Cu toate acestea, nu poate exista o limită superioară pentru contribuţiile noastre.

În ciuda tuturor problemelor, nu există niciun lucru pe care statele africane trebuie să-l facă şi pe care alţii să nu-l fi făcut deja. Este vorba doar de a trage învăţămintele corecte. Longevivul preşedinte al Tanzaniei, Julius Nyerere, a subliniat importanţa identităţii naţionale şi a modelat o ţară ai cărei locuitori se consideră în primul rând tanzanieni şi nu membri ai unor grupuri etnice separate. Jerry Rawlings din Ghana şi Oumar Konare din Mali sunt doi dintre marii lideri africani care au tolerat opoziţia politică şi au stabilit precedente democratice, predând puterea succesorilor aleşi, în două decenii,

conducerea diversă din punct de vedere etnic din Mauritius a transformat o economie înapoiată, bazată aproape în totalitate pe producerea zahărului, într-una modernă, cu cel mai mare venit mediu din Africa.

În ansamblu însă persistenţa conflictelor, a sărăciei şi a bolilor împiedică orice discuţie realistă despre o renaştere africană. Este dificil să fii optimist, dar există în Africa o profundă hotărâre de a nu rămâne în urmă. În ziua inaugurării sale ca succesor al lui Nelson Candela, preşedintele sud-african Thabo Mbeki a citat un proverb fribal despre „apariţia zorilor, când numai vârfurile coarnelor vitelor pot fi văzute, profilate pe cerul dimineţii", în timp ce un mileniu se uădea la o parte pentru a-i face loc altuia, cei cu ochii plini de sper &nte au putut vedea în Africa măcar apariţia zorilor.

r

WM, t >.

CAPITOLUL XXVII

Îi m;

Înăuntrul regatului izolării

CEI CARE SCRIU despre trecutul îndepărtat pot lucra fără să-şi facă probleme că subiectele lor vor suferi transformări între momentul în care scriu şi cel în care lucrarea va fi publicată. Pentru mine există acest pericol în fiecare nou capitol, şi mai ales în acesta.

Scriu în mai 2003 despre evenimente care au avut loc în perioada mea ca ambasador la Naţiunile Unite şi ca Secretar de Stat. Multe dintre lucrurile pe care administraţia Clinton le-a încercat în politica sa faţă de Coreea au devenit acum clare, deschizând calea pentru o multitudine de scenarii viitoare, de la restaurarea stabilităţii la o Coree de Nord înarmată nuclear şi la război. Indiferent de ce se întâmplă acum, ceea ce urmează în acest capitol este menit să arunce lumină asupra naturii oportunităţilor folosite sau pierdute.

PE 25 IUNIE 1950, trupele nord-coreene, sprijinite de China şi de Uniunea Sovietică, au invadat Coreea de Sud, marcând debutul unui conflict sângeros ce a durat trei ani. Tatăl meu preda în acea la Universitatea Washington din Seattle, iar eu – abia ajunsă la de vară sub vârsta adolescenţei – îmi petreceam timpul citind o colecţie reviste umoristice găsite în casa pe care o închiriasem. Nu a fost u război televizat, dar familia mea urmărea sortii schimbători ai două tabere în timp ce Statele Unite şi alte naţiuni luptau

Drapelul ONU pentru a-i respinge pe invadatori, îmi păsa de rezllltat, pentru că tata îmi explicase clar că efortul aliat era parte a unei lupte globale împotriva comunismului. Din nefericire, războiul nu s-a terminat printr-o pace, ci într-un impas. O zonă demilitarizată /pMZ) a fost creată pentru a separa cele două părţi, iar trupele americane au fost desfăşurate în Coreea de Sud ca un element de descurajare a altor agresiuni venite din Nord. Se află acolo de atunci.

patru decenii au trecut între momentul în care războiul s-a terminat şi cel în care am devenit ambasadoare la Naţiunile Unite, dar în opinia mea, Coreea de Nord sau Republica Democrată Populară Coreeană (RDPC), nu s-a schimbat, pentru că esenţa naturii regimului nu s-a schimbat. Preşedintele nord-coreean Kim Il Sung s-a numărat printre cei mai distructivi dictatori, crud faţă de poporul său, ostil faţă de Sud şi fără respect pentru normele internaţionale.

De asemenea, spre sfârşitul vieţii a devenit obsedat de dezvoltarea unui arsenal nuclear. Este posibil ca această ambiţie să fi fost grăbită şi de rapidul declin economic al ţării ca urmare a sfârşitului Războiului Rece. Decenii întregi după crearea sa în 1948, Coreea de Nord a fost mai prosperă decât vecina sa de la sud, datorită legăturilor sale preferenţiale cu Uniunea Sovietică şi Europa de Est.

Pierderea acestor relaţii cuplată şi cu numeroasele dezastre naturale au paralizat economia.

În 1993 şi 1994, RDPC a devenit primul stat care şi-a anunţat planurile de a se retrage din Tratatul de Neproliferare Nucleară şi din regimul de protecţie nucleară administrat de Agenţia Internaţională pentru Energia Atomică (AIEA). Guvernul şi-a manifestat intenţia de a scoate barele de combustibil nuclear din reactor pentru a extrage plutoniul de tip militar – suficient pentru a construi şase arme nucleare. Aceasta a precipitat o criză între Washington şi Phenian.

Tensiunile se aflau la apogeu; posibilitatea unui război adevărat se ascundea în spatele unui tot mai dur război al cuvintelor, într-o zi, la Naţiunile Unite, a trebuit să ascult un discurs injurios al reprezentantului din Coreea de Nord. Ştiam că mi se întindea o capcană, aşa că mi-am muşcat buzele; nord-coreeanului nu i-ar fi plăcut nimic „ai mult decât o dispută, în schimb, am spus: „Sâmbătă este ziua de naştere şi, chiar dacă nu sunt sigură că aceasta era intenţia sa, aş dori să-i mulţumesc reprezentantului RDPC pentru că m-a făcut să mă simt cu patruzeci de ani mai tânără, graţie retoricii sale

desprinse din cele mai negre momente ale Războiului Rece".

Administraţia Clinton, hotărâtă să împiedice Phenianul să dezvolte arme nucleare, lua în consideraţie opţiuni ce nu excludeau atacuri militare împotriva reactorului nord-coreean. Din fericire, nord-coreenii nu şi-au încercat norocul mergând atât de departe.

Ambasadorul Robert Gallucci, unul dintre cei mai capabili diplomaţi ai noştri, a intrat în negocieri prelungite cu Phenianul, în 1994, a profitat de o iniţiativă a fostului preşedinte Carter pentru a încheia un acord numit Cadrul Acceptat. Acesta impunea Coreei de Nord să-şi închidă reactorul, să sigileze opt mii de bare ce conţineau plutoniu procesat şi să îngheţe producerea de plutoniu sub supervizarea AIEA. în contrapartidă, Statele Unite şi aliaţii săi erau de acord să ajute Coreea să facă faţă pe termen scurt penuriei de combustibil şi să finanţeze construirea a doua unităţi nucleare în scopuri civile.1 Deşi a fost criticat de unii pentru că nu a rezolvat toate problemele din Peninsula Coreeană, Cadrul Acceptat a pus capăt crizei şi a împiedicat Coreea de Nord să transforme în realitate potenţialul său de a construi zeci de bombe nucleare. Cu toate acestea, Peninsula Coreeană a rămas unul dintre cele mai periculoase locuri de pe planetă. Când am devenit Secretar de Stat, am vrut să iau în consideraţie fiecare oportunitate de a reduce riscul unei confruntări militare. Trei factori m-au convins că un efort la nivel înalt era necesar şi că acesta venea la timpul potrivit.

Primul era slăbiciunea Coreei de Nord. Kim Il Sung era mândru de conceptul *dejuche* sau autarhie. Dar când a murit, în 1994, i-a lăsat moştenire fiului său, Kim Jong Il, o societate dependentă de mila celorlalţi pentru hrană, îngrăşăminte şi combustibil. Problema cu care ne confruntam era dacă dificultăţile RDPC aveau să o forţeze să acţioneze responsabil pentru a-şi reduce izolarea sau iraţional. Aveam motive întemeiate pentru a încerca să-i influenţăm opţiunea.

1 Conform Cadrului Acceptat, RDPC nu putea primi componentele necesare pe° a pune în funcţiune reactoarele nucleare pe bază de apă uşoara până când nu dezv lui a în totalitate istoria propriilor programe de înarmare nucleară.

Un al doilea factor era alegerea în decembrie 1997 a lui Kim pae-Jung ca preşedinte al Coreei de Sud. În timpul Războiului p. ece, conducătorii ţării se folosiseră de ameninţarea comunistă pentru a justifica un regim de mână forte. Spre deosebire de aceştia, jlim

Dae-Jung fusese toată viaţa un activist democrat, care petrecuse ani în închisoare pentru opiniile sale curajoase. L-am întâlnit pentru prima dată pe Kim în 1986, când mă aflam în Coreea de Sud ca parte a unei delegaţii a Institutului Naţional Democrat. Deşi era arestat la domiciliu, şi-a exprimat ideile fără teamă şi ne-a împărtăşit viziunea sa curajoasă asupra unei democraţii sud-coreene. Înainte de a pleca, ne-a scris tuturor câte un mesaj pe o mică placă albă, utilizând pensulele de caligrafie. Sfatul lui pentru mine a fost:

„Dacă vei căuta soluţii reale, practice, atunci vei reuşi". Când am revenit la Seul în 1998, pentru a-i face o vizită recent alesului preşedinte Kim, am adus plăcuţa de lemn pe care mi-o dăruise şi el mi-a dat un nou autograf.

Întâlnindu-mă cu Kim Dae-Jung ca preşedinte, am identificat o paralelă cu Václav Havel şi cu Nelson Mandela, care parcurseseră amândoi improbabilul drum de la închisoare la preşedinţie în propriile lor ţări. Fiecare îşi utilizase timpul pe care îl petrecuse închis pentru a-şi dezvolta o filosofie proprie despre politică şi viaţă. Nimeni nu putea afirma cu o mai mare credibilitate decât Kim că democraţia şi respectarea drepturilor omului erau compatibile cu valorile asiatice, în timpul întrevederii noastre oficiale, liderul în vârstă de şaptezeci şi doi de ani şi-a explicat planurile pentru o politică a „razei de soare" faţă de Coreea de Nord. Ceilalţi preşedinţi sud-coreeni îşi manifestaseră verbal susţinerea pentru ideea unei reconcilieri cu Nordul, dar Kim Dae-Jung era hotărât să urmeze o Politică de coexistenţă paşnică. El considera extrem de periculos sentimentul de insecuritate aproape paranoic al Coreei de Nord.

Un al treilea factor determinant era forţa militară a RDPC. Puţine guverne au făcut vreodată alegerea dintre pâine şi tunuri, în ciuda înrii la care era supusă populaţia, RDPC a creat o armată de un de soldaţi şi şi-a dezvoltat capacitatea de a produce şi de a exP°rta armamente sofisticate. Rachetele şi tehnologiile periculoase sunt surse de venit, în august 1998, Phenianul a testat o rachetă

Taepo Dang în trei trepte care avea şanse mari ca – după dezvoltarea şi testarea ei în continuare – să atingă solul american. Combinaţia dintre rachetele cu rază lungă de acţiune şi capacitatea Coreei de Nord de a produce bombe nucleare care ar putea fi transportate de acele rachete era în mod evident o preocupare extrem de gravă pentru noi.

Luând în consideraţie fiecare dintre aceşti trei factori, preşedintele şi cu mine i-am cerut fostului Secretar al Apărării, William Perry, unanim respectat pentru judecata şi fermitatea sa, să conducă o analiză inter-agenţii a politicii noastre faţă de Coreea de Nord.

Perry a ezitat să-şi asume angajamentul, dar, în cele din urmă, a acceptat, întrucât ştia cât de mare era miza: o greşeală care ducea la izbucnirea unui război în Peninsula Coreeană ar fi avut ca rezultat pierderea masivă de vieţi omeneşti. Stabilitatea Asiei de Est şi siguranţa a 37.000 de militari americani desfăşuraţi în Coreea depindea de felul în care diplomaţii îşi făceau treaba".

Perry a fost asistat şi ulterior succedat de Consilierul Juridic al Departamentului de Stat Wendy Sherman; amândoi au fost ajutaţi de ambasadorul Charles Kartman, trimisul nostru special pentru Convorbirile de Pace Coreene, împreună au întreprins consultări extensive atât pe plan intern, cât şi în Asia şi Europa. Dr. Perry a declarat că statu-quo-ul era inacceptabil şi a recomandat o iniţiativă diplomatică de amploare, care trebuia să se desfăşoare pe etape. A respins teoria unora conform căreia Coreea de Nord era în pragul colapsului, spunând că trebuia să tratăm cu RDPC aşa cum era în realitate, nu cum ne-am dori să fie. A sugerat testarea intenţiilor nord-coreene, oferindu-i lui Kim Jong Il posibilitatea de alege între confruntare şi ameliorarea relaţiilor prin acordul de a nu desfăşura activităţi nucleare nesupervizate, de a pune capăt destabilizatoarelor programe

1 Pericolele din regiune mi-au fost demonstrate dramatic în timpul unui zbor cu elicopterul spre zona demilitarizată, în 1997. Linia armistiţiului este la circa 60 de K1 lometri nord de Seul, ceea ce plasează oraşul în raza de acţiune a rachetei" nord-coreene şi face oraşul vulnerabil în faţa unui atac al sutelor de mii de militan ai RDPC masaţi aproape de DMZ. Pe partea dinspre noi a liniei se află la „1" Bonifas, numită aşa după un comandant de companie american ucis de nord-cor era în 1976. Am fost transportată într-un Humvee spre un post de observaţie. drumată spre cel mai mare binoclu din lume şi mi s-a arătat direcţia corectă. t-e.

ce am observat era un peisaj la fel de luxuriant şi de primitor ca unul selenar – un ofiţer nord-coreean care mă privea la rându-i.

fie construcţii *de* rachete şi exportului acestora. În mai, Perry şi

Sherman s-au întâlnit direct cu înalţi oficiali nord-coreeni la Phenian pentru a le prezenta propunerile noastre. Nord-coreenii nu au dat un răspuns clar decât patru luni mai târziu, dar, când au făcut-o, răspunsul era afirmativ, în loc să continue, aşa cum fusese planificat, cu un alt test al rachetelor, au declarat un moratoriu pentru aceste teste atâta vreme cât discuţiile cu Statele Unite despre îmbunătăţirea relaţiilor erau în desfăşurare. Pentru a da un impuls negocierilor, preşedintele a anunţat planuri de a suspenda restricţiile asupra comerţului cu produse non-militare, asupra tranzacţiilor financiare, asupra călătoriilor şi asupra contactelor oficiale.

Între timp, politica razei de soare a lui Kim Dae-Jung părea şi ea să dea roade, în iunie 2000, Kim Jong Il l-a primit la Phenian pentru un summit fără precedent între cei doi lideri, întâlnirea a fost cordială şi, ca urmare a întâlnirii, unor grupuri de familii coreene li s-a permis să se viziteze reciproc pentru prima dată în cinci decenii.

Atleţii sud şi nord-coreeni au mărşăluit ca o singură echipă la ceremonia de deschidere a Jocurilor Olimpice din 2000, iar lui Kim Dae-Jung i-a fost decernat Premiul Nobel pentru Pace, pentru eforturile sale în scopul reconcilierii.

În paralel, diplomaţii nord-coreeni, atât de obişnuiţi cu rolul de elemente decorative, se aflau acum în lumina reflectoarelor, în luna iulie a acelui an, reuniunea anuală a Forumului Regional ANSEA la Bangkok a fost martora primei întâlniri dintre ministrul de Externe nord-coreean şi un Secretar de Stat american. Când ministrul de Externe Paek Nam-Sun şi cu mine am dat mâna, trei valuri succesive de fotografi au înregistrat momentul. Mi se spusese să nu mă aştept la prea multe din partea lui Paek, dar s-a dovedit a fi un adevărat profesionist. Discuţia noastră a durat mai mult de o oră; am descris-o mai târziu ca „modestă din punctul de vedere al conţinutului, dar simbolic importantă". Una dintre chestiunile pe care le-am discutat a fost dacă preşedintele Kim Jong Il avea să

„Imită un înalt emisar în Statele Unite, aşa cum preşedintele

Ol

— un ton îl trimisese pe Bill Perry la Phenian, încă o dată, nord-coreenii au fost foarte precauţi – adică lenţi – în a răspunde, familiarizaţi cu ce presupune o democraţie, aveau obiceiul să

nu facă nimic timp de câteva luni, pentru a lua apoi o decizie şi a

aştepta un răspuns imediat.

În octombrie 2000, Kim Jong Il a decis, în cele din urmă, să trimită un înalt emisar – vicemareşalul Jo Myong Rok, numărul doi în armată. Era un semnal important că, indiferent de opţiunea pe care Coreea de Nord avea să o facă, armata va fi parte a acelei decizii. Jo a purtat un costum gri la întâlnirea cu mine, dar peste mai puţin de o jumătate de oră sosea la Casa Albă în uniformă militară completă, cu epoleţi şi medalii (inclusiv cel puţin una pentru participarea la luptele împotriva americanilor în Vietnam) şi decoraţii.

Cu expresii bombastice, a prezentat o scrisoare din partea lui Kim Jong Il şi l-a invitat pe preşedinte să vină la Phenian. Preşedintele a răspuns că avea să studieze propunerea, dar că trebuiau făcute aranjamente în prealabil pentru a ne asigura de succesul vizitei. Jo a insistat pentru un răspuns mai clar. Preşedintele a sugerat ca mai întâi să merg eu pentru a pregăti terenul. Jo a spus: „Vom fi capabili să găsim soluţii la toate problemele" dacă preşedintele şi Secretarul de Stat vor veni împreună.

Se părea că singurul scop al misiunii lui Jo era să obţină promisiunea unei vizite a lui Clinton, dar era clar că stilul nord-coreean de luare a deciziilor, de sus în jos, nu se potrivea cu obiceiul nostru de a „semiprepara" acordurile în măsura posibilului înainte de a-l implica pe preşedinte. Mult mai benefic, delegaţia lui Jo venise cu o serie de propuneri neaşteptat de constructive legate de programele referitoare la rachete. Ni se părea că o reuniune la vârf ar fi putut foarte bine să ducă la un acord de principiu care, dacă ar fi fost implementat, ar fi făcut Asia de Est un loc mai puţin periculos.

Aşa că am fost surprinsă când vicemareşalul Jo a acceptat cererea noastră de a exista o vizită preparatorie şi m-a invitat la Phenian.

Cele două delegaţii au dat publicităţii un comunicat comun, în care era afirmată clar dorinţa ambelor ţări de a depăşi ostilităţile trecutului. Fiecare parte se angaja să nu aibă „intenţii ostile" faţă de cealaltă. Acest potenţial pas istoric care nu implica niciun fel de concesii din partea noastră era menit să reducă sentimentul insecurităţii în \-° ceea de Nord şi să o disponibilizeze pentru a accepta restricţii asup programelor sale de armament, în acea seară, vicemareşalul a t°

DOAMNA SECRETAR DE STAT 605 *aazda* unui dineu destul de

relaxat, poate chiar prea mult. Am petrecut *o* cea mai mare parte a serii încercând să evit stilul agresiv de a bea al delegaţiei nord-coreene, stil care părea să necesite umplerea periodică a paharelor şi toasturi aproape fără întrerupere.

Diplomaţia faţă de Coreea de Nord nu este doar o afacere bilaterală. Aliaţii noştri est-asiatici se află întotdeauna acolo cu trupul sau cu spiritul. Sud-coreenii au o agendă proprie în relaţia cu RDPC, care se suprapune peste a noastră, dar care nu este întotdeauna ordonată în acelaşi fel şi este evident influenţată de identitatea naţională comună pe care o împărtăşesc cu cei de la nord de linia demilitarizată. Japonezii erau mai puţin îngrijoraţi de eforturile Coreei de Nord de a dezvolta rachete cu rază lungă de acţiune decât de propria vulnerabilitate în faţa zecilor de rachete mobile cu rază medie de acţiune pe care RDPC le desfăşurase deja. Tokyo insista, de asemenea, pe bună dreptate, ca nord-coreenii să dea seamă pentru cetăţenii japonezi care fuseseră răpiţi în anii ’70 şi ’80 pentru a servi ca profesori de limbă japoneză.1 Ca urmare a acestui fapt, diplomaţia noastră faţă de Coreea de Nord semăna cu o cursă în care concurenţii au picioarele legate în saci, noi încercând să ne asigurăm că partenerii acceptau ceea ce făceam, iar Australia, China, Rusia şi Europa erau consultate cu privire la fiecare pas important pe care voiam să-l facem.

AU EXISTAT ÎN TOATE călătoriile mele dificultăţi logistice, dar Coreea de Nord oferea o serie de provocări unice. De vreme ce nu aveam o prezenţă diplomatică la Phenian, a trebuit să creăm o ambasadă în miniatură pornind de la zero. Tehnicienii pe care i-am trimis în avans au găsit şase tipuri de prize electrice, uneori mai multe tipuri în aceeaşi cameră. Negocierea unui program a fost, de asemenea, dificilă. Nord-coreenii insistau să vizitez mormântul lui Kim Il Sung. În condiţii obişnuite, ar fi fost o simplă formalitate, dar Kim Il Sung era cel care începuse Războiul din Coreea, în care 54.000 de americani Şi sute de mii de coreeni muriseră. Instituise apoi un sistem de

bră în septembrie 2002 preşedintele Kim a recunoscut că acuzaţiile japoneze au adevărate. A mărturisit că ţara sa răpise treisprezece bărbaţi şi femei, dintre snumai cinci mai erau în viaţă.

propagandă „din leagăn până-n groapă”, care învinuia pentru război şi spăla creierele conaţionalilor săi pentru a-l adora ca pe o zeitate. Există poate locuri mai sărace decât Coreea de Nord, dar nicăieri în lume spontaneitatea spiritului uman nu a fost zdrobită cu

mai multă ferocitate. Pentru că se părea că e o necesitate diplomatică aveam să vizitez mormântul, dar nu puteam să-i respect memoria.

Cealaltă dificultate ce ţinea de calendar era reprezentată de lipsa unei ore fixe pentru întâlnirea mea cu Kim Jong Il. Am presupus că o asemenea întâlnire avea să aibă loc în ultima zi a vizitei cu durata de două zile, dar nord-coreenii nu doreau să ne confirme, nici să fixeze programul. În lumea foarte bine organizată a diplomaţiei internaţionale, o asemenea incertitudine este neobişnuită, dar niciun Secretar de Stat american nu mai vizitase Phenianul, iar Coreea de Nord era un caz special.

În alte ţări vedeam poliţişti sau militari oprind traficul în timp ce coloana oficială călătorea de la aeroport la hotel, în Phenian nu exista trafic care să fie oprit. Maşinile noastre erau singurele de pe stradă. Chiar şi aşa, pietonii pe lângă care am trecut nici nu au ridicat ochii. După ce am condus pe lângă câteva câmpuri cultivate cu orez şi varza, afectate de secetă, am văzut blocuri nevăruite, care variau de la trei-patru etaje în afara oraşului, la douăzeci sau mai multe în oraş. Nu-mi plăcea să mă gândesc la urcuşul către etajele superioare ale acelor clădiri când nu era electricitate şi nu funcţionau lifturile – dacă aveau lifturi.

În oraş, copii îngrijiţi şi sănătoşi în drum spre şcoală luminau peisajul cu uniformele lor roşu-albastre. Câţiva aveau biciclete, dar majoritatea mergeau pe jos. În timpul călătoriei cu avionul, mă uitasem la un documentar despre copiii din zonele rurale ale ţării. Acei micuţi erau fără nicio îndoială bolnavi: două treimi din copiii nord-coreem sufereau de malnutriţie; mulţi fuseseră abandonaţi de părinţi şi lăsaţi să caute prin gunoaie. Ştiam că imaginile pe care urma să le văd erau falsificate, pentru a ne da o impresie diferită de realitate.

După ce ne-am aranjat la casa de oaspeţi, ne-am îndreptat spre cetrul Phenianului, un oraş cu bulevarde spaţioase, parcuri curate şi *e* vedere frumoasă spre râul Tae-dong. Spre deosebire de alte oraşe aşi tice, practic aici nu existau neoane şi nici măcar reclame. Nu zare!

Dovezi ale existenţei vreunui restaurant, a unei băcănii, a unui magazin sau a unei bănci, în schimb, peisajul urban era dominat de străzi goale de pieţe de piatră pustii, care se deschideau spre clădiri precum Marea Casă de Studiu Populară, Tumul Juche sau Stadionul l Mai.

Maşina mea a oprit la Palatul Memorial Kim Il Sung, unde am

fost primită de un viceamiral Jo foarte energic şi am fost escortată pe o suprafaţă de marmură alunecoasă, de-a lungul unei lungi linii de gărzi, până la locul în care corpul îmbălsămat al fostului dictator se odihnea sub sticlă. M-am oprit puţin şi apoi am continuat, în timpul scurtei noastre întrevederi, i-am dat lui Jo o scrisoare din partea preşedintelui Clinton, în care acesta îi transmitea salutări şi îi prezenta aşteptările administraţiei legate de vizita mea. Asemenea oricărui alt nord-coreean pe care aveam să-l întâlnesc, Jo purta o insignă cu figura lui Kim Il Sung. Eu purtam una cu cel mai mare steag american.

De la mausoleu am mers la o grădiniţă lângă un mare complex rezidenţial, unde am dansat puţin cu un grup de copii de cinci ani foarte disciplinaţi, legănându-ne pe o melodie despre care am aflat mai târziu că era dedicată luptei împotrivă imperialismului. M-am întâlnit şi cu şeful local al Programului Mondial pentru Hrană, care hrănea cam opt milioane de nord-coreeni – inclusiv pe acei copii de grădiniţă – cu asistenţă venită în general din partea Americii „imperialiste".

În timpul pauzei de prânz, am aflat că programul meu de întâlniri cu diferiţi oficiali fusese anulat şi că în acea după-amiază urma să mă întâlnesc cu preşedintele Kim, supranumit „Liderul Iubit". Aşteptam întrevederea cu multă curiozitate. Ştiam puţin despre Kim, care avea reputaţia de a fi un singuratic rupt de lume, mult mai interesat să facă şi să vadă filme, decât să guverneze. Cu toate acestea, după spusele lui Kim Dae-Jung şi ale oficialilor chinezi care îl wtâlniseră recent pe liderul RDPC, acesta era un om informat, cu simţul umorului şi relativ normal. Nu eram sigură cât de normală aş fi fost dacă aş fi fost crescută cu marxism pe pâine într-o lume izoată, înconjurată de imagini eroice ale tatălui meu şi ale mele. Aşa ca nu ştiam la ce să mă aştept.

Odată ajunsă la casa de protocol a preşedintelui, mi s-a spus să stau pe un covor de un verde aprins, în faţa unei picturi murale imense ce înfăţişa o furtună pe mare. Presa a început să facă poze imediat ce preşedintele Kim a intrat, purtând obişnuitul său costum kaki. fv/[a salutat ridicându-şi ambele mâini şi afişând un zâmbet larg. Purtam tocuri, lucru valabil şi pentru el, astfel că eram cam de aceeaşi înălţime şi, pentru câteva momente, am stat pur şi simplu acolo, lăsând presa să-şi facă treaba. Nu am putut să nu observ o cameră de luat vederi a nord-coreenilor care trebuie să fi datat din anii '50.

La discuţia noastră, desfăşurată la o masă foarte bine lustruită

Kim – care avea o figură rotundă, purta ochelari mari şi etala o coafură uimitor de voluminoasă, a început prin a mă felicita pentru energia de care dădeam dovadă. Ştia că sosisem în acea dimineaţă, după un zbor maraton, şi era impresionat că eram gata să muncesc în ciuda vârstei (cu numai cinci ani mai mult decât el). Mi-a mulţumit pentru vizita la mausoleu şi şi-a exprimat gratitudinea pentru faptul că, în momentul morţii tatălui său, primise un mesaj de condoleanţe din partea preşedintelui Clinton. Şi-a exprimat aprecierea şi pentru asistenţa umanitară pe care continuam să o trimitem şi a spus că spera ca preşedintele Clinton să vină la Phenian. „Dacă ambele părţi sunt sincere şi serioase", a precizat, „nu există niciun lucru pe care să nu îl putem face".

Mi se spusese că metoda ideală de a obţine rezultate în relaţiile diplomatice cu reprezentanţii Coreei de Nord era să nu mă grăbesc şi să încerc să construiesc lent o relaţie. Această strategie era potrivită pentru diplomaţii de carieră, dar eu aveam să plec din Phenian în două zile şi din postul de Secretar de Stat în trei luni. Aşa că am trecut la acţiune. După ce i-am oferit unele asigurări despre intenţiile americane în Asia de Est, i-am spus că nu mă decisesem încă ce aveam să-i spun preşedintelui, *dar* că nu puteam recomanda un summit fără un acord satisfăcător în problema rachetelor.

Kim a replicat că lua chestiunea în serios, pentru că America era preocupată, deşi era greşit să crezi că ţara sa avea să atace vreodată pe cineva. Mi-a spus că naţiunea sa începuse acest program doar din dorinţa de a lansa sateliţi de comunicaţie paşnici, poate trei pe *zâl* Dar dacă o altă naţiune era de acord să trimită sateliţi pe orbi a pentru Coreea de Nord, ei nu ar avea ce să mai facă cu rachetele în ceea ce priveşte exportul lor, despre care eu spusesem că reprezintă o altă problemă importantă, Kim mi-a spus că ţara sa vindea rachete Siriei şi Iranului, pentru a obţine valuta de care avea atâta nevoie. „Este clar deci, de vreme ce exportăm pentru a obţine bani, că dacă garantaţi compensaţii, exporturile vor fi suspendate".

Am răspuns: „Domnule preşedinte, am fost preocupaţi de intenţiile ţării dumneavoastră timp de cincizeci de ani şi la fel am fost preocupaţi de producţia dumneavoastră de rachete. Şi acum ne spuneţi că este vorba doar de obţinerea de valută".

„Ei bine, nu e numai pentru valută", a replicat. „Ne înarmăm şi consolidăm forţele militare ca parte a programului de autarhie".

A adăugat că forţele sale militare erau îngrijorate de capacităţile armate ale Coreei de Sud, dar „dacă existau asigurări că vecinul de la sud nu va construi rachete cu raza de acţiune de 500 de kilometri, nici noi nu o vom face. În ceea ce priveşte rachetele desfăşurate deja, nu cred că puteam face mare lucru în privinţa lor. Nu puteţi merge în interiorul unităţilor pentru a le inspecta, dar se poate să oprim producţia. Au trecut zece ani de la colapsul Uniunii Sovietice, de la deschiderea Chinei şi de la dispariţia alianţei noastre militare cu cele două. Armata vrea să-şi modernizeze echipamentul, dar nu le vom da echipamente noi. Dacă nu există o confruntare, armele nu au nicio importanţă. Rachetele sunt acum nesemnificative".

Kim a adăugat că puteam face publice comentariile sale, dar i-am spus că aveam nevoie să îi raportez preşedintelui înainte de a vorbi cu presa. La sfârşitul conversaţiei, mi-a dat de înţeles că urma sa ne întâlnim şi a doua zi. Mi-a spus apoi că avea o surpriză specială. „Am modificat programul de divertisment. Am pregătit Un program spectaculos pe Stadionul l Mai, care vă va ajuta să înţelegeţi cultura şi artele nord-coreene. Lumea occidentală ne consideră agresivi şi Statele Unite nu înţeleg o mulţime de lucruri, noi. Este important să ne cunoaşteţi direct. Vă puteţi reşi bucura".

Când am ajuns la stadion în acea seară, toată lumea era deja a se

Când am intrat alături de Kim, mulţimea a eliberat un vulcan e sWgâte frenetice – despre care ştiam că nu erau pentru mine.

Arena era enormă şi fiecare loc era ocupat. Contrastul cu străzile aproape pustii era izbitor: de unde veniseră toţi aceşti oameni?

Manifestarea în sine semăna cu ceremonia de deschidere a unor Jocuri Olimpice la pătrat şi, după cum mi-am dat seama foarte rapid, politicul domina zdrobitor culturalul. Era o repetare a spectacolului pregătit în onoarea aniversării a cincizeci de ani de la fondarea Partidului Comunist – absolut niciun motiv pentru mine să mă bucur. A început cu imaginea gigantică a unui ciocan muncitoresc, a unei pensule pentru intelectuali şi a unei seceri pentru fermieri. Apoi, brusc, pretutindeni erau copii care dansau, gimnaste cu cercul, costume cu paiete învârtindu-se şi oameni alergând pe mici rachete. Erau tineri îmbrăcaţi ca flori, soldaţi care împungeau cu baionetele, artificii şi oameni aruncaţi cu tunul pe o plasă, în tribune, zeci de mii de oameni ridicau nişte plăcuţe precis şi rapid, pentru a forma fresce

detaliate şi pentru a ilustra sloganuri însoţite de scandări patriotice asurzitoare. Mai era şi o orchestră completă, care interpreta cântece precum „Liderul ne va fi de-a pururi alături şi să ţinem semeţ steagul roşu". Mai mult de o sută de mii de oameni participau; poate două sute de mii priveau din tribune.

În toiul spectacolului secţiunea imaginilor a arătat o rachetă Taepo Dong lansată spre cerul est-asiatic – demonstrând mândria cu care Coreea de Nord privea controversatul test din 1998. Chiar înainte ca aplauzele robotice să înceteze, preşedintele Kim s-a aplecat către mine şi mi-a spus prin intermediul traducătorului: „A fost prima noastră lansare a unei rachete – şi ultima", în ansamblu, a fost o seară cu mesaje contradictorii. Eram încurajată de aparenta promisiune a lui Kim, chiar dacă fusese făcută într-un cadru atât de ciudat, şi speram să obţin o confirmare, în acelaşi timp, vulgara ceremonie – la regia căreia contribuise şi preşedintele – m-a lăsat fără grai. Fusesem cu siguranţă impresionată de tinerii atleţi, dar şi îngrozită de energia şi de banii irosiţi pentru a celebra filosofia care adusese ţara în mizerie. Când ieşeam împreună cu Kim, reporterii americani m-au întrebat: „Cum vi s-a părut?" Am răspuns: „A fos uimitor", adăugând ulterior: „Nu am mai văzut niciodată o sută de mii de oameni dansând în acelaşi timp. Bănuiesc că e nevoie de un dictator pentru că aşa ceva să se întâmple".

În acea seară, delegaţiile noastre s-au reunit pentru cina. Kim şi cu mine am făcut schimb de toasturi, şi apoi a urmat un exerciţiu sipiilar cu Jo. M-am simţit uşurată atunci când Kim a descurajat tentativele altor oficiali nord-coreeni de a-mi menţine paharul plin şi de a jjjă provoca la alte toasturi. Kim însuşi bea sensibil mai puţin decât cei care îl însoţeau, deşi se mândrea cu vinul său franţuzesc.

În timpul conversaţiei, când l-am întrebat câte computere avea ţara sa, mi-a dat cifra de o sută de mii, dintre care trei le folosea el însuşi-Mai târziu a cerut adresa de web a Departamentului de Stat.

A adus în discuţie şi chestiunea limbii engleze şi m-a întrebat ce părere aveam despre interpretul său. „Este la fel de bun ca interpretul lui Kim Dae-Jung?" întrebarea mă punea într-o situaţie delicată, pentru că nu voiam să-i fac probleme bietului interpret. „Kim Daelung are unul dintre cei mai buni interpreţi pe care i-am auzit – o femeie. Interpretul dumneavoastră este, de asemenea, impresionant". Auzind aceasta, preşedintele Kim a strălucit; la fel şi interpretul său.

Apoi mi-a spus că şi-ar fi dorit ca mai mulţi dintre conaţionalii

săi să vorbească engleza şi că ar fi mulţumit dacă americanii de origine coreeană ar veni să predea. Pe măsură ce seara trecea, l-am întrebat dacă într-adevăr era un împătimit al filmului. A zâmbit şi mi-a răspuns: „Da. Încerc să mă ţin la curent cam la fiecare zece zile cu cele mai noi filme şi îmi plac Oscarurile".

M-am întâlnit din nou cu preşedintele Kim în după-amiaza următoare. I-am spus că îi înmânasem delegaţiei sale *o* listă de întrebări şi că ar fi de mare ajutor dacă experţii săi ar putea furniza răspunsuri măcar la o parte dintre ele până la sfârşitul zilei. Spre surpriza mea, Kim a cerut lista şi a început să răspundă el însuşi la întrebări, fără ca măcar să se consulte cu expertul de lângă el. Da – a spus – interdicţia propusă asupra exporturilor de rachete avea să se aplice la contractele viitoare, dar şi la cele în vigoare, cu o condiţie: să existe compensaţii. Da, interdicţia avea să fie una externălvă şi avea să se aplice la toate materialele utilizate în construcţia operarea rachetelor, în pregătire şi tehnologii. Da, Coreea de N°rd intenţiona să adere la regimul multinaţional al Controlului ehnologiei Rachetelor, dar punea condiţia ca vecinul de la sud să facă acelaşi lucru. Chestiunile legate de supervizare, a continuat.

aveau să necesite mai multe discuţii. Am sugerat ca experţii noştri în domeniu să se întâlnească în săptămâna următoare şi el a fost de acord, propunând Malaezia ca loc al întâlnirii.

L-am întrebat despre atitudinea sa faţă de prezenţa trupelor americane în Peninsula Coreeană. A spus că opinia guvernului său se modificase după sfârşitul Războiului Rece: trupele americane jucau acum un rol stabilizator. A adăugat însă că armata era împărţită în două tabere egale în ceea ce priveşte necesitatea ameliorării relaţiilor cu Statele Unite şi că existau persoane în Ministerul de Externe care se opuneau chiar şi deciziei sale de a discuta cu noi. Mi-a spus: „La fel ca în Statele Unite, există oameni cu opinii diferite de ale mele, deşi nu la nivelul opoziţiei pe care o aveţi în America.

Există unii care încă mai cred că trupele americane ar trebui să plece. Şi sunt mulţi şi în Coreea de Sud care se opun prezenţei americane". Kim a adăugat că soluţia consta în normalizarea relaţiilor.

L-am întrebat dacă puteam face public angajamentul său de după „lansarea" rachetei la stadion şi mi-a răspuns că puteam face toate discuţiile noastre publice, cu excepţia unei chestiuni care implica

sensibilităţile unui stat terţ. I-am spus că discuţiile sporiseră înţelegerea între cele două părţi.

Kim a replicat: „Când au venit sud-coreenii, i-am întrebat dacă se uitau să vadă dacă aveam coarne în cap. Mi-au spus că nu. Da, au existat numeroase neînţelegeri între noi. Spre exemplu, nu i-am educat pe copiii noştri aşa cum trebuia. Copiii noştri au fost învăţaţi să le spună conaţionalilor dumneavoastră «ticăloşi americani» în loc de «americani» pur şi simplu".

aţa în acea seară am avut o nouă cină comună, de data aceasta într-un loc numit Sala Magnolia. Conform protocolului, noi eram gazdele ceea ce însemna un meniu bicultural, care cuprindea curcan la cuptor cu *kimehi1* şi porumbel copt (care încă mai avea capul) însoţit de o prăjitură cu căpşune, vinuri californiene şi coreene şi, spre bucuria mea, apă. Kim şi cu mine ne-am oferit reciproc daruri şi ant vorbit despre problemele economice. A recunoscut că ţara sa se într-o situaţie dificilă, prinsă într-un cerc vicios pentru că seceta

1 Fel de mâncare tradiţional coreean, din varză murata, piper şi usturoi (n.tr.) –

jjnposibila funcţionarea hidrocentralelor, termocentralele erau afectate de lipsa cărbunilor şi nu puteau extrage cărbuni fără electricitate.

L-am întrebat dacă avea intenţia să deschidă economia şi mi-a – spus: „Ce înţelegeţi prin «deschidere»? Va trebui să definim mai întâi termenul, pentru că deschidere înseamnă un lucru diferit de la ţară la ţară. Nu acceptăm versiunea occidentală a deschiderii. Deschiderea nu ar trebui să ne afecteze tradiţiile". A adăugat că nu era interesat de modelul chinez de îmbinare a socialismului şi a economiei de piaţa, în schimb, i se părea atrăgător modelul suedez, despre care a spus că era în esenţă socialist. Cântărind ideea unei comparaţii între Coreea de Nord şi Suedia, l-am întrebat dacă mai erau şi alte modele.

Mi-a răspuns: „Thailanda menţine un puternic sistem monarhic tradiţional şi a păstrat independenţa de-a lungul unei istorii turbulente; cu toate acestea, are o economie de piaţă. Sunt interesat şi de modelul thailandez". Mă întrebam dacă modelul economic thailandez sau păstrarea regalităţii era ceea ce-l atrăgea cel mai mult.

La sfârşitul cinei, un capăt al încăperii s-a înălţat brusc şi a devenit o scenă cu lumini roşii, galbene, verzi şi albe intermitente.

Muzica a început să cânte zgomotos şi douăsprezece tinere au

sărit pe scenă îmbrăcate în costume argintii până la genunchi, reprezentând aparent primăvara. Au interpretat un număr în stil Las Vegas – fără nicio îndoială interzis minorilor –, apoi s-au grupat în mijlocul scenei. Când s-au despărţit, câteva secunde mai târziu, erau îmbrăcate într-un verde proaspăt. Cu toţii ne întrebam cum făcuseră când, după câteva minute, s-au grupat din nou, ocazie cu care rochiile lor au devenit albastre pentru a reprezenta toamnă, apoi un alt dans şi o regrupare finală, din care au apărut purtând roşu aprins şi verde.

Trucul cu schimbarea rapidă a hainelor a devenit curând evident când o dansatoare nefericită nu a reuşit să facă la timp schimbarea, rupându-şi vechea rochie pentru a trece la culorile de iarnă şi a dansat pentru restul serii cu agonia citindu-i-se pe faţă. Kim mi-a spus la el însuşi coregrafiase întregul spectacol. M-am întrebat dacă aţa dansatoare avea să mai urce pe scenă vreodată.

În dimineaţa următoare, avionul meu a zburat spre est, apoi spre

„Şi, în final, spre vest, pentru a evita imprevizibilul spaţiu aerian e asupra zonei demilitarizate, şi a aterizat la Seul, unde am avut

614 MADELEINE ALBRIGHT

consultări cu Kim Dae-Jung şi cu ministrul japonez de Externe Apoi m-am îndreptat spre casă, purtând trei seturi de impresii.

Primul privea perspectivele unui summit. Fără nicio îndoială reacţia Coreei de Nord la vizita mea demonstra că liderul ei era serios. RDPC părea dispusă să accepte restricţii mai serioase asupra programului de rachete decât ne aşteptasem. Evitasem orice discuţii concrete privind compensaţiile, dar costurile cerinţelor nord-coreenilor în alimente, îngrăşăminte şi asistenţă pentru lansarea sateliţilor aveau să fie nesemnificative în comparaţie cu cele necesare pentru apărarea împotriva ameninţării pe care programul său de rachete o reprezenta.

Al doilea set de impresii îl viza pe Kim Jong Il însuşi. Puteam confirma punctul de vedere al lui Kim Dae-Jung conform căruia omologul său din RDPC era un om inteligent, care ştia ce dorea.

Era izolat, nu neinformat, în ciuda condiţiei dezastruoase în care se afla ţara, nu părea disperat sau îngrijorat. Părea încrezător. Ce dorea? Mai presus de toate, relaţii normale cu Statele Unite, care să protejeze ţara sa de ameninţarea reprezentată de puterea americană şi să-l ajute să fie luat în serios în ochii lumii.

La un nivel personal, a trebuit să presupun că preşedintele credea sincer în vorbele mari pe care le învăţase şi că se considera protectorul şi binefăcătorul naţiunii sale. Principala problemă a comunismului este că subordonează drepturile individului presupuselor interese ale societăţii, dar, o dată ce nu mai ţii cont de drepturile individuale, nu mai e decât un pas până la neglijarea suferinţei umane.

Spălarea de creiere ar putea fi mai uşor de înghiţit ca scuză, dacă oamenii de la vârf ar face aceleaşi sacrificii. În Coreea de Nord, la fel ca în defuncta Uniune Sovietică, eşaloanele superioare se scaldă în privilegii. Extravaganţele sportive ale preşedintelui Kim consumau probabil suficientă electricitate pentru a lumina Phenianul timp de o săptămână. Şi era personal responsabil de creşterea averilor şi prerogativelor ofiţerilor superiori, cel mai probabil pentru a contracara ameninţările venite din partea singurului grup capăt" să-i creeze probleme. O persoană nu poate prezida un sistem atât *a* crud ca acela al RDPC fără a fi el însuşi crud, dar nu credeam că n puteam permite luxul de a-l ignora. Nu avea să dispară, şi ţafa*'s* l<ieşi slabă, nu avea să se dezintegreze. Concluzia mea era că ar tret, ui să tratăm cu Kim într-o manieră pragmatică, să nu ezităm să ne aligajăm în discuţii directe şi să profităm de dificultăţile economice ale Coreei de Nord pentru a obţine un acord graţie căruia regiunea şi lumea să devină un loc mai sigur.

În cele din urmă, am încercat să-mi formez o opinie clară despre Coreea de Nord. Mă aflasem în ţară doar două zile şi petrecusem cea mai mare parte a acelui timp închisă împreună cu cel mai puţin tipic cetăţean al ţării. Cu toate acestea, eram interesată de psihologia naţiunii. Dacă tot ce văzusem corespundea realităţii, întreaga viaţă politică economică şi socială a Coreei de Nord continua să se învârtească în jurul învăţăturilor unei singure fiinţe umane, Kim Il Sung, şi a fiului său ceva mai puţin celebru. Mergând cu maşina prin Phenian, nu am văzut nicio statuie a lui Marx sau a lui Lenin. Erau numai tatăl şi fiul privind cu bunăvoinţă în jos, spre propriul popor.

Văzându-i pe nord-coreenii obişnuiţi pe străzi, eram tentată să mi-i imaginez ca nişte Thomas Jefferson-i în devenire (sau ca nişte urmaşi ai lui Kim Dae-Jung), potolindu-şi setea de libertate, aşteptând doar un semn pentru a-şi exprima dorinţa de a avea un regim democratic. Toate astea erau, fără îndoială, pure închipuiri. Cea mai

mare parte a nord-coreenilor intrau în creşele de stat la vârsta de trei luni. Ţâncii pe care îi întâlnisem la sediul Programului Mondial pentru Hrană erau la fel de instruiţi ca o fanfară militară. Coreea de Nord nu experimentase niciodată ceva asemănător Solidarităţii sau Primăverii de la Praga.

Dacă majoritatea cetăţenilor acceptau sau nu propaganda cu care erau hrăniţi, dacă o credeau numai pe jumătate ori erau sătui de ea până peste cap era imposibil să spui. Cel mai probabil erau atât de preocupaţi să supravieţuiască, încât nu petreceau prea mult timp întrebându-se care erau lucrurile pe care nu aveau niciun motiv să creadă că le puteau schimba. Era clar că ştiau puţine lucruri exacte despre străinătate.

Înapoi la Washington, am fost nevoiţi să decidem dacă preşedintele Clinton ar trebui să meargă la Phenian, împreună cu Sandy Berger, consideram că ar fi necesar, dacă avea să obţină un acord acceptabil în chestiunea rachetelor. Preşedintele însuşi era mai mult decât dispus să plece, dar trebuia să navigăm prin nişte viitori care includeau stilul diplomatic al Coreei de Nord, aliaţii noştri, politica internă şi urgenţa altor probleme.

Când experţii americani şi nord-coreeni s-au întâlnit în Malaezia, în prima săptămână a lui noiembrie, membrii delegaţiei noastre au prezentat cu exactitate ceea ce aşteptam noi de la un summit. Le-au spus reprezentanţilor RDPC că aveam în vedere o declaraţie comună de obligaţii reciproce, cuplată cu un schimb de scrisori confidenţiale care să cuprindă detaliile. Nu avea să fie suficient timp în cadrul mandatului Clinton pentru a negocia un acord detaliat şi cuprinzător.

După cum discutasem cu preşedintele Kim, doream ca RDPC să se abţină de la producerea, testarea, desfăşurarea şi exportarea unor clase întregi de rachete (inclusiv a celor care ameninţau Japonia), în schimbul acordului nostru de a găsi o soluţie pentru lansarea sub protecţie în afara ţării a sateliţilor civili nord-coreeni.

Doream ca Nordul să-şi retragă rachetele deja desfăşurate. Doream un acord asupra principiilor de verificare, cuplat cu un angajament de a găsi metodele de implementare. Şi doream o acceptare publică din partea Coreei de Nord a prezenţei trupelor americane în Peninsula Coreeană. Ne aşteptam ca RDPC să respecte în totalitate Cadrul Acceptat şi să nu întreprindă activităţi neautorizate în

domeniul nuclear. Cel mai bun atu de care dispuneam era dorinţa Coreei de Nord de normalizare completă a relaţiilor. Nu aveam să le satisfacem această dorinţă decât dacă toate condiţiile noastre erau respectate.

Ştiam că ar fi trebuit să acceptăm un grad oarecare de incertitudine dacă preşedintele mergea până la urmă la Phenian. Cele mai dificile probleme erau reprezentate de rachetele desfăşurate deja, pe care noi insistam să le includem în negociere, şi de modul în care se va face controlul. L-am găsit pe preşedintele Kim iritat de îndoielile noastre asupra corectitudinii Coreei de Nord şi de orice presupusă violare a suveranităţii sale. Respingea ideea unor inspecţii la faţa locului, dar nu puteam avea încredere în cuvântul său. Niciun acord nu putea fi semnat, decât dacă aveam posibilitatea de a verifica faptul că RDPC îşi îndeplinea obligaţiile.

Pe baza discuţiilor noastre, eram relativ încrezători că nord-o° reenii aveau să accepte un compromis care să pună capăt ameninţ

Ipotenţiale reprezentate de rachetele cu rază lungă de acţiune şi de armele nucleare. Credeam că aveau să accepte restricţii asupra exporturilor, care urmau să îngreuneze achiziţionarea de către Iran şi alţi clienţi ai RDPC a unor arme care să-i ameninţe pe aliaţii noştri.

Consideram că nord-coreenii aveau să fie de acord să nu desfăşoare nici rachete care puteau lovi Japonia sau Coreea de Sud.

Kim Dae-Jung a făcut un apel insistent pe lângă preşedinte pentru ca acesta să meargă la Phenian, spunând că Kim Jong Il va dori cu siguranţă să transforme această vizită într-un succes şi, în condiţii normale, compromisul, ale cărui puncte esenţiale le consideram a fi la îndemână, ar fi justificat o vizită a preşedintelui. Funcţionam însă în condiţii extraordinare, pentru că aveam atât de puţin timp la dispoziţie. Mulţi în Congres şi în interiorul lumii academice se opuneau unei întâlniri la vârf, pentru că se temeau că un acord cu Coreea de Nord avea să şubrezească argumentele în favoarea unui sistem naţional antirachetă. Alţii argumentau că un summit avea să-i „legitimeze" pe liderii malefici ai Coreei de Nord, ignorând precedentul creat de vizita lui Nixon în China în 1972 şi numeroasele întâlniri la vârf dintre Washington şi Moscova în timpul Războiului Rece. Alţii sugerau că era prea târziu şi că preşedintele ar trebui să lase pe seama succesorului său continuarea negocierilor. După ce George W. Bush a fost declarat câştigător al alegerilor din 2000, preşedintele Clinton l-a

întrebat dacă ar avea obiecţii la o întâlnire la vârf la Phenian. Noul preşedinte ales a răspuns foarte corect că era decizia lui Bill Clinton. Nu puteam avea decât un şef al executivului.

În cele din urmă, nici criticii, nici tranziţia, nici potenţialele divergenţe cu Coreea de Nord nu l-au împiedicat pe preşedintele Clinton să meargă în RDPC. Wendy Sherman a petrecut cea mai mare parte a lunii decembrie aşteptând să zboare la Phenian pentru a obţine noi concesii, având în buzunar şi o propunere pentru data summit-ului dacă discuţiile decurgeau bine. Oricum, zi după zi, săptămână după săptântfnă, Casa Albă a amânat o decizie finală din cauza haosului creat de fegocierile cauzate de criza din Orientul Mijlociu.

Pe măsură ce sărbătorile se apropiau, preşedintele simţea că trebuia să aleagă între o vizită în Coreea de Nord – care ar fi necesitat opriri la Tokyo şi Seul – şi un ultim efort de a ajunge la un compromis cu israelienii şi palestinienii, într-un efort final de a evita această alegere, l-am invitat pe preşedintele Kim să vină la Washington. Nord-coreenii au răspuns că nu puteau accepta invitaţia. Dat fiind caracterul public al invitaţiei lui Kim pentru noi, întârzierea cu care noi l-am invitat şi importanţa „imaginii" în diplomaţia est-asiatică, răspunsul a fost unul previzibil, dar cu destule consecinţe nefaste, încercasem, dar, spre deosebire de preşedintele Kim, noi trăiam într-o democraţie şi democraţia a dictat ca echipa noastră să coboare de pe scenă.

ÎN LIMBA COREEANĂ există numeroase terminaţii pentru fiecare verb. Părăsind funcţia, simţeam că existau multe direcţii în care evenimentele din Peninsula Coreeană puteau să evolueze. Consideram că deschisesem o breşă diplomatică pe care noua administraţie Bush avea cu siguranţă să o exploreze, în perioada de tranziţie, Secretarul de Stat desemnat, Powell, mi-a dat de înţeles că noua administraţie va relua lucrul cam de unde îl lăsasem noi. După cum el şi întreaga lume au aflat, nu a fost cazul, în martie 2001, Kim Dae-Jung, aflat la Washington pentru a se întâlni cu preşedintele, a aflat că administraţia nu avea să continue negocierile cu Nordul până când nu ducea la bun sfârşit propria reconsiderare a diferitelor politici, în vara lui 2002, administraţia era, în cele din urmă, gata să reia negocierile, dar până în acel moment ieşiseră la iveală informaţii noi şi îngrijorătoare. RDPC dobândise capacitatea necesară şi se părea că se pregătea să înceapă sau începuse deja un program de îmbogăţire a uraniului. Dacă era

adevărat faptul, reprezenta o violare clară a Cadrului Acceptat. Când li s-au pus în faţă acuzaţiile de către Secretarul de Stat Asistent James Kelly, reprezentanţii nord-coreeni au recunoscut.

În săptămânile ce au urmat, situaţia s-a degradat în mai multe etape. Administraţia a refuzat să îndeplinească dorinţa Nordului de a organiza negocieri directe sau de a repeta declaraţia comună din 2000 privind „lipsa intenţiilor ostile". De asemenea, s-a alăturat Nordului în a declara Cadrul Acceptat caduc. RDPC a făcut încă un pas când i-a expulzat pe inspectorii internaţionali şi şi-a declarat public intenţia de a desigila barele de combustibil nuclear pentru a relua producţia de plutoniu. Această evoluţie a închis un cerc, readucând & 1 actualitate aceeaşi problemă cu care se confruntase preşedintele

Clinton la începutul administraţiei sale – o Coree de Nord înarmată, cu suficiente bombe nucleare pentru a-şi ameninţa vecinii, dar şi pentru a descuraja un atac asupra sa, o ţară care caută clienţi dispuşi să plătească pentru materiale fisionabile sau bombe. Una peste alta, o încurcătură periculoasă şi un statu-quo inacceptabil.

Soluţia în anul 2003 însă nu diferă prea mult de cea din 1994.

O politică serioasă faţă de Coreea de Nord ar implica patru principii, în primul rând, trebuie să aibă ca rezultat o Peninsulă Coreeană fără arme nucleare, şi acest lucru trebuie să fie verificabil, în al doilea rând, trebuie să includă disponibilitatea de a intra în negocieri directe cu Coreea de Nord, acestea nefiind privite ca o recompensă pentru Phenian, ci ca un mijloc de a face ceea ce este necesar pentru a preveni neproliferarea armelor şi riscul războiului, în al treilea rând, trebuie implementată în deplină coordonare cu aliaţii noştri, în cele din urmă, politica trebuie implementată cât mai rapid.

Pentru relatarea a ceea ce s-a întâmplat după aceea, trebuie să aşteptăm memoriile celor care au fost direct implicaţi, pentru că depăşeşte obiectivul memoriilor mele.

ÎN NOIEMBRIE 2002, am revenit la Seul pentru a doua conferinţă a Comunităţii Democraţiilor, numai că de această dată participam în secţiunea nonguvernamentală a festivităţilor, în timp ce mă aflam acolo, m-am întâlnit, poate pentru ultima dată, cu Kim Dae-Jung.

Când l-am văzut pentru prima dată ca preşedinte, reprezenta o gură de aer proaspăt după predecesorul său, în parte pentru că fiul acestuia fusese acuzat de luare de mită. Acum, cu numai câteva luni

care îi rămâneau până la sfârşitul mandatului, popularitatea lui Kim se prăbuşise, în parte pentru că propriii săi fii erau implicaţi într-un scandal de corupţie. Am mers la Casa Albastră (echivalentul Casei Albe americane), unde am fost poftită într-o mică încăpere din spate. Starea de sănătate a lui Kim era încă bună, deşi vorbea destul de greu. Am discutat despre ceea ce încercasem să facem împreună pentru a întinde o mână Coreei de Nord. Deşi mulţi caracterizaseră drept un eşec politica razei de soare a lui Kim, el nu era de acord.

— Nu m-am aşteptat ca lucrurile să se schimbe atât de rapid, mi-a spus. Dar am aşezat fundaţiile. Liderii Nordului şi cei ai Sudului s-au întâlnit. Familii au fost reunite. Călătoriile peste graniţa nu mai sunt o excepţie.

— Cum vi se pare programul nuclear al Nordului? l-am întrebat.

— Este extrem de îngrijorător. Nordul nu îl va modifica decât atunci când va fi convins că o poate face fără să se teamă. Ei nu mai au încredere în nimeni. Au văzut cum au acţionat Statele Unite împotriva Serbiei, care nu avea arme nucleare. Cooperează strâns cu Pakistanul, care a achiziţionat arme nucleare în ciuda avertismentelor internaţionale şi care este acum un aliat al Statelor Unite. Ei cred că ar putea avea nevoie de asemenea arme pentru a descuraja un atac. Fără să ameninţăm, va trebui să-i convingem că ameninţările nu funcţionează. Dar ei continuă să facă aceleaşi greşeli iar şi iar. Am avut cea mai bună şansă pentru o schimbare în ultimele zile ale administraţiei dumneavoastră. Aţi înţeles situaţia de aici şi cât de mare era miza. V-aţi dedicat întreaga energie. Vă voi fi întotdeauna recunoscător dumneavoastră şi preşedintelui Clinton pentru sprijinul pe care ni l-aţi oferit.

Vorbind cu Kim, unul dintre marii eroi ai democraţiei secolului al XX-lea, reflectam asupra faptului că istoria nu se divide aşa cum ne-ar conveni, în fragmente de patru ani, pe tiparul administraţiilor americane. Curge constant, în acest caz invalidând eforturile noastre de a testa intenţiile Phenianului şi împiedicându-l pe Kim Dae-Jung să-şi transforme speranţele în realitate. Când m-am ridicat să plec, Kim mi-a întins mâna, apoi şi-a ridicat ambele braţe şi ne-am îmbrăţişat.

Oscar Wilde spunea: „Binele triumfă şi râul este înfrânt. Asta înseamnă ficţiunea", în realitatea Peninsulei Coreene, soarta binelui şi a răului sunt legate prin proximitatea geografică şi prin tehnologii care au capacitatea de a ne distruge pe toţi…

„Ţ *k>*
Îl
< n! „S
«i. i
u.
fă!

CAPITOLUL XXVIII

Căutarea zadarnică

MILENIUL SE APROPIA de sfârşit, şi în Orientul Mijlociu toţi ochii erau aţintiţi asupra calendarelor şi a ceasurilor, în mai 1999, votanţii israelieni l-au ales pe liderul Partidului Laburist, Ehud Barak, în defavoarea lui Bibi Netanyahu. Barak şi-a asumat funcţia cu o agendă ambiţioasă, care viza negocieri comprehensive de pace cu Siria, Libanul şi cu palestinienii până în vara lui 2000, pentru ca apoi să se poată concentra asupra extensivelor nevoi sociale şi economice ale Israelului.

În Siria, preşedintele Hafiz Asad promisese cu mult timp în urmă că avea să recâştige înălţimile Golan, cucerite de Israel în Războiul din 1967. Dar timpul se apropia de sfârşit pentru Asad, dacă dorea să recupereze Golan-ul în termenii prevăzuţi.

La şase ani după Acordurile de la Oslo, palestinienii nu aveau încă un stat. Încercând să conducă un popor frustrat, dezbinat şi nu Peste mult timp sărăcit, Yasser Arafat ne-a avertizat că avea să declare unilateral statul palestinian.

La Washington echipa noastră de politică externă era extrem de conştientă că lunile care mai rămăseseră din mandat se scurgeau cu repeziciune şi, odată cu ele, şansele de a ridica o stavilă în calea Unor posibile violenţe catastrofale în Orientul Mijlociu.

Ne aflam cu toţii într-o cursă contra cronometru.

ÎN OCTOMBRIE 1998, la Wye, negociatorii israelieni şi palestinieni căzuseră de acord asupra unei căi spre o pace generală. Pentru puţină vreme a părut că impulsul spre reconciliere s-ar putea să nu rămână fără urmări, dar au apărut foarte repede problemele. Termenele limită nu au fost respectate. Israelienii nu au returnat toate teritoriile pe care le promiseseră. Palestinienii rămăseseră în urmă cu activitatea de confiscare a armelor. Israelienii erau obligaţi să elibereze prizonieri palestinieni şi aşa au şi făcut – dar, din perspectiva palestiniană, nu pe cei pe care trebuia să-i elibereze. Palestinienii au

arestat suspecţi de terorism, dar, susţinea Israelul, nu pe cei mai vinovaţi. Impulsionat de extremiştii din ambele tabere, limbajul păcii era înecat în vitriol.

În public sau în particular, le-am spus liderilor arabi că pacea nu este „un sport cu spectatori", dar, cu excepţia Iordaniei, lumea arabă nu a reacţionat. Oricât de ezitant, Netanyahu îşi riscase cariera politică pentru pace, dar riscurile pe care şi le asumase nu au reuşit să modereze atitudinile arabe. Simţindu-se prins în capcană, a convocat noi alegeri şi, în mai 1999, a fost înfrânt.

Învingătorul lui Netanyahu, Ehud Barak, şi-a început mandatul precum un cocoş la răsăritul soarelui. Asemenea mentorului său, Yitzhak Rabin, avea reputaţia unui soldat; de fapt, era cel mai decorat militar din istoria naţiunii. Pe când se afla în armată, îşi schimbase numele din Brog în Barak, care înseamnă „fulger". Din nou asemenea lui Rabin, Barak considera vital ca Israelul să încheie pace cu vecinii săi, în parte ca măsură de protecţie împotriva ameninţărilor reprezentate de Iran şi Irak. Credea, de asemenea, că pacea era posibilă datorită forţei Israelului. Arabii aveau să negocieze nu pentru că încetaseră să urască Israelul, ci pentru că era singura modalitate de a recupera teritorii pierdute.

Deşi administraţia noastră fusese oficial neutră, alegerea lui Barak a fost salutată cu zâmbete de la Biroul Oval până la Departamentul de Stat.1 Noul prim-ministru avea cincizeci şi şapte de am, era o persoană robustă, cu o figură rotundă, băieţească şi ochi de un căprui intens, atât de închişi la culoare încât îmi aminteau de nişte bucăţi

1 Termenul utilizat de autoare pentru a desemna Departamentul de Stat este „Fogg/ Bottom", denumire ce are la origine numele dat zonei mlăştinoase pe care au fos construite clădirile Departamentului de Stat (n.tr.).

l

de cărbune, îl întâlnisem pentru prima dată pe Barak în calitatea sa de lider al opoziţiei în 1997, în timpul turului meu iniţial în Orientul jv/Iijlociu. În timp ce plecam de la acea întâlnire, i-am spus lui permis Ross: „Nu ar fi grozav să fim nevoiţi să tratăm cu el ca prim-ministru?" Acum venise acest moment.

În parte, simţul urgenţei care îl ghida pe Barak îşi avea originile în înfrângerea din sudul Libanului, unde trupele israeliene fuseseră

desfăşurate de la începutul anilor ’80 împotriva atacurilor miliţiei Hezbollah, sprijinite de Iran. Deşi justificată, prezenţa israelieană a dat şansa Hezbollahului de a se prezenta ca o forţă patriotică ce lupta pentru a recupera teritorii libaneze. La sfârşitul anilor ’90, prezenţa trupelor acolo era nepopulară pe plan intern, în Israel, ca urmare a pierderilor în rândurile soldaţilor. Barak s-a angajat să le retragă în termen de un an. Considerându-se un tip de lider diferit faţă de Netanyahu, era încrezător că putea negocia în câteva luni pacea cu Siria şi cu Libanul controlat de Siria. Pentru el, avantajele erau clare: Siria era ultimul stat ostil de la graniţele Israelului, care dispunea de o forţă militară semnificativă, iar Asad era suficient de puternic pentru a-şi respecta promisiunile şi pentru a controla Hezbollahul. Un compromis avea să aibă ca rezultat o securitate sporită a Israelului şi recuperarea de către Siria a teritoriilor pe care le pierduse – sau a celei mai mari părţi a acestora.

L-am întâlnit pentru prima dată pe Asad la Damasc, în 1997. Intrând în oraş, am fost surprinsă de numărul de antene de satelit de pe acoperişuri şi de la balcoane. Erau peste tot. Sentimentul meu era că Siria avea să se schimbe peste noapte, dacă bocancul regimului lui Asad s-ar fi ridicat de pe gâtul său. Ţara are o populaţie educată, o atitudine relativ luminată la adresa femeilor şi o cultură a comerţului veche, cosmopolită. Putea fi cheia pentru intrarea Orientului Mijlociu în secolul al XXI-lea, dacă poporul său nu ar fi trăit în ceea ce era, de fapt, un stat poliţienesc.

Eram hotărâtă să fac o impresie puternică, odată ajunsă la palatul lui Asad. Intenţia mea a fost complicată de impresia pe care mi-a făcut-o decorul întâlnirii. Palatul era incredibil. Era acolo mai multă armură decât îţi puteai imagina şi, bineînţeles, în acea parte de lume covoarele erau splendide. Erau scări impresionante şi ţi-l puteai imagina pe James Bond năvălind în trombă, urmărit de oameni înarmaţi cu iatagane. Asad m-a primit într-o încăpere uriaşă, mobilată cu doar câteva canapele, două scaune din lemn sculptat şi perne, înainte de a ne aşeza, a tras draperiile pentru a dezvălui o panoramă spectaculoasă a capitalei sale, unul dintre cele mai vechi oraşe din lume.

După ce şi-a exprimat respectul pentru preşedintele Clinton şi pentru mine, Asad şi-a prezentat propria versiune a negocierilor din trecut, amintindu-şi angajamentele cu mult mai puţină claritate decât

promisiunile ce-i fuseseră făcute lui. Mi-a spus că Rabin se angajase în 1995 să returneze toată zona înălţimilor Golan, dacă doleanţele israeliene în materie de securitate şi de aprovizionare cu apă ar fi fost îndeplinite. „Nu pot accepta nimic mai puţin", mi-a spus Asad. „Nicio persoană din această ţară, niciun copil din Siria nu ar accepta să încheiem pacea cu o ţară care păstrează o palmă din pământul nostru, în orice loc de pe pământ, toţi cei care cedează o parte din propriul pământ sunt consideraţi trădători".

Politicos, direct şi încăpăţânat, Asad îşi păstrase poziţia din 1997. Spunea că avea să reia negocierile numai pe baza propriei versiuni a angajamentelor asumate de Rabin. Barak dorea ca preşedintele să meargă la Damasc pentru a-l „şoca" pe Asad şi a-l determina să reia negocierile. Preşedintele spunea că ar trebui să mă duc eu în locul său şi nimeni nu a fost mai surprins decât Barak când am reuşit să-l conving pe Asad să negocieze „fără condiţii". Rezultatul a fost reprezentat de două zile de discuţii productive între Barak şi ministrul de Externe sirian, Farouk Shara. Au fost de acord să revină pentru o rundă de negocieri intensive în ianuarie. Locul ales era centrul de conferinţe din Shepherdstown, Virginia de Vest.

Deşi ambele părţi păreau nerăbdătoare, convorbirile de la Shepherdstown nu aveau probabil să reprezinte o lovitură pe plan diplomatic. Pentru a obţine pacea, taberele trebuiau să rezolve cerinţe aparent ireconciliabile şi să găsească o definiţie comună pentru ceea ce însemna returnarea înălţimilor Golan, întrebarea centrală era unde se află graniţa. Unde era linia care existase înainte de Războiul din 1967? (

Asad, care nu obosea niciodată să ne spună că înotase în Marea Galileei, insista că teritoriul sirian se extindea până pe malurile estice ale mării şi până la râul Iordan. Pentru el, refuzul de a face un compromis în problemele teritoriale era o chestiune de onoare sau poate de orgoliu rănit; fusese ministru al Apărării când Siria pierduse înălţimile Golan. Dacă era să permită Israelului să utilizeze teritoriul de la est de râu şi de mare, trebuia să fie sub forma unui dar sirian, nu a unui drept israelian. Deoarece Israelul depindea de Marea Galileei pentru 40% din nevoile sale de apă dulce, Barak căuta să reţină suficient teritoriu pentru a-şi asigura suveranitatea completă şi necontestată asupra celor două întinderi de apă. Teritoriul în discuţie era mic, dar niciuna dintre părţi nu avea de gând să cedeze.

Prima zi la Shepherdstown a fost consumată de o dispută asupra ordinii în care problemele aveau să fie discutate. După ore întregi de ceartă, Barak şi Shara au acceptat să discute toate chestiunile în paralel, în următoarele două zile, am făcut eforturi pentru a reduce divergenţele în probleme precum programul retragerii israeliene, asigurările de securitate pentru Israel şi metodele de normalizare a relaţiilor diplomatice. Ca la Wye, delegaţia americană a început să pregătească un proiect de acord.

Am observat foarte repede că părţile, şi în special sirienii, erau mult mai directe cu mine decât cu preşedintele Clinton. Când Shara era în prezenţa preşedintelui, declaraţiile sale erau formale şi încerca să mulţumească pe toată lumea. Cu mine se plângea tot timpul, în special în legătură cu eşecul lui Barak de a reitera angajamentul lui Rabin pentru o retragere completă, dacă cerinţele Israelului în materie de securitate erau respectate. Sirienii fuseseră de acord să înceapă negocierile numai pe baza unei promisiuni indirecte a lui Barak asupra acestui punct, dar se aşteptaseră la ceva mult mai explicit imediat ce negocierile ar fi început. Şi noi ne aşteptasem la acelaşi lucru, în schimb, Barak a dat înapoi.

Înainte de Shepherdstown, liderul israelian fusese încrezător în Propria-i capacitate de a-şi convinge poporul să-i susţină viziunea asupra păcii. Această încredere a început să se clatine pe măsură ce °arnenii au realizat ce anume implica un acord cu Asad. Asemenea lui Netanyahu înaintea sa, Barak simţea presiunile politice de acasă.

Acele presiuni, în schimb, îşi aveau originile în nişte adevăruri de mult dovedite.

În primul rând, o generaţie de israelieni crescuse crezând că înălţimile Golan erau esenţiale pentru apărarea Israelului. Până la Războiul din 1967, tunurile siriene se antrenaseră trăgând pe îngustul teritoriu israelian de pe terenul înalt al Golan-ului. După aceea, tunurile israeliene au ţintit Damascul, schimbând astfel complet raporturile strategice dintre cele două state.

În al doilea rând, existau acum circa 17.000 de colonişti israelieni în Golan, care s-ar fi opus puternic – poate chiar violent – eforturilor de a-i muta.

În al treilea rând, existau mai mult de un milion de imigranţi recent veniţi în Israel din fosta Uniune Sovietică şi din alte regiuni ale lumii, care de multe ori nu cunoşteau istoria completă şi nu vedeau

niciun motiv pentru care Israelul ar trebui să cedeze vreun teritoriu.

În al patrulea rând, oamenii politici din opoziţia israeliană nu ezitau să conteste tacticile premierului, chiar dacă nu-i puteau pune în mod credibil sub semnul îndoielii curajul. Preşedintele Partidului Likud, Ariel Sharon, l-a acuzat pe Barak de „capitulare completă" chiar şi numai pentru faptul că venise la Shepherdstown.

Pe de altă parte, israelienii erau în mod justificat descurajaţi de atitudinea Siriei. Atât fostul preşedinte egiptean, Anwar Sadat, cât şi regele Iordaniei, Hussein, făcuseră gesturi generoase pentru a calma neliniştile israelienilor. Chiar şi Arafat vorbise despre necesitatea de a pune capăt suferinţei de ambele părţi. Asad însă refuza să negocieze personal cu israelienii şi părea că îşi dorea ca aceştia să fie cât mai îngrijoraţi posibil. Deşi susţinea că luase „decizia strategică" de a căuta un compromis, comportamentul său era invariabil ostil. Avea reputaţia unui om de cuvânt, dar multor israelieni le venea greu să creadă că avea să facă vreodată pace.

Unul dintre obiectivele negocierilor cu uşile închise, departe de Orientul Mijlociu, era crearea unui sentiment al ţelurilor comune şi *al* camaraderiei. La Wye relaţiile dintre înalţii oficiali israelieni şi pale8 tinieni fuseseră reci, dar negociatorii de la nivel mediu nu au ezitat să comunice unii cu alţii în timpul meselor şi al plimbărilor în aer libe La Shepherdstown însă, nici măcar nu au stat la aceeaşi masă".

Până la sfârşitul de săptămână, toată lumea era arţăgoasă, aşa că sâmbătă, când israelienii respectau Sabatul, l-am invitat pe Shara să fiu se alăture într-o plimbare. Prima oprire a fost Harpers Ferry. Dusesem mulţi vizitatori acolo şi majoritatea, indiferent dacă erau din ţară sau din străinătate, au fost impresionaţi. Thomas Jefferson privise locul în care râurile Potomac şi Shenandoah se unesc şi a declarat că fie şi numai pentru peisaj merita să faci călătoria peste Atlantic. Oaspeţii mei erau fascinaţi şi de povestea eforturilor eşuate ale lui John Brown de a stârni o revoltă a sclavilor cu puţin înainte de războiul civil1. Povestea lui Brown a exemplificat întotdeauna pentru mine pericolul intenţiilor nobile, care nu au nicio legătură cu realitatea. Shara se simţea atât de bine încât şi-a scos cravata.

După peisaj şi lecţia de istorie, ne-am îndreptat spre casa mea de la ţară, unde fuseseră deja cei de la Biroul de Protocol al Departamentului de Stat. Acest lucru a sporit caracterul neoficial al întrevederii, pentru că Biroul de Protocol are imaginaţie, în timp ce

ferma mea este intimă, în plus, ginerele meu Greg se afla acolo împreună cu fiul lui, David. Pentru a fi de ajutor, Greg făcuse focul.

Singura problemă era că hornul abia fusese reparat şi coşul era acoperit, astfel încât atunci când, împreună cu Farouk Shara, am ajuns la ceea ce trebuia să fie un decor relaxant, am găsit uşile şi ferestrele deschise şi toată lumea alergând de colo-colo pentru a scoate fumul.

Shara a dat mâna cu David şi Greg înainte de a se aventura în casă, unde am stat şi am discutat despre istoria Siriei, frecându-ne din când în când la ochi în timp ce chelnerii ne aduceau ceai.

A doua zi, i-am însoţit pe Barak şi pe soţia sa, Nava, la Antietam, locul celei mai sângeroase zile din istoria americană. Pe 17 septembrie 1862, mai mult de 22.000 de soldaţi unionişti şi confederaţi au murit sau au fost răniţi acolo. Ca militar, Barak a ascultat cu atenţie detaliile bătăliei, expuse de Bruce Riedel, un expert al CSN şi un împătimit al războiului civil. De acolo am mers la Harpers Ferry şi ffai târziu la ferma mea, pentru prânz. În timp ce mâncam, am continuat discuţiile despre războiul civil, spunând că muntele din spatele pro Prietăţii mele fusese parte a unei căi ferate subterane; sclavii în

Incursiunea lui John Brown la Harpers Ferry a avut loc în octombrie 1859 (n. OR.).

căutarea libertăţii se ascunseseră în spatele zidurilor de piatră şi al coşurilor caselor din zonă.

Când ne plimbam afară, Barak a observat că aveam un orologiu imens pe hambar, care indica greşit ora. I-am spus că se aflase cândva pe un turn franţuzesc, îl cumpărasem de la un magazin de antichităţi, dar nu reuşisem niciodată să îl fac să funcţioneze. Ştiam că lui Barak îi plăcea să demonteze ceasuri, aşa că nu am fost surprinsă când mi-a spus: „Data viitoare când voi veni, voi repara ceasul”.1

Înapoi la Shepherdstown, negocierile au continuat. S-au făcut progrese în chestiuni de importanţă redusă, dar principalele probleme rămâneau nerezolvate. Când preşedintele Clinton a prezentat proiectul nostru de acord, Barak, care era deja din ce în ce mai ezitant, a început să se eschiveze, încetul cu încetul, premierul israelian a propus ca delegaţiile să-şi acorde câteva zile pentru a studia documentul, pentru a face unele comentarii preliminare urmând ca apoi negocierile să fie amânate până la o a doua rundă. Preşedintele Clinton a spus că, din punctul său de vedere, era în regulă ca părţile să facă o pauză, dar a avertizat că acordurile pe jumătate încheiate nu seamănă deloc cu

brânzeturile care devin mai bune odată cu trecerea vremii; sunt mai degrabă precum bananele, care putrezesc.

Recapitulând, Shara a comparat convorbirile cu o maşină în pană, la care sirienii şi americanii împingeau din cauză că israelienii nu învârtiseră cheia în contact. Am spus: „Nu, cred că motorul maşinii e pe cale să pornească, dar deocamdată face *grrr*, *gm*". Dennis Ross a continuat: „Dacă nu vă plac maşinile, putem vorbi despre biciclete". Shara a spus: „Nu, bicicletele sunt pentru palestinieni".

Dennis a răspuns: „Ei bine, poate că trebuie să o pornim precum hoţii, atingând firele de contact". Shara ne-a dezvăluit că făcuse acest lucru în adolescenţă.

Mai târziu i-am reamintit lui Shara despre călătoria noastră la Harpers Ferry, unde admirasem pietrele din mijlocul râului. I-a" 1 spus că unele pietre erau alunecoase, dar trebuia să rămânem în P1" cioare şi să încercăm să traversăm râul. Mi-a răspuns: „Nici măcar

1 Dacă fostul prim-ministru Barak îşi găseşte acum timp pentru a citi aceste n duri, sper că ştie că invitaţia e încă în vigoare – şi că am în continuare un ceas *e* are nevoie de reparaţii.

Inu suntem pe râu". Limita maximă a acestor conversaţii a fost atinsa însă în timpul unei a treia discuţii cu Shara, una pe care nu cred că ar fi avut-o cu un bărbat. Vorbeam despre câtă încredere era necesară în orice negocieri de pace, când Shara mi-a spus:

— Bine, presupuneţi că trebuie să ne căsătorim. E un angajament pe care vi l-aţi asuma numai dacă aţi şti că va funcţiona.

— De acord – i-am răspuns –, dar dacă ne-am căsători şi eu aş vrea să călătoresc, şi dumneavoastră nu aţi vrea ca eu să plec?

— Nu e nicio problemă întrucât cred în egalitate.

— Bine, dar ce facem dacă definiţiile egalităţii nu sunt similare?

— Din nou nicio problemă, pentru că suntem amândoi oameni inteligenţi şi vrem să ne înţelegem.

— Da, dar presupuneţi că aţi trăit alături de talibani şi că istoria v-a distorsionat felul de a vedea lucrurile astfel încât, indiferent cât de mult aţi încerca, nu aţi putea considera rezonabile punctele mele de vedere. Ar funcţiona căsnicia şi în aceste condiţii? Sper că da, pentru că Israelul şi Siria au ceva istorie în spate.

În cele din urmă, am ajuns la concluzia că nu avea niciun rost să recurgem la metafore.

Pentru a-mi domoli îndoielile, i-am întrebat pe Shara şi pe Barak

în particular dacă ei credeau cu adevărat că se putea ajunge la un acord. Fiecare a răspuns afirmativ, lucru pe care l-am considerat încurajator, până când am aflat motivul. Amândoi credeau că, în cele din urmă, preşedintele avea să intervină pentru a forţa concesii din partea celuilalt. Nu mă îndoiam de abilităţile preşedintelui, dar credeam că nici măcar el nu putea reuşi lucruri care ţineau de magie.

Am părăsit Shepherdstown fără niciun fel de ceremonie de plecare sau conferinţă de presă, sperând să ne întoarcem peste nouă zile.

Reveniţi acasă, negociatorii din ambele tabere au fost puşi sub microscop, în asemenea circumstanţe există tentaţia să prezinţi o versiune a evenimentelor care îţi pune echipa în lumina cea mai favorabilă şi o aruncă pe cealaltă în umbră. Din motivul acesta, negocierile secrete îşi au şi ele rostul lor şi tot din acest motiv preşedinele Clinton avertizase cu privire la existenţa efemeră a proiectului de acord. Chiar înainte de amânarea convorbirilor de la Shepherdstown, a aPărut un articol într-un ziar arab din Londra, care schiţa proiectul american privind pacea, subliniind cererea lui Asad pentru retragerea israeliană completă din Golan. Pe 13 ianuarie, un ziar israelian a publicat întregul text al proiectului, alături de un raport ce detalia lista de concesii pe care Siria le făcuse.

Ambele delegaţii promiseseră să păstreze confidenţialitatea negocierilor. Chiar dacă viitorul regiunii şi poate multe vieţi erau în joc, niciuna dintre părţi nu şi-a respectat promisiunea. Consecinţele au fost previzibile. Sirienii au negat public concesiile pe care le făcuseră în chestiunile mai puţin importante, reafirmându-şi în paralel hotărârea ca Israelul să cedeze în ceea ce priveşte returnarea în întregime a Golan-ului. A doua rundă de negocieri deja programată a fost anulată.

Ar fi fost logic în acest moment să oprim negocierile cu Siria şi să ne concentrăm asupra potenţial explozivei probleme palestiniene. Asta era preferinţa noastră şi a multora dintre membrii guvernului lui Barak. Cu toate acestea, Barak, care promisese să retragă trupele isrealiene din Liban până în vară, dorea să ajungă la un acord cu Siria pentru a asigura o retragere în ordine şi o perioadă postretragere sigură.

Credea cu tărie că Asad avea să accepte compromisul pe care îl pregătea: returnarea întregii regiuni a înălţimilor Golan către Siria, cu excepţia unei fâşii de 500 de metri lăţime de-a lungul Mării Galileei şi

de 70 de metri de-a lungul malului estic al râului Iordan, în compensaţie, israelienii ar fi oferit o porţiune de teritoriu din interior, care nu îi aparţinuse în trecut Siriei. Ideea lui Barak era să prezinte harta propusă împreună cu poziţia israeliană detaliate într-o serie de alte chestiuni, urmând ca toate acestea să fie expuse de preşedinte în faţa lui Asad, în timpul unei întâlniri directe, în opinia sa, ideea îi oferea liderului sirian şansa de a recupera 99% din Golan; niciun om rezonabil nu putea refuza.

Mult mai puţin încrezătoare, m-am oferit să testez atitudinea Damascului, ferindu-l astfel pe preşedinte de ceea ce ar fi putut fi un eşec public. Barak nu avea asemenea preocupări. Poate că era de vină trecutul său militar sau particularităţile sistemului politic israelian – în care ministrul de Externe sau cel al Apărării proveneau adesea dintr-un partid diferit de cel al premierului –, dar Barak considera diplomaţia un apanaj al şefilor de guverne. Spre deosebire jsâetanyahu, nu considera potrivit să se întâlnească sau să vorbească regulat cu altcineva în afara preşedintelui, căruia îi telefona constant.

jvfu credea că o altă persoană decât preşedintele ar trebui să negocieze cu Asad. Ne spunea că numai preşedintele Clinton îl putea scutura" pe liderul sirian, astfel urmând să iasă la suprafaţă o doză de flexibilitate.

Întotdeauna preocupat de amănunte, Barak a propus un scenariu complet, pe care preşedintele trebuia să-l utilizeze la întâlnirea cu Asad.

Într-o manieră pe care o consideram condescendentă, a spus că ar fi în regulă dacă preşedintele ar improviza generalităţile introductive, dar că descrierea nevoilor Israelului trebuia recitată cuvânt cu cuvânt.

Preşedintele a continuat acest proces din mai multe motive.

Avea mai mari speranţe decât noi privind şansele de reuşită ale iniţiativei şi, cu siguranţă, oferta lui Barak era mai generoasă decât tot ce le putea fi oferit sirienilor. Preşedintele promisese, de asemenea, să-i sprijine pe cei din Orientul Mijlociu care erau dispuşi să-şi asume riscuri pentru pace; strateg al diplomaţiei abil sau nu, Barak conducea în regiune din acest punct de vedere, în cele din urmă, optimismul inerent al preşedintelui îl încuraja să creadă că un efort concentrat nu putea decât să pună lucrurile în mişcare.

Preşedintele şi cu mine ne-am întâlnit cu Asad şi Shara într-o

sală de bal de la Hotelul Intercontinental din Geneva, pe 26 martie 2000.

De vreme ce erau numai doi sirieni prezenţi, am fost şi noi nevoiţi să ne reducem delegaţia. Stăteam în fotolii în jurul unei măsuţe de cafea, cu preşedintele şi Asad unul lângă celălalt. Eu eram vizavi de preşedinte, şi Dennis Ross de afla lângă mine. Robert Malley de la CSN lua notiţe, în celălalt capăt al încăperii se afla un panou de lemn, din spatele căruia trăgeau cu urechea alţi oficiali americani, abţinându-se să tuşească pentru a nu fi descoperiţi.

Preşedintele Clinton a început prin a-i mulţumi lui Asad pentru că venise în ciuda dificultăţilor fizice, pe care în mod cert liderul cu sănătatea şubredă trebuia să le depăşească. Asad a răspuns: „Nu °t>osesc niciodată să vă văd".

Preşedintele a rostit o versiune prescurtată a discursului „Copiii oştri ne vor mulţumi", a subliniat oportunitatea istorică ce se afla în faţa noastră şi a spus că era recunoscător pentru faptul că putuse în câştiga încrederea Siriei fără să o piardă pe cea a Israelului. A continuat spunând că dorea să facă o prezentare oficială a ceea ce israelienii erau dispuşi să accepte. Asad a replicat: „Foarte bine, nu voi răspunde până nu veţi termina, dar când vorbim despre teritorii?"

— Israelienii, a spus preşedintele, sunt pregătiţi să se retragă pe o graniţă stabilită de comun acord.

— Ce vreţi să spuneţi prin „de comun acord"? a întrebat Asad.

Preşedintele Clinton a început să explice şi Dennis a desfăşurat o hartă bazată pe ideile lui Barak, care arăta o linie ce cobora pe malul de est al Iordanului şi al Mării Galileei, cu fâşia israeliană clar demarcată.

— Asta nu e pace, a spus Asad fără să se obosească măcar să studieze harta. S-a terminat.

Şi aşa a fost. În următoarele două ore, preşedintele, Dennis şi cu mine ne-am luptat pentru a salva situaţia, dar problema fundamentală se ridica în faţa noastră ca o lespede. Israelienii nu aveau să cedeze în chestiunea teritoriilor cu ieşire la apă. Asad nu avea să admită suveranitatea israeliană nici măcar asupra unui metru din ceea ce considera a fi teritoriu sirian. Preşedintele a încercat de două ori să parcurgă întreaga listă de puncte de discuţie a lui Barak, dar sirienii nu au fost de acord.

I-am reamintit lui Asad că preşedintele venise la această

întrevedere numai datorită ataşamentului său faţă de procesul de pace şi că cel mai probabil Siria nu avea să obţină o ofertă israeliană mai bună. L-am îndemnat să nu dea cu piciorul şansei de a recupera 99% din teritoriul înălţimilor Golan din cauza unei dispute asupra unei fâşii înguste de teren.

Shara a intervenit: „Problema nu este una de kilometri. E o chestiune de demnitate şi onoare. Israelienii nu pierd nimic dacă ne returnează teritoriile. Nimeni nu poate face mai mult decât preşedintele Asad pentru a se asigura că Israelul este acceptat în regiune, o dată ce s-a ajuns la un acord".

În timp ce ne pregăteam să plecăm, sirienii i-au solicitat pre" şedinţelul să nu spună că ei erau de vină pentru eşecul negocierilor Preşedintele s-a mulţumit să declare: „Lumea va judeca".

l

Urmând pista siriană cu atâta energie, Barak căutase să obţină un acord istoric cu un inamic încrâncenat al Israelului, securizând în acelaşi timp graniţa nordică a Israelului, păstrând accesul la apă şi eliberând calea pentru negocierile cu palestinienii. Ceea ce-i părea logic lui Barak nu avea aceeaşi semnificaţie pentru preşedintele sirian.

Asad prezentase o poziţie din care nu credea că poate da înapoi nici măcar un mic pas fără să-şi păteze imaginea atât de grijuliu întreţinută.

Între timp, nisipul clepsidrei continua să curgă. Preşedintele Clinton nu mai avea mult timp la dispoziţie. Asad nu mai avea deloc. Pe 10 iunie 2000, preşedintele sirian a murit în urma unui atac de cord, după ce nu reuşise să recupereze nici măcar o bucăţică din pământul ţării sale.

ÎN FILMUL DIN 1993 *Ziua cârtiţei*, personajul principal, interpretat de Bill Murray, este condamnat să retrăiască iar şi iar o anume zi, până când, în cele din urmă, îşi dă seama cum să facă alegerile personale şi profesionale care puteau avea cele mai bune rezultate pentru toată lumea, în fiecare dimineaţă se trezea şi vedea că se afla acolo unde era şi cu o zi în urmă, cu aceleaşi evenimente, aceleaşi conversaţii, până ce descoperă soluţia. Filmul ar fi putut foarte bine să aibă ca subiect Orientul Mijlociu.

ASEMENEA MAJORITĂŢII MEMBRILOR CABINETULUI, aşteptam cu nerăbdare vizitele la Camp David, reşedinţa tradiţională a preşedintelui, în Maryland. În iunie 2000, am petrecut cincisprezece

zile acolo, împreună cu liderii israelieni şi palestinieni. Am lucrat zi şi noapte; şi noapte şi zi frumoasa zonă rurală a fost învăluită într-o ceaţă asemănătoare unei molime biblice. După ce m-am contrazis îndelung cu oameni din trei culturi diferite pe tema Orientului Mijlociu, când, în cele din urmă, am terminat, nu îmi mai păsa dacă aveam să mă mai întorc într-o zi. Dar dacă Orientul Mijlociu va cunoaşte vreodată pacea, aceasta se va naşte din ideile explorate Pentru prima dată în aceste două săptămâni furtunoase.

Yasser Arafat primise iniţial cu bucurie alegerea lui Barak ca Prim-ministru şi, de fapt, îşi asumase o parte dintre merite, dar entuziasmul său a dispărut rapid. Profitase de limbajul lipsit de menajamente al lui Netanyahu şi de politicile acestuia de dreapta pentru a aduna simpatie în slujba cauzei sale. Barak, cu poziţiile sale curajoase şi cu eforturile energice pentru pace, ameninţa să submineze statutul lui Arafat de victima de profesie. De asemenea, negociind cu Siria, Barak a mutat foarte curând lumina reflectoarelor dinspre liderul palestinian.

După refuzul lui Asad de a negocia, Barak şi-a concentrat atenţia asupra retragerii trupelor israeliene din zona de securitate pe care o ocupaseră cu mari costuri timp de şaptesprezece ani. Deşi cei mai mulţi israelieni erau favorabili retragerii, partizanii lui Arafat erau furioşi. Arătau că palestinienii deciseseră în 1993 să-şi recupereze pământurile prin negocieri cu Israelul. Şapte ani mai târziu, tot ceea ce aveau ca răsplată pentru eforturile lor era o mică bucată de teritoriu şi o viaţă marcată de umilinţe cotidiene. Hezbollahul libanez, care alesese calea confruntării armate, reuşise să recupereze teritoriile. Sirienii refuzaseră chiar şi să dea mâna cu israelienii, şi totuşi Barak le oferea mai mult de 99% din înălţimile Golan. Israelienii, spuneau palestinienii, trimiteau exact mesajul care nu trebuia – că Hamas avea dreptate şi că o politică radicală era singura metodă de eliberare a teritoriilor arabe.

I-am spus lui Arafat că interpreta eronat eforturile lui Barak de a negocia cu Siria. Nu erau semne de slăbiciune, ci manifestări ale dorinţei de pace a Israelului. Barak nu dorea ca ţara sa să petreacă încă douăzeci şi cinci de ani ca o putere ocupantă, aşa încât era pregătit să negocieze serios. Premierul israelian a afirmat că un compromis avea să fie posibil numai dacă israelienii ţineau seama de aspiraţiile palestiniene. „Dacă nu reuşim", spunea el, „un alt val de violenţe va

începe, noi ne vom îngropa victimele, ei îşi vor îngropa victimele şi peste o generaţie va trebui să discutăm încă o dată aceeaşi geografie, aceeaşi demografie şi aceleaşi probleme".

Deşi abordarea sa era mult mai îndrăzneaţă, Barak împărtăşea refuzul predecesorului său pentru strategia în etape a Acordurilor de la Oslo. Fiecare dintre paşii ceruţi de Oslo dădea naştere unor dezbateri furioase în interiorul Israelului, cerând un preţ politiclonsiderând că i-ar fi mai uşor să prezinte un singur pachet cuprinzător decât să încerce să vândă pacea pe bucăţi, Barak a presiuni pentru un acord general. Pentru a stimula progresul, a oferit indicii asupra unor poziţii de negociere surprinzător de favorabile palestinienilor. Acestea i-au scandalizat pe oponenţii lor, dar au ajutat Israelul să înţeleagă că pacea impunea concesii dureroase.

Hetanyahu încercase să năruie speranţele palestinienilor. Barak încerca să le contureze israelienilor o imagine mai clară a lucrului la care ei trebuiau să cedeze.

În ceea ce-l privea pe Arafat, Barry Schweid, decanul corpului de presă de pe lângă Departamentul de Stat, m-a întrebat dacă liderul palestinian făcea ceva pentru a-şi pregăti poporul pentru unele opţiuni dificile. I-am răspuns negativ, în opinia lui Arafat, toate acele opţiuni fuseseră făcute în 1993, când palestinienii au acceptat procesul Oslo. Din acel moment, cererile sale pe termen lung au fost consecvente. Era în favoarea unui stat palestinian cu teritoriul bazat pe graniţele din 1967 şi cu capitala la Ierusalim – la fel ca cea a Israelului, în discursurile sale în limba arabă, nu vorbea despre nevoia de a răspunde preocupărilor israeliene în materie de securitate sau despre nevoia de compromis. Recunoştea existenţa Israelului, dar nu şi legitimitatea sa morală, în loc să încerce să creeze un nou consens palestinian, îl reafirma pe cel vechi.

În iunie 2000, am călătorit de două ori în Orientul Mijlociu.

Barak dorea convocarea de către preşedinte a unei întâlniri la vârf de genul celor organizate anterior la Camp David. Arafat nu era de acord. Liderul palestinian era furios pe Barak pentru că amânase implementarea angajamentelor asumate de Israel la Wye şi ca urmare a încercării de a calma forţele de dreapta din ţară, permiţând coloniilor să se extindă într-un ritm mai accelerat decât cel din timpul lui Netanyahu. Era supărat şi pentru că Barak cerea acum rapiditate în negocieri, după ce le neglijase timp de câteva luni. Liderul Palestinian

mi-a mărturisit că un summit era o carte prea importantă pentru a fi jucată în lipsa unor şanse de succes şi că nu voia să fie acuzat de eşecul foarte probabil al conferinţei.

Între timp, Barak făcea presiuni puternice asupra noastră. Prevedea că în atmosfera „sub presiune" a unui summit, preşedintele Clinton avea să-l poată „scutura" pe Arafat suficient pentru a obun acord. Eram sceptici: Barak făcuse aceleaşi estimări şi despre abilitatea preşedintelui de a-l convinge pe Asad. Mai mult, cutia Pandorei numită „chestiunile statutului permanent" nu mai fusese deschisă niciodată. Acele chestiuni aveau o puternică încărcătură emoţională şi erau descurajant de complexe. Cele două tabere susţineau public poziţii complet diferite. Succesul avea să implice creativitate şi voinţă politică de ambele părţi, ceea ce era puţin probabil să existe, dată fiind starea de spirit a lui Arafat înaintea summit-ului. În paralel, preşedintele – preocupat de posibilitatea unor noi violenţe şi implicat puternic în procesul de pace – ezita să substituie propria judecată cu cea a unui premier israelian atât de hotărât să scrie istorie. Arafat, deşi cerea mai mult timp, nu putea explica ce aveam de câştigat aşteptând. Pe 3 iulie 2000, preşedintele i-a invitat pe cei doi lideri la Camp David pentru un summit ce trebuia să înceapă în săptămâna următoare.

CÂMP DAVID este cocoţat pe ceea ce esticii numesc un munte, în timp ce noi, cei care am trăit în Colorado, numim un deal. Este o tabără împrejmuită cu arbori, cărări, flori, cabane şi facilităţi recreaţionale, între care legătura se realizează cel mai eficient cu maşinuţe de golf. De pe treptele din faţa cabanei sale, preşedintele Clinton putea vedea cartierul general al lui Barak spre dreapta şi pe cel al lui Arafat spre stânga. Al meu se afla la câţiva metri de cel al lui Barak, în pădurea din apropiere.

Pentru că preşedintele trebuia să plece la opt zile după începerea summit-ului pentru o reuniune a G8 în Japonia, nu aveam mult timp la dispoziţie. Am hotărât să petrecem primele două zile solicitând propuneri, apoi în a treia aveam să prezentăm un document care urma să includă poziţia israeliană şi pe cea palestiniană, precum şi propriile noastre idei. Între timp, primul obiectiv al preşedintelui era transformarea stării de spirit a lui Arafat. Dacă doream ca negocierile să reuşească, trebuia să-l convingem pe liderul palestinian că nu făcuse o greşeală venind. „Spuneţi-i doar", îi zicea Sandy Berger preşedintelui, „că ar fi cel mai fericit moment din viaţa dumneavoastră dacă aţi putea

sta lângă el când steagul palestinian va fi înălţat". Şeful executivului i-a aruncat lui Sandy o privire de genul „trebuie să fi1

nebun". „Cel mai fericit moment din viaţa mea? Cum rămâne cu naşterea lui Chelsea?"

Întrevederea cu Arafat nu şi-a atins scopul. Clinton a fost însufleţitor şi elocvent. Preşedintele OEP a fost atent, politicos şi tăcut, prima întâlnire cu Barak a fost la fel de frustrantă. Premierul israelian sosise cu întârziere, pentru că abia supravieţuise unei moţiuni de cenzură în parlamentul israelian. Era într-o stare agitată şi prefera ca pentru câteva zile să nu se întâmple nimic fiindcă, dacă succesul era obţinut prea curând, ar fi părut că nu negociase suficient de dur. Aşa că liderul care se grăbise atât de mult voia acum să încetinească lucrurile, asemenea unui dirijor trecându-şi cu rapiditate orchestra de la adagio la allegro şi provocând disonanţe. Credea că ar trebui să lăsăm să se acumuleze presiune pe umerii lui Arafat, până când se crea o situaţie de criză, pentru ca apoi să intervenim pentru a face mutările finale. Era exact inversul strategiei noastre.

Consideram că Arafat avea nevoie de la bun început de ceva care să-l atragă şi să-l determine să negocieze constructiv. Şi nu ştiam care era mutarea finală a lui Barak, pentru că nu voia să ne spună.

În a treia zi m-am întâlnit cu Barak în cabana sa, care era numită Dogwood, dar care a fost rapid rebotezată de echipa sa Doghouse1.

Prim-ministrul era îmbrăcat complet în negru, ceea ce se potrivea stării sale de spirit. S-a plâns de stilul palestinian de negociere. Mi-a spus că Israelul îşi modifica mereu poziţia făcând salturi înainte, dar că atunci când Arafat sărea, ateriza de fiecare dată în acelaşi loc – un punct în care nu puteai să-l contrazici. Barak a cerut să vadă documentul pe care îl pregăteam. I-am spus că Dennis tocmai îl prezenta negociatorilor israelieni. Barak a continuat: „Trebuia să îl văd. Poate că negociatorii mei vor face o greşeală. Trebuie să vă anunţ eu dacă îl pot accepta sau îl respingă".

Puţin după aceea am aflat răspunsul. Degetul lui Barak arăta în jos. Nedorind să-l pună cu spatele la zid de la bun început pe liderul israelian, preşedintele i-a cerut lui Dennis să redacteze un nou document care să prezinte pur şi simplu poziţiile palestiniene şi israeliene. Aceasta îi convenea de minune lui Barak. Arafat însă!

«Casa câinelui" (n.tr.) –

s-a înfuriat când a primit noul document, pentru că făcea

referire la planul Israelului de a extinde Ierusalimul, astfel încât palestinienii să-şi poată stabili capitala într-o zonă mărginaşă, în loc de oraşul vechi. Nu avea să accepte niciodată „trucul israelian". În jur de două şi jumătate dimineaţa, negociatorii palestinieni Saeb Erekat şi Abu Ala au venit la cabana mea, unde Dennis şi cu mine am încercat să-i calmăm. Până la urmă Dennis a spus: „Dacă nu vă place documentul, foarte bine. Negociaţi direct cu israelienii". Saeb a întrebat: „Vrei să spui că putem ignora documentul?" „Da".

Aşa că în trei zile redactasem un document respins de Barak şi altul respins de Arafat. În acelaşi timp, membrii echipei lui Barak ne spuneau că liderul lor nu fusese înţeles corect şi că ar fi trebuit să rămânem la primul document, în orice caz, nu ne-am ales cu niciun document şi cu niciun progres, rezultat ce a cauzat tensiuni în sânul propriei noastre echipe. CSN era neliniştit, Departamentul de Stat era îngrijorat de semnalele în constantă schimbare şi cu toţii eram exasperaţi. John Podesta, sclipitorul şi echilibratul şef de Cabinet al Casei Albe, ne-a ajutat să ne calmăm şi să revenim pe drumul cel bun. În paralel, preşedintele îi încuraja pe cei doi lideri să se pună în poziţia celuilalt, aşa cum făcuse şi la Wye. Dar Arafat se săturase să audă de problemele politice interne ale lui Barak, despre care spunea că liderul israelian le inventase pur şi simplu; în ceea ce-l priveşte, Barak respingea ideea conform căreia Arafat ar fi avut nevoie de ajutor pentru a-i controla pe extremiştii palestinieni.

Pentru a încerca să concentrăm echipele asupra subiectului, i-am încurajat să se reunească în mici grupuri şi să discute între ei problemele principale. Acestea includeau graniţele (şi coloniile), securitatea, refugiaţii şi Ierusalimul.

În ceea ce priveşte graniţele, palestinienii au început prin a cere returnarea tuturor teritoriilor ocupate de Israel în timpul conflictului din 1967 pentru a-şi forma statul. Asta e ceea ce Anwar Sadat obţinuse pentru Egipt în Sinai în 1978 şi ceea ce Asad cerea pentru Siria, dar în 2000 erau mai mult de 180.000 de colonişti israelieni care trăiau în Cisiordania şi în Fâşia Gaza, majoritatea concentraţi în apropierea teritoriului israelian propriu-zis. Barak dorea să anexeze suficient teritoriu din Cisiordania pentru a permite la aproximativ 80".

dintre colonişti să rămână sub dominaţie israeliană. Voia, de asemenea, să controleze fişii de teritoriu din Valea Iordanului şi din Gaza, pentru a preveni atacuri şi mişcări ale armelor şi ale teroriştilor.

Palestinienii, deşi dispuşi să accepte unele staţii de avertizare timpurie, se opuneau oricărei prezenţe militare israeliene în Valea Iordanului.

Voiau, de asemenea, să fie compensaţi pentru teritoriul anexat, prin *alocarea* unui teritoriu de aceeaşi mărime şi calitate în altă zonă.

Chestiunea refugiaţilor era deopotrivă de natură juridică şi emoţională. Conform datelor Naţiunilor Unite, existau aproape patru milioane de palestinieni – sau urmaşi ai acestora – care îşi părăsiseră casele în urma conflictelor din 1948 şi 1967. Palestinienii îşi afirmau dreptul, conform normelor internaţionale, de a se întoarce la casele lor. Această cerere fusese unul dintre obiectivele-cheie ale OEP în întreaga sa istorie. Dar dacă acest drept era exercitat, Israelul îşi pierdea statutul de stat predominant evreiesc. Şi dacă Israelul accepta responsabilitatea legală şi morală pentru soarta refugiaţilor, însăşi legitimitatea creării ţării avea să fie subminată în ochii inamicilor săi. Asemenea concesii erau în mod clar inacceptabile. Cu toate acestea, un compromis părea posibil, pentru că unii negociatori palestinieni erau dispuşi să discute în particular ideea unui număr limitat de refugiaţi cărora li s-ar permite să revină în Israel, în timp ce israelienii fuseseră de acord că putea fi înfiinţat un sistem internaţional pentru a-i compensa pe refugiaţi şi guvernele care îi găzduiseră.

Problema graniţelor şi a refugiaţilor, deşi cvasi-imposibil de rezolvat, era simplă în comparaţie cu cea a Ierusalimului. Barak, asemenea tuturor celorlalţi oameni politici israelieni importanţi, îşi asumase angajamentul de a susţine un oraş nedivizat. Palestinienii cereau returnarea Ierusalimului de Est, care fusese ocupat în timpul războiului din 1967. În negocierile noastre, geografia politică a Ierusalimului avea să fie discutată în patru cercuri concentrice, în cercul exterior se aflau suburbiile, care fuseseră şi ele ocupate în 1967. În al doilea se aflau cartierele care se extindeau până în centrul oraşului. Al treilea consta în vechiul oraş înconjurat de ziduri, cu cartierele evreiesc, armean, creştin şi musulman, în inima Ierusalimului se află o zonă de 35 de acri cu fântâni, grădini, clădiri şi cupole pe care evreii le denumesc Templul Muntelui, iar musulmanii Haram al-Sharif sau Nobilul Sanctuar. Această zona minuscula conţine mai multe locuri sfinte pentru creştini, evrei şi musulmani decât orice alt loc din lume.

Evreii cred că acest complex este situat pe locul vechiului

templu construit de regele Solomon şi restaurat după exilul evreilor în Babilonia. La poalele Templului Muntelui se află Zidul Vestic, care include Zidul Plângerii, cel mai sfânt loc al iudaismului. Evreii merg la Zidul Plângerii pentru a se ruga şi pentru a lăsa rugăciuni pe bucăţele de hârtie, între anticele pietre ale zidului. Platforma Haram al-Sharif este considerată de musulmani sanctuarul din care se spune că Profetul Mahomed s-ar fi ridicat la ceruri, după călătoria sa de la Meca la Ierusalim. Aici se află şi Domul Stâncii, al treilea loc sfânt al islamului, numit şi Moscheea al-Aqsa.

Problema pentru negociatori era cum să rezolve toate astea.

Jonathan Schwartz, un avocat inventiv din echipa noastră, a imaginat o serie de metode de a modifica şi de-a descrie conceptele de autoritate sau suveranitate politică, legala sau administrativă. Dacă avea să fie găsită o soluţie la problema Ierusalimului, credeam că acest lucru avea să se realizeze prin intermediul unei formule care le permitea ambelor părţi să spună că deţineau controlul asupra a ceea ce conta cel mai mult pentru ele.

În căutarea unor puncte comune în toate chestiunile, ne-am întâlnit în mici grupuri cu fiecare delegaţie în parte şi cu ambele laolaltă.

Am aranjat întrevederi în care palestinienii şi israelienii se întâlneau fără noi. Am programat reuniuni în cabanele din apropiere şi altele care se aflau la o distanţă mai mare. Am încurajat ambele tabere să facă schimb neoficial de idei la masă, în timpul pauzelor dintre reprizele de baschet, în timp ce se plimbau în mijlocul naturii sau în secret. Plănuiam ca preşedintele să treacă pe la şedinţe. I-am rugat pe negociatori să ne raporteze, lui sau mie, la sfârşitul zilei.1 Am mers chiar până la a încuia doi negociatori de fiecare parte în birou' preşedintelui, de la miezul nopţii până la zece dimineaţa.

1 Persoana responsabilă pentru coordonarea tuturor acestor activităţi a fost inven tiva Elizabeth Jones, Adjunct al Asistentului Secretarului de Stat pentru Afrcen Orientului Apropiat.

În acest timp, echipa noastră a făcut tot posibilul pentru a crea starea de spirit potrivită. Toţi membrii delegaţiei au contribuit, în fond, erau oameni care ajunseseră să se cunoască reciproc foarte bine de-a lungul anilor şi care formaseră simpatii şi antipatii transnaţionale, în prima vineri, israelienii i-au invitat pe palestinieni şi pe americani să împartă cina de Sabat. Arafat era bine dispus, a binecuvântat pe toată

lumea şi chiar a spus câteva cuvinte în ivrit.

În alte momente, tensiunile ieşeau la suprafaţă, în prima fază, preşedintele l-a muştruluit pe negociatorul palestinian Abu Ala pentru că nu demonstrase niciun fel de flexibilitate în chestiunea frontierelor. După ce a spus ce avea de spus, s-a îndreptat spre mine şi ne-am năpustit afară – exact în momentul în care începea o ploaie torenţială. Aveam de ales între a ne uda şi a renunţa la dramatismul ieşirii noastre, aşa că am continuat şi ne-am făcut leoarcă.

Barak era evident obosit de orele pe care le petrecea la telefon, încercând să rezolve problemele politice de acasă, în primele zile, singurele progrese reale au fost realizate prin discuţii neoficiale.

Acest lucru a încetat când Barak le-a interzis israelienilor să discute despre Ierusalim. Era imposibil să nu-l admiri pe Barak. Personal, îl consideram o persoană remarcabilă, cu idei curajoase şi strategii complexe, devotat cauzei păcii. Abilităţile sale în relaţiile cu ceilalţi lăsau însă de dorit. Avea tendinţa să le demonstreze imediat celor din jur că era mai deştept decât ei, ceea ce nu era o tactică inteligentă, chiar dacă era adevărat. Avea o concepţie proprie asupra logicii şi nu părea să înţeleagă că ascultătorii săi ar putea fi mai receptivi dacă şi-ar fi punctat explicaţiile cu umor şi tact. De asemenea, era foarte distant în relaţiile cu preşedintele.

De mai multe ori am fost în cabana lui Arafat numai pentru a-i lua „temperatura" care era în continuă creştere. Convins că, împreună cu israelienii, conspiram împotriva sa, mi-a vorbit pe larg despre promisiunile pe care Barak şi le încălcase. Ridicându-şi braţul spre cer, a proclamat ca şi cum s-ar fi aflat în faţa unei mulţimi:

— Eu nu sunt un sclav, eu sunt Yasser Arafat". Când l-am presat pe Preşedintele OEP să fie mai flexibil, m-a privit cu asprime şi mi-a spus: „Data viitoare când mă veţi vedea va fi atunci când veţi merge 111 spatele sicriului meu". Cea mai mare parte a conversaţiilor erau mai puţin teatrale, dar nu cu mult mai productive. Arafat nu propunea nimic. Părea un bătrân obosit şi izolat.

Lăsând la o parte intenţiile sale personale, dilema cu care se confrunta în faţa poporului său era la fel de reală ca problemele pe care le avea Barak. La sugestia lui Arafat, am părăsit pentru scurtă vreme Camp David, pentru a mă întâlni cu un grup de lideri palestinieni care se reuniseră în oraşul Emmitsburg, din apropiere. Erau supăraţi pentru că nu li se permisese să-l întâlnească pe Arafat

din cauza regulilor pe care le instituisem pentru a preveni scurgerile de informaţii. Am încercat să îi dau grupului o idee despre ce se întâmpla la negocieri, fără să dezvălui nimic ce ar fi dăunat convorbirilor.

Le-am spus că orice acord avea să necesite compromisuri dureroase de ambele părţi şi i-am îndemnat să contribuie la pregătirea poporului palestinian pentru un acord. Mi-au spus că înţelegeau pe deplin necesitatea unui compromis şi că, bineînţeles, îl vor sprijini pe Arafat, punând însă condiţia ca acesta să nu accepte nicio concesie care viola „consensul palestinian" privind refugiaţii, graniţele, Ierusalimul. Cu alte cuvinte, un acord era în regulă atâta vreme cât concesiile erau făcute de Israel.

Ne aflam în a opta zi şi progresasem foarte puţin. Preşedintele i-a spus lui Barak că aveam de ales între a pune capăt summit-ului şi a încerca să obţinem un acord limitat. Barak a cerut timp de gândire, apoi a solicitat chiar o întrevedere între patru ochi cu şeful executivului. Când a revenit, preşedintele zâmbea. Ne-a spus că israelienii aveau să fie de acord să returneze 91% din Cisiordania şi, cu toate că nu acceptau principiul unei compensaţii totale, acceptau să ofere teritorii la schimb pentru pământul ce urma să fie anexat pentru colonii. Aveau să accepte suveranitatea palestiniană asupra cartierului musulman şi a celui creştin din Oraşul Vechi al Ierusalimului, acelaşi lucru fiind valabil pentru cea mai mare parte a suburbiilor. Palestinienilor avea să li se ofere autoritatea în domeniul planificării, în chestiunea împărţirii în zone şi a menţinerii ordinii în cartierele arabe din interior, dar şi „custodia" asupra zonei numite Haram al-Sharilbarak i-a sugerat preşedintelui să-i spună lui Arafat că, în condiţii16 în care palestinienii acceptau aceste idei, Statele Unite vor încerc să-l convingă pe Barak să adopte poziţii rezonabile în chestiunea securităţii şi a refugiaţilor. Aflasem, în cele din urmă, poziţia lui Barak şi era deopotrivă deschisă şi curajoasă.

Mersese mult mai departe decât predecesorii săi. Cel mai important, era de acord cu un aranjament care i-ar fi permis lui Arafat să stabilească la Ierusalim capitala Palestinei. Era o reuşită ce putea schimba viitorul întregului Orient Mijlociu. Bineînţeles că nu exista nicio certitudine că palestinienii aveau să accepte şi nu ne aşteptam să o facă fără condiţii. Propunerea israeliană nu era completă şi operam încă pe principiul „nimic nu este stabilit până când nu stabilim".

Oricum, preşedintele avea, în cele din urmă, noi cărţi pe care să le joace. L-a invitat cu promptitudine pe liderul palestinian în cabana sa. Cei doi au vorbit până aproape de miezul nopţii, după care preşedintele Clinton l-a condus pe Arafat la cartierul general al acestuia. Preşedintele a relatat că liderul palestinian respinsese iniţial propunerea. Apoi a început să asculte cu atenţie şi, în cele din urmă, a fost de acord să revină cu un răspuns. Replica sa a sosit în mijlocul nopţii?! Nu.

Ne-am întrebat dacă Arafat aştepta pur şi simplu până în ultimul minut, pentru a ne arăta până unde era dispus să meargă. Dennis Ross spunea că adeseori aştepta până la un minut peste miezul nopţii. Problema era, a adăugat Dennis, că uneori ceasul lui Arafat nu era potrivit. Sperând într-un rezultat pozitiv, preşedintele şi-a amânat cu o zi vizita şi am făcut o serie de apeluri zadarnice pentru a obţine sprijinul liderilor arabi.1 Deşi nu aveam baza pentru un compromis, nu voiam să renunţ, pentru că mă temeam de rezultatele potenţiale ale eşecului nostru. Barak reacţiona la refuzul lui Arafat cu furia unui peţitor respins, în timp ce Arafat dădea de înţeles într-un mod misterios că palestinienii aveau alternative la negocieri. Nu îi puteam permite să se întoarcă acasă într-o stare de spirit războinică.

Negocierile au condus inevitabil şi spre adoptarea unor atitudini teatrale. Uneori ajută să te prefaci că ai cu cineva o relaţie mai caldă decât în realitate. Alteori, este util să-ţi manifeşti iritarea sau

Unul dintre efectele secundare ale secretomaniei lui Barak a fost incapacitatea noastră de a pregăti calea în cooperare cu guvernele arabe prietene. Nu le puteam Prezenta avantajele unui acord în avans, pentru că nu ştiam care ar putea fi acel acord. Când am apelat la ei, nu au acceptat să facă presiuni asupra lui Arafat.

„Ndcă nu erau siguri de întregul conţinut al negocierilor.

să părăseşti camera. Cred însă că este inacceptabil ca liderii să se piardă cu firea blocând astfel unele iniţiative. Dacă nişte femei ar fi acţionat aşa cum au făcut-o Arafat şi Barak la Camp David, ar fi fost acuzate că sunt la menopauză.

NOAPTEA ÎN CARE preşedintele a plecat spre Asia reflecta confuzia, oboseala şi hotărârea pe care toţi le resimţeam. Ploua torenţial; era întuneric cu mult înainte de venirea nopţii. Pregătindu-se de plecare, membrii ambelor delegaţii erau neliniştiţi şi deprimaţi.

Biroul de Comunicare al Casei Albe anunţase că summitul s-a încheiat. M-am întâlnit cu palestinienii, care dădeau vina pe israelieni, apoi cu Barak, care îl învinuia pe Arafat. Preşedintele a apărut îmbrăcat pentru conferinţa de presă de încheiere şi mi s-a alăturat în a-i solicita premierului israelian să rămână. Barak l-a sunat pe preşedinte la puţin timp după aceea şi i-a spus că nu avea să plece dacă Arafat era de acord să negocieze pe baza ideilor pe care le discutaseră cu o seară înainte. Clinton a mers apoi la Arafat şi i-a spus că îl convinsese pe Barak să rămână. Pentru că din punctul lui de vedere era evident, nu a specificat că discuţia va trebui să se poarte pe baza ideilor prezentate în seara anterioară. Bucuros să vorbească atunci când avea impresia că nimic altceva nu era necesar, Arafat a fost de acord să rămână. Preşedintele a continuat ţinând o conferinţă de presă destul de optimistă înainte de a pleca la Washington şi spre Asia. Am mers la culcare fericită că summitul era în plină desfăşurare. Nu aveam nici cea mai mică bănuială că cei doi lideri aveau idei opuse despre ceea ce avea să se întâmple în continuare.

În dimineaţa următoare, întreaga delegaţie palestiniană a apărut la micul dejun afişând zâmbete largi, gata să discute „toate chestiunile". Dar pentru că palestinienii au spus că nu acceptaseră noile idei, israelienii au refuzat să vorbească. Barak credea că Arafat minţise. Evident, eram moştenitoarea unei grave neînţelegeri. Am stat cu echipa mea şi am reconstituit ce se întâmplase. În cele din urmă, am mers la Barak şi i-am explicat că neînţelegerea se produsese din vina noastră, dar că nu voiam ca toată lumea să stea degeaba până la întoarcerea preşedintelui. Barak a fost de acord să poarte discuţii neoficiale, aşa că i-am spus că aveam să le anunţ»

cină. A replicat: „Bine". Dar când am ajuns la masă, mi-a zis că se răzgândise. I-am răspuns că era prea târziu şi am mers înainte.

Întâlnirile neoficiale au început în acea noapte şi au continuat pentru următoarele trei zile. Negociatorii s-au angajat într-un schimb relativ liber de idei. Era clar că delegaţii palestinieni mai tineri doreau măcar să facă progrese. Pentru a promova o stare de spirit cooperantă, am aranjat un meci de baschet şi în acea seară am fost gazda unui film pentru băieţi, *U-571*, despre capturarea unui submarin german în timpul celui de Al Doilea Război Mondial. După film, israelienii au glumit că un submarin ar fi un plus bine venit la asistenţa militară pe care guvernul lor o solicita din partea Statelor Unite.

Deşi discuţiile neoficiale au decurs bine, am sfârşit prin a plăti un preţ mare pentru că insistasem ca Barak să le permită oamenilor săi să participe. Liderul israelâan a devenit morocănos, abia dacă mai ieşea din cabană şi a trimis vorbă că nu trebuia deranjat nici măcar de propria delegaţie. Bănuiam că joacă teatru, de vreme ce îl acuzase adesea pe Arafat că ne manipula cu toanele sale, dar echipa lui Barak era atât de stânjenită încât am renunţat la idee.

Am simţit că era responsabilitatea mea să îi ridic moralul lui Barak. Era, printre multele sale realizări, un pianist înzestrat, aşa că m-am gândit că puteam aranja să fie adus un pian în cabana sa, permiţându-i astfel să exerseze. I-am întrebat pe cei de la administraţie dacă puteau găsi un pian bun, care să încapă pe uşa locuinţei lui Barak. După multe verificări, răspunsul a venit şi era pozitiv.

Pentru că nu voiam să trimit un pian fără să-l întreb pe Barak şi pentru că Barak nu răspundea la telefoane, am decis să „dau de el" în timpul plimbării sale de după-amiază. În pădure, am păşit spre el> şi el spre mine. Privea în jos şi cred că ar fi trecut pe lângă mine fără să spună o vorbă dacă eu nu l-aş fi salutat. Apoi l-am întrebat:

l… Cum vă simţiţi?" „Bine". I-am spus: „Dat fiind faptul că preşedintele e plecat, ne-am gândit că aţi dori un amuzament. Aţi vrea să vă aducem un pian în cabină? Nu v-ar deranja". Mi-a răspuns: „Nu".

— Nu?" A spus din nou „Nu".

Nu mă dau bătută atât de uşor. La cererea lui Barak, insistaem ca negociatorii celor două părţi să nu plece de la Câmp

David. Cu toate acestea, o dată ce preşedintele a plecat, liderul israelian a decis că voia să meargă la Gettysburg. Fiind responsabilă cu respectarea regulilor, iniţial am refuzat, dar apoi mi-am spus: „E ridicol, doar nu sunt temniceră". Aşa că i-am răspuns lui Barak: „Ei bine, aţi spus că sunteţi interesat de Gettysburg. Astăzi e vineri, mâine e Sabatul. Ce-ar fi dacă am vizita câmpul de luptă duminica?" La auzul acestor cuvinte, s-a înviorat. Era stabilit. Aveam să mergem la Gettysburg.

Oferindu-mă să-l scot la plimbare pe Barak, trebuia să mă gândesc la ceva şi pentru Arafat, aşa că i-am sugerat o excursie pentru sâmbătă la Harpers Ferry sau la ferma mea. A ales-o pe cea din urmă – deşi îi spusesem că acolo se aflau copiii, nepoţii şi prietenii lor. „Şi mai bine", a replicat.

Tot drumul spre fermă m-am gândit că trebuie să fi fost nebună să propun vizita. După ce am ajuns, am crezut că aveam în faţă un dezastru complet când nepotul meu de doi ani, Daniel, abia trezit din somn, i-a aruncat o privire lui Arafat şi, văzându-l cu barba nerasă şi în *kaffiya* sa, a lansat un ţipăt asurzitor. Pe măsură ce ziua înainta însă, a devenit greu de crezut că omul care se dovedea atât de inflexibil la Camp David era aceeaşi persoană care îl aplauda pe celălalt nepot al meu, Jack, în timp ce sărea de pe trambulină, o săruta pe nepoata mea, Maddie, şi făcea fericit fotografii alături de oameni îmbrăcaţi în costume de baie.

Pe parcursul călătoriei de patruzeci de minute înapoi spre Camp David, l-am încurajat pe Arafat să vorbească despre el însuşi.

A ales să-mi povestească de ce slujea cauza palestiniană. Mi-a spus că îşi dedicase viaţa acestei misiuni şi mi-a vorbit despre succesul obţinut prin recunoaşterea mişcării sale, Fatah, ca întrupare a aspiraţiilor palestiniene şi prin aducerea înapoi din exil a OEP în Cisiordania şi Gaza. Ascultându-l, nu puteam să-i contest hotărârea, dar lipseau în continuare cuvintele conciliatoare şi nu există niciun indiciu că viziunea sa cuprindea şi ceva mai orientat spre viitor decât victoria asupra Israelului.

La Gettysburg a doua zi, Barak era şi el într-o stare sufletească amiabilă. Am ridicat problema conducerii când ne-am oprit la Litwe Round Top şi la High Water Mark, unde generalul confederat George Pickett a lansat o şarjă disperată, în care şi-a găsit dezastruosul garak s-a simţit bine şi a pozat bucuros pentru fotograful israelian pe care îl adusese cu el. Plecasem devreme pentru ca imaginile să poată fi difuzate la ştirile de seară, la Ierusalim şi Tel Aviv. În timpul drumului de întoarcere, Barak mi-a spus că dorea ca preşedintele să-l forţeze pe Arafat să-i accepte ideile înainte de reluarea negocierilor.

Zicea că ar trebui să le spunem palestinienilor că Statele Unite aveau să rupă contactele cu ei dacă nu cedează. I-am spus că nu eram sigură că Arafat urma să reacţioneze la ameninţări şi, în plus, Israelul beneficia la fel de mult ca America de pe urma contactelor noastre cu palestinienii. Barak nu a fost de acord.

Am sperat că reîntoarcerea preşedintelui avea să forţeze unele decizii. Pentru a spori concentrarea, am hotărât să ne întâlnim cu reprezentanţii ambelor tabere pentru fiecare chestiune importantă, începând cu securitatea, în timp ce preşedintele s-a aşezat la discuţii

cu ambele părţi la ora 22.30, pe 24 iulie, cu carneţelul galben în mână, mi-am amintit de sesiunea de la Wye, care durase o noapte întreagă. Poate că exista speranţă: progresele în Orientul Mijlociu păreau să fie realizate întotdeauna sub vălul întunericului. Primele ore de discuţie au tratat probleme precum staţiile de avertizare timpurie, demilitarizarea palestiniană şi natura prezenţei militare israeliene în Valea Iordanului. Era încurajator, pentru că ambele părţi erau implicate şi diferenţele nu păreau a fi insurmontabile, dar şi descurajant, întrucât niciuna dintre tabere nu oferea nimic nou.

Când şedinţa a fost suspendată, la ora 5.30 dimineaţă, multe chestiuni au rămas nerezolvate.

Întâlnirile s-au reluat cinci ore mai târziu. Avântul existent înainte a dispărut cu totul. Israelienii dăduseră tot ce puteau. Palestinienii refuzau în continuare să facă vreo mişcare, prezentând o hartă care nu arăta nimic inovator. Preşedintele l-a întrebat, în cele din urmă, pe negociatorul palestinian Saeb Erekat dacă şeful său avea să accepte un plan care îl oglindea pe cel al lui Barak, dar care utiliza termenul «suveranitate", chiar dacă puternic modificat, în legătură cu ceea ce încercase Arafat să obţină în sectoarele arabe ale Ierusalimului. Două °re mai târziu, Erekat s-a întors şi a citit o notă din partea lui Arafat, în care acesta le mulţumea Statelor Unite pentru eforturi, îşi exprima disponibilitatea de a continua negocierile şi spunea că palestinienii nu puteau accepta niciun aranjament care le lasă israelienilor fie şi cel mai limitat tip de suveranitate asupra Zonei Haram al-Sharif.

Camp David ajunsese la punctul final.

Oftând zgomotos, preşedintele s-a întors către noi şi a spus; „Nu-mi place să eşuez, mai ales în problema asta". L-a chemat apoi pe Barak, care a prezis că era foarte posibil ca rezultatul summit-ului să marcheze sfârşitul celor douăzeci de ani de eforturi de a ajunge la o pace israeliano-palestiniană. În declaraţia sa către presă, preşedintele Clinton a încercat să-l laude pe Barak fără a-l îngropa pe Arafat. A adus laude israelienilor pentru viziunea şi curajul lor, neoferindu-i în acelaşi timp lui Arafat nimic mai mult decât meritul de a fi fost prezent. Astfel ne menţineam promisiunea de a nu-l învinui pe Arafat pentru sabotarea summit-ului, dar asemenea declaraţii sunt de obicei extrem de echilibrate şi, cu negociatorii israelieni şi americani liberi acum să furnizeze informaţii presei, dezechilibrul din cuvintele preşedintelui a

câştigat şi mai multă greutate.

DEŞI AM PĂRĂSIT DEZAMĂGIŢI Camp David, am găsit şi unele semne reconfortante. Oponenţii politici ai lui Barak se grupau împotriva propunerilor pe care le făcuse, dar incisivul prim-ministru mutase încă o dată centrul de greutate al discuţiei. Israelienii erau acum obligaţi să facă semnificativ mai multe concesii decât avuseseră iniţial în vedere, în schimbul unui sfârşit permanent al conflictului. Negociatorii palestinieni discutau în public despre cât de mult fusese realizat şi vorbeau cu optimism despre viitor. Arafat demonstrase lumii arabe şi celei musulmane că se putea opune presiunii americane şi israeliene. Dacă se decidea să-şi utilizeze credibilitatea sporită pentru a ajunge la nou consens, mai realist, exista încă şansa ca un acord să fie obţinut.

Au avut loc discuţii particulare între israelieni şi reprezentanţii palestinieni pe parcursul lui august şi septembrie. Vorbeam la telefon regulat cu liderii arabi, subliniind riscurile pe care Barak şi 1 asuma şi îndemnându-i să-i spună lui Arafat să facă ceva mai mult decât să rămână pasiv, cu mâna întinsă, în timpul sesiunii Adunării Generale de la New York, m-am întâlnit din nou cu preşedintele palestinian şi am încercat să văd dacă îşi moderase poziţia. Arafat s-a ridicat din scaunul său, agitându-şi pumnul, şi s-a năpustit afară du1

Încăpere. S-a întors pentru întrevederea cu preşedintele, în timpul *căreia a* traversat sala pentru a mă îmbuna cu pupături. Cam atât despre toane schimbătoare.

În ciuda intransigenţei lui Arafat, palestinienii ne solicitau să ne implicăm direct şi să facem „propuneri conciliatoare". Spre sfârşitul lui septembrie, negociatorii au venit la Washington şi s-au întâlnit timp de trei zile la Pentagon City Ritz-Carlton. Dennis Ross, care a participat la câteva discuţii, a raportat că cele două părţi simţeau că făceau progrese, între timp, pe 25 septembrie, în Israel, Barak l-a invitat pe Arafat acasă la el, unde au avut o cină jovială şi au vorbit pe rând la telefon cu preşedintele Clinton. Înainte de a pleca în acea seară, Arafat a afirmat că l-a luat deoparte pe Barak şi l-a îndemnat să-l împiedice pe liderul opoziţiei, Ariel Sharon, să-şi pună în aplicare planul de a se plimba pe esplanada Templului Muntelui/Haram al-Sharif. Cererea lui a fost ignorată.

Pe 28 septembrie, Sharon, însoţit de o mie de poliţişti şi militari înarmaţi şi de un mic grup de politicieni din Partidul Likud, a mărşăluit

de-a lungul pieţei în care se află Moscheea al-Aqsa şi Domul Stâncii. Palestinienii au răspuns a doua zi cu demonstraţii masive şi aruncând cu pietre lângă Zidul Vestic. Poliţia israeliană a reacţionat deschizând focul cu gloanţe de cauciuc, ucigând patru persoane şi rănind două sute. Începuse o nouă rundă de violenţe.

De ce a făcut-o Sharon? Probabil pentru a afirma pretenţiile de suveranitate ale Israelului şi pentru a obţine un avantaj politic asupra lui Barak. Avea dreptul să viziteze Templul Muntelui? Da, dar să-şi exercite acel drept exact în acel moment era ca şi cum ar fi aruncat un chibrit aprins într-o canistră de benzină, în timp ce toţi copiii din cartier se aflau în preajmă, întotdeauna vor exista persoane care vor aplauda asemenea gesturi. Istoria însă nu o va face.

Istoria va demonstra, de asemenea, că Arafat nu a ştiut să profite de o altă oportunitate, în loc să utilizeze incidentul pentru a demonstra maturitatea palestiniană în faţa actului provocator al lui Sharon, a reamintit lumii de ce chiar şi cei mai deschişi israelieni aveau îndoieli în legătură cu un stat palestinian.

Indiferent dacă violenţa era deja planificată sau dacă Arafat a °rdonat-o în acel moment, ori dacă pur şi simplu nu a reuşit să o stopeze, rezultatul a fost acelaşi. Palestinienii au început să arunce cu pietre, bombe artizanale, cocteiluri Molotov în soldaţii israelieni.

Soldaţii au răspuns cu gaze lacrimogene şi cu focuri de arma. Televiziunea palestiniană difuza imagini ale Intifadei din 1989 şi cântece patriotice. Arafat a închis şcolile şi elevii s-au revărsat pe străzi.

Un băieţel palestinian de doisprezece ani a fost prins în schimburile de focuri şi ucis, iar imaginea feţei sale înspăimântate a fost arătată iar şi iar la televiziunile din lumea întreagă. Funeraliile palestinienilor provocau emoţii care se transformau în violenţă, ceea ce provoca noi represalii, care conduceau la alte înmormântări. Indiferent de rolul lui Arafat, ura palestiniană era cât se poate de reală. Barak, care nu făcuse nimic pentru a opri vizita lui Sharon, îl invita acum pe liderul Likud să i se alăture într-un guvern de urgenţă naţională.

Când arabii israelieni, care cu siguranţă nu erau controlaţi de Arafat, s-au implicat în demonstraţii neautorizate, poliţia a deschis focul şi asupra lor, ucigând cinci într-o zi şi mai mulţi în ziua următoare.

Israelienii considerau că acţionau cu moderaţie, pentru că îşi utilizau o mică parte a puterii lor de foc. Barak era personal implicat în încercarea de a calibra răspunsul astfel încât să minimizeze pierderea de vieţi omeneşti. Pentru palestinieni însă chestiunea echilibrului era revelată de statistici, în prima săptămână, cel puţin patruzeci şi nouă de palestinieni au fost ucişi, nouă arabi israelieni şi doi israelieni. Zi după zi, violenţa s-a amplificat, în Nablus, Mormântul lui Iosif a fost devastat de o mulţime palestiniană. Doi rezervişti israelieni au fost traşi afară dintr-o clădire, înjunghiaţi şi călcaţi în picioare, iar corpurile lor au fost târâte pe străzi. Elicopterele israeliene au lansat rachete în Ramallah şi *Gaza*.

Din Washington, priveam toate acestea cu tristeţe, şocaţi, în câteva săptămâni trecusem de la discutarea coexistenţei la a ne întreba dacă puteam opri un război generalizat. Fiecare parte vedea acum în cealaltă doar ce era mai rău. La începutul lui octombrie, am găzduit la reşedinţa ambasadorului american de la Paris, Felix Rohatyn» o întâlnire la care Barak şi Arafat s-au angajat să oprească violenţele. După câteva zile calme, luptele s-au reluat. Două săptămft11 mai târziu, preşedintele Clinton a fost unul dintre organizatorii unui exerciţiu asemănător în Egipt, cu rezultate similare.

IIDar în ciuda şi din cauza violenţei, preşedintele Clinton era hotărât să continue căutarea unei soluţii, înainte de începerea confruntărilor, cele două părţi păreau să creadă că făceau paşi înainte.

Două zile după alegerile din noiembrie, ne-am întâlnit cu Arafat la Casa Albă. Preşedintele a fost direct: „Mai am zece săptămâni în funcţie şi vreau să folosesc acest interval pentru a obţine un acord general, un acord istoric, o reconciliere reala. Vreau să aveţi un stat propriu. Cunosc complexitatea problemelor, dar cred că o puteţi face. Vă angajaţi în acest efort?” Arafat i-a spus: „Contez pe dumneavoastră, domnule preşedinte. Cred că putem realiza acest lucru împreună şi vom urmări orice iniţiativă a dumneavoastră”.

În întâlnirile de mai târziu din aceeaşi lună, Arafat i-a convins cel puţin pe unii israelieni că făcea eforturi reale pentru a limita violenţele şi că dorea să se ajungă la un acord înainte ca echipa noastră să iasă de la guvernare. Echipa lui Barak a luat în serios acest progres, începând să discute care dintre liderii arabi ar putea fi convinşi să participe la ceremonia de semnare. Israelienii erau optimişti, întrucât

Barak hotărâse că nu avea de ales decât să convoace alegeri în februarie. Oponentul său avea să fie Ariel Sharon.

Israelienii sperau că Arafat avea să fie mai flexibil acum, că se contura spectrul unui alt premier din partea Likud. Iniţial, israelienii au insistat ca discuţiile să fie bilaterale, fără prezenţă americană. Spre mijlocul lui decembrie, lucrurile se schimbaseră: acum israelienii doreau implicarea noastră. Am invitat negociatorii din ambele tabere pentru o rundă de negocieri „acum ori niciodată", care se concentrau asupra documentelor de pace redactate de noi. Discuţiile au început pe 20 decembrie.

După ce negociatorii se reuniseră timp de trei zile, preşedintele i-a convocat în Biroul Oval. „Ştim că faceţi mari eforturi", le-a spus, „dar, în ritmul în care progresaţi, nu o să reuşiţi. Ceea ce vă voi oferi nu este o propunere a Statelor Unite, ci mai degrabă ideea noastră despre ceea ce ar fi necesar în chestiunile-cheie, pentru a se ajunge la un compromis. Dacă vreuna dintre părţi refuză să accepte aceşti termeni, renunţăm la ea. Putem discuta despre îmbunătăţiri, dar aceste idei nu sunt negociabile. Aş dori răspunsuri din partea liderilor dumneavoastră în decurs de patru zile".

Cheia termenilor era un schimb de concesii. Palestinienii aveau să obţină suveranitatea asupra zonei numite Haram al-Sharif sau Templul Muntelui, dar ar fi trebuit să accepte că refugiaţilor palestinieni nu avea să li se garanteze dreptul de a se întoarce în Israel, în ambele cazuri, concesiile aveau să fie temperate. Israelul urma să deţină suveranitatea asupra Zidului Vestic. Refugiaţilor palestinieni care nu se întorceau în Israel li se va garanta dreptul de a reveni în Palestina sau de a se stabili în altă parte, cu diverse compensaţii.

Noul stat palestinian deţinea 94 – 96% din Cisiordania plus 1 – 3% din teritoriul Israelului, ca schimb. Capitala sa avea să fie Ierusalimul de Est. Trupele israeliene urmau să se retragă din Valea Iordanului în decursul unei perioade de trei ani, în paralel cu introducerea treptată a unei forţe internaţionale. La sfârşitul acelei perioade, teritoriul palestinian din Cisiordania avea să fie continuu, doar o mică prezenţă israeliană urma să rămână în locaţii fixe, sub autoritatea forţei internaţionale, în următoarea săptămână, le-am cerut sprijinul liderilor arabi care au caracterizat propunerile preşedintelui drept „istorice" şi au promis să le sprijine. Pe 25 decembrie, Barak a spus în faţa camerelor de televiziune israeliene că

avea să accepte ideile noastre dacă şi Arafat le accepta. Dar, în locul unui răspuns, preşedintele palestinian ne-a trimis o scrisoare în care argumenta împotriva survenităţii asupra Zidului Vestic, împotriva oricărei prezenţe militare israeliene în Valea Iordanului, împotriva oricărui compromis în ceea ce priveşte dreptul refugiaţilor de a se întoarce şi în favoarea unei retrageri israeliene în decurs de câteva luni, nu ani.

Palestinienii nu se mişcaseră nici măcar un centimetru. Scrisoarea bătută la maşină era semnată de Arafat şi însoţită de o notă scrisă de mână, în care ne ura Crăciun Fericit şi La Mulţi Ani.

Şi totuşi, spectacolul a continuat. Arafat a mai venit o dată la Casa Albă. Întâlnirile dintre negociatorii palestinieni şi israelieni au continuat chiar şi după terminarea madatului preşedintelui Clinton. Cele două tabere au suspendat discuţiile cu puţin înainte de alegerile din Israel, spunând că un acord era „mai aproape ca niciodată". Eşecul palestinienilor de a accepta cea mai bună ofertă pe care aveau să o obţină vreodată a contribuit la alegerea lui Ariel Sharon, un om cu puţină simpatie pentru cauza lor. La ora terorii, procesul de pace a intrat în comă.

l

Oamenii mă întreabă care a fost cea mai mare dezamăgire a mea ca Secretar de Stat. Aceasta a fost. Evident, problemele şi istoria erau dureros de complexe; în Orientul Mijlociu nimic nu este simplu. Liderii au responsabilităţi faţă de propriul electorat; dacă nu le îndeplinesc, de obicei nu sunt lideri pentru mult timp. Dar adevăratul lider este cel care conduce opinia publică, nu cel care doar o reflectă.

Bineînţeles, israelienii pot fi acuzaţi de extremismul unora dintre ei şi, la un nivel general, de politica lor în problema coloniilor. Dar motivul central al eşecului a fost atenţia obsesivă îndreptată de palestinieni nu asupra numeroaselor lucruri pe care le câştigau, ci asupra relativ puţinelor pe care erau obligaţi să le cedeze. Nu aveau de gând să renunţe la zece cenţi pentru a câştiga un dolar. Arafat se temea că va fi ucis dacă avea să accepte. Nu voia să aibă aceeaşi soartă ca Anwar Sadat şi, personal, nu îl pot învinui pentru asta. Cu toate acestea, Barak intra de bunăvoie în colimatorul extremiştilor evrei care încă îl onorează pe asasinul lui Yitzhak Rabin. De aici provine diferenţa dintre un supravieţuitor şi un lider.

Dacă Arafat ar fi făcut o altă alegere, Palestina ar fi acum

membră a Organizaţiei Naţiunilor Unite, iar capitala ei s-ar afla în Ierusalimul de Est. Cetăţenii săi ar putea călători în voie între Cisiordania şi Gaza. Aeroportul şi porturile sale ar funcţiona. Refugiaţii palestinieni ar primi compensaţii şi asistenţă pentru stabilirea în alte zone. În schimb, palestinienii îşi au azi legalismele, mizeria şi teroarea lor.

Când aceste cuvinte sunt scrise, un aranjament de tipul celui avut în vedere la Camp David nu pare deloc realist. Procesul Oslo a fost declarat mort şi căutarea unui înlocuitor este încă în primele etape. Logica ce subliniază nevoia de pace însă nu a fost niciodată mai clară; este scrisă deopotrivă în sângele palestinienilor şi al israelienilor. Israelul trebuia să aibă graniţe sigure, dar, după cum au spus liderii săi, nu poate avea securitate ca putere de ocupaţie.

Durerea palestinienilor va continua până când se va ajunge la un nou consens care să excludă terorismul şi să accepte compromisul.

Chiar şi atunci, după cum a profeţit Barak, cele două părţi, după ce îşi vor fi îngropat victimele, „se vor aşeza la discuţii cu aceeaşi geografie, aceeaşi demografie, aceleaşi probleme”.

1”.

I: CAPITOLUL XXIX

De-am fi avut şi spaţiu*, C* şi timp suficiente 1! W

NU VOIAM SĂ SE sfârşească, dar am ştiut din prima zi, bineînţeles, că aşa va fi. Lucrând în fiecare zi cu portretele predecesorilor mei privindu-mă de pe diverşi pereţi, am fost întotdeauna conştientă de trecerea timpului. Dar nu voiam să devin eu însămi un portret, până când nu făcusem totul pentru a-mi îndeplini responsabilităţile. Cu o jumătate de an rămasă, făceam glume pe seama intenţiei mele de a zbura permanent traversând şi retraversând linia ce delimita data, astfel încât fiecare zi să aibă treizeci şi şase de ore şi să am la dispoziţie nouă luni, nu şase pentru a munci.

Aşa cum au stat lucrurile, ultimele mele luni ca Secretar de Stat au fost o perioadă confuză, în care gama întreagă de afaceri normale şi de călătorii a trebuit să fie înghesuită pentru şi în jurul căutării unor soluţii în Orientul Mijlociu şi Coreea de Nord şi al reacţiei la atacul terorist asupra *USS Cole*. Nu am dormit prea mult. În mijlocul agitaţiei au sosit şi veşti bune, şi chiar dintr-o direcţie improbabilă. Ultimele piese ale unei zone balcanice democratizate erau aşezate la locul lor.

Spre sfârşitul anului 1999, preşedintele croat Franjo Tudjman a

murit şi a fost urmat de lideri anticorupţie, prodemocraţie şi care se angajaseră să sprijine Acordurile de la Dayton. Era o evoluţie crucială, la care Statele Unite, Canada şi Europa au reacţionat rapid, oferind asistenţă şi o primire călduroasă în instituţii precum Parteneriatul pentru Pace. Am călătorit în Croaţia de două ori în trei săptămâni, mai întâi pentru a-i întâlni pe candidaţii la preşedinţie, apoi pentru a participa la investirea în funcţie a preşedintelui Stjepan Mesic. Manifestarea promptă de sprijin din partea noastră era menită să consolideze forţele democratice din Croaţia şi să îi trimită un mesaj Serbiei vecine, ce rămânea izolată şi era ţinută în urmă de preşedintele ei, Slobodan Milosević. Cu toate acestea, puţini credeau că Milosević putea fi înlăturat de la putere.

Cu mult înainte de Războiul din Kosovo, am obţinut sprijinul administraţiei pentru o politică ce încerca înlocuirea lui Milosević.

Timp de doi ani am acţionat în spatele scenei şi în public în acest scop. împreună cu un coleg, Joschka Fischer, şi cu alţii, i-am îndemnat pe liderii opoziţiei sârbe să-şi construiască organizaţii politice adevărate şi să se concentreze asupra îndepărtării lui Milosević.

În primăvara lui 2000, am hotărât să mutăm accentul şi „să urmăm banii", impunând noi sancţiuni şi făcând eforturi pentru a identifica averile lui Milosević, pentru a-l face să se simtă sărac şi ameninţat.

M-am întâlnit cu primari prodemocraţie şi am găsit modalităţi prin care puteau obţine ajutoare pentru populaţie fără ca acestea să fie deturnate de guvernul federal, în comentariile publice am spus în mod repetat că Statele Unite îl doreau pe Milosević „jos de la putere, afară din Serbia şi în custodia tribunalului pentru crime de război". Eram încrezătoare că, atunci când i se va oferi o şansă corectă, poporul sârb îl va respinge pe Miloăevic. Criticii ne-au contrazis, spunând că era vorba de o speranţă fără fundament, dar subestimau curajul sârb. Un cutremur politic era pe cale să se producă.

Forţându-şi norocul, Milosević a plusat, convocând alegeri prezidenţiale pentru 24 septembrie 2000, prima dată după opt ani când numele său apărea pe un buletin de vot. Poate pentru că se

În cadrul guvernului american, acest efort a fost iniţial condus de ambasadorul Bob Gelbard, apoi de Jim Dobbins, Secretarul de Stat Asistent Interimar pentru Afaceri Europene. Efortul final încununat de

succes a fost condus de Jim O'Brien, consilier special pe lângă preşedinte şi Secretarul de Stat pentru Democraţie în Balcani, a cărui forţă de convingere a jucat un rol-cheie la Washington şi în Serbia.

Înconjurase de consilieri care se temeau să-i spună adevărul, era încrezător că se putea prezenta drept campionul naţionalismului sârb împotriva unor imixtiuni din exterior precum cele ale Secretarului de Stat american. Era la fel de încrezător că, în eventualitatea în care electoratul îl părăsea, îşi putea utiliza autoritatea asupra instituţiilor statului pentru a falsifica rezultatele. S-a înşelat în ambele puncte.

A contribuit şi faptul că opoziţia sârbă s-a unit efectiv în sprijinul unui savant anticomunist, Vojisalv Kostunica, care avea şi avantajul unei solide reputaţii de naţionalist. Membrii opoziţiei erau acum mult mai competenţi decât în timpul iniţiativelor anterioare anti-Milosević. Cu observatori la fiecare secţie de vot, au obţinut şi au anunţat rapid numărători ale voturilor certificate la nivel local, astfel încât încercările ulterioare de manipulare din partea Belgradului au devenit vizibile, în câteva ore, Kostunica a revendicat victoria, arătând rezultatele care indicau că primise mai mult de cele 50 de procente necesare, în următoarele douăsprezece zile, Milosević s-a luptat să se salveze. Negând mai întâi, apoi acceptând cu greu avantajul lui Kostunica, a pretins că oponentul său nu reuşise totuşi să obţină o majoritate şi că un al doilea tur de scrutin era necesar, în timp ce demonstranţii anti-Milosević au invadat Belgradul, mulţi provenind din municipalităţile democratice pe care le ajutasem noi, am lucrat non-stop pentru a spori presiunea diplomatică. Britanicii, francezii şi germanii au făcut toţi apel la Milosević pentru a-şi recunoaşte înfrângerea.

Ruşii erau, tipic, cu un pas în urmă. Cu fratele lui Milosević aflat la Moscova ca ambasador al Iugoslaviei, nu erau dispuşi să parieze pe un alt cal, indiferent de dovezile privind voinţa populară sârbă. L-am sunat frecvent pe ministrul de Externe Ivanov, dar amândoi călătoream şi telefoanele noastre mobile păreau să piardă legătura în mod misterios de câte ori menţionam Serbia. „Trebuie să îi cereţi lui Milosević să renunţe", i-am spus. „Propria voastră credibilitate în ochii sârbilor depinde de asta". De mai multe ori Igor mi-a răspuns: „Madeleine, Madeleine, nu te pot auzi, Madeleine Pe 5 octombrie, poporul sârb a decis să-şi ia soarta în propriii6 mâini, preluând

controlul asupra clădirii parlamentului şi a celei a televiziunii de stat. Validând observaţia lui Tennyson că „un rege muribund pierde autoritatea", poliţia nu a făcut nimic pentru a ajuta regimul lui Milosević. Mulţi din armată au schimbat taberele. Stâlpii puterii lui Milosević se evaporaseră peste noapte. Abia atunci a călătorit Ivanov la Belgrad pentru a-l felicita pe Kostunica pentru victorie.

Revolta democratică din Serbia îmi aducea aminte de Revoluţia de Catifea din 1989, din Cehoslovacia. Vechea conducere, odată contestată, s-a prăbuşit rapid. Au existat relativ puţine violenţe. Populaţia, condusă de studenţi, se săturase de regimul care eşuase pe plan economic, politic şi diplomatic. Milosević îşi condusese poporul în patru războaie şi le pierduse pe toate, fusese acuzat de crime de război şi acum majoritatea iugoslavilor decideau să nu i se mai supună, în nici nouă luni, nu doar că nu mai era la putere, dar se afla la Haga, aşteptând judecata pentru crimele comise în Croaţia, Bosnia şi Kosovo.

Coordonând sprijinul pentru tranziţia democratică în Serbia, am învăţat cât de necesar poate fi uneori să rămâi în fundal. Mulţi sârbi manifestau resentimente faţă de Occident din cauza acţiunilor NATO. (Mi s-a trimis chiar un sul de hârtie igienică de tipul celor care se vând la Belgrad, pe care erau chipurile lui Robin Cook, al lui Joschka Fischer şi al meu.) După victoria lui Kostunica, Statele Unite au fost suficient de grijulii pentru a-i acorda întregul credit opoziţiei sârbe, oferindu-i noului preşedinte spaţiul de care avea nevoie şi lui Zoran Djindjic, noul prim-ministru, timpul pentru a-şi consolida guvernul şi a-şi asigura sprijinul forţelor de securitate iugoslave.

Am fost mândră să-l primesc pe 4 ianuarie 2001 pe ministrul de Externe iugoslav, Goran Svilanovic, la Departamentul de Stat. Deşi întâlnirea în sine nu a ieşit în evidenţă prin nimic, pentru mine a fost un punct terminus. Cu numai câteva luni în urmă, perspectiva unei discuţii cordiale între miniştrii de Externe iugoslav şi american ar fi fost de neconceput. Poporul sârb, pe care tata l-a respectat atât de mult şi care ajutase familia mea să fugă de Hitler, îşi răsturnase, în cele din urmă, dictatorul şi iată-l pe Svilanovic exprimându-şi încrederea că era conflictelor din Balcani ajunsese la sfârşit.

Cu toţii ştiam că Iugoslavia avea de înfruntat o mulţime de provocări, dar se dovedise că scepticii se înşelaseră şi încrederea mea în poporul sârb fusese confirmată.1

Existau multe persoane care credeau că Balcanii nu reprezintă o

zonă importantă, dar se înşelau, în timpul anilor mei în guvern, Balcanii au furnizat contextul pentru o dezbatere privind rolul global al Statelor Unite, relevanţa NATO, evoluţia Rusiei, limitele suveranităţii şi posibilitatea extinderii democraţiei în teritorii fără tradiţie democratică, în Balcani a trebuit să facem o serie de opţiuni între a rămâne pasivi în faţa crimelor împotriva umanităţii şi a acţiona pentru a le stopa, între a accepta persoane de tipul lui Tudjman şi Milosević şi a ne opune lor. A trebuit să decidem dacă era potrivit să utilizăm puterea americană pentru a pune capăt crimelor pe scară largă şi dacă să ne alăturăm misiunilor de menţinere a păcii pentru a preveni o repetare a acestor atrocităţi, în cele din urmă, a trebuit să decidem dacă să ne asumăm conducerea diplomatică în regiune sau s-o lăsăm pe seama europenilor, care trăiau mai aproape şi pretindeau că înţelegeau mai bine decât noi dinamicile create de trecut.

Balcanii au constituit un teren de încercare pentru politica externă a administraţiei Clinton, un loc în care eşecul era constant prevăzut, iar ţelurile noastre erau luate în derâdere, fiind considerate naive şi nerealiste. Cu siguranţă, regiunea rămâne profund tensionată, dar în fiecare parte a ei criteriile pentru succes s-au modificat. Apetitul pentru conflict a dispărut şi tendinţa spre dominaţie etnică a fost trecută în surdină de dorinţa de integrare în Occident, de modernizare, educaţie şi consolidare a instituţiilor democratice.

Chiar şi o chestiune atât de încărcată de afectivitate precum statutul legal al provinciei Kosovo pare probabil că va fi rezolvată prin metode paşnice, şi Balcanii se îndreaptă spre locul lor de drept într-o Europă unită şi liberă.

Poporul sârb avea să fie încercat din nou în martie 2003, când prim-ministrul Djindjic a fost asasinat de puternicii membri ai lumii interlope, un act care demonstra actualitatea ameninţării pe care o reprezintă crima organizată, în ciuda circumstanţelor tragice, tranziţia spre noua conducere a decurs fără incidente, şi forţele reformiste şi-au exprimat clar intenţia de a lupta pentru a stabili domnia legii. Nou premier, Zoran Zivkovic era unul dintre primarii democraţi cu care mă întâlnise înainte de înfrângerea lui Miloăevic.

ÎN ANII PETRECUŢI în slujba guvernului, democraţia a fost tema mea preferată, în fond, datorită democraţiei devenisem Secretar de Stat şi aveam să devin curând ex-Secretar de Stat. În Serbia fusesem martora unui tip de tranziţie la democraţie. Pe l decembrie 2000,

călătorind în Mexic pentru investirea în funcţie a noului preşedinte Vicente Fox, am fost martora altui tip de tranziţie. Nu era o inaugurare obişnuită. Alegerea lui Fox marca sfârşitul regimului de şaptezeci şi unu de ani al Partidului Revoluţionar Instituţional (PRI), odată atotputernic în Mexic. Reacţia populară era exuberantă, dar perspectivele unei asemenea schimbări după mai mult de şapte decenii le dădea membrilor PRI, care încă deţineau controlul Congresului, o dispoziţie posacă.

Vicente Fox părea persoana potrivită pentru rolul de preşedinte – înalt, frumos, sociabil, purtând cizme de cow-boy; combina o imagine demnă cu un stil lejer. Şi-a început discursul inaugural către Congresul mexican şi către numeroşii demnitari străini spunând *Buenos dfas* fiecăruia dintre cei patru copii adoptaţi ai săi. În comentariile sale s-a angajat să reducă treptat corupţia şi să mărească fondurile pentru educaţie, să acorde mai multă atenţie drepturilor omului şi problemelor de mediu şi – vorbind cu o pasiune deosebită – să promoveze o viaţă mai demnă pentru populaţia indigenă a Mexicului. A adăugat chiar cuvinte proprii referitoare la protecţia celor săraci, atunci când a depus jurământul.

Membrii fostului guvern, inclusiv colegul meu, ministrul de Externe Rosario Green, stăteau într-o parte a podiumului, dând impresia clară că nu se simţeau în largul lor. Reprezentanţii aleşi stăteau în faţa lor, pe ambele părţi ale culoarului. Exista o tensiune considerabilă, şi membrii PRI nu au ezitat să-l huiduiască atunci când Fox a criticat vechiul „regim autoritar", în realitate, ambele părţi aveau motive să fie mândre. Fox condusese o campanie electorală ce se concentrase pe problemele create de zecile de ani de regim PRI, în timp ce fostul preşedinte, Ernesto Zedillo, aşezat lângă Fox, sprijinise reformele democratice care făcuseră posibile alegerile corecte şi îi preda succesorului său o economie puternică şi o relaţie bună cu Statele Unite.

În timp ce urmăream ceremoniile, am avut sentimentul câmi priveam în propriul viitor. Fiecare membru al Cabinetului nostru se întâlnise cu omologul său mexican pentru a discuta chestiuni variind de la poluarea transfrontalieră la coordonarea politicilor de imigraţie. Data viitoare când aceste reuniuni vor fi organizate, eu nu voi mai participa. Deşi fastul şi circumstanţele transferului de putere aveau la Washington un ritm diferit, rezultatul avea să fie identic. Un

preşedinte avea să vină şi un altul să plece. Şi Secretarul de Stat american, asemenea lui Rosario Green, va trebui să găsească noi provocări pe care să le înfrunte.

PARTE A PROCESULUI de părăsire a funcţiei este încercarea de a face un bilanţ. Acest lucru este complicat mai ales atunci când vine vorba de politica externă, unde aproape totul este subiectiv, puţine victorii sunt permanente şi nu există o tabelă de marcaj pentru a înregistra câştigurile şi pierderile. Cu toate acestea, când am realizat ultima rundă de interviuri oficiale, am simţit că aveam de spus o poveste bună.

Când Bill Clinton a fost ales, întrebarea-cheie pe plan internaţional era dacă în absenţa unei superputeri rivale, America avea să se retragă din lume. Preşedintele Clinton însuşi şi-a început mandatul hotărât să se concentreze asupra economiei interne. Oricum, perioada cât s-a aflat la putere, şi-a asumat statutul de lider mondial.

Datorită acestui fapt, preşedintele Clinton a lăsat în urmă o Americă mai prosperă ca oricând, într-o lume mai liberă ca niciodată.

Pe deplin conştient de ameninţările reprezentate de terorism şi de proliferarea armelor, preşedintele a pus fundaţiile unei reţele antiteroriste globale, pe care succesorul său a neglijat-o iniţial, pentru ca după 11 septembrie să o mărească dramatic. Coşmarul „armelor nucleare fără stăpân" din fosta Uniune Sovietică fusese abordat, deşi rezolvarea sa rămânea o activitate în progres. Menţinusem sancţiuni împotriva lui Saddam Hussein, limitându-i în acelaşi timp opţiunile militare şi slăbindu-i capacităţile. Cooperând cu aliaţii noştri, blocasem drumul cel mai scurt al Coreei de Nord spre armele nucleare şi obţinusem suspendarea testelor cu rachete avansate. Stabilizasem şi democratizasem Balcanii.

În Orientul Mijlociu, îi oferisem lui Arafat nenumărate ocazii pentru a satisface aspiraţiile de bază ale poporului său. Acordasem l atenţie alianţelor din Europa şi Asia şi, ca urmare, ele erau coerente şi solide. Ne aflam în termeni buni, dar rămăsesem fideli principiilor noastre, în relaţiile cu Moscova şi cu Beijingul. Ne consolidasem legăturile de securitate cu Japonia, deschisesem un nou capitol în relaţiile cu India, sporisem cooperarea în emisfera noastră prin intermediul Summit-ului Americilor şi făcusem eforturi pentru a integra Africa în piaţa mondială. Preşedintele, care moştenise o economie naţională stagnantă, împovărată de uriaşe deficite, i-a lăsat

succesorului său o situaţie financiară echilibrată, un surplus bugetar record şi o ţară a cărei poziţie de lider pe plan economic era de necontestat, peste tot în lume America era recunoscută drept principala forţă ce acţiona în sprijinul păcii, al democraţiei, al oportunităţii economice, al unui sistem comercial mai deschis şi al domniei legii.1

Preluasem conducerea şi într-o serie de chestiuni de politică externă mai puţin tradiţionale, inclusiv în eforturile de a le ameliora vieţile femeilor şi de a mări respectul în general pentru drepturile omului. Ne-am organizat instituţiile de politică externă pentru a ne pregăti pentru o nouă eră şi am contribuit la reformarea Organizaţiei Naţiunilor Unite. Am participat la eforturile de a înfiinţa un tribunal penal internaţional permanent şi de a limita ameninţarea reprezentată de minele antipersonal şi de încălzirea globală. Şi am lucrat pentru a spori utilizarea Internetului şi a altor tehnologii avansate ca instrumente folosite pentru dezvoltare. Este o listă diversă, dar fiecare punct este legat de obiectivul construirii unei lumi mai integrate, mai stabile şi mai democratice, în care toţi cei care le respectă celorlalţi drepturile şi interesele să se bucure de o securitate sporită.

Rezumând activitatea noastră, le-am împărtăşit celor care îmi luau interviuri câteva dintre lecţiile specifice pe care le învăţasem.

Prima era că speram să nu mai aud niciodată că politica externă Este descrisă ca o dezbatere între idealiştii wilsonieni şi realiştii [adepţi ai geopoliticii, în timpurile noastre, niciun preşedinte Sau' Am fost mândră să îi dedic clădirea Departamentului de Stat lui Harry S. Truman, l care era preşedinte când am ajuns în Statele Unite şi care pentru mine a fost întrul Părea principiului puterii americane. După cum congresmanul de Missouri Ike l Shelton mi-a spus: „Unele dintre realizările tale s-ar putea să se erodeze în timp, l dar clădirea Truman va rămâne imortalizată în beton".

Secretar de Stat nu ar putea gestiona evenimentele fără să le îmbine, în timpul preşedintelui Clinton, eram hotărâţi să facem ceea ce era corect, într-o manieră fermă. Am încercat să consolidăm instituţiile internaţionale, dar am recunoscut necesitatea preluării conducerii în zone precum Balcanii şi Orientul Mijlociu. Am promovat democraţia, dar când s-a dovedit necesar, am colaborat şi cu state nedemocratice. Am apărat drepturile omului, dar, am înţeles că alte probleme urgente, precum neproliferarea armelor, aveau uneori întâietate. Eram dispuşi

să ne asumăm responsabilităţi dificile, dar şi dornici să obţinem sprijinul altora şi atenţi să nu ne asumăm angajamente pe care nu le puteam respecta.

Unii au afirmat că eram inconsecvenţi, dar nu este posibil să conduci o politică externă într-un cadru rigid, unde fiecărui eveniment i se răspunde într-un mod dinainte stabilit. Un factor decizional trebuie să lase loc pentru flexibilitate şi inovaţie. Fiecare situaţie este diferită şi, atunci când apar probleme, liderii noştri au nevoie de cea mai mare varietate posibilă de opţiuni. Acestea includ totul, de la arta convingerii prin cuvinte la sancţiuni şi de la participarea la operaţiuni de menţinere a păcii la utilizarea forţei în diferite maniere. Opţiunile noastre trebuie să se bazeze pe factori precum gradul de implicare a intereselor noastre, şansele de succes, disponibilitatea altora de a-şi asuma o parte din sarcină, gradul de susţinere populară şi consecinţele inacţiunii. Forţa militară trebuie să fie utilizată selectiv, câteodată limitat, alteori impunându-i-se puţine constrângeri.

O a doua lecţie este că avem nevoie să obţinem resursele adecvate pentru operaţiunile şi programele internaţionale. Sunt în favoarea unei finanţări generoase a forţelor noastre armate, dar chiar şi liderii militari americani sunt de acord că există un mare dezechilibru între ceea ce alocăm pentru scopuri militare şi ce cheltuim pentru a ne susţine interesele externe prin alte mijloace. E nevoie de bani pentru a-i opri pe terorişti, pentru a obţine pacea, a preveni proliferarea armelor, a înfrânge cartelurile drogurilor, a promova exporturile, a consolida democraţia, a lupta împotriva poluării, a combate SIDA, a salva vieţi prin planificare familială şi, în general, pentru a ne apăra interesele şi valorile. Astăzi Statele Unite cheltuiesc cu puţin peste un cent din fiecare dolar pentru toate acestea

pentru alte obiective internaţionale la un loc. Sunt mândră că, în timpul celor patru ani ai mei ca Secretar de Stat, am reuşit să mărim alocările de fonduri cu 17%. Rămâne un fapt însă că în termeni reali cheltuim pentru aceste scopuri doar în jur de o zecime din ceea ce cheltuiam când George Marshall era Secretar de Stat, cu o jumătate de veac în urmă.

În al treilea rând, nu cred că o politică externă poate reprezenta cu adevărat poporul american dacă nu sprijină practicile democratice în exterior, în timpul Războiului Rece, aveam scuza de a privi aproape

orice provocare prin prisma rivalităţii noastre cu Uniunea Sovietică; chiar şi atunci conducătorii noştri cei mai înţelepţi înţelegeau că poziţia de lider a Statelor Unite trebuia să se *bazeze* nu numai pe lucrurile cărora ne opuneam, ci şi pe cele pe care le susţineam. Şi, din America Centrală în Asia, interesele noastre ne dictează să fim *pentru o* lume în care ofensiva democraţiei continuă.

Mai multe ţări au astăzi guverne alese decât în orice alt moment din trecut, dar multe tranziţii democratice sunt fragile şi continuarea progresului nu trebuie să fie considerată o certitudine. Naţiunile libere trebuie să se ajute reciproc. Iată de ce iniţiativa Comunităţii Democraţiilor este atât de importantă.

În al patrulea rând, este vital pentru America să-şi găsească rolul potrivit – un lucru nu foarte uşor. În timp ce mă aflam la Naţiunile Unite, preşedintele Clinton caracteriza Statele Unite drept „naţiunea indispensabilă", îmi plăcea expresia şi am împrumutat-o atât de des încât a ajuns să fie asociată cu persoana mea. Unii au considerat termenul arogant, dar nu asta a fost intenţia mea. Credeam, mai degrabă, că rezuma un adevăr: cele mai multe iniţiative la scară globală au nevoie de cel puţin o intervenţie din partea Statelor Unite pentru a reuşi. Nu voiam să sugerez că puteam pur şi simplu să acţionăm unilateral. Scopul meu nu era să-i descurajez pe alţii, ci să creez un sentiment al mândriei şi al responsabilităţii printre americani, astfel încât să ezite mai puţin atunci când îşi asumau responsabilităţi.

Deşi America are multe în comun cu alte naţiuni, este, de asemenea, unică în putere şi în capacitatea de a proiecta la scară globală această putere. Această unicitate creează imense oportunităţi, dar şi tentaţii periculoase. Acţiunile şi politicile Statelor Unite servesc drept model, pozitiv sau negativ. Aceasta înseamnă că, în absenţa unei puteri care să echilibreze balanţa, Statele Unite trebuie să aibă disciplina de a-şi limita acţiunile în concordanţă cu standardele pe care le aplică altora. Dacă încercăm să ne plasăm pe noi înşine deasupra sau în afara sistemului internaţional, îi invităm pe toţi ceilalţi să facă acelaşi lucru, în acel moment este pierdută claritatea morală, fundamentele poziţiei noastre de lider devin suspecte, coerenţa oferită de legalitate este pierdută şi cei care nu ne împărtăşesc valorile găsesc breşe pe care le pot exploata, întotdeauna am considerat America a fi o ţară excepţională, dar asta se datorează faptului că am fost lideri în

crearea standardelor care se aplică tuturor, nu pentru că suntem o excepţie de la regulă.

Părăsind funcţia ai şi un regret pentru lucrurile pe care ai fi putut să le faci mai bine. Aşa cum am spus deja, cel mai mare regret al meu ţine de perioada în care mă aflam la Naţiunile Unite şi am eşuat să înţeleg suficient de rapid genocidul în plină desfăşurare din Rwanda. Ca Secretar de Stat, pentru că eram implicată în atât de multe, nu am fost suficient de fermă în stabilirea priorităţilor.

Am simţit în unele momente că nu făcusem suficient pentru a restaura întâietatea Departamentului de Stat în politica externă, dar activitatea succesorului meu m-a convins că mă descurcasem destul de bine. Lumea este acum atât de interdependenţă, încât aproape fiecare departament guvernamental are un rol internaţional legitim. În cele din urmă, administraţia noastră ar fi trebuit să aibă forţa de a risca să-i supere pe prietenii tradiţionali din Orientul Mijlociu, făcând presiuni pentru democratizare în lumea arabă – inclusiv o provocare directă faţă de îndoctrinarea tinerilor cu dogme ce susţin violenţa şi ura. De asemenea, ar fi trebuit să facem presiuni asupra Israelului pentru a opri expansiunea coloniilor, o politică atât de dăunătoare negocierilor.

Un lucru despre care aveam sentimente contradictorii, dar pe care nu îl puteam regreta cu adevărat, a fost să îi spun „nu" lui Václav Havel când mi-a sugerat să încerc să-i succed la preşedinţia Republicii Cehe. Am fost incredibil de onorată şi ideea de a trăi în Castelul Praga avea atracţia unui basm. Dar i-am spus lui Havel ca poporul ceh ar trebui să fie condus de cineva care trăise printre ei în ultimele decenii şi că, bineînţeles, eu devenisem americancă cu mult timp în urmă.

Ca în orice despărţire, cel mai greu este să spui adio. Unele relaţii sunt strict profesionale, dar altele au înflorit în prietenii adevărate, unele dintre ele improbabile, dar care nu erau uşor de trecut cu vederea. Deşi Evgheni Primakov părăsise funcţia în 1999, a continuat să mă sune, împreună cu Ivanov, pentru a-mi face urările de Crăciun. Era evident, chiar şi la telefon, că amândoi intraseră în spiritul sărbătorilor.

Am fost în special impresionată când Hubert Vedrine, cu care colaborasem şi mă certasem adesea, a organizat un dineu de despărţire, pentru mine, la Paris. Robin Cook, Joschka Fischer, Lamberto Din, Igor Ivanov şi Javier Solana se aflau şi ei la Chiteau de la Celle-Saint-Cloud. Îmi doresc doar să fi avut un reportofon pentru a

înregistra numeroasele toasturi, bilingve şi extrem de măgulitoare. Fără nicio îndoială că tributurile erau exagerate, aşa cum sunt de obicei la asemenea evenimente, dar căldura şi sentimentul de colegialitate erau cât se poate de reale. Pe parcursul anilor, ne-am confruntat cu Milosević, ne-am încleştat cu Saddam Hussein, am adaptat NATO şi am ajutat noile democraţii ale Europei să-şi găsească locul în cadrul unui continent sigur şi unit. A fost o responsabilitate dusă în general la bun sfârşit. A trebuit să mă lupt pentru a-mi controla emoţiile. Igor făcuse atâtea eforturi pentru a-mi da un cadou deosebit: un serviciu rusesc de ceai cu imaginea fiecărui ministru de Externe pe câte o ceaşcă şi cu platoul care le însoţea, pe care scria „Echipa de vis a lui Madeleine". Vedrine m-a îmbrăţişat şi mi-a dăruit un exemplar magnific legat din *Democraţia în America* a lui Tocqueville. Felul cum clipea mi-a sugerat că divergenţele noastre legate de Statele Unite ca „hiperputere" şi de Comunitatea Democraţiilor nu fuseseră niciodată personale.

PE 19 IANUARIE 2001 am semnat demisia oficială din funcţia de Secretar de Stat şi l-am sunat pe preşedintele Clinton să-i mulţumesc pentru cuvintele amabile de pe o casetă video difuzată în timpul recentei mele apariţii în cadrul emisiunii *Oprah Winfrey*. Mai aveam o singură zi în funcţie şi preşedintele – ca şi mine – se gândea la oportunităţile ratate. Supărat pentru tot timpul pe care îl investisem în Arafat, mi-a spus că îşi dorea să fi profitat de şansa de a merge în Coreea de Nord în loc să stea la Washington pentru a face un ultim efort în Orientul Mijlociu.

În ultima zi, am rostit discursul tradiţional de adio către Departamentul de Stat. În memoriile lui Dean Acheson, acesta include o fotografie a asistenţei sale cu această ocazie, aproape în totalitate bărbaţi albi cu pălării. Grupul care m-a salutat pe mine era mult mai divers şi, bănuiesc, mai reprezentativ, în difuzoare se auzea Aretha Franklin în timp ce îmi făceam loc prin zidul de prieteni şi colegi spre un podium improvizat pe treptele de lângă intrarea principală în departament.

Acolo am rememorat unele dintre momentele bune şi rele ale ultimilor patru ani şi le-am mulţumit celor din jurul meu pentru eforturile depuse, în numele ţării lor. În uralele asistenţei am spus: „Faptul că prima femeie Secretar de Stat este pe cale să fie succedată de primul Secretar de Stat afro-american spune ceva favorabil despre

America”.

Ultima zi s-a încheiat aşa cum se încheie orice ultimă zi – cu împachetatul. Pentru că mai trecusem prin aşa ceva, aveam exerciţiu. Cea mai mare parte a celor care lucraseră în biroul meu şi care mă ajutau acum să umplu cutiile erau oameni de carieră. Aveau să rămână după plecarea mea pentru a ajuta noua echipă care îşi instalase deja birouri la parter şi care aştepta cu nerăbdare să se mute la etajele superioare. Numele de pe uşi şi pozele de pe pereţi aveau să fie schimbate până la următorul apus de soare. Democraţia este corectă, dar puţin brutală. Istoria va înregistra totuşi că al patruzeci şi şaselea Secretar de Stat nu a trebuit să fie scos afară cu forţa. Pur şi simplu am mai aruncat o privire în jur, am verificat locul în care era pusă nota mea de adio pentru Colin Powell şi am plecat.

La puţin timp după ceremoniile de inaugurare, am primit un telefon din partea lui Harold Koh, cel care condusese biroul nostru pentru drepturile omului. Harold mi-a spus că în momentul în care figura lui Colin Powell a apărut la televizor, fiul său de nouă ani, Willie, a scâncit surprins. „Cum pot da postul lui Madeleine acestei persoane?” a întrebat băiatul. Cu asprime, Harold i-a ţinut o lecţie despre egalitatea de oportunităţi. „Nu e asta”, a spus Willie uluit. „Numai că nu am crezut niciodată că un bărbat poate fi Secretar de Stat.

Mi-am deschis un nou birou în centrul Washingtonului, unde puteam lucra la această carte şi la alte proiecte. Era încântător, dar nu era acelaşi lucru. Din vechiul meu birou puteam vedea Memorialul Lincoln. Din noul birou vedeam magazinul de delicatese al lui Loeb. Şi călătoriile erau diferite. După opt ani, eram din nou pe cont propriu. Am mers în California pentru un discurs, am zburat cu un avion de pasageri şi am decis să iau o cursă de noapte, în acea seară mă aflam la Clubul Amiralilor, citind ziarul şi aşteptând avionul. Un bărbat a intrat şi s-a uitat în jur. Erau rânduri întregi de scaune goale, dar el s-a aşezat lângă mine şi şi-a pus valiza pe piciorul meu.»

După un minut a spus: ş

— Sunteţi Madeleine Albright. îi

— Da. u

— Tocmai am văzut un documentar despre dumneavoastră „*u*

— Oh…

— După spusele lui Michael Douglas, vă place să flirtaţi, $ continuat.

— Nu oricine este Michael Douglas.

— V-aţi pierdut slujba şi întreaga autoritate, trebuie că vă simţiţi!

— Îngrozitor.

— Asta e America, aşa funcţionează sistemul. Mă simt bine.

— Nu, am lucrat pentru Marilyn Quayle şi, când şi-a pierdut slujba, *ea* s-a simţit îngrozitor.

Asta aproape că m-a pus în încurcătură. Dar am spus apoi:

— Ştiţi ce? Nu mă simt îngrozitor. Mă simt mândră.

REPLICA MEA CONŢINEA puţin adevăr, dar nu întregul adevăr.

Mă simţeam mai mult mândră decât îngrozitor, dar părăsirea unei funcţii publice după o perioadă atât de lungă de activitate intensă în lumina reflectoarelor nu este uşoară. Ciclul cotidian de stimuli se întrerupe brusc. Nu e simplu să renunţi la o slujbă pe care o iubeşti, o slujbă care ţi-a permis să simţi că poţi schimba ceva. Nu pot să cred că cineva într-o poziţie comparabilă poate spune „Mă bucur că s-a terminat". Citirea zilnică a jurnalelor devine o experienţă mai mult pasivă decât activă – ca diferenţa dintre a privi o piesă de teatru şi a juca în ea. În primele luni, când ceva important se întâmpla în lume, reflexele mele fizice şi mintale erau condiţionate încă – provocând un exces de adrenalină şi dând naştere unor idei despre ce ar trebui să facem şi pe cine ar trebui să sun; această perioadă a fost urmată de o acceptare tăcută a faptului că făcutul şi sunatul erau acum treaba altcuiva. Eram, de asemenea, iritată de dispreţul pe care noua administraţie îl manifesta faţă de realizările, eforturile şi activitatea diplomatică intensă din cei opt ani care trecuseră.

Au existat, fără îndoială, unele aspecte pozitive ale reluării unei vieţi normale. Am putut petrece mai mult timp cu sora mea Kathy, cu fratele meu John şi cu familia sa. Eram încântată că fiicele mele, Anne şi Alice, trăiau în apropiere şi că eram vizitată des de Katie împreună cu cei doi copii ai ei, Benjamin şi Eleanor. Am descoperit în curând că gestionarea politicii externe şi creşterea nepoţilor necesită multe abilităţi diplomatice asemănătoare. Am mers frecvent la fermă, conducându-mi propria maşină pentru prima dată după ani întregi şi învăţând cum să fac plinul. Dar unele ajustări sunt mai facile decât altele. Nu puteam pur şi simplu să reiau vechile prietenii.

Unii oameni se mutaseră sau se implicaseră în alte activităţi care îi făceau acum indisponibili – aşa cum fusesem şi eu am întregi ca

urmare a slujbei mele. Cercul meu de cunoştinţe era acum enorm, dar cercul de prieteni apropiaţi era mult mai mic decât mi-aş fi dorit. Le aveam în continuare pe Wini, pe Mary şi pe Susan din perioada Wellesley, dar Emily murise.

Partea cea mai grea a scrierii memoriilor este să înfrunţi implicaţiile faptului că, o dată ce ai ajuns la sfârşit, viaţa ta – sau cel puţin partea interesantă a vieţii tale – s-a terminat. Eu nu simt asta. În timp ce lucram pentru guvern, am învăţat forţa propriei mele voci. Revenită în afara guvernului, îmi găsesc acum o nouă voce, inspirată din profunzimea experienţei mele, dar şi un sentiment constant al necesităţii de a-i învăţa tot ce pot pe studenţii mei şi de a contribui la dezbaterea mai largă legată de direcţia politicii externe americane, într-o varietate de moduri care se îmbină fericit, lucrez încă pentru a promova democraţia, pentru deschiderea pieţelor şi pentru domnia legii, în aceste scopuri am înfiinţat Grupul Albright, o firmă de strategie globală care ajută firmele şi organizaţiile să se dezvolte şi încurajează economiile de piaţă deschise. Sunt şi preşedinta Institutului Naţional Democratic; predau din nou la Georgetown; activez ca preşedintă a Fundaţiei Truman Scholarship; conduc proiecte pentru Fundaţia Pew şi pentru Institutul William Davidson de la University of Michigan Business School; şi ţin discursuri peste tot în lume. Printre toate acestea, am alergat cu torţa Jocurilor Olimpice de Iarnă pe străzile Washingtonului, în 2002.

Aproape oriunde mă duc, sunt recunoscuta – deşi nu întotdeauna corect. O femeie m-a confundat cu fostul Secretar de Stat al Floridei, Katherine Harris. Un grup din Colorado era entuziasmat că a dat peste „Margaret Thatcher". Un călător aflat la o coadă într-un aeroport m-a privit o vreme înainte de a mă întreba „Sunteţi?" „Da", am răspuns. S-a întors spre prietenii săi: „Vedeţi, v-am spus eu.

Aceasta este persoana care face reclame pentru Northwest Airlines".

M-am simţit mai bine când un bărbat s-a apropiat de mine la Boston şi m-a întrebat: „Sunteţi Madeleine Albright?" Când am spus „da", i s-a lungit faţa. „La naiba", a exclamat, „tocmai am pierdut un pariu de 20 de dolari".

Dar întâlnirile care înseamnă cel mai mult pentru mine sunt cele cu femei de toate vârstele care mă recunosc şi vin să-mi mulţumească. O semnificaţie deosebită pentru mine o au în special tinerele care îmi

spun că exemplul meu le-a inspirat să privească mai departe, astfel încât acum simt că a ajunge Secretar de Stat sau chiar mai sus e un ţel realist.

Când Secretarul de Stat Cordell Hull se apropia de sfârşitul mandatului său, în 1944, i-a mărturisit unui prieten că era „obosit de intrigă… obosit să fiu ocolit… obosit să fiu o persoană de bază în public şi ignorat în particular… obosit să port lupte care nu au fost apreciate… obosit să ţin discursuri şi să dau interviuri presei – obosit să merg şi obosit de serviciu1. Au fost momente în timpul anilor petrecuţi în slujba guvernului când aş fi subscris la cuvintele lui, şi probabil acelaşi lucru l-ar fi făcut toţi ceilalţi membri ai guvernului.

1 *The War Diary of Breckinridge Long* („Jurnalul de război al Breckinridge Long"), selecţii din anii 1938 – 1944, selecţie şi editare de Fred L. Israel, Lincoln, University of Nebraska Press, 1966, pp. 386 – 388.

Slujba a fost neiertătoare, în fiecare zi apărea ceva nou, dar vechile probleme nu dispăreau. Au existat momente când m-am simţit obstrucţionată de propriul guvern, tratată incorect de Congres sau de presă şi frustrată de neputinţa mea de a scutura o baghetă şi de a remodela magic evenimentele.

În ansamblu însă felul în care mi-am perceput funcţia era diametral opus faţă de cel al lui Hull. (Ca să fiu corectă, el era bolnav când a părăsit funcţia.) Indiferent de nemulţumirile mele cotidiene, am fost întotdeauna conştientă de privilegiul care mi se oferise chiar şi numai pentru ocazia de a lucra în această funcţie. Niciodată nu am văzut-o ca pe o povară – sau ca ceva care îmi era acordat cu titlu permanent. Asemenea cuiva care a sărit de pe o piatră alunecoasă pe alta de-a lungul carierei sale, iubeam provocarea constantă de a fi Secretar de Stat, de a putea să spun de zece ori pe zi, după un telefon sau după o întrevedere: „Ce facem în continuare?" – ştiind că răspunsul avea să implice probleme în continuă schimbare, importante pentru oameni din toată lumea.

America pe care întotdeauna am iubit-o se schimbă şi ea. Ameninţarea terorismului după 11 septembrie a făcut societatea noastră mai puţin deschisă. Preceptele atât de preţuite ale sistemului legal ce protejează drepturile individuale sunt reexaminate. Divergenţele crescânde sunt evidente între Statele Unite şi aliaţii tradiţionali.

Relevanţa viitoare a ONU este pusă sub semnul îndoielii. Aceste tendinţe ar trebui să dea naştere nu unei acceptări pasive, ci unor dezbateri viguroase. Primirea călduroasă promisă de Statuia Libertăţii este foarte reală pentru mine, aşa cum este pentru milioane de americani imigranţi. Protecţia oferită de Declaraţia Drepturilor Omului a reprezentat timp de mai mult de două secole unul dintre cele mai importante daruri al ţării noastre pentru umanitate, precum şi cea mai puternică şi mai productivă forţă a schimbării. Marile instituţii create de parteneriatul transatlantic, care au salvat libertatea în secolul al XX-lea, sunt în pericol. Cred cu tărie că ele trebuie salvate şi revitalizate dacă dorim ca această binecuvântare să supravieţuiască în secolul al XXI-lea.

Totuşi, privesc viitorul cu încredere nu atât datorită lucrurilor care s-au schimbat, cât mai degrabă celor care au rămas aceleaşi-Principiile în care am crezut încă din copilărie sunt la fel de relevante ca întotdeauna. Acestea sunt adevărurile evidente ale egalităţii şi ale valorii ireductibile a fiecărui individ, aşa cum au fost articulate de Jefferson şi interpretate memorabil de Lincoln în Proclamaţia de Emancipare şi în Discursul de la Gettysburg. Există multe lucruri complicate în viaţă şi dincolo de puterea noastră de înţelegere, dar principiile de bază ale libertăţii umane nu sunt atât de complicate şi, dacă le respectăm, vom găsi o modalitate de a ne îndrepta greşelile şi de a urma calea corectă.

Acesta e unul dintre motivele pentru care îi sunt atât de recunoscătoare preşedintelui Clinton pentru că mi-a dat ocazia să reprezint Statele Unite ale Americii în lume. I-am ofensat pe unii şi i-am uluit pe alţii, dar nu m-am putut abţine să nu-mi manifest patriotismul. Sunt conştientă că experimentul american are neajunsuri, dar îl consider în continuare un succes miraculos, creând unitate dintr-o diversitate de trecuturi şi culturi. Şi rămân mândră de acea diferenţă pe care America a reprezentat-o în ochii celor care pretutindeni în lume preţuiesc o guvernare a poporului de către popor şi pentru popor.

În romanul său *Un veac de singurătate*, prietenul meu Gabriel García Márquez scrie despre indivizii prinşi – aşa cum suntem cu toţii – în capcana ciclurilor inevitabile ale vieţii. Soarele răsare şi apune, anotimpurile trec, anii se scurg, roţile se învârtesc şi osia se uzează iremediabil. Dacă trăim, ăsta e destinul nostru. Dar nu înseamnă că nu

avem de luat decizii semnificative, întotdeauna am crezut, pentru că am învăţat de la părinţii mei, că trebuie să lupţi pentru a realiza tot ce poţi, cu darurile cu care eşti înzestrat.

La început, acest lucru a însemnat pentru mine să învăţ bine. Mai târziu a însemnat să fiu o soţie şi o mamă bună şi aşa mai departe, în toate etapele vieţii mele până la cea de Secretar de Stat, dar şi în timpul acesteia şi după ea. Am fost învăţată să muncesc nu pentru că ar exista vreo garanţie a succesului, ci pentru că efortul în sine reprezintă singura modalitate de a-ţi menţine credinţa în viaţă.

Uneori sunt întrebată cum aş dori să-şi amintească oamenii de mine. Răspund că nu doresc să-şi amintească de mine; încă mă aflu aici. Dar când ziua va veni, sper că oamenii vor spune că am făcut tot posibilul cu ceea ce am avut la dispoziţie, că am încercat să-mi fac părinţii mândri, că mi-am servit ţara cu toată energia pe care o aveam şi că am adoptat o poziţie neclintită de partea libertăţii.

Poate unii vor spune şi că am învăţat o generaţie de femei în vârstă să stea drepte şi pe tinerele femei să nu le fie teamă să întrerupă.

S*/i

Mi-CRONOLOGIE SELECTIVĂ

20 septembrie 1909:

11 mai 1910:

28 octombrie 1918:

20 aprilie 1935:

15 mai 1937:

29 septembrie 1938:

15 martie 1939:

25 martie 1939:

l septembrie 1939:

1939 – 1945:

7 octombrie 1942:

7 mai 1945:

Mai 1945:

Septembrie 1945 – 1948

15 ianuarie 1947: > e Septembrie 1947:

Începutul lui 1948:

25 februarie 1948:

Se naşte Josef Korbel (tata).

Se naşte Anna Spieglovă (mama).
Crearea Cehoslovaciei.
Josef Korbel şi Anna „Mandula" Spieglovă se căsătoresc.
Marie Jana (Madeleine) se naşte la Praga.
Acordul de la München.
Naziştii ocupă Praga.
Josef, Mandula şi Madeleine Korbel părăsesc Cehoslovacia.
Naziştii invadează Polonia; Al Doilea Război Mondial începe.
Familia Korbel trăieşte în Anglia. – " Se naşte Kathy Korbel (soră)".
Capitularea Germaniei.
Familia Korbel revine în Cehoslovacia eliberată.
Josef Korbel lucrează ca ambasador al Cehoslovaciei în Iugoslavia şi Albania.
Se naşte John Korbel (frate).
Madeleine Korbel este trimisă la o şcoală cu internat în Elveţia.
În prima parte a lui februarie, Cehoslovacia devine membră a noii Comisii ONU pentru India şi Pakistan (Kaşmir). Josef Korbel este numit în Comisie.
Lovitură de stat comunistă în Cehoslovacia.
I O martie 1948:
Mai 1948:
11 noiembrie 1948:
4 aprilie 1949:
7 iunie 1949:
Vara 1949:
1955 – 1959:
14 august 1957:
11 iunie 1959:
Iulie 1959:
1960 – 1961:
Primăvara 1961; 17 iunie 1961:
Vara 1962:
2 iulie 1963: i.
:
5 martie 1967: Primăvara 1968:
21 august 1968:
Septembrie 1968:

Primăvara 1970:

Jan Masaryk este găsit mort.

Josef Korbel îşi începe activitatea în Comisia Kaşmirului. Familia pleacă la Londra.

Madeleine Korbel împreună cu mama, sora şi fratele sosesc în Statele Unite. Tatăl îi urmează în decembrie.

Crearea NATO.

Familiei Korbel i se acordă azil politic în SUA.

Familia Korbel se mută în Denver.

Madeleine Korbel studiază la Colegiul Wellesley.

Madeleine Korbel primeşte cetăţenia americană.

Madeleine Korbel şi Joseph Albright se căsătoresc.

Joe Albright îşi satisface stagiul militar la Fort Leonard Wood, Missouri; Madeleine Korbel Albright (MKA) lucrează pentru *Rolla Daily News*.

Joe Albright lucrează la *Chicago Sun-Times*.

MKA lucrează \a. *Encyclopaedia Britannica*.

Joe Albright începe să lucreze la *Newsday* în Long Island, New York.

Se nasc Anne Korbel Albright şi Alice Patterson Albright (fiice).

Joe Albright la biroul din Washington al *Newsday*.

MKA îşi începe studiile postuniversitare la SAIS, John's Hopkins.

Moare Alicia Patterson Guggenheim. Familia Albright revine la New York.

Se naşte Katharine Mediii Albright (fiică).

MKA obţine certificatul de la Institutul Rus şi titlul de Master of Arts la Universitatea Columbia.

Primăvara de la Praga ia sfârşit odată cu invazia sovietică.

Joe Albright devine şeful biroului din Washington al *Newsday*.

Harry Guggenheim vinde *Newsday* Companiei Times Mirror.

DOAMNA SECRETAR DE STAT

Mai 1976:

August 1976:

2 noiembrie 1976 ţ 18 iulie 1977:

1978 – 1981:

Septembrie 1981:

13 ianuarie 1982:

31 ianuarie 1983:

1982 – 1992:

Anii ’80:

4 octombrie 1989:

1989 – 1992:. – …

1989 – 1990:

1991 – 1992:

4 noiembrie 1992:

Decembrie 1992:

11 decembrie 1992:

l februarie 1993:

25 mai 1993:

Titlul de doctor acordat de Universitatea Columbia.

MKA devine asistent legislativ principal pentru senatorul Muskie.

Jimmy Carter este ales preşedinte.

Moare Josef Korbel.

MKA lucrează la Consiliul Securităţii Naţionale.

MKA îşi începe bursa la Centrul Woodrow Wilson, în Polonia.

Joe Albright anunţă că vrea să divorţeze.

Pronunţarea divorţului.

MKA predă la Şcoala Serviciului Diplomatic din cadrul Universităţii Georgetown.

MKA deţine postul de consilier pe probleme de politică externă pentru candidatul la nominalizare pentru cursa prezidenţială din partea Partidului Democrat, Walter Mondale, şi pentru candidatul la nominalizare pentru vicepreşedinţie, Géraldine Ferraro, în 1984, şi pentru candidatul prezidenţial Michael Dukakis, în perioada 1987 – 1988.

Mandula Korbel moare.

MKA este preşedinta Centrului pentru Politici Naţionale.

Căderea Zidului Berlinului; Revoluţia de Catifea; Václav Havel devine preşedinte al Cehoslovaciei.

Războiul izbucneşete în Balcani.

Bill Clinton este ales preşedinte.

Trupele americane îşi încep misiunea de asistenţă umanitară în Somalia.

Preşedintele Clinton o desemnează pe MKA Reprezentant Permanent al Statelor Unite la ONU.

MKA îşi începe activitatea ca ambasadoare la Naţiunile Unite.

Consiliul de Securitate al ONU (CSONU) înfiinţează Tribunalul Penal International pentru

26 iunie 1993: v.

«h! ">

13 septembrie 1993: în

jF

3 octombrie 1993:

şi

5 octombrie 1993:

...» >

8 octombrie 1993: >O

Ianuarie 1994: *în*

! îi.)!; 7 ri IV, vj Ht.

6 aprilie 1994: „"}: „În

[şi<Ji. 3 mai 1994: „G L

31 iulie 1994: J l în

„...; u! i: 19 septembrie 1994: s

21 octombrie 1994: a 9 – 11 decembrie 1994.

Iit

Jumătatea lui iulie 19PS Septembrie 1995: *W*

21 noiembrie 1995:

fosta Iugoslavie.

Statele Unite bombardează sediul serviciilor de informaţii irakiene ca represalii pentru o tentativă de asasinat împotriva fostului preşedinte George Bush.

Liderii israelieni şi palestinieni semnează Declaraţia de Principii de la Oslo.

18 soldaţi americani ucişi în Somalia, ceea ce duce la retragerea americană.

CSONU autorizează o misiune de menţinere a păcii în Rwanda.

Statele Unite trimit vasul î/55 *Harlem County* în Haiti.

MKA şi Şeful Statului Major Reunit, generalul Shalikashvili, călătoresc în statele candidate la Parteneriatul pentru Pace.

Accident aviatic în care moare preşedintele rwandez; genocidul începe.

Preşedintele Clinton semnează DDP 25 care stabileşte criteriile pentru participarea în misiunile ONU de menţinere a păcii.

CSONU autorizează reinstaurarea guvernului democratic ales în Haiti, chiar prin utilizarea forţei dacă este necesar.

Trupele americane debarcă în Haiti pentru a asigura reinstaurarea guvernului democratic ales.

Statele Unite şi Coreea de Nord semnează Cadrul Acceptat.

Preşedintele Clinton găzduieşete primul Summit al Americilor la Miami, Florida.

Masacru în Srebrenica, Bosnia-Herţegovina.

A Patra Conferinţă Mondială ONU pentru Femei la Beijing; MKA se întâlneşte cu Aung San Sun Kyi în Birmania.

Convorbirile de la Dayton se încheie cu un acord de pace în Bosnia.

24 februarie 1996:

5 decembrie 1996:

17 decembrie 1996:

23 ianuarie 1997:

30 ianuarie 1997:

H J

În i

18 aprilie 1997: *tiu*

În!) îi. \f...: î:

24 aprilie 1997:

— Iâfi

Mai 1997: în? r

27 mai 1997:

8 – 9 iulie 1997: <??;

21 – 24 noiembrie 1S97:

7 ianuarie 1998: – *li*

(20 – 23 ianuarie 1998:

», a:

21 ianuarie 1998: – o

Două avioane civile doborâte de avioanele de vânătoare cubaneze.

Preşedintele Clinton o desemnează pe ambasadoarea Albright ca Secretar de Stat pentru cel de-al doilea mandat al său.

Kofi Annan este ales al şaptelea Secretar General al ONU.

MKA depune jurământul ca Secretar de Stat.

Michael Dobbs de la *Washington Post* o intervievează pe MKA în

legătură cu trecutul familiei sale.

Preşedintele Clinton şi MKA anunţă reorganizarea Departamentului de Stat şi a altor agenţii de politică externă; încorporarea ACELA şi a USIA şi asumarea autorităţii asupra bugetului AID.

Senatul aprobă Convenţia privind Armele Chimice.

Liderul formaţiunilor de gherilă, Kabila, îl răstoarnă de la putere pe preşedintele zairez, provocând un conflict regional care implică vecinele Rwanda, Uganda şi Zimbabwe.

Preşedinţii Clinon şi Elţîn semnează Actul Fondator NATO-Rusia.

Summitul NATO de la Madrid: Republica Cehă, Ungaria şi Polonia sunt invitate să devină membre.

Summitul APEC la Vancouver, Canada, se concentrează asupra crizei financiare asiatice tot mai acute.

Într-un interviu la CNN, preşedintele iranian nou ales, Mohammad Khatami, vorbeşte despre posibila ameliorare a relaţiilor cu SUA.

Premierul israelian Netanyahu şi preşedintele OEP Arafat se află la Washington pentru negocieri de pace privind Orientul Mijlociu.

Scandalul Monica Lewinsky devine public.23 februarie 1998:

Februarie-martie 199 ă:

20 martie 1998:

30 aprilie 1998: >.

Mai 1998:

21 mai 1998:

(– i.

25 mai 1998: >— 17 iunie 1998:

24 iunie-3 iulie 1998:

August 1998:

7 august 1998:

20 august 1998: „” >; e:

Îl”.

24 august 1998:. 31 august 1998: >”:?

ONU mediază un acord cu Irakul, care pune capăt temporar crizei legate de inspecţiile armamentelor, criză izbucnită în octombrie anul trecut.

Izbucnesc violenţe în provincia iugoslavă Kosovo. MKA îl

avertizează pe Milo Sević să retragă forţele în exces.

MKA anunţă iniţiative de îmbunătăţţire a relaţiilor cu poporul cubanez.

Senatul SUA votează pentru a admite Polonia, Ungaria şi Republica Cehă în NATO.

India şi Pakistan testează arme nucleare.

Preşedintele indonezian Suharto demisionează pe fondul protestelor ce urmează după aproape un an de criză economică.

Cetăţenii irlandezi acceptă Acordurile de Pace din Vinerea Mare.

MKA se oferă într-un discurs să conlucreze cu Iranul pentru a dezvolta o „foaie de parcurs" care să conducă la relaţii normale.

MKA îl însoţeşte pe preşedinte într-o vizită în China.

Irakul suspendă din nou cooperarea cu inspectorii ONU.

Atacuri cu bombă ale unor teroriști având legături cu Osama bin Laden asupra ambasadelor americane din Nairobi, Kenya, şi Dar es Salaam, Tanzania.

Statele Unite lansează rachete de croazieră împotriva unor bănuite tabere teroriste din Afghanistan şi împotriva unei fabrici farmaceutice din Sudan care avea legături cu bin Laden.

Statele Unite şi Marea Britanie propun condiţii pentru procesul Pan Am 103.

Coreea de Nord testează o rachetă în trei trepte de tip Taepo Dong. Fostul Secretar al Apărării William Perry începe imediat revizuirea interagenţii a politicii faţă de Coreea de Nord.

Jumătatea lui octombrie 1998:

15 – 23 octombrie 1998:

16 – 19 decembrie 1998:

8 ianuarie 1999:

15 ianuarie 1999:

Ianuarie-februarie 1999

7 februarie 1999:

Februarie-martie 1999:

12 martie 1999:

16 – 18 martie *1999*:

24 martie-12 iunie 1999:

5 aprilie 1999:

7 – 10 aprilie 1999:

23 – 25 aprilie 1999:

17 mai 1999:

9 – 12 iunie 1999:

August-septembrie 1999:

Autorităţile iugoslave sunt de acord cu o încetare a focului în Kosovo.

Discuţii privind Orientul Mijlociu care au ca rezultat Memorandumul de la Wye River.

SUA şi Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord lansează Operaţiunea Vulpea Deşertului împotriva Irakului.

Raportul Crowe recomandă mărirea finanţării pentru securizarea ambasadelor americane din toată lumea.

Masacru la Racak, în Kosovo.

Procesul din Senat al preşedintelui Clinton, are ca rezultat achitarea pentru toate articolele de punere sub acuzare.

Regele Hussein al Iordaniei moare.

Convorbiri la Rambouillet, în Franţa, pe marginea situaţiei din Kosovo. Albanezii sunt de acord cu proiectul de compromis; sârbii nu.

Polonia, Ungaria şi Repubica Cehă aderă oficial la NATO.

Statele Unite găzduiesc Conferinţa Ministerială pentru Parteneriatul SUA-Africa în secolul al XXI-lea.

Ca urmare a unei noi ofensive sârbe în Kosovo, NATO poartă războiul aerian împotriva Iugoslaviei.

Libia extrădează suspecţii în cazul Pan Am 103.

Premierul chinez Zhu vizitează Washingtonul pentru convorbirile PNTR.

Summitul aniversar al NATO la Washington.

Israelul îl alege pe Ehud Barak ca prim-ministru, care îl învinge astfel pe Benjamin Netanyahu.

Sfârşitul conflictului din Kosovo.

Reluarea conflictului din Cecenia.

MADELEINE ALBRIGHT r>13 octombrie 1999:

18 octombrie 1999:

15 noiembrie 1999:

Decembrie 1999:

31 decembrie 1999:

31 decembrie 1999:

3 – 10 ianuarie 2000:

17 martie 2000:

— (
26 martie 2000: un:
18 mai 2000:
! u! o: jbn ni: (tah-i. A-/. 24 mai 2000:
8 iunie 2000:
25 – 27 iunie 2000:
11 – 25 iulie 2000:
19 septembrie 2000:
22 septembrie 2000:

Senatul respinge Tratatul de Interzicere totală a Testelor Nucleare.

Parlamentul indonezian declară anexarea din 1976 a Timorului Oriental nulă şi neavenită.

Statele Unite şi China ajung la un acord privind relaţiile comerciale, punând bazele intrării Chinei în OMC.

Eforturile americane şi internaţionale dejoacă o serie de comploturi teroriste programate să coincidă cu celebrarea Mileniului.

Boris Elţîn demisionează din funcţia de preşedinte al Rusiei şi îl desemnează pe Vladimir Putin ca succesor. Puţin este ales în martie 2000.

SUA retrocedează controlul asupra Canalului Panamá.

Statele Unite găzduiesc convorbiri de pace israeliano-siriene la Shepherdstown, West Virginia.

MKA anunţă ridicarea sancţiunilor asupra anumitor exporturi iraniene non-petroliere.

Preşedintele Clinton şi preşedintele sirian Asad se întâlnesc la Geneva.

Legea pentru Dezvoltare şi Oportunitate în Africa intră în vigoare, coborând barierele vamale americane în relaţiile cu statele Africii Subsahariene.

Israelul îşi încheie retragerea din zona de securitate din sudul Libanului.

MKA participă la o sesiune specială a ONU: „Femeile 2000: Egalitatea între Sexe, Dezvoltare şi Pace în Secolul XXI". Polonia găzduieşte prima conferinţă „Spre o Comunitate a Democraţiilor". Summitul privind Orientul Mijlociu de la Camp David.

Senatul îşi dă acordul final pentru PNTR cu China.

MKA inaugurează principala clădire a Departamentului de Stat,

„Clădirea Harry S. Truman”.

24 septembrie5 octombrie 2000:

Preşedintele iugoslav Miloăevic este învins în alegeri de KOS – tunica.

28 septembrie 2000:

Politicianul israelian Ariel Sharon vizitează Templul Muntelui/Haram al-Sharif; izbucnesc violenţele.

12 octombrie 2000:

22 – 25 octombrie 2000

10 – 12 octombrie 2000: Vizita vicemareşalului nord-coreean Jo Myong Rok la Washington are ca rezultat un Comunicat Comun în care părţile se angajează să nu manifeste intenţii ostile.

Teroriştii atacă 755 *Cole* în Yemen.

MKA vizitează Phenianul, capitala Coreei de Nord.

Noiembrie 2000 ianuarie 2001:

20 ianuarie 2001:

Ultimele eforturi de a negocia un aranjament privind Orientul Mijlociu eşuează.

Ultima zi a lui MKA în calitate de Secretar de Stat.

l l (v J „i Oi „t, l, ţ,).

[-li”. >/>!”!)”, A., i. IU.

)… K. J…

„I ţi «d

I. i 5 i e h, *i*, îjvi-i – îfe j

„Î

„Î T h”) H în <,» (! y, r., h „–, t ni.

— Ik t.

CĂLĂTORII OFICIALE, 1993 – 2001

CA AMBASADOARE LA ORGANIZAŢIA NAŢIUNILOR UNITE:

Elveţia, Somalia, Maldive, Thailanda, Cambodgia.

Mexic, El Salvador.

Ungaria.

Germania, Croaţia, Polonia, Ungaria, Slovacia, Republica Cehă, Belgia, Bulgaria, Slovenia, Albania, România, Olanda.

25 martie-5 aprilie 1994: Africa de Sud, Mozambic, Croaţia, Bosnia Herţegovina, Sudan, Italia, Brazilia, Argentina.

Canada.

30 iunie-3 iulie 1993:

18 – 21 iulie 1993:
16 decembrie 1993:
4 – 13 ianuarie 1994:
li-l.
8 – 9 mai 1994:
26 august
6 septembrie 1994:
24 noiembrie 1994:
14 – 16 decembrie 1994:
23 februarie2 martie 1995:
31 martie 1995:
1 – 6 mai 1995:
3 – 12 septembrie 1995:
16 – 17 noiembrie 1995:
8 – 9 decembrie 1995:
12 – 13 ianuarie 1996:
17 – 22 ianuarie 1996:
Germania, Slovacia, Republica Cehă, Austria, Moldova, Georgia, Armenia, Azerbaidjan, Rusia.
Haiti.
Belgia…
Marea Britanie, Oman, Kuwait, Republica Cehă.
Italia, Elveţia, Honduras.
Haiti.
Israel, Iordania, Egipt, Republica Cehă.
China, Birmania, Filipine, Thailanda, Indonezia.
Israel.
Marea Britanie.
Ungaria, Croaţia, Bosnia-Herţegovina.
Liberia, Angola, Burundi, Rwanda, Egipt.
6 februarie 1996:
19 – 23 martie 1996:
25 – 30 aprilie 1996:
2 – 7 iulie 1996:
16 – 20 iulie 1996:
28 august4 septembrie 1996:
Haiti.
Marea Britanie, Elveţia, Croaţia, Bosnia-Herţegovina,

Macedonia.

Belgia, Norvegia, Suedia, Franţa.

Republica Cehă, Polonia, Slovacia, Austria.

Grecia, Cipru, Turcia.

Uruguay, Chile, Bolivia.

CA SECRETAR DE STAT:

Pe baza site-ului web al Departamentului de Stat: Călătorii cu Secreta-i rul de Stat la: http://secretary. state.gov/www/travels/index.html

15 – 25 februarie 1997:

19 – 22 martie 1997:

30 aprilie-2 mai 1997:

4 – 10 mai 1997:

25 mai-l iunie 1997:

25 iunie-l iulie 1997:

6 – 14 iulie 1997:

25 – 30 iulie 1997:

9 – 15 septembrie 1997:

12 – 17 octombrie 1997:

13 – 24 noiembrie 1997:

4 – 18 decembrie 1997:

21 – 23 decembrie 1997:

Italia, Germania, Franţa, Belgia, Marea Britanie, Rusia, Republica Coreea, Japonia, China.

Finlanda. M

Rusia.

Guatemala, Mexic, Costa Rica, Barbados. – în Franţa, Olanda, Portugalia, Croaţia, Serbia-Muhtenegru, Bosnia-Herţegovina.

Vietnam, Hong Kong.

Spania, Polonia, România, Slovenia, Rusia, Lituania, Republica Cehă.

Malaysia, Singapore.

Israel, Autoritatea Palestiniană, Egipt, Arabia Saudită, Iordania, Siria, Liban.

Venezuela, Brazilia, Argentina, Haiti.

Marea Britanie, Elveţia, Qatar, Bahrain, Kuwait, Arabia Saudită, Pakistan, India, Egipt, Canada.

Marea Britanie, Elveţia, Etiopia, Uganda, Rwanda, Angola,

Republica Democratică Congo, Africa de Sud, Zimbabwe, Belgia, Franţa.

Bosnia-Herţegovina, Italia.

28 ianuarie

3 februarie 1998:

5 – 10 martie 1998:

23 – 25 martie 1998:

4 – 6 aprilie 1998:

15 – 20 aprilie 1998:

26 aprilie-9 mai 1998:

16 – 18 mai 1998:

27 – 29 mai 1998:

1 – 2 iunie 1998:

3 – 5 iunie 1998:

11 – 12 iunie 1998:

24 iunie-4 iulie 1998:

24 iulie-2 august 1998:

12 – 13 august 1998:

17 – 19 august 1998:

29 august3 septembrie 1998:

5 – 8 octombrie 1998:

13 – 16 noiembrie 1998:

7 – 10 decembrie 1998:

12 – 15 decembrie 1998:

24 – 29 ianuarie 1999:

13 – 15 februarie 1999:

19 – 23 februarie 1999:

27 martie-7 martie 1999:

10 – 11 martie 1999:

11 – 13 aprilie 1999:

Franţa, Spania, Marea Britanie, Kuwait, Arabia Saudită, Bahrain, Egipt, Israel, Autoritatea Palestiniană.

Ucraina, Italia, Germania, Franţa, Spania, Marea Britanie, Canada.

Italia, Germania.

l tu atu.:

Haiti, Trinidad-Tobago… învi-i *f) nauf*: *j*! (…

Chile.

Rusia, Japonia, Republica Coreea, Mongolia.
„D – … iq. SĂI.i? «". W.
Marea Britanie. i.
I; ti? t k
Marea Britanie.
Luxemburg.
Venezuela. *" n": „f: 1<"; °
Elveţia.
Marea Britanie.
China, Japonia.
Filipine, Papua Noua Guinee, Australia, Noua Zeelandă; V». v „—!
Germania.:
Kenya, Tanzania„0 – J.1
Croaţia, Bosnia-Herţegovina, Rusia, Austria.
Israel, Autoritatea Palestiniană, Marea Britanie, Belgia.
Malaezia.
K'i!: s W.: – JAUL
Belgia, Franţa.
Israel, Autoritatea Palestiniană, Marea Britanie.
Belgia.
Rusia, Egipt, Iordania, Arabia Saudită, Marea Britanie. <.
Franţa, Mexic. Y
Franţa. TW
China, Thailanda, Indonezia, Marea Britanie.
Guatemala… – x;
Belgia, Norvegia.: „"! $% P*)
Islanda, Franţa, Germania, Egipt.
Egipt, Arabia Saudită;</
Republica Democrată Populară Coreeana, Republica Coreea…)…; 13 – 18 noiembrie 2000: Brunei.
4 – 6 mai 1999:
15 – 22 iunie 1999:
23 – 30 iulie 1999:
1 – 13 septembrie 1999:
17 – 24 octombrie 1999:
31 octombrie

2 noiembrie 1999:
3 14 – 23 noiembrie 1999:
4 5 – 9 decembrie 1999:
5 16 – 18 decembrie 1999:
6 14 – 16 ianuarie 2000:
7 27 ianuarie
8 februarie 2000:
9 17 – 19 februarie 2000:
10 2 – 11 martie 2000:
17 – 26 martie 2000:
13 – 19 aprilie 2000:
23 – 26 mai 2000:
29 mai-5 iunie 2000:
5 – 7 iunie 2000:
12 – 13 iunie 2000:
21 – 29 iunie 2000: i
26 iulie-2 august 2000:
14 – 19 august 2000:
30 – 31 august 200:
29 septembrie5 octombrie 2000:
15 – 18 octombrie 2000:
22 – 26 octombrie 2000:
Germania, Belgia, Macedonia.
Elveţia, Franţa, Finlanda, Germania, Slovenia.
România, Bulgaria.
Singapore, Italia, Kosovo, Bosnia-Heţegovina.
Maroc, Egipt, Israel, Autoritatea Palestiniană.
Siria, Liban, Turcia, Vietnam, Noua Zeelandă.
Guineea, Sierra Leone, Mali, Nigeria, Kenya.
Tanzania.
Norvegia.
Turcia, Grecia, Italia, Slovacia, Bulgaria, Kosovo.
Arabia Saudită, Siria, Israel, Egipt.
Germania, Franţa. – *t*
Columbia, Panamá, Mexic.
V”.
Elveţia, Rusia, Croaţia.
Croaţia, Albania.

Portugalia, Republica Cehă, Bosnia-Herţegovina, Belgia.
Italia, India, Bangladesh, Elveţia, Pakistan, Oman.
Ucraina, Kazahstan, Kârgâstan, Uzbekistan.
Italia, Marea Britanie.
Portugalia, Germania, Rusia, Israel, Egipt.
Israel, Autoritatea Palestiniană, Egipt.
Siria.
China, Republica Coreea, Polonia, Israel, Autoritatea Palestiniană, Germania.
Thailanda, Japonia, Italia, Rusia.
Brazilia, Argentina, Chile, Ecuador, Bolivia.
Columbia.
686 MADELEINE ALBRIGHT
25 – 27 noiembrie 2000: Austria. H… –, «.:
30 noiembrie!:,<.<…; e…
2 decembrie 2000: Mexic. Ui – 6 – 12 decembrie 2000: Africa de Sud, Mauritius, Botswana, Algeria.
12 – 16 decembrie 2000: Ungaria, Belgia; < vf.: „cţii;
10 – 12 ianuarie 2001: Spania, Franţa.
l.».» <J'l, (
„*: JC W. i
MULŢUMIRI

LA CÂTEVA ZILE după ce am părăsit funcţia de Secretar de Stat, am plecat împreună cu câteva prietene din colegiu într-o staţiune din Mexic, Rancho La Puerta. S-a dovedit a fi alegerea perfectă, deşi avea reguli stricte, care interziceau toate convorbirile telefonice în anumite perioade. Toate, cu excepţia telefoanelor lui Harvey Weinstein. Nu voi încerca să speculez cum a reuşit, dar Harvey m-a sunat de cel puţin trei ori pentru a-mi vorbi despre carte şi despre faptul că spera că voi alege Miramax Books pentru a o publica. Puterea de convingere a lui Harvey este legendară, dar entuziasmul său, al Tinei Brown şi al lui Jonathan Burnham, precum şi aprecierea contextului istoric în care speram să îmi scriu autobiografia au reprezentat factorii care mi-au făcut decizia mult mai uşoară.

Din multe puncte de vedere, scrierea memoriilor a fost pentru mine o experienţă solitară. Numai eu pot reflecta la viaţa mea, îmi pot aminti momente plăcute sau neplăcute şi îmi pot descrie sentimentele. Dar, la fel ca în cazul diplomaţiei, nu am făcut-o singură. Pentru

opiniile şi amintirile cuprinse în acest volum, accept responsabilitatea deplină. Pentru existenţa cărţii, sunt mulţi oameni cărora trebuie să le mulţumesc şi mă bucur s-o fac.

Bill Woodward este pe bună dreptate considerat unul dintre cei mai înzestraţi scriitori de discursuri din ţară şi am fost norocoasă că a lucrat pentru mine în toată perioada cât am funcţionat la ONU şi la Departamentul de Stat. Cunoştea atât de bine problemele, încât nu mi-am putut imagina să scriu despre acei ani fără el. Mi-a fost colaborator şi am aflat t împreună că a lucra la o carte reprezintă o provocare specială. Glumim Ispunând că e un miracol faptul că prietenia noastră a supravieţuit celor (trei ani de căutare a cuvintelor, a tonurilor, a substanţei potrivite pentru fiecare parte a istoriei pe care a trebuit să o scriu. Principala mea documentaristă, Laurie Dundon, a fost extraordinară. A trecut în revistă mii de documente oficiale, a verificat faptele cu viteza fulgerului, a pus întrebări dificile şi ne-a împărtăşit experienţa sa deosebită în problemele balcanice. Elaine Shocas a jucat un rol special în viaţa mea şi în fiecare aspect al acestei cărţi. Cu o perspicacitate ieşită din comun şi cu o memorie remarcabilă, a adăugat culoare, profunzime şi căldură poveştii.

Richard Cohen, redactor extraordinar şi scriitor realizat în egală măsură, m-a ajutat să transform ceea ce ar fi fost text masiv într-un text acceptabil. M-a învăţat, uneori în timp ce eu protestam, că „mai puţin înseamnă mai mult". A supravieţuit întrebărilor mele fără sfârşit, iar eu am supravieţuit corecturilor sale foarte „britanice" la cuvintele mele americane. Sarah Crichton m-a ajutat să-mi găsesc de timpuriu vocea şi a continuat să-mi ofere sfaturi nepreţuite – precum şi mesaje electronice minunat de familiare. Nu a fost esenţial, dar cu siguranţă e un *bonus* faptul că ambii redactori îmi sunt acum prieteni.

Jonathan Burnham, preşedinte şi redactor-şef al Miramax Books, mi-a oferit sfaturi înţelepte şi o mână sigură şi în acelaşi timp a fost de acord, cu amabilitate nu doar o dată, să-mi extindă termenul limită. E o raritate, un om deopotrivă elegant şi modest. Adresez mulţumiri întregii echipe de la Miramax pentru eforturile intense, profesionalismul şi deschiderea demonstrate: editorii Kathy Schneider, Susan Mercândetti, Hillary Bass, Dev Chatillon, Jennifer Singer, Bruce Mason, Jaime Horn, Jillellyn Riley, Jennifer Besser şi Andrew Bevan. Kristin Powers, directoarea de producţie, a făcut o treabă remarcabilă supervizând toate detaliile acestei cărţi, îi sunt

recunoscătoare pentru munca sa agentului meu literar internaţional Linda Michaels şi asociatelor sale, Teresa Cavanaugh şi Daniela Rapp, ca şi competenţilor mei avocaţi Robert Barnett şi Deneen Howell de la Williams and Connolly LLP.

Printre cei care mi-au împărtăşit perspectivele lor şi m-au sfătuit ce să includ în carte s-au numărat Gabriel García Márquez, Michael Beschloss, Tom Oliphant, Lissa Muşcaţine şi Bradley Graham. Tina Brown a fost prezentă la conceperea acestui proiect şi sprijinul ei a fost neclintit; sunt încântată că este încă parte a vieţii mele. t.

Ajutorul din partea prietenilor mei cehi şi slovaci a fost nepreţuit. Mulţi au fost disidenţi în timpul celor mai întunecate zile ale Cehoslovaciei, aflându-se în avangarda evenimentelor descrise în acest volum. Asistenţa lor a îmbogăţit materialul şi l-a rafinat: Michael Zantovsky, Tomáš Kraus, Martin Palouš, Alexandr Vondra, Martin Butora, Zora Buterová, Pavol Demea şi Jaroslav Sediv.

Mulţi mi-au oferit cu generozitate timpul şi experienţa lor, împărtăşind amintiri sau citind manuscrisul: David Andrews, Ralph Alswang, Carol Browner, Marcia Burick, David Carpenter, Pat Carter, Bonnie ilohen, Kitty Bartels DiMartino, Wini şi Mike Freund, Bob Gallucci, ISuzy George, Marcia Greenberger, David Hale, Janet Howard, Cameron iHume, Rick Inderfurth, Stu Jones, Barbara Larkin, Mary Jane Lewis, Judy Lichtman, Evelyn Lieberman, Frank şi Dale Loy, Rod şi Larissa MacFarquhar, Millie Meyers, Aaron Miller, Jim O'Brien, Susan Rice, Sharon Robinson, Lula Rodríguez, Dennis Ross, Jamie Rubin, David Scheffer, Debi Schiff, Rika şi Carl Schmidt, Marie Sedivá, Stu Seldowitz, John Shattuck, Wendy Sherman, Dick Shinnick, Mo Steinbrunner, Lisa Svejdová, Mark Talisman, Susan şi David Tenis, Toni Verstanding, Melanne Verveer, Jenonne Walker, Nichole Tucker Walton, Meridith Webster, David Welch, Maggie Williams, Alex Wolff.

Printre colegii şi echipa care m-au ajutat într-un milion de moduri prin sprijinul lor zilnic s-au numărat: Diana Sierra, Margo Morris şi Zina Brown. Nate Tibbits, gurul meu în ale tehnologiei, mi-a ascuţit competenţele informatice şi a recuperat nenumărate pagini pe care altfel le-aş fi pierdut. Martha Fuenzalida, Lucia Rente, Dorothy Burgess şi Margo Carper mi-au întreţinut trupul şi mintea în formă pe parcursul multor ani. Membrii personalului meu nu au încetat niciodată să mă uimească cu ingeniozitatea şi entuziasmul lor pentru orice îndatorire:

Tuck Evans, Bailey Hand, Erin Lanahan, Nell McGarity, Jane Rhee, Sonja Renander, Ryann Rippel, Rachel Shields şi în special Kris Hamel, Kerryann Locey, Trey Street şi Julia Voelker. Sergentul Louis Rinaldi şi echipa sa de la Departamentul de Poliţie Amtrak din New York mi-au făcut călătoria sigură timp de mulţi ani.

Materialul din această carte se bazează în mare parte pe documente guvernamentale oficiale din anii mei în funcţie. Departamentul de Stat a analizat acest text pentru a se asigura că nu sunt compromise probleme de securitate naţională. Sunt obligată prin lege să spun ce e adevărat, care dintre opiniile şi caracterizările din această carte îmi aparţin şi nu reprezintă în mod necesar poziţii oficiale ale guvernului Statelor Unite.

Aprecierile mele se îndreaptă, de asemenea, spre Secretarul de Stat Colin Powell, pentru că mi-a oferit întreaga cooperare a departamentului:

Subsecretarul de Stat pentru Administraţie Grant Green, Secretarul de Stat Asistent Bill Eaton, Consilier Juridic Adjunct Tim Thessin, Paul Claussen şi Evan Duncan de la biroul istoric, Maryann Alt, şefa comisiei de cercetare, misiunea Statelor Unite la Naţiunile Unite şi întreaga echipă a Secretariatului – S/S şi S/S-EX, în special George Rowland.

Aş vrea să îmi exprim recunoştinţa şi să mulţumesc echipei conduse de Margaret Grafeld şi Alice Ritchie pentru munca extraordinară, în special lui Mark Ramee, pentru că a revizuit cu grijă manuscrisul şi a gestionat procesul de acceptare, şi lui Mitzi Hardrick, pentru că ne-a satisfăcut numeroasele cereri de documentare. Vreau să mulţumesc şi oficialilor Şcolii Edmund A. Walsh a Serviciului Diplomatic din cadrul Universităţii Georgetown pentru asistenţa lor; oficialilor şi echipei de la Şcoala Kent Denver, Şcolii Postuniversitare de Studii Internaţionale şi Bibliotecii Penrose a Universităţii din Denver, ziarului *The Denver Post* şi Arhivelor Fundaţiei Rockefeller, pentru că mi-au furnizat documente, articole de presă şi fotografii.

Producerea oricărei cărţi reprezintă o întreprindere majoră şi apreciez sârguinţa şi creativitatea celor implicaţi în acest efort: Peg Haller, Susan Groarke, Rachel Smith, Brenda Horrigan, Nancy Wolff, Pat Fogarty, Carrie Smith, Ink, Inc., and Doyle Partners. îi sunt recunoscătoare Dianei Walker şi tuturor fotografilor şi caricaturiştilor care mi-au permis să le reproduc opera. De multe ori de-a lungul

anilor, i-am spus fotografului Timothy Greenfield-Sanders că a făcut tot ce era omenește posibil, dat fiind materialul din fața lui.

Nu este ușor să ai o soră mai mare sau o mamă care devine figură publică. Deși există unele avantaje – întâlnirile cu președintele și participarea la câteva dineuri oficiale – este, de asemenea, intruziv. În consecință, vreau să mulțumesc familiei mele. Pe lângă faptul că mi-au fost mereu alături – sora mea Kathy, fratele John și soția sa Pam au jucat un rol crucial în reconstituirea istoriei familiei noastre. Părinții noștri au încurajat întotdeauna „solidaritatea de familie" și ar fi fost încântați să vadă că am realizat-o și că ne bucurăm de ea.

Vreau să îmi manifest recunoștința și să aduc mulțumiri verișoarelor mele. Alena Korbel mi-a furnizat amintiri despre anii petrecuți la Londra în timpul războiului. Disa Simová a umplut multe spații albe din trecutul familiei noastre și regret că, făcând acest lucru, a trebuit să retrăiască timpuri dureroase. Recuperăm acum pentru nenumărații ani pe care i-am pierdut.

Fiicele mele, Alice, Anne și Katie, ginerii și nepoții m-au menținut prin dragoste și umor la suprafață, dar și cu picioarele pe pământ. Ce aș putea dori mai mult?

„> li". f *H*»-1) 4 fi, *i*» M", „fi f *l* i – i

1 v t". i", i M

„». * …

RECUNOȘTINȚĂ

ÎNTOTDEAUNA AM CREZUT că există un loc în iad special rezervat pentru cei care primesc aprecieri, dar care nu împart meritele. Dacă e așa, s-ar putea să fie deja un loc foarte cald păstrat pentru mine. Aproape fiecare capitol din primele schițe ale părților doi, trei și patru ale acestei cărți conținea secțiuni dedicate oamenilor care au lucrat împreună cu mine în diferitele probleme discutate. Redactorul meu le-a numit „secțiunile Premiilor Oscar" și le-a marcat cu un creion roșu (sau mai exact cu tasta de ștergere).

Am insistat ca multe nume să intre la loc, dar a trebuit să recunosc că o descriere completă și exactă a muncii de echipă impuse de diplomația noastră ar fi îngreunat foarte mult parcurgerea acestui text. În consecință, regret să spun că eforturile intense și creativitatea colegilor din Departamentul de Stat nu sunt reamintite de cele mai multe ori cu specificitatea pe care inițial am dorit-o și cu detaliul pe care îl induce realitatea, îmi pare foarte rău pentru asta și am anexat

lista de mai jos ca un act de parţială ispăşire. Am fost şi rămân recunoscătoare celor citaţi în continuare şi multor altora nemenţionaţi, printre care: ambasadorii noştri, echipele ambasadelor, angajaţii civili, ofiţerii Serviciului Diplomatic, angajaţii localnici ai Serviciului Diplomatic, consilierii speciali şi trimişii care m-au asistat şi m-au susţinut pe mine – şi politica externă a Statelor Unite – cu energia, sfaturile, ideile şi profesionalismul lor zilnic. Acceptaţi, vă rog, mulţumirile mele pentru ajutorul şi prietenia voastră şi pentru că aţi dat substanţă materialului conţinut în acest volum.

MISIUNEA STATELOR UNITE LA ORGANIZAŢIA NAŢIUNILOR UNITE (1994 – 1997)

Ambasadorii Edward „Ned" Walker, Jr., Edward „Skip" Gnehm, Jr.Karl „Rick" Inderfurth, Victor Marrero, Irvin Hicks, David Birenbaum, Richard Sklar, Herbert Donald Gelber.

Ofiţeri şi membri ai echipelor

Patsy Agee, Maryann Alt, Luiz Amarai, Paul Aronsohn, Joan Baldridge, Jonathan Barrett, Kitty Bartels, Elmira Bayrasli, John Blaney, John Boardman, Dorothy Burgess, Nancy Buss, Graham Cannon, Frantzy Charlemagne, William Clontz, Douglas Coffman, Thomas Countryman, John Cuddihy, Jeffrey de Laurentis, Thomas Donlon, Walter Douglas, Hugh Dugan, Caroline Dulin-Shaw, Jordana Dym, David Ettinger, Angel Escobar, Ivan Fierber, Jean Florie, George Ford, Warren Forrest, Peter Fromuth, Adele Gilliam, Sandra Grandison, Russell Graham, Rebecca Gaghen, Jeffrey Glassman, William Grant, Robert Grey, Joan Grippe, John Guerra, David Hale, Margaret „Nini" Hawthorne, Fiona Higgins, Cameron Hume, Frank Kirchoff, Patricia Kuffler, Stanely Jakubowski, Barbara Jones, Stuart Jones, Thomas Kearney, Holly Kenworthy, Craig Kuehl, Ellen Laipson, Harvey Langholtz, Leslie Lebl, Wayne Logsdon, Vivienne Manber, Edward Marks, Robert McCarthy, Daphne Martínez, Millie Meyers, John Menzies, Kara McGuire Minar, Robert Moller, Suzanne McPartland, Richard Naughton, Debra Nelson, Hong Ngo Nguyen, James O'Brien, Theodore Osius, Matthew Palmer, Leroy Parham, Wayne Rosen, Robert Rosenstock, Dorothy Sampas, David Scheffer, Rosalinda Seldowitz, Stuart Seldowitz, Scott Shaw, Susan Shearouse, Michael Sheehan, Laurie Shestack, John Singler, Jane Stich, Anne Stoddard, Krissy Sudano, Eugene Tadie, Michael Viggiano, William Wallace, Erin Walsh, Fanny Weisblatt, Dennis Welch, John Wiecks, Bisa

Williams-Manigault, Carolyn Willson, Seth Winnick, William Wood, Frances Zwenig, alături de bărbaţii şi femeile din Serviciul de Securitate Diplomatica, Biroul Teritorial New York.

Le mulţumesc Secretarului de Stat Warren Christopher şi întregii sale echipe pentru sprijinul şi asistenţa acordate în timpul anilor mei ca reprezentant permanent al Statelor Unite la Organizaţia Naţiunilor Unite, în special lui Strobe Talbott, Peter Tarnoff, Thomas Donilon, Molly Raiser, Joan Spero, Lynn Davis, Richard Moose, Brian Atwood, Marc Grossman, Kenneth Brill, William Burns, Patrick Kennedy, Wendy Sherman, Genta Hawkins-Holmes, James Thessin, Maura Harty, Ertharin Cousin, George Rowland, precum şi lui Douglas Bennett.

694 MADELEINE ALBRIGHT

George Ward, Melinda Kimble şi întregului; Birou pentru Afacerile

Organizaţiilor Internaţionale.

DEPARTAMENTUL DE STAT (1997 – 2001) –". "7<5

Secretari de Stat Asistenţi şi Interimari şi birourile lor, r;!

precum şi alţi oficiali departamentali şi echipele lor": i Administraţie: Patrick Kennedy.") U

Afaceri Africane: Johnnie Garson, George Moose, Susan Rice.

Controlul Armamentelor: Avis Bohlen, Lucas Fisher.

Coordonator Contraterorism: Christopher Ross, Michael Sheehan, Philip Wilcox.

Afaceri Consulare: Mary Ryan.

— Democraţie, Drepturile Omului şi Muncă: Harold Koh, John Shattuck.

f Securitate Diplomatică şi Biroul pentru Misiunile Străine: Eric Boswell.

David Carpenter, Patrick Kennedy.

r. Afaceri Est-Asiatice şi Pacifice: Charles Kartman, Stanley Roth.

Afaceri Economice: Alan Larson, Brian Samuel, Earl Anthony Wayne.

Afaceri Culturale şi Educaţionale: William Bader.

Secretar Executiv: William Burns, Kristie Kenney.

Afaceri Europene: James Dobbins, Marc Grossman, John Komblum.

Finanţe şi Politica de Management: Kathleen Charles, Bert

Edwards". Richard Greene.

Institutul Serviciului Diplomatic: Ruth Davis, Teresita Schaffer.

Ruth Whiteside.

Resurse Umane/DG: Edward Gnehm Jr., Marc Grossman, Anthony J s Quainton.

Managementul Resurselor de Informaţii: Fernando Burbano, Andrew

Winter.

Inspector General: Jacquelyn Williams-Bridgers.

Hi Informaţii şi Cercetare: Edward Abington, Thomas Fingar, Toby Găti, 7, 1 Donald Keyser, Daniel Kurtzer, Phyllis Oakley, J. Stapleton Roy.

Narcotice şi Menţinerea Ordinii: Jane Becker, J. Rând Beers, Robert,.; Gelbard.

Organizaţii Internaţionale: Princeton Lyman, C. David Welch.

Consilier Juridic: David Andrews, Michael Matheson, James Thessin.

Afaceri Legislative: Barbara Larkin.

Orientul Mijlociu: Martin Indyk, Elizabeth Jones, Edward Walker Jr., C. David Welch.

Neproliferarea armelor: John Barker, Robert Einhorn.

Probleme Internaţionale de Mediu şi Ştiinţifice: Eileen Claussen. Melinda Kimble, David Sandalow.

Planificare Politică: Gregory Craig, Morton Halperin, Alan Romberg.

Afaceri Politico-Militare: Thomas McNamara, Eric Newsom.

Populaţie, Refugiaţi şi Migraţie: Phillis Oakley, Julia Taft.

Afaceri Publice: Richard Boucher, Nicholas Burns, James Rubin.

Protocol: Mary Mei French, Molly Raiser.

Resurse, Planificare şi Politici: Carig Johnstone, Anne Richard.

Ştiinţă şi Tehnologie: Morman Neureiter.

Afaceri Sud-Asiatice: Karl Inderfurth, E. Gibson Lanpher, Robin Raphel.

Verificare şi Respectare: Edward Lacey, Owen Sheaks.

Emisfera Vestică: Jeffrey Davidow, Peter Romero.

Ambasador pentru Libertatea Religioasă: Robert Seiple.

Ambasador pentru Noile State Independente: James Collins. Stephen Sestanovich.

Ambasador pentru Problemele Crimelor de Război: David Scheffer.

Alţi ofiţeri, funcţionari şi programe principale

Programul Arta în Ambasade şi Prietenii Artei şi Conservării Artei în Ambasade (FAPE).

Blair House: Benedicte Valentiner, Randall Bumgardner.

Sălile Recepţiilor Diplomatice: Gail Serfaty, Wileva Johnston, Candida Pulupa.

Oportunităţi Egale de Angajare şi Drepturi Civile: Deidre Davis.

Secretariatul Executiv: Gregory Berry, Robert Blake, John Campbell, Rose Likins, Stephen Mull, Carol Pérez, Peter Petrihos, Maureen Quinn, Neal Walsh, Gretchen Welch, Alejandro Wolff.

Istorici: William Slany, Marc Susser.

Programe Internaţionale de Informare: John Dwyer, Jonathan Spalier.

Consilieri Juridici: Jamison Borek, Jonathan Schwarz, Melinda Chandler.

Afaceri Legislative: Shirley Cooks, Meg Donovan, Michael Guest, Susan Jacobs, Kay King, Michael Klosson, Valérie Mims, Peter Yeo.

Servicii Medicale: Cedric Dumont.

MADELEINE ALBRIGHT …

Centrul de Operaţiuni: Karl Hoffman, Rose Likins, Harry Thomas.

Sharon Weiner.

Planificare Politică: Lee Feinstein, James O'Brien. Autori de discursuri:

Taras Bazyluk, Durriya Ghadiali, Lukas Haynes, Heather Huriburt.

Justin Leites, Thomas Malinowski. Oficiali ai Forumului Deschis.

Protocol: David Pryor, Larry Dunham, Charles Kinn, Debra Schiff.

Laura Wills.

Consiliul Prezidenţial Interagenţii pentru Femei: Theresa Loar.

Kathy Hendrix, Lidia Soto-Harmon.

Afaceri Publice: Purtător de cuvânt adjunct Glynn Davis, James Foley, Lee McLeeny, Philip Reeker.

Secretariat: James Bean, Paul Jones, Richaard Mills, Carol Pérez.

Asistenţii Executivi ai Secretarului: David Hale, Alejandro Wolff.

Directorul Executiv al Secretarului: Richard Shinnick.

Biroul Executiv al Secretarului: Colombia Barrosse, Elmira Bayrasli.

Jennifer Bonner, Ben Chang, John Crawley, Marie Damour, Kelly Degnan, Richard Denniston, Linda Dewan, Sheila Dyson, Price Floyd, Patrice Frey, Thomas Kelsey, Elizabeth Lineberry, Laurie Major, Heather McCullough, Suzanne McPartland, David Pressman.

Todd Robinson, Jane Stich, Nichole Tucker, Bisa Williams-Manigault.

Diana Zicklin.

Asociaţii Sindicale şi Profesionale:

Asociaţia Serviciului Diplomatic American (ASDA): Marshall Adair – i Daniel Geisler, F.A. „Tex" Harris, Alphonse LaPorta, John Naland şi membrii Federaţiei Americane a Angajaţilor Guvernamentali (FAAG).

Unsung Heroes: sergent-major Bruce şi tuturor eroilor Departamen „ţtului de Stat.

n Relaţia cu Casa Albă: Charles Duncan.

Aş vrea să-mi exprim aprecierea pentru toţi colegii mei de la Agenţia, *1* pentru Dezvoltare Internaţională (ADI), în special pentru Brady t Anderson, Brian Atwood, Harriet Babbitt şi Richard McCall. îi salut.,< pe numeroşii funcţionari publici devotaţi – actuali şi foşti – de la;< Agenţia pentru Informare a Statelor Unite (AISU) şi de la Agenţia pentru Controlul Armamentelor şi Dezarmare (ADCA), care sunt acum membri a familiei Departamentului de Stat, în special pe Joseph Duffey, Penn Kemble şi John Holum.

Mulţumirile mele se îndreaptă şi spre consilierii militari şi subalternii lor de la Statul Major Reunit, pentru ajutorul lor şi pentru că au înconjurat globul de multe ori alături de mine: general Richard Meyers, general Robert „Doc" Fogiesong, general-locotenent Donald Kerrick şi amiral Walter Doran.

(„«. J1

l", o îl l i. i t

1, 1.

INDICE

Aartsen, Jozias von, 546 Abbas, Mahmoud (Abu Mazen)", 410 ABC, prânzurile, 462.

ABC-TV, 124, r".
Abdullah, prinţul moştenitor al Arabiei
Saudite, 375
Abramowitz, Morton, 528
ACAD, Agenţia pentru Controlul
Armamentelor şi Dezarmare, 312 Acheson, Dean, 36, 309, 452, 468, 666 Acordul de la München, 21, 673 *Acrors Studio*, 163 Actul Fondator NATO-Rusia 350.
357, 677
Adam Albright, 74, 94 Afghanistan tulburări în 202, 267
Al-Qaida şi, 479, 496
bin Laden în 479, 482, 486, 487, 496
căutarea de informaţii în 494, 495
Invazia sovietică în 123, 124, 128
lovituri aeriene în 481, 482, 486, 494, 678
mujahedini în 123, 479
sancţiuni împotriva, 486, 487
„Şase plus doi", 428
tabere de antrenament în 481, 486, 678
talibani în 479, 480, 488, 496, 578
Africa atentatele de la ambasadele americane; din, 477 – 478, 481, 497
călătoriile lui M. Albright în 234, 235, 589, 590, 596, 682 y vizita preşedintelui Clinton în
595, 597
Conferinţă pentru Parteneriat, 679 democraţii în 584, 589, 590, 593 era globală şi, 590, 597 mine antipersonal în 234, 235 Organizaţia Unităţii Africane, 207.
281, 437 probleme economice în 589, 590.
592 – 595 războaie etnice în 183, 193, 234.
593 – 595
tulburări la graniţe în 591, 593 Africa de Sud, călătoriile lui M. Albright în 590.
682, 683, 686 Afwerki, Isaias, 593 Agenţia Internaţională pentru Energie Atomică (AIEA), 378, 380, 382 Agnew, Spiro, 94, 108 Ahtisâari, Marţi, 551, 553, 555 Aidid, Mohammad Farah, 193 – 198, 278 Air Force One, 229, 473, 482

AISU (Agenţia de Informare a Statelor
Unite), 155, 213, 696 Akashi, Yasushi, 249, 250 Ala, Abu (Ahmed Qurei), 410, 638, 641 Albania, călătoriile lui M. Albright în 229 graniţa cu Kosovo, 502, 508, 511.
516, 518, 527, 542, 544, 554 Albee, Edward, 163 Albright, Alice, 60, 62, 72, 76, 81 Albright, Alice Patterson (fiică), activitatea mamei şi, 103, 106, 127.
179, 477, 668
divorţul părinţilor şi, 135, 137 familia, 88, 127, 137, 182, 220, 437 nunta, 316
originea evreiască şi, 319, 320 primii ani de viaţă, 86, 88, 91, 94 Albright, Anne Korbel (fiică), activitatea mamei şi, 103, 106, 127.
179, 477, 668
divorţul părinţilor şi, 135, 137 familia, 88, 89, 127, 137, 182, 220, 437 naşterea, 78
originea evreiască şi, 319, 320
primii ani de viaţă, 86, 88, 91
Albright, Dina (cumnată), 74
Albright, Ivan (socru), 60, 63, 66, 693
Albright Joseph Mediii Patterson „Joe".
57, 59, 66 activitatea lui Madeleine şi, 64, 65.
103, 105, 109, 124, 132 căsnicia cu, 66, 73, 83, 88 *Chicago Sun-Times* şi, 61, 66, 75.
76, 674
la Colegiul Williams, 61 *f.* divorţul lui, 76, 134, 137, 150 familia, 59, 60 – 65, 69, 70
Newsday şi, 80 – 83, 89 – 90, 93.
107, 128
nunta lui Madeleine cu, 71 că părinte, 83, 91, 127, 135, 137 prima întâlnire cu Madeleine, 57 serviciul militar al lui, 71, 74, 674 Albright, Joséphine Patterson (cumnată).
60, 66
Albright, Katharine Mediii „Katie" (fiica), 88, 674
activitatea de voluntariat a, 351 activitatea mamei şi, 106, 127.
128, 182 căsnicia, 265 copiii, 668
divorţul părinţilor şi, 135, 138 naşterea, 88, 674 originea evreiască şi, 319, 320 primii ani de viaţă, 91, 106, 127.
128, 136 Albright, Madeleine, Korbel activitate postuniversitara,

81, 85.
90, 91 ambasadoare la Naţiunile Unite.
185, 195, 220, 224, 232, 234.
243, 312, 352, 363, 589, 599.
675, 677, 682 bursa din partea Centrului Woodrow
Wilson, 49, 675
călătoriile lui, 370 – 372, 682 – 686 *cojones* vs. laşitate, 275 – 277 Consiliul Securităţii Naţionale şi.
111, 116, 117, 122, 127, 200.
204, 236, 283, 291, 461, 462.
559, 594
copiii, 8, 37, 103, 106, 127, 179, 691 dineurile de politică externa găzduite de către, 145, 150, r;! 174, 220, 222
INDICE 701
diplomaţie, 51, 92, 213, 222, 276, 371, 424, 469
divorţul, 76, 134, 137, 150
doctoratul obţinut de către, 7, 83, 86, 93, 99, 116
Dukakis şi, 146, 147, 149, 161, 291
Ferraro şi, 142, 143
Gridiron Club, discursul, 186
Insignele, 65
Începutul carierei, 94 – 95
moartea mamei, 168
moartea tatălui, 113
Mondale şi, 99, 105, 107, 117, 139, 142, 143, 675
Muskie şi, 95 – 98, 104 – 106
naşterea şi primii ani, 16, 22, 23, 29, 32, 39
nepoţi, 283, 330, 449, 668, 560
nunta, 71
oportunităţi de cariera, 8, 51
originea evreiască şi, 10, 298.
315 – 318, 320, 323, 324, 326, 333, 393
profesoara la Georgetown, 351
Secretar de Stat, (vezi Secretar de Stat) Alejandre, Armando Jr., 273 Algeria 686
Aliganga, sgt. Jesse Jr., 485 Al-Qaida, 479, 481, 487, 494, 496, 497 Amanpour, Christiane, 477, 425 America Latina călătoriile lui M. Albright în 169, 452, 458

democraţia în 216, 235, 584
Intervenţia militară americană şi, 213
ONU şi, 216, 235 „*
OSA, 212 – 214
Summitul Americilor, 583 Amin, Idi, 590
Andrews, David, 313, 437, 438, 689, 694 Angola călătoriile lui M. Albright în 234, 683
tensiuni în 202, 235 Annan, Kofi, alegerea lui, 280.
Irakul şi, 377, 379
Iranul şi, 428, 431
Kosovo şi, 551, 561. Ţ situaţia din Bosnia, 257 Antietam, câmpul de luptă, 627 Apocalipsei, avionul, 380, 482 Arabia Saudită, 480
atacul asupra Turnurilor Khobar, 430
călătoriile lui Albright în 460, 683 – 685
Hezbollah în 430 i!
Irakul şi, 375, 376 i—: –; r.
Iranul şi, 430 ei p
locurile sfinte din, 436”.
prezenţa militară americană în 487
talibanii şi, 479, 480
vânzările de armament către, 118 Arafat, Yasser la Camp David, 635
procesul de pace şi, 384, 386 – 390, 392, 394 – 400, 402 – 405, 426, 620, 621, 633 – 638, 641, 643 Arbour, Louise, 263 Archibald, George, 267 Argentina, 557, 583, 682, 683, 685 Aris, Michael, 269, 271 Aristide, părintele Jean-Bertrand.
211 – 216, 218 Armando, 273
Armata de Eliberare din Kosovo (UCK), 503 – 505, 508, 510 – 512, 517, 518, 521, 523, 524, 526, 527, „529, 532, 537, 541.
544, 553;
INDICE
arme de distrugere în masă, r:
antrax, 369, 493 „arme biologice, 366, 372, 381
Controlul Tehnologiei Rachetelor, 611
Convenţia Armelor Chimice, 429
Irakul şi, 367, 430
nucleare, 108, 337, 338, 364, 427, 464, 547, 599 – 600
Tratatul Anti-Rachetă, 454 armele nucleare în China, 119, 574

Coreea de Nord şi, 574, 599, 6 (fbi 617, 619, 660
experimentele pakistaneze şi indiene, 464, 620, 678
Iranul şi, 617
limitarea, 122;
Rusia şi, 123, 547
Uniunea Sovietică şi, 122 Armenia;
tulburări în 202
călătoriile lui M. Albright în 283.
682. «:
Arria, Diego, 276
Artzi-Pelossof, Noa Ben, 388 i
Asad, Hafiz, ANSEA (Asociaţia
Naţiunilor Sud Est Asiatice), 621.
623 – 626, 629 Ashcroft, John, 351
Ashrawi, Hanan Dr., 181 *
l < n v:
Asia".
ANSEA, 458, 459, 603 călătoriile lui M. Albright în 370.
372, 380, 390 călătoriile preşedintelui Clinton în
572, 573, 644
criza financiară din, 381, 465, 576 democraţiile din, 601
Asmus, Ronald, 349
Aspin, Les, 179, 196, 243
atacurile de la 11 septembrie, 363, 383.
479, 490, 497, 660, 670 Atwood, Brian, 693, 696 Audienţă, 159
Auschwitz lagărul de exterminare de la 239, 321, 331".
Austin, Warren, 36
< C Australia călătoriile lui M. Albright în „208.
453, 684
Coreea şi, 605.
Austria, călătoriile lui M. Albright în 560.
682 – 684, 686…
Austro-Ungaria, 17 – i (.
Autoritatea Palestiniană Ierusalimul şi, 389 Memorandumul de la Wye River.
422, 679, 408 „pământ pentru pace", 385 procesul de pace şi, 426 refugiaţi, 642, 652 securitate, 411, 415 statutul final, 388, 390, 392, 394.

399, 402, 422, 429 Axworthy, Lloyd, 546 Azerbaidjan, 202, 682
B
Babbit, Bruce, 472
Babbitt, Harriet, 696.
Bacall, Lauren, 460 (
Backfire, 122
Bahrein, 371
Baker, James A. 3rd. 291, 308, 314
INDICE 703
Bakker, Gijs, 455:
Balcani
Grupul de Contact şi, 523, 527, 534
plan de reconstrucţie pentru, 544
Pactul de Stabilitate în Europa de Sud-Est, 564
tranziţiile la democraţie, 225, 590, 657, 659
utilizarea forţei, 242, 249 Ball, Margaret, 55 Baltimore Orioles, 453 Bandar, prinţul, 460,.
Bangladesh ambasadorul din, 179
călătoriile lui M. Albright în 685
trupe de menţinere a păcii din, 206 Barak, Ehud.
Camp David, 623
Shepherdstown, 624, 625 v
Siria şi, 621, 679,.
Barak, Nava, 627 Barbados călătoriile lui M. Albright în 296, 683 Barâşnikov, Mihail, 460 Barshefsky, Charlene, 570 Bartels, Kitty, 359, 552, 689, 69§\ Bartley, Iulian Jr., 485 Bartley, Iulian Sr., 485 Basulto, José, 272, 273 Beauvoir, 94, 95, 98, 134", Belgia călătoriile lui M. Albright în 229, 682, 683
trupele de menţinere a păcii din
Rwanda, 204, 206
Beneš, Edvard, 20, 166 „S
Benito, Elizabeth Odio, 263
Berger, Samuel „Sandy".
Coreea de Nord şi, 615
CSN şi, 175, 179, 301, 461.
Irakul şi, 376
Kosovo şi, 507, 521, 550
Orientul Mijlociu şi, 401, 411,.'417.

422, 636”.
Berger, Susan, 300”.
Berman, Michael, 293 Bernhard, Beri, 97.
Berry, Chuck, 460 *fa*
Bialer, Seweryn, 85 Biblioteca Congresului, 65, 102 *l* Biden, Joseph R. Jr., 303, 536, 23 Bielorusia, 547 Billington, James, 129 bin Laden, Osama, 478, 479, 481.
482, 486
ţ\ Birmania, călătoriile lui M. Albright în 269.
676, 682
Biroul pentru Organizare şi Buget, 490 Biya, Paul, 284 Blair, Tony, 438, 549, 550 Blum, Val, 48 Bodine, Barbara, 496 Bogue, Mary, 49 Bolivia călătoriile lui M. Albright în
683, 685 Bosnia-Herţegovina
Acordurile de la Dayton şi, 258.
259, 334, 352 – 356, 360, 502 alegeri în 353, 681 călătoriile lui M. Albright în 248.
353, 676, 683 conflict în 202, 241 croaţii din, 241, 502
INDICE
embargoul asupra armelor impus.
242, 243 – 245, 248, 440 independenţa, 249 masacrul de la Srebrenica.
252 – 254, 361, 676. musulmanii din, 250, 252, reconstrucţia, 352, 555 Republica Srpska, 358: t – J; „ridica şi loveşte”, 243 >...; – jjţ sârbii din, 249 sistemul cheii duble aplicat în 249.
253, 278 stabilitatea, 354 tribunalul pentru crime de război.
360, 523, 554 trupele americane în 255 trupele ONU de menţinere a păcii în 242 Botswana, călătoriile lui M. Albright în 458.
596, 686 Boutros-Ghăli, Boutros.
Bosnia şi, 207, 250, 278”, „Conferinţa Femeilor şi, 264 Haiti şi, 192, 193”.
realegerea lui, 278, 280”:! îi i. Ţ Rwanda şi, 205
Somalia şi, 214 ’1”: îl
Boutros-Ghali, Leia, 185, 282 îl Bowles, Erskine, 299, 468, 472 Brazilia, 215, 216, 372, 373, 682, 685 Brejnev, Leonid, 122, 163, 234 l!” ° <} Brokaw, Tom, 221 Brophy, Susan, 146, 293 Brown, George, 117”.
Brown, Harold, 117 Browner, Carol, 472, 689 Brunei călătoriile lui M. Albright în 686

Brzezinski, Muska, 111 Brzezinski, Zbigniew, 65, 110, 159, 337, 444, 462
criza din Afghanistan şi, 123
criza ostaticilor şi, 125
consilier pe probleme de securitate naţională, 85, 110, 111
CSN şi, 111, 118, 121, 291
senatorul Muskie şi, 110 – 111, 126, 128
Vance şi, 123, 124
Universitatea Columbia şi, 85, 86 Bulgaria călătoriile lui M. Albright în 229.
682, 685
Burleigh, Peter, 557 "".
Burns, Nicholas, 314, 695
Burns, William, 308, 693, 694 Burundi călătoriile lui M. Albright în 282, 683
tensiuni în 201, 209 Bush, Barbara, 314 –, >.
Bush, George H.W. (tatăl), 144, 1, 4§, 146, 162, 173, 178, 184, J96, 233, 314
criza din Somalia, 198
Chină şi, 567
Irakul şi, 364, 367, 369
Iranul şi, 427, 676
Kosovo şi, 241, 242, 502
Libia şi, 435, 436
Naţiunile Unite şi, 193, 199, 200
ONU şi, 199, 200, 363
Operaţiunea Furtună în Deşert şi, 183, 364, 369
tentativa de asasinat împotriva lui, 676, 364
vizita lui Havel şi, 161, 162 Bush, George W. 383
Afghanistânul şi, 495, 496
INDICE 705
Coreea de Nord, 617, 618".
Irakul şi, 383.vi: *t*
Bushnell, Prudence, 206, 483 *M*; i:
Butler, Richard, 368, 382, 379:
Cadell, Patrick, 104 Cadrul Acceptat, 600, 616, 618, 676 Callahan, H.L. „Sonny", 319 Cambodgia, 102, 175, 183, 682 Camera Reprezentanţilor (a se vedea Congresul Statelor Unite), 236, 537, 573

Camp David.
Acordurile de Pace din 1978, 128, 297, 404
convorbirile Arafat-Barak din, 635 campanii prezidenţiale
1972 – 95, 103 >
1976 – 103, 104, 107. i;
1980 – 120:
1984 – 145, 146, 675: i
1988 – 146, 175, 243, 291, 675;
1992 – 8, 169, 173, 174, 187”.
1996 – 278, 283 Canada crearea NATO şi, 546
Croaţia şi, 654
Haiti şi, 211 „t
ONU şi, 263”.
Rwanda şi, 201, 208
vizite ale lui MKA în 682 – 684 Čapek, Josef, 18, 47 Čapek. Karel, 18, 221, 237:
Cârdenas, Emilio, 215, 443 Caritas, 445
Carpenter, David, 491, 492, 689, 694 Carter, Barry, 148
Carter, Jimmy, boicotul Jocurilor Olimpice, 248
campaniile prezidenţiale ale, 104, 105, 107, 123
China şi, 268, 567
criza ostaticilor, 128
drepturile omului, 120, 243
echipa de securitate naţionala, 85, 118, 126
ONU şi, 217
preşedinţia lui, 85, 107, 110, 111, 116 – 118, 120, 124, 128, 140, 169, 175, 180, 268, 425
SALT II, 122, 123, 462 Carter, Lillian „Miz Lillian”, 121 Castro, Fidel, 440, 448, 500 Catedrala Naţionala, Washington.
94, 100 i!
Caucaz, 183, 230, 231, 576, 577 i*’1. CBS-TV, 366).)
Ceauşescu, Nicolae, 154, 163 v* i Cecenia, 577, 580, 581, 679;,).,).)
Cedras, Raoul, 211, 213, 214, 217 >... Cehoslovacia.
Acordul de la München şi, 21, 673, Actul Final de la Helsinki şi, 155
cărţile lui Korbel despre, 112, 159
Carta 77, 155, 348

colapsul comunismului în 10, 152
crearea şi primii ani de existenţa, 18, 20, 21
fuga familiei Korbel din, 23
guvern de coaliţie în 26
guvernul în exil, 21
Invazia germana, 21
Întruniri ale disidenţilor, 156, 157, 164
Pactul de la Varşovia şi, 45, 446, 587 >" > Partidul Comunist din, 26
Planul Marshall, 31 O?: e
INDICE
preluarea puterii de către comunişti.
68, 166
populaţia evreiască din, 25 Al Doilea Război Mondial şi.
21, 23, 67
Războiul Rece şi, 27, 167 Revoluţia de Catifea, 153, 166.
657, 675 „Cehoslovacia în secolul al XX-lea".
112 (J. Korbel), 114, 159 Centrul pentru Politica Naţionala (CPN), 169, 151 Cernomârdin, Viktor, 551 Chace, James, 468…
Chamberlain, Neville, 21, 259,.
Chandler, Norman, 107…)…
Charette, Hervé de 343. (Cheney, Richard, 233 i
Cherrington, Benjamin, 38. <, *Chicago Sun-Times*, 66, 75, 674; 76, 61 *Chicago Tribune*, 59, 60, 90 v Chile, 305, 583, 585, 683 „«China –".
arme nucleare, 574 bombardarea ambasadei de la
Belgrad, 551, Carter şi, 567
călătoriile lui M. Albright în 169.
570, 678
Conferinţa Femeilor, 264, 451, 265 Hong Kong şi, 464 – 465
Nixon şi, 268, 617

Piaţa Tienanmen 567, 568 *ţ*. OMC şi, 570, 571, 573, 680…
l ONU şi, 573, 580 problema drepturilor omului, 18 î, 266 Războiul Rece şi, 67, 569 i
Tibetul şi, 570
Taiwanul şi, 284, 569, 570, 575
Tratatul de Neproliferare Nucleară.

574, 599
Chirac, Jacques, 251, 344, 345, 588 Christopher, Warren M. 317, 454
Albright la ONU şi, 176, 177, 178.
185, 224
Bosnia şi, 353, 243, 244 r., Congresul şi, 353, 236 echipa de tranziţie, 176, 177 Kosovo şi, 243, 244, 253, 258, 502 ONU şi, 185, 224, 279, 280 Secretar de Stat, 176, 177, 179, 180, 224, 225, 290, 301, 304, 317, 693 Rwanda şi, 206
CIA, 117, 122, 250, 320, 403, 481 Cipriani, Roger, 56, 57 Cipru, 455, 685
Clark, gen. Wesley, 256, 361, 521 Clarke, Richard, 283 Clawson, Kenneth, 96 Clinton, Hillary, călătoria la Praga, 295, 296 Conferinţa Femeilor şi, 263 „Grupul Sincer", 472 – 473 originea evreiască a lui M. Albright şi, 321
regina Noor şi, 473" Wellesley, 262, 296; i Clinton, William Jefferson (Bill), 180, 221, 461, 463, 464, 447, 398, 315, 321, 679 Actul Fondator NATO-Rusia şi.
357, 677 alegerea lui, 178, 188, 193.
243, 677 atentatele de la ambasade şi, 481.
INDICE
490, 496, 497. >... «.
Blairşi.438, 550
Bosnia şi, 242, 255, 256, 353, 357
călătoriile lui, 229, 230, 264, 340, 389, 393, 564, 568, 577, 581, 582, 617
China şi, 264, 568
Comunitatea Democraţiilor şi, 586, 589, 665
convenţia democrata din 1988, 146
Coreea de Nord şi, 598, 600, 603, 604, 607, 608, 615 – 617, 619, 620
Cuba şi, 277, 278, 442
drepturile femeilor şi, 294, 450
Elţîn şi, 338, 341, 343, 551, 547, 560, 577, 581
extinderea NATO şi, 226, 227, 335, 336, 341, 345, 348
Irakul şi, 363, 365, 367, 369, 372, 383
Iranul şi, 424, 432
Kosovo şi, 502, 503, 510, 515, 543, 544, 547, 551, 564

numirea lui Albright ca ambasadoare la ONU, 8, 9, 175, 675
numirea lui Albright ca Secretar de Stat, 157, 289, 291, 297, 312, 676
ONU şi, 184, 200, 201, 432, 676
procesul de pace din Orientul Mijlociu şi, 15, 380, 384, 404: 407, 408, 413, 417, 419, 422, 628, 629, 631 – 633, 635 – 637, 643, 644, 648 – 652, 680 în v".
realegerea lui, 283, 567
Rusia şi, 338, 339, 341 terorismul şi, 355, 409, 481, 487 Clinton, administraţia, 184, 192, 660, 662 Albright ca Secretar de Stat în 107, 543, 544, 547, 624, 625, 655, 671
democraţia promovata de către, 192, 211, 217, 226, 595, 597, 620, 624, 658, 662, 663 politica de „dublă îndiguire".
383, 425 J
Principals Committee, 174, 514 Summitul Americilor, 583, 676 tranziţia ta, 173, 174, 178 Clubul Naţional de Presă, 320, 391 CNN, 177, 276, 353, 424 Cohen, Bonnie, 312, 492, 689 Cohen, Emily (MacFarquhar), 53, 323 Cohen, William, 301, 320, 348, 462 Bosnia şi, 354, 523 Irakul şi, 369, 376, 379 Kosovo şi, 522, 549 y terorismul şi, 369, 489… *t*.
Columbia, 448, 584, 585, 685 Comunitatea Democraţiilor, 589, 665 Comunitatea Economică a Statelor
Vest-Africane (CESVA), 594 comunism, 68, 116, 240, 430, 581 cănile lui Korbel despre, 27, 48.
67, 116
colapsul, 153, 154, 159 n. O
McCarthysmul şi, 325 *f*.
ordine şi disciplină în 329 preluarea puterii în Cehoslovacia.
8, 10, 152
Războiul Rece şi, 27;
Instrumente coercitive ale, 30, 115
INDICE
Conferinţa Casei Albe privind Cultura şi Diplomaţia, 460, 587 Congo, 464, 591, 683 Congresul Statelor Unite /…
audierile de confirmare a lui
M. Albright, 180, 182, 291, 302, 304
bugetul şi, 483, 595 China şi, 571
Conferinţa Femeilor şi, 264 Contractul cu America, 237 Coreea

de Nord şi, 617. q discursul lui Havel în faţa „161, 162”.
extinderea NATO şi, 349 – 351 femei alese în 293 majoritatea republicana din, \., 378, 379, 467
ONU şi, 182, 199, 237, 238, 261.
264, 278
ramura executiva şi, 106, 111, 117, 122, 213, 236, 670, 679
SALT II şi, 122, 462 Connery, Sean, 460 Consilierul pe probleme de Securitate Naţionala (a se vedea şi Berger, Samuel; Brzezinski, Zbignew, Lake Anthony), 175, 179, 461 Consiliul Inter-Agenţii pentru Femei al Casei Albe, 451 AI
Consiliul Naţional Palestinian, „Consiliul Securităţii Naţionale „” Albright în staff-ul, 111, 117, 122.
175, 236, 289, 675 criza ostaticilor americani şi, 124, funcţia CSN, 124, 127, 205, 213, 256”»! 450, 461, 462, 627, 631, 638
Irakul şi, 376
Kosovo şi, 506, 552, 559
ONU şi, 283, 594
perioada de tranziţie şi, 116, 120, 173, 174
Somalia şi, 194, 200, 204 controlul armamentelor, 144, 243, 305.
312, 450, 462, 694, 697 Convenţia pentru Arme Chimice, 574 Convenţia privind Genocidul, 206 Cook, Robin, 370
Irakul şi, 370, 371, 373
Kosovo şi, 504, 505, 508, 515, 521, 542, 546, 657, 665
la Rambouillet, 526
Libia şi, 437, 438
„Quint” şi, 542, 546, 550 Cooke, John, 293 Consiliul de Securitate al ONU 182, 191
alegerea Secretarului General şi.
207, 284, 285
m; 11
Bosnia şi, 244, 245, 246 ip, 4
China şi, 508
Irakul şi, 183, 202, 364, 368, 374.
380, 382 Kosovo şi, 246, 253, 508, 513 – 515.
555, 556, 675 Libia şi, 436, 439 ca organism legislativ, 184, 192.
223, 186
Rwanda şi, 201 – 204, 206, 210 Somalia şi, 194, 195, 197, 199.

201, 207, 214 talibanii şi, 488 Cooperarea Economică în Asia Pacific
(APEC), 677:?. Şi «al» A5*K;
INDICE 709
Coreea
Coreea de Nord (Republica Democratica Populară Coreeana), 9, 190, 617, 654, 666 armele nucleare şi, 574, 581, 599.
600, 602, 608, 619 Cadrul Acceptat şi, 599, 600, 611.
616, 676
călătoriile lui M. Albright în 15, 604, 606, 608, 614, 615, 681 comunicat comun împreună cu.
616, 617
Inspecţiile în 574 Japonia şi, 605 problemele economice ale, 599.
600, 606, 613 – 615 Războiul din Coreea şi, 598, 605 Sudul şi, 599, 601, 602, 605, 619 testarea rachetei Taepo Dong, 465.
466, 610, 678 Coreea de Sud alegeri în 601
călătoriile lui M. Albright în 601 Comunitatea Democraţiilor şi, 589, Nordul şi, 617
politica razei de soare, 601, 619 probleme economice ale, 464 trupele americane în 599, 612 „q *Co*sby, Bill, 460
Costa Rica 263 jj călătoriile lui M. Albright în 683 „f Costa, Carlos, 273".
Couric, Katie, 295.
Cousin, Ertharin, 293, 693 Cox, grupul de presă, 108".
Craig, Gregory, 313, 521, 695
Croaţia
Acordurile de la Dayton şi, 354 – 356 călătoriile lui M. Albright în 357, 358, 655, 682 – 685 conflictul din Bosnia şi, 355, 542
I forţa ONU de menţinere a păcii în independenţa, 241 sârbii din, 254, 355, 530 tribunalul pentru crime de război şi, 356, 657
Crocker, Chester, 145
Cronkite, Walter, 84, 125, 679
Crowe, amiral William, 490, 491, 492
Crowley, John, 309
Crucea Roşie Internaţională, 206, 252, 254
Cuba, 583
comunismul în 86, 440 – 442, 447 comunitatea cubaneză în exil,

277.
440 doborârea unor avioane civile.
271 – 274, 677 Golful Porcilor, 67 relaţiile cu poporul cubanez, 273, 277, 440, 441, 446, 447, 678 revoluţia comunistă din, 67 sancţiunile împotriva, 446, 470 vizita Papei în 441, 442, 445
Cuomo, Andrew M., 471
Curry, Jane, 130
Curtea Internaţională de Justiţie, 281
Cutler, Lloyd, 122
D
Daily Worker, 85, ai<lM<i; U
Daley, William M., 401, 571 ”*J. i-*”:
Dalizu, Jean, 485” „>
INDICE
Dallaire, Romeo, 201, 202, 203, 210
Dallin, Alexander, 85:, Dayton, 257 – 259, 291). – < DDP-25 (Directiva Prezidenţială 25).
200, 206 Declaraţia de Principii de la Oslo, 386.
676 Declaraţia Universală a Drepturilor
Omului, 670 Decretele Beneš, 47 Deimlovă, Dagmar „Disa” (verişoară), 23, 25, 45, 165, 319, 321, 325, 328, 329, 348, 691 Deimlovă, Greta Korbel (mătuşa), 23 Deimlovă, Milena (verişoară), 321 de la Pena, Mario, 273 del Ponte, Caria, 263 Demaţi, Adem, 534 o i
Deng Xiaoping, 567, 575 Denver, 37 – 41, 43, 45 – 47, 50, 51, 54, 56 – 59, 63, 66, 67, 71, 73, 74, 112 – 114, 314, 331, 348, 674, 690
Denver Post, 39, 56, 57, 690 Departamentul Apărării, 122, 256 acţiuni antiteroriste ale, 196 Haiti şi, 213 Kosovo şi, 549
Operaţiunea „Moş Crăciun”, 74 Somalia, 196
Departamentul de Stat, Agenţia pentru Controlul Armamentelor şi Dezarmare, 677, 696, 697 j; „Destinderea în Europa”, 114 Dewan, Linda, 309, 696 Dienstbier, Jifi, 102 Dilberovic, Suada, 358 Din, Lamberto, 505, 531, 532, 542, 665
Djindjic, Zoran, 657, 658
Dobbins, James, 557, 655, 694”). >.
Dobbs, Michael, 319 – 321, 677
Dodd, Christopher J., 303
Dodson, Christine, 120, 135
Dole, Elizabeth, 187

Dole, Robert, 187…
Domingo, Placido, 460
Donaldşon, Sam, 188 >.
Donovan, Meg, 293, 303, 695
Douglas, Michael, 221, 667
Dowd, Maureen, 466
Dragostea în vremea holerei (Garefa Márquez), 447, 448
Drew, Nelson, 256
Dreyfuss, Richard, 221
Dubček, Alexander, 101, 152, 153
Dubinsky, Susan, 53
Dukakis, Michael S., 114, 146, 147, 149, 161, 174, 187, 188, 232, 243, 289, 291, 314, 461, 675
Duncan, Charles, 309
Dunn, Jean, 151, 293
Dupont, Robert, 48
Durant, Michael, 198".
Dumford, Mary Jane, 52, 53, 71, 138, 150
Duvalier, François „Papa Doc", 212
Duvalier, Jean-Claude „Baby Doc", 212
Dylan, Bob, 166, 460
E
Eagleburger, Lawrence, 193, 291, 308
Eastwood, Clint, 460
Ecuador călătoriile lui M. Albright în 685 Egipt călătoriile lui M. Albright în 682 – 685
INDICE 711
Eisenhower, Dwight D., 26, 55, 78, 424
Eizenstat, Stuart, 312
El Salvador, 440, 583, 682
Elţîn, Boris, administraţia lui, 337, 338, 372, 506 Clinton şi, 338 – 341, 581 demisia lui, 547, 576, 680 Kosovo şi, 515, 547, 548, 551, 553, 559, 560, 564, 577 NATO şi, 337, 339 – 341, 343, 350, 547, 548, 560, 677
Elveţia călătoriile lui M. Albright în 682 – 685 educaţia lui M. Albright în 29, 30, 35, 673
Encyclopaedia Britannica, 75, 105, 674
English, Helen Drutt, 455

epurare etnica în Kosovo, 562 „” – Erekat, Saeb, 414, 638, 647
Eritreea, 465, 593, 594
Estefan, Gloria şi Emilio, 443
Estonia, 340
Estrich, Susan, 146
Ethridge, Mark, 83, 90
Etiopia, 465, 589, 590, 593, 594, 683
Evans, Alona, 55
Evans, David, 593
Evans, Gareth, 208
Fackt, Elizabeth, 43, 44
Fahd, regele Arabiei Saudite, 375
Falwell, Jerry, 398
FBI (Biroul Federal de Investigaţii), 436
Feinstein, Dianne, 303
femei ambasadoare la ONU, 160, 263 Conferinţa ONU dedicată, 261.
263, 264, 267, 268, 451, 676
Consiliul Inter-Agenţii pentru
Femei al Casei Albe, 451, 696 1 desemnate în funcţii, 79, 93, 143.
293, 299, 450 dilema carieră vs. căsnicie, 8, 10.
11, 39, 51, 79, 87, 88, 150 dineurile femeilor ministru de
Externe, 263, 451, 597 drepturile civile ale, 221, 263.
267, 268, 294, 450, 661 educaţia, 190, 267 femei de carieră, 55, 72, 111, 140.
149, 150, 469” din islam, 480, 623
judecătoare în tribunalul pentru crime de război, 263 poziţii de conducere, 143 victime ale violurilor, 234, 263.
267, 451
traficul de carne vie, 267, 452 Ferraro, Géraldine, 142 – 144, 146, 16 l!
293, 675 Ferry, David, 54 Fierlinger, Zdeněk, 66 Filipine călătoriile lui M. Albright în 682, 684 Finlanda, 340, 683, 685 Fischer, Joschka, 542, 543, 546, 553.
557, 655, 657, 665
Foglesong, Robert „Doc”, 482, 697.
Fondul de Apărare a Copiilor, 262; Fondul Monetar

Internaţional 578 Fondul Studenţilor de Culoare 99, 100 Foreman, Carol, 293 Forumul Mondial pentru Democraţie.
586;
Fox, Vicente, 659, *w* – *<…
Foxman, Abrahăm, 322. –, →.
INDICE
Franklin, Aretha, 666,). /,!:,,)).).
Franţa alianţa interbelică cu Cehoslovacia.
20, 21
Bosnia şi, 252, 257 Comunitatea Democraţiilor şi, 5Ş7.
588, 665 Grupul de Contact, 504, 523.
525, 534
Irakul şi, 379, 380, 367, 375, 379 Kosovo şi, 504, 506, 523, 541 „550, 561, 656
NATO şi, 343 – 345, 371, 515, 589 ONU şi, 208, 244, 279 – 281, 284, 379: Rambouillet, 525, 526, 532, 679
Rwandaşi, 203, 207, 209 Frasure, Robert, 256 Freedom House, 586 Freund, Wini Shore, 53, 109, 137, 150.
323, 668, 689 Friedman, Thomas, 336 From, Al, 104 r)".
Frontul Revoluţionar Unit (FRU), 593 Fuerth, Leon, 243
G8, 372, 556, 557, 577, 636 Gaddafi, Muammar, 435 – 439, 500! 1:
Gallucci, Robert, 600, 689.1 – " i—? Gambari, Ibrahim, 204 Gandhi, Indira, 92 *co*: – *„yf*
Gandhi, Mahatma, 48, 269 vtHitofi'l Garefa Márquez, Gabriel, 671! l—:. >";
Garda Naţională, 490 uihno-i
Gazeta Krakowska, 130 i-Mrmcă Gelbard, Robert, 503, 507, 5 l4 t> SSF" /
655, 694
genocid, 247 vi 1/, *xtă*
În Rwanda, 206, 210.
George, Suzanne, 298
Georgetown.
Albright ca profesoara ta, 140.
142, 144, 145, 151 Programul Donner pentru Femei, 140 Şcoala Serviciului Diplomatic, 675, 690
Geremek, Bronisiaw, 351, 585, 587

Germania
Al Doilea Război Mondial şi, 17.
18, 21, 22
căderea Zidului Berlinului şi, 152 călătoriile lui M. Albright în 556, 685 Grupul de Contact şi, 504, 527, 534 Kosovo şi, 506, 515, 560 NATO şi, 335, 345, 504, 542, 553 reunificarea, 225
Ghana, 203, 206, 280, 590, 597
Gilman, Benjamin, 310
Gingrich, Newton, 236, 237, 393
Gnehm, Edward „Skip", 313, 692, 694
Goldstone, Richard, 246
Gomez, René Manzano, 447
Goodwin, Richard, 104
Gorbaciov, Mihail, 154, 168, 232, 233
Gore, Albert, 174, 175, 188, 243, 283, 291, 297, 408, 472, 538, 547, 551, 597
Graham, Katharine, 59, 81, 292
Grecia, 314, 335, 502, 509, 683, 685
Green, Barbara, 55
Green, Rosario, 659, 660
Greenberger, Marcia, 290, 293, 689
Greenfield, Meg, 293
Greer, Frank, 191
Gridiron, Clubul, 186, 187
Grupul de Contact, 504, 506, 508, 510.
515, 523 – 525, 527, „, 531 – 535, 537
INDICE 713
Grupul de Culoare din Congres, 213 Grupul Francofon, 281 Guatemala, 440, 583, 683, 684 Guggenheim, Alicia Patterson, 59, 61.
62, 78, 674 Guggenheim, Harry S., 60 – 63, 76, 89.
107, 674 Guineea, 685 şi; – „*i* r-;!,!: >: /
H
Haass, Richard, 363
Habyarimana, Juvenal, 201, 202, 203
Hackman, Larry, 351
Haiti, ameninţarea cu forţa împotrivă.
215 – 217, 676
asistenţa umanitara din partea ONU pentru, 193, 213, 218, 240,

244, 261 călătoriile lui M. Albright în 217.
682 – 684 drepturile omului în 192, 202.
212, 213 Rezoluţia, 223 *USSH – adan Countyşi*, 211, 217.
218, 676
Haizlip, Shirlee Taylor, 52 Hale, David, 141, 309, 689, 693, 696 Halperin, Morton, 521, 544, 583, 585.
586, 695 Hamas, 392 – 398, 400, 404, 409, 417.
497, 634
Hamdun, Nizar, 364, 365 –, *h* Hamilton, Daniel, 544 Hannay, sir David, 223; i v! e: >.
Hardy, Molly, 485: „*s* –, *i*>
Harriman, Averell, 121 «:
Harriman, Pamela, 121, 188, 293
Harris, Katherine, 669 Hart, Gary, 125, 145 tivi;», Hartnett, Larry, 311: … i f; –; (r.; Hastert, Dennis, 537 – (– n., s
Havel, Olga, 166!
Havel, Václav, acordarea Ordinului Leului Alb, 44, 348, 349
Aung San Suu Kyi şi, 269
disident, 152, 155, 601
dramaturg, 152, 159? preşedinte, 15, 152, 153, 158 – 163, 166, 167, 169, 229, 306, 447, 669, 675
vizita lui Hillary Clinton, 295, 296
vizita preşedintelui Clinton, 229 – 231 Haynes, Andrey Tayse, 293…
Hazard, John, 85. Mjmwi
Hedges, Christopher, 259 „— …*; tn-i* Heidepriem, Nikki, 293 Helal, Gamal, 391, 410, 411, 413, 419 Helms, Jesse, 182, 184, 302, 303, 305, 306, 310, 311, 350, 402, 440, 467, 468
Helsinki, Actul Final de la 155, 560 Helsinki, Summitul (1997), 341 Herman, Alexis, 471 Hezbollah, 429, 430, 497, 623, 624 Hill, Christopher, 517, 526, 527, 530 Hitler, Adolf, 20 – 22, 163, 259, 320.
324, 331, 333, 485, 576, 657 HIV/SIDA, 595 – 597, 148, 662 Ho Şi Min, 85 J
Hobson, sgt. Kenneth R., 485 ov „v.:
Hoge, James, 76, 81 Hoiles, Chris, 453, 454 Holbrooke, Richard, 256 – 258, 291 – 294, 514 – 516, 538, 462
INDICE
Holocaust… t ca soluţie finală, 238 „im memorial, 322, 324, 329,

333; moartea bunicilor lui MKA în „i 314, 326”.
Holum, John, 312, 697 –… Honduras, 682 –.:
Honecker, Erich, 163 – n; Hong Kong, 464, 569, 683 afHorowitz, Rachell, 293 Howe, Jonathan, 194, 196 Hruşciov, Nikita Sergheievici, 67, 68, 85 Hu Jintao, 575
Huffington, Arianna, 543 *e* Hull, Cordell, 669, 670 m-”.
Human Rights Watch, 210… – Hume, Cameron, 252, 689, 693 v:
Humphrey, Hubert, 95, 96 Hus, Jan, 164 Husăk, Gustăv, 153 Hussein, Rege al Iordaniei, 387, 388, 397, 413, 418 – 420, 422, 423, 626, 679
Hussein, Saddam, 190, 202, 364, 368 – 371, 374, 376, 377 – 379, 381, 383, 454, 464, 469, 500, 665 atrocităţi, 364, 367, 377 inspecţiile ONU şi, 363, 365, 366.
378, 379, 380, 382 Hutu, 201 – 204, 209, 234, 591, 592 Hyde, Henry, 537
I.: –.O.)
Ibero-American, Summitul, Ierusalim, 447
Inderfurth, Karl, „Rick”, 234, 689, 692, 695
India, 464, 661;
Comunitatea Democraţiilor şi, 585
Somalia şi, 199
teste nucleare şi, 678
vizita lui MKA în 372, 373, 572.
683, 685
Indonezia, 464, 465, 584, 682, 684 Indyk, Martin, 413, 695 Institutul Naţional Democratic pentru Afaceri Internaţionale (IND), 151, 158.
164, 185, 601, 669 Iordania călătoriile lui M. Albright în
682 – 684
complot terorist în 397, 398, 493 moartea regelui Hussein, 679 procesul de pace din Orientul
Mijlociu şi 386 Regina Noor şi, 473, 479 Internet 563, 573, 574, 661 Iran 424
armele nucleare şi, 433, 578, 617 criza ostaticilor, 180 deschideri spre, 427, 431 – 433 Dialogul Civilizaţiilor, 432 politica de „îndiguire dubla”, 425 ridicarea restricţiilor asupra importurilor din, 431 terorism şi, 425, 427, 430, 622, 623 Irak arme de distrugere în masă, 364.

367, 369, 382
complotul de asasinare a preşedintelui Bush, 364, 365 discursul lui Albright de la Georgetown, 367, 368 încălcări ale drepturilor omului.
364, 367, 377
Întâlnirea de la Geneva (1997), 372, 373
INDICE 715
lovituri aeriene împotriva, 371 Operaţiunea Furtună în Deşert.
183, 367, 369 Operaţiunea Vulpea Deşertului.
382, 679
petrol pentru hrana, 365, 382 Rusia şi, 370 sancţiuni ONU împotriva, 364.
367, 368, 370 UNSCOM, 378, 382 zonele de interdicţie aeriana deasupra, 367, 382 Ireland, Patricia, 293 Isaacson, Walter, 543 Islanda, 345, 685 Israel, călătoriile lui M. Albright în 329.
392, 682 – 685
Conferinţa de la Wye River, 635 imigraţia din Uniunea Sovietică, „pământ pentru pace", 385 problemele de securitate, 625 procesul de pace, 385, 386 Războiul de Şase Zile, 621, 638 refugiaţii palestinieni, 639, 652 vânzările de armament către, 118 Yad Vashem în 329, 393 Ivanov, Igor.
Cecenia şi, 524, 665
Kosovo şi, 515, 524 – 526, 536, 547.
553, 559 numirea ca ministru de Externe a, 88.
515, 524, 553).
NATO şi, 556, 564 Serbia şi, 656, 657. H
J
Jamaica, 263 W»).: i
Jamieson, Judith, 460…; (
Japonia aliat al SUA, 567, 661
călătoriile lui Albright în 683 – 685
Coreea de Nord şi, 465, 466, 605.
616, 617 Jefferson, Thomas, 16, 306, 451, 470.
511, 615, 627, 671
Jennings, Peter, 221…"
Jiang, Zemin, 568, 575…
Jocurile Olimpice.
(1980), 123

(1984), 247, 248, 564
(2000), 603
(2002), 669".
Johnson, Lyndon B., 90, 95 Johnston, Harry, 595 JOM – yong Rok, 604, 681 Jones, Elizabeth, 640, 695 Jones, Elaine, 293:
Jones, Paula, 399 Jones, Stuart, 271, 681, 693 Jordan, Hamilton, 120 Jordan, Vernon, 189 Just, Jean, 81
Just, Ward, 308 „e".
K
Kabila, Joseph, 594
Kabila, Laurent, 592, 594, 677
Kalb, Marvin, 144".
Kamarck, Elaine, 293
Kamen, Al, 462
Karadzic, Radovan, 360, 361 i
Kartman, Charles, 602, 694
Kaşmir
185.
Comisia ONU despre, 32, 36, 673, 674
„Pericol în Kaşmir", 48, 114
statutul, 32
INDICE
Katz, Mark, 187".
Kavaler, Prabhi, 485).
Kavan, Jan, 351
Kazahstan, 263, 685
Kearse, Amalya „Mal", 32 *".
Keating, Colin, 205".
Keegan, John, 557 *".
Kennan, George, 336
Kennedy, Edward, 232.
Kennedy, Ethel, 188
Kennedy, John R, 16, 76, 78, 80, 84.
90, 93, 104, 175, 471, 478 Kennedy, Robert R, 479 Kennelly, Barbara, 293".
Kenney, Kristie, 309, 694 „" Kenya atentatul asupra ambasadei SUA din, 477, 478, 482, 483, 485, 552, 678 călătoriile lui M. Albright în 480.

482, 483, 684, 685 SIDA în 596 Kerry, John, 232, 303 Khamenei, Ayatolah-ul Ali, 427, 430.
431, 500
Kharrazi, Kamal, 428, 429, 432 Khatami, Mohammad, 425, 428, 432.
455, 677 *CA*
Khin Nyunt, general, 269 * >j
Khomeini, Ayatolah-ul Ruhollah, (; X
124, 425… X
Kim Dae-Jung, 601, 603, 607, 611, >: /i
614 – 620;»
Kim Il Sung 190, 599, 600, 605, f – i
607, 615
Kim Jong Il, 600, 602 – 604, 606 – 620 King, Larry, 540 King, Martin Luther Jr., 93, 478
Kinkel, Klaus, 343, 506, 515
Kirk, Ariene, 485
Kissinger, Henry A., 124, 148, 302.
309, 326, 344, 350, 450, 498 Kârghâstan, călătoria lui M. Albright în 685 Klaus, Văclav, 349 Klein, Jacques, 353 Kh movă, Rita, 160 Koh, Harold, 585, 58*6, 666694* Kohl, Helmut, 345, 346 Konare, Oumar 587, 597… „…; Koppel, Ted, 124, 144 Korbel, Alena (verişoară), 23, 691 Korbel, Anna Spieglovă „Mândru-la".
(mama)
acordarea cetăţeniei americane, 57
boala acesteia, 112
bunică, 113, 668
În Denver, 38, 39, 44, 45, 47
exilul în Anglia, 22, 24
despre Holocaust, 46
În Iugoslavia, 20, 28, 29".
Joe Albright şi, 58, 63, 70, 71".
moartea sa, 168
moartea soţului, 113, 114
mutarea în SUA, 29, 32, 33, 35.
325, 674 naşterea şi primii ani ai, 17, 19, 673
nunta lui Josef şi, 20, originea evreiască şi, 10, 315 – 318.
298, 320, 323, 324, 326, 333, 393

războiul mondial şi, 20, 21, 23
religia şi, 40
slujbe deţinute de 115 Korbel, Amost (bunic), 321, 326, 332, 333 Korbel, George (verişor), 23
INDICE 717
Korbel, John (frate)
călătoria la Praga, 163 în Denver, 39, 41, 44, 47, 48 divorţul lui M. Albright şi, 137 întrunire de familie, 318, 668 în Long Island, 34 moartea tatălui, 113, 114 mutarea la Washington, 109 mutarea în Statele Unite, 46 naşterea lui, 28, 672 nunta lui M. Albright, 71 originea evreiască a lui, 318, 322, 323, 326 – 329, 331
Korbel, John (unchi), 23, 45
Korbel, Josef „Jozka" (tată)
acordarea cetăţeniei americane, 57 ambasador în Iugoslavia şi Albania.
28, 29, 31, 673
anii de început şi educaţia, 18 – 20 ataşat de presă în Iugoslavia, 21, 20 azil politic dorit de 21, 37, 46, 674 boala şi moartea, 112, 113, 675 bunic, 115
bursă Guggenheim, 60 "". * bursă Rockefeller, 37,.: –".
„Cehoslovacia în secolul al XX-lea", 112, 159 Cehoslovacia postbelică şi, 165, 325 „Comunismul lui Tito", 27, 45, 241 în Denver, 37 – 41, 47, 58, 60 „Destinderea în Europa", 114 guvernul cehoslovac în exil şi, 22, 24 Holocaustul şi, 46, 324 – 325 influenţa lui Masaryk asupra; >:
240, 328 începutul Celui de Al Doilea
Război Mondial şi, 21 Joe Albright şi, 58, 63, 70
mentor şi model, 42 – 45, 49, 59, 68.
113, 114, 158
nunta lui Madeleine şi, 71 originea evreiască şi, 317, 327 „Polonia între Est şi Vest", 114 „Pericol în Kaşmir", 48, 114 profesor universitar şi decan, 10, 112 Războiul Rece şi, 67, 157 religia şi, 40 reprezentant al ONU în Kaşmir.
10, 32, 35, 36, 673, 674 sosirea în SUA, 35, 674 „Subversiunea comunistă în
Cehoslovacia", 67, 114".
Korbel, Katherine „Kathy" (Silva)
(soră), 23

activitatea lui Madeleine şi, 219 în Anglia, 24
Cehoslovacia postbelică şi, 330, 331 în Denver, 39, 41, 44, 47 divorţul lui Madeleine, 135, 138 întrunire de familie, 115, 668 în Long Island, 34 moartea tatălui, 113, 114 mutarea în SUA, 46 originea evreiască, 318, 322.
323, 326
.). i. şi;
naşterea, 23
I! – «;< o nuntă lui Madeleine, 71
ItXitHTMS Korbel, Madeleine;
acordarea cetăţeniei americane, 72 în Anglia, 22 – 24, 28, 35, 530" catolicismul şi, 40
căsătoria şi cariera lui (a se veifea şi Albright, Madeleine Korbel), 16, 83, 95".
În Cehoslovacia postbelică, 156 educaţia, 25, 26, 54, 530 Elston Mayhew şi, 48
INDICE
Joe (a se vedea Albright, Joseph
Mediii Patterson) şi, 60 naşterea şi copilăria, 16 numele de naştere şi poreclele, 16, 17 nunta, 61, 70, 71 refugiata, 22, 35 Wellesley (a se vedea şi Colegiul Wellesley), 49, 50 – 52, 54, 55, 57, 61, 62, 64 – 66, 69, 71, 85, 102, 150, 262, 296, 303, 323, 668
Korbel, Pamela (cumnată), 109, 168, 322 Korbel, Peter, 168
Korbelová, Marie Jana „Madlenka" (a se vedea Madeleine Korbel) Korbelová, Olga „Ola" (mătuşa).
23, 333 Korbelová, Olga (bunică), 321, 326.
329, 332, 333 Kosovo.
Acordurile de la Dayton şi, 502, 513 ameninţarea cu forţa în 518.
519, 544
angajamentul internaţional pentru, 529, 540, 542, 546, 556, 559 asasinatele de la Prekaz, 500 asasinatele de la Racak, 521, 521 autonomia provinciei, 501, 503.
504, 509, 512, 516, 517 călătoria lui M. Albright în 561 – 564 comunitatea etnică albaneză din, 357 eforturile de reconstrucţie în 544.
561, 563
Grupul de Contact şi, 504, 506, 508, 510, 515, 524, 525, 531,

532, 535, 537 independenţa ca obiectiv în 501, 502
Istorie şi context, 500 – 503, 563 loviturile aeriene NATO şi, 537, 540, 541, 547, 548, 555, 557, 556
NATO şi, 351, 509, 513, 514, 530, 537, 540, 542, 543, 559, 560 negocierile de la Rambouillet, 525.
526, 528, 533 „Războiul lui Madeleine", 543.
544, 557. sârbii din, 502, 503, 505, 527, 530.
563, 564 sfârşitul conflictului în 535, 544.
551, 557
strategia magnetului dublu, 547, 555 trupele terestre NATO în 524, 525, 527, 530, 543, 548, 549, 550, 554, 555, 557, 560 utilizarea forţei în 525 Kostunica, Vojislav, 656, 657, 681 Kouchner, Bernard, 561 Krîlovă, Olga, 102 (
Kraus, Tomás, 322, 327, 689 (f Kruzel, Joseph 256".
Kuwait, 364
călătoriile lui M. Albright în 371 „682 – 684 j
Irakul şi, 183, 367, 371, 377 \ Operaţiunea Furtună în Deşert ş183
Lafayette, marchizul de 589 ţ Lake, Anthony, 175, 277, 291;
Africa şi, 205, 594
Bosnia şi, 243, 251, 255, 256, i279, 353, 508
Congresul şi, 236 1
INDICE 719
Consilier pe probleme de securitate naţionala, 175, 179, 224, 301
ONU şi, 224, 283
Lange, John 484…
— M
Lansbury, Angela, 460: „– " Larkin, Barbara, 293, 303, 689, 694 Larson, Alan, 312, 694 Legea pentru Dezvoltare şi Oportunitate în Africa (2000), 595, 680 Legiunea Americană, 468 Letonia, 340 Lavrov, Serghei, 250 Leahy, Patrick, 234, 290, 293 Liban
Barak şi, 621, 623
călătoriile lui Albright în 683, 685
Hezbollah în 429
ostatici americani în 427
retragerea trupelor israeliene din, 630 Legwaila, Joseph, 283 Lehrer, Jim, 540

Lenin, Vladimir Ilici, 67, 582, 615,.
Lew, Jack491
Lewinsky, Monica, 399, 400, 402, 442.
463, 466, 469, 473, 677,.
Liberia, 202, 235 – \, călătoriile lui Albright în 682 Libia, 437, 438
Pan Am şi, 437, 439, 545, 679
sancţiunile şi, 436 Lichtman, Judith, 290, 293, 689 Lieberman, Evelyn, 313, 689 Lieberthal, Kenneth, 552 Liechtenstein, 263 Liga Arabă, 385 îi".
Ligă Democratica din Kosovo – (LDK), 502 Liga Naţională pentru Democraţie, 269
Ligă Naţiunilor, 20 Lincoln, Abraham, 96, 308, 568, 671 Lindbergh, Charles A., 62, 77 Lineberry, Liz, 308, 696!
Lituania, 340" – călătoriile lui Albright în 683*: „*Li Zhaoxing, 552, 575*".*
Lodge, Henry Cabot 76 – m/
Londra guvernul ceh în exil la 22, 25
familia Korbel în exil la 22 – 25, 28.
32, 35, 160, 324, 325, 674, 691.
Long Island familia Albright în 61, 62, 77, 80, 82 – 84, 90, 101, 219, 674
familia Korbel în 34, 35 Lott, Trent, 351, 378 Loy, Dale, 135, 689 Loy, Frank, 313, 689 Lugar, Richard G., 305, 536: Luxemburg <".
călătoria lui Albright în 684
M.: …
Macedonia, 502, 509, 538, 544, 556 călătoria lui Albright în 557 – 559.
683, 685
Independenţa, 241 refugiaţii kosovari în 542, 558 trupele americane desfăşurate în
508, 554
MacFarquhar, Emily Cohen, 323, 689 Mailer, Norman, 163 Malaezia, 464
călătoriile lui Albright în 459.
612, 616, 683, 684 Malcolm, Ellen, 293 Maldive: – *v*: – *: *u*-… *tM*
INDICE
călătoria lui Albright în 682.

Mali, 585, 587, 597
călătoria lui Albright în 685 şi; Malinowski, Michael 487 b!
Malley, Robert631 Mandela, Nelson, 589, 590, 597, 6Q1 Mao Zedong, 574 L!
Marcos, Ferdinand, 465: – f –?;»; Marek, Josef, 165, *)…
Maroc).
călătoria lui Albright în 685 Marshall, George C., 312, 388, 663 Martin, Mary Louise, 485 Márton, Kati, 322 Martonyi, János, 351, Masaryk, Charlotte Garrigue, 17 Masaryk, Jan, 166, 352
guvernul cehoslovac de coaliţie şi, 26, 27, 159
guvernul cehoslovac în exil şi, 22
moartea, 32, 66, 159, 328, 335, 674
Planul Marshall şi, 31
Războiul Rece şi, 31 Masaryk Tomás Garrigue, 166
aniversarea naşterii, 240
filosofia umanista a lui, 17, 18, 20, 21, 67, 167
preşedinte al Cehoslovaciei, 18, 163, 348
religia şi, 70 s
Matthews, Jessica, 120 Mauritius, 597 – iifcM
călătoria lui Albright în 686 –*.4 ti*: *t*-Mayhew, Elston, 48 ibăv
Mayorski, Boris 526 i
Mazen, Abu (Mahmoud Abbas), 410 Mbeki, Thabo 597:!,<,!
McCarran, legea, 56.; K; *; şi! ţi
McCarthy, Mary, 54. –.)…
McCarthy-ism, 66, 37, 325 McCormick, col. Bertie, 59, 60 McCourt, Frank, 221 McCurry, Michael, 209, 292 McDonald, Gabrielle Kirk, 263 McEvoy, John, 104 McGrory, Mary, 293 McPartland, Suzanne, 693, 696 McPherson, Harry, 95 Meciar, Vladimir, 344 Medici Fără Frontiere, 561 Mediii, Joseph, 59 Mérimée, Jean Bernard, 208 Meshal, Khaled, 397, 398 Mesic, Stjepan, 655 Mexic, 192, 687
călătoriile lui Albright în 65 şf", 682 – 686".
Meyer, Eugene, 59 „J".
Michelmân, Kate, 293 Mikulski, Barbara A., 8, 293, 306 Milam, William, 487 mileniul ameninţările teroriste şi, 566, 680 Miller, Aron, 391, 413, 689 Milosević, Slobodan, 357, 500, 506, 508 – 517, 523, 524
Acordurile de la Dayton şi, 257, 258
alegerile prezidenţiale şi, 502
ameninţarea cu forţa împotriva lui, 241, 258, 508, 510, 513, 514,

518, 521 – 525
ascensiunea la putere a lui, 240, 357, 502
avertismentele de Crăciun şi, 502
Bosnia şi, 251, 503
Kosovo şi, 253, 358, 503 – 507, 510, c'. 512, 514, 516, 521:, <Vrv
INDICE 721
ONU şi, 514
sancţiuni împotriva, 241, 245, 248, 249, 257, 258, 504 – 507
schimbarea regimului, 513
Srebrenica şi, 255
tribunalul pentru crime de război şi, 357 Milutinovic, Milan, 527, 554 mine antipersonal, 234, 235, 558, 661 Mitchell, George, 291, 294, 298 Mladek, Jan şi Meda, 102 Mlădie, Ratko, 252, 258 Mobutu Şese Seko, 592 Mohamad, Mahathir, 465 Moi, Daniel Arap, 596 Moldova călătoria lui Albright în 682, 717 Mondale, WalterF., 99, 105, 121
Albright în calitate de consilier pe probleme de politică externă pentru, 142, 143, 148, 675… campania prezidenţială a lui, 139, 145
vicepreşedinte, 107, 117, 120 Mongolia călătoria lui Albright în 684 Monk, Thelonius, Concursul de jazz, 458 Morales, Pablo, 273 Mordechai, Yitzhak, 415, 420 Mosely, Philip, 37 Moshenberg, Sammie, 293 Mosley, Walter, 221 Moussa, Mare, 402".
Moyers, Bill, 89, 90, 107, 290 Mozambic, 183, 202, 590
călătoria lui Albright în 683 Mubarak, Hosni, 280, 389 mujahedin, 123, 479 Mujawamariya, Monique, 206
Murray Town, Tabăra de infirmi.
Sierra Leone, 593 Museveni, Yoweri, 590, 596 Muskie, Edmund S.
Albright în staff-ul senatorial al lui.
105 – 107, 111 campaniile prezidenţiale şi, 95 – 99.
104, 105 Carter şi, 110 Muskie, Jane, 96 Myers, Mary Jo, 454»…
Myers, Richard, 454
t:
N.>; >.: „<…
National Journal, *147* – j;! 7…; a.i
Natividad, Irene, 293… *…4
NATO (Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord) aniversarea a cincizeci de ani, 357.

518, 549 bombardarea ambasadei chineze şi.
551, 552
Bosnia şi, 250, 251, 257 construirea consensului în 565, 585 extinderea NATO, 226, 227, 329, 335 – 340, 344 – 346, 348, 351, 352, 677
formarea NATO, 32, 334 forţa de menţinere a păcii din Bosnia (SFOR), 354, 361 Iugoslavia şi, 508, 509, 513 – 515.
524, 536, 553, 554, 556 Kosovo şi, 250, 252, 339, 507, 513 – 516, 521, 522, 523, 527, 529, 530, 532, 533, 536 – 538, 540, 543, 547 – 550, 554 – 556, 559, 562, 565, 679 ONU şi, 249, 253, 255, 563 >".
INDICE
Parteneriatul Pentru Pace şi, 227.
229, 336
realizările NATO, 665, 679 România şi, 344.;"; Rusia şi, 340, 341, 342, 350, 508.
525, 547, 548, 555, 560 sistemul cheii duble împreună cu
ONU, 249, 253, 278 Naţiunile Unite (a se vedea ONU), 8, 9 Naumann, gen. Klaus, 521, 523 Nazism, 95 – 97
Nebrich, familia, 47…:.o *t*
Nelson, Aileen, 48
Nelson, Louis, 221
Nelson, Willie, 460 „H".
Netanyahu, Benjamin „Bibi" B" iv! îl alegeri şi, 389, 393 <il!
Newman, Paul, 163
New Republic, *466 Newsday*, 76, 77, 80, 83, 89, 90, 92, 107, 128, 290, 674" °e *New York Daily News*, 59 *New York Times*, 104, 196, 259, 280, 292, 295, 301, 302, 322, 333, 336, 466, 513 Nicaragua, 584 Nickles, Donald, 536 Nigeria, 312, 584, 595", „călătoriile lui M. Albright în 685 *Nightline* (emisiune TV), 125, 198 Nixon, Richard M., 76, 94, 99, 108.
117, 175, 268, 471, 617 Noor, Regina Iordanului, 413, 423.
473, 474
Norman, Jessye, 221, 460 Norvegia >
călătoriile lui M. Albright în 683 – 685
Noua Zeelandă >
călătoriile lui M. Albright în 684, 685 Nunn, Sam, 217, 291, 336 < Nyerere, Julius, 597…
O; …

Oates, Marylouise, 293 –, li r Obasanjo, Olusegun, 545: Obey, David, 490
O'Brien, James, 655, 689, 693, 696 O'Connor, Ann Michelle, 485 O'Connor, Sandra Day, 295 >– Ogata, Sadako, 558": l;>".
O'Grady, căpitan Scott, 250 – o ««"; Oklahoma City, atentatul cu din, 498 Olanda, călătoriile lui M. Albright în 682, 683 Olds, sergent Sherry Lynn, 485 Oliphant, Thomas, 289, 688 Oman călătoria lui Albright în 682, 685 Omar, Mullah, 487, 489 ONG, 210, 264, 265, 267, 268.
573, 586;".
ONU
Acordurile de la Dayton şi, 334, 352, 354
aniversarea a cincizeci de ani, 250
asistenţă umanitară din partea, 193, 675
cartierul general de la Lake Succes, 34
Comunitatea Democraţiilor şi, 589, 665
Conferinţa Femeilor şi, 264, 428
conflictele civile şi, 207
Consiliul de Securitate şi, 183.
INDICE 723
184, 195, 200, 201, 207.
214, 248, 448, 515, 555, 675 Declaraţia Drepturilor Omului, 670 femei ca ambasadoare ta, 8, 9 funcţia de menţinere a păcii a, 126.
127, 195 inspectori ONU în domeniul armamentelor, 203, 368, 369, 282 Korbel în Comisia Kaşmirului, 32.
36, 185, 673, 674 mine antipersonal, 234 misiunea americană ta, 35, 235.
558, 661
Operaţiunea Furtună în Deşert şi, 183 plăţile americane către, 237 post-Râzboi Rece, 566 războiul din Coreea şi, 16, 183, 605 reprezentanţi ta, 176, 177, 199.
200, 217, 363 rolurile ONU, 184, 210, 250.
658 663 sistemul cheii duble împreună cu
NATO în Bosnia, 249, 253, 278 Secretari Generali (a se vedea şi Annan, Kofi; Boutros-Ghali, Boutros), 186, 278, 279, 281, 284, 285, 307, 677 terorismul şi, 335 tribunalul pentru crime de război.
246, 661
Operaţiunea Forţă Aliată, 540 Operaţiunea Furtună în Deşert

(primul Război din Golf), 183, 223, 245, 364, 367, 369, 479 Operaţiunea Infinite Reach, 486, 495 Operaţiunea Redarea Speranţei.
193, 198
Operaţiunea Turquoise, 208 Operaţiunea Vulpea Deşertului, 382, 679
Oprah Winfrey Show (emisiune TV), Ordinului Leului Alb, 44, 348 Organizaţia Conferinţei Islamice, 408 Organizaţia Mondială a Comerţului
(OMC), 545, 570, 571, 573, 680 Organizaţia Mondială a Sănătăţii, 183 Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei (OEP) (a se vedea Arafat, Yasser), 384, 386, 387, 636, 639, 641.
646, 677
Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE), 336, 354, 516, 518 Organizaţia Statelor Americane (OSA).
212 – 214 Organizaţia Unităţii Africane, 207.
284, 594
Originea evreiască (a lui Madeleine Albright), 10, 315 – 318, 320, 323, 324, 326, 333 antisemitism şi, 46 cercetările familiei despre, 10, 315 călătoria lui Albright în Cehia, 10 Holocaustul şi, 315 moartea bunicilor şi, 10, 23, 25.
315, 316, 323, 332
". reacţia publicului la ştirea despre: „322, 323
relatările presei despre, 298, 317.
319, 321, 323 Sinagoga Pinkas şi, 348 Orchestra Filarmonică Cehă, 18, 153 Oslo II, 388 Overacker, Louise, 55
Pactul Naţional Palestinian, 400, 416 Pactul de la Varşovia, 45, 335, 446, 587
INDICE
Pactul de Stabilitate în Europa de r
Sud-Est, 564 Paek Nam-Sun, 603 Pahlavi, şahul Mohammad Reza, 424 Painter, Sally, 293 Pakistan călătoriile lui M. Albright în 487.
673 Comisia ONU pentru (Kaşmir), 32.
36, 185, 673, 674 taberele de antrenament afghane, „* 481, 486, 678 talibanii sprijiniţi de către, 479 v testele nucleare ale, 678; > trupele ONU de menţinere a păcii în Somalia, 192 – 194
Palous Martin, 156, 589
*
Panamá y., canalul, 106, 140, 680 *

călătoriile lui M. Albright în 685 Pan Am, Zborul 103, 436, 439, 545.
637, 678, 679 Panetta, Leon, 290, 299 Papa Ioan Paul al II-lea, 127, 441, 444 Papandreou, George, 547 Papua Noua Guinee, 684 Parteneriatul pentru Pace (a se vedea şi
NATO), 222 – 230, 342, 655, 676 Păstrâna Andrés, 447 Patterson, Alice Higinbotham (Gaga).
63, 64, 69, 70 Patterson, Alicia (Guggenheim), 61.
62, 674
Patterson, Eleanor, Mediii „Cissy", 59 Patterson, familia 62, 69, 71, 77 Patterson, Joseph Mediii, 59, 66, 91 Pavă, Oswaldo, 447 PBS, 540. *rt*
Pell, Claiborne 182, 184
Peres, Shimon, 388, 389
Peretz, Martin, 466
„Pericol în Kaşmir", 48
Perkins, Edward, 278
Perry, William J., 602, 603, 678
Petritsch, Wolfgang, 526! – ™«:
Petrol-pentru-hrană, 382 trK
Pew, Fundaţia, 669
Pezzullo, Lawrence, 213
Pickering, Thomas, 223, 291, 292, 312, 380, 381, 467, 552, 553, 595
Piłsudski, Jozef, 130
Pistek, Theodor, 163
Planul Marshall, 31, 225, 335, 357, 545
Plavsic, Biljana, 360
Podesta, John, 638
Polonia călătoriile lui M. Albright în 130.
132, 227, 682, 683, 685 Comunitatea Democraţiilor şi, 585.
589, 680 Mişcarea Solidaritatea din, 126.
129, 152, 154, 585 NATO şi, 344, 346, 677 – 679 Papa Ioan Paul al II-lea şi, 127, 441 Parteneriatul pentru Pace şi, 227 proiectul lui M. Albright pentru
Centrul Wilson, 129, 138, 675.
„Polonia între Est şi Vest" (J. Korbel), 114
Războiul Mondial şi, 239, 589, 673 Războiul Rece şi, 154.

Pollard, Jonathan, 220, 412, 421".
Portugalia, 160, 344, 585
călătoriile lui M. Albright în 217, 683, 685
INDICE 725
Powell, gen. Colin " *t*
Bosnia şi, 246);
Iranul şi, 432:
ONU şi, 245! i; l q:)!
Războiul din Golf şi, 246 „" Secretar de Stat, 16, 618, 666, 690 „Putere şi principii" (Brzezinski), 129 Praga anii petrecuţi de familia Korbel la.
18, 20, 21, 23.
Castelul, 24, 44, 159, 163, 229, 664 călătoriile lui M. Albright la 155 – 160, 163 – 165, 229 – 231, 295, 296, 329 – 331, 348 călătoria lui Hillary Clinton la.
295, 296 călătoria preşedintelui Clinton la.
229 – 231 discursul lui M. Albright despre
NATO de la 348 originea evreiască a familiei
Korbel, 324 – 331
Prealpina Institut pour Jeunes Filles, 30 Premiile Centrului Kennedy, 460 Premiile Nobel pentru Pace, 269, 285.
447, 603
Premiul Pulitzer, 108, 136, 139, Pressler, Larry, 156
Primakov, Evgheni.
Irakul şi, 367 – 372 Kosovo şi, 504 – 507, 539, 547, 548 NATO şi, 338, 339, 342, 343, 347 ca premier, 515, 553, 579 reuniunea ANSEA şi, 459 numirea ca ministru de Externe, 337 Primăvară de la Praga, 101, 102, 129, 152, 154, 161, 348, 615, 674
Procesul de pace din Orientul Mijlociu (a se vedea Israel, Autoritatea Palestiniană), 426 Prodi, Romano, 345, 514, 562 Programul Mondial pentru Hrană, 607, Publicul împotriva Violenţei, 153, 164 Purificare etnică, 335, 355, 485, 497 în Bosnia, 239 – 260, 504, 554, 562 în Croaţia, 355, 356 Tribunalul pentru crime de război şi, 554, 562 Puţin, Vladimir, 576 – 582, 680
!
Q
Qatar, călătoriile lui M. Albright în 371, Qosjă, Rexhep, 526, 532 Quayle, Dan, 233

Quayle, Marilyn, 667 K
Qurei, Ahmed (Abu Ala), 410, 638, 641 „Quint", 542, 546, 550, 555
R
Rabin, Leah, 387, 388, 393
Rabin, Yitzhak, 384, 387 – 389, 393, 406.
413, 418, 622, 624, 625, 653 Radosavijevic, episcop Artemije, 563 Ralston, Joseph, 552, 553 Rambouillet, convorbirile de pace de la.
525, 528, 533, 535, 537, 679 Rasmussen, Nicholas, 391 Rather, Dan, 221 „.: e >V.
Rawlings, Jerry, 597 Rawson, David, 202 " <*
INDICE
Războiul din Golf, 223, 245, 363 – 369, 479 Războiul din Vietnam, 80, 90, 93.
96, 175 Războiul Mondial, Al Doilea, 17
Acordul de la München, 45, 259, 673 conciliatorismul şi, 21, 22, 46, Holocaustul şi, 46, K
Începutul, 20 – 22, 589, 673 lagărele naziste, 331 – 333 Războiul Rece şi, 26 – 28, 183, 244
sfârşitul, 25
Războiul Mondial, Primul, 17, 225, 501 Reagan, Ronald, 128, 142, 145, 295 Reeve, Fred, 60. >. – < → «Regatul Unit:
Africa şi, 594
Bosnia şi, 206, 207, 244, 245…"
252, 257
călătoriile lui M. Albright în 682 – 685 exilul familiei Korbel în 23 – 25.
324, 673
guvernul cehoslovac în exil în /. 23 – 25
Irakul şi, 369 – 371, 375, 381, 382, 679 Iranul şi, 427
Kosovo şi, 504 – 507, 544, 548, 549 prăbuşirea cursei Pan Am şi. 435 – 436, 678 „Al Doilea Război Mondial şi, 21, 22
Serbia şi, 657
Rehnquist, William H., 188 Reingold, Anne, 293 Relaţii Comerciale Normale Permanente
(RNCP), 571 – 573 Reno, Janet, 437, 438 Republica Coreea, 16, 183, 464, 585, 597 – 599, 601, 605, 612, 617, 683, 684
Republica Democrată Populara Coreeană (RDPC) (vezi şi Coreea

de Nord) 599 – 601, 605, 614, 616 – 618, 685 Republica Srpska (RS), Bosnia, 358 Ressam, Ahmed, 494 Reuss, Pat, 293 Revoluţia de Catifea, 152, 153, 161.

166, 295, 584, 657, 675 Rice, Condoleezza, 114 Rice, Susan, 590, 594, 689, 694 Richards, Ann, 146.

Richardson, Bill, 404 Riedel, Bruce, 627 Riley, Richard W., 176, 402 Riley, Tunky, 176 Ripken, Cal Jr., 453 Roca, Vladimiro, 447 Rockefeller, John D. al IV-lea „Jay", 305 Rockefeller, Fundaţia, 37, 690 Rodríguez, Lula, 442, 689 Rogers, Harold „Hal", 237 Rohatyn, Felix, 650 *Rolla Daily News*, 74, 674 România, călătoriile lui M. Albright în 2 iş, 347, 682, 683, 685! ÎI>

NATO şi, 227, 344, 347

Parteneriatul pentru Pace şi, 228J229

Războiul Rece şi, 344 p

Roosevelt, Eleanor, 92, 262, 269 < „Roque, Marta Beatriz, 447 „>

Rosenthal, A.M., 333 Rosner, Jeremy, 349 Ross, Dennis, 391, 405, 410, 413, 416, 422, 623, 628, 631, 643, 649, 689, 694: „i.

Roth, Richard, 276,»

Roth, Stanley, 570, 694:

INDICE 727

Rowland, George, 690, 693 Rubin, James, 232, 275, 277, 293, 314, 359, 420, 477, 505, 521, 533, 535, 561, 689, 695 Rubin, Robert, 320 Rugova, Ibrahim, 502, 508 – 510, 512.

528, 532

Rushdie, Salman, 428 Rusia

Afghanistanul şi, 428

armele nucleare ale, 337, 547 – 577.

578 călătoriile lui M. Albright în

682 – 685 călătoriile preşedintelui Clinton în

338, 339, 341 Cecenia şi, 577, 580 Coreea de Nord şi, 605 de Tocqueville despre, 575 Grupul de Contact şi, 504, 524 în era globală, 567, 574, 576 integrarea în Occident, 226 Irakul şi, 370, 380 Kosovo şi, 506, 515, 537, 555 NATO şi, 226, 338, 339, 350, 357.

525, 547

ONU şi, 214 – 216, 555 Parteneriatul Pentru Pace şi, 342 probleme economice ale, 337, 341 revoluţia bolşevică din, 26 Serbia şi, 657 Teatrul Balşoi, 524 trupele ruse de menţinere a păcii din Georgia214, 215 Rwanda călătoriile lui M. Albright în 201, 595, 682,

Congo şi, 465
genocid în 206, 209 – 211, 665
misiunea ONU de menţinere” ” >
a păcii, 209: …”
prăbuşirea avionului prese-„
dintelui, 203”.
rivalităţile etnice din, 241”.
s f. hî!
Sacirbey, Mohammed „Mo”, 252 Sadat, Anwar, 385, 626, 638, 653 Saleh, Ali Abdullah, 496:
SALT II, 122, 123, 462 Sancţiuni
Afghanistanul şi, 486, 487:
Bosnia şi, 249, 251
Cuba şi, 276, 440
Haiti şi, 193, 212 –.; şie.
Iran şi, 368!
Irak şi, 365 – 368, 380”.
Iugoslavia şi, 248, 257, 258, 355
Libia şi, 436 – 438 *San Francisco Chronicle*, 108 Sarajevo ambasada Statelor Unite din, 247
călătoria lui M. Albright în 248, 564, 676, 683
călătoria preşedintelui Clinton în (a se vedea şi Bosnia şi Herţegovina), 362, 564 > < Sarbanes, Paul, 303 Sasser, James, 552 Sasso, John, 146
Saud, Ibn, rege al Arabiei Saudite, 375 Sârbi în Bosnia, 241, 245, 248, 249, 251
În Croaţia, 241, 247, 355
În Kosovo, 502 – 505, 512, 513, 518
ortodocşi, 242
INDICE
În Republica Srpska, 358
În Al Doilea Război Mondial, 45 – 48 Schatz, Benjamin (nepot), 668 Schatz, Eleanor „Ellie” (nepoată), 668 Schatz, Jâcob (ginere), 265 Scheffer, David, 247, 689, 693, 695 Schifter, Richird, 544 Schmidt, Cari şi Rika, 155, 689?
Schneier, rabinul Arthur, 322 v… – i-; & Schröder, Gerhard, 515, 555 v/?

Schwartz, Jonathan, 640 i-a Schweid, Barry, 635 Sciolino, Elaine, 292, 295 Secretar de Stat
Albright nominalizată ca, 180, 675
aruncător al echipei Orioles, 453
audierile de confirmare pentru funcţia de 303, 304, 305
ceremonia de depunere a jurământului, 151
Congresul şi, 9, 119
consilierul pe probleme de securitate naţională şi, 85, 111, 126
construirea echipei, 9, 8, 170
Coreea şi, 9
crimele de război şi, 247
dineurile Iftâăr găzduite de 434
eră globală, 571
funcţia Secretarului de Stat, 7.
140, 176 j... v
Iranul şi, 424, 426, „... –:
„Irakul şi, 367, 459; >l, tei
...$ Kosovo şi, 561 – 564 /nâli ai.
Libia şi, 545 iJ-a
— i NATO şi, 226, 229, 255 – 1). / obiectivele Secretarului de Stat, 385 >, (prima femeie în funcţia de 7,!, 175, 666
primele zile ale lui M. Albright ea.
10, 15, 16
procesul de pace din Orientul Mijlociu şi, 380, 391, 396, 412, 464, 473, 677 rapoartele ambasadorului la ONU i către, 224, 232
Securitatea Diplomatică şi, 232, 408 telefoane din partea preşedintelui, 151 terorismul şi, 169 ultimele zile ale lui M. Albright ea.
106, 654, 660 Securitatea Diplomatică, 232, 408.
453, 491
Segretti, Donâld, 99 Seldowitz, Stuart, 251, 252, 689, 693 Seminţele Păcii, 384 Senat (a se vedea Congresul Statelor
Unite), 105, 111, 116, 117, 122 Senegal, 208, 590 Serbia
Acordurile de la Dayton, 356 alegerile prezidenţiale, 659 călătoriile lui M. Albright în 305 convorbirile de la Râmbouillet şi.
528, 679
Kosovo şi, 501, 513 Milosević şi, 529, 655, 656 tribunalul pentru crime de război: 246, 661
Shăh, Uttamlal „Tom", 485 Shalala, Donna, 402, 451, 469, 471

Shalikashvili, John, 226, 227, 236.
522, 676
Shara, Farouk, 624 – 629, 631, 632 Sharon, Ariel, 406, 411 – 413, 415, 416.
420, 626, 649 – 652, 681, 689 Shearer, Brooke, 343
INDICE 729
Sheehan, gen. Jack, 217 Sheehan, Michael, 283, 487 – 489, 689, 693, 694,.;
Shelton, gen. Henry, „Hugh", 522,?
523, 549 Shepherdstown, Virginia, convorbirile de pace în Orientul
Mijlociu, 624 – 626, 628, 629, 680 Sherman, Wendy, 293, 300, 313, 413, 434, 602, 603, 617, 689, 693 Şevarnadze, Eduard, 232 Shinnick, Richard, 309, 456, 689, 696 Shirk, Helen, 455 Shocas, Elaine, 232, 275, 283, 293.
296, 314, 457, 472, 477, 688 Shore, Wini (Freund), 53, 109, 323 Shoval, Zalman, 417 Shrum, Robert, 187, 293 SIDA, 148, 595 – 597, 662 Sierra Leone, 593 – 595, 685"".
Silajdzic, Haris, 248".
Silva, Kathy Korbel (a se vedea Koird.
Katherine), 673 Silvers, Robert, 163 Simon, Paul, 164 Simovă Disa (a se vedea Deimlovă.
Dagmar), 691
Sinagoga Pinkas, Praga, 329, 348 Singapore, 683
Siria „je), călătoriile lui M. Albright în…
683, 685 Irakul şi, 380 negocierile de la Shepherdstown şi.
624 – 626
pământ pentru pace, 385 –;:
60 Minutes (emisiune TV), 366 *j*; \ Skelton, Ike, 661
Stater, Rodney, 471 Slovacia călătoriile lui M. Albright în 682.
683, 685 crearea, 167 „NATO şi, 336, 344, 347
Parteneriatul Pentru Pace şi, 229 Slovenia, agitaţii în 502 – 503 *f* călătoriile lui M. Albright în 682 „683, 685
NATO şi, 347
Parteneriatul Pentru Pace şi, 229 Smeal, Eleanor, 293
Smith, Gayle, 594 *
Smith, gen. Rupert, 249, 250 Sodano, cardinal Angelo, 445 Söderberg, Nancy, 174, 177 Solana, Javier, 342, 343, 345, 538.

546, 665 Somalia, forţele ONU în 192 – 194 Forţa de Reacţie Rapidă în 194 – 195 retragerea americană din, 198, 676 Sondheim, Stephen, 222 Sosnick, Douglas, 472 Spania, călătoriile lui M. Albright în 335.

683, 684, 686 Spencley, familia, 39 Sperling, Gene, 571 Spieglovă, Anna (mamă) (a se vedea şi Korbel, Anna Spieglovă), 333, 673 Spieglovă, Marie „Mâna" (mătuşă).

23, 325

Spieglovă, Ruzena (bunică), 321, 326, 329, 332

INDICE

Sprijin pentru Democraţia Est-Europeană, 545 Squier, Robert, 104 Srebrenica, masacrul de la 252, 254.

255, 257, 361, 676 Stahl, Lesley, 366, 367 Stalin, Iosif Vissarionovici, 31, 45, 67.

85, 153, 233, 334, 485 Stalin, Svetlana (Aliluyeva), 90 Starobin, Joseph, 85 Starr, Kenneth, 399 Statele Unite ambasadele atacate, 481, 490, 495.

496, 497

arme nucleare ale, 338 asistenţa umanitară din partea, 103.

446, 675 bicentenarul, 105 Bosnia şi, 192, 202, 240 călătoria familiei Josef Korbel către, 35 China şi, 216, 264, 267, 567".

569, 571

doctrina militară a, 497 era globală şi, 566, 567, 570 Franţa şi, 345, 524 ca hiperputere, 588, 665".

Irakul şi, 190, 202, 364, 381 „$ Iranul şi, 124, 425, 427, 431 Israelul şi, 92

Japonia şi, 567, 661 oi.).

Kosovo şi, 553,!;!!"

ONU şi (a se vedea ONU), o*t*

Războiul din Golf şi, 223, 365.

369, 479

Războiul Rece şi, 169, 336, 440 „Rusia şi, să se vedea Rusia; Uniunea Sovietică), 214 – 216, 555 Rwanda şi, 192, 193, 201, 202

Somalia şi, 202, 675 terorismul şi, 9, 190, 233, 335

Statuia Libertăţii, 33, 302, 670

Statul de drept (*rule oflaw*), 190

Ştefan Báthory, Fundaţia, 586

Steinberg, James, 461 v „'1

Stephanopoulos, George, 188
Steven, Coli, 320
Stevens, Ann Cherrington, 38 –;
Stevens, Ted, 38, 490
Stevenson, Adiai T., 55, 78, 99, 185 k. <?
217, 388”.
Stimson, Centrul, 207.< „… – 1, în?
Strauss, Robert, 302…;”!… /…
Studds, Gerry, 232 r
Styputkowska, Helena, 131.”… = Styron, William, 163…
Sudan, 202, 236, 465, 482, 486, 590;
591, 594, 678, 682 (,!).
Sudetă, Regiunea, 18, 21 Suedia, 613, 683 j, «; fi…
Suharto, Generalul, 465, 678; j.
Summitul Americilor, 583 Summitul Mileniului, 432 Surroi, Veton, 526, 528, 532, 535 Suu Kyi, Aung Sin, 269, 270, 271 Svilanovic, Goran, 657 Sweeney, Lynn, 309
Şcoala de Studii Internaţionale Avansate John’s Hopkins, 81, 674
Tadjikistan, 202 * Taft, Julia, 695
Taiwan, 284, 569, 570, 575
Talbott, Strobe, 290, 312, 341, 343, 381, 507, 521, 555, 693
INDICE 731
Talibani, 479, 480, 487, 488, 496.
578, 629
Talisman, Mark, 322, 689 j< II Tang, Jiaxun, 552 Tanzania, atentatul cu bombă de la ambasada americană din, 151, 478, 482, 483 călătoriile lui M. Albright în 478.
482, 483
Identitatea naţională în 484, 512 Tarnoff, Peter, 224, 693 Taubman, William, 85 Taylor, Shirlee, 52 Tenet, George, 320, 403, 412, 416.
417, 481, 537 Terezân (Theresienstadt), lagărul de concentrare de la 326 Terris, Susan Dubinsky, 53, 689 Terorism.
Al-Qaida şi, 479, 481, 487, 494.
496, 497
ameninţări ale, 169, 335, 351, 410 apărarea internă împotriva, 190.
387, 389, 392, 395 atacurile asupra Turnurilor Khobar.

430 atacul asupra USS *Cole*, 479.
496, 654 atacurile din 11 septembrie, 363.
383, 479, 490, 497, 660, 670 atacurile din Beirut, 483 binladenşi.478, 479, 481.
482, 486
crima organizată şi, 169 eforturi antiteroriste, 489, 494, 536 instrumente diplomatice împotriva, 238, 431, 467
Libia şi, 437, 439, 545
mileniul şi, 493, 575
tabere de antrenament ale, 232.
244, 486
utilizarea termenului, 245, 354, 497 Thaţi, Haşim, 526, 528, 529, 531 – 534 Thailanda, 266, 464 Tharoor, Shashi, 251, 252 Thomas, Helen, 181, 186 – 188, 293 Tibet, 313, 568, 570 r
Times Mirror, Compania, 107, 167" Timorul Oriental, 680 Tito (Josip Broz), 27 r
Tocqueville, Alexis de 575, 665 Tratat asupra Forţelor Convenţionale în
Europa, 342 Tratatul de Interzicere a Testelor
Nucleare, 574, 680 Tratatul de Neproliferare Nucleară.
574, 599
Tratatul Legii Mărilor, 116, 117
Tratatul de Pace Israeliano-Egiptean.
385, 386
Tratatul Rachetelor Anti-Balistice (Tratatul Anti-Rachete) (TRAB), 454, 578, 581 Tribunalul Penal International pentru fosta Iugoslavie, 675 Tribunalul pentru crime de război;
246, 661
Trinidad-Tobago, 263, 684 Truman, Harry S., 32, 58, 59, 304.
351, 385, 468 Truman, Biblioteca Prezidenţială din
Independence, Missouri, 351 Truman, Fundaţia, 669 J
Trupele ONU de menţinere a păcii, i 126 – 127
INDICE
Albright vizitează trupele, 196
În Bosnia, 242
În Croaţia, 354
eficienţa acestora, 184, 250
ca ostatici, 248, 250 – i în Rwanda, 201, 202, 204, 205, r

207, 210
În Sierra Leone, 593 – 595, 685 în Somalia, 193 – 195, 199 – 207, 218
Tucker, Nichole, 309, 689, 696
Tudjman, Franjo, 355, 356, 358,.: f 503, 654, 658.
Tunisia, 203, 206 „T
Turcia
Armenia şi, 102, 682 *f* călătoriile lui M. Albright în 335»
683, 685…
NATO şi, 335 Turner, amiral Strânsfield, 117…
JjRIEI
Tutsi, etnia, 205:
Tygodnik, *Solidamosc*, *13*\.
76 lui;! r, r iii» i). UIT U
Ucraina, călătoriile lui M. Albright în 346, 684, 685
Uganda, călătoriile lui M. Albright în r 590, 677
Ungaria i
„Comunism de gulaş" şi, 154 democraţia în 227 i
NATO şi, 227 n
Parteneriatul Pentru Pace, 227 revoluţia din, 152 f)".
vizitele lui MKA în 228, 676
UNICEF, 183, 221 >T
Uniunea Europeană, 225, 312, 354 „f 431, 555, 594
Uniunea Sovietică
Actul Final de la Helsinki, 155 Afghanistanul invadat de către 123 – 124, 128
Armata Roşie, 26 v
K armele nucleare ale, 338, 342 colapsul URSS, 123 comunism, 68, 430, 581 Cortina de Fier, 225, 576 expansionism, 66, 183
O; „\i glasnost în 154; ONU şi, 214 – 216, 555, perestroika în 154.: Planul Marshall şi, 31, 335, 357 „Primăvara de la Praga şi, 101, 674: Al Doilea Război Mondial şi, 225.
576, 579
Războiul Rece şi, 27, 123, 183 Revoluţia bolşevică şi, 26…
Sputnik lansat de către, 67 Universitatea Columbia, 37, 83.
674, 675 Universitatea din Denver
Fundaţia de Ştiinţe Sociale, 38? * Korbel ca decan al, 114 Korbel ca profesor ta, 37 Şcoală Postuniversitara de Studii Internaţionale, 690

universitatea Michigan, Institutul, U
William Davidson, 669
UNSCOM (Comisia Specială a ONU), 366, 368, 369, 371 – 374, 378 – 380, 382
Un veac de singurătate (Garefa Márquez), 671
Uruguay, 683;
INDICE 733
USAID (Agenţia Statelor Unite pentru Dezvoltare Internaţionala), 358, 558
USS *Cole*, 479, 496, 654, 681 USS *Harlan County*, 211, 676 USS *Theodore Roosevelt*, 257 Uzbekistan, 685
Vance, Cyrus R., 117, 118, 123 Van Derbur, Marilyn, 40 Varela, Proiectul, 447 Vedrine, Hubert, 330, 372, 505, 526, 542, 587, 588, 665
Comunitatea Democraţiilor şi, 589, 665
Irak şi, 371, 380
Kosovo şi, 505, 526
NATO şi, 542
„Quint", 542, 554 Venezuela, 683, 684 Vershbow, Lisa, 454 Vershbow, Alexander, 521 Verstanding, Toni, 413, 689 Verveer, Melanne, 290, 472, 689 Veteranii americani din Vietnam.
(Fundaţia), 593 Vietnam, Rzboiul din, 80, 90, 93.
96, 175
Volleback, Knut, 555 Vondra, Alexandr, 689 Voronţov, Yuli, 215 Votaw, Carmen Delgado, 293
W
Wald, Patricia, 263 Wałęsa, Lech, 129, 130, 227 Walker, Edward, 202, 692, 695
Walker, William, 517, 523
Wall Street Journal, *The*, 454, 466
Washington, D.C.
Campania Oamenilor Săraci, 93
familia Albright la 65, 81
ferma Albright în apropierea.
108, 109
Muzeul Holocaustului, 329
oportunităţi politice, 93 – 97, 100.
105, 106
şcoala Beauvoir, 94, 95, 98, 134 *Washington Post*, 59, 152, 187.

189, 230 i... W
Washington Times-Herald, 59 i, i>W Watson, Geoffrey (ginere), 560 „> – / Watson, Jack (nepot), 283, 560, 646 Watson, Madeleine „Maddie".
(nepoată), 560, 646 *f*
Welch, David, 437, 694, 695". >V Wellesley, Colegiul, 48, 62, 64
M. Albright ca studentă la 48, 49.
51, 674
absolvirea de către M. Albright, 71 candidatura lui M. Albright la 49 Democraţii Colegiului, 55 femeile în posturi de conducere la.
52, 55, 269
Hillary Clinton ca studentă la 262 reuniuni ale, 110, 159 teza de licenţă a lui M. Albright.
67, 68
tradiţiile, 52:
Wellesley News, 56, 84 S
Wentworth, Eric şi Muffie, 81:
Wexler, Anne, 293 – v
Wharton, Clifton, 179 Whitehead, John, 282 Whitewater, afacerea, 399, 473
734 INDICE
Wiesel, Elie, 322;,.
Williams, Daniel, 230 \; Williams, Robin, 463 –:
Wilson, Marie, 267";
Wilson, Woodrow, 17, 225 – «. Şi
Wirth, Timothy, 313 Witt, James Lee, 47 1 Wolff, Alex, 309, 55 1 v; i; /
Wollack, Kenneth, 151...ţ.
Wonder, Stevie, 460 Woodrow Wilson, Centrul, 129, 138, 675 Woodward, Bill, 146, 232, 687 v; v – Woolsey, James, 178 Wu, Harry, 265
Wye River, Memorandumul, 408, 422, r. i 621, 625, 635, 638, 647, 679
Yassin, şeicul Ahmed, 398, 409
Yemen, 496, 681
Young, Andrew, 181 v!
— A
Zagoria, Donald, 85 îl...1S;

Zair, 465, 677:.a
Zantowsky, Michael, 162 fr, j
Zedillo, Ernesto, 447, 659
Zenawi, Meles, 284, 593
Zhu Rongji, 545, 679
Zidul Berlinului, 9, 68, 152, 225, 335.
441, 584, 675
Zielenice, Josef, 348,.
Zimbabwe, 677, 683 „ţ Zirkin, Nancy, 293 j,»
Zivkovic, Zoran, 658; „t*)
I /; n
LJ, l-fţO ţ' HOfli l d U. M:
În). t nu i – i 11 O n
Î, I / (
CUPRINS
eefaţă
„Partea întâi
DE LA MADLENKA LA MADELEINE ALBRIGHT
Capitolul I – Eroi şi ticăloşi… 15
Capitolul II – Cum am devenit americancă… 34
Capitolul III – Cea mai bună dintre lumile posibile… 51
Capitolul IV – Valori familiale… 73
Capitolul V – Doamna Albright merge la Washington… 92
Capitolul VI – De la un polonez la altul… 110
Capitolul VII – „Până când moartea ne va despărţi"… 133
Capitolul VIII – Revoluţia de Catifea… 152
Partea a doua PAISPREZECE COSTUME ŞI O FUSTĂ
Capitolul IX – Un semn care spunea, simplu, „Statele Unite" …173 Capitolul X – Noua (dez) ordine mondială… 192
Capitolul XI – Pe drumuri… 219
Capitolul XII – Oroare în Balcani… 239
Capitolul XIII – Forţa vocii mele… 261
Partea a treia DOAMNA SECRETAR
Capitolul XIV – „Vreau să fii Secretarul meu de Stat"… 289
Capitolul XV – Câteva nume pe un zid de sinagogă… 315
Capitolul XVI – Construind o Europa libera şi nedivizată 334
Capitolul XVII – O durere de cap numită Hussein 363
Capitolul XVIII – Bun venit în Orientul Mijlociu 384

Capitolul XIX – „Palestinieni şi israelieni laolaltă” 407
Capitolul XX – Duelându-mă cu dictatorii 424
Capitolul XXI – Lumea în mişcare 449
Partea a patra V; PURTÂND RĂZBOIUL, URMĂRIND PACEA
Capitolul XXII-un râu cu totul deosebit 477
Capitolul XXIII – „Milosević e problema” 500
Capitolul XXIV – Kosovo – diplomaţie şi ameninţare cu forţa 520
Capitolul XXV – Alianţa învinge 540
Capitolul XXVI – Libertate şi ordine în era globală 566
Capitolul XXVII – înăuntrul regatului izolării 598
Capitolul XXVIII – Căutarea zadarnică 621
Capitolul XXIX – De-am fi avut şi spaţiu, şi timp suficiente…654
CRONOLOGIE SELECTIVĂ 673
CĂLĂTORII OFICIALE, 1993 – 2001 682
MULŢUMIRI 687
RECUNOŞTINŢĂ 692
INDICE 699
I I O i f T S
r li „l l-l, >ÎI>i-i M îi/l / III o Vi U H
1 M lO! / IU
! ««. (…; /jJ, i! K! / l!
l H* JĂ-I l nv i” – lt îi. i”! lui Uf,}», v… i u y.) / X îi i.

1943, Ajunul Crăciunului, împreună cu tatăl meu în casa noastră de cărămidă de la Walton-on-Thames. Deşi războiul era în plină desfăşurare, părinţii mei făceau ca totul să pară cât mai normal şi sigur cu putinţă.

Părinţii mei, Josef şi „Mandula” Korbel, în timpul Celui de Al Doilea Război Mondial.

Deşi l-a pălmuit atunci când a numit-o cea mai vorbăreaţă fată din Bohemia, mama nu a regretat niciodată că a trebuit şa aştepte şapte ani ca şa se mărite cu Jozka al ei.